DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

EL-FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE - PARİS NÜSHASI

(İNCELEME- METİN)

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sevil ALPARSLAN

DİYARBAKIR–2016

DİCLE ÜNİVERSİTESİ
EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ
ORTAÖĞRETİM SOSYAL ALANLAR EĞİTİMİ ANABİLİM DALI
TÜRK DİLİ VE EDEBİYATI EĞİTİMİ BİLİM DALI

EL-FEREC BA'DE'Ş-ŞİDDE - PARİS NÜSHASI

(İNCELEME- METİN)

HAZIRLAYAN

Sevil ALPARSLAN

Tez Danışmanı

Doç. Dr. Halil ÇEÇEN

DİYARBAKIR–2016

D.Ü. Eğitim Bilimleri Enstitüsü Müdürlüğü'ne

Bu çalışma Jürimiz tarafından Türk Dili ve Edebiyatı eğitimi anabilim dalında YÜKSEK LİSANS tezi olarak kabul edilmiştir.12./05/2016

Başkan	: Doç. Dr. Ramazan SARIÇİÇEK	.....
Tez Danışmanı	: Doç. Dr. Halil ÇEÇEN	.....
Üye	: Yrd. Doç. Dr. Mahfuz ZARİÇ	.....

Onay

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Doç. Dr. Rıfat EFE

Enstitü Müdürü

v

BİLDİRİM

Tezimin içerdiği yenilik ve sonuçları başka bir yerden almadığımı ve bu tezi DÜ Eğitim Bilimleri Enstitüsünden başka bir bilim kuruluşuna akademik gaye ve unvan almak amacıyla vermediğimi; tez içindeki bütün bilgilerin etik davranış ve akademik kurallar çerçevesinde elde edilerek sunulduğunu, ayrıca tez yazım kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada kullanılan her türlü kaynağa eksiksiz atıf yapıldığını, aksinin ortaya çıkması durumunda her türlü yasal sonucu kabul ettiğimi beyan ediyorum.

Sevil ALPARSLAN

12.05.2016

ÖN SÖZ

Klasik edebiyat içerisinde yer alan eserlerin nazım, nesir, nazım-nesir karışık olarak yazılmış farklı formlarının bulunmasına rağmen klasik Türk edebiyatı denilince bu alanın nesirden çok nazımla anıldığı bilinmektedir. Klasik Türk edebiyatında sanat göstermek amacıyla nazmın çoğunlukla tercih edildiği, nesre iltifat edilmediği ve nesir yazanların küçümsendiği kültürel bir ortamda seyahatnâme, hikâye, menâkıbnâme, tarih, hadis, tefsir, fıkıh, siyer gibi türlerde pek nadide mensur eserler kaleme alınmıştır. Bu kapsamda mensur hikâyeler, şiirdeki gibi gücü gösterme amacıyla değil, insanları eğlendirirken belli bir konuda onlara bilgi verme ve çeşitli konular hakkında olgunluk kazandırma; dini, ahlaki yönden eğitme amacıyla araç olarak kullanılmıştır.

Nesir alanında çeşitli amaçlara hizmet etmek için oluşturulmuş olan bu nadide eserler günümüze kadar ulaşmış olduğu biçimleriyle gelecek nesillere aktarılmak için araştırmacıların nazma yoğunlaştıkları ölçüde bir ilgi beklemektedir.

Araştırmamızın konusu, 15. yüzyıl mensur hikâye geleneği kapsamında bulunan El-Ferec Ba'de'ş-şidde isimli eserin Bibliothèque Nationale A.F. 383 nolu Paris Nüshasıdır. Mehmed bin Ömer el-Halebî'ye ait olan eser, sade nesir hikâye üslubuyla yazılmıştır.

Araştırmamızın amacı, Arap ve Fars edebiyatı geleneği içerisinde önemli bir yere sahip olan, zorluktan sonra gelen sevincin ve feraha ermenin anlatıldığı El-Ferec Ba'de'ş-şidde adlı türün Türkçe'ye yapılmış tercümelerinin tanıtılması ve Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin Farsça'dan Türkçe'ye kazandırdığı tercüme niteliğindeki Ferec nüshasına ait metnin ortaya koyulması, eserin dil ve üslup bakımından incelenmesidir. Yapacağımız çalışma, daha önce farklı nüshalar üzerindeki çalışmaların devamı niteliğinde olacaktır. Yapılan araştırmalar ışığında üzerinde ilk kez çalışılacak olan A.F. 383 nolu Paris Nüshası'nın bilim dünyasına kazandırılmasıyla mevcut bilgilere katkıda bulunularak sağlanan yararı artırmak ana hedefimizdir.

Araştırmamızın yöntemi, El-Ferec Ba'de'ş-şidde türünde yazılmış farklı nüshaların tespit edilmesi ardından, Paris Bibliothèque Nationale A.F. 383 nolu, El-Ferec Ba'de'ş-şidde adlı bu eserin çeviriyazı metnine aktarılması ve diğer Ferec nüshalarından farkının ortaya koyulmasıdır.

Tez, giriş ve sonuç bölümleri dâhil olmak üzere toplam beş bölümden meydana gelmektedir. Giriş bölümünde, klasik Türk edebiyatında nesir ve mensur hikâye geleneği hakkında bilgi verildikten sonra, El-Ferec Ba'de'ş-şidde adlı eserlerin kökeni ile çeşitli

tespitlere yer verilerek Türkçe tercümeleri tanıtılmıştır. Birinci bölümde, El-Ferec Ba'de'ş-şidde mütercimi, Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin hayatı ve edebi kişiliği hakkında bilgi verilmiştir. İkinci bölümde, Paris Bibliothèque Nationale A.F. 383 nolu, El-Ferec Ba'de'ş-şidde adlı eserin konusu, çerçeve hikâyeleri tanıtıldıktan sonra, hikâyelerin özetleri, dil ve üslup incelemesi ile diğer Ferec nüshalarından farkı ortaya konmaya çalışılmıştır. Üçüncü bölümde, eser çeviriyazı metinine aktarılmıştır. Çeviriyazı metninde üstü çizili satırlara nüsha içerisindeki yazılışlarına bağlı kalınarak yer verilmiştir. Derkenarlar metin içerisinde ait oldukları yere ( ) parantez içinde eklenmiştir. Tarafımızdan metne eklenmiş ifadeler ise köşeli parantez [ ] içinde gösterilmiştir. Çalıştığımız eserin elimizde bulunan nüshasında 149-b, 150-a, 151-a, 152-b, 153-a, 163-b, 164-a, 171-b, 172-a, 175-b, 176-a, 176-b, 177-a nolu sayfalar eksik olduğundan dolayı boş bırakılmıştır. Ayrıca 166-b ve 167-a sayfalarına ait ilk on satır silik olduğu için metin içerisinde yalnızca okunabilen kısımlara verilmiştir. Son olarak, sonuç ve kaynakça bölümleriyle tezimiz son bulmuştur. Çalışmamızın ve metnin hazırlanmasında gerekli titizlik gösterildiyse de eksiklik barındırması ihtimal dâhilindedir.

Bu çalışmayı hazırlarken lisans eğitimim süresince beni yönlendiren muhterem hocam Doç. Dr. Ümmühan Bilgin Topçu'ya, lisansüstü öğrenim hayatım boyunca bilgisi ve kültüründen yararlandığım, maddî ve manevî desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen ayrıca danışmanlığımı da üstlenen kıymetli hocam Doç. Dr. Halil Çeçen'e, çalışmam sırasında kaynak ve önerileriyle beni yönlendiren ve çalışmamızın orijinal nüshasına ulaşmamızda yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Hasan Kavruk'a, ayrıca bilgi birikiminden istifade ettiğim bölüm başkanımız Prof. Dr. Sadettin Özçelik'e, tezdeki Arapça kısım ve ibareleri okumama yardımcı olan ve okumalarımda karşılaştığım problemlerde bilgi ve önerilerine başvurduğum Hasan Salur ve arkadaşlarına, hayatımın her anında yanımda olan biricik aileme, dostlukları ile her zaman beni cesaretlendiren ve bana eşsiz güzellikler katan dostlarım Kader Akmeşe'ye, Azime Işık'a, Seda Şeyma Cangin'e, Orhan Özturan'a ve Fırat Batmaz'a minnet ve şükranlarımı sunarım.

Kusurlarımızın ve eksikliklerimizin hoşgörüyle karşılanmasını ve çalışmamızın edebiyat dünyamıza faydalı olmasını temenni ederim.

Sevil ALPARSLAN

İÇİNDEKİLER

ÖN SÖZ iv
İÇİNDEKİLER vi
ÖZET viii
ABSTRACT ix
KISALTMALAR x
ÇEVİRİYAZI ALFABESİ xi
GİRİŞ 1
Klasik Türk Edebiyatında Mensur Hikâye 1
El-Ferec Ba'de'ş-şidde 4
Türkçe El-Ferec Ba'de'ş-şidde'ler 6
Bilinen El-Ferec Ba'de'ş-şidde Nüshaları 7
El-Ferec Ba'de'ş-şidde'ler Üzerinde Yapılan Çalışmalar 9
a- Yabancı Araştırmacılara Ait Çalışmalar 9
b- Yerli Araştırmacılara Ait Çalışmalar 10
1. BİRİNCİ BÖLÜM 13
1.1. Mehmed Bin Ömer El-Halebî 14
1.1.1. Hayatı 14
1.1.2. Eserleri 15
2. İKİNCİ BÖLÜM 17
2.1. El-Ferec Ba'de'ş-şidde Paris Nüshası 18
2.1.1. Konu 19
2.1.2. Çerçeve Hikâyeler 20
2.1.3. Hikâye Özetleri 21
2.1.3.1 Birinci Bap 24
2.1.3.2 İkinci Bap 27
2.1.3.3 Üçüncü Bap 29
2.1.3.4 Dördüncü Bap 43
2.1.3.5 Beşinci Bap 50
2.1.3.6 Altıncı Bap 72
2.1.3.7 Yedinci Bap 86
2.1.3.8 Sekizinci Bap 117
2.1.3.9 Dokuzuncu Bap 126

2.1.3.10 Onuncu Bap.....134
2.1.3.11 On Birinci Bap.....140
2.1.3.12 On İkinci Bap.....149
2.1.3.13 On Üçüncü Bap.....154
2.1.4. Dil ve Üslup.....165
2.1.5. Diğer Türkçe Ferecler ile Paris Nüshası Karşılaştırma.....168
3. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM.....170
3.1. Tenkitli Metin.....171
3.1.1. El-Bābu'l-evvel.....174
3.1.2. El-Bābu'ş-şānī.....185
3.1.3. El-Bābu's-sāliş.....202
3.1.4. El-Bābu'r-rābiʿ.....234
3.1.5. El-Bābu'l-ḫāmis.....248
3.1.6. El-Bābu's-sādis.....301
3.1.7. El-Bābu's-sābiʿ.....328
3.1.8. El-Bābu'ş-şāmin.....400
3.1.9. El-Bābu't-tāsiʿ.....419
3.1.10. El-Bābu'l-ʿāşir.....432
3.1.11. El-Bābu'l-ḥādī ʿaşere.....440
3.1.12. El-Bābu'ş-şānī ʿaşere.....455
3.1.13. El-Bābu'ş- şāliş ʿaşere.....469
4. SONUÇ.....512
5. KAYNAKÇA.....514
6. ÖZGEÇMİŞ.....518

ÖZET

El-Ferec Ba'de'ş-şidde - Paris Nüshası (İnceleme-Metin)

Çalışmanın konusu, Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin El-Ferec Ba'de'ş-şidde adlı eserinin Paris nüshasıdır. Farsça'dan Türkçeye tercüme edilmiş olan bu eser, 15. yüzyılda II. Murad'a sunulmuştur. Mehmed bin Ömer el-Halebî El-Ferec Ba'de'ş-şidde hikâye kitabını sade nesir üslubu ile kaleme almıştır. Tezin giriş bölümünde, klasik Türk edebiyatında mensur hikâyeciliğe, bilinen El-Ferec Ba'de'ş-şidde nüshalarına ve bu nüshalar üzerinde yapılan yerli ve yabancı çalışmalara yer verilmiştir. Birinci bölümde, Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin hayatı ve eserleri anlatılmıştır. İkinci bölümde, El-Ferec Ba'de'ş-şidde Paris Nüshası'nın konusu ve çerçeve hikâyeleri tanıtılarak eser kısaca özetlenmiş olup eserin tenkitli metninden hareketle dil ve üslup özellikleri belirtilmiş, Türkçe nüsha ile karşılaştırılması yapılmıştır. Üçüncü bölümde eserin tenkitli metni verilmiştir. Çalışmada elde edilen sonuçlar "Sonuç" başlığı altında ifade edilmiştir.

Anahtar Kelimeler: El-Ferec Ba'de'ş-şidde, Mehmed bin Ömer El-Halebî, Mensur Hikâye, Çerçeve Hikâye.

ABSTRACT

El-Ferec Ba'de'ş-şidde - Paris Copy (Review-Text)

The subject of the present study is the Paris copy of Mehmed bin Ömer el-Halebî's work that named El-Ferec Ba'de'ş-şidde. This work, as originally translated from Persian into Turkish, was presented to II. Murad. Mehmed bin Ömer el-Halebî wrote the storybook "El-Ferec Ba'de'ş-şidde" in simple prose style. In the introduction of the thesis, prosaic storytelling in classical Turkish literature, the known copies of El-Ferec Ba'de'ş-şidde, as well as the domestic and foreign studies carried out on these copies, are introduced. In the first part, the life and works of Mehmed bin Ömer el-Halebî are briefly described. In the second part, El-Ferec Ba'de'ş-şidde Paris Copy's storyline and frame stories are introduced, the work itself is briefly summarized, its language and wording properties are addressed based on the criticized text of the work, and it is compared with the copy in Turkish. In the third part, the criticized text of the work is presented. The results obtained from the present study are listed under "Conclusion" heading.

Key words: El-Ferec Ba'de'ş-şidde, Mehmed bin Ömer El-Halebî, Prosaic Storytelling, Frame Story.

KISALTMALAR

age.	adı geçen eser
Ar.	Arapça
b.	bin
bk.	bakınız
böl.	bölüm
bs.	baskı, basım
Dü.	düzenleyen
Ferec	El-Ferec Ba'de'ş-şidde
haz.	hazırlayan
H.	hicri
Hz.	hazreti
M.	miladi
Nu.	numara
ö.	ölüm
s.	sayfa
S.	sayı
s.a.v	sallallahu aleyhi ve sellem
vb.	ve benzeri
yy.	yüzyıl

ÇEVİRİYAZI ALFABESİ

آ	Ā, A	ā, a
ا	A, E, I, İ, U, Ü	a, e, ı, i, u, ü
ء	ʾ	ʾ
ب	B	b
پ	P	p
ت	T	t
ث	Ṯ	ṯ
ج	C	c
چ	Ç	ç
ح	Ḥ	ḥ
خ	Ḫ	ḫ
د	D	d
ذ	Ẕ	ẕ
ر	R	r
ز	Z	z
ژ	J	j
س	S	s
ش	Ṣ	ṣ
ص	Ṣ	ṣ
ض	Ḍ, Ż	ḍ, ż
ط	Ṭ	ṭ
ظ	Ẓ	ẓ
ع	ʿ	ʿ
غ	Ġ	ġ
ف	F	f
ق	Ḳ	ḳ
ك	K, G	k, g, ñ
ل	L	l
م	M	m
ن	N	n
و	V(O, Ö, U, Ü,Ū)	v (o, ö, u, ü, ū)
ه	H (E, A)	h (e, a)
ى	Y (I, İ, Ī)	y (ı, i, ī)

Farşça “vâv-ı ma’dule”ler “â”dan önce üst konumda (˘) işareti ile gösterilmiştir: ḫ˘āb; ḫ˘āce gibi. Birleşik kelimeler bir çizgi (-) ile ayrılmıştır, ön ekler ayrı yazılmıştır, Farsça son ekler birleştirilmiştir.

GİRİŞ

Klasik Türk Edebiyatında Mensur Hikâye

Arapça'dan dilimize geçen genel anlamda *taklid* manasında kullanılan hikâye kelimesi 9. yy.da el-Cahiz tarafından ilk kez kullanılmış ve yaygınlaşarak dilimize yerleşmiştir (Sakaoğlu, 2012). Hikâyenin gelişiminin çok uzun yıllara dayandığı düşünüldüğünde onun kavramsal olarak neyi ifade ettiği hususunda da pek çok tanımlamaya yer verildiği görülmektedir.

Hikâye sözlüklerde, "bir olayın sözlü veya yazılı olarak anlatılması, aslı olmayan söz, gerçek veya tasarlanmış olayları anlatan düz yazı türü, öykü, anlatma, roman, masal" diye tanımlanmaktadır.

Şemsettin Sami (2010), hikâyeyi şöyle tanımlar:

> 1-Nakletme, bir vaka ve sergüzeşti sırasıyla anlatma, rivayet. (…) 2- Hakikî veya uydurma ve ekseriya hisse kapmaya mahsus sergüzeşt ve vukuat, kıssa, mesel (masal) (…) 3- Roman denilen uzun sergüzeşt ki esasen ahlâka hizmet etmek şartıyla envaı vardır.

Edebi bir terim olarak hikâye ise şu şekilde tanımlanmaktadır:

> "Olmuş, olması mümkün olsun olmasın tasavvur edilmiş" konuların, olayların vak'aya dayanılarak husûsî bir üslûpla anlatılmasıyla meydana gelmiş edebî eserdir. Bu şekliyle "hikâye" kavramı içine tarih, destan, masal, menkıbe, efsane, latife, halk hikâyesi, roman, küçük hikâye gibi tahkiyeye dayalı bütün edebiyat türleri de girmektedir (Kavruk, 1998:2).

Hikâye kavramı içine tahkiyeye dayalı bütün edebiyat türlerinin girdiğini 14. yy. şairlerinden Mes'ud bin Ahmed'in , Süheyl ü Nevbahâr adlı mesnevisindeki şu ifadesi açıkça ortaya koyar:

Bu olan hikâyetleri yaz ü düz

Kitâb eyle kim okına yaz ü güz

Bunun bigi tasnuk aceb dâstân

İşitmemiş ola kişi hiç zamân

Burada şair, eseri için ilk olarak "hikâyetler" ikinci olarak "dâstân" kelimesini kullanarak hikâye türünün değişik adlarla da anıldığını veyahut değişik türlere hikâye adının verilebileceğini ifade etmiştir.

Türk edebiyatında hikâyecilik, İslamiyet öncesi dönemlere kadar uzanmaktadır. Eldeki ilk kaynaklar dikkate alındığında Türk Edebiyatı'nda mensur hikâye geleneği çizgisinde ilk örneklerin Uygurlar dönemine ait olduğu görülmektedir. Çeşitli dinlerle (Budizm, Maniheizm, Hristiyanlık) etkileşime giren Uygurların vermiş olduğu dini-didaktik konulu tercüme ve te'lif niteliğindeki bu hikâyeler şunlardır: Bir öğrencinin ustasına soruları ve ustasının da öykü ile sorulara cevap verdiği Daśakarmapathāvadānamālālar (On İyi Davranışın Yolu), Kalyānamkara ve Pāpamkara, Çaştani Bey Hikâyesi, Şehzade ile Aç Pars Hikâyesi, Maitrisimit, Dantipali Hikâyesi. Uygurlar dönemine ait bu hikâyeler incelendiğinde Türklerdeki hikâyecilik geleneğinin çok daha eskilere dayandığı söylenebilir.

Klasik Türk edebiyatı yazar ve şairleri, sanat gösterme sahası olarak nazmı tercih etmişlerdir. Bu sebeple nesir sahasında yer alan nasihatnameler, şu'arâ tezkireleri, dinî-tasavvufî eserler, lügatler gibi eserlerden nazım aracılığıyla yazılanlar olmuştur. Nazmın çoğunlukla tercih edildiği kültürel ortamda nesir daima nazmın gölgesinde kalmıştır. 15. yy. şairlerinden Bedr-i Dilşâd Sultan II. Murad'a sunduğu 1427 tarihli mesnevisinde "Nesr halk, nazm ise padişah gibidir." diyerek nazmı nesirden üstün gördüğünü beyan etmiştir.

Nesre karşı bu küçümser bakış açısına rağmen nesir, Türk edebiyatında gelişimini sürdürmüştür. Çok çeşitli türlerde gelişimini sürdüren nesir alanında, en hafife alınan tür ise hikâye olmuştur. Bazı tezkirelerde, hikâye yazmak alay konusu edilmiştir. 18. yy. tezkire geleneği içerisinde eser veren Edirneli Güftî, Teşrifatü'ş-şuara adlı eserinde nesirle uğraşanları, "Seyyid Battal Gâzi, Timur-nâme, Hamza-nâme, ve Kelile ve Dimme" denginde eser yazan ve şerh eden adamlar olarak göstermiştir. Bu baskıcı ortamda, alayı göze alamayan yazarlar tenkit edilme endişesi sebebiyle eserlerine imza atmamışlardır. Tüm bu olanlara rağmen Türk Edebiyatı'nda hikâyecilik gelişmiş ve birçok eser kaleme alınmıştır. Veysî, Nergisî gibi meşhur şairler mensur hikâye kitapları te'lif etseler de eleştirilere maruz kalmamak maksadıyla sanatlı bir üsluba yönelmişlerdir.

Bu kapsamdaki mensur hikâyeler, şiirdeki gibi gücü gösterme amacıyla değil, insanları eğlendirirken belli bir konuda onlara bilgi verme ve çeşitli konular hakkında yetkinlik kazandırma; dini, ahlaki yönden eğitme amacıyla kullanılmıştır. Okuyanın bir hisse çıkarması gayesiyle kaleme alınan bu hikâyelerin sonunda anlatılmak istenen düşünce veya ibret açıkça ifade edilmiştir.

Çeşitli özellikleri bir arada toplayan hikâyeleri genel olarak tasnif eden Mustafa Nihat'tır (Özön, 1985).

Şekil olarak hikâyeler, Mazıoğlu (2009) tarafından;

a. Manzum olanlar
b. Mensur olanlar
c. Manzum-mensur karışık olarak sınıflandırılmıştır.

Daha sonra da konularının kaynakları bakımından;

a. Yerli hikâyeler
b. Yabancı kaynaklı hikâyeler olarak tasnif edilmiştir.

Konularına göre hikâyeler ise din, tasavvuf, ahlak, aşk konulu hikâyeler olarak gruplandırılmıştır.

Kavruk (1998) ise kaynaklarına göre hikâyeleri;

1. Çeviri hikâyeler

   a. Arapçadan çeviriler,
   b. Farsçadan çeviriler,
   c. Diğre dillerden çeviriler,

2. Te'lif hikâyeler,

3. Uyarlama-Adaptasyon hikâyeler

olarak sınıflandırmıştır. Kavruk (1998), konularına göre hikâyeleri ise ;

1. Aşk hikâyeleri,
2. Kahramanlık hikâyeleri,

3. Serüven hikâyeleri,

4. Olağanüstü olayları ihtiva eden macera hikâyeleri,

5. Dinî-tasavvufî hikâyeler,

6. Ahlakî hikâyeler,

7. Lâtifeler

olarak gruplandırmıştır.

Tüm bu sınıflandırmalara rağmen yazılmış hikâyeleri yalnızca bir gruba dahil etmek mümkün değildir. Her eseri belli bir konu ile sınırlandırmak mümkün olabileceği gibi bazı eserler için bu sınırlama geçerli olmamaktadır. Çünkü birden fazla konuyu ihtiva eden hikâyelerin yanında, hikâye içinde hikâye yazma geleneği de bu sınırlamayı neredeyse imkansız kılmaktadır.

Mensur hikâyelerdeki şahıs kadrosu, tek yönlü tiplerden oluşmaktadır. İyiler hep iyi, kötüler hep kötüdür. Bu şahıslardan kötü olanlar hikâyelerin sonunda cezasını görür, iyiler de iyiliklerinin karşılığını bulur ve mutlu olur.

Olağanüstülük ve masal unsurlarının da yer aldığı hikâyelerde, buna paralel olarak olağanüstü şahıslar, yerler, eşyalar, durumlar da yer alabilmektedir. Bunun dışında gerçek hayatın konu olarak ele alındığı pek çok realist hikâyelerin de olduğu bilinmektedir.

Mensur hikâyelerde düşüncenin ifade edildiği mensur kısımların duygusal ifadesini ve gücünü artırmak, tek düzeliği kırmak amacıyla manzum bölümlere yer verilerek anlamsal pekiştirme yoluna gidilmektedir.

Mensur hikâyelerde tercih edilen dil, insanları eğitme ve eğlendirme amacına yönelik olarak genellikle sadedir. Fakat yazarın tenkit edilme endişesiyle sanatını güçlü kılmak adına mensur hikâyelerde sebeb-i te'lif, mukaddime gibi bölümlerde süslü dil de kullandığı görülmektedir.

El-Ferec Ba'de'ş-şidde

Ferec; Arapça'da gam, tasa ve sıkıntıdan kurtulma; kederden, darlıktan sonra gelen sevinç, teselli, zafer, mutluluk anlamlarına gelmektedir. El-Ferec Ba'de'ş-şidde [Ferec] ise zorluktan sonra gelen sevincin ve feraha ermenin anlatıldığı edebi türlere verilen isimdir. İslâm dini inanışları çerçevesinde başa gelen sıkıntı ve musibesitin Allah tarafından kulun denenmesi için verildiğine ve vakti gelincede

ezeli alemde yazılan şerrin kaza bulup beraberinde yerini feraha bırakacağı inanışına ayetlerde yer verilmektedir.[1]

Ferec hikâyelerinde, musibete maruz kalan kişi, ölüme bir adım kala umulmadık ilahi bir inayet ve yardımın gelmesiyle kendisine ferec erzânî olur ve sıkıntıdan halas bulur. Böylelikle bu konudaki kıssaların ve hikâyelerin anlatılmasında bela ve musibete karşı insanda dayanma ve sabır hissi oluşması ve ilahi yardıma karşı bir şükran ve minnet uyanması amacı güdülmüştür.

Bu bağlamda İslâmiyetin kabulünden sonra başlayarak yaygınlık kazanan Ferec hikâyeleri, Arap edebiyatının itibar edilen konularından olmuştur. Zamanla tarihî ve efsanevî olayların da bu hikâye risalelerine eklenmesiyle Ferecler edebi bir tür halini almıştır. Arap edebiyatında doğan bu tür, İran edebiyatına oradan da Türk edebiyatına tercüme ve te'lif niteliğinde eserler olarak girmiştir.

Müslümanlığı kabul etmiş diğer toplumlar tarafından da kabul gören ve büyük beğeni kazanan Fereclerin ilk örneklerine 9. yy.da rastlanmaktadır (Kavruk, Çaldak, Yoldaş, 2000).

Wiener (1913) göre; El-Ferec Ba'de'ş-şidde terimi, ilk olarak Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Medâyinî'ye (ö. 225/839)[2] ait bir eserin başlığı olarak tespit edilmiştir. Bu eser bugün elde bulunmamaktadır.

Bu adla eser veren diğer bir kişi de, İbn Ebi'd-Dünyâ İbrâhim b. Ali (218/894)'dir.[3]

Ebu'l-Hasan Ali b. Muhammed el-Medâyinî'den istifade ederek aynı adla eser yazan bir diğer kişi de, Kadî Ebu'l-Hasan (ö. 328/938)'dır.[4]

Bugün bilinen Ferec hikâyelerinin yazarı ise yukarıda bahsedilen müelliflerin eserini gören ve onlardan faydalanarak ayrı bir eser meydana getirdiğini kitabının başında belirten, Hanefi kadısı Ebû Alî et-Tenûhî (ö. 328/938)'dir.[5] Tenûhî'nin Arapça, 10'ar hikâyelik 14 baptan meydana gelen 140 hikâyelik eserinin el yazma nüshalarının dışında, 1375/1955 tarihli iki ciltlik Kahire baskısı bulunmaktadır (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: VIII).

---

[1] "Şüphesiz güçlükle beraberbir kolaylık vardır. Gerçekten güçlükle beraberbir kolaylık vardır." İnşirâh Sûresi 94/5-6.
[2] Wiener, A. (1913). Die Farag Ba'd as-Sidda Literatur. *Der İslam, 4*, 27
[3] Kâtip Çelebi. (1971). Keşf el-Zunûn. (Cilt.2). İstanbul: MEB. s.1252.
[4] Kâtip Çelebi. (1971). Keşf el-Zunûn. (Cilt.2). İstanbul: MEB. s.1252.
[5] Kâtip Çelebi. (1971). Keşf el-Zunûn. (Cilt.2). İstanbul: MEB. s.1252.

Ferec hakkında geniş bir çalışma yapan Kurgan (1945: 362), Tenûhi'ye ait Arapça eserin Celâleddin Hüseyn b. Es'ad el-Müeyyed ed-Dehistânî tarafından 707/1307'de Farsça'ya çevrildiğini ortaya koyar. Fakat Farsça kataloglarda[6] ve Dehistanî tercümesinin ön sözünde[7] çevirinin Medâyinî'nin nüshasından yapıldığı, eklemelerle eserin genişletildiği açıkça belirtilmektedir.[8] Bu Farsça tercümeyi meydana getiren Dehistânî'nin eseri, 13 baptan oluşmaktadır.

İran edebiyatından sonra Türk edebiyatına giriş yapan ve 42 hikâyeden oluşan te'lif niteliğindeki Türkçe Ferec külliyatlarının bu tercümelerle bir ilgisi yoktur.

Türkçe Ferec Ba'de'ş-şidde'ler

Türkçe Ferec nüshaları, İstanbul kütüphanelerinde dört ayrı kişi üzerinde kayıtlıdır. Bunlar: Neş'et Efendi, Lamiî, Kâsım b. Mehmed ve Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî (Deli Lütfi)'dir. Bu yazarlardan Neş'et Efendi ve Lamiî'nin Ferec yazarı olması hususunda şüpheler vardır.

> Neş'et Efendi'nin eserin yazarı olması mümkün değildir. 18. yy.'da yaşayan Divan şairi Neş'et Efendi'nin de *Ferec* müellifi olması tarih bakımından mümkün değildir. Zira elimizde 15. yy.'da istinsah edilmiş *Ferec* nüshası vardır. İstanbul Üniversitesi Ktb. TY.1194'teki nüshanın başlığında eserin Lamiî'ye ait olduğu belirtiliyorsa da bunun da tarih olarak imkansız olduğu açıktır. Çünkü 60 yaşları civarında 938/1531'de ölen Lamiî doğmadan yıllar evvel Ferec külliyatları vardı (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000).

Katip Çelebi (1971: 11)'ye göre Tenûhî'nin Arapça 14 baplık 140 hikâyelik eserinin mütercimi, Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî'dir.

Oysa Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî'ye isnad edilen nüshaların hiç birisi 14 baplık Tenûhî metninin çevirisi olmayıp 42 hikâyeden oluşan ayrı bir külliyatın nüshasıdır (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: XI).

Süleymaniye-Lâleli 1698'de Kayıtlı Ferec nüshasının ilk yaprağında ve metin içinde, eserin Kâsım b. Mehmed'e ait olduğu ifade edilmiştir.

---

[6] Munzevî, A. (1351). *Fihrist-i Nüshahâ-yı Hatt-ı Fârsî* (Cilt 5). Tahran.

[7] Ed-Dehistanî. (1859). *Câmiu'l-Hikâyât fi-Zikri'l-Ferec Ba'de'ş-şidde* (taş bs.). Tahran.;
Ayrıca bk. Fatih-Millet Kütüphanesi Nu. 628, ön söz. Ed-Dehistanî eserinin ön sözünde El-Ferec Ba'de'ş-şidde ve'd-Dayka adlı eserini gördüğünü ve beş varakı geçmeyen bu eseri tercüme ettiğini ve çeşitli tarih kitaplarında gördüğü hikâyeleri de ekleyerek kaleme aldığını ifade eder.

[8] Nefîsî, S. (1344). *Târih-i Nazm u Nesr Der-İrân ve Der-Zebân-ı Fârsî* (Cilt 1). Tahran.

Kurgan (1945), Ali Kuşçu muasırı olan hatta ondan ders alan bir Kâsım b. Mehmed'in Ferec yazarı olduğunu kaynaklardan tespit ettiğini belirtmesinin yanında Kâsım b. Mehmed'in Ferec yazarı olması ihtimalini yine de ihtiyatla yaklaşmak gerektiğini belirtmektedir.

Ferec mütercimi olarak elimizdeki nüshanın sahibi olduğunu tespit ettiğimiz, 15.yy'da Sultan II. Murad (1421-1451) döneminde yaşayan Mehmed bin Ömer el-Halebî, 13 bap halinde bir Ferec nüshası kaleme almıştır. Halebî'nin eserinin 13 bap olması, bu baplara ait çerçeve hikâyelerinin Dehistanî'ye ait Farsça eser ile aynı olması, üzerinde çalıştığımız Paris Nüshası'nın 13 baplık Dehistânî'nin eserinden tercüme edilmiş olabileceğini akıllara getirmektedir.

Tüm bu bilgiler ışığında Türkçe olarak yazılan üç farklı Ferec külliyatı olduğu söylenebilir:

1. Mehmed b. Ömer el-Halebî'nin Sultan II. Murad adına yazdığı 13 bap olarak meydana getirilen çeviri,
2. Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî'nin meydana getirdiği Tenûhî ve Ebi'd-Dünyâ'nın 14 baplık nüshasının çevirisi.
3. Kâsım b. Mehmed'in kaleme aldığı düşünülen 42 hikâyeden oluşan eser (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: XIII).

Mehmed b. Ömer el-Halebî'nin Sultan II. Murad adına 13 bap olarak meydana getirdiği Ferec nüshası, Farsça'dan Türkçe'ye tercüme edilmiş bir eserdir.

Lutfullah b. Hasanü't-Tokadî'nin meydana getirdiği eser, Tenûhî ve Ebi'd-Dünyâ'nın Arapça olan 14 baplık Ferec nüshasının çevirisidir.

Kâsım b. Mehmed'in kaleme aldığı düşünülen 42 hikâyeden oluşan Ferec'in bu tercümelerle bir ilgisi olmayıp te'lif nitelikli bir eserdir.

Bilinen El-Ferec Ba'de'ş-şidde Nüshaları

Yüzyıllar boyunca halk arasında sevilerek okunmuş, insanları eğlendirirken onlara dini-ahlâki telkin verme özellikleri bulunan Ferecler çağımızda sahip olunan modern iletişim araçlarının bulunmadığı zamanlarda, anlatılan pek çok hikâyeye kaynaklık etmiştir. Çok eski bir geçmişe sahip olan Fereclere halkın fazlasıyla ehemmiyet verdiğini çoğaltılan nüshalardan anlamaktayız.

Fereclerin İstanbul ve Ankara Kütüphanelerinde yazmaları bulunmaktadır. Türkçe Ferecler üzerine yazmış olduğu makalesiyle ilk defa geniş bilgiler veren

Kurgan (1945), eserin çeşitli kütüphanelerdeki yazmalarını da araştırmış, yazısında tespit ettiği nüshaları bir liste halinde vermiştir. Bu listede bilinen **Türkiye Ferec nüshalarını** aşağıdaki şekilde sıralanmıştır:

1. İstanbul, Murat Molla Kitaplığı Nu:1173, 898/1492'de istinsah edilmiş,
2. İstanbul, Süleymaniye-Lâleli Kütüphanesi Nu: 1698, istinsah tarihi yok,
3. Fatih (Cami) Kütüphanesi Nu: 3718, 972/1564 istinsah edilmiş;
4. İstabnbul Üniversite Kütüphanesi Nu: 284, istinsah tarihi yok;
5. İstanbul Üniversite Kütüphanesi Nu: 460, 953/1546 istinsah edilmiş;
6. İstanbulÜniversite Kütüphanesi Nu: 1194, istinsah tarihi yok;
7. Ankara Türk Dil Kurumu Kütüphanesi Nu: 6118/6725, istinsah tarihi yok.

Kurgan (1945)'ın vermiş olduğu listeye;

1. Süleymaniye Kütüphanesi Nu: 3719, 983/1575 istinsah tarihli Fatih Nüshası,
2. Ayasofya Kütüphanesi Nu: 3384, 933/1526 istinsah tarihli Ayasofya Nüshası,
3. Atatürk Üniversitesi Merkez Kütüphanesi, Seyfettin Özege Kitaplığı, Âgâh Sırrı Yazmaları Nu: 94, Özege Nüshasını,

ekleyen Seyidoğlu & Yavuz (2012) toplamda bilinen mevcut Türkçe Ferec sayısının on olduğunu aktarmaktadır. Kavruk, Çaldak, & Yoldaş (2000), adı geçen on Ferece İstanbul Üniversitesi Kütüphanesi 1536, 8670; Milli Kütüphane A 4932; Süleymaniye-Esad Efendi Kitaplığı 2356 nüshalarını eklemiştir.

Kavruk (1998)'un listelediği, bilinen **yurt dışı nüshaları** ise şunlardır:

1. *Paris Bibliothèque Nationale* A.F 377, A.F 380 (13 hikâyeli metin), 382, 383 (13 hikâyeli II Murad adına düzenlenmiş metin), 384 (II Murad adına), Sayı 415, 416, 640;
2. *Berlin Kraliyet Kütüphanesi* 437/3 (61b-288b), 458; *Flugel* 798 (II Murad adına);
3. *Vatikan Turc*. 140;
4. *Nec Cologe* 8, British Museum 1173 (II Murad adına).
5. Bunların dışında Ferec tercümelerinden farklı sayılarda hikâyeler bulunan mecmualar da vardır. *Paris Bibliothèque Nationale* 914, 943, 944, 945, 950, 1295, 1391.

Ferec Ba'de'ş-şidde'ler Üzerinde Yapılan Çalışmalar

Ferec ile ilgili nüshalar uzun zaman önce Batı bilim insanlarının dikkatini çekmiş, bu eserler yabancı dillere çevrilmiş ve incelenmiştir. Bu kapsamda yapılan çalışmalara tarih sırasına göre aşağıda yer verilmiştir.

a. Yabancı Araştırmacılara Ait Çalışmalar

1. Hermann Vámbéry'e ait, ***Alt-Osmanische Sprachstudien***[9] adlı eser en erken tarihli Ferecin tanıtımını, ikinci hikâyenin Arap harfli ve Latin harfli metnini, Almanca çevirisini ve Fereclerin bütününde tespit ettiği Türkçe kökenli kelimelerin sözlüğünü verir (Koç, 1998'den aktaran: Apık, 2013: 26).

2. Bir diğer önemli eser György Hazai-Andreas Tietze tarafından ***Ferec Ba'deş-şidde Ein frühosmanisches Geschichtenbuch***[10] adıyla oluşturulmuş eserdir. Hazai'nin, Ferec'in elli yıllık yayın macerasını anlattığı bir *Ön söz*'le başlayan çalışma, Tietze'nin *Giriş*'i ile devam eder. Giriş kısmı Almanca olan eser, Ferec'in edebi tür olarak ortaya çıkışı, Arap, Fars ve Türk edebiyatlarında Ferec geleneği hakkında bilgi verir. Yazar, Budapeşte Bilimler Akademisi'nde bulunan 1451 tarihli Türkçe Fereci kısaca tanıtır, konusunu, tarihini, yazar ve çevirmenlenlerinin kimler olabileceğini ifade eder. Tietze, Budapeşte nüshasını seçme sebepleri olarak şunları sıralar: Korunan en eski nüsha olması, istinsah tarihinin belli olması, yazısının özenli ve okunaklı olması, ayrıca Vámbéry'nin *Altosmanische Sprachstudien* adlı yayınında bu nüshanın kullanılması. *Yazma* başlığı altında ise Budapeşte nüshasının fiziksel özelliklerine yer verilir. Bu bölümdeki en ilgi çekici tespit, farklı yazı karakterlerinden yola çıkılarak yazmanın birden çok yazıcısı olduğunun ortaya çıkarılmasıdır. Bu alanda eser, önemli çalışmalardan biridir. Eserde yazarlar, Ferec nüshalarının özelliklerini, bulunduklarını kütüphaneleri belirterek eserin dil özelliği gibi konularda açıklamalara yer verir. Çeviri metinle ilgili 19 adet tabloya ve bu tabloların izahlarına yer veren Hazai-Tietze yayını, hem bu nüshanın hem de

---

[9] Vámbéry, H. (1901). *Alt-Osmanische Sprachstudien*. Leinden.
[10] Hazai, G.-Tietze, A. (2006). *Ferec Ba'deş-Şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch)*. Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

yayınlanmamış diğer nüshaların söz varlığının bir an önce ortaya çıkarılmasının Türkiye Türkçesinin tarihsel sözlüğü açısından önemine işaret etmesi bakımından önemlidir.

b. Yerli Araştırmacılara Ait Çalışmalar

Yerli araştırmacılar arasında da oldukça rağbet görmüş olan konu hakkındaki çalışmalar tarih sıralamasına göre verilmiştir.

1. Şükrü Kurgan'ın 1945 yılında ***Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser***[11] adlı makalesi Türk Dili Belleten, seri III, sayı 4-5'te yayınlanmıştır. Bu makalede yazar, Fereclerin nüshalarından bahseder, nüshaların bir listesini tablo olarak verir ve Hamidiye nüshasını tanıtır. Fereclerin tarihinden, konusundan kısaca bahsederek daha sonra nüshalardaki hikâyeleri konularına göre sınıflandırır. Makalede, Türkçe Fereclerin yazar ve çevirmenlerinin kimler olabileceği hususunda bilgiler verilir ve tartışılır. Kurgan, makalesini Hamidiye nüshasının bir örnek metnini vererek bitirir.

2. Bir diğer önemli eser, Bilge Seyidoğlu ve Orhan Yavuz ait olan ***Ferec Ba'de'ş-şidde Hikâyeleri Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince***[12] adlı eserdir. Yazarlar, bu çalışmada Fereclerin konusundan bahsetmiş, Türkçe nüshalarını tanıtmış, bunlardan Hamidiye-Fatih-Ayasofya-Özege nüshalarını mukayese ederek çalışmalarını oluşturmuşlardır. Bu nüshalardaki 42 hikâyenin sırasıyla birbirleriyle aynı olduğunu tespit eden yazarlar, ifade değişikliğinden başka bir farklılık tespit edilmediğini, farklı müstensihlerin muhtelif zamanlarda aynı yazmadan bu nüshaları meydana getirdiklerini ifade ederler. Fereclerin tarihini, yazarlarını kısaca anlatan eserde, hikâyelerin bir listesi verilmiş ve bunlardan on iki hikâye seçilerek ve günümüz Türkçesine aktarılmıştır.

3. 1995 yılında ***Ferec Ba'de'ş-şidde'den İki Hikâye Üzerine Bir Gramer Denemesi*** adlı makale Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Edebiyat Dergisi'nde Orhan Yavuz tarafından yayınlanmıştır. Makalede, Hamidiye nüshasının

---

[11] Kurgan, Ş. (1945, Kasım). Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser. *Türk Dili Belleten* , Seri III(4-5), s. 357-382.

[12] Seyidoğlu, B.- Yavuz, O. (1990). *Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince*. Ankara: Kültür Bakanlığı Hagem Yayınları.

iki hikâyesinden yola çıkan yazar, bu iki hikâyenin transkripsiyonlu metnini vermiş ve bir gramer denemesi yapmıştır (Koç, 1998: 7, Deveci, 2007: 16).

4. 1998 yılında Mustafa Koç tarafından hazırlanan ***El-Ferec Ba'de'ş-şidde Dil İncelemesi-Metin ve Sözlük***[13] adlı doktora tezinde Süleymaniye-Hamidiye nüshası konu alınmıştır. Eserde, Ferec hakkında tarih, konu, nüshalar ile ilgili bilgiler verildikten sonra dil incelemesine geçilir. Akabinde nüshanın çeviri yazısı verilir. Eser, Süleymaniye-Hamidiye nüshasında geçen kelimelerin sözlüğü ile biter (Apık, 2013: 26).

5. Hasan Kavruk, 1998 yılında ***Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler***[14] adlı kitabında "Kaynaklarına Göre Hikâyeler" başlığı altında, "Arapçadan Yapılan Çevriler" kısmında Fereclerin ne olduğu hakkındaki bulguları sunar. Kitapta Fereclerin ortaya çıkışı ve tarihi hakkında bilgi verilir. Eserde, Türkçe Ferecyazarlarının kimler olduğu belirlenmeye çalışılır ve üç kişinin adı verilerek (Mehmed bin Ömerü'l-Halebî, Lutfullah bin Hasanü't-Tokadi, Kasım bin Mehmed) bu şahısların Türkçe Fereclerin müstensihi olduğu belirtilir. Ayrıca eserde Fereclerin konusu, nüshaları, dil ve üslubu hakkında bilgi verilir ve nüshalar sıralanır.

6. Hasan Kavruk, Süleyman Çaldak, Kazım Yoldaş 2000 yılında ***El-Ferec Ba'de'ş-şidde (Karşılaştırmalı Metin) I-II***[15] adıyla kitap yayınlar. Kitapta, en eski istinsah tarihli, imlaları ve harekeleriyle en güvenilir Süleymaniye-Hamidiye 1173 ve Süleymaniye-Fatih 3719 nolu nüshaların tercih edildiğini belirten yazarlarımız nüsha farkları için ayrı rakamlar vererek farklılıkları dipnotlarda belirtmiştir. Türkçe Ferec nüshaları, müstensihleri, istinsah tarihleri, nüshaların hangi kütüphanelerde bulunduğu gibi bilgileri içeren kitabın I. cildinde, Süleymaniye-Hamidiye ile Süleymaniye-Fatih nüshalarının 1–99 varak arasında yer alan karşılaştırılmış hikâyelerin çeviriyazısını verilir. Aynı isimle II. cildi yayınlanan eser I. cildin devamı olup Süleymaniye-Hamidiye ile Süleymaniye-Fatih nüshalarında bulunan 21-42 numaralı çerçeve hikâyeler kapsamında yer alan hikâyelerin çeviriyazısını içermektedir.

---

[13] Koç, M. (1998). *El-Ferec Bade'ş-şidde Dil İncelemesi-Metin ve Sözlük.* İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi.
[14] Kavruk, H. (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler.* Ankara: MEB.
[15] Kavruk, H., Çaldak, S., & Yoldaş, K. (2000). *El-Ferec Ba'de'ş-şidde (Karşılaştırmalı Metin) I-II.* Malatya: Kubbealtı Yayıncılık.

7. Emine Yılmaz'ın 2010 yılında ***György Hazai, Andreas Tietze, (2006) Ferec ba'deş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch) 1. Band, Text***[16] adıyla yayınladığı Hazai-Tietze çalışmasının tanıtım yazısı da önemli çalışmalr arasında sayılabilir. Bu makalede Ferec kelimesinin tanımı, konusu, yazılış tarihi, yazarları ve bu alanda yapılan çalışmalar özetlenmiştir. Hazai ve Tietze'nin yaptığı çalışma bölüm bölüm tanıtılmıştır.

Bunun yanında Ferec'ler üzerine yüksek lisans çalışmaları da yapılmıştır:

8. Deveci, M. (2007). *Ferec Ba'de'ş-şidde (1b-54a) Metin, Gramer, Sözlük.* Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.

9. Akyol, A. (2008). *Ferec Ba'de'ş-şidde (Abdü'l-Aziz Cevri, Fazlu'llah, Benna Hikâyeleri) Giriş, Dilbilgisi, Metin, Dizin*. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

10. Yıldız, Ç. (2011). *El-Ferec Ba'de'ş-şidde'de Motif İncelemesi (İlk Yirmi Hikâye).* Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.

11. Doğan, A. T. (2011). *El-Ferec Ba'de'ş-şidde'de Birleşik Füller*. Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.

---

[16] Yılmaz, E. (2010). (Tanıtma) György Hazai, Andreas Tietze, Ferec ba'deş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch). *Bilig (52)*, 243-248.

1. BİRİNCİ BÖLÜM

1.1. Mehmed Bin Ömer El-Halebî Hayatı, Eserleri ve Edebi Kişiliği*

1.1.1. Hayatı

Eserin mütercimi, Mehmed bin Ömer el-Halebî olarak bilinmektedir. Hayatı hakkında fazla bilgi olmayan Halebî'nin doğum tarihi bilinememekle birlikte ölümü 850/1446'dır (Acar, 2007: 1). Hayatı ve ilmî kişiliği ile ilgili sınırlı bilgiye sahip olduğumuz Mehmed bin Ömer el-Halebî El-Ferec Ba'de'ş-şidde adlı eserini II. Murad'a sunmuştur. Bu bilgi ışığında yazarın II. Murad (1421-1451) döneminde yaşadığı ve eser verdiği anlaşılmaktadır. Anadolu Türk birliğinin yeniden kurulmaya başladığı II. Murad döneminde, Türk dili ve edebiyatının gelişmesine büyük katkısı olan âlim ve şairler ile haftada iki gün görüşen II. Murad Han, hüner sahibi kimseleri desteklemiş ve Türkçe eser yazmaya teşvik etmiştir. II. Murad'ın âlim ve şairlere yakınlığı ve onları desteklemesi, adına çok sayıda Türkçe eserin yazılmasına, Türk edebiyatının ve kültür hareketlerinin gelişmesine zemin hazırlamıştır. Arapça ve Farsça'dan eserler tercüme ettiren II. Murad'ın Türkçeye verdiği önem, Türkçenin büyük devlet dili olmasını sağlamıştır. O, çevirilerin açık bir dille yapılmasını talep ederek Türkçenin kültür ve edebiyat dili olarak işlenmesine hizmet etmiştir.

Yaşadığı döneme ait bulgulular dışında Halebî hakkındaki bilgilerden ilki şudur:

> Edirne'nin fethiyle birlikte, Edirne Ayasofya Kilisesi I. Murad zamanında camiye çevrilmiş ve ilk Cuma namazı da burada kılınmıştır. Sultan II. Murad zamanında bu kilisenin yanına medrese eklenmiş, Mehmed bin Ömer el-Halebî bu medreseye müderris tayin edilmiştir. Bundan sonra Ayasofya Kilisesi, Halebî Camii olarak tanınmıştır (Önder, 2002).

Diğer bir bilgi ise II. Murad tarafından oğlu Fatih Sultan Mehmet'in eğitiminde görevlendirilmesidir:

> II. Murad, Fatih'in eğitimine çok önem vermiş, en iyi hocalardan ders aldırtmıştır. Molla Gürânî, Fâtih'in yetişmesinde en büyük paya sahip olmakla birlikte, Hocazâde, Molla İlyas, Sirâceddîn Halebî, Molla Abdülkadir, Hasan Samsûnî, Molla Hayreddîn de çocukluk dönemi hocaları arasında sayılır (Kusat, 2003).

Bu bulgular neticesinde Mehmed bin Ömer el-Halebî'nin ilmiye sınıfına mensup bir şahsiyet olduğu anlaşılmaktadır.

---

* Bu bölüm hazırlanırken Eyüp ACAR'ın Muhammed bin Ömer el-Halebî'nin Menâkıb-ı İmâm-ı Aʿzam Tercümesi (1-73 Varak) adlı Yüksek Lisans tezinden faydalanılmıştır.

1.1.2. Eserleri

❖ **Hâşiye alâ Şerhi'l-Kâfiye**

Arapça gramer kitabı olan eserin dili Arapçadır. Keşfü'l-Kâfiye, Keşfü'l-Keşf, Keşfü'l-Vâfiye fî Şerhi'l-Kâfiye, Keşfü'l-Vâfiye, Hâşiye alâ'l Vâfiye olarak da bilinir. Rükneddin el-Hasan bin Muhammed el-Esterâbâdî'nin eş-şerhu'l-Mutavassıt ya da el-Vâfiye adıyla yazdığı şerhe haşiyedir (Bağdatlı İsmail Paşa, 1955:196).

❖ **Hâşiye alâ Şerhi İzzî fi'-Tasrif**

Eser Zencânî'nin "İzzî fî'-Tasrîf"ine ve Taftâzânî'nin yazdığı şerhe hâşiyedir.

❖ **Tercüme-i Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam**

Hafızeddin Muhammed bin Muhammed el Bezzâzî el-Kerderî'ye ait olan eserin Türkçeye çevirisidir. Eser bir menâkıbnâme örneğidir. Hanefiyye mezhebinin kurucusu İmâm-ı A'zam Ebû Hanife'nin hayatını dile getiren bilgilerle birlikte, büyük âlimlerin, ariflerin, fakihlerin ve talebelerinin de biyografik bilgileri verilmektedir. Hanefî âlimlerinin önde gelenlerinin fikir ve görüşleri aktarılarak bunlar üzerinde değerlendirmeler yapılmış, uygunluğu tartışılmış, hükümlerin delilleri ortaya konulmuştur. Bu arada, zaman zaman diğer mezhep imamlarının görüşlerine de yer verilerek sorulan sorular ve bu sorulara verilen cevaplarla günün şartlarını ve sosyal ihtiyaçlarını ilgilendiren konulara el atması yönüyle kapsamlı bir fıkıh (İslam hukuk bilimi) kitabı görünümü de arz etmektedir. Eserde 11 bab, 15 fasıl olmak üzere toplam 26 alt konu başlığı bulunmaktadır. Eserin bilinen dört nüshası vardır. Bu nüshalardan üçü İstanbul Kütüphanelerine kayıtlı olup diğer bir nüsha da Kütahya Vahit Paşa İl Halk kütüphanesinde bulunmaktıdır (Acar, 2007:4).

Acar (2007), Halebî'nin Tercüme-i Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam isimili tecüme eserinde 7a sayfası kenarına düşülen; H. 834, "culūs-ı sulṭan Murād Ḫān-ı s̱ānī ibn-i Muḥammed Ḫān müddet-i salṭanat 20" tarihi, eserin yazım tarihi ile birlikte müellifin yaşadığı dönemle ilgili verilen bilgilerle örtüştüğü bilgisini aktarmaktadır. Bu bilgiler doğrultusunda Acar (2007), H. 834 tarihinin M. 1431 tarihini karşıladığını, dolayısıyla bu tarihin Sultan II. Murad'ın saltanatının 20. yılına denk düştüğünü, ancak Tercüme nüshanın 7a sayfasına düşülen tarihin H. 824 olarak okunmaya daha elverişli olduğunu belirterek bu durumdan hareketle tarihi düşen kişinin sehven hata

yapmış olabileceğini veya Arapça 2 ve 3 rakamlarında kendine has bir imla kullanmış olabileceğini ifade eder.

2. İKİNCİ BÖLÜM

2.1. El-Ferec Ba'de'ş-şidde Paris Nüshası

Üzerinde çalıştığımız bu eser, Paris Bibliothèque Nationale Kütüphanesinde A.F. 383 numaraya kayıtlıdır. Eser 183 varaktır. Her sayfada 23 satır bulunmaktadır ve bazı sayfalarda derkenarlar olduğundan satır numarası değişiklik göstermektedir. Metinde kullanılan yazı, kişisel bir rıka türü olup genel olarak okunaklıdır. Eserdeki bazı sayfalarda ise yazılar siliktir. Ayrıca eserin 1-a nolu sayfasında farklı bir el yazısıyla "Bir kimsenüñ dişi aġırsa şekerli tereyaġı döküp ṣuyunı çıḳarup aġızda tutalar be-her ʿālīl diş aġrısını kese mücerrebdür ġaflet olınmaya." ifadesi esere sonradan eklenmiş olabileceği fikrini akıllara getirmektedir.

Mehmed bin Ömer el-Halebî, Farsça'dan Türkçe'ye kazandırdığı tercüme[17] niteliğindeki El-Ferec Ba'de'ş-şidde adlı eserini çerçeve hikâye yöntemiyle yazmış olup 13 baptan meydana getirmiştir. Eser, devrin sultanı II. Murad'a sunulmuştur.

Eserin başında yer alan ve bapların ana temasını veren çerçeve hikâyelerin listelendiği fihrist bölümünde, bapların numaralandırılması işleminde Farsça kullanılmıştır (bāb-ı düvvüm, bāb-ı sevvüm).[18]

Metin içerisinde ise her babın başlangıç kısmında bap ve çerçeve hikâyenin numarası Arapça (el-bābu's-ṣānī, el-ḥikāyetü's-ṣāniyetu vb.) olarak verilir.[19] Numaralandırılan bapların ana izleği, bap numarasından sonra verilmiş olup bu çerçeve hikâyelerin içinde yer alan izleğe bağlı hikâyeler numaralar verilerek anlatılır.

Hikâyeler içerisinde yer alan şiir ve dualar vb. ifadeler, "şiʿr", "ed-duʿā" denildikten sonra harekeli olarak verilmiştir.

Mehmed b. Ömer el-Halebî, eserin dilini güçlendirmek maksadıyla kullandığı Arapça Farsça manzumelerin, ayet ve hadislerin anlamını ise "yaʿni", "et-terceme" gibi ifadelerin ardından vermiş, böylelikle dilin anlaşılır olmasına katkıda bulunmuştur.

---

[17] 2-a nolu sayfada Halebî, eserini Farsça'dan Türkçe'ye tercüme ettiğini belirtmektedir.
[18] bk. Çerçeve hikâyelerin verildiği tablo.
[19] bk. Örnek: 17- a nolu sayfa.

Hikâyelerden çıkarılacak hisseler *fasl* denildikten sonra numaralandırılarak aktarılmıştır.

Gerek hikâyelerin numaralandırılmasında gerek bazı kelime ve eklerin farklı biçimlerinin eserde yer almasında eserin yazıldığı devir olan 15 yy.'ın etkisi önemlidir.

Çalışmamıza esas olan metinde, ünlüler çoğunlukla elif (ا), vav (و) ve ye (ى) ile gösterilmekle birlikte yer isimleri, özel isimler gibi okunmasında ikilik oluşabilecek kelimeler ve Arapça dualar harekeli olarak kaleme alınmıştır. Eserde pek çok kelime ve ek, standart bir şekilde yazılırken, farklı yazım şekillerine sahip kelime ve eklerle de karşılaşmak mümkündür. Bu durum Eski Anadolu Türkçesindeki farklı yazım geleneklerinin varlığına işaretdir. Aynı döneme ait birçok eserde bu çeşitlilik söz konusudur.

2.1.1. Konu

Eserin isminden de anlaşılacağı üzere çeşitli musibetler ve mihnetlere yakalanan topluluklar veya kişiler farklı vesilelerle belalardan kurtuluşa erer. İşte sıkıntıdan sonra türlü vesilelerle feraha erme, eserin ana konusunu oluşturmaktadır.

Bu hikâyelerdeki kahramanlar, evvela türlü sıkıntılarla, belalarla karşılaşır; başından geçen felaketler sonrasında karşılaştıkları güçlüklükleri yenerek huzura kavuşurlar. Farklı vesilelerle feraha eren bu kişilerin sergüzeştleri, Ferec hikâyelerini oluşturur.

Eserde on üç çerçeve hikâye içerisinde yer alan 168 hikâyede zahmet ve güçlük uçurumlarında olan, hapse düşmüş, padişah gazabına uğramış, ölümle burun buruna gelmiş, vahşi hayvanlarla karşılaşmış, yol kesen haydutların istilalarıyla mallarını kaybetmiş, hastalığa müptela olmuş, aşk acısı çekmiş kimselerin Kur'ân-ı Kerim ayetlerinin uğuruyla, doğru ve fesahatle söz söylemeleriyle, inançlarıyla, doğru söz ile padişahlara nasihat etmeleriyle, sadık rüyalarda görülen tavsiyelere uymalarıyla, ummadıkları yerden bilmedikleri kişilerin elleriyle kurtuluşa ermeleri ve feraha kavuşmaları konu edilmiştir.

Eserin mütercimi Halebî, bu eserin yazılış maksadını sebeb-i te'lif bölümünde şu şekilde ifade eder: *(2a) ba'd-ez-ḥamd-ı ḳıyās ve şükr ü sipās bu faḳīr ve ḥaḳiru'l-*

muḥtāc ile'l-ġaniyy Meḥmed bin ʿÖmer el-Ḥalebī eydür çün Kitāb-ı Ferec Baʿde'ş-şidde cümle-i kütübdendür ki fāyidesi şāmil ve ʿabidesi kāmildür ve ekābir-i mā-taḳaddemüñ ki renc ü belāya ve şiddet ü ʿanāya mübtelā oldılar ve āḫir ḫafiyyü'l-elṭāfuñ luṭfiyle ve āyāt ü edʿiyenüñ berekātiyle ol renc ṣıḥḥate ve ol zaḥmet rāḥata mübeddel oldı anlaruñ aḥvālini şerḥ eyler pādşāh-ı ṣāḥib-ḳırān ve ṣulṭān-ı kām-rān bu bendeye işāret eyledi ki Fārisī dilinden Türkiye naḳl eyleyem ve tā fāyidesi cemīʿ ḫalḳa ʿāmm ola egerçi kendü taḳṣirümi bilürdüm zīrā ki men ṣannefe fe-ḳad üstuhdife ḥikāyeti meşhūrdur ammā çün emr-i ūlū'l-emre mümteṯil olmaḳ cümle-i farāyīżdendür kitāb-ı mezkūruñ tercemesine Allāhuñ ʿināyetiyle şurūʿ itdük tevekkuʿ-ı aṣḥāb-ı hünerden ve erbāb-ı fażldan oldur ki ʿayn-ı rıżāyıla naẓar-ı tāmm ve her ḫalel ü zelel ki vāḳiʿ ola taṣḥīḥ ile inʿām eyleyeler inşāʾa'llāh ki ḥażīż-i ḫumūldan (2b) ḥüsn-i terbiyetle ẕirve-i ḳabūle irişe ve cevr-i rūzgārdan inʿām-ı ʿāmmile ḫalāṣ ve ʿanāʾ-ı felek-i devvārdan luṭf-i şāmiliyle menāṣ bulına ve kimyā-yı naẓarı sebebiyle aḥvāl-i ḫāk-i ṣıfat ki inḳılāb idülür ṣurūf-ı aʿṣārdan ki ḳalb u nāḳışdur zer-i ḫāliṣ ve tamām-ʿayār ola innehu ʿalā ẕalike ḳadīrun ve bi'l-icābeti cedīrun āmīn yā rabbe'l-ʿālemīn.

2.1.2. Çerçeve Hikâyeler

Çerçeve hikâye tekniğiyle yani hikâye içinde hikâye anlatma metoduyla kaleme alınan Fereclerde çerçeve hikâye numarası verildikten sonra ana konu söylenir. Birinci ve ikinci bap kapsamında yer alan hikâyeler bir bütün olarak ele alınmış olup diğer baplardaki çerçeve hikâye içinde yer alan hikâyelere numaralar verilerek isimlendirilmiştir.

Bap ve Konusu	Hikâye
Fihristü'l-ebvāb bāb-ı evvel: ayāt-ı Kurʾān ve kelām-ı rabbānīdendür ki anuñ berekātinden varṭaḫa-yı ḫaṭarnākdan ḫalāṣ bulındı ve anuñ yümninden muʿriż-i ḫavfdan ve	Numaralandırılmamış 8 hikâye bir bütünlük içerisinde Hz. Muhammed (s.a.v)'den dua rivayetleri ve sıkıntı sonrasında gelen ferahlığı örnekleyecek Kur'ân'da geçen olayların anlatılması

helākdan maḳāṣıd-ı emāniye irişildi Bu bāb anuñ beyānındadur ki Ḥaḳḳ celle ve ʿalā Muṣḥaf-ı Mecīdinde ve kelām-ı muḳaddesinde ḫaber virir ol ṭāyifeden ki belāyā mübtelā idiler ve miḥnete giriftār idiler andan ṣoñra raḥmet-i ber-kemāl ve luṭf-i bī-zevālle ol varṭadan muḫric ve ol ġamdan ferec buldılar ve saḫtı āsānluġa ve enduḥ şādmanluġa mübeddel oldı	şeklinde ele alınmıştır.
Bāb-ı düvvüm: beyān-ı āṯār u şerḥ-i aḫbārdadur ve bu bāb müştemildür bir cemāʿatuñ ẕikrine ki miḥnet ü belā ve zaḥmet ü ʿanā çekdiler ve ʿāḳibet ü āsānluġa irişdiler ve daḫı müştemildür ol üç kişi ḥikāyetine ki Benī İsrāʾīl ʿahdinde her birisi bir rast sözi söyledükleri berekātında ḫalāṣ buldılar şöyle ki ḥażret-i Risāletden ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem mervīdür beyān-ı āṯār ve şerḥ-i aḥbārdadur ki müştemildür bir cemāʿat ẕikrine ki miḥnet ve belā çekdiler ʿāḳibet niʿmete irişdiler	Numaralandırılmamış hikâyeler bir bütünlük içerisinde Hz. Muhammed (s.a.v)'den dua rivayetleri şeklinde ele alınmış ve bunlara ek olarak İsrailoğullarından üç kişinin yağmurlu bir günde mağarada maruz kalmalarının ve geçmiş vakitlerde yaptıkları halis amelleri Allah'a arz ederek mağaradan kurtulmalarının hikâyesini bu bapta işlenmiştir.
Bāb-ı sevvüm: ol cemāʿat ḥālinüñ ḥikāyetindedür ki eyü falıla eyü duʿā ile yā eyü söz ile şiddetleri ferece ve miḥnetleri niʿmete mübeddel oldı	Makbul dua neticesinde sıkıntıdan kurtulan kimselerin hikâyeleri bu bapta işlenmiştir Çerçeve hikâyeye bağlı 30 adet hikâye yer almaktadır.

Bāb-ı çehārüm: ol kimselerün ḥikāyetindedür ki pādşāhlar anlara ġażab ḳıldılar ve suḫan-ı rāstla pādşāhlaruñ ġażabı şefḳate mübeddel oldı ve beliyyet ü ihānet ki kendülerine irişse gerekdi vaʿẓ u naṣīḥat ile kendülerden defʿ itdiler	Padişah gazabına uğrayan kimselerin doğru sözlü olmaları neticesinde kurtulmaları anlatılır. Çerçeve hikâyeye bağlı 10 adet hikâye yer almaktadır.
Bāb-ı pencüm: ol cemāʿat ḥikāyetindedür ki ḥabs u zindāna giriftār itdiler iʿtikādları berekātında Ḥaḳḳ Teʿālā anlaruñ bed ḥāllerini eyüye mübeddel eyledi ve ol varṭadan rahāyiş ve ol ḳayddan küşāyiş buldılar	Değişik nedenlerden dolayı hapse düşmüş kişilerin itikatları ve Allah'ın yardımı sebebiyle kurtuluşları anlatılır. Çerçeve hikâyeye bağlı 23 adet hikâye yer almaktadır.
Bāb-ı şeşüm: ol cemāʿat ḥikāyetindedür ki şiddet ve miḥnetle mübtelā oldılar ve ravḥ u rāḥatdan cüdā oldılar rüʾyā-yı ṣādıḳ ve ḫ͟ābhā-yı muvāfıḳla ol ġamm şādiye ve ol bend āẕādiye mübeddel oldı	Türlü mihnetlere maruz kalmış kişilerin gördükleri rüya neticesinde kurtuluşa ermelerinin macerası anlatılır. Çerçeve hikâyeye bağlı 16 adet hikâye yer almaktadır.
Bāb-ı heftüm: ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ḥādiṯe-i ḥaṭarnāka ve vāḳıʿa-i sehmnāke giriftār idiler yā faḳr-u fāḳaya mübtelā idiler Ḥaḳḳ Tebārek ve Teʿālā bilmedükleri kişi elinden ve ummaduḳları yerden olara ol varṭadan ḫalāṣ ve ol ḫaṭardan menās erzānī ḳıldı	Sıkıntıya düşmüş kimselerin bilmedikleri insanların eliyle ummadıkları yerden yardım görmeleri ve feraha ermeleri anlatılır. Çerçeve hikâyeye bağlı 27 adet hikâye yer almaktadır.
Bāb-ı heştüm: ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ölmege yaḳīn olduḳdan ṣoñra necāt ve merg kendülerine muḳarrer iken ḥayāt buldılar	Öldürülmek üzere iken kurtulan kişilerin başından geçen sergüzeştleri anlatılmaktadır. Çerçeve hikâyeye bağlı 8 adet hikâye yer almaktadır.

Bāb-ı nühüm: ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ḥayvān-ı müḫlik mülāḳātıyla ümīdi ḥayātdan kesdiler ve bir sebeble necāt buldılar ve murāda irişdiler	Helak edici vahşi hayvanların saldırısı neticesinde hayattan ümidini kesmiş kimselerin ölümden kurtuluşu anlatılmaktadır. Çerçeve hikâyeye bağlı 11 adet hikâye yer almaktadır.
Bāb-ı dehüm: ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ḫastaluġa mübtelā oldılar ve ḥayātdan ümīẕ kesdiler bir laṭīfeyle laṭāyif-i sunʿ-i Rabbānīden Ḥaḳḳ Teʿālā onlara şifā erzānī eyledi	Yakalandıkları amansız hastalıktan şifa bulan kimselerin başından geçenler anlatılmaktadır. Çerçeve hikâyeye bağlı 7 adet hikâye yer almaktadır.
Bāb-ı yāzdehüm: ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki istīlā-yı lüṣūṣ u sürrāk u ḳuṭṭāʿ-ı ṭarīḳıla maġlūb oldılar ve emvāl ü mevāşī menhūb u meslūb oldı andan ṣoñra luṭf-i sunʿı rabbāniyle ḫalāṣ buldılar	Harami ve hırsızlara malını kaptıran kişilerin kaybettikleri mallarını Allah'ın yardımıyla nasıl geri aldıkları hikâye edilir. Çerçeve hikâyeye bağlı 8 adet hikâye yer almaktadır.
Bāb-ı düvāzdehüm: ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ḫavf ü tarḥla mübtelā idiler ʿāḳibet ol ḫavf emne ve tarḥ feraḥa mübeddel oldı	Büyük bir korkuya kapılan insanların feraha ulaşmaları anlatılır. Çerçeve hikâyeye bağlı 8 adet hikâye yer almaktadır.
Bāb-ı sizdehüm: ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki renc ü miḥnet ve ʿaşḳ u şiddet çekdiler ve ʿaḳibet murāda irişdiler	Aşk derdine müptela kimselerin çektikleri sıkıntılardan sonra murada ermeleri anlatılır. Çerçeve hikâyeye bağlı 11 adet hikâye yer almaktadır.

2.1.3. Hikâye Özetleri

Bu bölümde eser içindeki hikâyelerin özetlerine yer verilmiştir. Özetleme yapılırken önce bap numarası verilmiş, ardından baplar içindeki çerçeve hikâyeler

eserdeki numaralandırmaya sadık kalınarak özetlenmiştir. Özetler içerisinde kahramanların okuduğu duaların, söylediği sözlerin çeviriyazı metni italik olarak yazılmıştır.

2.1.3.1 Birinci Bap

Bu bapta, mukaddes kitapta bahsi geçen belaya maruz kalmış, musibete tutulmuş kavimlerin bu sıkıntı ve bela halinde Allah'ın lütfuyla ve keremiyle nasıl kederden, darlıktan sonra sevinç buldukları ve güç durumlarının kolaylığa, gamlarının sevince dönüştüğünü nakleden hikâyeler yer alır.

Bu hikâyelere numara verilmeden birbirleriyle ilgili olanların rivayetler şeklinde sıralanması bu babın bir bütün olarak ele alınmasını gerektirmektedir. Babın hikâyelerinin içerik bakımından sıralanışına aşağıda yer verilmiştir.

-İlkin, Kur'an-ı Kerim'de adı geçen belaya maruz kalmış olan peygamberlerin kıssalarına yer verilir. Devamında sıkıntı ve keder çekenlerin en sonuncusu ve bütünleştiricisi olan Hz. Muhammed'in (s.a.v), Ebû Talip'in yetimi iken Allah yakınlaştırılması, İnşirah suresinin bir zorluktan sonra mutlaka iki kolaylığın geleceği müjdesinin verilişi anlatılır. Ardından Hasan-ı Basrî'den rivayetle bir Ferec duası verilir.

- İnsanlığın yaratılışında öncü peygamber olan Hz. Âdem'in cennetten kovuluşu, Hz. Havva'nın firakını çekişi ve affedilişi anlatılır.

- Nuh peygamberin çocuklarından olan Hz. İbrâhîm'in ateşe atılışı, ateşin gül bahçesine dönüşmesi, Lut peygamberin kavminin azgınlıkları sebebiyle yok edilişi, Hz. Lut'un kurtuluşu, Yakup peygamberin oğlu Yusuf'un hasretinden kör oluşu, Hz. Yusuf'un kardeşlerince kuyuya atılışı, Hz. Yusuf'un Mısır'a melik oluşu, Hz. Yunus'un balık karnına hapsoluşundan sonra kurtuluşa ermesi, Hz. Musa'nın firavun elinden çektiği sıkıntılardan necat buluşu ele alınır. Kutsal kitaplardaki tahkiye unsuru barındıran anlatımların bu bölüme alınması hikâyelerin kaynağının sağlamlığına vurgu yapmak için önemli bir tercihtir. Son nebi olan Hz.

Muhammed'in (s.a.v.) "Hiçbir nebi benim incindiğim gibi incinmedi." hadis-i şerifine dikkat çekilerek kutsal kaynaklı hikâyelere son verilir. Bu anlatımlar ardından çeşitli rivayetlere dayanan hikâyeler numara verilmeden sıralanır.

Abese 'den rivayetle anlatılır;

Küçük taşlarla oynayan bir adamın kulağına taş girer. Bu taşın verdiği acıdan perişan olan adamcağız bir kişi tarafından okunan duayı işitir. İşittiği bir duayı okuyan adamın kulağındaki taş çıkar.

Bağdat'taki bir kitaptan alıntıya dayanılarak anlatılır;

Bir kimse sıkıntıya düşerse pak kaftan giyerek, pak döşeklerde yatmalıdır. Yattığı esnada Duha ve Leyl surelerini yedi kez okumalı ardından *allâhümecʿa'l-lī-ferecen ve mahrecen min emri lehüm ḥal (5b)* duasını da ikinci geceden yedinci geceye değin tekrar etmelidir ki o kimse kurtuluşa ersin.

Râvî hikâye eyler;

Bir olay sebebiyle hapse giren râvî Duha ve Leyl surelerini okur. Dördüncü gecede bir şahıs ona kurtuluşunun İbrâhîm oğlu Ali'den olduğunu müjdeler. İki gün sonra râvî katına bir yiğit gelir ve kendisinin ona kefil olduğunu belirtir. Yiğit râvîyi hapisten çıkarır. Ravi, bu yiğidin kimlerden olduğunu kendi akrabalarına sorar. Râvî akrabalarının Ehvâz ehlinden olan bu kişiden yardım istediğini öğrenir.

Bir kişi, bir vakit zor bir hastalığa müptela olur. Hastalık sebebiyle helakinin yaklaştığını düşünen hasta yedi kez Duha ve Leyl suresini okur. O gece hastanın başucuna iki kişi gelir. Gelenlerden biri hastanın illetinin yerini tespit etmek amacıyla hastayı ayağından başına değin her yerini sıvazlar. Bu kişi sıvazlama işleminin sonunda elini hastanın başı üzerine koyar, bütün hastalıkların başında toplandığını hisseden hastaya diğer kişi, hacamat yaptırmasını ve o yeri Hatmi (Ebegümecine benzeyen ondan daha büyük bir çiçek olup kök ve çiçekleri hekimlikte kullanılır.) ile yıkamasını bu iki sureye ek Tin suresinin de okumasını söyler. Hasta adam sabah olunca bu iki kişinin dediklerini yerine getirir ve sıhhat bulur.

Bir tüccar kafilesi gemi yolculuğuna çıkar. Bu gemideki bir kimse tüccarlara "On bin dinar altını olan kim varsa ki bana versin, ona öyle bir söz öğreteyim ki hangi sıkıntıda ve gamda okusa şad ola, ölü olsa dirile, helak olsa kurtuluş bula."der. Gemideki tüccarlardan biri on bin dinarını bu kimseye vermeye razı olduğunu söyler. Bu adam tüccara dinarları suya bırakmasını emreder. Tüccar dinarları suya bırakır ve bu kişi ona *men yettikı'llāhe yecʿal lehu maḫracān ve yerzuḳhu min hayṣü lā yaḥtesibu (6b)* duasını öğretir. Tüccar kafilesindeki diğer kimseler bu tüccarın sermayesini suya bırakmakla çok büyük hata ettiğini söylerler. Parayı veren tüccar bu ayetin kendisi için gerçek ganimet olduğu konusunda ısrarcıdır. Aradan bir süre geçer. Deniz kabarır ve dalgalar gemiyi batırır. Gemide para veren tüccar dışında kimse sağ kalmaz. Bu tüccar bir tahta parçası üzerinde bir adaya çıkar. Adama müzeyyen bir köşk görür, köşke girer. Köşk içinde huri gibi bir kadınla karşılaşır. Bu tüccar bu kadına bu yerde ne aradığını sorar. Bu kadın, kendisinin Basra ulularından bir zatın kızı olduğunu, babasıyla yolculuğa çıktıkları bir zaman gemilerinin batması sonucu bu adaya çıktığını, tam o esnada su içerisinden dev görünümlü bir adamın çıktığını ve onu bu saraya kapattığını anlatır. Bu devin kadınla bir hafta geçirdikten sonra bir hafta denizde olduğunu sözlerine ekleyen kadın, devin bugün köşke döneceğini söyleyerek tüccarı uyarır. Kadının sözü tamam olmadan dev köşke girer. Çok korkan tüccar öğrendiği ayeti tekrar etmeye koyulur. O dev dağ parçası gibi yere devrilir. Bunu gören kadın çok şaşırır. Kadın ve tüccar saraydaki tüm mücevherleri sahile yığar. Bir gün derya içinden bir geminin geçtiğini gören kadın ve tüccar kendilerini gemidekilere fark ettirir. Tüccar, kızı yurduna ulaştırır. Kadının ailesi kızlarını tüccara nikâhlar.

Mu'allâ b. Eyyûb Ḳıdaḥ-ı Muʿallâ adlı kitabında anlatır:

Mu'allâ b. Eyyûb'a, Fadl b. Mervân'ın düşmanlığı vardır. Fadl, Mu'tasım Billâh'a mensup bir topluluğu Mu'allâ üzerine vekil eyleyerek onu helak etmeyi planlar. Bu işten nasıl kurtulacağını düşünen Mu'allâ bu hal üzere uyur kalır. Düşünde *ḳul men-yuneccīküm min- ẓulūmāti'l-* (11) *berri ve'l-baḥri tedʿūnehu*

teżarruʿān ve ḫufyeten leʾin enceytenā min hāẕihi le- nekūnenne (12) *mineʾş-şakirīn ḳuliʾllāhu yüneccīküm minhā ve min külli kerbin (8a)* ayetini okuyan bir kişi görür. Muʾallâ uyandığında askerlerin komutanı yanına gelir. Muʾallâ rüyasını komutana anlatır. Komutan da bu rüyayı Muʾtasım'a iletir. Muʾallâ, Muʾtasım'ın koruması sayesinde kurtuluşa erer.

İki kişi arasında adavet vardır. Günahsız kişi diğer kişinin şerrinden emin değildir. Bu sebeple çok kederli olan masum kişi o hal üzere uyur. Rüyasında bir kişi kendisine sabah namazının birinci rekâtında Fil suresini okumasını tavsiye eder. Bu kişi rüyadaki kimsenin tavsiyesine uyar ve düşmanı helak olur.

2.1.3.2. İkinci Bap

Bu bapta İsrailoğullarından üç kişinin başına gelen bir musibetten kurtuluşlarını ihtiva eden bir hikâyeye yer verildikten sonra Hz. Peygamberin (s.a.v.) ashabına belalar karşısında okunması gereken duaları öğretmesi konu edilir.

Bu kısımda sadece İsrailoğullarından üç kişinin başına gelen olayın anlatıldığı hikâye özetlenecektir. Diğer kısımlara müstakil olarak hikâye numaraları verilmemiş olup çeşitli duaların aktarımı olan bu kısımlar özetlenmeyecektir.

İsrailoğullarından üç kişi birlikte yol arkadaşlığı ederek bir sefere çıkar. Yolları uzun ve maksatları uzak olan bu kişiler birbirlerine muhabbetleri ve yarenlikleri sebebiyle yolun meşakkatini hafifletirler. Bu kişiler yol alırlarken birden kara bir bulut peyda olur, şiddetli soğuk rüzgâr esmeye başlar. Korkudan içleri daralan bu üç kişi rüzgârın ve kara bulutların getireceği felaketten sakınmak için bir mağaraya sığınırlar. Mağaraya girmelerinin ardından kara buluttan yağmur sel gibi boşalır, bu sular dağdaki büyük bir taş parçasını harekete geçirir. Bu kaya üç kişinin saklandığı mağaranın girişini kapatır. Bu üç kişiden biri diğerlerine "Gelin, Allah'a ömür boyu yaptığımız Sâlih amellerimizi vesile ederek "O"ndan kurtuluş dileyelim." der.

Bu söz üzerine birinci şahıs anlatmaya başlar:

Bu kişinin amcakızı o kadar güzeldir ki onun bu güzelliğine gönlünü kaptıran bu adam bir gün onu tenha bir mevzide yalnız başına bulur. Adam kızdan muradını elde etmek ister. Kız adamın niyetini fark ederek "Allah'tan kork, Allah'ın mührünü kötü mühürle mühürsüz eyleme." der. Bu adam Allah korkusuyla nefsinin isteğine karşı koyar ve kıza el sürmez. Hikâyesini anlatan birinci kişi, halini Allah'a arz ederek bu gibi kötü işi yapmaktan "O"nun rızası için vazgeçtiğini söyler ve Allah'a bu mağaradan kurtulmak için dua eder. O anda mağara kapısının üçte biri açılır.

İkinci kişi, çok yaşlı olan anne ve babasına Allah'ın "Anne ve babanıza ihsanda bulunun." emrine uyarak hizmet eder. Bir gün akşam yemeği vazifesi için bu kişi anne ve babasının yanına gider ve onları uyur halde bulur. Onların uykusunu bölmek istemeyen bu adam anne ve babasının uyandıklarında yanında bulunmayıp gıdalarını onlara vermeyeceği endişesiyle sabaha kadar elinde yemek tepsisiyle ayakta bekler. Hikâyesini anlatan ikinci kişi, yaptığı bu işi yalnızca Allah rızası için yaptığını söyler ve Allah'a mağaradan çıkabilmek için dua eder. Dua ardından mağara kapısının yine üçte biri açılır.

Üçüncü kişi hizmetinde çalışan bir gündelikçiye emeğinin karşılığı olarak günlük ücretini verir. Gündelikçi verilen ücreti beğenmez ve bu kişiye mazlumların hakkının zalimlerden alınacağı günün ikisi arasında olduğunu söyler, ardından da çeker gider. Bu kişi gündelikçiye verdiği ücretle bir koyun satın alır. Aradan bir müddet geçer ve bu koyundan bir sürü hâsıl olur. Gündelikçi hakkını istemek için bu kişinin yanına gelir. Bu kişi Allah korkusu sebebiyle bu sürünün tamamını o gündelikçiye verir. Gündelikçi kendisiyle alay edildiğini düşünür. Adam ısrarcı olarak tüm koyunları bu gündelikçiye teslim eder. Hikâyesini anlatan üçüncü kişi, bu ameli yalnızca Allah rızası için yaptığını söyler ve kurtuluşları için dua eder. Mağara kapısının geri kalan kısmı açılır.

2.1.3.3 Üçüncü Bap

Bu baptaki otuz hikâyede, iyi fal, söz ve dua ile çektikleri mihnetlerin nimete dönüşmesini yaşayan bir cemaatin başından geçen olaylar anlatılır.

1. Hikâye

Çöldeki bir kadının geçim kaynağı olan ziraat mahsullerinin telef olması üzerine dostları onu uyarır. Kadın yüzünü göğe kaldırır ve der: "Ya rabbi, rahmetini umarım. Telef olandan fazlasını vermeye kadirsin. Rızkımız üzerine ümidimiz sanadır." Kadının duası biter bitmez bir hayır sahibi ona beş yüz dinar bağışlar ve kadının duası kabul olunur.

2. Hikâye

İbni Hamduni Mu'tazıd Billâh'dan duyduğunu rivayet eyler. Muvaffak Billâh ve oğlu arasına nifak sokmak isteyen İsmâîl b. Bülbül koğuculukla padişahın oğlunu hapsettirir. Gece ve gündüz korkusu artan oğul, İsmâîl tarafından bir cinayet iftirasına maruz kalmak korkusu ile huşu içinde Allah'a yalvarır. Padişahın oğluna her gün hizmet eyleyen İsmâîl oğlanı Kur'an-ı Kerim okurken bulur ve Mushaf'ı alarak oğlan için tefe'ül çekmeyi diler. İlkin gelen ayet şudur: "Tanrı düşmanımızı helak ede ve sizi yerde halife eyleye". Gelen ayetle yüzü siyah olan İsmâîl b. Bülbül iki kere daha tefe'ül çeker. Yine benzer anlamlı ayetlerin gelmesi sonucu sıkıntıya düşer. Padişahın oğluna ileride halife olacağını söyler. Oğlan babasının sıhhatine duacı olduğunu belirtir. İsmâîl b. Bülbül'e iyi davranarak onun şerrinden sakınmaya çalışan oğlan kendisinden özürler dileyen bu şahsa karşı davranışında samimiyetli olmaya çalışır. Babası vefat eden oğlana hilafet nasip olur. Oğlan kendisine düşmanlık eden İsmâîl'e ise layığı ne ise o şekilde hüküm verir.

3. Hikâye

Sâlih b. Semmâr, Hasan-ı Basrî'nin Haccâc sarayına gitmesini rivayet eyler. Haccâc bir binayı güzel bir şekilde süsletir ve onu oldukça süslü kılar. Onun huzuruna çıkan Hasan-ı Basrî, bu hali görüp dünyadaki insanların birbirlerinin sahip olduklarına hasetle baktıklarını, onların pek kıymet verdikleri ve içlerindeki haset ateşiyle yandıkları şeylerin semavat ehlinin yanında pek kıymetsiz olduğunu, ulemanın görevinin de nasihat ederek bu durumu aşikâr etmek olduğunu söyler ve huzurdan çıkar. Haccâc çok öfkelenir ve Hasan-ı Basrî'yi öldürtmek ister. Hasan-ı Basrî'yi huzura geri çağırdıklarında, onun aheste aheste dudaklarını kıpırdatarak bir şeyler okuduğu görülür. Haccâc, kılıcı ve celladı hazır eder ve çok öfkeli davranır. Nasihatte bulunan Hasan-ı Basrî'ye öfkesi birden geçer. Hasan-ı Basrî meclisten çıkar gider. Sâlih b. Semmâr Hasan-ı Basrî'ye hangi duayı okuduğunu sorar ve öğrenir. Öğrendiği bu dua her zaman sıkıntılarını feraha ulaştırır.

4. Hikâye

Hilafet sahibi olan Ebû Ca'fer-i Mensur İsmâîl b. Ümeyye'yi haps ettirir. İsmâîl hapis yolunda gördüğü bir duvarda yazılı olan duayı ezberler ve sürekli okur. Hapisten kurtulan İsmâîl aynı duvarın önünden geçtiğinde yazıyı görmez hatta izine dahi rastlamaz. O vakit anlar ki bu yazı Rabbinin kendisine bir telkinidir.

5. Hikâye

Velid b. Abdü'l-Melik, vaktinde Medine valisi olan Sâlih b. Abdullah el-Medenî'ye bir mektup yazar. Mektubunda hapiste olan Hasan b. el-Hüseyin b. Ali b. Talip'in hapisten çıkarılmasını ve Hazret-i risâletin meclisinde beş yüz kırbaç vurulmasını ister. Mektup Sâlih'e ulaşır ve hükmü uygulamak üzere minbere çıkar. O anda meclise Ali b. el-Hüseyn Zeyne'l-abidin gelir. Hasan b. Hüseyn'e niçin Kerb duasını okumadığını sorar. Bu duanın hangisi olduğunu soran Hasan'a Ali bir dua öğretir ve gider. Bu duayı sürekli tekrar eden Hasan'a Sâlih merhamet eder,

yüzündeki mazlumluk sebebinden Velid'e durumu bildirir. Hapisten çıkarılan Hasan özgürlüğüne bu dua sayesinde kavuşur.

6. Hikâye

Abdü'l-Melik b. Mervân zamanında bir kişi cinayet işler. Mervân onun öldürülmesini hatta onu saklayanların dahi öldürülmesini emreder. Cinayeti işleyen şahıs kaldığı bir yerde ikinci gün kalmadan oradan oraya korkuyla, üzüntüyle savrulur. Bir gün çölde yürürken namaz kılan ihtiyar bir kişi görür. İhlas ile ibadet eden şahısla birlikte namazı eda eder. Namazdan sonra ihtiyar katil olan kimseye durumunu sorar. O da halini ona arz eder. Şeyhin kimlerden olduğunu merak eden kişinin ihtiyarla kimlerden olduğunu sorması üzerine "Yedilerden" cevabını almasıyla şeyh ona bir dua öğretir. Sonra şeyh ortadan kaybolur. Cesaret ederek Abdü'l-Melik sarayına giden katile ne cüretle saraya geldiği sorulduğunda, duayı onlara söyler. Hikâyeyi başından sonuna onlara anlatır. Mervân bu kişiyi serbest bırakır ve çok iyiliklerde bulunur."

7. Hikâye

Mu'tazıd Billâh zamanında İtâh beylerbeyidir. Hikâyeyi anlatan Süleyman b. Veheb'in dedesi Süleyman ise onun kâtibidir. İtâh'a kin besleyen Mütevekkil Billâh halife olunca İtâh'ı hatta kâtibi Süleyman'ı bile hapse attırır. İtâh'ı, İshâk b. İbrâhîm b. Musanna'ya teslim ederek İtâh'ın bütün malının alınmasını sonra da bütün uzuvlarının parça parça edilmesini emreder. Kâtip Süleyman hikâye eder ki; yirmi gün hapiste çok çile çeker, gece ile gündüzü bile ayırt edemez hale gelir. Namaz ile meşgul olarak Allah'tan kurtuluş diler. Hapishanedeki kilidin açılma sesini duyar. Hizmetkârlar onu Emir İshâk'a götüreceklerini ve ona ne denirse itiraz etmemesini nasihat ederler. Padişah divan üyelerinin toplanmasını emreder. Süleyman o meclise getirilir. Emir İshâk Süleyman'a çok incitici sözler söyler. Padişahın kendisine Süleyman yüzünden kızdığını söyleyerek onu rezil eder. Meclis üyeleri itap etmede

ileriye giderler. Musa b. Abdü'l-Melik ise hiç söz söylemez. Daha sonra Musa b. Abdü'l-Melik, Emir İshâk'a Süleyman ile yalnız kalması gerektiğini söyler. Tenhada Süleyman'a on bin akçelik senet yazmasını her ay bin ödemesi gerektiğini tavsiye ederek işkencelerden kurtulabileceğini söyler. Bu kadar malı olmadığını söyleyen Süleyman, Emir İshâk huzuruna getirildiğinde kendisine söylenen senedi yazar. Bunun üzerine Süleyman'ın ayağındaki bağlar çözülerek hamama götürülür. Temiz hale getirilince Emir İshâk'a götürülür. Süleyman'a karşı ettiği kırıcı sözlerden ötürü özür dileyen Emir İshâk, Süleyman'ın katledilmesine razı olmadığı için üzülüp böyle bir senet işi tertip ettiğini anlatır. Yirmi yedi günde biner akçe veren Süleyman'ın yanına bir gün Musa b. Abdü'l-Melik gelir. Mısır valisinin mahsulatı ve ihracatı anlattığı mektubu Emir huzurunda okurlar. Emir İshâk, Mısır'ın yönetiminin Süleyman'a verilmesini tavsiye eder. Süleyman Mısır'a vazifelendirilir ve sıkıntılarından kurtulur.

8. Hikâye

Abdullah b. Ahmed el-Basrî zor bir hastalığa yakalanır ve yaşamından ümidini keser. Bir gün şeyh Ebi Muhammed Sehl b. Tüsteri'nin ashabından biri yanına gelir ve Ebi Muhammed'in hastalık için okuduğu duayı ona öğretir. Duayı birkaç kez okuyan Abdullah b. Ahmed el-Basrî şifa bulur.

9. Hikâye

Ebû'l Hasan Makri'den nakille; Kur'ân kıratında pek hünerli yiğitlikte pek yetkili Ebi Ahmed denilen birisi vardır. Ebi Ahmed, mesleği olan muhabbet muskası yazmada pek hünerli olup muska yazdığı kişiler arasında ülfet peyda olur ve bu işle halk arasında bilinir. Bir gün hiç kazanç elde edemez. Bütün kapıları açan Allah'a ihlasla yalvarır ki kendisine gayb âlemlerinden rızk kapısı açılsın. Duası biter bitmez Ebi Ahmed'in dükkân kapısı açılır içeri bir genç oğlan girer. Bu oğlan hem çok güzel yaradılışlı hem de edeplidir. Olanlara şaşan Ebi Ahmed teşrif sebebini sorar. Genç

oğlan, kendisinin bir kul olduğunu efendisinin kendisine öfkelendiğini onu kovarak "Nereye gidersen git!" dediğini anlatarak onun kendisine muhabbetinin artması için bir muska yazmasını ister. Bir muska yazan Ebi Ahmed, gence bunu koluna bağlamasını ve gönlünü de Allah'a bağlamasını söyler. Genç, Ebi Ahmed'e bir akçe verir ve gider. Gönlüne şefkat hâsıl olan Ebi Ahmed iki rekât namaz kılar ve Allah'tan maksadını diler. İki saat sonra bir çavuş gelir ve Ebi Ahmed'i Naverek'in sarayına götürür. Emir Naverek huzuruna giren Ebi Ahmed yeri öpmek ister, Naverek izin vermez. Kendisine gelen genç ve yazdığı muskayı Ebi Ahmed'e sorar. Ebi Ahmed durumu eksiksiz anlatır. Narevek çok duygulanır. Ebi Ahmed'e rahatça sarayına gelip gitmesini söyleyen Narevek onun her ihtiyacının karşılanacağını söyler ve ona üç yüz akçe verir. Çıkıp gideceği zaman bir dehlizde o genç oğlanla karşılaşır Ebi Ahmed. Olanları oğlana soran Ebi Ahmed'e oğlan, efendisinin gönlünün kendisine ısındığını söyler. Narevek bu genç oğlana çok ihsanda bulunur ve Ebi Ahmed'e de çok ihsanda bulunması gerektiğini onun duasıyla çok iyi yerlere geleceği söyler. Bir müddetten sonra o genç oğlan çok iyi bir yere gelir ve Ebi Ahmed'e pek büyük iyiliklerde bulunur.

10. Hikâye

Ebû Mervân Hamidî Bağdat emiridir. Nasıru'd-devle zamanında Ebû Abdullah, Ebû Mervân Hamidî'nin iktasından hâsıl olan kırk kürr pirincin hepsini Nasıru'd-devle adına alır. Yakarıp sızlayan Hamidî ailesi için geçinecek bir şeyinin kalmadığını söyler. Lütfedip kendisine on kürr vermesini ister. Ebû Abdullah razı olmaz. Hamidî'ye bir kürr dahi vermeyi kabul etmez. Ebû Abdullah dalga geçerek Hamidî'ye Allah'a yalvarmasını söyler. Hamidî ailesini bir araya toplayarak Allah'a niyaz eder. On birinci gecede o zalim Ebû Abdullah oradan kaçar gider ve Hamidî bütün malını evine getirir o kişiyi de bir daha görmez.

11. Hikâye

Ebû Ali b. Makalle vezirlik makamına geldiğinde Fars ilinden Kahir Billâh'a yönelir. Ebû Ali, mihnet günlerinin bir sabahında kurtuluştan ümidini kesmiş olarak Emir Faris Yakut'un sarayında mahpus olur. Hücresinde onunla beraber mahpus bulunan bir kişi daha vardır. Kendilerine pekiyi davranılan bu hücrede Emir Yakut'un kâtibi bir gün yanlarına gelerek Emir'den selam getirir. Bir isteklerinin olup olmadığını eğer var ise Emir Yakut'un vesile olmak istediğini Ebû Ali ve hücre arkadaşına iletir. Ebû Ali de şarap eğlencesiyle zamanın sıkıntısından feraha ermek istediğini elçinin Emir'e iletmesini diler. Bir saat sonra şarap ve yemekler hazır edilir. Şarkıcının o işret meclisinde söylediği bir beyti duyan Ebû Ali'nin hücre arkadaşı bunun kurtuluşa işaret olduğunu söyler. Bir vakit sonra Emir Yakut huzurlarına gelir. Kahir Billâh'ın Emir Yakut'a Ebû Ali'ye vezirlik verdiği buyruğunu iletmesi üzerine Ebû Ali ve hücre arkadaşı hapishaneden çıkarılır. O hapishane arkadaşıyla birlikte mallarını toplayıp Kahir Billâh'a gider. O mihnetten kurtulurlar ve çok şükrederler.

12. Hikâye

İbrâhîm b. Abbas, Ahmed b. Ebi Hâlid'in kâtibidir. İbrâhîm. Ahmed b. Ebi Hâlid'in huzuruna girdiğinde onu çok düşünceli ve sıkıntılı bulur. Durumun sebebini sorar. Ahmed ona mektup geldiği ve içerisinde tüm cariyelerden ve süvarilerden kıymetli bir cariyenin kendisine ihanet ettiğini, bu vaziyeti de emrindeki iki kişinin bildiğini, isterlerse gerçeği öğrenmek için onlara sorulabileceği yazılıdır. Ahmed, bu iki kişiye durumu sorar inkâr ederler onlara işkence ettirir ve bu iki kişi Ahmed ne dediyse takdir eylerler. İbrâhîm o anda orada bulunan Kur'an-ı Kerim'den tefe'ül çeker ve Hucurat Suresi'nin altıncı ayeti olan *"Ey iman edenler eğer fasıkın biri size bir haber getirirse onun doğruluğunu araştırın, yoksa bilmeden bir topluluğa sataşırsanız pişman olursunuz."* çıkar. Bunun üzerine İbrâhîm o iki kişi ile görüşür. Ahmed'in karısının kendilerine bir dinar verdiğini ve Ahmed onlara işkence

etmedikçe o cariyeye atılan iftirayı itiraf etmeyeceklerini tembihlemiştir. İbrâhîm durumu Ahmed'e bildirir ve Ahmed o cariyesine çok iyiliklerde bulunur.

13. Hikâye

Ahmed b. Muhammed b. el-Münzir Mütevekkil Billâh'ın yanındadır. Bir gün Mütevekkil Billâh "Muhammediye" adlı bir temaşaya varır. Ahmed b. Muhammed b. el-Münzir'in yokluğunu fırsat bilen ve onu halifeden ayırmak isteyenler Mütevekkil Billâh'ı dolduruşa getirerek onu huzurdan uzak tutma yolunu bulurlar. Karar kesinleşince de Ahmed'i hazır eylerler ve Musa b. Abdü'l-Melik Dakka'ya gitmesini ve ne kadar yol nafakası var ise kendisine verileceği emrinin çıktığını bildirir. Halifeye veda etmek isteyen Ahmed'e engel olurlar ve üzerine görevli kimseler tayin ederek Ahmed'i Dakka'ya gönderirler. Akşam vaktinde Dakka'da Arap kavminden birinin okuduğu beyti işiten Ahmed bunu iyi fal sayar. Birkaç gün sonra bir haber gelir ve Ahmed'e Şam vilayetinin vazifesi verilir. Ahmed'in derecesi Şam'dan uzak kalmayı gerektirmeyecek kadar ulu bir dereceye erişir.

14. Hikâye

Mu'âviye b. Süfyan Hasan-ı Ali ve Hüseyn-i Ali'ye zarar vermek ister. Ümmetin seçkinlerinden biri, Mu'âviye huzuruna Arapların kıyafetlerini giyinerek çıkar. Bunu gören Mu'âviye zarar vermek isteyen kendisi değilmiş gibi huzura çıkan seçkin emirin hizmetkârına on bin akçe verir. Huzurdan çıkan emirin arkasından Mu'âviye'nin hacibi yetişir. Emire, Mu'âviye huzurda iken dudağının kıpırdadığını gördüğünü ve Mu'âviye'ye karşı hangi duayı okuduğunu sorar. Emir, Mu'âviye ashabından kimseye öğretmemesi şartı ile bu duayı hacibe öğretir ve duanın onu kötü halden ve şeytan şerrinden koruyacağını bildirir.

15. Hikâye

Abbas b. Ca'fer ne zaman ki kızını evine çağırsa sıkıntıya ve darlığa düştüğünde okuması için *lā-ilāhe ille'llāhu'l-ḥalīmü'l'-kerīmu sübḥāne'llāhi rabbi'l-ʿarşi'l-ʿazīm*

(15) ve'l-hamdü li'llāhi rabbi'l-ʿālemīn (27a) duasını öğretir. Haccâc bir gün Hasan-ı Basrî'yi huzuruna çağırır ve ona çok öfkelenir. Hasan-ı Basrî bu duayı okur. Haccâc sakinleşir ve "Ne okudu isen sana düşman idim, şimdi gönlümde senden daha sevimlisi yok." der.

16. Hikâye

Yahya b. Selim rivayet eyler ki ölüm meleği Allah'tan izin alarak Yakup Peygamberin yanına gelir ve ona selam verir. Ya'kup aleyhisselam [a.s.] Azrail'e Yusuf'un ruhunu alıp almadığını sorar ve "Hayır" cevabını alır. Azrail (a.s.), Yakup'a (a.s.) *yā ẕe'l-maʿrūfi (4) elleẕī lā-yenḳaṭiʿu ebeden ve lā-yuḥṣīhi ġayruhu (27b)* duasını öğretir. Duayı o gece okuyan Yakup'a (a.s.) Yusuf'un (a.s.) gömleğini Beşir getirir. Yine hikâye edilir ki Cebrail (a.s.) Yakup huzura gelir ve Yakup Peygamber halini ona arz eyler. Cebrail, Yakup Peygambere *yā men lā-yaʿlemu keyfe hüve illā hüve ve yā men lā-yebluġ (11) ḳudretehu el vāṣifūne ferric ʿannī (27b)* duasını öğretir. Bunu okuyan Yakup Peygambere Beşir müjde getirir. Yakup Peygamber belaya maruz kalan kimselere bu duayı okumasını tavsiye eder ve bu duanın kurtuluşa vesile olacağını müjdeler.

17. Hikâye

Cebrail, Yakup Peygamber huzura gelir ve Allah'a yalvarmasını söyler, bunun üzerine Yakup Peygamber "Ne diyeyim?" der ve Cebrail ona (20) *yā keşīre'l-ḫayri ve yā dā'ime'l-maʿrūfi (28a)* duasını öğretir. Bu duayı okuyan Yakup Peygambere iki evladı ölmüş olsa dahi bu dua sebebiyle diriltileceği müjdesi verilir. Peygamberimizden Hz. Muhammed'den (s.a.v.) işitildiğine göre Yakup Peygamberin bir dostu vardır. Bu dost, Yakup Peygambere gözünün kör olmasının ve belinin bükülmesinin sebebini sorar. Yakup Peygamber göz nuru Yusuf'u ve Bünyamin'i kaybettiğini, kaygıdan bu hale geldiğini söyler. O anda vahiy gelir ve Yakup'a dostundan şikâyet mi ettiğini yoksa halini hikâye mi ettiği sorulur. Allah Teâlâ'ya,

Yakup Peygamber şikâyetinin "O"ndan değil kendi kaygısından olduğunu söyler ve "Ey Allah'ım bu yaşlıya merhamet eyle gözümün nurunu giderdin, arkamı yay gibi eğdin, Yusuf'u bana geri ver, sonra bana ne yaparsan yap." diye dua eder. Duası üzerine Allah bu iki evladı ölmüş olsa dahi dirilteceğini müjdeler ve yemek pişirmesini ve insanlara ikram etmesini söyler. Ve Yakup Peygambere sırtının eğilmesinin ve gözünün nurunun gitme sebebinin oruçlu bir dervişin Yakup Peygamber kapısına gelip yemek dilemesi ve mahrum olarak oradan ayrılması sebebinden olduğu bildirilir. Bu hikâyenin akabinde Cebrail'in (a.s.) kuyuda ve hapishanede Yusuf Peygambere öğrettiği dualar yer alır.

18. Hikâye

Haccâc Sehmi'yi mahpus eyler. Hapishanede iki kişiye bir bent vurulur ve her kişinin oturduğu yerden başka yer bulunmaz. Çok dar, karanlık ve kötü bir mekân olan hapishanede mahkûmların tutulduğu yer, hem oturulan hem uyunulan yer olarak kullanılır. Hapse bir gün Bahreyn'den bir kişi getirilir. Mahkûmlardan kimse ona yer vermez, o da ayakta durarak onlara buradan yarın çıkacağını söyleyerek namaza durur. Namaz sonunda *yā rabb menente ʿaleyye bi-dīnike ve ʿallemtenī* (17) *kitābeke ṣümme sallęte ʿaleyye şerri ḫalḳike yā rabbi el-leyletü'l-leyleti lā aṣbeḥu fihi (28b)* duasını okur. Güneşin doğuşuyla zindan kapısı açılır o kişiyi çıkarırlar. Bu kimse giderken mahkûmlara Allah'ın emrine itaat ederlerse isteklerinin yerine geleceğini söyleyerek gider.

19. Hikâye

Ebû Sa'idi Bakkal ve İbrâhîm Teymi, Haccâc hapsindedirler. Bir gün akşam namazı vaktinde bir şahsı hapse getirirler. Ebû Sa'idi ve İbrâhîm bu kişiye niçin hapse girdiğini sorar. Bu şahıs neden hapse atıldığını bilmediğini, yalnızca çok namaz kılıp çok oruç tutar diye şikâyet edildiğini işittikten sonra buraya atıldığını söyler. Ebû Sa'idi Bakkal ve İbrâhîm Teymi ona abdest suyu ve namaz yeri hazırlar.

Bu şahıs dört rekât namaz kılar ve *allahümme inneke taʿlemu ʿalā esāʾetī ve ẓulmī ve isrāfī enni lem-ecʿal leke veleden (7) ve lā-nidden ve lā-ṣāḥibeten ve lā-küfüvven fein tuʿaẕẕib fe-taʿdil ve in taʿfu fe-inneke (8) enteʾl-ġafūruʾr-raḥīm allahümme innī esʾelüke yā men lā tuġalliṭuhuʾl-mesāyile (9) ve yā men lā-yeşġuluhu semʿun ʿan semʿin ve yā men lā yübrimuhu ilḥāhuʾl-mülaḥḥīn (10) en tecʿale fī sāʿatī ferecen ve maḫrecen min ḥayṯu ercū ve min ḥayṯu lā-ercū (11) ve ḫuẕlī bi ḳalbi ʿabdüke el-Ḥaccāc ve semʿihi ve başarihi ve yedihi ve riclihi fe-inne ḳalbehu (12) ve nāṣıyetehu bi yedike ey rabbi (29a)* duasını birkaç kez okur. Dua biter bitmez zindan kapısı açılır. Bu adam giderken Ebû Sa'idi Bakkal ve İbrâhîm'e onları unutmayacağını, ahirette bir araya geleceklerini söyler ve zindandan kurtulur.

20. Hikâye

Haccâc katına bir kişi getirilir. Haccâc, bu kişinin kanını dökmeye niyet eylemiştir. O anda bu kişinin ise dudakları kıpırdamaktadır. Haccâc onu azat eyler. Bu kişiye ne okuduğu sorulur o kişi de şu duayı söyler: *Yā ʿazīzü yā ḥamīdü yā ẕeʾl-ʿarşiʾl-mecīd işrif* (21) *ʿannī külle şeyʾin ekrihu ve şerri külli cebbārin anīd (29a)*

Haccâc, yine bir kimseyi duvar kenarına koyup üzerine duvar bina etmek diler. Duvar yapımına başlanır ve o kişi bağlarıyla birlikte görünür hale gelir. Haccâc, bu kişinin bir şey okuyup okumadığını sorar ve o kişinin duayı okuduğunu öğrenir: *Yā kāyinen ḳalbe külli şeyʾin yā mükevvine külli şeyʾin yā kāyinen (6) baʿde külli şeyʾin ifʿal bī-keẕā (29b)* Bu hikâyeler devamında Hz. Muhammed'in (s.a.v.) Hz. Ali'ye sıkıntı anında okuması gereken duayı beyan eder ve Hz. Ali ashaba kim bu duayı sıkıntı anında okursa esenlik bulacağını müjde verir.

21. Hikâye

Ebû'l-berya adlı bir kişi alışkanlığı üzerine Rum illerine her zaman yalnız yolculuk eder. Bu seyahatlerden birisinde bir mevkide yatarken bir adam gelir ve onu kılıçlı veya güreşli bir muharebeye zorlayarak davet eder. Ebû'l-Berya güreşi tercih

eder. Adam Ebû'l-berya'yı alır yere çalar ve göğsünün üzerine çıkar ve onu öldürmeye niyet eder. Ebû'l-berya bu esnada *eşḥedü enne külle maʿbūdin min dūni ʿarşike ilā ḳarāri'l-areḍīn bāṭılun ġayre* (16) *vechike'l-kerīm ḳad terā mā ene fīhi fe-ferric ʿannī (29b)* duasını okur ve kendinden geçer. Uyandığında adamı yanında ölmüş bulur ve oradan uzaklaşır, selamet bulur.

22. Hikâye

Âmir b. Şa'bî, Ziyad b. Süfyan katında otururken bağlanmış bir kişiyi getirirler. Zincire vurulmuş bu kişiyi öldüreceklerinde bu kişinin dudakları kıpırdar ve bir şeyler okur ve bir süre sonra bu kişi serbest bırakılır. Amir b. Şa'bî adama ne okuduğunu sorar. Adam *allahümme rabbe İbrāhīme ve İsmāʿīle ve İsḥāḳa ve Yaʿkūbe ve rabbe Cebrāʾile* (2) *ve Mikāʾile ve İsrāfile ve ʿAzrāʾile ve münzile't-tevrati ve'l-incīli ve'z-zebūri* (3) *ve'l-furḳani'l-ʿaẓīmi idreʾ ʿannī şerre ziyādin (30a)* duasını tekrar eder.

23. Hikâye

Hârûn Reşid bazı hizmetkârlarını huzuruna çağırır bir hücre ve kapısını tarif ederek orada bulunan kişiyi almalarını, bir sahraya iletmelerini, oradaki kuyuya atarak üzerine toprak örtmelerini emreder. Hizmetkârlar denileni yapar ve o kişiyi alırlar. Oldukça güzel, ay yüzlü, bıyıkları terlememiş olan bu oğlan, hizmetkârlara kendisinin peygamber soyundan olduğunu eğer onu öldürürlerse ahirette ceddine karşı kötü durumda kalacaklarını anlatmaya çalışsa da hizmetkârlar onu dinlemez. Genç, Hârûn Reşid'in dediği kuyunun başına getirildiğinde iki rekât namaz kılmak ister ve namaz içinde *yā ḫafiyye'l- (17) luṭfi eġişnī fī vaḳtī hāẕā ve'l-ṭufbī bī-luṭfike'l-ḫafiyyi (30a)* duasını okur. Namazı bitince çok sert rüzgâr çıkar, toz dumana karışır göz gözü görmez olur. Etraf sakinleşince hizmetkârlar oğlanı bağladıkları zincirleri bulur ama oğlan ortada yoktur. Hizmetkârlar aralarında istişare eder ve

durumu olduğu gibi halifeye anlatırlar. Halife hizmetkârlara, bu oğlanın namazda okuduğu duayı kimselere söylememelerini tembihleyerek onları affettiğini söyler.

24. Hikâye

Bir vakit bir kimse zor ve kötü duruma maruz kalır. O kadar çok Allah'a yalvarır ve yakarır ki bir gece gaipten bir ses işitir ses ona; *yā sāmiʿa külli ṣavtin ve yā bariye'n-nüfūsi baʿde'l-mevti ve yā men lā-yeġşiyehu'ẓ-* (10) *ẓulūmāte ve yā men lā-yeşġalühu şey'ün ʿan-şey'in (30b)* duasını okumasını söyler. Bu kişi o duayı ihlasla okur ve o gece Allah'tan ne dilediyse hepsi gerçekleşir.

25. Hikâye

İshâk Udvânî nakleyler ki, Kerh şerhi üzerine Azermihr'in orduları seksen savaş fili ile hücum eder. Kerh şehrinin beyi olan Muhammed Kâsım ve askerleri savaş alanında hiç fil görmemiş olduklarından çok kederlenirler. Kâsım, askerlerini bir araya toplayarak *lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā billāhi'l-ʿaliyyi'l-ʿaẓīm (30b)* der. Filler bu sözü işitince geri dönerler ve sıcaklık hararetinden kendilerini suya bırakırlar. Filleri yöneten kişi ne kadar onları geri getirmek istese de filler geri dönmez ve Azermihr ordusu hezimete uğrar. Ayrıca Habîb Müseyleme ne zaman bir harbe çıksa bu duayı okduğunu, bu zikrin bereketinden galip geldiğini söyler.

26. Hikâye

Kahir Billâh'ın vezirlerinden Ebû Ca'fer Muhammed b. Kâsım b. Ubeydullah askerleri, Ebû'l-hasan ve atasına zulüm etmek için onları hapseder. Babasının malını her gün müsadere ettiren vezir, Ebû'l-hasan'a babası gözü önünde işkence eder ve onları dar bir yere hapseder. Babası Ebû'l-hasan'a dostları olan Sayrefiye mektup yazmasını ve onlara üç bin akçe teklif ederek kefil olmalarını talep etmesini söyler. Ebû'l-hasan ne kadar uğraşsa da bu kişiler yapılan teklifi kabul etmez. Bunun sebebini soran Ebû'l-hasan'a vezirin onları bu gece katledeceği haberini verirler ve ölecek kişilerden mal almayı uygun bulmadıklarını anlatırlar. Ebû'l-Hasan babasına

durumu anlatır, babası gusl eder, orucunu açar, akşam namazını kılar, oğlunu yanına oturtur ve yüksek sesle; *fe-ene beyne yedeyke ḳad-isteġaṯtu ileyke ve ente aḥkamü'l-ḥakīmīn fāḥkum beynenā* (3 *fāḥkum beynenā (31b*) der ve bu cümleyi sürekli tekrar eder. Gecenin dörtte biri geçer Ebû'l-hasan'ın babası hala bu duaya devam etmektedir. Duayı bitirince Kahir Billâh'ın hadimi olan Şâbûe gelir, Ebû'l-hasan ve babası Ebû Tahir'i hapisten çıkarır. Kahir Billâh Muhammed b. Kâsım'ı ise katlettirir.

27. Hikâye

Fenâyî bir gün Musa b. Abdü'l-Melik sarayının kapısına varır. Davud b. Cerrah da orada hazır bulunur. Şerefli ama kim olduğunu bilmediği bir kadın Fenâyî'ye Musa b. Abdü'l-Melik'den şikâyet eyler ve bir mülkiyetinin olduğunu Musa'nın bunu zorla almak istediğini öksüz, yetim küçük çocuklarının geçimini buradan sağladığını ve bu konuda meşveret edip kendisine akıl vermesini ister. Fenâyî ona, Nebeti'nin sözü olan "Yerini satma ki kişi ölür yer ölmez." Sözünü söyler. Kadın bu sözü işitir ve dua eder, gider. Musa sarayından çıkar ve Davud'a çıkışır. Musa halife kapısına başvurmaya gider. Davud, "Bu kişi kanıma ve malıma kast eyler kimlere gideyim" diye Allah'a serzenişte bulunur. Üzüntü içinde olan Davud elini göğe kaldırır ve *allahümme ekfinī şerrehu ve ḍarrehu ve emrehe fe inneke (6) ʿālimun bi-ḳıssatī ve mā-eredtu bi-ḳavlī ille'l-ḫayr (32a)* duasını okur. Halife divanına ulaştıklarında Musa, bu kara ipi kim yolumuzda kor der ve yerinde tepinir ve can verir. Musa Davud'un bu duası bereketinden isabete uğrar.

28. Hikâye

Benî Kelb kabilesinden İmam Asma'î anlatır. Bir yıl kıtlık her yeri istila eder ve hiç yağmur yağmaz, toprakta hiçbir şey bitmez. Hayvanlar, bitkiler ve insanlar hayatlarından ümit keserler. Kelb kabilesinden yaşlı bir kadın yüksek bir yere çıkar ve *yā ẕe'l-ʿarşi'l-ʿaẓīm (15) işnaʿ keyfe şi'te ferzuknā ʿaleyke (32a)* diyerek bülend

avazla dua eder. O yaşlı kadın daha bulunduğu mevziden inmeden öyle bir yağmur yağar ki bütün yeryüzü suya doyar.

29. Hikâye

Sikât rivayetinde denilir ki; Süleyman b. Abdü'l-Melik otoritesi zamanında Irak şehrini Muhammed Yezid'e verir. Muhammed Yezid Irak'a varınca hapisteki herkesi serbest bırakır. Mahkûmlardan Haccâc'ın kâtibi olan Yezid b. Ebi Müslime'yi ise bırakmaz. Devir değişir ve aradan uzun zaman geçer, Muhammed Yezid bayındır hale gelmesinde Yezid b. Müslime'nin görevli olduğu Afrikıyye'ye düşer. Bir Ramazan gününün akşam vaktinde Muhammed Yezid, Yezid b. Ebi Müslime huzuruna getirilir. Yezid b. Ebi Müslim elinde üzüm salkımıyla oturur ve diler ki Muhammed b. Yezid'i öldüre. Muhammed b. Yezid Allah'a "Bütün mahkûmları senin rızan için özgür eyledim. Bu zalimden Benî koru." diye yalvarır. Yezid b. Ebi Müslime elindeki üzümü yemeden Muhammed Yezid'i öldürmek için doğrulur. Tam o esnada Akşam namazı için kamet getirilir. Yezid b. Ebi Müslime akşam namazına imamlık için mihraba geçer. Mihrab içinde bir ağaç Yezid b. Müslime başına düşer ve Müslime helak olur. Muhammed Yezid kurtuluşa erer.

30. Hikâye

Abdullah b. Ca'fer anlatır ki, kendisinde hastalık ve sıkıntı meydana gelen bir kişi çok zor duruma düşer ki derman bulacağından bile ümidini keser. Ne yiyip içebilen ne de uyuyabilen bu adam bir gece odasında bir kişinin *allahümme innī ʿabduke ve bike (21) emelī fe'cʿali'ş-şifā'e fī-cesedī ve'l-yaḳīn fī-ḳalbi ve'n-nūr fī-baṣarī (22) ve'ş-şükr fī-ṣadrī ve ẕikreke mā-baḳiyetü'l-leyle ve'n-nehār fī-lisānī ve'r-zuḳnī (23) minke rızḳan ġayre maḥẓūrın ve lā-memnūʿın bi-raḥmetike yā erḥame'r-rāḥimīn (32b)* duasını okuduğunu duyar. Hasta olan bu adam duyduğu duayı tekrar eder, o hastalıktan ve marazdan sıhhat bulur.

2.1.3.4. Dördüncü Bap

Bu baptaki on hikâyede, padişahın gazabına uğrayan kimselerin, doğru söz ve nasihatle uğradıkları gazabı şefkate çevirip kötülükleri def etmeleri anlatılır.

1. Hikâye

Me'mun halifenin devlet erkânından Amr b. Sa'd halifeye pek yakın bir kimsedir. Bir gün halifenin vezirlerinden olan Ahmed b. Hâlid, Me'mun katında Amr b. Sa'd hakkında şikâyette bulunur. Ahmed b. Hâlid bunu Amr'e bildirir. Amr kendinin hizmetine güvenerek halife huzuruna çıkar, kılıcını yere bırakır, kendi mertebesini halifeden alçak bildiğini ve onun şerrinden Allah'a sığındığını, kendisinin hakkında halifeden şikâyet işitmekten elem duyduğunu söyler. Halife bu eleme sebep olan olayın ne olduğunu Amr'e sorar. Amr, Ahmed ile halife arasındaki konuşmanın aynısını anlatır. Halife Amr'i teskin ederken meclise Ahmed gelir ve bu sözü kendisinin Amr'e ilettiğini söyler. Padişahın huyunun uzaktan yakın etmek, düşmanları dost kılmak olduğunu belirterek Amr gibi sağlam nüfuzlu, kesin sözlü birinin beğenilmeyi talep ederek telafisi mümkün olmayan bir sıkıntının halife başına gelmesinden korktuğu için Ahmed, Amr hakkındaki gizli sözü Amr'e ilettiğini ve halife ile arasındaki sırrı ifşa etmesinin sebebinin bu olduğunu dile getirir. Halife, "Benî büyük günahtan uzak tuttun." der ve Ahmed ile Amr'i affeder.

2. Hikâye

Hikâye, Ca'fer b. Muhammed b. Ali b. Hüseyn b. Ali b. Ebi Talip tarafından nakledilir. Ebû Ca'fer-i Mansûr İbrâhîm, Ebi Abdullah'ı öldürür ve kavmiyle birlikte Bağdat'tan Küfe'ye gider. Bir ay orada kalırlar. Bir gün Hasan Zeyd, Mansûr vezirlerinden biri yanına giderek Alevilerden en akıllı ve faziletli iki kişinin kendisine verilmesini söyler. Ca'fer, Mansûr katına götürülür. Mansûr, Ca'fer'e "Geleceği sen mi bilirsin, haracı senin katına getirirler, seni niye buraya çağırdığımı bilir misin?" diyerek çıkışır. Ca'fer gaybı yalnız Allah'ın bileceğini, haraçların

halifeye getirileceğini ve buraya neden getirildiğini bilmediğini söyler. Halife, onların diyarını harap edeceğini, kuyularını taş ile doldurup ağaçlarını keseceğini ve onları uzak diyarlara süreceğini söyler. Bu söz üzerine Ca'fer, Eyyüb'e (a.s.) sıkıntı verildiğinde sabrettiğini, Yusuf'a (a.s.) zulüm edildiğinde affettiğini, Süleyman'a (a.s.) padişahlık verildiğinde şükrettiğini ve halifenin de bu kimselerin soyunun meyvesi ve ışığı olduğunu söyler. Mansûr, "Bu sözü bir daha söyle." der ve duyduğu sözü çok beğenerek "Senin gibi kişi elbette kavminin ulusu kişisi olmalı." der.

Vezirin aynı olayı hikâye etmesine göre; Ca'fer, Mansûr katında ona selam verir ve "Allah'ın rahmeti üzerine ola." der. Bu söz üzerine Mansûr hiddetlenir ve "Mülküme ve memleketime zarar veren bu Allah düşmanı kimseyi öldüreyim" der. Daha önce söylediği sözün aynısını söyleyen Ca'fer karşısında, Mansûr başını eğer ve günahsız olduğuna inandığını ve Allah'ın ona hayr ile ceza vermesi için dua ettiğini ifade eder. Ona çok ihsanda bulunur ve huzur ile memleketine varmasını söyler.

Vezir Rabî' rivayetine göre; Mansûr'un buyurmasıyla Ca'fer'e yol harçlığı vermek için vezir Rabî', Ca'fer'e yetişir ve ona, Mansûr katında dudaklarının kıpırdadığını ve o anda ne olduğunu ona sorar. Ca'fer okuduğu *allahümme aḫrisnī bi-ʿaynike'lleti lā tenāmu ve eknefeni bi rüknike'lleẕi lā-yurāmu (13) ve'r-ḥamnī bi ḳudretike ʿaleyye ve keyfe ehlike ve ente recāʾī fe-kem min-niʿmetin enʿamte bihā (14) ʿaleyye ḳul leke bihā şükrī ve kem min beliyyeti ibteleytenī bihā ḳalle leke ṣabrī fe yā (15) men ḳalle ʿinde niʿmetihi şükrī felem-taḫrimnī ve yā men ḳalle inde beliyyeti ṣabrī (16) felem-taḫzülnī ve yā men reʾānī ʿale'l-ḫaṭāya felem yefḍıḥnī esʾelüke en tusalliye (17) alā-Muḥammedin ve ʿalā-āli Muḥammedin ve bārik ʿalā-Muḥammedin ve ʿalā-āli Muḥammedin ve tera Muḥammeden ve āli Muḥammedin (18) kemā ṣalleyte ve bārekte ve terḥamte ʿalā-İbrāhīme ve āli İbrāhīme inneke ḥamidūn (19) mecīd allahümme aʿni ʿalā-dīnī bi'd-dünyā ve ʿalā-āḫiretī bi't-taḳva vaḥfuznī (20) fīmā ġıbtu ʿanhu ve lā-tekilnī ilā-nefsī fīmā ḥażertehu yā men lā yeḍurruhu'ẕ-ẕenbu (21) ve lā yenfeʿuhu'l-maġfireti heb lī mā lā-yenfeʿuke vāġfir lī*

mā lā-yeḍurruke inneke (22) ente'l-vehhāb allahümme inni es'elüke ferecen ḳarīben ve ṣabren cemīlen ve rızḳan (23) vāsiʿan ve esʾelüke'l-ʿāfiyete min külli belīyyetin ve esʾelüke tamame'l-ʿāfiyeti (34b) (1) ve esʾelüke devāme'l- ʿāfiyeti ve esʾelüke'ş-şükri ʿale'l-ʿāfiyeti ve esʾelüke'l- (2) ġaniyyi ʿale'n-nāsi ve lā-havle ve lā-ḳuvvete illā bi'llāhi'l-ʿaliyyi'l-ʿaẓīm (35a) duasını Rabî'e söyler.

3. Hikâye

Musa el-Hadi, bir nedimine çok öfkelenir. O nedim, Musa'ya kendisine isnat edilen günahı reddederse Musa'nın sözünü reddetmiş olacağını, kabul ederse de olmamış şeyi kabul ederek günahı yalanla kabul etmiş olacağını söyler ve arkasından "Kendisine azap etmekle Musa rahatlayacaksa bir de affetme sevabını düşünsün." der. Nedimin bu sözü Musa'ya pek hoş gelir. Musa, bu nedime çok büyük ihsanda bulunur.

4. Hikâye

Melik Perviz, bir hizmetkârını günahı sebebiyle katlettirme kararı vererek bu hizmetkârı hapse attırır. Melik, zindan bekçilerine bu hizmetkârın yanına kimsenin gidip gitmediğini ve ona bir şeyler verip vermediğini sorar. Zindancı başı hiç kimsenin gelmediğini söyler. Aralarından bir kişi Melik'in has nediminin bu kişiye her gün yemek verdiğini söyler. Nedimi huzuruna çağıran Melik, ona kendisinin hapsettiği kişiye niye yardım ettiğini sorar. O nedim, padişahın verdiği hükmün çok doğru olduğunu, o kişinin günahı işlemesi sebebiyle katli hak ettiğini, kendisinin bu kimseye ekmek vermesinin Melik'in canını temiz ve hoşgörülü kılmak maksadıyla olduğunu dile getirir. Duyduklarına çok hoşnut olan Melik, onları affeder.

5. Hikâye

Velid b. Abdü'l-Melik veliaht iken onun en yakınında bulunan Turayh b. İsmâîl es-Sakafiye'yi diğer kimseler çok kıskanırlar ama belli etmezler. Hammad, Şam'a geldiğinde Turayh'ı hep birlikte şikâyet ederler. Hammad, bir kişi bulmalarını ve ona

söyledikleri beyti veliaht katında okumasını ve veliaht "Bu kimin beyiti?" diye sorduğunda "Turayh'ın" demesi gerektiğini söyler. Hammad, bu yolla emirin gözünden Turayh'ın düşeceğini ve emirin öfkesine maruz kalacağını söyler. Bir hizmetkâr bulunur ve bu beyit o kişiye öğretilir. Velid huzurunda bu kişi o beyti okur. Velid'in bu beyit kime ait sorusuna hizmetkâr "Turayh" diye cevap verir. Beyitte Hişâm'ın methi yer aldığından Velid çok öfkelenir ve kapıcısını çağırır. Turayh gelirse içeri almamasını, direnirse başını kesmesini emreder. Turayh kapıya gelince içeri almazlar. Kapıcıya para teklif eden Turayh'ın isteği kabul görmez. Turayh, kapıcıya kendisi çıktıktan sonra içeriye kimsenin girip girmediğini sorar ve içeriye kimsenin girmediğini öğrenir. Bir yıl boyunca içeri girmek için uğraşan Turayh muvaffak olamaz. Durumunu hacibe anlatan Turayh, uzak kılınmasının sebebini bilmemesinden yakınır. Hacip, emirin sohbet günü Turayh'a söyler çünkü o gün herkes içeriye sorgusuz sualsiz alınır. Turayh o günü bekler ve Velid huzuruna girer, Velid yüzünü çevirir, Turayh selam verir. Velid selamını almaz. Turayh ağlayarak ve inleyerek günahı olmadığını anlatır. Onun bu halini gören Velid ona gülümser ve merhamet eder, evvelki mertebesini geri verir. Bu hikâyenin faydaları şunlardı: Birincisi, padişahların muhabbetine itimat edilmemelidir. Padişahın rıza vaktinde verdiği mal bazen kolayca can alınmasına sebep olur. İkincisi, gammazlar sözüne araştırmadan inanmak dostlar gönlünü uzak kılar.

6. Hikâye

Câhizî, Ahmed b. Davud huzuruna bağlı bir halde kendi rızasıyla getirilir. Ahmed, Câhizî'yi herkesin kusur ve ayıbını söyleyen bir kimse olarak gördüğünü söyler. Ahmed Câhizî'ye, kendisine iyilik eden kimselerin methe layık olduğu halde bu kimseler hakkında kötü konuşmasındaki amacının ne olduğu sorar. Câhizî kendisi üzerinde Ahmed'in de hakkının olduğunu söyler. Câhizî, kendisinin ne kadar kötü hareketleri olursa Ahmed'in iyi işlerinin o kadar halk içerisinde zikredilerek çoğalacağını söyler. Ahmed, Câhizî'yi katından çıkarır. Arkasından bir köle

gönderir. Köle, dehlizde Câhizî'yi alır hamama götürür ve ona güzel kıyafetler giydirir. Câhizî'ye on bin akçe verilir. Sonrasında Câhizî'yi Ahmed'in meclisinde görürler. Câhizî Ahmed'e "Buyur ne buyurursan." der. Bu hikâyede iki fayda vardır: Birincisi; eğer bir dost hakkında kişinin kendinden kaynaklı günah oluşsa günahkâr kimse günahını itiraf edip dostunun gönlünü almalıdır. İkincisi; bir dost günahını itiraf edip günahından dönse, dostu onun sözüne güvenerek onu affetmelidir.

7. Hikâye

İshâk b. İbrâhîm el-Musulî'den hikâyeyle anlatılır ki; Ca'fer b. Yahya el-Bermeki edep ve zarafetiyle nedimliğe pek layık bir kimsedir. Bir gün Hârûn Reşid kapısına varan İshâk halifenin istirahat vaktinde olduğunu öğrenir ve yolda Ca'fer'e uğrar. Ca'fer, İshâk'ı alır ve sarayına götürür ve kapıcılarına bugün kimseyle görüşmek istemediğini, saraydan gelen kimselere dahi meşgul olduğunu söylemelerini ve geleni geri çevirmelerini emreder. Ca'fer, kapıcılara nedimi olan Abdü'l-Melik'in gelmesi durumunda onu içeri almalarını söyler. Ca'fer ve İshâk şarap sofrası kurdurarak eğlence yaparlarken, kapıcı yanlış anlayarak nedimi olan Abdü'l-Melik yerine Abdü'l-Melik b. Sâlih el-Hâşimî'yi çağırır ve onu eğlence meclisine getirir. Bu Abdü'l-Melik, Hâşimîlerin ulularında olup oldukça celalli ve takvalı bir kimsedir. Bu kimseyi gören Ca'fer ve İshâk'ın şarap eğlencesi kederli hale dönüşür. Abdü'l-Melik kaftanlarını çıkarıp yemek ister ve Ca'fer ve İshâk'ın yanına oturur. Abdü'l-Melik, Ca'fer ve İshâk ile söyleşerek sohbete başlar. Bu duruma hayretler içerisinde kalan Ca'fer ve İshâk, Abdü'l-Melik'in gazabının yumuşaklığa dönüştüğünü görürler. Abdü'l-Melik, vezir Ca'fer'den dört bin kezbiklik borcunun ödenmesini ve oğlunun halife için terbiye edilmesini ve ulu mertebeye yükseltilmesini diler. Bunun üzerine vezir Ca'fer Abdü'l-Melik'e, borcun yarın ödeneceğini ve Mısır şehrinin de Abdü'l-Melik oğluna verileceği sözünü verir. Bu konuşma üzerine Ca'fer Aliye adlı kızını Abdü'l-Melik oğluna nikâhlayacağını da söyler. Sabah olduğunda Abdü'l-Melik ve oğlu bütün kalabalıkla birlikte İmam Ebû Yusuf'un hazır bulunduğu

meclise giderler. Ca'fer kızını Abdü'l-Melik oğluna nikâhlar ve iki bin kezbik akçeyi mehir verir. Ayrıca Ca'fer dört bin kezbiklik akçeyi Abdü'l-Melik'e borcu için bağışlar. Meclisten çıkan Ca'fer'in peşine takılan İshâk olayın iç yüzünü sorar. Ca'fer içki meclisinde olanları padişah katına çıkarak anlattığını ve padişahın da sözünde durması gerektiğini söylemesiyle sözünü tuttuğunu anlatır. Bu hikâyede üç fayda vardır: Birincisi, Abdü'l-Melik bu tür meclislerden hoşlanmadığı halde o meclise topluluğun hatırı için katılır. Kişi dost meclisinde dostlara uymalı, kendi huyundan vazgeçmelidir. İkincisi, Ca'fer'in yaptığı olup kendi huyunu Ca'fer için terk eden Abdü'l-Melik'e verdiği sözü tutmasıdır. Üçüncüsü, halife Hârûn Reşid'in yaptığı olup Ca'fer'in halifeye güvenerek verdiği sözlerde dostuna itimat edip sözünü tutmasına yardımcı olmasıdır.

8. Hikâye

Muhammed Emin'le amcası İbrâhîm b. Mehdi arasında içki meclisinde bir anlaşmazlık çıkar. Muhammed Emin kapıcısına İbrâhîm'in kesinlikle içeri alınmamasını buyurur. Bu haberi duyan İbrâhîm mektup yazıp hediye yollayıp amcasından özür diler. Muhammed Emin ne mektuba karşılık verir ne de gönderilen hediyeyi kabul eder. Bunun üzerine İbrâhîm ergenliğe yeni girmiş, dans ve sazendelikte mahir olan, çok güzel bir cariyesini incilerle, altınlarla süsleyerek Muhammed Emin'e yollar. Cariye meclise girip Muhammed Emin için sema eder, hizmet eder. Herkes cariyeye hayran kalır. Muhammed Emin cariyeye adını sorar. Cariye adının "Hediye" olduğunu ve İbrâhîm'in kendisini "Hediye" adıyla adlandırıp Muhammed Emin'e hediye ettiğini söyler. Bu söz Muhammed Emin'e çok hoş gelir. Muhammed Emin İbrâhîm'i çağırtıp ona çok mal ihsan eder. Bu hikâyede fayda budur ki, bir kişinin bir dostu ile arası bozulsa kişi, bu durumu değiştirmek için uğraşmalıdır. Dostu için çaba harcayan kişi reddedilse bile vazgeçmemelidir.

9. Hikâye

Ahmed b. Hâlid, Me'mun halifenin veziridir. Ahmed b. Hâlid, Muhammed b. Zerrâd'a Amr b. Sa'de ile görüşerek ve mallarının hesabını vermesini ve mülkünün fazlasının kendisine bildirilmesini emreder. Hesaplar yapılır oldukça yüklü miktardaki malın hesabı Me'mun halifeye bildirilir. Halife, Ahmed b. Hâlid'in hesabı tekrar yapmasını ister. Ahmed buyruğu yerine getirir. Maldan oldukça yüksek bir meblağ eksik tespit edilince Ahmed, Amr'den eksik mala tekabül eden senet alıp halifeye getirir. Halife, Amr'e bu akçeleri ona bağışladığını söyleyince Amr, bu akçeleri Ahmed b. Amr'e bağışladığını söyler. Halife bu duruma hiddetlenir. Amr hata ettiğini anlar. Amr, Ahmed b. Hâlid katına varıp halifenin rızasını talep eder. Ahmed, Me'mun halife katına çıkar. Me'mun, Amr'in bu hareketinin kendisinin yaptığı bağış miktarını beğenmediğine veyahut Amr'in kendini halifeyle aynı mertebede gördüğüne yorduğunu söyler. Ahmed, Amr'in halifenin kulu olduğunu ve kulun efendisinden gördüğü iyi muameleyi kendi kuluna yaparak halifenin yanında kadrini artırmak için bu harekette bulunduğunu anlatır. Me'mun bu sözü işitince sakinleşir. Bu hikâyenin faydası şudur; eğer bir kişi efendisinden zulüm görse bu kendi kullarına zulmü reva görmemelidir. Fakat bir kişi efendisinden ikram ve ihsan görse kendi kullarını bundan nasipsiz bırakmamalıdır.

10. Hikâye

Musa b. Abdü'l-Melik, hazineden geri vermek şartıyla çok mal ödünç alır fakat uzun müddet bunları geri veremez. Bir gün vekil, Ubeydullah'a Musa'ya bir mektup yazmasını, Musa'nın aldığı ödünç malları hazineye iade etmesini vaktinin geldiğini ona bildirilmesini emreder. Mektup yazılır ve Musa'ya iletmesi için Gannab b. İtab'a verilir. Gannab'a, Musa'nın sözünü tutmayarak malı vermeyi reddetmesi durumunda herkesin huzurunda kamçılanması emri verilir. Bazı hizmetkârlar Gannab'dan önce haberi Musa'ya iletirler. Musa bunu duyunca çok üzülür ve hemen o malın tahsiline koyulur. Gannab, günün çok sıcak bir vaktinde buyruğu Musa'ya iletmek için huzura

varır. O esnada Musa bir mektubu mütalaa etmekte olduğunu gören Gannab, Musa'nın işinin bitmesi ardından mektubu ona vereceğini hesap ederek mektubu bir kenara bırakır ve rahat bir köşede beklemeye koyulur. Mekânın rahatlığından Gannab uykuya dalar. Gannab uykudan uyanınca Musa'ya halife katından bir buyruk getirdiğini mektuba bakarsa emrin ne olduğunu anlayacağını söyler. Musa, herhangi bir buyruk görmediğini, Gannab'ın düş görmüş olduğunu söyler. Gannab varır durumu Ubeydullah'a anlatır. Musa, halife huzuruna getirilir. O buyruğun Musa tarafından mı yok edildiği sorulduğunda Musa "Doğrudur." der. Musa, Gannab'ın uykusunu fırsat bilerek malın yarısını hazır edip getirttiğini, geri kalanı için halifeden beş gün mühlet istediğini bildirir. Halife ondan razı olur ve ona beş gün mühlet verir.

2.1.3.5. Beşinci Bap

Bu baptaki yirmi üç hikâyede, değişik nedenlerden dolayı hapse düşüp Allah'ın yardımıyla kurtulan kimselerin olayları anlatılır

1. Hikâye

Ebû'l-kasem Süleyman b. El-Hasan'ın babası, Bağdat'tan Mısır'a sürgün edilir. Dertli bir şekilde ortada kalan Ebû'l-kasem gece ve gündüz konakladığı dostları şair Bahteri, falcı Ebû Ma'şeri'den bir hikâye dinler: Bir zaman şair Bahterî ile falcı Ebû Ma'şeri'ye yoksulluğun güçlüğü ulaşır. O vakitte Mu'tezz Billâh mahkûmdur. Bahterî ve Ma'şeri hapisteki Mu'tezz huzuruna varırlar. Bahterî, Mu'tezz'e beyitler düzerek bir mektup verir. Mu'tezz bu mektubu alır bir yardımcısına verir ve hapisten kurtulduğunda karşılığını ona vereceğini söyler. Ma'şeri de yıldızlara bakarak halifeliğin Müstein'e verileceğini ve bir fitne çıkması sonucu Müste'in'in katledilerek hilafetin Mu'tezz'e kalacağını söyler. Bir müddet sonra Ma'şeri'nin verdiği hüküm zahir olur ve Mu'tezz halife olur. Bahterî ve Ma'şeri Mu'tezz huzuruna varırlar. Mu'tezz, Ma'şeri'ye verdiği hükümlerin gerçekleşmesi sebebiyle her ay için yüz dinar ve bulundukları gün içinde otuz dinar ve bin dinar nakit verir ve

onu müneccimbaşı yapar. Bahterî, Mu'tezz hapiste iken okuduğu metih şiirini okur ve ona okuduğu her beyit için bin dinar verilir. Mu'tezz Bahterî'ye bu malla bir köy satın almasını nasihat eder.

Bu hikâyedeki ki faydalar şunlardır: Birincisi, bir padişah veya ulu kimse sahip olduğu nimetlerin zevaliyle imtihan olsa akıllı kimse o uluya hakaretle bakmaya ve izzette, hürmette kusur etmeye. Çünkü durumu feraha erişince o ulunun mükâfatı kişiye erişebilir. İkincisi, temiz soylu, kerim yaradılışlı, tabiatı doğruluk üzere olan kimsenin uğursuzluk günlerinde onu arayıp soranlara, saadetli zamanlarında ihsanı bol olur.

2. Hikâye

Acîf'in tarlalarının tasarrufu Muhammed b. Fazl elindedir. Acîf'e, Muhammed b. Fazl'ın Acîf çiftliklerindeki mala hıyanet ettiği söylenir. Acîf Fazl'ı yakalattırır, ayağına zincir vurdurur ve katına getirtilir. Acîf, Fazl'ı görünce "Bütün malımı zayi ettin." diyerek Fazl'a hakaret eder ve söver. Acîf, Fazl'ı öldürmeye kalkışınca korkudan Fazl baldırına işer. Bu durumu gören Acîf'in veziri, emir olan kimse için adam öldürmenin kolay olduğunu ama bu kişi hapsederek dert geçince durumu yeniden ele alınması gerektiğini söyler. Fazl bir müddet mahkûm olur. Mu'tesim Billâh Acîf'e bir sefer esnasında çok kızar ve Acîf'in katline hüküm verir. Bu durum kâtiplerin kulağına erişince Fazl, hapisten çıkarılır. Hiç parası olmayan için Fazl, divan sahibinin huzuruna çıkar, oradaki bir dostu ona mal vermek ister Fazl kabul etmez. Fazl, kendisine bir iş verilmesini böylelikle dostuna hizmet ederek kendisine ihsanda bulunulmasını ister. Kendisine bir diyarın yönetimi verilir. Tüccardan borç alan Fazl, yola koyulur. Vardığı bir köyde konaklayan Fazl geceleyin işemek maksadıyla dışarı çıkar, bir toprak yığını görür ve oraya işer. Konakladığı evin sahibi Fazl'a oranın halife askerlerinden birinin mezarı olduğunu bu kişinin de Acîf olup halife tarafından öldürtüldüğünü söyler. Ev sahibi, Acîf'in burada öldürülüp o yerde

bulunan bir duvarı Acîf üzerine yıktıklarını anlatır. Fazl o anda aklından şu cümle geçere: "Zamanında korkusundan baldırıma işediğim kimsenin mezarına işerim."

Bu hikâyedeki fayda: Bir kişi sahip olduğu mala, mülke ve mertebeye fazla itimat etmemelidir.

3. Hikâye

Müslime b. Abdü'l-Melik'in Rum iline yaptığı sefer sonunda çok kişi tutsak edilir. Seferden dönüldüğünde bütün esirler bir yere götürülerek öldürülür. Bu esirler arasında güçsüz, kuvvetsiz bir yaşlı kendisini öldürmekle kimseye bir faydanın dokunmayacağını, izin verirlerse hayatına karşılık olarak iki kutlu Müslüman yiğidi getirerek ahdini tutmayı teklif eder. Müslime onun sözüne güvenmediğini söyler. Bunun üzerine yaşlı, askerler içinden bir yiğidi bulmayı teklif eder. Üzerine vekiller konulur ve yaşlı kişi askerler içinde gezer ve Kilab kabilesinden bir yiğide uğrar ve o yiğitten kendinin hayatı için kefil olmasını ister. O genç kabul eder. Müslime katına yaşlı ile genç varır. Müslime, gence bu yaşlıyı tanıyıp tanımadığını sorar ve "Tanımam" diyen gence niçin bu yaşlıya kefil olduğunu sorar. Genç, yaşlının herkesin yüzüne baktığını ve derdini gelip kendisine açtığından onun bu güvenini yanlış çıkarmak istemediğini söyler. Bir gün geçer ve o yaşlı, iki yiğitle geri döner ve bu iki Müslümanı Müslime'ye verir. Müslime, Kilab kabilesinden olan o gence icazet verir. O yaşlı kimse, gencin kendisi hakkında yardımı sebebiyle yaşlının memleketine gelebilmesi için Müslime'den izin ister. Müslime izin verir ve gencin kendi oğlu olduğu söyler. O genç Müslüman, Müslime ise Hristiyan'dır. Bu sebeple genç ona inanmaz. Yaşlı gence annesinin nerede olduğunu ve annesinin vasıflarının neler olduğunu sorar. Genç, annesinin Rum'dan olduğunu söyleyince yaşlı, gencin annesinin vasıflarını söyler ve "Anan benim kızımdır." diyen yaşlı adam, gence dönerek "Sen benim oğlumsun." der ve içeriden iki kadını yanına çağırır. Kadınlardan biri ninesi, diğeri de halasıdır. Yaşlı adam birkaç yiğit kimseyi beraberinde getirip gence tanıtır. Bu kimseler gencin dayılarıdır. Yaşlı adam ve ailesi

çok mal ve cevher getirip gence verir ve gencin bunları annesine götürmesini söyler. Genç bütün malı annesine götürür. Bir kumaşı gören annesi "Geldiğin o hisarın ehli iyi insanlar mı?" der. Genç her şeyi anlatır. Gencin annesi, o yaşlı adam ve kadının, annesi ve babası olduğunu söyleyip ağlar.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kişi, bir kimseye dileğini söylese onun o kimse hakkındaki iyi zannını zayi etmemek gerektir. İkincisi, sana ihsanda bulunana sen de ihsanda bulunmalısın. Üçüncüsü, şefkat ve merhamet akraba arasında bulunur, yabancılar arasında bulunmaz.

4. Hikâye

Halife katında Menâre adlı bir hadim vardır ve mertebesi pek yücedir. Hikâye eder ki Hârûn Reşid'e Şam'da Benî Ümeyye'den bir kişinin mevkiinin yüksek, malının hadsiz, evlatlarının bol, gönlünün derya gibi geniş, elinin bulut gibi açık, yönetiminin çok iyi olduğu arz edilir. Hârûn Reşid bu sözler üzerine Menâre'yi huzuruna çağırır. Menâre'ye yanına yüz yiğit kişiyi almasını ve Şam'a altı gün gidiş altı gün dönüş ve bir gün Şam'da bulunma mühletinde bu kimseye ulaşmasını emreder. Ayrıca Hârûn Reşid bu adamın emrine itaat etmemesi durumunda yüz yiğit kişinin bu adam üzerine vekil bırakılmasını ve bir deveye o kişiyi yükleyerek on üçüncü günde huzuruna getirilmesini, bu kişinin sarayının evlatlarının ve mallarının ululuklarının hakkında ne varsa eksiksiz bir biçimde kendisine teslim edilmesini emreder. Yedinci gecede Menâre Şam'a varır. Sabahında saraya girer. Mecliste oturmuş bir cemaat görür, Menâre hakkında soru soran halktan kimselere halifenin adamı olduğu söylenmektedir. Menâre, Benî Ümeyye'den olan o ulu kişiyi sorar, hamama gittiğini söylediklerinde ona haber verilmesini çok acil gelmesini emreder. O kişi hamamdan vezirler, yiğitler ve hizmetkârları eşliğinde gelir ve Menâre'ye selam verir. Menâre'nin yanındaki yüz yiğidi o kişinin meclisine kabul eylemezler. Menâre endişelenir. İçeri girdiklerinde meyve tabakları hazır edilir bu kişi Menâre'yi davet eder. Menâre icabet etmez. Ardından yemek sofraları kurulur. Menâre yine

davet edilir, ondan icabet cevabı alınmaz. Menâre, sofraları halifenin makamına yaraşır olan bu sofralarda, adamın yemek yiyen dokuz evladını sayar. Menâre'nin gelişi bu kimseye ve ailesine hiç korku ve endişe vermez. Yemeği bitiren bu kişi, öğle namazını kılmak için kalkar. Namaz sonrasında Menâre'ye niçin geldiğini sorar. Menare hüküm mektubunu ona verir. Halife mektubunu okuyan bu kimse evlatlarına sakin olmalarını ve işlerinin başına gitmelerini kendisinin halife huzuruna davet edildiğini söyler. Bu kişi, haremine ve ailesine vasiyetini bildirip Menâre'nin kendisine vuracağı ayak zincirlerini getirtmesini söyler. Zincirleri ellerine ve ayaklarına vururlar. Bir deveye Menâre ile biner ve yola revan olurlar. Menâre ile yolculuk esnasında sohbet eden bu kişide korkudan eser yoktur. Cennetten bir köşeyi andıran İrem bağlarına benzeyen bir bağa erişirler. Bu kişi, bağın kendisinin olduğunu söyler. Bu bağdan daha güzel bir bağa varırlar, o kişi buranın da kendi mülkü olduğunu söyler. Menâre dayanamaz ve kendisindeki bu rahatlığın ve gafletin ne sebepten olduğunu, halifenin kendisini çağırmasından hiç mi endişesinin olmadığını, halifenin öfkesinin canına zarar getirmesinden neden korku duymadığını sorar. Bu kişi "Allah'tan geldik, Allah'a döneceğiz." der. Menâre, bu kişiye onu akıllı zannettiğini fakat onun akılsız olduğunu söyler. Bu söz üzerine o kişi, korkusuzluğunun günahsız olduğunu bilmesinden ve Allah'a güvenmesinden kaynaklandığını, haset edenlerin sözü ile halifenin onun kanını dökmeyip kendisini ya yanında tutacağını ya da ailesine göndereceğini yahut eceli gelmişse öldüreceğini bildiğinden mukadder olay için tasalanmaya ihtiyaç olmadığını anlatır. Bu sözlerinden sonra halife katına varana kadar bu kişi Menâre'den yüz çevirir, tesbih ve Kur'an ile meşgul olur. Menâre halife yanına varır ve olanları eksiksiz anlatır. Menâre, bu kişinin ayaklarındaki bendi çözer ve onu halifeye götürür. Adam halife ile selamlaşır. Halife duyduğu haberlerdeki fazlı ve keremi ulu olan bu kimseyi merak ettiğinden onu huzuruna getirttiğini ve ne muradı varsa verileceğini söyler. Bu kimse çok dua eder. Bu kimse, halifenin adaleti ile şehrinin emin olduğunu ve mal ile

ilgili bir noksanlığının olmadığını ifade eder. Halife emri ile Menâre, Emevi'yi hanesine geri ulaştırır.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kimse malı çok ve fazl sahibi ise haset edeni çok olur. Bu hasetçileri dinlememek gerekir. İkincisi, padişahtan karar çıksa o emre uymak gerekir. Çünkü itaatsizlik dinde ve dünyada kişiyi ziyana sokar. Üçüncü fayda, sıkıntılı bir duruma düşülse sabretmek gerekir.

5. Hikâye

Bu hikâye numarası atlanılmış olup dördüncü hikâyeden sonra altıncı hikâyeye geçilmiştir.

6. Hikâye

Süleyman b. Vehb ve birçok yönetici, idareci Muhammed b. Abdü'l-Melik b. Reyyân'ın hapsinde mahkûmdurlar. O zamanda Muhammed b. Abdü'l-Melik b. Reyyân Vâsık Billâh'ın veziridir. Vâsık hastalanır ve ayaktan düşer. Hasta ziyareti için Ahmed b. Davud el-Kadı Vâsık katına gider. Vâsık, Ahmed'e dünyanın ve ahiretin kendisinden gittiğini, ahirete hazırlanmadığını, dünyanın da kendisine vefa göstermediğini söyler ve bu derdine bir deva olup olmadığını Ahmed'e sorar. Ahmed, Muhammed b. Abdü'l-Melik'in meclis ehlinden ulları ve yöneticileri hapsettiğini ve onlardan çok mal istediğini anlatır. Bu kimselerin çok kalabalık olduğunu dile getiren Ahmed, bu kişileri serbest bırakarak kalabalık olan bu kişilerin kötü dualarını hayra çevirmek gerektiğini Vâsık'a söyler. Vâsık, Ahmed'in dediği sözü beğenir ve Ahmed'in Muhammed b. Abdü'l-Melik'e bir hüküm name yazmasını buyurur. Ahmed, Abdü'l-Melik'in ona iltifat etmeyip inatlaşacağını bu sebeple hükmün Vâsık'ın elinden yazılmasının daha iyi olacağını dile getirir. Vâsık, eli titreyerek bütün mahkûmların sorgusuz sualsiz serbest bırakılmasını emreden bir yazı yazar ve bunu askerlerin başı İtâh'a verir ve Abdü'l-Melik'in bütün mahkûmları salmadan ne huzuruna çıkmasına ne de mektup yazmasına izin verilmemesini, eğer

yolda Abdü'l-Melik'e denk gelirse İtâh'ın atdan inmesini yola oturmasını ve bu emri yerine getirmesi için onun önünde durmasını emreder. İtâh, Abdü'l-Melik'e yolda rastlar. Yazılmış hükmü ona verir. Abdü'l-Melik bu kaar mahkûmu salarsa halife için malı nasıl sağlayacağını sorar. İtâh emrin yerine getirilmesinden başka yolu olmadığını söyler. Abdü'l-Melik bütün mahkûmların serbest kalması için nişane yazar. Süleyman b. Vehb, Vâsık'ın hastalığı sebebiyle vefat etmesinden, Vâsık'ın küçük oğlunun çocuk olmasından ötürü başa geçememesinden Abdü'l-Melik'in başa geçip kendilerini öldürtmesinden endişe duyar. O anda hapishane kapısı açılır İtâh gelir. Halife ve Ahmed b. Davud arasındaki konuşmayı mahkûmlara anlatır ve mahkûmlar serbest bırakılır. Bu ulu mertebelere sahip mahkûmlar ellerini açarak hayır dua ederler. Ahmed b. Davud Vâsık yanına vardığında hastalığının yemek yiyebilecek kadar hafiflediğini görür ve bu kimselere mallarının iade edilmesinin, Vâsık'a tüm sıhhatini geri getirmek için vesile olabileceğini söyler. Vâsık, hüküm yazar ve bu cemaatten ne alındıysa hepsi onlara geri verilir. Ahmed b. Davud vasıtasıyla o şiddet feraha dönüşür.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birinci fayda, bir kimse ulu padişah dahi olsa ölümü unutmamalı ve ecelden emin olmamalıdır ve ahiret için azık hazırlamalıdır. İkinci fayda, bir kimse sıhhatinde Sâlih amelle meşgul olmaza zaaf meydana geldiğinde Sâlih amel yapmak mümkün olmayabilir. Üçüncü fayda, bir kişinin bir padişahla ya melikle yakınlığı olsa onu hayra yönlendirmelidir.

7. Hikâye

Abdullah b. Süleyman babası hizmetinde Müslüman olmayanlardan alınan vergiyi düzenleyen meclistedir. Bu meclisin sahibi o vakitler Abdullah'ın babası Süleyman'dır. Ahmed b. Hâlid el-Katib gelince Süleyman ayağa kalkar onunla meşgul olur. Ahmed b. Hâlid gideceğinde Süleyman ayağa kalkar ve hizmetkârlara Ahmed b. Hâlid önünce gitmelerini buyurur. Süleyman'ın bu hareketini meclisteki kimse beğenmez çünkü meclis ehlinden kimse başka kimselere kıyam etmez. Bu

itirazları değerlendiren Süleyman'ın muamelesini açıklaması üyelerin galebesini azaltır ve yemek yemeye meşgul olurlar. Süleyman, oğlu Abdullah'a Ahmed'in bir vakitler Mısır'ın işleri kendisine verilmiş bir kimse olup halk arasında iyiliklerle anıldığını söyler. Mısır'ın işleri Süleyman'a verilince Süleyman Mısır'a gittiğini ve Ahmed'in gönüllerde taht kurup halkça askerlerce çok sevildiğini müşahede ettiğini Abdullah'a anlatır. Süleyman onun bu halini musibete çevirmek maksadıyla Ahmed'in halifeye bildirmediğini son yılın hesabını ve içinde bulunduğu yılın harcını ondan almayı hesap edip yüz bin dinarı da kendisine almak mecburiyetini Ahmed'e şart koşar. Bu iki yılın harcına razı olan Ahmed, Süleyman'ın kendisi için istediği yüz bin dinara rıza göstermez. Süleyman'ın tehditlerine aldırmaz. Süleyman iki yılda bir kendisine yüz bin dinar ödemesini teklif eder, doğruluktan vazgeçmeyeceğine yemin ederek bu iki yılın harcından başka nefsi için mala kıymet bulaştırmayacağını söyleyince Ahmed hapsedilir. Birkaç ay hapis yatar, Mütevekkil Billâh'a mektuplar yazar. Bir gün Ahmed Süleyman'a bir mektup yazar ve Süleyman'ın kendisini katına çağırmasını mühim bir meseleyi arz etmesi gerektiğini söyler. Ahmed, Süleyman huzuruna getirildiğinde "Ey ulu kimse bana şefkat vaktin gelmedi mi ki aramızda bir düşmanlık yoktur" diye yalvarır. Süleyman, Ahmed'in başına gelenlerin kendi suçu olmadığını istenilen miktarı vermedikçe serbest olmayacağını söyler. Yine o nakdi vermeye razı olmayan Ahmed'e Süleyman öfkelenir, söver ve fuhşî sözler söyler. Cevaben Ahmed, isteği için bu yoldan başka bir yol olup olmadığını sorunca Süleyman "Hayır!" der. Bunun üzerine Ahmed, Süleyman'a bir mektup uzatır. Mektup, Mütevekkil'in el yazısından çıkmış ve mektupta bu hapislik süresinin parasının ve Süleyman'ın tüm malının Ahmed'e verilmesi yazılıdır. Sövmesine meşgul olduğu kimsenin üzerine hâkim olması Süleyman'ı kahreder. Malına ve evine mühür vurulur. Ahmed önünde diz çöker. Demirciler Ahmed'in ayağındaki zinciri çıkarıp Süleyman'a vurmak için gelir. Ahmed o esnada Süleyman'a Mısır'da akrabası ve sarayının olmamasından ötürü bu sarayda kalmasını söyler ve üzerindeki vekilleri kaldırır. Ahmed, Süleyman'ın

yazıcılarını getirtir ve hesabın verildiğine dair yazı alır ve vekilsiz onları salıverir. Bir ay boyunca Ahmed, Süleyman'ı güzel bir şekilde ağırlar. Memleketine sefer eylemek isteyen Süleyman'a izin veren Ahmed ona on bin dinar da kendi malından verir. Süleyman çok dua eder. Fazlasıyla kumaş ve döşemeyi sevdiğini söyleyen Ahmed bunlardan da Süleyman'a hediye verir. Süleyman, oğlu Abdullah'a bu kumaşları onun sünnet düğününde kullandığını anlatır. İşte Ahmed gibi kimseye iyi şekilde davrandığı için eleştirilen Süleyman, güzel ahlakı Ahmed b. Hâlid'den öğrendiğini söyler.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimse bir kimseye hükmetmeye kadir olsa incitmekte mübalağa etmemelidir. Hem bir düşmana ihsanla davranmak o düşmanlığı dostluğa çevirmek için çok önemlidir.

8. Hikâye

Vezir Ubeydullah b. Süleyman'ın vefatından sonra yerine Kâsım b. Abdullah geçer. Kâsım eğlenceye, şenliğe pek düşkün olup Mu'tazıd'dan korkar ve çekinir. Bunun sebebi Mu'tazıd'ın kendi vezirliğine mani olacağını düşünmesidir. Bu sebeple şaraba ve eğlence meclislerine düşkünlüğünü gizler. Bir gün yine böyle bir şarap eğlencesinde her türden maharetli sazende ve cariyeler meclisinde hazır bulunur. Akşamını bu eğlence ile geçiren Kâsım'ın halinden kapısındaki kapıcıların bile haberi olmaz. Sabah olur Kâsım hazırlanır ve halife Mu'tazıd huzuruna varır. Mu'tazıd ona bakar ve Kâsım'ın eylediği eğlence meclislerine ve şarap kâselerine niçin kendisinin çağırılıp, dost edilmediğini sorar. Kâsım korkudan yer öper o kadar gizlemesine rağmen şarap düşkünlüğünden halifenin nasıl haberi olduğuna şaşar. Kâsım kendi halini halifeye ulaştıran gizli birinden şüphelenir. Kâsım'a sarayda olan ve odalardaki kişilerin haberlerini getiren bir kimse vardır. Kâsım, onu hemen yanına çağırır. Kâsım bu adama kendi halini Mu'tazıd'a eriştireni bulursa ona çok mal vereceğini eğer ki bulamazsa onu hizmetinden kovacağını söyler. Kâsım, kendi halinin Mu'tazıd'a ulaşması sebebiyle geceleri uyuyamaz. Bir gün sabah erkenden

Kâsım'ın görevlendirdiği kimse halife sarayına gider ve halifenin kapıcılarının bile hazır olmadıkları vakitte orada dilenciler kıyafetinde duran birini görür. Bu dilenciyi görenler sevinirler ve ona halini hatırını sorarlar. Bu dilenci halifenin kapıcısına, huzura kimlerin geldiğini, halifenin halini sorar. Haberci, Kâsım'ın haberini halifeye ulaştıranın bu kişi olduğundan şüphelenir ve onu izlemeye koyulur. Dilenciyi izlemeye koyulan Kâsım'ın habercisi onun saraydaki her bir kimseyle görüştüğünü ve haberleri onlardan dinlediğini görür. Haberci, saraydaki görevlilere bu dilenci adamın kim olduğunu sorar. Görevliler onun meczup bir derviş olduğunu, saray ehlinin yanına gelip herkesten sadaka aldığını söylerler. Kâsım'ın adamı dilenciyi takip eder. Dilenci sırayla mutfağa, şaraphaneye, hazinedarlık kapısına, divan meclisine gider; oradaki kimselerle eğlenir, gülüşür ne haber varsa sorar öğrenince kendisine verilen sadakaları alır ve saraydan çıkma kapısına erişir. Tam o esnada Kâsım'ın adamı onu yakalar, bir eve götürür ve kapısını kilitler. Haberci olanı biteni Kâsım'a anlatır. Kâsım, o dilencinin hazır edilmesini ister. Kâsım dilenciye hakikati söylemesini yoksa dünyayı ona haram edeceğini söyler. Dilenci canını bağışlarlarsa hakikati söyleyeceğini bildirir. Kendisine fülan Hâşimî dediklerinin, evinin bulunduğu yeri, mal sahibi ve mürüvvetli bir kimse olduğu, aylık elli dinar karşılığında Kâsım'ın her halini halifeye bildirdiğini, kiraladığı bir yerden derviş kıyafeti giyip aksak taklidi yaparak saraya geldiğini, yatsı namazı vakti bir saray görevlisinin kendisine deri mektup getirdiğini bu kimseye öğrendiklerini aktardığını bir bir anlatır. Ve yalvararak canının bağışlanmasını ister. Bu dilenci, Kâsım tarafından hapsedilir. Kâsım adamına bu kişinin saraydan gelen kişi ile buluştuğu yere gitmesini ve olanları kendisine aktarmasını ister. Haberci o evde hazır bekler. Bu hizmetli üç gün boyunca eve gelir ama ev ahalisi dervişin eve gelmediğini hadime bildirir. Dervişin hanesindeki kimseler kara matem kaftanı giyerler. Kâsım bu zaman içerisinde halife sarayına çağırılır. Halife, Kâsım'a o yakalattığı Hâşimî'yi serbest bırakırsa arkasına haberci takmayacağını eğer ki o kişiye zarar verirse kısas

yapacağını söyler. Kâsım yer öper ve o kişiyi serbest bırakarak, ona mal ve makam verir. Halife de Kâsım peşine adam takmaktan vazgeçer.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birinci fayda, "Duvarın kulağı vardır." düşüncesiyle bir kimse yalnız başınayken bile Allah'ın ilminde her şeyin ayan olacağını bilerek sakınmalıdır. İkinci fayda, bir hizmetkâr veya bir kimse buyrulan bir iş için zor durumda kalsa efendisince himaye edilmelidir.

9. Hikâye

Ubeydullah b. Süleyman b. Veheb, Mu'tazıd'ın veziridir. Bir gün divan-ı mezalimde huzuruna Muhammed b. Abdü'l-Melik b. Reyyân gelir ve Ahmed b. İsrail'den gördüğü zulümden şikâyet eder. Ubeydullah söylenenleri etraflıca düşünür ve sonra "Sen Ömer b. Muhammed değil misin?"der olumlu cevap alır. İbni Davud'un anlattığına göre meclis boşalınca Ubeydullah ile mecliste baş başa kalırlar. Konuşma esnasında bugün ne kadar acayip bir olay gördüğünü söyleyen Ubeydullah anlatmaya başlar. Atası Süleyman b. Veheb, Vâsık Billâh zamanında şiddet ve belaya uğrar ve hapsedilir. Bir gün Süleyman bağlı bir halde Muhammed b. Abdü'lmelik huzuruna götürülür. Muhammed b. Abdü'l-Melik Süleyman'a ihanet eder, onu incitmekte aşırıya gider. O esnada incilerle, süslerle bezenmiş bir çocuk hizmetkârlarla oradan geçerken o çocuğu gören Muhammed çocuğu alır ve onunla şakalaşır. O anda ağlayarak gözyaşlarını silen Süleyman'ı gören Muhammed ağlamasının sebebini sorar. Süleyman'ın kardeşi Hasan b. Vehep Muhammed'in kâtibi olup o anda o mecliste bulunmaktadır. Süleyman kendisinin de bir oğlu olduğunu o aklına geldiğinden ağladığını Muhammed'e söyler. Muhammed çocuğunun adının ne olduğunu sorunca Süleyman "Ubeydullah." der. Muhammed Süleyman'a alay edercesine oğlu Ubeydullah'ın vezir olmasının gönlünden mi geçtiğini söyler ve ardından onu hapse gönderir. Süleyman'ın hapse getirilmesinden sonra Muhammed, kâtibi Hasan'a kardeşi Süleyman'ın sözünü dinlerse hapisten kurtulacağını söyler. Hasan, Muhammed'den kardeşi Süleyman'ı ziyaret için izin

ister ve Muhammed izin verir. Hasan, kardeşi Süleyman'ın yanına varınca hapisteki Süleyman Muhammed'in oğlu Ubeydullah'ın vezir mi olacağını söyleyerek kendisiyle alay edildiğinden duyduğu üzüntüyü söyler ve dua eder. "Ola ki Allah Ubeydullah'ı vezir ede ve Muhammed'in oğlunu benim oğlum katına şikâyet için düşüre." Meclisteki kimselerle sohbet eden Ubeydullah, Muhammed'in oğlu Ömer'in katına şikâyete gelmesi üzerine babasının bu halinin hatırına geldiğini söyler.

Bu hikâyeyi Abdullah el-Zenci el-Kâtip şu farklarla hikâye eder. Süleyman'ın oğlu Ubeydullah Mu'tazıd'ın veziridir. Huzuruna yüzü gözü perişan bir kimse gelir. Bu kimse Muhammed'in oğlu Ömer'dir. Ömer Ubeydullah'a bir yazı sunar, yazıyı okuyan Ubeydullah Ömer'in ikindi vaktinde yanına gelmesini emreder. Ömer ikindi vaktinde geldiğinde Ubeydullah yanında bulunan kimselere yalnız kaldıklarında onlara bir hikâye anlatacağını söyler. Meclis boşalınca Ubeydullah, babası Süleyman başına gelenleri anlatır. Vâsık, Süleyman'ı hapseder. Onun veziri olan Muhammed b. Abdü'l-Melik Vâsık'a iki yüz kırk bin dinar ödeyen Süleyman'dan fazlaca para talep ettiği esnada saraydan bir görevli gelir ve Süleyman'a bir oğlunun olduğunu ona ad konulması gerektiğini anlatan bir yazı getirir. Muhammed'in kâtibi, Süleyman'ın kardeşi olan Hasan, ağabeyinin söylediklerini kaleme alır. Süleyman oğluna Ubeydullah ismi koyar. O sırada Muhammed de meclisten bir süreliğine ayrılır. Döndüğünde Süleyman'da bir rahatlık sezen Muhammed sebebi sorar. Süleyman bir sebep yok der. Süleyman'ın kardeşi durumu anlatır. Muhammed de kendisinin meclisden ayrılma sebebinin oğlunun dünyaya gelmesinden olduğunu açıklar ve oğlunun adını Ömer koyduğunu anlatır. Bu söz üzerine Süleyman bu günün mübarek gün olduğunu, Allah'ın her ikisine de birer evlat nasip ettiğini müsaade ederlerse kendi oğlunu Muhammed'in terbiye etmesini ve oğlunun ona hizmet etmesini dilediğini söyler. Ayrıca Süleyman, ergenlik çağına vardıklarında oğlu Ubeydullah'ın Muhammed oğlu Ömer'e kâtip olması dileğini ona bildirir. Bu söz üzerine Muhammed, kendisiyle alay mı edildiğini ne cüretle mahpus birinin oğlunun

kendi oğluna hizmet edeceği ümidinin aklına düştüğünü Süleyman'a hiddetle söyler. Hiddeti artan Muhammed, Süleyman'a nasıl kendi oğlu Ömer'in Süleyman oğlu Ubeydullah'ın ayağına düşeceğini düşündüğünü söyler. Mehmemmed Süleyman'dan Ubeydullah'ın vezir olacağı zaman gelse de kendi oğlu Ömer'in ondan bir şey dilemek için ayağına varmasına karşılık katiyen ihsanda bulunmamasını vasiyet etmesini ister. Bu sözlerden üzüntü duyan Süleyman "İnşallah bu kimsenin dilinden çıkanları Allah ona yaşatsın." diye düşünür. Bu hikâyeyi yanındakilere anlatan Ubeydullah babasının kendisine, vezir olursa bu kişinin kendi huzuruna yardım istemek maksadıyla geldiğinde ona ihsanda bulunmasını tembihlediğini de beyan eder. Zaman yapacağını yapar ve huzuruna gelen Ömer'i Ubeydullah ÇOK mal ile gönderir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Kim ki ulu bir mertebeye erişse elinin altında bulunan kimselerle alay etmemeli ve evlatları için iyi dilekte bulunmalıdır. Gün gelir bu dilekler gerçek olur. Bir diğer fayda, haneden olan kimse, soyu ulu olanlara ihsan ile davranıp Allah'ın verdiği nimetlere şükrünü göstermelidir.

10. Hikâye

Ebû Said Kurmutî, Abbas b. Ömer el-Gunevî'yi esir eder ve Mu'tazıd'ın Abbas yanına verdiği askerleri de öldürür. Bu hal üzere Abbas bir müddet kalır. Bir gün Abbas'ın ayağındaki prangaları çözerek Ebû Said katına götürürler. Ebû Said, Abbas'a garip bir kişi olduğunu, onu öldürmekle eline bir şey geçmeyeceğini, Mu'tazıd'a bir haber iletmek istediğini ve bu işi de Abbasın en iyi şekilde yapacağı fikrinde olduğunu söyler. Abbas'a canını bağışlayan Ebû Said, Abbas'ın halifeye söylemesini istediği sözleri ona beyan eder. Beyanında "Ebû Said, çöl ortasında yaşayan çok malı mülkü omayan bir kimsedir ki onun malıyla Mu'tazıd'ın hazinesi dolmaz. Mu'tazıd'ın şehirlerini gasp etmeyen, hükmüne mani olmayan, saltanatına ortak koşmayan bu kimseye çöller aşırarak türlü zahmet çektirdiğin askerleri neden yolladığını ve Mu'tazıd'ın kendi namını bu hareketlerle neden kötü eylediğini söyler.

Hem Mu'tazıd askerleri kendine ulaşmadan Ebû Said çöle kaçıp bütün erler peşine düştüğünde onları gafil avlayıp öldürebileceğini de ekler. Fakat ne Mu'tazıd'ın kendisine zafer kazanmasıyla saltanatının yükseleceğini ne de hazinelerine hazine katabilmesinin mümkün olmadığını dile getirir. Eğer savaş ister ise asker yollamasını ama barış ister ise fermanın onda olduğunu söyler. Bu denilenleri Abbas, Mu'tazıd'a iletir. Mu'tazıd bu sözleri işiten de gonca gibi derisine sığmaz, gül gibi kabasını yırtar, arslan gibi kükrer ama bir daha Ebû Said'i anmaz ve onun üzerine asker yollamaz.

Bu hikâyedeki fayda şudur ki: Akıllı kişi, hiç kimseye husumet etmeye, kendinden aşağı kişiyle savaşı caiz görmeye, sulh ile çözülecek meselede kahrı tercih etmeye, gücüne ve askerine güvenmeye, zayıfa galip gelmekle güçlünün gücü ziyadeleşmez.

11. Hikâye

Ahmed b. Ali el-Kürdi'nin kızı Fatma, Nasırud-devle'nin eşidir. Fatma bir hizmetkârını hıyanetle itham ederek mahpus eder. Bu hizmetkârın adı İbni Kubaysa'dır. Kale muhafızına mektup yazılır ki, İbni Kubaysa öldürüle. Mektup muhafıza ulaşır. Kalede muhafızdan başka kimse yoktur. Muhafız İbni Kubaysa'ya mektupta ne yazıldığını okumasını emreder. İbni Kubaysa bütün mektubu okur öldürülmesi hakkındaki kısmı okumaz. Muhafızın mektubu tekrar okuma ihtimalini düşünerek korkuya kapılır ve kurtuluşu için her hileye başvuracağını düşündükten sonra kalenin duvarına tırmanır bir gedik bulur. Ama buradan inmek mümkün değildir. Zira orası pek yüksektir. Birkaç gün sonra kar yağar. İbni Kubaysa bulduğu gedikten Allah'a güvenerek, ayağındaki bağa aldırmadan kendini atar. Kelime-i şahadet getirir. Yere düşünce bütün azalarını kontrol eder, sağlam kaldığından dolayı Allah'a şükreder. Bir taşla ayağındaki zincirlere vurur, havanın soğukluğundan o zincirler pare pare olur. Kar içinde yürümeye başlar. Sonradan kardaki izlerden onu bulacakları endişesiyle dereye girer. Su içinde giderken soğuktan çok zahmet çeker.

Bir süre sonra Kürtlerin çadırına ulaşır. Kürdeler onu gizler. Oradan Bağdat'taki efendisi Nasıru'd-devle huzuruna giden İbni Kubaysa kurtulur.

Bu hikâyedeki fayda; Bir kimse helakini kesin olarak bilse tedbir almayı terk etmemeli ve olanlara tahammül etmelidir.

12. Hikâye

İsmâîl b. Bülbül, Hamid İbni Abbas'ı mahpus eder ve İbni Bevvab'ı üzerine vekil koyar. İbni Bevvab, İsmâîl'in çok kızgın olduğunu ve hem işkence hem müsadere yoluyla cezalandırma yapılmasını uygun gördüğünü Hamid'e iletir. Hamid, İbni Bevvab'a bundan kurtulmanın bir yolu var mı diye danışır. İbni Bevvab, Hamid'in şehirdeki bir nüfuzlu kimseye mektup yazıp bin akçe borç istemesini söyler. Olumsuz cevap gelirse de o mektubu saklamasını, İsmâîl'in müsadereye ve işkenceye başvurması esnasında bunu ona arz etmesini böylelikle merhamet görebileceğini ummasını söyler. Dediği gibi olur. Hamid, mektubu İsmâîl'e arz edince İsmâîl şefkat gösterir ve onu affeder.

Bu hikâyedeki fayda, bir kimse sıkıntıya düşse büyük, küçük ileri gelen kimselere danışa ki kurtuluşuna vesile bula.

13. Hikâye

Şair Ebû'l-gayyahiye şiir yazmaktan vazgeçer ve düzyazı yazmaya da razı olmaz. Mehri'nin emriyle bu şair hapse atılır. Düştüğü zindanın vahşetinden sağa sola bakınan Ebû'l-gayyahiye'nın gözüne, güzel yüzlü, pak giyimli bir genç ilişir. Görüntüsünün temizliğinden dolayı Ebû'l-gayyahiye belki buradan çıkmakta kendine bir fayda vereceğini düşündüğü bu adamın yanına oturur. Fakat zindan korkusunun zihnini işgal etmesinden dolayı adama selam vermeyi unutur. Adam, kerem ehlinin musibet ehline hal hatır sorması gerektiğini söyler ve Allah'ın selamını dahi unutan Ebû'l-gayyahiye'ye kızar. Ebû'l-gayyahiye başına gelenlerden ötürü aklının gittiğini bu sebeple böyle bir edepsizlik yapmasının hoş görülmesini talep eder. Adam Ebû'l-

gayyahiye'ye başına ne geldiğini sorar. Şiir yazmaması sebebiyle zindana düştüğünü söylediğinde adam "Şiir yaz ki buradan kurtulasın!" diye yanıt verir. Ebû'l-gayyahiye dışarı çıkarsa peygamber soyundan olan İsa b. Zeyd'in ne yerde olduğunu söyletirler. Bu kişinin nerede olduğunu söylerse de onun kanını eline bulaştırmış olmaktan korktuğunu söyler. Allah'dan bu belayı def etmesini isteyen Ebû'l-gayyahiye'yi ve o adamı zindandan çıkarırlar. Ebû'l-gayyahiye bu adama kim olduğunu sorduğunda İsa b. Zeyd'in adamı olduğu cevabını alır. İbni Mehdi huzuruna çıkarılır. Mehdi önce İsa b. Zeyd'in yerini o adama sorar. İsa'nın yerini bilmediğini söyler adam. Mehdi üsteleyince kaftanının içinde dahi olsa İsa'nın yerini söylemeyeceğini bildiren adam öldürülür. Ebû'l-gayyahiye şiir eder misin denildiğinde evet diyerek kurtuluşa erer.

Bu hikâyedeki fayda, bir kimse hakkında bir sırra vakıf olunduğunun her ne olursa olsun ifşa edilmemesidir.

14. Hikâye

Emir Ca'fer'in kâtibi Davud, Ca'fer'in vekilini hapseder. Vekil, dostları olan İsa'ya ve Sehl b. Sabbah'a mektup yazar ve kendisine şefaat etmelerini talep eder. Bu kimseler Davud sarayına varmak için yola çıkarlar. Yolda Feyz Ebi Sâlih'le görüşürler. Feyz o vekille bir tanışlığının olmadığını ama isterlerse onlara katılabileceğini söyler. Hep birlikte Davud katına varırlar. Şefaatlerini bildirirler. Davud Ca'fer'e mektup yazıp şefaatlerini iletir fakat Ca'fer vekil üzerindeki mal hakkını ister. Vekili zindandan çıkaramazlar. Feyz, istenilen miktarı kendi mallarından karşılayarak vekili kurtarabilecekleri fikrini İsa'ya ve Sehl'e anlatır. Davud'a bu taleplerini de iletirler. Davud, Emir Ca'fer'e yine mektup yazar. Cevapta bu borcu ödemeye Feyz'in değil kendisinin layık olduğunu bildiren Ca'fer Feyz'e kulluk haddini aşmamasını tavsiye eder. Feyz ki tanımadığı kişiye ihsanda bulunmuştur. Vekil serbset bırakılır. Bu hikâyedeki fayda, bir kimse bir kimseyi terbiye etse veya bir kişiye himmet etse bu işi tamam eylemelidir.

15. Hikâye

Aşâ-yı Hamedani, Haccâc'ın Deylemegü kazasına saldırır ve askerleri ölür. Aşâ da Haccâc'a esir düşer. Aşa bir müddet ellerinde esir kalır. Aşâ'yı esir edenin kız kardeşi Aşâ'ya âşık olur. Aşa huzuruna varan kıza sekiz kez mübaşeret eyler. Kız, Selmanların eşleriyle her zaman bu kadar mübaşeret mi ettiklerini sorduğunda olumlu cevap alır. Bu söz ve Sâlih amel üzerine kız Aşa ile ahd eder. Aşâ'yı hapisten kaçırmasına karşılık, Aşâ'nın kendisini memnun etmesini ve kendisinden başkasını seçmemesini diler. Bu sözleşmeyi kabul eden Aşâ'yı kız hapisten kurtarır. İslam şairleri bu hikâye üzerine beyitler yazarlar.

Bu hikâyedeki fayda, zor duruma düşen kimselerin umudunu yitirmemesi ve bu kişilerin Allah'ın olmadık yerden kurtuluş verebileceğini bilmeleri gerektiğidir.

16. Hikâye

Muhammed bin Daza, Amr'ı Me'mun halifeye şikâyet eder. Halife Amr'ı hapsetmeye ve nimetsiz bırakmaya ahdeder. Amr'ı hazırlayıp Fazl'ın sarayına iletirler. Fazl, sarayında bulunan Amr'a işkence ve zulüm yapmaz ona bir güzel oda hazırlatır fakat onunla konuşmaz ve aynı ortamda bulunmaz. Bu hal üzere üç gün geçer. Üçüncü gün Amr Fazl'a bir hizmetkârla mektup yollar. Mektup içerisinde Amr'ın bütün malı yazılıdır. Amr'ın Fazl'dan dileği bu mektubun halifeye Fazl aracılığıyla ulaştırılıp tüm malından vazgeçtiğinin bildirilmesidir. Fazl Amr'ın bütün malını halife öfkesinden zail eder diye düşünerek buna razı olmaz. Bu durumu Fazl Amr'a anlatır. Amr, gammazlık edenin Fazl'ın kendisine iyi davranmasından da gafil olmadığını Fazl'a anlatır. Amr, halifenin kendisine kötü davranılmasını emretmesine rağmen Fazl'ın kendisine kötü davranmayışından hoşnutluğunu dile getirerek bütün malını halifeye vermeye böylelikle razı olduğunu dile getirir. Fazl mektupta yazılı olan malın yarısına razı olur. Halife huzuruna gerekli evraklarla giden Fazl halifenin yanında Muhammed b. Daza'yı görür. Daza halifeyi Fazl'a karşı da kışkırtır. Halife Fazl'ı görünce hiddetlenir ne gevşeklik ve cüretle Amr hakkında verdiği hükme

uymadığını Fazl'a sorar. Fazl bu sebepten Amr'ın mektubunu korkudan halifeye vermez. Fazl, Amr'ın malının çok olmasından ötürü dışarıdan yemeğine zehir katılarak öldürülmesi veya malının israf edilmesine karşılık onu alıkoyduğunu söyler, halifeyi yatıştırmaya çalışır. Halife Amr'ın Muhammed'e teslim edilmesini emreder. Amr'ı teslim alan Muhammed ona çok işkence ve zulmeder. Bir müddet sonra Amr'ın dostları Amr için mallarının çoğunu halifeye vermeyi teklif ederler. Halife bunu kabul eder. O esnada halife Fazl'a dönerek tanımadığı kimselerin kendi emirlerine daha fazla riayet ettiğini, sürekli yanında bulunmasına görein Fazl'ın gevşeklik gösterdiği söyler. Fazl, halifeye başkalarının Amr'dan zulümle aldığı malı kendisinin yumuşaklıkla aldığını söyleyip Amr'ın iki mektubunu ona sunar. Halife mektupları okur ve "Amr'den mi yoksa Fazl'dan şüphe etmek gerek." diye söylenir. Zira Fazl, Amr'a izzetli şekilde davranmış, Amr da buna karşılık bütün malından vazgeçmiştir. Halife kerem topunu kimseye kaptırmayacağını söyler ve o iki mektubu parçalar. Halife alınan malın tamamını Amr'a iade eder.

Bu hikâyede faydalar şunlardır: Hürmet sahibi bir kimse belaya duçar olsa ona kerem yoluyla muamele edilmelidir. Bu kimseleri incitmekten vazgeçilirse sonunda lütuf oluşur. Bir diğer fayda, zor durumda kendisine iyilik edilen kimse bu iyiliğe karşılık bu nimetin kadrini bilmelidir. Bir diğer fayda ise güzel ve kesim ahlaklı bir kişiyi gören kimse akletmeli, kendisi de o yola girmelidir.

17. Hikâye

Abdullah b. Mu'ter ayaklanması sebebiyle halk suçlanır ve birçok kişi öldürülür. Ebû Amr el-Kadı, Kadı Ebû'l-mesnâ ve Muhammed b. Davud b. Cerrâh sarayın uç bir odasına hapsedilirler. Bu üç kişi kapı arkasında birbirleriyle söyleşerek vasiyetlerini anlatırlar. Ebû Amr ki saçında sakalında tek ak olmayan bir yiğit kişidir. Bir süre sonra kilit sesi duyulur. Muhammed b. Davud b. Cerrah'ın kapısı açılır. Muhammed yüz bin dinar vereceğini buna karşılık kendisinin öldürülmemesini talep der. Muhammed'in başını koyun gibi keserler ve gövdesini bir kuyuya atarlar.

Kendisinin de öldürüleceğini düşünen Ebû Amr namaza ve duaya meşgul olur. İki saat sonra yine kilit sesi işitilir. Ebû'l-mesnâ hücreden çıkartırlar. Ebû'l-mesnâ'nın halife hakkında söylediği sözlerden vazgeçmesi ve tövbe etmesi şartıyla affedileceği beyan edilir. Ebû'l-mesnâ küfrünün ispat edilmesi ile tövbe edeceğini söyler ve sözlerinden vazgeçmez, onu da öldürürler. Ebû Amr canından endişe ederek korku pençesine düşer. Seher vaktinde Amr'ın kapısı açılır ve ona neden halifeye emrinden uzaklaştığı sorulunca hata ettiğini beyan eden Amr tövbe eder ve Allah'a yalvarır. Amr'ı hapisten çıkaranlardan biri gider ve geri gelip Amr'ı alır, ona korku duymamasını söyleyerek onu Ebû'l-fırat'a götürür. Ebû'l-fırat, Amr'ın cürmünü tekrar edince Amr söylenenleri kabul eyler. Ebû'l-fırat yüz bin dinar karşılığında Amr'ın günahını halifeden satın aldığını Amr'a söyler. Olanların hepsini bilmediğini söylemeye çalışan Amr'a Ebû'l-fırat gözüyle sessiz olmasını işaret edince Amr'ın kendi sarayına götürülmesini emreder. Amr'ı hamamda temizlerler ve ona güzel kıyafetler giydirirler. Aynaya bakan Amr tek beyaz saçı yokken hepsinin kar gibi bembeyaz olduğunu görür. Amr vezirin himmetiyle o dehşetten kurtulur.

Bu hikâyedeki fayda, kişi padişah kahrına müptela olsa inat etmemeli ve özür dileyerek af dilemeledir.

18. Hikâye

Muktedir Billâh'ın cemaatinde döşemeciler grubunda bir görevli kimse vardır ki bu taifenin arif kişisi Sâfî'ye hizmet ederdi. Bu hizmetkârın bir müddet ortada görünmemesi üzerine Sâfî bu kişinin bir derde mi tutulduğunu düşünmeye başlar. Sâfî bir vakit sonra bu hizmetkârı saçı sakalı ağarmış, tüccar kıyafetine bürünmüş bir halde görür. Sâfî, ona neden bu hale düştüğünü sorar. Bu kişi, sırrını saklamak şartıyla derdini Sâfî'ye açacağını söyler. Bu kişi hikâyesini anlatmaya başlar.

Halife sarayında döşemeciler gelirler ve hizmet edip giderler. Bir gün nöbet kendisine gelen bu kişi su tuluklarıyla halife evine su taşıyan grupla saraya varır. İkinci sefer su taşıyan bu kimse yorulup halife evi yanında bir saat dinleneceğini,

suya gidecekleri vakit yoldaşlarının kendisini uyarmasını söyler. Hizmetkârlar bu kişiyi uyandırmayı unutur. Kadın sesleri ile uykusundan uyanan bu adam kendisinin halife sarayında görülürse öldürüleceği korkusuyla havalandırma yeri olan yere tırmanır ve ayağını duvara dayar, kimsenin onu görmemesi umuduyla korkudan kendini kaybetmeden orda durmaya çalışır. Halife oraya gelip orada bulunan kadınların danslarını ve eğlencelerini izler, eğlence sonrasında oradan ayrılan halife ardından döşemeciler gelir. Bu kişi kendini onların arasına bırakır. Arkadaşları ona ne olduğunu, neden saçının sakalının ağardığını sorar. "Bilmem." diyen bu kimse o gece beklediği yerde "Bu sıkıntıdan kurtulursa halka hizmet edip, hizmetkâr libası giyeceğim." diye ahdeder. Bu beladan kurtulan kimse sözünü tutar. Bu hikâyede fayda budur ki, kişi gönlünü kaygıya teslim etmemelidir. Zira kaygı kişinin ak günü kara, kara saçını ak eder. Bir diğer fayda ise kişi her işin yerini bilmelidir. Bir başka fayda ise yanlışlıkla bir sıkıntıya düşen kimse tövbe ve istiğfarla meşgul olup kötü işlerin yöresinde dahi dolaşmamalıdır.

19. Hikâye

Muktedir Billâh'ın zamanında Ebû Ali Nâkıd mahpuslara ekmek götürür ve ihtiyaçlarını karşılar. Bir gün Ebû Ali Nâkıd boynunda zincir, ellerinde ve ayaklarında altmış batman ağırlığında pranga vurulmuş bir mahkûma ne suç sebebiyle bu hale geldiğini sorar. Mahkûm, çok mazlum olduğunu içinde bulunduğu duruma Allah'ın takdirinden başka sebep bilmediğini, söyler. Ebû Ali mahkûma hangi olay sonrasında buraya düştüğünü sorar. Mahkûm, bir gece bir dostuna misafirliğe gittiğini ve geç vakitte dönüş yolunda meşaleli asker topluluğunu görüp korktuğunu, bu korku sebebiyle nereye gideceğini bilmediğinden harabe bir dükkân içerisine girdiğini bir vakit sonra askerlerin harabeye girip kontrol etmesi üzerine kendisinin yakalandığını söyler. Mahkûm, karanlık harabede gizlenirken ışıklar ile askerlerin içeri girdiğini, o harabe içinde kendisinin yanında boğazlanmış bir adam ve adamın göğsü üzerindeki bıçak olduğunu fark ettiklerini, askerlerin onu

tutukladığını anlatır. Askerler, "Yerdeki ölünün katili bu kimsedir." diyerek onu yakalarlar ve şehir emirine götürürler. Olanları onlara anlatan mahkûma kimse inanmaz. Çok işkence görür ve şehir ehlinden şefaat edenlere de inanılmaz ve o kişi hapse atılır. Bu kişi, tam on altı yıldır elinde, ayağında, boynunda bu ağırlıkla zindanda olduğunu, yine de Allah'tan ümidini kesmediğini söyler. Bu sözler o mahkûm ağzından dökülür dökülmez zindan kapısına bir kişi gelir ve zindandaki tüm mahkûmları salıverir. Meğer emir Nârevegi öldürüldüğü için tüm zindanlar boşaltılır.

Bu hikâyenin faydası, bir kimse ne kadar da günahsız olsa suç mahallerinden uzak durmalıdır ki o suç ve günah yeri şerrinden belaya tutulmaya.

20. Hikâye

Abdullah b. Tahir, Muhammed b. Eslem-i Tusi'yi zindana atar. Muhammed'in dostları mektup yazıp onun halini hatırını sorarlar ve sabretmesini tavsiye ederler. Muhammed de onlara cevaben zindanın kendisi için bir lütuf olup bu vakte kadar mükellef olduğu vergilerden, yükümlülüklerden kurtulduğunu, Hak Teâlâ'nın kuluna bela vermesinin ona ihsanda bulunacağına işaret olduğunu, çok mal sebebiyle yapmakla yükümlü olduğu cemaatle Cuma namazı, hasta sormak gibi şeyleri terk etmesi sebebiyle layık olduğu yerin zindan olduğunu anlatan bir mektup yazar. Muhammed'in bu sözleri Abdullah b. Tahir'e nakl edilir ve bu sözler neticesinde hapisten kurtulur.

Bu hikâyedeki fayda, eğer düşman bir kişiye galip gelse onu belaya uğratsa kişi sabretmelidir, ıstırap halini gösterip düşmanı sevindirememelidir.

21. Hikâye

Me'mun halife Ferec'e öfkelenir ve onu zindana attırır. Bir gece Ferec, rüyasında "Ferec'e Allah kurtuluş verdi, kurtuluş umar kurtuluş vericiden"diyen bir kimseyi görür. Sabah olunca Abdullah b. Tahir ve Mesrûr-ı Hadim Ferec'e şefaatçi olurlar. Halife Ferec'i Fars vilayetinin sorumlusu eylediğini gösteren bir ferman çıkartır ve

Ferec'e beş yüz bin akçe bağışlar. Zindan kapısına mahkûm giren Ferec sabah zindandan padişah gibi çıkar. Zindan kapısında ona bir mektup verirler. Mektupta Ferec'in gece düşünde duyduğu beyit yazılıdır. Bu şiirinin şairinin Ebû'l-heyna'i olduğunu gören Ferec, ona çok mal bağışlar.

22. Hikâye

Ali b. Hasan el-Eskafi, Ebi Musa'nın kâtipliğini yaparken Ebi Musa onun tüm malına el koyar ve onu zail ederek zindana atar. Musa elinden çok musibete uğratılıp işkence gören Ali bir gün çok yüksek bir ses duyar ve kendisine işkenceye geldikleri korkusuyla ölü gibi olduğu yere yıkılır. Onu bu baygın halde alırlar ve İshâk b. İbrâhîm huzuruna bırakırlar. Ali kendine gelince İshâk'ı görür. İshâk ona tebessüm edince korkusu biraz geçer. İshâk, Ali'ye şefaat edildiğini tüm alınan mallarını alarak evine gidebileceğini söyler. Evine varan Ali sabahleyin kurtuluş sebebini öğrenmek maksadıyla İshâk katına gider. İshâk, Emir Ebû'l-Abbas'ın kardeşi Ebi Musa'ya bir mektup yazar. Ebû'l-Abbas, kâtibinin yazısının çirkin olması sebebiyle zindandaki Kâtip Ali öldürülmediyse bu kâtibin kendisine verilmesini ister. Eğer bu kâtip için bir mal istenirse on bin dinarın ödenebileceğini de mektupta yazmaktadır. Ali bu sebepten takas bulur.

Bu hikâyedeki fayda, bir kimse fazldan tembellik etmemelidir ki bunun faydasını gizli ve açık şekilde görsün.

23. Hikâye

Mansûr halife bir gün hutbe verirken bir sinek gelir ve dudağının üzerine konar ve onu ısırır. Sineğin ısırdığı yerden kan çıkar ve bir müddet kan durmayınca hutbeyi bırakır ve bu durumu Süleyman Ağmeşi'ye anlatır. Süleyman halifeye mazlumların halinden haberdar olması gerektiğini tavsiye eder. Bunun üzerine Mansûr atını Horasan kapısından çıkarıp giderken ne yandan geldiği belli olmayan ve üzerinde iki beyit yazılı olan bir ok atının önüne düşer. Okun üstündeki üçüncü bir notta

“Hemedandur bir Hemedanî kişiden sor” yazılır. Mansûr, amcasına bu hali anlatınca amcası zindanda bir Hemedânî olabileceğini söyler. Bütün mahkûmlar bir kapıcı aracılığıyla araştırılır hiç kimse Hemedânî değildir. Kapıcı tam zindandan çıkacakken “Ey mazlumlara yardımcı, ey darda kalmışların duasını kabul kılıcı” diyen bir ses işitir. Zindandaki sesin sahibini arayan kapıcı ağır demirlerle demirlenmiş ve bundan dolayı pek zayıf düşmüş bir kimse ile karşılaşır. O kişiye nereli olduğunu sorar ve Hemedân cevabını alır. Bu kişiyi kapıcı, Mansûr katına çıkarır. Mansûr bu kişiye niçin hapse girdiğini sorunca kişi, neden hapse atıldığını bilmediğini, Hemedân’da iken çok mal ve varlık sahibi ulu bir kişi olduğunu, bir gün Mansûr’un vergi görevlisinin gelip Hemedânî’ye ait bir toprağı satın almak istediğini, satmayan Hemedânî’den bu arazinin zorla alınıp bu hale düşmesine sebep olunduğunu hikâye eder. Mansûr’un emriyle o kişideki demirler ve bentler çıkarılır, güzel bir elbise giydirilir. Bu duruma sebep olan vergi memuru halife huzuruna çağırılır. Bu vergi görevlisi o toprak ve Hemedân vilayetini bu kişiye verir. Hemedânî kendi malını alacağını ama Hemedân vilayetinin kendisine lazım olmadığını söyler. Ayrıca Hemedânî, yol harcı olarak kendisine verilen otuz bin dirhemi de vergi görevlisine bağışladığını ve onu affettiğini söyler. Bu söz üzerine Mansûr, karınca ve sineğin, ins ve cinsin bu kişinin kurtulması için kendisine işaret verdiğini ve bu kişi gibi güzel huylu kimse görmediğini söyler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: İlki, bir kimse zalim eline düşse bile yaratanın kereminden ümitli olmalıdır. Zira mazlumların yardımcısı, zalimlerin kahredicisi “O”dur. Bir diğer fayda, iyi huylu kimselerin hakkını zalimlerden almak gerekir.

2.1.3.6. Altıncı Bap

Bu baptaki on altı hikâyede, şiddet ve mihnetlere yakalanan kimselerin iyi düş ve sadık rüya sebebiyle bu gamlı hallerinden kurtulmaları ve üzüntülerinin sevince dönüşmesi anlatılır.

1. Hikâye

Ahmed b. Hamdun, Mu'tazıd Billâh'ın anlattığı hikâyeyi şöyle rivayet eder. Mu'tazıd Billâh'ın babası Muvaffak Billâh'a çok yakın olan ve emrine pek itimat edilen İsmâîl b. Bülbül her fırsatta gammazlık ederek Mu'tazıd'ı zayi etmek için uğraşır ve sonunda onu hapse attırır. Muvaffak Billâh hastalanınca Mu'tazıd'ı bir korku sarar ki hastalıktan kendinde olmayan babası ağzından ferman verilip başı kesile. Bu endişeler içinde Mu'tazıd bir gece çok namaz kılar ve ihlasla Allah'a yalvarır. Gece uyuduğunda düşünde Dicle kenarında oturan ve elini suya sokmasıyla akan suyu durduran ve duran suların dağ gibi yığılmasına sebep olan bir kişi görür. Bu kişiye kim olduğunu sorduğunda Ali b. Ebi Talib "Allah'a itimat eyle, benim canıma ve Ali oğlanlarına riayet eyle ve hepsine uy" der. Mu'tazıd uykudan uyanır ve kulaklarında Ali'nin sesi hala yankılanmaktadır. Korkusu geçer. Mu'tazıd sabah olduğunda hapisteki kullardan birine bir yüzük taşı almasını üzerine Ahmed el-Mu'tazıd Billâh ismini nakşettirmesini buyurur. Eğer bir gün hilafet kendisine verilirse el-Mu'tazıd Billâh'ı kendisine lakap edineceğini söyler ve bunu gösterir bir karar mektubu yazar ve o kula bunu çok iyi saklamasını emreder. Halife vefat edebileceği ihtimali üzerine Mu'tazıd hapisten çıkarılır, babasının yanına götürülür. Hasta döşeğinde yatan baba, Mu'tazıd'ı görünce sevinir ve vefat eder. Hilafet kendisine geçen Mu'tazıd yüzüğüne yazdırdığı ismi kullanır ve halifeliği döneminde hiçbir Alevi'yi azaba uğratmaz ve onlara ihsanda bulunur.

Bu hikâyedeki fayda, bir kimse hayır veya şer içeren bir rüya görse rüyasına itibar etmelidir. Bir diğer fayda ise nübüvvet ehlinden gelenlere mümkün mertebe ikramda bulunmak gerekir.

2. Hikâye

Ebû Hayyân el-Zınâdî iflas eder ve çok borçlanır. Dostları bile kendisinden el ayak çeker. Alacaklılar, alacaklarını almak için çok uğraşırlar. Bu hale çok üzülen Ebû Hayyân düşünceli düşünceli bir yerde oturur. O esnada içeri girmek için destur

istenir ve ardından bir kişi huzuruna gelir. Horasanlı olan bu kişi hacca gideceğini ve garip bir kimse olduğundan on bin akçesini hac dönüşüne kadar emanet olarak saklamasını Ebû Hayyân'dan ister. Adam keseyi mühürler Hayyân'a verir ve gider. Horasanlı kişi gidince Ebû Hayyân keseyi açar ve o para ile bütün borçlarını öder ve o kimse hacdan dönüne kadar o malı yerine koyacağını düşünür. Ebû Hayyân o günün gecesinde rahat bir uyku çeker. Sabah olunca Horasanlı kişi Ebû Hayyân'ın yanına gelir, babasının vefatı sebebiyle hacca gidemediğini şimdi ise Horasan'a gitmesi gerektiğinden emanetini geri almak istediğini söyler. Bu söz üzerine Ebû Hayyân'ın dünyası kararır ve Horasanlıya yarın gelmesini ve malını almasını söyler. Gece olunca sabrı ve kararı kalmayan Ebû Hayyân erkenden at hazırlatır ve ayağını üzengiye koyar. Atına hiç müdahale etmez. At, Me'mun halife sarayına yönelir. Me'mun halife sarayına varınca bir süvari görür. Süvari ona "Ebû Hayyân Zınâdî misin' "deyince "Evet" der. Süvari Hayyân'a "Benî sana verdiler." der. Kimin onu kendisine verdiğini sorunca "Emir Hasan b. Sehl." cevabını alır. Bunun üzerine Ebû Hayyân, Emir Hasan huzuruna varır. Emir Hasan, Ebû Hayyân hakkında kötü düş gördüğünü söyleyerek niçin gelip gitmediğini sorar. Ebû Hayyân, başından geçenleri Emir Hasan'a anlatır. Bunun üzerine Emir Hasan iki keseyi ve içindeki yirmi bin akçeyi Ebû Hayyân'a verir. Ebû Hayyân da Horasanlı'ya emanetini teslim eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kişi zahmete düşse, ıstırabı terk edip takvayı kendisine iş edinmelidir. Peşinden de müşkül olan işini Allah'ın takdirine havale etmelidir.

3. Hikâye

Halifeler tarihinde anlatılır ki, Mehdi uykusunda kötü bir rüya görür ve korku içinde uyanır uyanmaz Kadı'yı çağırır ve ona elini kendi başına koymasını ve ne buyurursa yapacağına dair ant içmesini emreder. Halife başına el koymaktan edep ettiğini söyleyen Kadı, Mehdi ne buyurursa yapacağına dair söz verir. Mehdi, Kadı'yı zindandaki bir Hüseynî Alevisinin çıkarılması ve ona ihsanda bulunulması için

görevlendirir. Kadı o Alevi genci bulur. Genç pek güzel olmasına karşılık zindan mihnetinden zayıf hale gelmiştir. Gence halife selamını iletir ve isterse gencin bu memlekette kalabileceğini, isterse gidebileceğini bildirir. Genç, Medine'ye gitmeyi tercih eder. Kadı, halife huzuruna varır ne gerekli ise gence ulaştırır. Kadı, gencin kurtuluşa erme sebebini sorunca genç, geceleyin rüyasında Hazret-i Risâlet'i gördüğünü ve onun "Sana zulüm mü edildi?" sorusuna evet cevabı verdiğini anlatır. Peygamber Hz. Muhammed (s.a.v) gence iki rekât namaz kılmasını ve namaz bitince *yā mesīḳa'l-fevti ve sāmiʿa'ṣ-ṣavti (22) ve kāsiye'l-ʿizāmi baʿde'l-mevti ṣalli ʿalā Muḥammedin ve ʿalā ʿāli Muḥammedin ve ecʿal lī (23) min emri ferecen ve maḫrecen inneke taġlemu ve lā aʿlemü ve taḳdiru velā aḳdiru (68b) (1) ve ente ʿallāmu'l-ġuyūbi yā erhame'r-rāḥimīn (69a)* duasını okumasını söyler. Rüyadan uyanan genç kendisine buyurulanları yaptığını ve duayı tekrar ettiği esnada hapisten çıkarıldığını söyler. Kadı, gencin başına gelenleri Mehdi'ye anlatır. Mehdi, gencin doğru söylediğini çünkü kendisinin de rüyasında bir kişi gördüğünü ve o kişinin Alevi genci zindandan çıkarmazsa elindeki sopayı kafasına vuracağına yemin ettiğini nakleder. Mehdi, korkudan uyanıp o gencin çıkarılması emrini verdiğini söyler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bu duayı muhafaza edip öğrenmek gerektir. İkincisi, Seyitlerin ve ulların ihtiyaçlarını gidermekte gafil olunmamalıdır.

4. Hikâye

İbn Hamdun el-Nedîm anlatır. Mu'temed Aliyyu'llah çok ihsan ve kerem sahibi bir kimse olmasına karşılık şarap içtiği zaman şarap etkisinden nedimeleriyle her zaman arbede eder. Kurulan eğlence meclisinde çok güzel bir cariye vardır. Ne vakit Mu'temed o güzele nazar etse bütün nedimler meclisten çıkarlar. Bir gün İbni Hamdun'un da içinde olduğu bu eğlence meclisi gece yarısına değin sürer. Herkes meclisten çıkınca İbni Hamdun'da kendisine tahsis edilen odasına gider. İbni Hamdun odasında dinlenirken gecenin geç vaktinde kapısında bağırma sesleriyle uyanır. Korkudan ayağa dikilir. İbni Hamdun ve halifenin kendisini çağırdığını

duyunca korkusu daha da artar. İbni Hamdun halifenin karşısına dikilir. Fakat halife onun yüzüne bakmaz. Halife bu sefer Kadı'yı çağırmalarını emreder. Bunu işiten İbni Hamdun'un gam ve kederi daha da artar. Bu saatte halifenin kendisi ile Kadı'yı hazır ettirmesini helak edileceğine dair işaret sayar. Halife Kadı gelinceye kadar İbni Hamdun'un yüzüne bakmaz. Kadı gelince halife, hapiste Mansûr Hammal adlı bir kişinin olduğunu ve onu hazır edilmesini emreder. Bu sözü duyan İbni Hamdun'un korkusu azalır. O zindandaki kişi hazır edilir. Mu'temed bu kişiye adını, zindana düşme sebebini ve kaç yıldır mahkûm olduğunu sorar. Bu kişi adının Mansûr Hammâl olduğunu ve üç yıldır hapiste yattığını söyler ve başına gelen hadiseyi nakletmeye başlar.

Mansûr, ticaretle uğraşan bir devecidir. Bir gün Mansûr'un vilayetinde bulunan emiri halifenin çağırdığını ve bu emirin yükünü Mansûr develeriyle taşırken yolda Kürtlerin kervanının yolunu kestiğini ve yüklü bir deveyi malı ile götürmeleri üzerine emirin kendisini Bağdat'ta hapsettirdiğini anlatır. Bu söz üzerine Mu'temed o emirin bulunmasını belli miktar dövülmesini ve Mansûr'a beş yüz dinar verilip gönderilmesini emreder. Ardından halife zindandaki Ahmed Haddâd adlı kişinin hazır edilmesini ister. Halife, Mansûr'a sorduğu soruları Haddâd'a da sorar. Haddâd kendisinin zengin bir kişi olduğunu, malının zail olması sebebiyle fakir duruma düşünce açlıktan ölmemek için bir iş ve kalacak yer aradığını, sonunda demir dövme işi bulduğunu anlatır. Bir gece bir kişi ile birlikte demir döğdükleri esnada o kişinin demire zarar vermesi sebebiyle ustalarının ziyan olan demirle o kişiye vurduğunu adamın da öldüğünü söyler. Yanında ölü bir adamla kaldığından askerlerin onu tutukladıklarını ve üç yıl on aydır zindanda olduğunu anlatır. Halife Haddâd'ı da serbest bırakır. Bu olaylar üzerine İbni Hamdun, halifenin bu kişilerden nasıl haberdar olduğunu sormasıyla halife gördüğü rüyayı anlatır. Mu'temed rüyasında bir kişinin iki mazlumun adını söylediğini ve bunların serbest bırakılmasını emrettiğini görmüştür. Rüyası üzerine uyanıp tekrar uyuyan Mu'temed, yine aynı rüyayı görür. Bu sefer bu kişi dediklerinin yapılmaması durumunda Mu'temed'i vuracağını söyler.

Tehdit üzerine Mu'temed bu kişiye "Kimsin?" deyince bu kişi "Muhammed Resulullah'ım" der. Mu'temed, özürler dilediğini anlatarak Kadı'yı ve İbni Hamdun'u bu sebeple çağırdığını açıklar. Kadı ve İbni Hamdun işlerin bitirilmesi ardından odalarına giderler. Akşam olduğunda Mu'temed'in alışkanlığı üzerine eğlence meclisi kurulur. İbni Hamdun halifenin gördüğü rüyayı dostlarıyla paylaşması talebine karşılık halife hiçbir şey hatırlamaz. İbni Hamdun olanları bir bir anlatsa da halife işittiklerine inanmaz. Bir önceki gece olanlara şahit herkesi çağırır. Her kişinin onaylamasına rağmen hiçbir şey hatırlayamaz.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, Allah bir kimseye mal hüküm verme kudreti bahşetse, bu kişi kendisine tabi olanların halinden gafil olmamalıdır ve onlara zulüm değil şefkat göstermelidir. İkincisi, bir kimse garip bir kişiyi kimsesiz görüp onun garipliği sebebiyle ona zulüm etmemelidir. Çünkü Allah mazlumların yardımcısıdır.

5. Hikâye

Muhammed b. Ali el-Madrani divan ehlinin ulularından olup yüce mertebesi ve çok mal sahibi olmasıyla halk arasında nam salar. Muhammed b. Ali, kapısına ihsan talebi için gelenlere pek itibar etmez. Bu kapıya gelenler arasında bir şeyh vardır ki fakirliği ve muhtaçlığı son haddine varmıştır. Muhammed b. Ali bu şeyhe de itibar göstermez. Muhammed b. Ali o gece rüyasında babasını görür ve rüyada babası ona, kendisi rahatlık içinde sefa sürerken kapısına gelenleri nasıl olur da boş geri çevirdiğini söyleyerek hiç utanmasının olup olmadığını sorar. Ayrıca gelenler arasında kendine bir peştamal alamayacak kadar bir fakir şeyh olduğunu bildirir. Rüyadan uyanan Muhammed b. Ali o kimseye yarın yardım ederim düşüncesiyle tekrar uykuya dalar. Sabah olduğunda rüyasını unutur. Halife dergâhına gitmek için yola çıkan Muhammed b. Ali yolda o fakir şeyhi görür. Şeyh, Muhammed'e saygı için eşeğinden inmeye çalışırken peştamalı açılır ve baldırı görünür. Muhammed o

esnada gördüğü düşü hatırlar ve bu şeyhe bir vilayetin kârını verir, ayrıca her ay iki yüz dinar bağışta bulunur.

Bu hikâyedeki fayda, bir kişi yüksek mertebeye ve mala ulaşsa ihtiyacı olanları gözetmeli ve onlardan gafil olmamalıdır.

6. Hikâye:

Ebû Ya'kub b. El-Ezrak'a Mısır'ın işletilmesiyle ilgili bir görev verilir. Ebû Ya'kub'un kardeşi Ebû Muhammed b. el-Ezrak el-Enbârî kardeşini görmek maksadıyla aile fertlerini toplar ve yola düşer. Şam yolunda, içinde bulundukları kervanı haydutlar soyar ve çöl ortasında öylece kalakalırlar. Çaresizce beklemektense güçlerinin yettiği yere kadar yürümeleri gerektiğini düşünen Ebû Muhammed ve kervan sakinleri yola düşer. Ebû Muhammed yol boyunca ezberinde bulunan Kuran-ı Kerim'i hatmeder. Ebû Muhammed ve kafiledeki kimseler çölde yaşayan Arapların çadırlarına rastlarlar. Ebû Muhammed bir yerde duymuştur ki kimin bir dileği olsa veya bu Arapların şerrinden korunmak istese o kişi ellerini Arap kavminden birinin eteğine vurmalıdır. Bu hatırladığı bilgi üzerine Ebû Muhammed yakınındaki bir kadının eteğine yapışır. Bu hali gören diğer kimseler Ebû Muhammed'e dileğini sorarlar. O da kardeşinin Mısır'da olduğunu bir deve ile ailesini ve kendisini Şam'a eriştirirlerse onlara devenin parasını vereceğini hatta üstüne deveyi de onlara bağışlayacağını dile getirir. Yola koyulurlar. Şam ahalisi, Şam'a varmak için yola çıkan kervanın saldırıya uğradığını duyar. Ebû Muhammed ve ailesi Şam'a vardığında kalabalık arasında herkes yakınlarının adını söyleyerek birbirini bulurlar ve kavuşanlar birbirleriyle hasret giderirler. Bu sırada Ebû Muhammed'in adını bağıran bir kişi görürler. Bu kişiye yaklaşınca bu adam adının Ebû Muhammed el-Enbari olup olmadığını sorar, "Evet" yanıtını alan adam, Ebû Muhammed ailesini ve beraberindeki Arapları alır bir saraya götürür, hamamda yıkanmaları ardından onlara süslü kıyafetler giydirir. Üç geçen gün ardından bu kişi Arapları sorunca Ebû Muhammed başından geçenleri anlatır. Bu kişi Araplara Ebû

Muhammed'in verdiği söz gereği para verir ve onları yollar. Bunun üzerine Ebû Muhammed bu adama kardeşinin kendisine mektup yazması sonucu mu yardım ettiğini sorunca bu kimse Ebû Muhammed'in kardeşini tanımadığını söyler Ebû Muhammed şaşırır ve neden kendilerine iyilik edildiğini sorar. Adam, rüyasında Hazret-i Risâlet'i gördüğünü ve kendisine Ebû Muhammed adlı bir kimseyi bulup ona yardım etmesinin emredildiğini anlatır. Ebû Muhammed bunu duyunca şükür secdesi eder, Hazret-i Risâlet'e salavat getirir ve Mısır'a doğru yola çıkar.

Bu hikâyedeki fayda şudur ki, yolda kalmış, zayıf düşmüş bir kimse, birisinden yardım dilese muhtacı lütuf ve kerem ile karşılamak gerekir. Kişi malına güvenip böyle kimseleri aciz bırakmamalıdır. Gün gelir elindeki mal başkasına geçer.

7. Hikâye:

Hasan b. Muhammed b. es-Semerkandi, Muhammed adlı bir kişi tarafından zindana atılır. Zindanda bulunan Hasan kurtuluştan ümidini kestiğinde bir gece rüyasında bir kişinin kendisine eski bir dostunun defterindeki duayı göstererek bunu okursa kurtuluşa ereceğini müjdeler. Sabah olur olmaz Hasan bu dostunu çağırır ve defterindeki yazılı duayı okur, kısa bir müddet sonra hapisten kurtulur. Zekeriyya b. Yahya en-Nasranî de bu duayı okuyarak hapisten kurtulduğunu nakleder.

Bu hikâyedeki fayda, sıkıntı ve belaya müptela olmuş kimse Allah'tan başkasına müteveccih olmamalıdır ve duadan başka şeyi kendisine hami saymamalıdır.

8. Hikâye:

Hasan b. Muhammed'in yoksul bir komşusu vardır. Bu kişinin birden malı çoğalınca Ebû Amr el-Kadı bu adamın malını almak ister. Fakat Ebû Amr bu adamın malını almaktan vazgeçer. Hasan b. Muhammed bu komşusuna Ebû Amr'ın vazgeçme sebebini sorar. Bu adam ailesinden miras yoluyla kendisine çok mal kalması üzerine kısa sürede bu malı harcadığını ve muhtaç bir hale düştüğünde bir rüya gördüğünü anlatır. Bu rüyada kendisinin zenginliğe erişmesinin Mısır'da

mümkün olacağının bildirildiğini söyler. Bu kişi rüyası üzerine Ebû Amr katına giderek aralarındaki komşuluk bağını vasıta kılarak ondan Mısır'da kendisine bir iş vermesini talep eder. Bu kişi Mısır'a gittiğini ama zenginlik kapısını bulamadığını söyler. Maddi durumu dilenmeye kadar düşen bu kişi belki birileri kendisine para verir ümidiyle Mısır'da bir gece vakti dışarı çıkar. Bir yankesiciler grubuna denk gelince bu gece vakti neden dışarda gezdiği kendisine sorulur. Dilenci gibi para toplamak istediğini beyan ettiğinde, doğru söylesin diye bu grup tarafından kamçılanır. Bunun üzerine bu kişi bir rüya sebebiyle bu memlekete geldiğini anlatınca bu grubun başındaki kimse onunla alay eder ve kendisinin de Bağdat'ta falan yerde falan ağaç altında otuz bin dinar olduğuna işaret eden rüya gördüğünü ama bir rüya peşine takılıp gitmediğini söyler. Bu kişi onlardan ayrılınca yankesicinin dediği yerdeki ağacı bulur ve ağacın altını kazar, adamın dediği otuz bin dinarı bulur.

Bu hikâyedeki fayda, Allah kimi kullarına eşi benzeri olmayan bir mucize yaratabilir zira bu ona zor değildir.

9. Hikâye:

Kerh'de bir baharatçı vardır ki salihliği ve güvenilirliğiyle halk arasında tanınır. Bir zaman bu adam üzerine çok borç birikir fakat adamda borcu ödeyecek güç yoktur. Bu kişi gündüz oruç tutup geceleri ibadet eder ve dua dua Allah'a yalvarır. Bir gece bu hal üzere iken uykuya dalar. Rüyasında Hazret-i Risâlet'i görür. Nebi, kendisine Ali b. İsa'ya gitmesini tavsiye ederek Ali b. İsa'nın ona dört yüz dinar vereceğini müjdeler. Ali b. İsa, halifenin veziridir. Adam, "Her kim ki Benî düşünde görürse gördüğü gerçektir, şeytan benim suretime giremez." hadisini rehber edinir ve vezir sarayına gider. Saray kapısındakiler onu içeriye almaz. Bu hal üzerine üzülen adam vezir sarayından çıkan İmam Şâfî hazretini görünce durumunu ona anlatır. İmam Şâfî, vezirin seher vaktinden beri kendisini arattığını söyler ve onu vezir huzuruna götürür. Vezir, bu baharatçı adamın adının rüyasında Hazret-i Risâlet

tarafından kendisine söylendiğini ve dört yüz dinar vermesi emrinin kendisine ulaştığını anlatınca baharatçı da gördüğü rüyayı söyler. Ali b. İsa duydukları karşısında güler. Ali, baharatçı adama bin dinar bağışlamak ister, bu kişi Hazret-i Risâlet'in buyurduğu dışındakini kabul etmez. Baharatçı aldığı para ile borcunun bir kısmını öder. Elindeki paranın bir kısmını sermaye yapar. Sermaye yaptığı para katlanır ve çoğalır.

Bu hikâyedeki fayda, bir kişi bir derde tutulsa derdini kimseye açmadan dermanı Allah'tan istemelidir. Çünkü kim Allah'tan ümit etse "O" mutlaka ihsanda bulunur.

10. Hikâye:

Horasan'da her yıl hac yapan bir tacir vardır. Bu tacir, Medine'ye varınca Tahir b. Yahya el-Alevi'nin yanına gider ve her yıl malından ayırdığı iki yüz dinarı ona verir. Yine Medine'ye varan bu tacir Tahir'e giderken yolda bir münafık kimse ile karşılaşır, bu kimse Tahir'in bu tacirden aldığı parayı kötü işlerde kullandığını söyler. Tacir bu sözü işitince Tahir'e güveni sarsılır. Bunun üzerine o parayı fakir fukaraya dağıtır ve Medine'den Tahir'i ziyaret etmeden çıkar. İki yıl boyunca Medine'ye giden bu tacir Tahir'e hiç yaramaz. Tacir üçüncü yıl hacca gideceği zaman Hazret-i Risâlet'i rüyasında görür. Efendiler efendisi tacire, "Düşman sözüne uyarak benim evladımdan hayrını kestin ondan özür dile ve istiğfar dileyerek ona hakkını ver" deyince uyanan tacir korkuya kapılır. Tacir kesesine altı yüz dinar doldurur ve Medine'de Tahir'in huzuruna varır. Tahir, tacir rüyasını anlatmadan ona söyleyince tacir şaşırır ve Tahir'e olanları nereden bildiğini sorar. Tahir de geçen yıllarda tacirin kendisine uğramaması sebebiyle çok sıkıntı çektiğini anlatır. Tacirin kendisi yanına uğramamasında bir tuhaflık bulduğunu ve bir düşmanın sözüne inandığı için böyle yaptığının kendisine malum olduğunu anlatır. Ayrıca iki yıl üst üste tacirin yardım yapmamasıyla Tahir, çok yoksullaşır ve namazla, duayla Allah' a yalvarırken secde halinde uykuya dalar. Rüyasında Efendiler Efendisini görür. Ve Hazret-i Risâlet Horasanlı tacirin bizzat kendisi tarafından uyarıldığını müjdeler.

Tacir bu sözleri işitince parayı Tahir önüne koyar ondan özür diler, elini öper ve gider.

Bu hikâyedeki fayda, akıllı bir kimse fasidin sözüne itibar etmemeli ve güven duyduğu kimseden şüpheye düşmemelidir. Çünkü Allah'ın fazilet, ilim, züht ve takva ile üstün tuttuğu kimselerin kıskananı çok olmaktadır.

11. Hikâye:

On beş yıl boyunca yatalak olarak yaşayan Alevi bir kadın vardır. Bu kadının da bir hizmetkârı vardır. On beş yılın ardından bu kadın bir sabah tamamen sıhhatli hale gelince çevresindekiler bunun nasıl olduğunu ona sorar. Bu yaşlı kadın bir hizmetkârının olduğunu ve onun kendisine hizmette üşenip bakmaması sonucunda ağlayarak Allah'tan ölüm dilediğini ve o hal üzerine uyuya kaldığını anlatır. Rüyasında bir adamın üzerine geldiğini ve adama "Utanmaz mısın üzerime gelirsin?" der. Adam "Ben senin atanım." diye cevap verir. Bu cevap üzerine kadın karşısındaki kişi Hz. Ali sanır. Ama bu kutlu kimse Hz. Muhammed olduğunu söyler. Kadın ağlar ve Efendiler Efendisinin kendisi için sağlık dilemesini ister. Bunun üzerine dua eden Hazret-i Risâlet onu ellerinden tutarak kaldırır ve birkaç adım yürütür. Bu hadiseyi üç kez tekrarlar, Allah'ın kadına sıhhat vereceğinin müjdeler ve "O"na çok şükretmesini tembihler. Kadın uyanır. Yardımcısını çağırır ve rüyasını ona anlatır. Yardımcı onu üç kez Hazret-i Risâlet'in yaptığı gibi ellerinden tutarak kaldırır, dördüncüsünde kadın yalnız başına ayağa kalkar ve yürür.

Bu hikâyedeki fayda, insan bu gibi olaylarda kuruntu sebebiyle böyle bir şeyin olmayacağını zannetmemelidir. Çünkü Hz. Muhammed'in (s.a.v.) duası pek kıymetlidir. Allah'ın da inayeti çok geniştir.

12. Hikâye

İbnü'l-fırat vezir olduğu zamanlarda Ebû Ca'fer b. Bastâm'ı helak etmeye çalışır ve her zaman onu zor işlere koşar. Ca'fer'in bir anası vardır ki her gece adet üzere

Ca’fer’in başı altına bir ekmek koyar, sabah olduğu vakit o ekmeği sadaka olarak birilerine verirdi. İbnü’l-fırat, Ca’fer’i huzuruna çağırtır ve annesinin âdetini ona sorar. Ca’fer bilmediğini söyler. İbnü’l-fırat zorlayınca Ca’fer anlatır. İbnü’l-fırat dün bir plan yaptığını ve bu plan neticesinde Ca’fer’i helak etmeyi düşündüğünü Ca’fer’e söyler. Ardından İbnü’l-fırat geceleyin bir rüya gördüğünü, rüyada elinde bir kılıçla Ca’fer’e saldırdığını, Ca’fer’in annesinin bir ekmeği kalkan yaptığını anlatır. İbnü’l-fırat rüyadan korkuyla uyandığını söyleyince Ca’fer ondan özür diler ve aralarındaki düşmanlık dostluğa dönüşür.

Bu hikâyedeki fayda bir kimsenin sadaka vermesinin faydası çoktur, sadaka azdır diye hor görülmemelidir. Bir hadiste denir ki “Verin eğer yarım hurma bile olsa.”

13. Hikâye

İbni Ebû Avn, Muvaffak Billâh’ın inzibat memurudur ve Kâtip olan Ebû Ca’fer ile aralarında samimiyet vardır. Bu iki kişi bir gece sohbet eylemek için sözleşirler. Ebi Avn, Ca’fer’i bekler ama sözleştikleri saatten vakit geçince durumundan haber getirmesi için bir hizmetkârını yollar. Hizmetkârın dönüşünden sonra Ca’fer gelir. Ebi Avn geç gelişinin sebebini sorunca Ca’fer anlatmaya başlar.

Ca’fer, dün gece düşünde ata binmiş, yanındaki bir kulla Ebi Avn yanına gitmek için yola düşer. Ca’fer, İshâk b. İbrâhîm el-Musab harabesine erişince orada bir pir görür. Pir, Ca’fer’e Ca’fer’in hapsinde bir ulak olduğunu, ulağın Medayin’den geldiğini ve hapsedildiğini, ölüm fermanının verildiğini söyler. Pirin, “Gerçek katilin adı falan bir falan kişidedir. Şu an orada yatar, elinde de kanlı bıçağı vardır” demesiyle Ca’fer uyandığını söyler. Ca’fer, rüyanın ardından hemen askerlerini çağır ve bu gece bir olay olmadığını sorar. Askerler, boğazlanmış bir kişi bulduklarını ve o kişinin yanında buldukları ulağı çok döğmelerine rağmen suçu kabul ettiremediklerini anlatır. Ca’fer o ulağı huzuruna getirtir. Olanı biteni sorar. Ulak, kendisine falan kişiye iletilmesi için bir mektup verildiğini, o mektubu taşırken yol üzerinde bir ölü bulduğunu, tam o esnada askerlerin gelip onu tutukladığını söyler.

Bu ulak zindanda iken haksız yere kanının dökülmemesi için Allah'a dua ettiğini de sözlerine ekler. Ca'fer bu sözlerin ardından yanına asker alarak pirin dediği yere varır. Orada elinde kanlı bıçak olan ve "O adamı ben öldürdüm." diyen bir kişiyi yakalarlar. Ca'fer durumu Muvaffak Billâh'a anlatır. Muvaffak o kişinin fazlasıyla dövülmesini ve öldürülmesini emreder. Ca'fer, İbni Avn'a gelmekte bu sebepten geciktiğini söyler.

Bu hikâyedeki fayda şudur, günahsız bir kimse zulme uğrasa ve gerçek suçlu selamette olsa Allah mazlumun hakkını zalimden mutlaka alır.

14. Hikâye

Ebû'l-Ferec el-Kâtip bir hastalığa yakalanır ve bu hastalık elinden çok sıkıntı çeker. Artık iyileşmeyeceğini düşünerek ümidi tükenen Ebû'l-Ferec'in bir dostu ise onu her gün ziyaret eder. Ferec'e bakarak ağlar. Bu durumu müşahede eden Ferec'in üzüntüsü artar. Ferec, bu dostunun zahmet çekip artık ziyaretine gelmemesi haberini ona yollamayı düşünür. Ferec bu sözü hizmetkârına iletmeden o dostu gelir ve Ferec'e iyi olacağını söyler. Ferec, dostuna nasıl bu kadar emin olduğunu sorar. Horasanlı dostu rüyasında Hz. Ali ile Sıffin şehitlerinin mezarlığında gezindiğini, bu esnada birçok kişinin bir kubbeyi tavaf ettiklerini görmesi üzerine Hz. Ali'nin o mekânın Ammar b. Yasir'e ait olduğunu kendisine bildirdiğini anlatır. Ardından bu kubbe içine girdiğini, kubbe içinde her yeri yara ve kan olan pak giyimli bir kişinin oturduğunu, herkesin ona soru sorduğunu ve ondan cevabını aldığını görmesi üzerine kendisi de bu kişiye – o kişi Ammar b. Yasir'dir – dostu Ferec'in iyileşip iyileşmeyeceğini sorduğunu anlatır. Adam, cevaben kendi oğlunun hastalanıp öleceğini, Ferec'in ise iyileşeceği haberini alır. Horasanlı adam, uykudan uyanınca sevindiğini fakat oğlunun ölüm haberinden elem duyduğunu Ferec'e anlatır. Dört gün sonra bu dostunun oğlu hastalanır ve vefat eder. Daha sonrada Ferec sıhhat bulur.

Bu hikâyedeki fayda şudur; Allah'ın lütfundan ümit kesmemek gerekir, ayrıca sağlıklı kimse de haline güvenmemelidir çünkü ansızın bir hastalığın gelmesi ya ölüme, ya da ihya olmaya sebep olabilir.

15. Hikâye

İbrâhîm b. Mehdi Hârûn Reşid'in kardeşidir. Hârûn halife olunca kardeşine iltifat etmez, İbrâhîm yoksullaşır ve çok borçlanır. Bir gece bu duruma çok üzülerek uyuyan İbrâhîm rüyasında halife Mehdi'yi görür ve ona kardeşi Hârûn'u şikâyet eder, halinin perişanlığını dahi anlatır. İbrâhîm, Mehdi'den kardeşinin yaptığı haksızlığın cezasını bulması için dua ister. Mehdi üç kez hayırlı bir dua ederek Hârûn'u anar. Bunun üzerine İbrâhîm neden Mehdi'nin Hârûn'a iyi dua ettiğini sorar. Mehdi, Hârûn katına varıp onu uyaracağını İbrâhîm'e olan hakkını vermesini söyleyip Şam vilayetini sana bağışlamasını emredeceğini bildirir. İbrâhîm şahadet parmağı ile Şam'ı işaret edip Şam mı deyince Mehdi ona "Müsebbiha parmağını kıpırdatırsan bu dünyada ve ahirette nasibin çok olur." der. Rüyanın etkisiyle uyanan İbrâhîm "Müsebbiha"nın manasını öğrenmek için bir imam çağırır. İmam, Abdullah b. Abbas'ın sağ eldeki ikinci parmak olan parmağa şahadet parmağı adının verildiğini nakleder. İbrâhîm ile imam sohbet ederken saraydan bir kişi gelir ve İbrâhîm'i halife huzuruna götürmek ister. Bu ani çağırılma sebebiyle İbrâhîm'i korku sarar. İbrâhîm, Hârûn'un huzuruna varır ve görür ki Hârûn bir döşek üzerinde ağlar ve İbrâhîm'e dönerek "Benî şikâyet mi ettin, bana kötü dua mı ettin?" diye sorar. İbrâhîm "Evet." der ve arkasından Mehdi'nin kötü dua buyurmadığını ve iyi dua ettiğini söyler. Hârûn, Mehdi'nin kendisine geldiğini olanları anlattığını ve İbrâhîm'e bildirdiği vadeyi tutacağını söyler. Hârûn, İbrâhîm'in borcunu öder ve onu Şam'a Bey yapar.

16. Hikâye

Bir zaman ki Vâkidî'ye yoksulluk isabet eder ve Vâkidî çok müşkil duruma düşer. İçinde bulundukları Ramazan ayının bitmesi üzerine Vâkidî Alevi bir dostuna mektup yazar ve ondan bin akçe borç ister. Alevi dostu bir keseye bin altın koyar, mühürler ve Vâkidî'ye yollar. Kese Vâkidî'ye ulaştığı vakit kendisine bir mektup gelir. Mektupta bir dostu ondan Ramazan hakkı için bin akçe borç ister. Vâkidî o kesenin mührünü açmadan keseyi dostuna verir. Bir gün sonra Alevi ile borç isteyen dostu Vâkidî'nin yanına gelir. Alevi Vâkidî'ye bin akçeyi ne yaptığını sorar. Vâkidî önemli bir şey için harcadığını söyler. Alevi gülerek bu paradan başka parasının olmadığını ve Vâkidî'nin istemesi üzerine parayı ona verdiğini söyler. Parasını Vâkidî'ye verdikten sonra muhtaç halde olduğundan bir dostuna, borç para için mektup yazdığını, o dostunun ise Vâkidî'den borç alarak bin akçe dilediğini ve keseyi de ona verdiğini söyler. Bunun üzerine kendi nefisleri yerine dostlarını tercih eden bu üç kişi parayı kendi aralarında üçe böler. Vâkidî'nin yoksulluğunun giderek arttığı bir zamanda Yahya b. Hâlid el-Bermekî Vâkidî'yi huzuruna çağırır ve onu rüyasında yoksullukla müptela halde gördüğünü anlatır. Vâkidî, Alevi ve diğer dostu arasında geçen hali Yahya'ya anlatır. Yahya Vâkidî'ye otuz bin dirhem ve diğer iki dostuna da onar bin dirhem bağışlar. Bu üç kişinin hali sıkıntıdan feraha ulaşır.

Bu hikâyedeki fayda şudur; kerim kimselerin derecesine işaretler vardır ve kişinin kendisine lazım olanı yardım dileyen muhtaca vermesi icap etmektedir.

2.1.3.7. Yedinci Bap

Bu bapta, korkunç hadiselere ve yoksulluğa müptela kimselerin ummadıkları yerden, bilmedikleri kişi eliyle kurtuluşa ermelerinin hikâyeleri yer almaktadır.

1. Hikâye

Muhammed b. Zeyd el-Alevi'ye Dai de denir. Tabaristan padişahı olan Dai'nin bir kuralı vardır. Dai, yeni yılda Müslümanlardan alınan vergilerle, geçmiş yıldan

artan paraları hazineden alarak Kureyş kabilesinden soyu ve nesli ile meşhur kimselere, Ensar evlatlarına fakirlere, âlim ve hafızlara verir. Dai bu malı ilkin Benî Hâşimîlere verir. Ardından Abd-i Menaf kabilesi gelir ve aralarında bir kimse durmaktadır. Dai, bu kimseye kimlerden olduğunu sorar ama cevap alamaz. Dai bunun üzerine "Mu'âviye'nin oğlu musun?" diye sorar. "Evet." der karşısındaki adam. Dai "Hangi oğullarındansın?" deyince adam yine cevap vermez. Dai, "Yezid oğullarından mısın?" diye sorar ve "Evet." cevabını alır. Bunun üzerine Dai, onların kabilesinin hata eylediği, Ali b. Ebi Talib'E tabi olanlarla Yezid oğulları arasında bir kan davası ve kısas olduğunu, yaptıklarının büyük bir cahillikten kaynaklandığını, Hüseyn b. Ali b. Ebi Talib'i öldürmenin kendilerini büyük bir ateşe atmak olduğunu dile getirir. O meclisteki Aleviler bu adama öfkeyle bakarak katledilmesini isterler. Bunun üzerine Dai, bu kimsenin öldürülmesiyle Hüseyn'in kısasının olmayacağını, bu kimsenin o işte günahı olmadığını belirtir ve onlara şu hikâyeyi anlatır.

Mansûr halife hac yapınca ona kıymetli bir cevher arz edilir, cevheri gören Mansûr şaşırır kalır. Yanındaki kimseler Mansûr'a Muhammed b. Hişâm b. Abdü'l-Melik'in bu cevherden daha kıymetli bir cevhere sahip olduğunu Muhammed'den alınması gerektiğini söyler. Mansûr, Cuma namazı ardından Mescid-i Haram'ın kapılarının kapatılıp kilitlenmesini ve kapılardaki her bir kimseye kim olduğunun sorulması yoluyla bu kişiyi tespit etmelerini emreder. Râbî, Mânsûr'un buyruğunu yerine getirir. Bu durum Muhammed b. Hişâm'ın kulağına gider ve helak edilme korkusuyla bu korkudan doğan hal onda zahir olur. Muhammed b. Hişâm'ın bu endişeli hali Muhammed b. Zeyd'in dikkatini çeker. Muhammed b. Hişâm'a kim olduğunu ve neden bu kadar perişan olduğunu sorar. Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. Hişâm da karşısındakine kim olduğunu sorar. Muhammed b. Hişâm "Muhammed b. Zeyd" cevabını duyduğu zaman korkusu daha da artar. Zira eski vakitte Hişâm'ın atası, Zeyd'in atasını haksız yere öldürmüştür. Muhammed b. Hişâm, Muhammed b. Zeyd'e atasının kısasını yapmak istediğini sorar. Muhammed b. Zeyd, böyle bir niyetinin olmadığını, zira suçu işleyenin Muhammed b. Hişâm'ın

atası olduğunu bildiğinden Hişâm'a endişeye kapılmamasını tavsiye eder. Daha sonra Muhammed b. Zeyd ridasını Muhammed b. Hişâm'ın boynuna takar ve onu çeke çeke kapıya götürür. Râbî'nin gözü bu iki kişiye erişir. O esnada Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. Hişâm'ın yüzüne bir tokat atar ve Râbî'ye dönerek bu kişinin kendisini kandıran bir deveci olduğunu, mallarını Küfe'ye taşımadan kaçıp gittiğini söyler bu sebeple de bu kişiden hakkını almak amacıyla onu dışarı çıkarmak istediğini söyler ve dışarıda kendilerine refakat edecek iki asker verilmesini talep eder. Râbî, "İşittik ve itaat ettik ya İbni resulillah" der. İki asker ve Muhammed b. Zeyd ile Muhammed b. Hişâm dışarı çıkarlar. Muhammed b. Zey, Muhammed b. Hişâm'a borcunu ödeyip ödemeyeceğini sorar. Aldığı evet cevabı karşısında askerlere dönen Muhammed b. Zeyd artık kendisinin bu işi tamam edeceğini izah eder ve onları yollar. Askerler gidince Muhammed b. Zeyd, Muhammed b. Hişâm boynundan ridasını alır ve nereye gitmek isterse gitmesini söyler. Muhammed b. Zeyd'in iyiliği karşısında Muhammed b. Hişâm onun başını öper ve ona pek kıymetli olan cevherini hediye etmek ister. Muhammed b. Zeyd yapılan iyilik karşısında hediye almayacağını belirterek cevheri kabul etmez. Muhammed b. Hişâm, Muhammed b. Zeyd eliyle kurtulur.

Bu hikâyeyi meclisindeki Alevilere anlatan Dai, huzurundaki Yezid oğluna ihsanda bulunur.

2. Hikâye

İskender-i Zü'l-karneyn Çin'e erişir ve oraya yakın bir bucağa yerleşir. Çin padişahının elçisi gece yarısında İskender huzuruna girmek için izin talep eder. İskender'in kabulüyle Çin padişahının elçisi içeri gelir ve selam verir. Çin padişahı elçisi, İskender'le yalnız görüşmeyi talep eder. Elçinin üzeri dikkatle aranır, silah bulunmaz. İskender eline bir kılıç alır ve elçiyi karşısında tutarak ne söyleyecekse söylemesini emreder. Elçi zannedilen bu kişi Çin padişahı olduğunu açıklar. Çin padişahı İskender'e kendilerinden isteklerinin ne olduğunu söylemesini ve bunu

tahsil edeceklerini bildirerek savaş yapmak istemediklerini söyler. İskender, padişaha neden tanımadığı bir padişaha güvenerek yanına kadar geldiğini sorar. Çin padişahı İskender'in akıllı bir kimse olduğunu ve ikisi arasında herhangi bir adavet olmadığını, İskender'in kendisini öldürmesi durumunda yerine yeni bir Çin padişahının kolayca atanacağını anlatır. İskender, Çin padişahının sözlerini bir saat boyunca düşünür. İskender sonunda Çin padişahına üç yılın hasılatını ve ayrıca her yılın hasılatının yarısının kendisine verilmesini söyler. Çin padişahı kabul eder. İskender, padişahın bu kadar malı vermesiyle hallerinin zora ulaşmayacağından emin olup olmadığını sorar. Çin padişahı bu malı vermemekle hücuma uğradıklarında dostların kendilerine sığınmasından onların mahrum olacağını söyler. İskender istediği malın iki yıllık hasılat olması durumunda hallerinin neye erişeceğini sorar. Çin padişahı işlerin biraz kolaylaşacağını söyler. İskender, bir yıllık hasılat alırsa ne hale erişeceklerini sorar. Çin padişahı askerlerinin ihtiyacını karşılayabileceğini ama kendisinin güçsüz olacağını söyler. İskender bir yılın üçte biri istese durumun neye dönüşeceğini sorduğunda Çin padişahı, artan maldan fakire ve fukaraya pay düşeceğini söyler. Bunun üzerine İskender bir yılın üçte biri hasılatını onlara şart koşar. Çin padişahı, İskender'e çok dua eder ve övgüler söyleyerek gider. Sabah olunca Çin askeri çekirge ve karınca çokluğunca İskender'in konakladığı yere varır. İskender ve askerlerini korku sarar. İskender, Çin padişahını görür ve Çin padişahı atından iner, İskender'e hürmet gösterir. İskender, Çin padişahına kendilerini barış ile kandırarak askerini teçhizatlandırıp savaş için üzerlerine geldiğini sorar. Çin padişahı niyetinin savaş değil İskender'e Çin askerlerinin servetini ve istidadını göstermek olduğunu açıklar. Çin padişahı Allah ne yere padişah olursa ona zafer verir, az askerle çok askerler yenileceğini bilip "Takdir-i ilahiyi def etmenin yolunu Allah'a itaat etmekte buldum." der. İskender bu sözün hoşluğu sebebiyle istenilen hasılattan vazgeçer. İskender bütün askerini Çin'den çıkarmak istese de halk böyle kutlu bir padişahı göndermek istemez. Çin padişahı ve halkı İskender'e istediğinden fazla mal verir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, akıllı kimseler işlerin sonucunu düşünerek karşı taraf ile orta yolu bulursa adavet ortadan kalkar. İkincisi, cahil dostun sohbetinden kaçmak gerekir. Üçüncüsü, askerinin kuvveti ve kudreti çok olan padişahın lütuf ile hareket etmesi ve savaşın kötü sonuçlarını düşünmesi gerekir. Savaş, can ve maldan olmak sonucunu getirebileceği gibi kişi savaş sonrasında düşmanın intikamından da emin olmaz.

3. Hikâye

Bağdat ulularından İshâk b. İbrâhîm el-Musulî sayesinde hilafete yakın ve büyük bir cemaat onun himayesinde rahatlıkla yaşamaktadır. İshâk'ın Fettah adlı saraya su taşıyan bir kulu vardır. Bir gün İshâk Fettah'ı görür ve onun halini hatırını sorar. Cevaben Fettah, "Bu sarayda senden ve benden bedbaht kimse yoktur, hepsinin ekmeğini sen boynuna almışsın, ben de sularını boynuma almışım." deyince İshâk güler ve Fettah'ın sözünden hoşnut olur. Ona ne dileğinin olduğunu sorar. Fettah azat edilmeyi ve yanındaki iki katırın kendisine bağışlanmasını diler. İshâk ona istediklerini bağışlar.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Allah'ın izzet, hürmet ve mal bahşettiği bir kimseye kendinden aşağı bir kişiden gelen latife veya methe karşılık izzetli kişi bu kimsenin gönlünü ihsanla hoş etmelidir.

4. Hikâye

Me'mun halife Horasan'da, kardeşi Muhammed Emin Bağdat'ta halifedir. Muhammed Emin Ali b. İsa b. Hamanî'yi kalabalık bir ordu ile Me'mun üzerine yollar. Me'mun da Tahir b. Hüseyn'i İsa ordularına karşı koyması için görevlendirir. Tahir'in ordusu zayıf ve güçsüzken İsa ordusu çok kalabalık ve kuvvetlidir. Tahir'in askerleri ulufe isterler fakat Me'mun'un malı çok az kalmıştır. Bu halin sıkıntısından Me'mun halife kaçmayı bile düşünür ama kime sığınacağını bilemez. Me'mun'un demir kapıları olan bir köşkü vardır. Me'mun bu köşkte oturarak askerlere ve çöle

bakarak düşüncelere dalar. Köşk önünde askerler arasında bir kavga kopar. Fazl b. Sehl, Me'mun katında iken kopan kavga neticesiyle kapıların kapatılmasını emreder. Askerden avazlar yükselir ve Me'mun'a atasına söverler. Fazl, Me'mun'a köşkün üstüne çıkmalarını söyler. İyice sinirlenmiş askerler köşkün kapısını kırmaya ve duvarını yıkmaya niyet eder. Me'mun bir pencereden kaçmak istese de başaramaz. Mecburen köşkün çatısına çıkar. Fazl, Me'mun'a bu köşkten halife olmadan inemeyeceğini söyleyince Me'mun onunla alay edip Fazl'ın sözünü hafife alır. Asker topluluğu Me'mun'un çatıya çıktığını öğrenince daha ciddi bir şekilde sövmeye başlarlar ve köşke odun taşıyarak köşkü yakmaya niyetlenirler. Me'mun kendisini aşağı atmayı düşündüğü vakit Fazl ona halife olarak buradan ineceğini yalnızca sabretmesi gerektiğini tavsiye eder. O anda çölün ortasından bir gölge görünür. Deveye binmiş bir kişi gelir ve topluluğa İsa b. Hamanî'nin öldürüldüğünü, Me'mun'un zafere ulaştığını haber verir. Fazl, kavga çıkaranlar arasından ulları toplar ve onlara galip olan Me'mun halifenin elini öptürür.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Bir kişi bir sıkıntı ve darlığa düşse mümkün oldukça sabretmelidir ki Allah kurtuluş nasip eylesin. İkincisi, çok askeri olan komutan askerinin çokluğuna güvenmemelidir. Az askeri olan taraf ise Allah'tan ümit kesmemelidir. Çünkü zaferin kime nasip olacağını yalnızca Allah bilir.

5. Hikâye

Ebû'l-hasan b. Ebi'l-bal İsfahan'ın yönetimiyle görevlidir. Çok sıkıntıya düşmüş, hali perişan yaşlı bir şeyh Ebû'l-hasan huzuruna bir geçim ücreti bulmak maksadıyla varır ve Ebû'l-hasan önüne birkaç mektup koyar. O zaman içinde çok sinirli olan Ebû'l-hasan bir tane mektubu okur ve diğerlerine iltifat etmez, yüzünü ekşitir. Bir saat sonra yaşlı adam diğer mektupların da okunup değerlendirilmesini isteyince adama çıkışan herkesin gelip bir şeyler istediğini ve artık gücünün bittiğini söyleyen Ebû'l-hasan, yaşlı adama yardım etmeyeceğini söyler. Yaşlı adam Ebû'l-hasan'a hayır duada bulunur ve çıkar. Ebû'l-hasan adamı geri çağırtır. Yaşlı adamın

kendisiyle dalga geçmek için mi hayır dua eylediğini sorar. Adam, Ebû'l-hasan'ın kendisine gönlünden geçeni söylenmesiyle sabah akşam bu kapıya gelip bir şeyler dileme zorunluluğundan kurtarıldığını açıklar. Ebû'l-hasan bu sözü işitince yaşlı adamdan çok özür diler ve ona ihsanda bulunur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, nimet ve devlet sahibi kimseler kapısına gelenleri boş çevirmemeli, kendinden yardım talep edenlerin ümit kesmelerine sebep olmamalıdır. İkincisi, iyilik görmüş bir kimsenin şükür dua kılması kolaydır. Bir kimseden bir kişiye şer dokunduğunda ona da iyi dua edilmelidir ki kula ihsan kapıları açılsın.

6. Hikâye

Bağdat'ta komisyonculuk ve alıcı ile satıcı arasında vasıta olma işini yapan bir kimse vardır. Bu komisyoncu kişiye Horasan'dan bir tacir her yıl gelir. Tacirden bin akçelik kâr komisyoncuya kalır. Bir yıl tacir Bağdat'a gelmez. Komisyoncu kişi dara düşer ve çok borçlanır. Borçluların kapıya dayanmasıyla bu adam dört yıl dükkân kapısını açmaz. Komisyoncu, tacir hakkında çevreden haber sorar ama müspet bir habere erişemez. Komisyoncu Dicle kenarından evine doğru giderken serinlemek için suya girer. Sudan çıktığında kıyafetleri alırken ayağına bir şey çarpar. Bakar ki kese içinde bin dinar. Komisyoncu o an bu parayı kullanmasını gerektiğini düşünür. Ama kesenin sahibini bulunca ona bu parayı geri ödeyeceğine dair ahdeder. Komisyoncu bu para ile borcunu öder ve komisyoncunun maddi durumu düzelir. İki yıl sonra hac zamanında üstü başı yırtık pırtık olmuş bir kimse komisyoncunun dükkânına girer. Dükkân sahibi, adamı dilenci zannederek ona bir akçe vermek isteyince bu fakir kişi dükkândan hızlıca çıkar gider. Komisyoncu peşinden gider, görür ki dilenci her yıl yanına gelen Horasanlı tacirdir. Ona malını nasıl kaybettiğini ve bu hale düştüğünü sorar. Tacir, ağlayarak olanları anlatır. Tacir bulunduğu memleketteki beyin çok kıymetli bir cevherini halifeye satmak için yola koyulur. Tacir, deriden bir kese diktirerek astarla deri arasına cevheri yerleştirir ve keseye de

bin dinar koyup beline bağlar. Dicle kenarına gelince suya girer. Tacir, sudan çıkınca giyinir ama keseyi almaz orada unutur. Şehre vardığında keseyi bulamayıp bey katına çıkar. Cevherin değerini vermeyi teklif eder, başına gelenleri de anlatır. Şehrin beyi inanmaz onun tüm malını alır bir de onu yedi yıl zindanda tutar. Şehrin önde gelen kimselerinin şefaatiyle zindandan çıkarılır. Tacir, başından geçenleri anlattıktan sonra komisyoncu dostuna gelip belki bir iş verir ümidiyle kapısını çaldığını anlatır. Komisyoncu da bulduğu deri keseyi tacire anlatır ve keseyi ona verir. Bu kese tacirin kaybettiği kesedir. Keseyi alan tacir deri ile astar arasında kızıl yakutu çıkarır. Komisyoncu kullandığı bin dinarı dostuna vermek istese de tacir kabul etmez. Tacir, dostundan yol nafakası kadar para alıp memleketine döner. Bir yıl sonra tacir tekrar dostunun yanına gelir fakat bu sefer maddi durum iyileşmiş ve çok mal sahibi olarak.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, zalimlerin emanetini kabul eylememek gerektir. İkincisi, bir kimse bir nesne bulsa sahibi çıkınca o nesneyi o kişiye teslim etmelidir.

7. Hikâye

Bir tacir, Beytullah'ı ziyaret etmek niyetindedir. Bu sebepten bir kese içerisine üç bin dinar ve çokça cevher koyar, onu da beline bağlayarak yola koyulur. Yolda giderken bu keseyi düşürür fakat düşürdüğünü uzun yol kat ettikten sonra anlar. Tacir niyetinin hac olduğunu giden malın da hak yolunda kaldığını düşünür ve hiç üzülmez. Tacir hacdan döner aradan vakit geçer. Mali elinden gider, izzeti zillete dönüşür. Hamile karısını da alarak memleketinden dahi ayrılır. Yağmurlu ve çok karanlık bir gecede bir köye varırlar. Köy içerisinde bulunan bir harabeye sığınırlar. Tacirin karısı orada doğum yapar ve bir oğulları olur. Kadın eşinden bir şeyler alıp gelmesini ister yoksa açlıktan helak olacağını söyleyince tacir yağmurda düşe kalka gider, bir bakkal bulur. Bakkal kapalıdır. Adam, bakkal sahibine ağlayarak yalvarır ve dükkânı açtırır. Cebinde bir buçuk danik (dirhemin dörtte biri) miktarı parası

vardır. Bakkal, bu para karşılığında biraz un ve yağ karıştırarak bulamaç yapar, bir kâseye koyar ve adama teslim eder. Tacir kâse ile giderken kazdıkları harabenin yanında ayağı kayar elindeki kâse düşer kırılır yemek de zayi olur. Bu hadise üzerine yüksek sesle ağlamaya ve bağırmaya başlayan tacir kendine tokat bile atar. Kaldıkları yerin yanında güzel bir konak vardır. Oranın camından bir adam çıkar ve tacire gecenin bu vaktinde kendilerini rahatsız ettiğini söyler. Konaktaki adam tacire niçin ağladığını sorar. Tacir olanları en başından anlatır. Son olarak filan yerde üç bin dinar dolu keseyi kaybettiğinde hiç üzülmediği ama bir buçuk danik için ağladığını söyleyince konaktaki adam kesenin özelliklerini sorar. Tacir, bu adamın kendisiyle alay mı etmeye çalıştığını söyleyince adam taciri konağa çağırır. Tacir adamın sadaka vereceğini düşünerek gider. Adam, tacirin eşini çocuğunu da saraya getirir ve onları ağırlamaya başlar. Bu şekilde on iki gün geçer. On iki gün sonra adam tacire mesleğinin ne olduğunu sorar. Tüccarlık ettiğini öğrenince ona sermaye verir. Tacir de kazandığı ne varsa getirir adam önüne koyar. Bunun üzerine konak sahibi tacire bir kese uzatır. Bu kese tacirin kaybettiği kesedir. Konak sahibi keseyi birden o gece verirse tacirin aklını ziyana uğratmaktan korktuğu bu sebepten keseyi şimdi verdiğini açıklar. Kesesini alan tacir memleketine döner, hali günden güne iyi olur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, kimin çok malı olsa bilmelidir ki bu mal zayi olabilir. İkincisi, bir kimse ne kadar da kötü duruma düşse Allah'tan ümit kesmemelidir. Çünkü Allah lütfuyla sıkıntıyı rahata dönüştürmeye kadirdir.

8. Hikâye

Muhannid Billâh devrinde bir tüccarın malını asker beylerinden biri alır. Tüccar, malı talep etse de alması gereken miktarı alamaz. Kadılara, perdedarlara, devlet erkânına bu beyi şikâyet eder ama fayda bulmaz. Bir gün bir dostu bu adama kendi tanıdığı bir kimseye gitmeyi teklif ve bu kişinin bütün malını alabileceğini söyler. Birlikte yaşlı bir terzinin yanına varırlar. Yaşlı terzi o anda Kur'an-ı Kerim kıraatiyle

meşguldür. Tüccar ve dostu terziye olanı biteni anlatınca hep birlikte halifenin sarayına doğru yola çıkarlar. Tüccar, dostuna kadıların, devlet büyüklerinin şefaatinden fayda görmediğini söyleyerek "Bu yaşlı adamın nasıl faydası olacaktır." diye söylenir. Dostu, tüccara susmasını ve sabretmesini söyler. Saraya vardıklarında şeyhi gören herkes el pençe divan durur ve ona hizmet etmekte yarışırlar. Halife huzuruna vardıklarında şeyhi gören halife izzet ve ikramda bulunur. Şeyh, tüccarın başına gelenleri anlatır. Halife tüccara şimdilik elinde olan beş bin dinarı teslim eder. Malının geri kalanını da vermek için şahit gösterir. Terzi ve yanındakiler halife huzurundan çıkıp terzinin dükkânına varınca tüccar beş bin dinarı terzinin önüne koyar. Terzi yaptığı işi Allah için yaptığını söyler ve parayı kabul etmez. Bunun üzerine tüccar şeyhe, nasıl olur da kimsenin etki edip malını hâsıl ettiremediği halifeden bu kadar hürmet gördüğünü sorar. Terzi anlatmaz. Tüccar, ısrarkâr olanda yaşlı terzi hikâyesini anlatmaya başlar. Bu yaşlı adam zamanında bir camide imamlık eder. İmam, akşam namazı evine dönerken bir Türk'ün güzel bir kadını zorla alıkoyarak evine kapatmaya çalıştığını görür ve kadını Türk elinden alır. O Türk, imamın başını yarar ve kadını eve götürür. İmam kan revan içinde camiye varır. Kendisini temizler, yatsı namazını kıldırır ve cemaati de alarak o Türk'ün kapısına dayanır. Türk adamlarını toplayarak cemaati iter kakar imamı da bayılana kadar dövdürür. Cemaat imamı evine taşır. Gece yarısı olunca imam kendine gelir ve bu Türk'ün Allah'tan korkmadığını ve namaz da kılmadığını bildiğinden gece vakti sabah ezanı okursa Türk'ün sabah olduğunu zannederek kadını bırakacağını düşünür. Cami minaresine çıkar ve ezan okur. Ahali ve askerler cami önünde imama "Neden vakitsiz ezan okuyorsun?" diye çıkışır ve askerler imamı halife huzuruna götürür. İmam başından geçenleri halifeye anlatınca o Türk ve kadın, halife huzuruna getirilir. Kadının evine götürülmesini emreden halife kadın ve ailesine bin dinar bağışlar. O zorba Türk'ü çokça dövdürür, ölüsünü de Dicle nehrine attırır. Halife, imama bundan sonra iyiliği emretmesi ve kötülükten men etmesi için emir verir. Halife, imamın her ne işi olsa halife ile imam arasındaki nişana dayanılarak işinin görüleceğini söyler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kimse günah işlemesinin sonunu düşünüp Müslümanlar hareminin perdesini yırtmamalıdır. Çünkü bu günah ya imanın ya canın kaybına sebep olur. İkincisi, başına bir şer gelmiş kimseye rastlansa kişi kuvveti yettikçe bu şerre karşı koymalı ve karşı tarafın kuvvetinden korkmamalıdır. Üçüncüsü, eğer bir padişah zulme vakit olsa mazlumun hakkını zalimden almalıdır. Çünkü adil kimseler için "Müslümanlara bir saat adl eylemek altmış yıl ibadetten efdaldir." müjdesi vardır.

9. Hikâye

Hârûn Reşid meclisinde Sadaka adlı bir şarkıcı vardır. Bir gün Hârûn Reşid tam şarkı üstadlarını meclisine toplar ve perde arkasında oturur. Bir hizmetkâr gelerek şarkıcıların üstadı olan İsmâîl b. Camia'ya bir şarkı söylemesinin emrolunduğunu söyler. Şarkı bittikten sonra bu görevli meclisteki herkese şarkıyı söylettirir. Sıra Sadaka'ya gelir. Sadaka'ya halifenin söylenen şarkılardan neşelenmediği söylenerek onun şarkıyı tekrar söylemesini emrederler. O meclis içerisindeki herkes şarkı işinde üstad olduklarından Sadaka gibi birisinin nasıl olur da halifeye şarkı beğendireceğini söylerler. Sadaka şarkıyı söyler. Halife çok beğenir. Aynı şarkıyı Sadaka'ya yedi kere söyletirler. Görevliler Sadaka'yı halifenin perde arkasına çağırdığını söyleyerek onu huzura götürürler, şarkıyı üç kez daha söyleyen Sadaka bu şarkının bir hikâyesi olduğunu, isterlerse halife hazretlerine anlatabileceğini söyler. Halifenin de onaylaması üzerine Sadaka hikâyesini anlatmaya başlar.

Sadaka bir vakitler terzi olarak efendisi yanında çalışır. Sadaka iki akçeye gömlek bir akçeye peştamal diker. Kazanıdığı parayı da gün sonunda efendisine teslim eder. Bir gün iş dönüşü bir şarkıcılar topluluğuna rastlar orada boynunda testi olan bir cariye şarkı söylemektedir. Sadaka da şarkı öğrenmeye hırslı olduğundan bu cariyenin peşine düşer cariyeden kendisine bu şarkıyı öğretmesini diler. Cariye Hazret-i Risâlet'in kabrini göstererek "Burada yatan hakkı için iki akçe vermezsen öğretmem." der. Sadaka efendisine vermesi gereken akçeyi cariyeye verir. Cariye

şarkıyı söyler. Şarkının güzelliğinden etkilenen Sadaka cariyenin nereye gittiğini bile anlamaz ve şarkıyı da hatırlayamaz. Akşam efendisi huzuruna varınca iki akçeyi isteyen efendisine cevap veremez. Efendisi o akşam Sadaka'yı döver, aç bırakır ve saçını sakalını yolar. Sabah olunca sadaka cariyeyi gördüğü yere varır. Cariye Sadaka'ya şarkıyı unutup unutmadığını sorar. Sadaka unuttuğunu söyler ve yeniden kendisine o şarkıyı öğretmesini diler. Cariye yine iki akçe ister. Sadaka efendisinin kendisine verdiği bıçağı bir bakkala satar. Aldığı iki akçeyi cariyeye verir. Parayı verdiği an şarkıyı hatırlar. Cariyeye parasını geri vermesini efendisinden çok dayak yiyip aç bırakıldığını söyler. Cariye iki akçeyi vermez ve bu şarkıyı yüz kere dinlemedikçe öğrenemeyeceğini anlatır. Cariye iki akçe karşılığında yüz kere şarkıyı Sadaka'ya söyler. Sadaka şarkıyı öğrenir ve efendisi huzuruna varır. Efendisi Sadaka'dan akçe isteyince Sadaka öğrendiği şarkıyı efendisine söyler. Şarkı efendinin çok hoşuna gider. Sadaka'nın saçını ve sakalını yolma hırsının geçtiğini ama pişmanlığında fayda getirmeyeceğini söyleyen efendisi Sadaka'nın işine devam etmesini ister. Sadaka açlıktan ölse dahi artık efendisinden bir şey almayacağını söyler. Halife bu hikâyeyi işitince o mecliste bulunan tüm şarkı üstatlarına bin akçe Sadaka'ya beş bin akçe bağışlar.

Bu hikâyedeki fayda, bir kişi herhangi bir işte olgunluğa erişmek için çok çalışsa ve bu yolda çok zahmet çekse tahammülünün faydasını hem dünyada hem ahirette görür.

10. Hikâye

Musa el-Hâdî halifeliği zamanında, Ebû Ğânım halifeye yakın kimse olmasına rağmen halifeden çok korkmaktadır. Zira Musa kan dökmeye hırslı bir halifedir. Bir öğle vakti namazı Musa, Ebû Ğânım'ı huzuruna çağırtır. Ebû Ğânım öğle vakti olmasına rağmen bir şey yemeden huzura gider. Orda gerek korkudan, gerek açlıktan Ebû Ğânım'da bir titreme meydana gelir. Ebû Ğânım, Musa katına varınca meclisteki herkes dışarı çıkar. Musa, Ebû Ğânım'a kapıları kapatmasını söyler.

Kapılar kapanınca Musa, Yahya b. Hâlid'in askerleri ile kendisi arasına fitne soktuğunu bundaki niyetinin de Hârûn'u malik kılarak kendisini öldürtmek olduğunu söyler. Hârûn, Musa'nın kardeşidir. Musa, Ebû Ğânım'a Hârûn'un başını kesmesini ardından zindandaki tüm Ali oğlanlarını öldürtmesini sonra da Küfe'ye yönelip oradaki Ali b. Ebi Talib'e tabi olanları ve Abbasilerden kim varsa öldürülmesini, Kufe'nin yakılmasını, taş üstünden taş bırakılmamasını emreder. Ebû Ğânım kardeş öldürmenin hak ve halk nazarında kötü iş olduğunu söylemesi üzerine Musa, Ebû Ğânım'ı öldürmekle tehdit edince Ebû Ğânım çaresiz emirleri kabul eder. Musa, Ebû Ğânım'a bu gece bulunduğu bu meclisden ayrılmamasını söyler ve gider. Ebû Ğânım Musa'nın kendisini burada öldürteceğini düşünerek korkuya kapılır, kaçıp gitmeyi dahi düşünür. Vakit gece yarısını geçerken hizmetkârlar gelir ve Ebû Ğânım'ı hareme götürmeleri gerektiğini bildirirler. Hareme vardıklarında Ebû Ğânım helak edilirim korkusuyla perde arkasına çağrılmasına rağmen oraya gitmez. Musa'nın annesi olan Hüzeyme b. Heyzarân Ebû Ğânım'i perde arkasına alır. Ebû Ğânım görür ki Musa döşeğinde ölü yatar. Ebû Ğânım hali Musa'nın annesine sorar. Hüzeyme, Musa'ya kötü işlerden vazgeçmesi için yalvardığını ama Musa'nın kendisini de öldürmekle tehdidi üzerine vazgeçtiğini söyler. Bu duruma üzülen Musa'nın annesi Hüzeyme ihlasla namaz kılar, ellerini açarak Musa'ya kötü dua eder. Bunun üzerine Musa yatmak için yatağına girdiğinde tükrüğü boğazına takılır ve ölür. Hüzeyme Ebû Ğânım'a Hârûn'un hazır edilmesini söyler. Sabah olunca Hârûn halife ilan edilir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, kötü huyluluğu ve kötü düşünceleri kişiye geri döner. İkincisi, bir kimse ailesine ve ehl-i beytine karşı kötü fikirli olmamalıdır.

11. Hikâye

Said b. Muhallad divan ulularından değildir. Fakat Ebû Nuh, divan sahibinin hizmetkârlarındandır. Ebû Nuh, Said b. Muhallad'In malını almak ister. Ebû Nuh,

Said'le olan münazarasında çok kötü sözler söyler. Onun bu sözlerine mukabil Said'de cevap verir. Said, Ebû Nuh'un hizmetinde bulunduğundan malına ve canına Ebû Nuh'un hükmü geçmekte olduğunu hatırlayarak söylediklerine pişman olur. Said ne yolla malını ve nefsini Nuh'un şerrinden koruyacağını bilemez, durumunu kardeşi Abdun'a anlatır. Abdun, Said'e ne kadar nakdi varsa hepsini halifeye verirse hem öldürülmekten kurtulacağını hem de divan ululları arasına girebileceğini söyler. Said elli bin dinar olan malından vazgeçer. Abdun kardeşi Said'den otun bin dirhem alır ve öğle namazı vaktinde Musa b. Beğa'nun perdedarının yanına varır ona on bin dirhem vererek kendisini Musa b. Beğa'nun çok sevdiği bir dostuna ulaştırmasını ister. Musa b. Beğa o zamanlarda halifenin ikincisi sayılır. Ayrıca halife Musa b. Beğa yanına sık sık gider. On bin dirhemi olan hacip Abdun'u Musa'nın en yakın dostuna ulaştırır. Abdun yirmi bin dirhemi bu adama hediye olarak verir ve kendisinin Emir Musa katına götürülmesini ister. Abdun, Musa katına varır ve Musa etrafındaki kimselerin Musa'ya ihanet üzere olduklarını anlatır. Abdun, ardından kardeşi Said'in Musa'ya her yıl malında ziyade kalanlarını vereceğini, şu anda da elli bin dinarlık malını hediye etmek istediğini ve buna karşılıkta hiçbir şey istemediğini beyan eder. Bu sözlerin rdından Abdun, Musa'ya Said'in kâtiplik işine getirilmesini teklif eder. Musa düşüneyim deyince Abdun, bu zamana kadar hiçbir kâtibin böyle bir maldan vazgeçtiğinin görülmediğini söyler, Musa bu teklifi kabul eder. Bir gün sonra sabah vaktinde Musa Said'e kâtiplik mansıbı verir ve bütün askerlere ve ululara bu durumu bildirir. Ebû Nuh'un dostu, Hasan b. Muhalled Nuh'un yanına varır ve Said'in kâtip olduğunu söyler. Ebû Nuh çok sinirlenir ve daha düne kadar Said'in kendisinden korktuğunu şimdi ise kendisinin Said'den korktuğunu anlatır dostuna. Hasan, Ebû Nuh'a Said'le aralarındaki düşmanlığın bitmesi gerektiğini söyler. Ebû Nuh, Hasan'a ne gerekirse yapmasını söyler. Hasan, Said'in yanına gelir ve Ebû Nuh'un kızını Said için isteyebileceğini böylelikle aradaki düşmanlığın dostluğa dönüşeceğini söyler. Said kabul eder. Hasan, Said'in damat olması sebebiyle kaynatası olan Nuh'un huzuruna varmasının daha münasip olduğunu

söyler. Hasan, Said'le beraber Nuh katına varır. İkisi arasında barış olur. Said, Nuh'un kızıyla evlenir. Bu hikâyedeki fayda, her kim darlığa düşse ve düşman kendisine galip gelse malını bu yolda harcamalı ve izzeti nefsini bu yolda seçmelidir. Böylelikle kişi, hem makam hem mal sahibi olur.

12. Hikâye

Tasavvuf ehlinden bir kişi büyük şeyhlerden biriyle sefere çıkar. Şeyhe hararet galip olunca şeyh "Hakk Teâlâ sıcak palude vermeyince ve ol palüdeyi getiren ısrar etmeyince ve yemeğe and vermeyince yemekden ve içmekten hiçbir şeyi ağzıma almayacağım." der. Tasavvuf ehli adam şeyhin bu sözünden ötürü onun ne kadar cahil bir kişi olduğunu düşünür. Şeyhin sözünün üstünden iki gün geçer, şeyh hiçbir şey ağzına koymaz. Üçüncü gün bir köye varırlar. Dördüncü gün gece yarısı bir yaşlı cariye elinde örtülü bir tabakla yanlarına gelir ve seferdeki kişileri gariplerden olup olmadıklarını sorar. "Evet." cevabını alınca tabağı açar önlerine koyar. Tabakta sıcak palüde vardır. Şeyhe ye deselerde şeyh "Yemem." der. Yaşlı kadın Tanrı hakkı için yemesini söyler, yememekte ısrarcı olan şeyhin boynuna bir sille vurur. Şeyhte yemekten yer. Oradaki herkes kadına bu saatte neden palüde dağıttığını sorunca kadın anlatmaya başlar. Cariyenin efendisi palüde yemek ister, pişirirler, bir daha ister, tekrar pişirirler. Efendileri kerem kişi olduğundan palüde pişirilmesini pişen palüdeyi de yalnızca gariplerin yemesini söyler aksi takdirde karısını boşayacağını söyler. Cariye de hanımlarının boş olmaması için bu işe koyulduğunu anlatır.

Bunları duyan şeyh "Allah'ın lütfu kulları hakkında nicedir görürsünüz ne zaman ki kuluna rızık vermek istese sebebini dahi kolay ve hazır eder." der.

13. Hikâye

Ebû'l-kâsım Mağribi Seyfu'd-devvele'nin yakın adamlarından Ebû Mahmud ve Ebû Sâlih meclisinde otururken kör, yaşlı bir adam huzurlarına gelerek kendisinin Emir Seyfu'd-devvele'nin komşusu olduğunu söyler ve elindeki mektubun ona

eriştirilmesini talep eder. Mektubu Ebû Sâlih ve Ebû Mahmud inceler fakat mektup uzun olduğundan okumazlar ve kör olan yaşlının talebini geri çevirirler. O yaşlı adam ümitsizce ve üzgün olarak oradan ayrılır. Ebû'l-Kâsım Mağribi olanları görür ve Seyfu'd-devvele'nin meclisine gider. Seyfu'd-devvele âdetince kapısına gelenlerin isimlerini kapıcılara yazdırır ya yanına alır görüşür, meşgul ise özür dileyerek gönderir. O yaşlı adam da Seyfu'd-devvele katına ismini yazdırmıştır. Bir hizmetkâr gelir ve falan b. falan Mûsulî ismi okununca halife yerinden kalkar hemen içeri alınmasını ister. Ebû'l-kâsım halifenin bu hareketinden dolayı gelenin çok önemli bir kişi olması gerektiğini düşünür. İçeriye Ebû Mahmud ve Ebû Sâlih'e mektup sunan kör adam girince Ebû'l-kâsım şaşırır. Halife bu yaşlı ile söyleşir ve kör adam halifeye mektubunu sunar. Halife mektubu baştan sona okur ve sırayla yanına hazinedarı, döşemeci emirini, ahır görevlisini çağırır, hepsinin kulağına bir şeyler fısıldar. Bir müddet sonra hazinedar beş yüz dinar, döşemeciler çeşitli kumaşlar, perdeler, ahır görevlisi üç bin akçeye bedel bir katır getirir. Son olarak ak kaftanlar giymiş kara bir kul da hazır edilir. Hepsini bir araya toplayan halife, kâtibi İbni Behrâm'a verdiği herşeyi bir kâğıda yazmasını fakat kör adama sene sonunda gelmesi sebebiyle bütün malların fakirlere dağıtıldığını söylemesini emreder. İbni Behrâm denileni yapar yaşlı adam ümitsizce kalakalır. Kör adam ümitsiz olunca İbni Behrâm kâğıtta yazılı malları adamın kulağına okumaya başlar. Bunları duyan yaşlı adam yüksek sesle ağlar. Halifeye dua eder ve halifenin elini öpmek ister. Halife izin verince adam halifenin elini öper. Yaşlı adamın bu halini gören halife cariyelerinden yirmi bin dirhem değerinde bakire bir cariyeyi yaşlı adama bağışlar. Ebû'l-kâsım olanları izler ve ayağa kalkarak bu kör adamın Ebû Mahmud ve Ebû Sâlih tarafından ümitsizce geri çevrildiğini anlatır. Halife Mahmud ve Sâlih'i yanına çağırtarak kapısına iltica edenleri ne hakla geri çevirdiklerini sorar ve onları pek fazla itab eder. Mahmud ve Sâlih özür dilerler. Halife eğer yaşlı adamın mektubunu getirselerdi hayra ortak olacaklarını belirterek bu yaşlı adamın mektubu getirmemeleri

sebebinden kendisinin de büyük bir günah içine dâhil edileceğinden duyduğu öfkeyi onlara yansıtır.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, eğer bir kişi bir kimseden medet umup kapısına gelse o kişi ümitsizce eli boş gönderilmemelidir. İkincisi, bir kişi hayır yapsa bunu talep anında fiilen yapmalıdır, sözle veya senetle değil.

14. Hikâye

Ebû Abbâd, Me'mun halifenin yakın adamlarındandır. Ebû Abbâd ve Amr b. Müs'ade halifeden habersiz halifenin malından iş yürütüp mal çoğaltırlar. Halife, Abbâd'ı yanına çağırır ve ona bir mektup verir. Mektubu Amr b. Müs'ade'ye iletmesini ve mektuptaki her bölümün bizzat cevaplamasını emreder. Abbâd, Amr hakkında halifeye malına hıyanet ettiğine dair haber ulaştığını öğrenir. Abbâd'da Amr'e ortaklık ettiğinden Abbâd'ı korku sarar. Abbâd, Amr katına varır. Amr o anda arkadaşlarıyla santranç oynamaktadır. Abbâd, Amr'ın satranç oyununu bozar ve başlarına çok kötü şeylerin geleceği, halifenin mal kaçırdıklarını öğrendiğini söyler. Amr, Abbâd'ı yatıştırmaya çalışır ve halifenin bundan bir yıl önce kendisine onun hakkında bir mektup verdiğini söyler. Fakat Amr, Abbâd'ın korku pençesine düşeceğini bildiğinden ona mektubu vermediğini belirtir. Abbâd, halifenin her şeyi bildiğini öğrendiğinden canından ve malından korkuya düşer. Abbâd'a yazılan mektupta yirmi yedi bin akçe, Amr'e de kırk bin akçe borç çıkar. Amr, halifenin bu mektupları göndermesinin kullarının işlediği şeyden haberdar olduğunu bildirmek olduğunu anlatmaya çalışır ama Abbâd korkudan kendinden geçer. Abbâd ve Amr kendi mektuplarını birbirlerine teslim eder. Abbâd korku sebebiyle yemeden, içmeden kesilir. Bir yılı bu korku ve üzüntüyle geçiren Abbâd bir akşam vakti Me'mun halife huzuruna çıkar. Halik, Abbâd'ın neden bu kadar zayıfladığını, yüzünün renginin gittiğini sorar. Abbâd, halifenin mektubunu aldığından sonra yaşayan bir ölü olduğunu söyleyince halife bu mektupları bilerek yazdığını anlatır. Halife bundan amacının kullarının halife malından aldıklarından haberdar olduğunu,

bunu da kullarının halifenin bir ihsanı olarak görmelerini ve kalplerindeki korkunun gitmesini istediğinden yaptığını Abbâd'a anlatır. Bu sözleri duyan Abbâd halifeye çok şükür ve dua eder, korkularından kurtulur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir padişah ki kendi isteklerinin gerçekleştirilmesi için çok zahmet çeken kullarının rahatını gözeterek kendi muradından vazgeçmeli ve onların aldıkları mallara tama etmemelidir, fakat durumdan haberdar olduğunu da onlara bildirmelidir. İkincisi, bir kimse efendisi sayesinde kazancının günden güne arttığını bilse daima o nimeti itiraf etmeli ve inkârdan sakınmalıdır.

15. Hikâye

Ebû Ahmed b. Bişâr'ın atası Bişâr Hüseyn b. Ebi Dahhak halife ile yakın dosttur. Bişar Hüseyn'in harcaması israfa varacak derecede çok olsa da geliri azdır. Ebû Ahmed bir gün atasına malının az harcamasının çok olmasına karşılık halinin nizamının nereden geldiği sorar. Atası bunun sebebinin Muhammed Emin ve onun bir cariyesi sebebiyle olduğunu söyler ve başından geçenleri anlatmaya başlar. Muhammed Emin bir gün Hüseyn'i huzuruna çağırır ve kendisinin bir cariyesine âşık olduğunu, bu cariyenin çok güzel sesli, mûsikî ilminde yetenekli olduğunu söyler. Muhammed Emin'in aşkını bilen cariye ise kibirlenir ve naz ile Muhammed Emin'e cevr ü cefa çektirir. Muhammed Emin, Hüseyn'in bir akşam şarap meclisine katılmasını, bu cariye ile onun zıddı bir cariyenin birlikte hazır edilmesi ardından Hüseyn'in güzel sesli cariyeye hiç iltifat etmeyerek onu beğenmemesini, üstelik bu cariyenin elbisesini yırtmasını emreder. Hüseyn, Mehmemmed Emin'in teklifini kabul eder. Muhammed Emin, Hüseyn'i halvetine götürür ve ona şarap ikram eder. Şarabın etkisiyle Bişâr Hüseyn, Muhammed Emin'in âşık olduğu güzel sesli cariyenin şarkısını dinledikçe bağırarak dans eder. Muhammed kaş göz ile onu vazgeçirmeye çalışsa da vazgeçmez. Ardından başka bir cariye gelir ve şarkı söyler. Hüseyn, Muhammed'e verdiği sözü tutmak istese de bu cariyenin sesi ve şarkısı

gönlünü hoş tutmaz. Hüseyn'in bakışı o güzel sesli cariyeye değdikçe Hüseyn kendinden geçer, iltifatlarında mübalağaya devam eder. Bunun üzerine Muhammed Emin, Hüseyn'i ayaklarından sürükleterek meclisinden attırır. İçeri girmesinin de yasaklanmasını emreder. Yaptığı davranışlar sebebiyle utanan Hüseyn, Muhammed Emin huzurundan bir hac ayı uzunluğunda uzak tutulur. Bu zaman içerisinde Hüseyn'in maddi durumu kötüleşir. Bir gün Muhammed'den bir elçi gelir ve Hüseyn'i halife huzuruna götürür. Muhammed huzuruna Hüseyn girince o cariye gelir şarkısını söyler, fakat Hüseyn korkudan ve utançtan başını kaldırmaz ve hiç iltifat eylemez. Hüseyn'in bu haline Muhammed güler ve Hüseyn'in istediği gibi iltifat etmesini, zira cariyenin artık kendisine kibir ve naz yapmayarak emrinde olduğunu söyler. Cariyesi ile arasını düzelten Muhammed, Hüseyn'e on bin dinar bağışlar. Muhammed'in cariyesi de Hüseyn'e dokuz yüz bin dinar bağışlar. Bunları duyan Hüseyn halifeye çok dualar ve övgüler yağdırır. Bu olay ardından Muhammed ve cariye her meclisde Hüseyn'i hazır ederler ona ihsanda bulunurlar ve her hafta ona hediyeler yollarlar.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: birincisi, bir kişi iradesine muhalif bir iş işlese itimadını Allah'a eylemelidir. Zira olan işin hayrı Allah'tandır. İkincisi, eğer bir padişah yahut bir dost bir kimseden yalan yere şahitlik istese bu kimse şeriata uygun olmadığından bu işe kalkışmamalıdır. Çünkü yalanın akıbeti kötü, sıdkın sonu ise övgüdür.

16. Hikâye

Bir sarraf dostlarıyla birlikte bir mecliste eğlenmektedir. Kavun yedikleri esnada birisinin elinde bıçak vardır. Elinde bıçak olan kimseyle daha bıyıkları çıkmamış bir oğlan şakalaşırlar. Oğlan, adamın elindeki bıçağı almaya çalışır ve o anda adamın elindeki bıçak çocuğun göğsüne saplanır ve oğlan orada ölür. Meclis sahibi bu belayı hep birlikte atlatmaları gerektiğini söyler. Bunun üzerine çocuğun bedenini parçalara ayırırlar. Ve herkese bir parça verirler. Sarrafın payına çocuğun başı düşer. Herkes

payına düşeni saklamakla veya yok etmekle vazifelidir. Bu sarraf payına düşen başı bir bezle sarar yola koyulur. Yolda sarrafların keselerinin kontrol edip açtıktan sonra mühürleyen görevlilerle karşılaşan sarraf onlara rüşvet vermeye çalışır ama fayda etmez. Görevliler, sarrafın kesesini Muhtesip huzurunda açtırmak maksadıyla onu yakalar. Bu görevlilerle yola çıkan sarraf bir sokağa varınca "Sizinle muhtesip yanına varacağım ama kolumu bırakın." der. Görevli askerler sarrafın kolunu bırakınca sarraf sokaktaki bir kapıya içerisinden hızla girerek kaçar. Elindeki sarılı başı kuytu bir yere bırakarak kendi menziline varır.

Bu hikâyedeki tenbih şudur ki; kadın veya çocuğun olduğu sohbetten sakının ki o sohbetin sonu fitneye varır.

17. Hikâye

Hüseyin b. Musa el-Nakîb'in hizmetinde çok şey görmüş geçirmiş yiğit bir hizmetkârı vardır. Bu hizmetkâr bir gün efendisi Hüseyn'e hiçbir davete ve cenaze namazına gitmediğini söyler. Hüseyn yiğide bunun sebebini sorar. Yiğit hikâyesini anlatır.

Bu hizmetkâr bir zaman Bağdat'dan Basra'ya gider. Sokaklarda gezerken bu kişiye bir sarhoş denk gelir ve onu bir adla çağırarak çeşitli kimseleri ondan sormaya başlar. Bu sarhoş and vererek hizmetkârın kendi misâfîri olması için ısrarcı olur. Kalacak yeri olmayan bu yiğit gece sarhoş adamın misâfîri olmayı kabul eder. Adamın sarayına vardıklarında sarayda bir cemaat içki içmekle meşguldürler. Bu cemaat arasında emred bir oğlanda vardır. Bu hali gören yiğit bir kenara oturur. Herkes uyuduğunda bu cemaatten bir kişi emred oğlanın yanına varır ve oğlandan hacetini görür. Oğlan bu kişiyi efendisi zanneder ve ona karşı koymaz. Efendisi bu emred oğlan katına varır ve onun tenasül organına elini sürer ve anlar ki oğlana birisi kast etmiştir. Oğlanın efendisi bıçağını çıkarır, orada bulunan herkesin elini göğsü üzerine koyarak kontrol etmeye başlar. Oğlana kast eden adamın yanına varır, adam uyur numarası yapar. Bu adam onun elini kontrol edince elindeki hafkanını fark eder

ve efendi, oğlanına kast eden adamı orada öldürür. Bunu gören yiğit misâfîr olarak kaldığı bu yerden gece yarısında kaçar. Bu yiğit korkudan gördüğü bir hamam ocağına girer ve saklanır. Saklandığı yere bir adam gelir ve yiğide söver. Yiğit, katil adamın korkusundan ölü taklidi yapar. Hamam ocağına giren ve yiğide söven adam oraya bir kız getirir ve kızın başını keser. Yiğit adamın gittiğini anlayınca kalkar ve kızı görür kızın ayağındaki halhalı alır. Vardığı menzildeki bir dostunun evine giden yiğit, başından geçenleri dostuna anlatır ve halhalı dostuna gösterir. Dostu halhalları görünce fenalaşır. Benzi sararan dost yiğide kızın kendi kardeşi olduğunu söyler. Yiğit öldürenin yüzünü görmediğini fakat sesini tanıdığı söyler, dostu eve bir adam çağırır. Admala sohbet eden ev sahibi onları bir kenardan dinleyen yiğidin yanına vararak kızı öldürün adamın sesinin bu kimseye ait olmadığını sorar. Yiğit katilin sesinin bu adamınkiyle aynı olduğunu söyler. Bunu duyan ev sahibi o adamla şarap içer ve yemek yer. Eve getirilen o adam iyice sarhoş olunca ev sahibi, adamın başını keser. Eve sahibi ile yiğit kızın öldürüldüğü yere varırlar kızı defnederler. Bu yiğit Basra'dan Bağdat'a yola çıkar ve kendi kendisine hiçbir davete katılmayacağına dair söz verir.

Cenaze namazına katılmama sebebini ise bu yiğit efendisi Hüseyin'e şöyle anlatır. Basra'dan Bağdat'a varan bu yiğit iki hamalın bir ölüyü taşıdığını görür. Ölen kimsenin ya bir garip ya bir derviş olduğunu düşünür ve hamallara yardıma gider. Cenaze taşınması esnasında bu iki hammal kaçarlar ve cenaze yiğit üzerine kalır. Vardıkları mescitte ölüyle kalakalır yiğit. Bunun üzerine bu yiğit mezar kazıcıya para verir bir mezar açtırır. Cemaat toplanıp ölü gömülürken ölüyü mezara indiren bir adam ölünün başı olmadığı söyler. Mezar başındaki cemaat o yiğidi katil diye döverler ve yiğide işkence ederler. Bu cemaat, yiğidin kıyafetlerini soyarak onu kâtip huzuruna çıkartır. Kâtip yiğidin hikâyesini başından sonuna dinler. Ölünün cenazesini inceleyen kâtip cenazenin hangi mescide ait olduğunu gösterir, bir yazı görür. Kâtip askerleriyle o mescide varır ve ölüyü kimin teslim aldığını sorar. Oradaki görevli ölüyü alanların kaldığı yeri gösterir. Kâtip askerleriyle orayı basar.

Oradakiler suçlarını itiraf ederek şarap içtikleri zaman aralarında kavga çıktığını ve yanlarında bulunan emred oğlanı öldürdüklerini, başını kesip bir kuyuya attıklarını, gövdesini de bu şekilde gömmeye niyet ettiklerini anlatırlar. Bunun üzerine bu adamların hepsi öldürülür. Askerler yiğidi serbest bırakırlar. Yiğit, bu olay sonrasında da cenaze namazı kılmamaya ant eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimse mümkün oldukça şarap meclislerinden ve şer mahallerinden uzak durmalıdır.

18. Hikâye

Bir gence atasından çok miras kalır ve bu genç mirası şarap yolunda telef eder. Malını kaybeden gencin durumu o hadde erişir ki genç ölümü diler hale gelir. Onun bu halini gören Abdullah Sayrefî, gencin bu duruma düşmesinin sebebini sorar. Genç, Abdullah'a anlattıklarını kimseye anlatmaması sözüne karşılık hikâyesini anlatır. Bu gencin karısı hamiledir. Bir sabah namazı vaktinde çocukları dünyaya gelir. Hiç parası olmayan genç hanesine fayda için dilenmeye çıkar. Bir evin ışığını gören genç eve yönelir. Ev sahibi yemek pişirmektedir. Ev sahibi gence ne istediğini sorunca genç durumu anlatır. Adam, onu evin içine alır ve soğuktan çok üşüyen genci bir kilime sarar ve ateş önüne yatırır. Genç kilimin altında açlıktan ve soğuktan uyuyamaz. O sırada kapı çalınır ve kapıya sırtında yükü olan yalnız bir kişi gelir. Ev sahibi bu kişiye neden geciktiğini sorar ardındanda sofra kurar. Ev sahibi ve bu adam sofraya otururlar yemek yerler ve şarap içerler. Adam sarhoş olup sızınca ev sahibi kilim altında yatan gence seslenir, genç ne olacağını bilmediğinden uyuyormuş gibi yapar. Ev sahibi gencin uyuduğunu düşünerek sarhoş adamı öldürür. Cesedini bir kilime sararak evden çıkar. Olanları müşahede eden genç hemen kalkar ve adamın getirdiği keseyi alır, evden çıkar ve kapısı açık olan bir camiye sığınır, keseyi başının altına koyar ve camide yatar. Vakit gece yarısını geçince ev sahibinin haykırmasını duyar genç, caminin penceresinden bakınca ev sahibi elinde bıçakla bir oraya bir

buraya giderek gence küfürler yağdırır. Gözü dönmüş adam gidince genç keseyi alır ve memleketinE gider feraha erer, malın bir kısmını da saklar.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, akıllı bir kimse mal toplamada ömrünü tüketmemelidir zira mal için dünyasını ve ahiretini satan kimsenin malının sefasını başkaları sürer.

19. Hikâye

Ca'fer-i Sadık'tan (r.a) Sezüm halkının bir Mecusî duasıyla helak edilmesini işiten Ebû Temâm hikâye eder.

Basra'da bir köprü vardır ve bu köprü Sezüm halkınca yapılmıştır. Bir zaman Mecusî bir kimse eşeğe bindirdiği hamile hanımıyla bu köprüden geçmek ister. Köprü üstündeki Sezüm halkından bir cemaat köprüden geçmelerine karşılık Mecusîden on akçe ister. Mecusînin hiç akçesi yoktur. Bunun üzerine o cemaatten birisi Mecusînin eşeğinin kuyruğunu keser. Eşek kuyruk acısından, sırtındaki kadını yere atar ve yere yığılan kadın çocuğunu düşürür. Mecusî "Bu hali kime şikâyet etmeli?"diye söylenirken cemaattekiler şehrin padişahına gitmesini söyler. Mecusî, padişah kapısına gelir ve başına gelenleri anlatır. Padişah, Mecusî'yle alay geçercesine eşeği o cemaate vermesini kuyruğu çıkınca geri almasını, karısını da o cemaate vermesini ta ki hamile kalınca geri almasını söyler. Mecusî halinin kederinden yüzünü göğe kaldırır ve "Hudavenda hüküm senindir, sen bundan razıysan ben dahi razı oldum"der. Allah o Mecusîye bir melek indirir. O melek, Mecusî ve eşini köprüden geçirir. Mecusî kendilerini köprüden geçirene kim olduğunu sorunca kendisinin Allah tarafından gönderildiği söyleyen bir melekle karşılaşan Mecusî geriye dönüp Sezüm halkının vilayetine bakar. Görür ki Hakk Teâlâ o kavmi yerin dibine batırmış.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır; zulmün sonu övgü değildir ve bilinmelidir ki mazlumun duasına icabet edilir.

20. Hikâye

Mu'temed Billah kendisi için çok heybetli ve güzel bir köşk yaptırmak ister. Ev yapılır ve en güzel döşeklerle, perdelerle yastıklarla süslenir. Kısa bir zamanda her şeyi tamam olan köşke halife gelir, bakar ve köşkü çok beğenir. O günün akşamında yatılacak vakitte halifenin arslan kükremesi gibi bağırma sesine herkes huzura toplanır. Bağırmaya devam eden halife perdelerden birinin bir parçasının yırtıldığını ve yırtan kimseyi gördüğünü söyleyerek bağırmaya devam eder. Halife gayet öfkeli bir biçimde perdeyi yırtanın bulunmasını emreder. Aksi takdirde bulamayan kâtibin başını vurduracağını söyler. Perdeyi yırtan kişi bulunur. Bu kişi daha sakalı terlememiş bir oğlan olup güzellikte güneş ile yarışır vaziyettedir. Bu oğlan günahını itiraf ederek çok ağlar, özürler ve aflar diler. Halife ona itimat etmez ve bu oğlanın elinin kesilmesini emreder. Mecliste bulunanlar korkudan oğlan adına şefaat dahi edemezler. Oğlan ceza verilmek üzere dışarı çıkarılınca halife birden acı içinde çığlık atmaya başlar. O esnada halifenin parmağına bir çöp batmıştır. Halife acı içinde kıvranırken bir kimse halifenin parmağındaki çöpü çıkarır. Parmağına çöp batmasına dayanamayan halife hemen emir verir ki o oğlanın eli kesilmeye. Tam oğlanın eli kesilmek üzereyken görevliler yetişir ve o oğlan bu beladan kurtulur.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Eğer Allah bir kulunu bela ve musibetten kurtarmak istese elbet bir sebep dahi yaratır.

21. Hikâye

İmam Asma'î ulu âlimlerdendir. İlim tahsili esnasında çok fakirlik ve zorluk çeken Asma'î medrese yolu üzerindeki bir bakkalın her vakit kendisine nereden geldiğini sorması üzerine falan hadis bilginin yanından geldiğini, nereye gittiğini sorması üzerine falan hadis bilginin yanına gittiğini söyler. Bunun üzerine o bakkal Asma'î'ye bir iş öğrenmesini ve faydasını sürmesini söyleyerek Asma'î'nin kitaplarını kendisine vermesini ve onları bir tekne içine koyup üstüne su dökerek hamur edeceğini ve bundan da bir ekmek çıkmayacağı ona her vakit söyler. Asma'î

bu nahoş nasihatı duymak isemez. Bu sebeple Asma'î ilim öğrenmek için geceleri yola çıkar ve geç saatlerde evine döner. Tahsilini tamamlayan Asma'î Maddi anlamda çok perişan hale düşer. Asma'î saçı başı dağınık, elbiseleri kötü durumda iken yanına Basra Emiri Muhammed b. Süleyman'ın bir hizmetkârı gelir ve ona emirin kendisini çağırdığını iletir. Asma'î halinin perişanlığını o hizmetkâra dile getirince hizmetkâr, onu hamama götürür ve temiz kıyafetlerle emir huzuruna çıkartır. Emir, Asma'î'ye çok izzet ve ikramda bulunur. Emir, Asma'î'ye halife Hârûn Reşid'in oğlunu ilimle terbiye etmesi görevini verir. Emir, Asma'î'ye lazım olacak her şeyin olduğu bir yer hazırlatır ve Asma'î Bağdat'a gider. Hârûn Reşid oğlu Muhammed Emin'i Asma'î'ye teslim eder ve ona din ahiret ilmini öğretmesini, müslümanlara imam olacak hale getirmesini emreder. Asma'î'ye hazırlanan sarayda Muhammed Emin'in eğitimi devam ederken sürekli hediyeler gönderilir. Asma'î bunlarla kendisine Basra'dan mal alınmasını talep eder. Bir müddet sonra bir Cuma namazı vakti Muhammed Emin, hutbe okur ve cemaate imamlık eder. Bu duruma sevinen halife ve yakınları Asma'î'ye hediyeler yollarlar. Halife Asma'î'yi huzuruna çağırarak hizmetini en iyi şekilde yaptığını ifade ettikten sonra ne isterse dileğini söylemesini emreder. Asma'î Basra'da bir saray istediğini ve oradaki eşrafın kendisini ziyaret etmesini dilediği söyler. Basra'da onun için bir saray hazırlanır. Şehir erbabı Asma'î'yi ziyarete gelir ve çok teveccüh ederler. Üçüncü gün Asma'î'ye ilim tahsili yıllarında hoş olmayan nasihat veren bakkal gelir. O bakkal Asma'î'ye halifenin hitap ettiği şekilde hitap eder, Asma'î onu hoş görerek ona vakti zamanındaki sözünü tutacağını bildirir. Bütün kitaplarını getirtir ve üstüne su döktürüp hamur ettirir. O bakkala dönerek "bu gördüğün tüm ekmekler bu hamurdan hâsıl oldu."der. Bakkalı da kethüdalığına getirir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, cahiller sözüne itimat edilip ilim talim etmekten vazgeçilmemelidir. İkincisi, bu dünyada gündüzü geceye, geceyi gündüze katarak ilim tahsil edilse Allah bu işin mükâfatını hem dünyada hem ahirette verir.

22. Hikâye

Me'mun halife bir gün Mesrûr'u huzuruna çağırır ve ona Berâmike'nin mezarına gelip ağlayarak dua eden bir kimsenin olduğu haberini aldığını söyler. Mesrûr'a ve Dinar b. Abdullah'a bu kişinin getirilmesini emreder. Mesrûr ve Dinar, Berâkime'nin mezarının yanına gizlenirler ve yaşlı bir adam mezar başına gelir, çokça ağladıktan sonra gitmeye niyet edince Mesrûr ve Dinar onu tutar ve Me'mun halife götüreceklerini bildirir. Yaşlı adam canından emin olmadığı için vasiyet yazmasına müsade edilmesini ister. Vasiyetini bitirince yaşlı adam Me'mun katına götürülür. Me'mun, yaşlı adamı görünce yüzünü ekşiterek bu yaşlıya nereden geldiğini ve Beramikeyle aralarındaki hukuku sorar. Yaşlı adam adının Münzir b. Muğire olduğunu ve Şam'dan geldiğini söyler. Ardından Münzir, Berâmike'yle arasındaki hukuku anlatmaya başlar. Münzir, vakti zamanında oldukça zengin ve izzetli bir kimsedir. Münzir bütün malı kaybettikten sonra çok zor durumda kalarak yanında yirmi kişilik soydaşları ve ailesiyle Bağdat'a gider. Onun bu halini görenler Berâmikeye başvurmasını söylerler. Münzir ailesini bir mescitte bırakarak sefer kıyafetlerini değiştirir ve bir başka mescide varır. Bu mescitte fazlasıyla hoş giyimli pirler oturmaktadır. Münzir halini bunlara anlatmayı düşünür fakat utanır ve halini arz edemez. Mescitteki kimseler ayaklanıp bir yere doğru gitmeye başlayınca Münzir de onları takip eder. Bu cemaat çok büyük ve uzun dehlizleri olan bir saraya varır. Münzir de bu cemaatle o sarayın büyük bir odasında oturur. Odanın bir köşesinde fildişinden bir taht vardır. Taht üzerinde de Yahya b. Hâlid oturmaktadır. Gelen misâfîrlere izzet ve ikramda bulunur. Yahya, Kadı'ya seslenerek kızının nikâhını amcaoğlığına akd etmesini söyler. Nikâh bitince cemaat üzerine kıymetli saçılar saçılır. Bir müddet sonra meclisteki kişi sayısında altın tabaklar ve tabaklar içinde biner dinar getirilir. Herkes tabak içindekini ve tabağı alarak meclisten çıkar. Münzir ne yapacağını bilemez. Tabak başında oturur oradaki bir hizmetkâr tabağı almasını ve gitmesini işaret edince Münzir tabağı alır ve arkasına baka baka korku içinde kapıya yönelir. Onun bu halini izleyen Yahya, onu huzuruna çağırtır. Yahya,

Münzir'e halini sorar. Münzir başından geçenleri anlatır. Bunun üzerine Yahya, Musa'yı çağırarak munzir'in ailesini bulundukları mescitten getirmesini emreder. İkinci gün Musa, kardeşi Abbas'a Münzir'i teslim eder. Abbas Münzir'e çok izzet ve ikram gösterir. On gün bu hal üzere geçince Münzir tabağı alıp gitmediğine pişman olur. Zira artık Yahya katına varamayacağını düşünür. Bir hizmetkârın peşinde bir yere götürülen Münzir çok güzel bir saraya varır. Görür ki bütün ailesi güzel kıyafetler içinde orada hazır bulunmaktadır. Münzir gelmeden ailesine on bin akçe bağışlanmıştır. Münzir oturunca beraber geldiği hizmetkâr bu sarayın ve dahi iki koyun kendisine bağışlandığını söyler. Yeniden mal sahibi olan Münzir hoşluk içinde yaşar. Aradan uzun bir süre geçince Amr b. Mes'ade bütün malına el koyar. Münzir, bu olay sebebiyle her zaman Yahya'nın mezarına giderek ağladığını anlatır. Me'mun halife Münzir'in bu haline şefkat eder ve hizmektarlarına Amr b. Mes'ade'yi getirmelerini emreder. Amr b. Mes'ade ne kadar malı Münzir'den almışsa hepsi iade edilir. Bu olay üzerine yüksek sesle ağlayan munzir'e Me'mun bu lütuf karşısında neden ağladığını sorunca münzir bu olanların Berâmike bereketinden olduğunu söyler. Me'mun Münzir'e malını almasını ve Berâmike mezarına gitme âdetini terk etmemesini söyler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, zor duruma düşmüş bir kimseye ihsanda bulunan kimsenin hayrı dünyada dillerde dolaşır, ahirette ise yüce makama vesile olur. İkincisi, bir kimse fayda görmüş olduğu kimseyi ölü yahut diri olsa da hayırla ansa ve şükrüne devam etse bu hal nimete vesile olur.

23. Hikâye

Basra emri Ca'fer b. Süleyman el-Hâşimî'nin çok kıymetli bir mücevheri vardır. Ca'fer'in gözünden sakındığı bu mücevheri ortadan kaybolur. Ca'fer'in askerleri bu mücevherin izini sürerler ve pazarda bir şahıs elinde bu mücevhere rastlarlar. Bu adamı saraya getirirler ve adama çok işkence ederler. İşkencelere dayanamayan adam cevheri kendisinin çaldığını kabul eder. Perişan haldeki adam Ca'fer huzuruna

çıkartırlar. Ca'fer adamın perişan halini müşahade edince bu adamı ceza kesmek istemez ve bu kişiye dönerek "Ey fülan kimse bu cevahir o değil midir ki ben sana onu bağışlamıştım." der. Adam da "Evet"cevabını verir ve padişah bu kimseye şefkat ile muamele eder.

Bu hikâye bir başka şekilde de rivayet edilmiştir.

Bir vakit Ca'fer bir hacibini dergâhından uzaklaştırır ve sürgün eder. Bu hacibin durumu o kadar kötüye gider ki çok fakirleşir. Hacib bir dostunun yanına giderek ondan bir kemer, kıyafet ve at ödünç alır. Bunları kuşanarak halife makamına gider. Halifenin kapıcıları hacibi bu kıyafetler içinde görünce bu kişiyi padişahın affettiğini düşünürler ve içeri girmesine izin verirler. Halife, hacibi huzurunda görünce hiç memnun olmaz, onu kovmayı düşünür fakat o esnada yaptığı eğlence meclisinin tadını kaçırmak istemez. Hacip eskiden ne iş yapıyorsa o anda halifeye hizmet eyler. Hacip herkesin ondan habersiz olduğunu sandığı bir anda bir altın tabağı ve içindekileri boynuna sokar ve oradan gider. Fakat halife onun ne yaptığını görmüştür. Sabah olduğunda saray görevlileri kaybolan altın tabak için diğer çalışanları itham eder. Padişah itham edilen kişilerin suçsuz olduğunu söyler. Hacip, bu altın tabağı ve içindekileri kendine harç edindikten sonra aynı şekilde halife huzuruna gider. Halife, hacibe "Altın tabağın ve içindekinin pahası tükendi mi?" der demez hacip yeri öper ve özür diler. Bunun üzerine halife hacibi eski mertebesine eriştirir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Zayıf ve günahkârları affetmek çok büyük bir keremdir. Mücrimlerin günahın örterek onlardan intikam almamak ve özürlerini kabul etmek kerem sahibi kimsenin ahlakıdır.

24. Hikâye

Ahmed b. Hâlid, Me'mun halifenin veziridir. Ahmed'in tabiatı kaba olduğundan ashabını incitir. Hünerli fakat işsiz olan bir kimse iş ümidiyle akşam vaktinde Ahmet kapısına varır. Ahmed ellerinde meşale olan hadimlerinin arkasından yürürken bu şahsa gözü ilişir ve bu şahıstan yüz çevirerek ona kötü sözler söyler. Ahmed'in kaba

hareketine ve sözlerine sabredemeyen fakir kimse "Benî reddetmen, bana sert söz söylemen garip değildir, tuhaf olan bu gece vaktinde keremin ve lütfun ümidiyle uyanık aile fertlerimi senin yardımınla ümid var ederdim. Senin hakkında bütün zanlarım hataymış. Allah ile ahd eyledim ki daha kapına varmayacağım ve senden yardım dilemeyeceğim, ta ki sen katıma gelip dediğinden ve ettiğinden özür dilemedikçe." der. Bu şahıs bu sözleri söyleyip gider ama dediklerine de pişman olur. Bu şahıs evine varır ve otururken Ahmed b. Hâlid evine gelir. Adam Ahmed'in hizmetine koşar. Ahmed adamla arasında yaşanılanı halifeye arz etmiştir. Halife de Ahmed'in özür dilemesini tavsiye ederek o kişiye çok mal insan etmesini ve borçlarını ödemesini emreder. Halifenin emrine uyan Ahmed bu kişiye altı yüz bin akçe bağışlar. Ahmed, bunlara ek olarak Mısır'ın yönetimini veya harcını bu şahsa teslim eder.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, fakir ve muhtaç kimse cimrilik ve kötü huyluluğa razı olmamalıdır. İkincisi, bir padişah huzuruna gelen ve halini müşahede kıldığı kimseye lütufla muamele etmelidir. Üçüncüsü, yüce mertebelerdeki kimseler daima fakir ve muhtaçları gözetmelidir.

25. Hikâye

Bir gün maişeti dar bir derviş eğirdiği iplikleri pazara götürüp bir akçeye satar. Derviş, bu bir akçeyle ailesinin yiyeceğini almayı düşünür. Evine dönüş yolunda pazardaki iki kişinin tartıştığını gören derviş husumet sebebini sorar. Tartışan iki adam bir akçe sebebiyle kavgaya tutuştuklarını anlatınca derviş elindeki bir akçeyi onlara vererek aralarındaki husumeti bitirir. Derviş evine eli boş döner, durumu ailesine anlatır, evde bulduğu bir kaftanı götürür ve pazarda satacak birilerini arar. Dervişe kimse iltifat etmeyince pazarda eline bir balık girmiş bir kimse, satamadığı bu balıkla kaftanı takas etmeyi önerir. Derviş balığı alır ve kaftanı verir. Balığı alan derviş eve gelir, balığın karnını yarar. Derviş karnını yardığı balığın içinden çok büyük bir inci çıkarır. Derviş, bu incinin pahasını pazarda sordurur. İncinin değeri

yüz yirmi bin akçe çıkar. Derviş on iki kese parayla eve dönerken bir dilenci Allah'ın onlara verdiği nimetten kendisine verilmesini ister. Derviş, altı keseyi dilenciye verir. Dilenci altı keseyi alınca dervişe "Ben bir dilenci değil meleğim, bir akçe ile iki müslüman arasındaki husumeti bitirdin ve o bir akçeyi ihlasla verdin buna karşılık Allah sana yirmi hazine verdi ki bu inci tanesi o yirmi hazineden yalnız biridir." der.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimse kendi açlığına ve fakrına rağmen parasını din kardeşine verirse elbette mükâfatını dünyada ve ahirette alır.

26. Hikâye

Ebû Hâlid, Mehdi'nin veziri olan Ebû Ubeydullah'la çok samimi dosttur. Ebû Ubeydullah vezirliğe erişmeden evvel muallimlik ve müezzinlik yapar. Ebû Hâlid bir sohbet meclisinde Ebû Ubeydullah'a bir gün vezir olursa kendisine ne ihsanda bulunacağını sorar. Ebû Ubeydullah Hâlid'i her işte halife kılacağını söyler. Bunun üzerine Ahmet b. Eyyüb, Mısır'ın da kendisini yönetimine verilmesini ve yedi yıl hiç hesap harcı alınmamasını istediğini söyler. Bu sözlerin üstünden bir müddet geçer. Memlekete tek damla yağmur düşmez. Yağmur duasına çıkan halk şehre iner inmez çok yağmur yağar. Şehrin emiri Sa'lece b. Kays, kâtibine yağmur duasının kabul olduğu vakitte Sâlih b. Ali'ye mektup yazmasını söyler. Sa'lebe yazılan mektubu beğenmez ve yırtar orada hazır bulunanlara aralarından belagette ve fesahette güzel mektup yazacak kimsenin olup olmadığını sorar. Orada Ebû Ubeydullah'ın adını verirler. Sa'lebe Ebû Ubeydullah'ı huzuruna getirtir ve bir mektup yazdırır. Yazılan yazıyı çok beğenen Sa'lebe bu mektubu Sâlih b. Ali'ye yollar. Emir Sâlih kendisine ulaşan mektubun güzelliğinden etkilenerek bu yazıyı yazanın kendisine verilmesini ister. Ebû Ubeydullah'ı Sâlih verirler. Sâlih, Ebû Ubeydullah'ı imtihan eder ve onu kendine kâtip yapar. Emir Sâlih, Mansûr Efendiye bir mektup yazdırır. Mansûr, bu zamana kadar Sâlih'ten gelen mektupların hattının kötü olduğunu bildiğinden gelen mektubun yazısının güzelliğinden etkilenir. Ebû Ubeydullah'ın yazısının ve belagatanın kuvvetli olmasından dolayı Mansûr, Ubeydullah'ı huzuruna getirtir.

Mansûr, Ubeydullah'ın ilmini sınava tabi tuttuktan sonra kemalini görerek oğlu Mehdi'nin kitabetinin geliştirilmesi görevini Ubeydullah'a verir. Mansûr, kitabetlerin hoşluğundan ötürü halifeye çok büyük yakınlık kazanır. Aradan vakit geçer Mansûr vefat eder. Mansûr'un vefatından sonka yesire oğlu Mehdi geçer. Mehdi vezirlik makamına Ubeydullah'ı tayin eder. Bunun üzerine Ubeydullah Ebû Hâlid'i katına çağırır. Ubeydullah da Ebû Hâlid'i kendi vezirliğine tayin eder ve Ubeydullah Mısır'ın yönetimini Ahmed b. Eyyüb'e söz verdiği gibi teslim eder.

Bu hikâyede iki fayda vardır: Birincisi, hünerli kimsenin hüneri kişinin en kıymetli sermayesidir. İkincisi, bir kimse bir söz verse sözüne vefa göstermelidir.

27. Hikâye

Ömer b. Hübeyrî oğullarından Ebû Ubeydullah Hübeyrî, Me'mun halife zamanında Ahmed b. Ebi Hâlid vezirliğinin buyruğu altında vezirin katına gidip gelmektedir. Ebû Ubeydullah, vezirne zaman saraydan çıksa hazır olur, onun işine ve hizmetine koşar. Vezir gittiğinde ise dergâhta bulunur. Vezir Ahmed, Ebû Ubeydullah'a hiç iltifat etmez. Bir gün vezir Ahmed'in gözü Ubeydullah'a çarpar. Vezir Ahmed, Kadı vekiline bu kişinin ısrarcı halinden sıkıntı duyduğunu, bu kişiye bir iş vermeyeceğini ve gitmesini istediğini söyler. Kadı vekili uzun süredir vezir dergâhına iltifat eden kimseyi ümitsiz göndermenin uygun olmayacağını söylese de vezir dinlemez. Kadı vekili, Vezirin emrettiğini yerine getirmek için Ubeydullah'ın yanına gider. Kadı vekili Ubeydullah'a vezirin kendisine verecek bir işi olmadığını ve üç bin akçe bağışı almasını emrettiğini söyler. Bu sözleri duyan Ubeydullah dilenci olmadığını ve hile ile dergâhtan gönderilmek istendiğini, fakat bunları kabul etmediğini söyler. Ubeydullah'ın bu sözlerine karşılık kadı vekili parayı vezirin değil kendisinin verdiğini söyler. Ubeydullah bu parayı yiyeceğine toprak yemeyi tercih edeceğini söyler. Ubeydullah kendisine ulaştırılan bu habere cevap alarak Kadı vekilinin de kendi sözlerini vezire iletmesini talep eder. Kadı vekili kabul eder. Ubeydullah "Ben dergâhına ısrar eyledim, sana değil; senin görevli olduğun mansıba

ısrarkar oldum eğer o mevkin olmasa yüzünü dahi görmem. Ben bir kişiyim ki mesleğim, padişahlar dergâhına gidip gelmek ve ulu işleri akılla çözmektir. Allah senin elinden bana hayır eriştirmeyi kısmet etse sana rağmen o kısmet bana erişir. Hiçbir şekilde ne hile ne zorlamayla buna engel olabilirsin. Bundan böyle her gün bir kere geldiğim dergâha artık iki kere gelirim ki yüzümle seni inciteyim"der. Bu sözleri kadı vekili vezire ulaştırınca vezir küplere biner. Çok hışımlanır. Bu esnada Me'mun halife Mısır'ın yönetimini birisine vermek istediğinden vezirini istişare için huzuruna çağırtır. Bu öfkesiyle birlikte huzura çıkar vezir. Halife vezirin kimi önerdiğini sorunca vezir Zübeyri diyeceğine Hübeyrî der. Halife bu kişiyi iyi tanıdığını söyler. Vezir halifeye bu kişinin adını yanlışlıkla söylediği söyler ve onu vazgeçirmeye çalışır. Halife iki kişiyi de tanıdığını ama Hübeyrî'nin bu işe daha uygun olduğunu söylemesi üzerine vezir olanı biteni en başından halifeye arz eder. Halife, Ubeydullah'a vezir eliyle Allah'ın rızık ihsanettiğini söyler. Vezir, bu kimsenin zayıf ve derviş olduğunu söylese de halife bu kişiye yüz bin akçe de bağışladığını beyan eder. Vezir çaresiz halifenin dediklerini yerine getirir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Allah'ın verdiğine kimse engel olamaz, vermediğini ise kimse veremez.

2.1.3.8. Sekizinci Bap

Bu baptaki sekiz hikâyede, kati olarak ölüme yaklaşan kimselerin ölümü muhakkak bildikleri zamandada kurtuluşa ermeleri anlatılır.

1. Hikâye

İbrâhîm b. Mehdi işlediği suçlar sebebiyle bir menzilde uzun süre saklanır. Bu saklanma sonrasında çok daralan İbrâhîm bir gece kadın kıyafeti giyerek dışarı çıkar. Gece bekçilerinin yanından geçerken İbrâhîm'in erkek kokusu onlara gider. Bekçiler şüphelenerek onu yakalar. İbrâhîm onlara parmağındaki otuz bin dinar değerindeki yüzüğü teklif ederek kendisinin salıverilmesini ister. Bekçiler kabul etmez ve kadın

kıyafetleri içindeki İbrâhîm'i, Me'mun halife katına götürürler. Me'mun halife ve Benî Hâşimîlerin hazır bulunduğu meclise giren İbrâhîm, halifenin kendisi hakkında vereceği her karara müstehak olduğunu söyler. İbrâhîm, günahları sebebiyle cezalandırılırsa halifenin adil olacağını ifade ettikten sonra eğer ki affedilirse halifenin fazl sahibi olacağını söyler. Halife mecliste bulunanlara danışır, herkes İbrâhîm'in türlü işkencelerle öldürülmesini ister. Halife yanındaki Ahmed b. Ebi Hâlid'e de danışır. Ahmed, halifenin bu günahı sebebiyle İbrâhîm'i öldürmesi sonucunda bu cins günahları işleyenlerin de hepsini öldürmesi gerektiğini söyleyerek bu durumun zorluğunu ifade eder. Ve ekler ki eğer bu kişiyi affederse bunun gibi günahı kimsenin affetmeyeceğinden dolayı işin faziletinin münferit olacağını söyler. Halife bir saat düşünür, Ahmed'e bu sözü tekrar ettirir. Sonunda halife İbrâhîm'i affeder. İbrâhîm, Ahmed b. Hâlid sarayına götürülür. Bir ay sonra halife huzuruna İbrâhîm özür dilemesi için getirilir. İbrâhîm işlediği suç sebebiyle ağzını açacak gücü kendinde görmediğini ama affedilmesi sebebiyle halifeye çok şükredebileceğini söyler. Halife İbrâhîm'in tüm suçlarını affeder ve ona eski malını iade eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Sözün latifi ve özrün iyisi gönülde eser eder ve etkisi çabuk görülür.

2. Hikâye

Nusaybin'de iki kardeşe ailesinden çok mal miras kalır. Kardeşlerden biri malını israf eder bir diğeri ise ticaretle uğraşarak malını ziyadeleştirir. Fakir olan kardeş zengin olanın huzuruna varır ve kardeşine hizmet etmek istediğini böylelikle zengin kardeşinin de yabancı hizmetkârların hıyanetinden korunacağını söyler. Zengin olan, kardeşinin bu sözünü doğrulukla söylediğini zanneder. Zengin kardeş bir deveci bularak mallarını develere yükletir ve iki kardeş böylelikle ticaret için sefere çıkarlar. Bir dağa vardıklarında dinlenmek için dururlar. Deveci ile fakir olan kardeş develeri suya birlikte götürürler, zengin olan onlarla gitmez ve dinlenmeye koyulur. Bir müddet sonra fakir kardeş develerle tek başına döner. Zengin olan deveciyi sorunca

diğeri devecinin subaşında biraz dinlenip uyumak istediğini söyler. Daha sonra fakir olan yerden taşlar alarak zengin kardeşinin başına atar ve kardeşinin ellerini ardında tutmasını söyler ve bir yandan da malı çok kardeşine "Babamın malı ile ticaret edeceksin, Benî kendine kul edeceksin bir de benden selamet bulacağını zannedeceksin." der. Fakir olan, kardeşinin başını ve ayağını yaralar ve ellerini bağlar, kardeşini yere yatırır ve onu öldürmek için bıçağını hızla kınından çıkarırken bıçak elinden fırlar ve kendi boğazına uğrayarak onu helak eder. Zengin olan elleri bağlı yerde yatar, kardeşinin boğazı kesilmiş bedeni yanı başında durur, davarlar da bağlanmış halde bağrışırlar. Bir gece boyunca bulundukları yerde bu şekilde kalırlar. Bir gün sonra o civardan geçen bir kervan davarların sesini duyarak gelir ve kervan ahalisi manzarayı görüp şaşkın olur. Zengin kardeşin elini çözerler, deveciyi ararlar ki o da su kenarında boğulmuş olarak yatar haldedir. Kervan, bu adamı alarak gideceği yere iletir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Her kişinin kötü niyeti kendi başına bela olur, herkes kendi kazdığı kuyuya düşer.

3. Hikâye

Mu'temetlerden bir kimse Remeki şehrine bir gezintiye çıkarak tek başına yola koyulur. Şehre bir gece vakti varan bu adam, şehirde tanıdığı kimsenin olmaması sebebiyle bir mezarlıkta konaklar. Fakat mezarlığın dehşeti sebebiyle gözüne uyku girmez. Adam gece vaktinde mezarlıkta bir hareketlilik görür, bir canavarın orada olduğunu zanneder. Hareketliliğin geldiği tarafı izler ve görür ki canavar postuna bürünmüş demirden pençeler takmış bir kişi elleri ile mezarları kazarak soygunculuk yapar. Adam, bu kişinin üstüne saldırır, mezar soyucu elindeki demirden pençeyle adama sille vurmak isteyince bu kişi kılıcıyla mezar soyucunun elini keser. Mezar soyucu kimse, can acısından kaçar ve bir eve girer. Adam, soyguncuyu takip eder ve girdiği kapıyı işaretler. Adam soyguncunun elini kestiği yere varır. Demir pençe içindeki eli inceler, bakar ki parmağındaki yüzük olan bir kadın eli. Sabah olunca

adam şehre varır, halktan birine işaretlediği kapının kimin hanesi olduğunu ve bu hanede kimlerin yaşadığını sorar. Adam, bu hane kapısının şehrin Kadısına ait olduğunun, Kadının karısı ile kızının bu hanede yaşadığını öğrenir. Kadı bir mecliste otururken adam onun huzuruna varır ve eli ona gösterir. Kadı kesik eldeki yüzüğün kızınınkine benzediğini söyler. Adam başından geçenleri Kadıya hikâye eder. Kadı, adamı yanına alarak hanesine varır ve sofra hazırlattırır. Sofraya karısı ve kızını çağırır. Kızı sofraya gelmek istemeyince kadı, karısına talak yemini ederek kızı sofraya çağırır. Sofraya gelen kız, sağ eliyle yemek yer, Kadı diğer elini göstermesini isteyince annesi kızın elinde yara olduğunu söyler. Kadı onları zorlayınca kadın, gece vaktinde kızının eli kesilmiş halde yanına geldiğini yardım istediğini kadının da kızın elini ısıtılmış zeytinyağıyla dağlayarak sardığını anlatması üzerine Kadı kızının da olanları anlatmasını ister. Kız bir hizmetkârının yardımıyla kendisine demirden pençe ve hayvan postundan kıyafet yaptırdığını, bu pençeyi ve kıyafeti giyerek el ve ayakları üzerinde canavar gibi yürüyerek yeni gömülen ölülerin mezarını açıp kefenleri çaldığını, bunu da birkaç yıldır yaptığını, bunun hususi bir zevki olduğunu söyler. Kadı bunun halk arasında duyulmasıyla kendilerine zarar dokunacağını düşünür. Bu sebeple Kadı o hizmetkârı satmayı planlar ve kızının elini kesen adama bu durumdan kimseye bahsedip bahsetmediğini ile ilgili sorular sorar. Adam, kimseye bir şey demediğini ve demeyeceğini söyler. Kadı adama kızını nikâhlamak istediğini söyler. Adam kızın güzelliğine kapılarak nikâhı kabul eder. Kız ve adama nikâh kıyılır. Kadının sarayından bir oda onlara tahsis edilir. Aradan uzun bir müddet geçince adam kıza gitgide âşık olur. Ama kız elini kesen bu adama karşı hınç duymaktadır. Bir gün uyudukları zamanda kız adamın göğsü üzerine oturarak gözünü kin bürümüşçesine elindeki bıçağı adamın boğazına dayar. Can korkusuna kapılan adam, kıza kısasa razı olduğunu söyler. Kız, adama “Ben aptal mıyım ki yılanın başını kesmek varken kuyruğunu keseyim?” der. Adam bu söz sebebiyle ümitsizliğe düşerek isterse kıza talakname yazabileceğini ve bu şehirden gidebileceğini söyler. Bu sözü işiten kız, adamın göğsü üzerinden kalkar. Kız, adama şaka yaparak onunla

eğlendiğini söylediği zaman adam, “Benden uzak ol ki bana haram oldun ortamızda vuslat mümkün değildir.” der. Kız, adamı denemek için böyle yaptığını söyler. Adam hemen bir talakname yazarak kıza verir. Kız da içinde yüz dinar olan bir keseyi adama yol harcı olarak verir. Adam o kentten olay gecesi ayrılır.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, kadınlara müptela olan bir kimse onların hiçbir halinden gafil olmamalıdır. İkincisi, düşmanından dostluk beklemek ve düşmanın tatlı sözüne inanmak akıl karı değildir. Zira her bir kimse bir kişiden kahır görse elbette fırsat gözleyip intikam alır.

4. Hikâye

Benî Ukayl’den bir kimsenin sırtı yaralar içindedir ki bu yaralar hacamat yarası gibi olmayıp çok daha büyük yaralardır. Bir kişi cerahat sahibi bu adama sırtındaki yaraların sebebini sorar. Adam hikâyesini anlatır.

Bu kimse gençliği zamanında amcasının kızına âşık olur. Amcasına nikâh isteğini ileten adama bir şartla bunun gerçekleşeceğini söylenir. Amcası, Benî Kilab kabilesinden olan Şebeke –Bu at o dönemlerin en meşhur atıdır, cânverlar dahi ondan kurtulamaz.– adlı atı kendisine getirirse kızını ona vereceğini söyler. Bu kimse Benî Kilab kabilesine doğru yola çıkar ve bu atın sahibinin kaldığı yeri öğrenir. Atın sahiplerinin kaldığı çadırdaki tahtın altındaki yünün içine girer ve saklanır. Ev sahibi Arap eve gelir sofra kurulur ve karısı ile birlikte yemek yemeğe meşgul olurlar. Yünün içinde saklanan gençte acıktığından yün içinden elini sofraya uzatır. Ev sahibi eli tutar, yün içindeki adam hemen diğer eliyle kadının elini tutunca kadın kocasına niçin elini tuttuğunu sorar. Arap da tuttuğu elin karısına ait olduğunu düşünür ve yemeğe devam eder. Yemek bitince Arap atı Şebeke ayağına bir demir bağlar ve onu kilitler, kilidin anahtarını da yattıkları yatakta karısının yastığının altına koyar. Yün içinde saklanan kişi onları izler. Bu Arap ve karısının bir siyahi kulu vardır. Arap adam uyuyunca bu siyahi kul çadıra girerek kadının yüzüne dokunur onu uyandırır ve birlikte çadırdan çıkarlar. Bunu fırsat bilen yün içindeki adam kilidi hemen alır ve

atın yanına gider, attaki kilitleri açarak atın sırtına biner ve yola koyulur. Atın gittiğini gören kadın ve siyahi kul birlikte olduklarının tesirinden ve halin abesliğinden bağıramazlar. Kadın kulun yanından kalkarak giyinir ve çadıra girer kocasını uyandırır. Adam atı çalanın peşine düşer. Şebeke sırtındaki kişi süratle giderken bu Arap, atıyla ona yaklaşır ve elindeki mızrağı adamın sırtına değecek kadar uzatır. Arap elindeki mızrağı o kişinin atına yetişemediğinden yalnızca sırtını yaralayacak şekilde kullanabilir. Bu iki atlı büyük bir akarsuya denk gelirler. Şebeke atıyla adam bir sıçrayışta karşıya geçer. Arap ise diğer tarafta kalır. Şebeke üzerinden inen adam suyun bir tarafında, atın gerçek sahibi Arap da diğer taraftadır. Arap, adama atın kendisinin olduğunu ve kıymetinin on bin dinar olduğunu ve asla bu atı satmamasını nasihat eder. Şebeke'yi çalan kimse Arap'ın iyi niyetli bu sözüne karşılık olarak geceleyin çadırın içinde ve dışında ne olduysa Arap'a iletir. Arap bu adama hem savaş aleti olan atını çaldığını hem de o siyahi kulun öldürtülmesine sebep olacağını söyler ve dönüp gider.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bilinmelidir ki, bütün şerlerin ve fitnelerin mayası kadınlardır, güzelliklerine aldanmamak gerekir.

5. Hikâye

Fazl b. Yahya b. Hâlid el-Bermekî keremde, civanmertlikte ve mürüvvette çok kibirlenir ve kimseye iltifat etmez. Birgün Fazl'a bu kibir sebebiyle sonunun kötü olacağı söylenir. Fazl, Ammare b. Hamza'nın huyuna tabi olduğu için bu huyunu bir türlü terk edemez. Fazl, Ammare b. Hamza'ya tabi olmasını şu şekilde hikâye eder. Fazl'ın babası Yahya b. Hâlid'le halife Mehdi'nin arasına nifak sokarlar ve halife Yahya'dan çok büyük bir miktarda nakdi her ay alır. Yahya'nın bu parayı ödemeye takati kalmayınca oğlu Fazl'ı Ammare b. Hamza'nın katına gönderilir. Fazl, Ammare'nin yanına girince döşekle yorgan altında yatan bu adama selam verir. Ammare Fazl'a hiç iltifat etmeyerek selamına dahi karşılık vermez. Fazl, bu durumu görünce ümitsizliğe düşer. Fazl olanlara şaşırır kalır, durumunu Ammare'ye anlatsa

mı yoksa gitse mi bilemez. Fazl bu düşünceler içindeyken Ammare bir isteği varsa söylemesini söyler. Fazl olanı biteni anlatır. Fazl'ın babası Yahya'nın hikâyesini dinleyen Ammare, Fazl'a "Allah rast getire" der. Fazl bu cevap karşısında tereddütlü olarak babası Yahya'nın yanına gidip durumu anlatırsa onu ümitsiz kılacağından korkar. Akşamleyin evine varan Fazl kapının önünde yüklü develer görür. Fazl develeri sorunca Ammare'nin gönderdiği söylenir. Fazl halife Mehdi'nin onları çok sıkıştırmasından ötürü ikindi vakti olmadan bütün malı hazırlatır. Halife, Ammare'nin Yahya'ya yaptığı lütfu öğrenir ve Yahya'nın da sıkıntılı halini görüp bütün malını ona iade eder. Fazl hazırlanan develeri Ammare'ye götürür ve onun huzuruna girer. Onu aynı halet üzere yorgan altında yatarken bulur. Fazl ihsanda bulunduğundan dolayı Ammare'ye çok dua eder ve malını ona iade etmeye geldiğini söyler. Ammare bu sözü duyunca "Ben senin babanın hazinedarı mıyım ki dilediğiniz vakit mal alasınız dilediğiniz vakit mal yollayasınız yahut sarrafınız mıyım ki size borç vereyim sonra geri alayım?" der. Fazl özür diler, Ammare'nin babasını helakten kurtarması sebebiyle bu kereme karşılık vermek istediğini ve babası Yahya'nın da bu malı geri vermek için yolladığını anlatır. Ammare "Eğer atan o malı geri verdiyse ben sana bağışladım, var git, getirdiğinin tamamı senindir." der. Fazl bu kadar malı kimsenin kimseye bağışlamayacağını bildiğinden şaşırır. Babası yanına gelen Fazl olayı anlatınca babası, halife korkusuyla bu kadar malı oğluna verirse kötü bir şey olmasından duyduğu endişeyle oğluna iki yüz bin akçe verir. Fazl cömertliği ve tekebbürlük etmeyi Ammare'den öğrendiğini dile getirir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Mal ve menal bağışlamada cömertlikle büyüklenme, cimrilik ile gösterilen tevazudan yeğdir.

6. Hikâye

Ahmed b. Davud, Mu'tasım Billâh zamanında Baş Kadı'dır. Mu'tasım her konuyu onunla istişare eder ve onun sözüne çok itibar eder. Bir gün Mu'tasım Ahmed'i huzuruna çağırır ve Ebû'l-hasan Efsin'in Arap bahadırlarından olan Ebû

Delef'in malına ve canına yönelik helak hükmünün verilmesini istediğini anlatır. Ebû'l-hasan Efsin, Mu'tasım katında kuvvet ve şevket sahibi bir kimsedir. Kadı olan Ahmed b. Davud'un da Ebû Delef'e karşı eksiksiz bir inayeti vardır. Ahmet bu haberi işitince çok üzülür. Kadı hemen Ebû'l-Hasan sarayına gider destursuz olarak içeri girer. Çünkü meliklerin edebinde destur almaya hacet yoktur. Atından inen Kadı Ahmed, Ebû Delef'i görür. Ebû Delef'e ağır bentler vurulmuştur. Ebû'l-hasan da onun karşısında kibirle oturarak ona söver ve ağzına ne gelirse Delef'e söylemekten çekinmez. Kadı huzura girince Ebû'l-hasan susar. Kadı Ahmed, halifeye olan yakınlığının bilindiğini ve buraya ulu bir istek sebebiyle geldiğini söyler. Ebû'l-hasan da "Ne söz söylersen haktır ve ne istersen makbuldür yalnız bu kişinin affında başka." der. Kadı Ahmed ısrar eder. Ebû'l-hasan Kadıya bütün malını istese vereceğini söyler ama canına ve malına kasteden bu adamı asla affetmeyeceğini söyler. Kadı yalvarmakta ısrar eder hatta makamını hiçe sayarak Ebû'l-hasan'ın elini ve başını öper, ağlayarak ve inleyerek Ebû Delef'in affını diler ama fayda etmez. Kadı ümitsizce Ebû'l-hasan'a Delef'in canına veya tenine zarar gelirse onu kısas edeceğini söyler. Ebû'l-hasan yaptıklarının halifenin emri olduğunu ifade eder. Kadı süratle Mu'tasım katına varır ki olanları Ebû'l-Hasan'dan önce halifeye anlata. Halife huzuruna giren Kadı olanları olduğu gibi halifeye nakleder. Halife duydukları karşısında "Memleketin Baş Kadısı bir Acemi'nin katına vara ve bunca zelillikle bir nesne dileye, kabul olmaya. Tanrı beni helak etsin eğer onu helak eylemezsem." der. Tam o anda Ebû'l-hasan halife huzuruna gelir. Ebû'l-hasan, Ebû Delef'in yaptıklarını söyleyerek haklılığını ispat etmeye çalışır. Halife Ebû'l-hasan'a Ebû Delef'e hiçbir şekilde zarar vermemesini emreder. Eğer emrettiğinin aksi olursa kısas yapacağını bildirir. Ebû'l-hasan hışımla Kadı'nın da böyle söylediğini halifenin buyruğunun daha önceden böyle olmadığını söylemesi üzerine halife "Ben buyurdum ki taarruz etmeyesin." Ebû'l-hasan çıkınca Kadı olayın devamının olduğunu söylemesi üzerine halife Kadı'nın sözünü keser ve olayın devamının kendisine malum olduğunu söyler. Böylelikle Ebû Delef helak olmaktan kurtulur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, halis dostları zamanın getirdiği kötü hadiselerden kurtarmak için çabalamak gerekir. İkincisi, bir kimse düşmanını aciz ve zelil görse onu affederek hakkındaki şefaati kabul etmelidir ki zaman aynısını kendi başına getirmeye.

7. Hikâye

Bir Acem Meliki'nin çeşnicibaşı melike çorba götürürken bu çorbanın bir katresi o meliğin kaftanına damlar. Melik bu hizmetkârının öldürülmesine ferman verir. O miskin ve zavallı hizmetkâr çok ağlar ve "Bu kadar günahla beni öldürmek ahirette ve dünyada kötü nam hâsıl eyler." der. Halife bu söze karşılık siyaset için ve diğer hizmetkârların melik hizmetinde uyanık olmaları için ölüm fermanının isabetli olduğunu söyler. Bu sözün arkasından ölüme kendini yakın gören hizmetkâr çorba dolu tası melikin başından aşağı boca eder ve "Dilemezdim ki ki cihanda bir melik bir hizmetkârını günahsız olduğu halde öldürmüş. Bu hareketi yaptım ki katledilmeye müstehak olayım ve padişah beni öldürmekle zulme mensup olmasın ve cihanda melik kötü namlı olmasın. Bundan böyle padişah hükmünü uygulasın, öldürürse öldürsün." der. Hizmetkârın bu sözü meliğin çok hoşuna gider ve melik kulunu affeder.

Bu hikâye içerisinde konuya uygunluğu sebebiyle bir hikâye daha verilmiştir.

Barbed adlı musiki ilminde pek üstün bir kişi vardır. Barbed bir talebe yetiştirir ve talebesi yetenekte Barbed'i geçer. Barbed bu talebesini Perviz huzuruna götürür. Perviz bu öğrenciyi çok beğenir. Zamanla bu öğrencinin muhabbeti Perviz katında ziyade olur. Barbed öğrencisini kıskanır ve onu öldürmeyi planlar. Perviz bu plandan haberdar olur ve Barbed'i öldürmeye kasteder. Barbed padişaha son bir sözünün olduğunu ve sonrasında öldürülmeye razı olduğunu söyler ve "Lezzetinin yarısını cehalet ve gafletle kendim batıl eyledum eğer sen Benî öldürmekle bir yarısını dahi batıl eylersin ki nefsine benden daha çok zulm etmiş olursun. Zira ki ben yarısını kodum sen hepsini batıl eyledin." der. Perviz bu sözü duyunca onu affeder.

Bu hikâyenin özüne uygun olması sebebiyle bir hikâyeye daha yer verilmiştir.

Haccâc b. Yusuf'a çok esirler getirilir. Haccâc hepsinin katledilmesini emreder. O esnada bir esir ayağa kalkar ve "Eğer biz günaha ikdam eylemekte hata ettikse sen dahi bu cezada hata eyledin eğer kötü nefislilik bizi bu günaha sevk ettiyse dahi kötü nefisliliğe afvı terk etmek ikimizi de hatada bir eder." der. Haccâc bu sözü çok beğenir ve esire tekrarlattırır. Bu söz üzerine Haccâc bütün esirleri serbest bırakır.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Sözde belagat ve kelamda fesahat olması mühimdir.

8. Hikâye

Haccâc b. Yusuf adam öldürmekle meşhurdur. Bir gün Abdu'r-Rahman b. el-Eş'as cemaatinden bir cemaat onun üzerine ayaklanırlar. Haccâc siyaset yaparak onları öldürtür. Geri kalan esirlerden birisi Haccâc üzerinde hakkının olduğunu söyler. Haccâc ne hakkı olduğunu sorar. Esir, Abdu'r-Rahman b. El-Eş'as'ın bir gün Haccâc'a sövdüğünü, kendisinin de onun bu sözlerini reddettiğini anlatır. Haccâc bu esire şahidinin olup olmadığını sorar. Esir, bütün esirlere kendisinden bu sözü işitenlerin o mecliste bulunup bulunmadığını sorar. Bir kişi ayağa kalkarak bu sözü işittiğini beyan eder. Haccâc emir vererek bu esiri serbest bırakır ve şahit edene dönerek "Sen neden o küfürleri inkâr eylemedin?" der. Bu şahit, "Seni sevmezdim ve gönlümdeki adavet buna karşı oldu." der. Haccâc, bu kişinin sözünü dürüstçe söylemesinden ötürü onu da affeder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Dürüstlük iyidir ve doğru söz söylemek sonucu da pek müspettir, sıkıntıdan kurtuluşa sebeptir.

2.1.3.9. Dokuzuncu Bap

Bu baptaki on bir hikâyede, helak edici bir hayvanı gören ve hayatlarından ümit kesen kimselerin bir sebep ile kurtuluşa ermeleri anlatılır.

1. Hikâye

İbrâhîm Havvâs tasavvuf ehlinden olup bir cemaatle deniz seferine çıkar. Gemiyle giderlerken çok şiddetli rüzgârlar eser ve gemileri alabora olur. Bir grup kimse gemiden kopan tahta parçalarına tutunarak bir adaya çıkarlar. Çıktıkları adada insan varlığına dair hiçbir hayat emaresi bulamazlar ve helak olacaklarını düşünmeye başlarlar. Bu esnada o topluluktan biri Allah'a hiç riyasız bir söz vererek buradan kurtulmayı dilemeyi teklif edince o cemaattekilerden biri ömrü boyunca oruç tutmaya, biri her gün şu kadar namaz kılmaya, biri şu kadar yayan hac yapmaya söz verir. Kimileri de nefsani şeyleri terk etmeye aht eder. Sıra İbrâhîm Havvâs'a gelince ağzından "Fil etini yemeyeyim." çıkar. O cemaattekiler onun bu sözüyle alay eder. İbrâhîm bu sözün dilinden istemeden döküldüğünü ve Hakk Teâlâ nın bu sözü kendisine söyletmesinin bir hikmeti olduğunu söyler. Herkes farklı yönlere giderek yiyecek bir şeyler aramaya çıkar. Bir tanesi bir fil yavrusunu gördüğünü söyler. Oradaki adamlar fil yavrusunu avlarlar ve fili yerler. İbrâhîm'i de yemeye davet ederler. İbrâhîm fil eti yemeyeceğine dair ahdini onlara hatırlatır. Fil yavrusunu yiyenler ağaçların altında dinlenirler. Tam o sırada büyük bir fil gelir ve sırayla herkesi koklamaya ve yalamaya başlar. Yavrusunun kokusunu aldığı kimseyi ayakları altında ezer. Sıra İbrâhîm'e gelir, fil onu yalamakta ve koklamakta mübalağa eder. Fil hortumuyla onu alır ve sırtına koyar. İbrâhîm filin kendisini başkaca helak edeceğini düşünür. Bir gece boyunca fil sırtında yol alırlar. Büyük bir yol ortasına geldiklerinde fil İbrâhîm'i sırtından indirir ve döner gider. İbrâhîm yola devam eder bir şehre varır. Oradakilere başından geçenleri anlatır. Sonra da vatanına döner.

Bu hikâyedeki fayda şudur: bir söze vefa eylemekte dünyevi ve uhrevi faydalar vardır.

2. Hikâye

Yaşlı bir kadının sırtı zamanın eliyle yay gibi bükülür. Yaşlılık ve acizlik onu lezzetten alıkoyar. Bu kadının bir oğlu vardır. Oğlu sefere çıkar ama seferden uzun

bir müddet dönmez. Oğlunun dönmemesi sebebiyle o kadın oldukça fakirlik çeker. Bir gün çok acıkan bu yaşlı kadın ekmeğinden bir lokma ağzına koyar ki kapıya bir dilenci gelir. Dilenci, gurbette oluşundan ve fakirliğinden şikâyet edince yaşlı kadın ağzındaki lokmayı elindeki ekmeğin üzerine koyar ve bu dilenciye verir. Kadın o gün açlığa sabreder. Bu sabrediş oğlunun kurtuluşunun anahtarı olur. Bu kadının oğlu yakın bir zamanda geri döner, seferde başına gelenleri annesine anlatır. Oğlan bir cemaatle seferde orman içinde yol alırken gizlendiği yerden çıkan arslan oğlanın bindiği eşeğe saldırır ve pençelerini geçirir, ardından da oğlanı alır ve ormanın içine götürülür. Arslan oğlanı yiyeceği esnada ortaya silahsız bir adam çıkar ve arslanı kafasından tutar, kaldırır ve "Ey it git ki lokma lokmayadır." Oğlan arslandan kurtulunca kendisini kontrol eder ve hiç yara almadığını görür. Hızla yol alarak sefer arkadaşlarına yetişir olanları anlatır ama adamın "Lokma lokmayadır." sözünü anlayamazlar. Yaşlı kadın hikâyeyi dinlerken olayın ne zaman ve hangi saatte olduğunu sorar. Oğlan söyleyince anlaşılır ki annesinin bir dervişe ağzından çıkarıp lokmasını verdiği günle olay günü aynıdır.

Bu hikâyeden anlaşılan şudur ki, sadaka belaya kalkan ve hadiselere cevşendir.

3. Hikâye

Kadı Tenûhî bir dostunun anlattığı hikâyeyi nakleder:

Bir vakit bir adam bir cemaatle sefere çıkar. Sefer halinde yolları bir ormana varınca bu adam bir arslanın çıkacağını ve kendisine kast edeceğini söyler ve arkadaşlarından birinden böyle olması durumunda eşeğini ve tüm malını ailesine teslim etmesi konusunda söz alır. Adam bu sözü söyledikten kısa bir süre sonra bir arslan gelir, arslanı gören adam kendini eşekten aşağı atar ve arslan onu kapar. Arslanın kaptığı adama söz veren kişi adamın eşeğini ve malını aileye teslim etmek için Bağdat'a varır ve o adamın evinin kapısının önüne gelince görür ki o kişi helak olmamış, tüm azaları yerli yerinde sapasağlam. Adamın bu haline hayret eden arkadaşı ona nasıl kurtulduğunu sorar. Adam, arslanın kendisini yemek için bir yere

götürdüğü sırada oradaki bir canlının ansızın bağırması üzerine arslanın kendisini bıraktığını ve o canlıyı yakalayarak yediğini anlatır. Adam, arslanın ondan vazgeçmesiyle kalkar ve görür ki arslanın onu getirdiği yerde parçalanmış kaftanlar ve adamlar vardır. Adam, taze helak edilmiş bir kimse üzerinde gördüğü altın kesesini alır ve bir eşek kiralayarak evine döner.

Bu hikâyeden anlaşılıyor ki, eğer Allah bir kişiyi korusa o kişi ejderha ve arslan ağzında bile olsa kurtuluşa erer. Allah eğer ki bir kimsenin helakine irade buyurmuşsa, o kimse saklansa dahi helak olur.

4. Hikâye

Kitabın müellifi sözünün sadıklığına güvendiği bir kimseden işittiği hikâyeyi anlatır. Bir vakit bir adam Bağdat'a varmak için yola çıkar ve yolun yarısını kat eder. Yolda iken çok sert rüzgârlar esmeye başlar ve her yer karanlık olur. O esnada kuytudan çıkan bir arslan adama doğru saldırır. Adam korkudan kurtuluşundan ümit keser. Ümitsiz adam işini Allah'a havale eder. Esen rüzgâr yerdeki otları bir top haline getirerek arslana doğru hareket ettirince, arslan bunu ateş zannederek kaçar ve adam da sağ salim evine varır. Bu hikâyeden anlaşılan şudur: Hiç kimse Allah'ın lütfundan ümit kesmemelidir ve itimadını Allah'ın fazlına etmelidir. Zira Allah'ın keremi bahş olunsa beladan kurtuluş bulunur.

5. Hikâye

İbni Ebi Seleme-i Askeri gözüyle gördüğü bir hikâyeyi anlatır. Isfahan ulularından bir kişi malının bolluğu ile meşhurdur. Bu kimse bir vakit hastalanır felç olur, konuşamaz ve derdini işaretlerle anlatır hale düşer. O zamanlarda Asker şehrinde işinin ehli olan bir doktor vardır. Bu felç olan adamın hizmetkârları da şifa ümidiyle adamı Asker şehrine götürürler. Bir gece Asker şehrine vardıklarında akreplerin çokluğu sebebiyle kimsenin kalmadığı bir harabe kervansarayda konaklamak zorunda kalırlar, felçli adamı o yerin rüzgâr almayan bir kısmında

yatırırlar. Hizmetkârlar, sabah adamın yanına gittiklerinde onun oturduğunu ve güzelce konuştuğunu görürler, çok şaşırırlar. Felçli adam sıkıldığını söyler ve oradan yürüyerek çıkar. Adamın sıkılma sebebini ne hizmetkârları ne adamın kendisi anlayabilir. Bu adam ve hizmetkârları Asker şehrindeki ünlü tabibin huzuruna varırlar ve olanları anlatırlar. Tabip, Isfahanlı adamın tüm vücudunu kontrol eder ve adamı ayak parmağından bir akrebin soktuğunu anlar. Tabip, adama çoğu insanın bu hayvan zehrinden öldüğünü fakat adamın bu zehirden şifa bulduğunu anlatır. Tabip, adamda meydana gelen sıkıntı ve hararetin geçmesi için bir şerbet hazırlar ve şerbeti içen adam ferahlar, memleketine döner.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kişi sağlığında veya hastalığında, zenginliğinde veya yoksulluğunda Allah'a tevekkül etmeli ve onun rahmetine sığınmalıdır. Zira malını ferahlık, hastalığını helak sebebi bilmemelidir. Çünkü nimet nikmete, hastalık sağlığa dönüşebilir.

6. Hikâye

Azerbeycan'da Gürd denilen büyük bir akarsu vardır. Bu su o kadar şiddetli akar ki içinde hiçbir gemi yürüyemez ve o kadar derindir ki etrafı taş ve kayalarla doludur. Gürd suyu üzerinde bir mermer köprü bulunur. Bir zaman bu köprüden askerler geçmektedir. Askerlerin köprüden geçmesi esnasında köprünün ortasında bir kadın kucağında kızıl kundaklı bebeğiyle birlikte yürümektedir. Askerlerin köprüden geçişi anında bir at kadının eline dokunur ve kızıl kundaklı oğlan köprüden aşağı suya düşer. Suyun derin ve akarsuyun kayalıklarla dolu olması sebebiyle herkes suya düşen bebeğin öldüğüne kanaat getirir. Askerlerden biri su içindeki kundağı izler ve kundağın su içinde bata çıka gittiğini görür. Kızıl kundak su içinde bata çıka giderken köprü altına yuva yapmış tûşhıl kuşu kundağı et sanarak bebeği kapar ve bir yere götürmeye koyulur. Birkaç atlı asker kuşun peşine düşer. Kuş selametli bir yere erişince kundağı yere bırakır ve çocuğa saldırmaz, uçar gider. Kuş ardındaki atlı askerler çocuğu ters çevirirler ve karnındaki suyu çıkarırlar, çocuğu annesine teslim

ederler. Böylelikle Allah, çocuğu suda boğulmaktan ve kuş çengeline düşmekten halas eyler. Bu hikâyeden malum olan şudur: Allah bir müptelayı beladan kurtarmak istese kuşa ve balığa halka ve askere ilham verir ki her birisi o müptelanın halasına uğraşsın.

7. Hikâye

Hint diyarında ve Sind beldesinde geçimini fil avlamaktan kazanan çok meşhur bir kişi yaşamaktadır. Bu kişi fillerin su içmeye geldikleri bir mevzide büyük ağaçların tepesinde gizlenir. Filler su içerken zehirli bir okla fili vurur, filin dişini ve derisini alır, satar. Adam yine bir gün avlanmak için büyük bir ağacın tepesinde saklanır, bir fil topluluğu su içmeye gelir. Adam zehirli okla fillerden birini vurur, vurulan fil çok yüksek sesle bağırır ve diğer filler kaçar. Daha sonra yerde yatan filin yanına büyük bir fil gelir ve onun yarasını ve yara üzerindeki oku incelemeye başlar. Yaralı fil ölünce büyük fil adamın saklandığı ağaçta onu fark eder ve ağacı yerinden söker. Avcı yere düşünce büyük fil oku ve yayı alır. Diğer filler adamı helak etmek istese de büyük fil buna engel olur. Adamı sırtına alan büyük fil ve fil topluluğu bir yere varırlar. Fil, sırtındaki adamı yere indirir. Oku yayı onun önüne koyar. Avcı adam görür ki orada ejderha büyüklüğünde bir yılan vardır. Yılan filleri görünce hamle yapar. Filler kaçar ve uzaktan avcıya, önündeki oka ve yaya bakarlar. Avcı, yayını alarak o yılana zehirli oklar atar. Yılan yaralanınca filler o yılanı ayakları altına alıp öldürürler. Büyük fil adamı yine arkasına alır ve bir mevziye varırlar. Bu mevzide pek çok ölmüş fil vardır. Filler, buradaki ölü fillerin dişlerini bir araya toplarlar ve hepsi bir kısmını yüklenirler, adamı sırtında taşıyan büyük fille bir köy yakınına kadar giderler. Büyük fil adamı sıntından indirir, diğer fillerde taşıdıkları fildişlerini oraya yığarlar ve giderler. Adam köyden hamallar tutar ve dişleri oraya taşır. Bu fildişlerinden çok büyük servet edinir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kişi çok büyük suç işlemiş olsa onu helak eylemeyerek sağ bırakmakta maslahat vardır. İkincisi, akıllı kimse

düşmanını helak etmekte fırsat gözetmelidir ve fırsat eline geçtiğinde bu fırsatı kaçırmamalıdır.

8. Hikâye

Mervân b. Şa'ab el-Adevî çok yiğit bir kimse olup eşi şehre dört fersah uzaklıkta olan Minâre köyündedir. Mervân bir gece kayınbiraderleri ile şehirde bir sohbet meclisindedirler. Sohbet esnasında Mervân ve kayınbiraderleri arasında kavga çıkar oradakiler onları barıştırmaya çalışsa da Mervân içtiği şarabın etkisiyle o gece eşinin bulunduğu köye gitmeyeceğine dair talak yemini eder. Sırtında bir kaftan belinde bir kılıçla gece karanlığında bir mevzide yol alan Mervân bir çığlık duyar. Görür ki, bir arslan adamı yakalamış onu helak etmek üzeredir. Mervân kılıcını çeker ve haykırır. Mervân'ı gören arslan hamle yapar, Mervân arslanın hamlesine karşılık vererek arslanı kılıcıyla öldürür. Gün ışıdığı zaman Mervân yaralı adamın kendisiyle iyi anlaşan bir dostu olduğunu görür ve onu orada bırakmaya gönlü el vermez. Mervân öldürdüğü arslanın başını keser ve bir beze sarar, yaralı adamı da alarak şehre varır. Arslanın başını ve yaralıyı görenler hayret ederler. Yaralı adam tedavi edilir ve iyileşir. Mervânın söylediği talak yemini o kişinin hayatının kurtulmasına sebep olur.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Her işin başı ve sonuna hayırlı da olsa şerli de olsa itibar etmek gerekir. Çünkü bir musibetin meydana gelmesi şer gibi görünse de sonu hayra alamet olabilir.

9. Hikâye

Bir arap Hişâm b. Abdü'l-Melik'in halifeliğinde onun huzuruna gelir ve halifeye Tayy kabilesinin iki dağı ortasında hiç görmediği bir şeye şahit olduğunu anlatır. Hişâm bunun ne olduğunu sorunca Arap, Tayy kabilesinin iki dağı arasında yolculuk ettiği esnada sağ yanından bir arslanın sol yanından bir ejderhanın üzerine doğru hızla gelmekte olduğunu fark ettiğini bu korku sebebiyle Allah'a münacat ettiği

esnada her ikisinin arasında hiç hareket etmeden durduğunu, bu iki cânverın da kendisinin öpüp gittiklerini anlatır.

Bu hikâyede malum olan şudur ki, bir kimse ihlasla Allah'a teveccüh etse şüphesiz kurtuluş bulur.

10. Hikâye

Hemedân Kadısı Hz. Hüseyn'in mezarını ziyaret etmek için yola çıkar. Ziyaret dönüşü Şam tarafına yola çıkan kadıya bazı kimseler bir köyün adını söyleyerek orada arslanların çok olduğunu ve gece olmadan o köye varmanın emniyetli olacağını söylerler. Kadı akşam vakti köye varır. Köydekiler arslanların ve haramilerin korkusundan bir hisarda yaşarlar ve kapıları da sıkıca kilitler. Kadı hisarın önünden köy halkına yalvarır. Kadıya kapıyı açmayan halk, geçmiş zamanda bu vakitte gelen bir kişiyi içeri aldıklarını o kişinin de harami casusu olduğunu ve bütün hisarı yağmalattırdığını anlatırlar. Daha sonra Kadıya hisarın yanında bir mescit olduğunu orada kalabileceğini söylerler. Kadı o mescide girer, mescidin içinde bir odada oturur. O anda eşeğe binmiş bir kişi mescide girer. Adam eşeğini oturdukları odanın kapısına bağlar. Adam bohçasındaki ekmeği ve suyu çıkarır, yanında bulundurduğu kandili yakar. Kadı ve adam ekmeğe el uzatır uzatmaz içeriye bir arslan girer, eşek arslanın korkusundan kapı dışına doğru koşunca kadı, adam ve arslan odada kapalı kalırlar. Arslan onlara saldırmaz odanın bir köşesinde oturur. Kadı ve adam arslanın onlara saldırmama sebebini kendilerindeki yanan ateşe bağlarlar ve ateşin sönmesi korkusuyla bekleşirler. Gecenin bir vaktinde kandildeki yağ tükenir ve ateş söner. Bu iki adam sabaha kadar hiç hareket etmeden beklerler. Mescit müezzini sabah ezanını okur ve mescide girer, mescit içinde eşeği görerek kadı ile adama söğmeye başlar, onların bulunduğu odanın kapısını açan müezzini gören arslan bu durumu kurtuluş kapısı olarak görür ve müezzine saldırır ve onu öldürür, mescitten çıkar gider.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse refah ve sıhhat zamanında zamanın ne getireceğinden emin olmamalıdır ve belaya düşmüş kimse de Allah'tan ümidini kesmemelidir. Şöyle ki o müezzin gecesini sıhhat ve güvenlik içinde geçirip sabah helak oldu, o konuklar ise geceyi mihnetle geçirip sabahında kurtuluşa erdiler.

11. Hikâye

Kadı Tenûhî, bir gün Ömer b. Yahya meclisinde oturur. Küfe'den bir kimse gelerek filan yerde vekillerin birini arslanın kaptığını söyler. Ömer, duyduğu haber karşısında üzüntüye kapılır ve "Filan yılda o kimsenin atasını da arslan alıp aynı mevzide helak eyledi." der. Meclistekiler üzülen Ömer'i teselli ederler ve taziye verirler. Bir gün sonra hizmetkârlar gelerek arslanın kaptığı kişinin döndüğünü haber verirler. Ömer bu vekilin gelmesinden dolayı ferahlar ve olayın iç yüzünü ona sorar. O vekil aslanın kendisinin kapmasından duyduğu korku sebebiyle kendinden geçtiğini söyler. Bir müddet sonra kendisine gelen adam etrafında arslanı görmez, vekil azalarını kontrol ettikten sonra etrafına bakar ki her yerde adam başları ve kemikleri vardır. Adam gitmek için adımını atar ve ayağı bir nesneye çarpar, nesneyi kontrol eden adam içi dolu bir kese bulur, keseyi beline bağlar. O sırada oradan geçen yolcuların sesini işitir ve onların yanına varır. Onlarla birlikte evine gelir. Adam evine gelince keseyi açar, kesenin içi akçe doludur ve kese içinde bir de mektup vardır. Adam mektubu Ömer'in önüne koyar. Ömer mektuptaki yazıyı tanır çünkü bu yazı aslan tarafından kaçırılan vekilin babasına aittir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse bilmelidir ki; evvelde kadere yazılan ahirde azalmadan kişiye rızık olur, arslan ağzında bile olsa. Eğer ki rızık kişinin kaderinde yoksa herkes birleşse de o rızkı o kişiye veremez.

2.1.3.10. Onuncu Bap

Bu baptaki yedi hikâyede, hastalığa yakalanmış kimselerin hayattan ümitlerini kesmelerinin ardından Allah'ın lütfuyla sıhhat bulmaları anlatılır.

1. Hikâye

Bir kişi Bağdat'tan Re'y şehrine giderken yolda bir hastalığa yakalanır. Hastalığa yakalanan adamın boğazından kan gelmektedir. Çok elem çeken adam Re'y şehrinde çok hünerli bir tabip olan Muhammed b. Zekeriyya'nın huzuruna varır. Tabip adamı muayene eder ama hiç bir hastalık tespit edemez. Tabip Muhammed bir saat sonra hastayı yanına çağırarak hastaya yolculuğu esnasında suyu nerden içtiğini sorar. Hasta adam yol üzerindeki suluklarından su içtiğini söyler. Tabip, hasta kimsenin bu suluklardan su içtiği esnada bir sülük yuttuğundan şüphelenir. Tabip bunun üzerine su içinde yetişen yeşil bir ot getirterek hastaya çokça bu otu yutturur. Hasta en sonunda kusar ve boğazından bir sülük düşer, bu hastalıktan sıhhat bulur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, tabip, yalnızca kitaplarda yazanlara bakarak tedavi yolunu seçmemelidir, düşünerek ve çalışarak hastalığı tespit etmelidir. İkincisi, akıllı kimse iyi bir müftü ve doktorun olduğu yerde yaşamalıdır. Çünkü kişi müftü aracılığıyla ahiretini, doktor aracılığıyla dünyasını korur.

2. Hikâye

Kitab-ı Ferec Ba'de'ş-şidde'nin müellifinin anlattığı bir hikâyedir. Bir şehirin asilzadesinin midesinde hastalık peyda olur. Bu kişi midesindeki hastalık sebebiyle Ehvaz şehrine götürülür, ne kadar uğraşılsada hastalığına çare bulunmaz. Hasta asilzade hayattan ümidini keser. Bir gün bu asilzadenin kötü halini gören bir tabip bu halin sebebini asilzadeye sorar. Asilzade başından geçenleri anlatır.

Bu asilzade kimse, bir gün ambara gider ve orada bulunan narların başını dişiyle keserek çokça bu nimetten yer. Bu lezzeti bolca tadan asilzade ambardan çıkınca midesinde bu rahatsızlığın başladığını tabibe hikâye eder. Tabip adamın hastılığının sebebini bulduğunu ve yarın tedavisini yapacağını bildirir. Tabip köpek etinden bir yahni pişirir ve bu hastanın yanına gelerek yahniden yemesini emreder. Hasta bunun ne olduğunu sorar tabip yemesinde ısrar eder. Adam bu yahniden çokça yer. Tabip bu yemeğin üstüne hastaya kavun dahi yedirir. Hasta adam tıka basa midesini

doldurunca tabip adamın yediği etin köpek eti olduğunu söyler. Bunu duyan asilzade, kusmaya başlar. Tabip kusan hastanın çıkardıklarını inceleyince bakla büyüklüğünde canlı bir keneyi fark eder. Tabip bu keneyi adama gösterir ve hastalığın sebebinin bu olduğunu anlatır. Tabip "Bu bir cānverdür ki buna kene derler ve duvarda çok olur, yediğin narın başında imiş, ısırdığın zaman boğazından gitmiş ve midene yapışmış, bu cānverin it etine muhabbeti ve hırsını bilirdim hemen ki midene it eti inse ana yapışır." der. Ardından tabip hastaya bilmeden ve kontrol etmeden herhangi bir şeyi ağzına koymamasını tembihler.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bu tür zahmetli hastalıklar kişinin ihtiyatsızlığından kaynaklanır. İkincisi, bir kimse iyi tabiplerin yaşadığı şehirlerde ikamet etmelidir.

3. Hikâye

Saydalânî oğluna tabi olan bir yiğit vardır, bir zaman bu yiğidin erkeklik organı şişer ve çok sıkıntı çeken bu kişi geceleri ağrıdan uyuyamaz, gündüzleri de istirahat edemez hale gelir ve hastalığı günden güne ziyadeleşir. Ansızın Ehvaz'dan bir tabip Bakra'ya gelir ve Saydalânî oğluna uğrar. Saydalânî bu tabibi hastanın yanına götürür, tabip hastaya hastalığının sebebini sorar. Hastayı muayene eden tabip bir hastalık bulamayınca hastaya dönerek "Helaktan halas gerçeklikle olur, bu hastalığın sebebini doğru söyle ki ilacına meşgul olayım yoksa hayattan ümidini kes." der. Hasta kendisinin yaptığı şey sebebiyle rezil edilmemesi şartını koşarak gerçeği anlatacağını söyler. Bu adam, beden sıhhati ve şehvetinin azabına uğrayarak eşekle cinsel ilişkide bulunduğunu ve daha sonrasında bu hastalığa yakalandığını söyler. Tabip hastanın ellerini ve ayaklarını bağlatır. Tabip hastanın tenasül organını eliyle sağan tabip bir arpa tanesi çıkarır. Ardından bir merhem ile tedavisini yapar, o kişi sıhhat bulur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir kimse şehvetine kapılmayıp kendisini tutmalıdır ki bir saatlik lezzet için bunca zahmeti çekmesin. İkincisi, bir

kişi bir dertle müptela olsa halini tabiplerden gizlememelidir ki ilaç ile derdine derman bulunsun.

4. Hikâye

Mısır şehrinde işinin ehli olan, sahip olduğu sarayı hastane gibi kullanarak hastalara ücretsiz gıda ve tedavi sağlayan Katî isimli bir tabip yaşar. Şehrin ulularından birinin oğlu sekte (Kanın aniden durması) hastalığına yakalanır. Katî'nin de içinde olduğu bir tabip cemiyeti oğlanı muayene eder ve bu gencin öldüğünü ilan ederler. Katî, oğlanı muayene etmek istediğini zira ölümden başka ölüm olmadığını söyler. Oğlanın ailesi Katî'ye ne isterse yapabileceğini söyler. Katî kuvvetli bir adam getirerek oğlana kuvvetlice on değnek vurdurur. Oğlanın nabzı hareket edince bir on değnek daha vurulur. Tabipler, ölü kimsenin nabzının atmayacağını söyler. Oğlanın nabzına bakarlar ki hareket vardır. Tabip tekrar on değnek vurulmasını emreder. Değnek vurulan oğlan "Ah!" ederek uyanır ve yemek yemek ister ve iyileşir. Tabipler Katî'ye kitaplarda yazmayan bu tadeviyi nereden öğrendiğini sorar. Katî bir vakitler bir kafileyle seferde olduğu esnada kendilerine yol gösterici olan Arap kavminden birisini sekte tutar, adam attan düşer. Herkes adamın öldüğüne kanaat getirir. Kafile içindeki yaşlı bir kimse bu adama kırbaçla vurulmasını emreder. Kırbaç vurulan kimse uyanır. Bu hikâyedeki fayda şudur; tecrübeyle malum olan nesne, akıl ve kitap ile bilinmez.

5. Hikâye

Kitab-ı Ferec Ba'de'e-şidde'nin müellifi hikâye eder. Müellifin düşmanlarından biri istiska (vücudun su toplaması) hastalığına yakalanır. Adamın hastalığına deva aransa da bulunmaz. Adam, hayattan ümidini keser ve kendi haline bırakılmayı ve ne isterse yiyebilmeyi arzu eder. Nasılsa öleceğini düşünen adam büryan edilmiş çekirge satıcısından yetmiş semen değerinde alır ve hepsini yer. Bu kadar çekirge büryanı yiyen adamın içi işlemeye başlar ve bu adam üç gün boyunca üç yüz kere

hacet gidermeye icabet eyler ve zayıf düşer. Beşinci gün sonunda adamda şişlikten eser kalmaz. Pazara gezmeye inen hasta adamı gören tabip şişliğinin gitmesinin sebebini sorar. Adam başından geçenleri anlatır. Tabip, çekirge satıcısını bulur ve çekirgeleri nereden aldığını sorar. Satıcı, kendisinin avlayıp sattığını anlatması üzerine tabip satıcıya avlandığı mevkiyi kendisine göstermesini ister. Satıcı ile çekirge avlanılan yere giden tabip oradaki "mazeryun"otlarının çokluğundan şüphelenir. Çünkü bu ottan bir dirhem yiyen helak olur. Bu sebeple tabipler bu otu hastalara vermez. İşte bu çekirgelerin karnındaki ot hastaya ölüm yerine şifa getirir.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimsenin yakalandığı hastalık ne kadar ilaçsız olsa da tabipler bu hastalık karşısında ne kadar çaresiz kalsa da Allah'tan ümit kesilmemelidir.

6. Hikâye

Küfeli bir Alevi gönül şenliği veren can dostlarıyla hacca gider. Yolda arkadaşlarından biri istiska hastalığına tutulur ve kısa sürede karnı şişen adamın hayatından ümit kesilir. Mekke'den dönüşte hastalığı artan adam ölü gibi sarılarak deve sırtında taşınırken Arap haramileri yolu keser ve hastanın taşındığı hayvan sürüsünü alır gider. Memlekete erişenler adamın ailesine taziyede bulunurlar. Bir müddet sonra bu hasta adam Küfe'ye sıhhat içinde döner. Bu hasta adama nasıl iyileştiği sorulduğunda hikâyesini anlatır.

Arap haramileri hayvan sürülerini çalınca, sürülerin yükleri arasında duran bu hasta adamı çadırlarının arka tarafına bırakırlar ve hayvan sürülerini bölüşürler. Bu Araplar bir gün avdan dönerler ve çok fazla engerek yılanı getirirler. Araplar yılanların başını ve kuyruğunu keser. Onları yemek yaparak yerler. Hasta adam bu Arapların zehirli yılan yemekle helak olmadıklarını görünce kendisinin de bu yılanlardan yemesine de bir engel olmadığını düşünür. Hasta adam sürünerek onların yanına gelir ve yediklerinden ister. Hasta adama büyük bir yılan verilir. Hasta adam hayattan ümit kestiği için kendini öldürmek niyetiyle bu yılanı yer. Yılanı yiyen

hasta adamı uyku basar, adam uykudan uyanıp gözünü açınca kendisini kan ter içinde kalmış ve ishal olmuş halde bulur. Aradan birkaç gün geçince adam iyice zayıflar. Bir vakit sonra ishali kesilir ve adam kendinde güç bularak ayağa kalkar ve Araplardan yemek ister, yemeğini yiyince sağlık içinde vatanına doğru yola çıkar.

Bu hikâyedeki fayda şudur; şöyle ki mal sevgisi bazen ölüme sebep olur, bazen ölümü istemek ve hayattan ümit kesmek şifa sebebi olur, bazen şerbet içmek insan tabiatına zehir olur, bazen katilin zehrine ilaç tabiatta bulunur.

7. Hikâye

Tabip Cibrîl. Yahteşu, Hârûn Reşid ile birlikte Rakka şehrindedir. Hârûn Reşid beraberinde Me'mun ve Muhammed Emin de vardır. Hârûn Reşid'in yiyip içmeye karşı büyük bir hırsı vardır. Hârûn reşid bir gün fenalaşır. Hârûn Reşid'in hastalandığı devlet erkânı ve halk arasında duyulur. Tabip Cibrîl, Hârûn'u muayene eder ve hacamat yapılmasını tavsiye eder. Muhammed Emin'in halife olmasını isteyen hizmetkâr Kevser, Hârûn'un ölümüyle gücün kendilerine geçmesini düşünerek Tabip Cibrîl'e ulu kimselere hacamat yapmanın uygun olmadığını söyler. Mecliste bulunan Me'mun hacamatın yapılması emrini verir. Hacamat yapılır, Hârûn'dan bir şişe kan çekilir. Kendine gelen Hârûn kendisine ne olduğunu ve nerede olduklarını sorar. Olan biten Hârûn'a anlatılır. Hârûn'a turaç kuşunun göğüs etinden yemek verilir ve hoş kokular koklatılan Hârûn'un kuvveti yerine gelir. Hârûn kendisini tedavi eden hacamatçıları ve Cibrîl'i huzuruna getirtir ve onlara dileklerini sorar. Hacamatçılar on kez yüz bin akçe isterler. Cibrîl, elli bin akçe ister. Halife Hârûn, Cibrîl'e hacamaçıların hakkını mal ile eda edebileceğini fakat Cibrîl'in yaptığının Allah'ın fazlından sonra kendi hayatının devamında zahir olacağını söyler ve Cibrîl'ee on kez yüz binlik ikta verilmesini emreder. Cibrîl, ikta istemediğini belli miktarda mülk ve çiftlik istediğini söyler. Halife tarafından Cibrîl'in istekleri kabul görür.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, bir hadise meydana geldiğinde mümkün oldukça o hadisedeki belasının define uğraşılmalıdır. İkincisi, hizmetkârların her birisine yeteneklerine ve mertebelerine göre ulufe vermek lazımdır.

2.1.3.11. On Birinci Bap

Bu baptaki sekiz hikâyede, hırsızların ve yol kesen haydutların istilalarıyla malları ve davarları talan edilip soyulmuş kimselerin Allah'ın lütfuyla kurtuluşa ermeleri anlatılır.

1. Hikâye:

Di'bel b. El-Huzâ'î "Medarisu" kasidesini Efendimiz (s.a.v) için yazar. Me'mun halife Horasan'da veliaht olarak Ali b. Musa er-Rıza'yı tayin eder. Di'bel, Ali b. Musa katına vararak kasideyi ona arz eyler. Ali b. Musa Di'bel'in bu kasidesini çok beğenir ve Di'bel'e bu kasideyi kendisi emretmedikçe hiçbir yerde okumamasını söyler. Bir gün Me'mun Di'bel'e Medarisu kasidesini okumasını söyler. Di'bel "Bilmezem?" deyince Ali, Di'bel'e Medarisu kasidesini okumasını söyler. Di'bel kasideyi okuyunca Me'mun ona elli bin akçe verir. Ebûl-hasan b. Ali de elli bin akçe bağışlar. Bunun üzerine Di'bel, Ali b. Musa'dan onun tenine değmiş bir gömleği kendisine kefen eylemek için ve bu gömlek sebebiyle Allah'ın azabından eymen olacağını umarak ister. Ali ona giydiği gömleği ve gusül sonrasında silindiği peştemali verir ve Zeve'r-riyasetin de D''bel'e çok güzel sarı bir at hediye eder. Bir gün Zeve'r-riyasetin'le Di'bel giderken yağmur yağar. Zeve'r-riyasetin yağmurluğu Di'bel'e verir kendisi başkasını giyer. Di'bel tüm bu olan hadiselerden sonra kendisine bahşedilmiş sarı atı, gömleği ve yağmurluğu yanına alır ve Irak'a doğru kervanla yola çıkar. Yolda kervanın önünü haramiler keser. Di'bel kendisine verilmiş hediyelerinin hepsini onlara kaptırır. Sonrasında bir adam Di'bel'in sarı atı üzerinde, sırtında Dibel'in gömlek ve yağmurluğuyla Medarisu kasidesini okur ve ağlar. Di'bel

bu adama bu kasidenin şairini sorunca adam kasidenin şairinin kasideden ünlü olduğu söyler. Di'bel bu cevap üzerine "Peki sizin katınızda bu şiiri söyleyen kimdir?" deyince harami ona Di'bel b. Ali el-Huzâ'î cevabını verir. Di'bel kendisinin o şair olduğunu söyler. Harami nereden bileceklerini sorunca Di'bel kafileye sormalarını tavsiye eder. Bunun üzerine harami diğerlerine seslenerek kafileden ne alındıysa hepsini iade ettirir. Haramilerin başı kafile yanına bir kılavuz vererek onları sağlamca gidecekleri yere iletirler.

Bu hikâyeden malum olan şudur: Yolculukta kemal ehli sayesinde kafileler hoşluk içinde olurlar.

2. Hikâye:

Dürrî'nin huzuruna gelmesi için Müttaki Billâh Ali b. Mukille mektup yazar. Dürrî bu davete icabet ederek kervanla yola koyulur. Kervan Hiş'den iki üç günlük mesafe uzaklığında iken bir deveye ikişer kişinin bindiği yüz develik haydut topluluğunun saldırısına uğrarlar. Haydutlar, bir kişinin bile silaha davranması durumunda hepsini helak edeceklerini bildirir. Haydutlar kervanı soyar bütün malı alır. Dürrî cebinde bulunan büyük taşlı akik bir yüzüğü pamuk içine koyar ve haydutların başı sayılan kişinin katına varır. Dürrî bu yüzüğün hilafet yüzüğü olduğunu, halife olanın bu yüzük parmağında olmadıkça hilafetinin kabul edilmeyeğini anlatır. Kendisinin bu yüzüğü halifeye ulaştırmak için yola çıktığını eğer bu yüzüğü harami başı halifeye götürürse kendisine yüz bin dinar verileceğini söyler. Dürrî, haramilerin bu parayı alabilmeleri için kendisinin Şam'a doğru giderek halifeye harami kervanının nişanını vermesi gerektiğini söyler. Haramilerin ulusu Dürrî'ye harami kervanının nişanını vermesi gerektiğini de söyler. Haramilerin ulusu Dürrî'ye binek, kaftan ve ne ihtiyacı varsa verir. Dürrî oradan selametle ayrılır.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir akıllı kimse belaya maruz kalsa hile eylemelidir. Eğer hile fayda ederse amenna eğer fayda etmezse olanlar Allah'ın takdirine havale edilmelidir.

3. Hikâye:

Sûkîlerden bir kişi bir kimseye veresiye olarak mal satar. Bu kişi Sûkî olan adam huzuruna borcunun vadesi dolunca gelir onunla görüşür. Bu görüşmeleri neticesinde ikisi arasında ünsiyet peyda olur. Satıcı olan adamın bir kese dolusu dinarı vardır. Bu dinarın yerini ve kilidini dükkânına gelen alıcı dostu görür ve böylesi bir kilidi seferde ve diğer durumlarda güvenliği çok iyi sağlayacağını söyler ve dükkân sahibine kilidi nerede yaptırdığını sorar. Dükkân sahibi, kilidi yaptırdığı yeri söyler. Aradan birkaç gün geçince dükkân sahibi dinarlarını koyduğu yerde bulamaz, etrafı inceler, hiçbir yerde hırsızlık emaresi görmez, tam o anda aklına o kişi ve sorduğu sualler gelir. Dükkân sahibi hemen kilitçi yanına varır olanları anlatır. Kilitçi, garip bir adamın gelerek kendisinin kilidinden yaptırdığını söyler. Olanı biteni çözen adam o kişinin yaşadığı kervansaraya gider. Kapıların birisi üzerinde kendi kilidinin aynısından görür ve kervansaraycıya burada kimin yaşadığını sorar. Kervansaraycı Basra'dan gelen bir kimsenin olduğunu söyler. Kervansaraycı gidince dükkân sahibi cebinde anahtarla kapı üzerindeki kilidi açar. Kendine ait dinar dolu keseyi alır ve kapıyı aynı şekilde kilitleyerek evine gider.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimseler ihtiyatı elden bırakmamalıdır ve her kişinin yaltaklanmasına aldanmamalıdır.

4. Hikâye:

Kitabın müellifinin dostlarından Sâh adlı bir kişi Basra'dan bir mevziye doğru yalnız başına yola çıkar. Sâh, yalnız yolculuk edenleri helak eden bir haydut namını işitince geri dönmeye karar verir. O anda elinde değneği olan yiğit görünüşlü bir kişi de yolculuk edeceğini belirtir. İkisi birlikte yola koyulurlar yolda bir çeşme başına vardıklarında elinde kılıç olan haydut onlara yüksek sesle bağırınca o yiğit kişi elindeki sopayla hayduda saldırır. Haydut, yiğidin sopasını kılıcıyla ikiye böler ve onun başını keser. Haydut Sâh'a yönelince Sâh "Ben sana kast eylemedim, kast eyleyene yardım eylemedim, benim helakimden sana fayda yoktur." der. Haydut

Sâh'a hak verir, onun ellerini bağlayarak bütün malını alır ve onu orada bırakır gider. Sâh türlü uğraşla elindeki bağı çözer, gece vaktinde yola düşer, yol üzerinde bir ateş ışığı görür. Işığın geldiği yana gider görür ki kendisini soyan haydut bir kadında çadır içinde oturur. Haydut Sâh'ı görür ve onu öldürmeye kast eyler. Kadın öldürmemesini eğer illa ki öldürecekse uzakta öldürmesini söyler. Haydut Sâh'ı sahra ortasına götürür, yere yatırıp göğsünün üzerine çıkarak başını keseceği esnada bir arslan Sâh'ı göğsü üzerindeki haydudu alır ve götürür. Sâh yerdeki kılıcı alarak çadıra gider. Kadından malların yerini öğrenir. Kadın bu haydudun kendisini kaçırdığını söyleyince Sâh kadını yurduna eriştirir, kendisi de haydudun mallarından çok büyük zenginlik elde eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse mihnet hengâmında Allahtan ümit kesmemelidir.

5. Hikâye:

Abîle'den bir kişi bir tacirin hizmetini yapmaktadır. Bu hizmetkâr tacirin alacaklarını almak için Basra'ya varır ve çok akçe, altın toplar. Hizmetkâr Abîle'ye gitmek için bir gemi arar. En ucuz fiyatı veren gemiye biner. Bu hizmetkâr tacir için topladığı malları hazırlar ve önünde koyar, gemi ilerleyince Dicle kenarında gözsüz bir kişinin okuduğu Kur'an sesini duyan gemici tekbir getirir. Gemici tekbir getirince gözsüz kişi menziline varmak için kendisinin gemiye alınmasını ister. Gemici onun isteğini geri çevirse de hizmetkâr gözsüzün Kur''an'ı çok güzel okumasından etkilenir ve gözsüzü gemiye alır. Gemiye binen gözsüz Kur'an'ı öyle güzel okur ki hizmetkâr kendinden geçer ve uyur. Gözsüzün Kur'an okumasının kesilmesi üzerine hizmetkâr uyanır. Bir menzile vardıklarını görür. Gözsüzün varmak istediği menzildir orası. Hizmetkâr, altınları arar fakat bulamaz. Hizmetkâr, gemici ve gözsüze çıkışınca onlar "Allah Allah kanımıza girme!" derler. Gözsüz ve gemici hizmetkâra kendilerini aramasını söyler. Hizmetkâr her ikisini de tamamen kontrol eder ama altın bulamaz. Çaresizce gemiden inen hizmetkâr birkaç gün Basra

sokaklarında perişanca gezer. Bir gün onun bu perişan halini gören bir kişi ne olduğunu sorunca hizmetkâr her şeyi anlatır. Adam, hizmetkâra Benî Numayr zindanına giderek Ebû Bekr-i Nakkâş'ı ziyaret etmesini ziyaret içinde yanında iki büryan ile şarap almasını, Ebû Bekr-i Nakkâş gelince getirdiklerini onun önüne koymasını ve hiç konuşmamasını yemeği biten Ebû Bekr-i Nakkâş'ın "İsteğin ne?" sorusu ardından halini anlatmasını söyler. Hizmetkâr denileni bir bir yapar. Ebû Bekr-i Nakkâş hizmetkâra isteğini sorunca hizmetkâr başına gelenleri anlatır. Ebû Bekr-i Nakkâş hizmetkâra filan mahallede işaretli bir kapının olduğunu o kapıyı açmasını, kapının ardından olan dehliz boyunca yürümesini, sağda solda bir kapının daha bulunduğunu, sağdaki kapıdan dervişler tekkesi gibi bir yere varacağını, vardığı yerde duvarda, çok mıh çakılı olduğunu göreceğini, bu mıhlardan birine kaftanını asmasını, kaftan asmasının ardından bir cemaatin geleceğini, o cemaatle içeriye girip onlarla içki içmesini ve en sonunda bir kadeh doldurarak "Dayım Ebû Bekr-i Nakkâş aşkına!" demesini söyler. Bu sözü söyledikten sonra oradakilerin hizmetkâra güleceğini ve "Gerçek dayın mı?" diye soracaklarını onların bu sorularına karşılık hizmetkârın "Benim başım için sohbetim hakkı için o keseyi dün Abîle ırmağında gemide benden aldınız kız karındaşım oğluna veresiniz." demesi gerektiğini söyler. Hizmetkâr Ebû Bekr-i Nakkâş'ın dediklerini harfiyen yerine getirir. Bu cemaattekiler keseyi hizmetkâra verir. Hizmetkâr bir isteğinin daha olduğunu ve o keseyi nasıl kendinden çaldıklarını sorar. Hizmetkârın gözü o günkü gemiciye ve gözsüze çarpar. Gemici, her gün öğleden sonra ırmak kenarındaki yalnız kişilere gemiyi çok düşük miktara kiraladığını, gözsüzün bulunduğu mevzie gelince tekbir çektiğini, tekbiri duyan gözsüzün gemiye alınmasını engellediği, gemi içindeki müşterinin onun Kur'an'ı güzel okumasına şefkat gösterip onu gemiye aldığını, müşterinin Kur'an-ı Kerîm tilavetinden etkilenip uyumasıyla su içindeki bir arkadaşının başı üzerine koyduğu kaba paraları koyduğunu, uyanan müşterilere kendilerini arattığını anlatır. Bu olayları işiten hizmetkâr onlara çok dua ederek efendisinin yanına döner.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse her durumda hilecilerin hilelerinden, gaddarların zulmünden kaçınmalıdır ve bir kişinin ihlasını imtihan etmedikçe ona itimat etmemelidir.

6. Hikâye:

Bağdat şehrinde gençlik zamanlarında yankesicilerin halini çok iyi bilen bir kişi vardır ve kendisi de bir vakit bu işi yapmıştır. Daha sonra tövbe eden bu kişi manifaturacılık yapmaya başlar. Bir gün bu manifaturacının dükkânına bir yankesici kast eyler. Bu yankesici kendisini dükkân sahibinin kılığına sokar. Gece vaktinde dükkâna varan yankesici gece bekçisini çağırarak dükkânında işinin olduğunu ve mum yakıp getirmesini söyler. Yan kesici yanında getirdiği anahtarlarla dükkânı açar ve hesap defterinin başına oturarak hesap yapıyormuş gibi davranır. Onu gözetleyen gece bekçisi dükkân sahibinin hesapla meşgul olduğunu görür. Gece ilerleyince yankesici bekçiyi yanına çağırır ve ona birkaç akçe vererek kendisine hamal getirmesini ve bazı kumaşları sarayına taşıtacağını söyler. Yankesici, hamala dört büyük boğça kıymetli kumaşı beraberinde varacağı yere götürtür. Sabah olunca manifaturacı dükkânına gelir onu gören bekçi çok dua ederek evlatlarının onun verdiği nimetle gecesini hoş geçirdiğini söyler. Bu halden şüphelenen manifaturacı dükkânına girince kumaşlarının gittiğini görür. Vakar içinde gece bekçisini çağıran manifaturacı kumaşlarını kimin aldığını sorunca bekçi gece hamal ile manifaturacının kendisinin götürdüğünü söyler. Dükkân sahibi gece uykulu olduğundan hangi hamal olduğunu hatırlayamadığını söyleyince bekçi gece gelen hamalı hazır eyler. Dükkânını kapatan adam hamalı alarak dün geceki kumaşları nereye götürdüğünü öğrenir. Hamal onu bir gemiciye götürür. Dükkân sahibi, gemiciye kardeşinin bugün nereye vardığını sorarak yankesicinin yerini öğrenir. Gemi ile oraya varan adam gemiciye eşyasını hangi hamala taşıttığını sorar. Gemici hamalı gösterince dükkân sahibi ona birkaç akçe verir ve kendisini kardeşinin kumaşlarını taşıdığı yere götürmesini ister. Dükkân sahibi, vardığı yerde kumaşlarını

bulur. Bir kilimle kumaşını bağlar ve hamala kumaşlarını taşıttırır. Yolda ilerlerken dükkân sahibi ve hamal yan kesiciye denk gelirler. Yankesici kumaşları görünce üzülür. Dükkân sahibi ve hamala gemiye varıncaya kadar eşlik eden yankesici malların gemiye yükletilmesinde hamala yardım eder. Yan kesici kendi kilimini alarak "Allah'a ısmarladık." der ve oradan ayrılır. Herkes kendisine ait olanı alır.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Akıllı kimse bir belaya müptela olsa cezayı iş edinmemeli, hilm ve sükûnla iş görmeli, işlerin akıbetinin hakikatini düşünmelidir.

7. Hikâye:

Bir gün bir kişi köyünden tahılını öğütmek için ayrılır ve başka bir köyde olan değirmene gider. Sıranın kendisine gelmesini bekleyeceğini bilen adam yanına on günlük azık alır. Değirmene varan adam yüklerini bırakır ve azığını açar. O anda oradan oldukça heybetli, güçlü bir yiğit geçer. Adam adettir diyerek bu adamı sofraya davet eder. Davete icabet eden yiğit adamın on günlük azığının hepsini yer. Bu duruma üzülen adamın yüzündeki kederi gören yiğit adama niçin buraya geldiğini sorar. Adam geliş sebebini açıklayınca yiğit değirmene girer ve oradakileri tehdit ederek adamın zahirelerini öğüttürür. On günde bitecek işi o gün bitirten yiğit çuvalları hayvanlara yükleterek adama varacağı yer için yola çıkmaları gerektiğini söyler. Yiğidin bu sözüne karşılık adam yolun korkulu olduğunu ve yalnız yola çıkmamaları gerektiği söyler. Yiğit, adama bunu düşünmemesini yola çıkarmalarında bir sorun olmayacağını söyleyince yola çıkarlar ve adamın evine varırlar. Adamın kardeşleri, onu on günden önce evlerinde görünce şaşırırlar. Bu kardeşler bir sığır keserler ve o yiğide ikram ederler. Yiğit bir sığırı tek başına yer. Hane halkı gencin kuvvetli göründüğünü söyleyerek ne işle meşgul olduğunu sorarlar. Yiğit hikâyesini anlatmaya başlar.

Bu hikâyeye göre yiğidin adı Şeddâd ağabeyinin adı da Âd'dır. Şeddâd ve Âd kardeşler kervanlara gözcülük ve koruyuculuk ederler. Şeddâd ve Âd'ın koruduğu kervana iki yüz kişilik haramiler dahi ilişmez. Çünkü bu iki kardeş oldukça

kuvvetlidirler. Onların ünü günden güne yayılır, artık tüccarlar korkusuzca seyahat eder hale gelir. Yine bir gün Şeddâd ve Âd bir kervanla yolculuk yapmaktadır. Çöl ortasına varan kervana kızıl bir dişi deveye binmiş siyahi bir adam kast eyler. Adam kervanın Şeddâd ve Âd kervanı mı olduğunu sorar. Şeddâd ve Âd bu adama hamle yaparlar. Adam, Âd'ın başına bir yumruk vurur onu yere serer. Adam, Şeddâd'ı da kollarıyla sarar ki sanki bir serçe doğan pençesine girmiş gibi olur. Bu iki kardeşi iple bağlayan adam devesinin arkasına onları yükler ve kervandan yiyecekleri alır. Uzun bir yolculuk sonrası bir dağa varırlar. Adam dağdaki bir mağaranın önünde duran kayayı kaldırır, içeriden güzel bir kız çıkar. Kadın ve adam kervandan alınan yemekleri birlikte yerler. Yemek sonrası adam kızı tekrar mağaraya gönderir. Ardından Şeddâd'ın gözleri önünde ağabeyi Âd'ın başını keser ve onu büryan yapar. Kemikleri dışında hiçbir şeyi kalmayıncaya dek onu yemeği sürdürür. Yemek yemeyi bırakan adam Şeddâd'ın elini çözer ve onu mağaraya götürür, koyar ve kaya ile mağaranın ağzını kapatır, uyur. Şeddâd, olanlardan ötürü hayattan ümidini keser. Kız mağaradan Şeddâd'a seslenir ve adamın sarhoş olarak uyuduğunu, eğer gayret edip bu mağaradan kaçamazsa Şeddâd'ı da yarın yiyeceğini söyler. Ardından eğer bu mağaradan çıkarsa bu adamı öldürmesini ve onun şerrini yeryüzünden silmesini ister. Şeddâd, kıza bu adam eline nasıl düştüğünü sorunca, kız kendisinin bir kervan içinde yolculuk yaparken bu adam tarafından kaçırıldığı hikâyesini anlatır. Kız, adamın huyundan Şeddâd'a bahsetmeye başlar. Kız bu adamın nerede önü yayılmış bir bahadır kimseyi duysa onu yakaladığını, boğazladığını ve yediğini anlatır. Kızın bu sözünün ardından Şeddâd, mağara ağzındaki kayayı var gücüyle ittirir ve kayayı bir miktar hareket ettirir. Şeddâd, zorlukla o aralıktan çıkar ve uyuyan adamın kılıcını alır, önce iki ayağına birden kılıç darbeleri vurur. Acıdan uyanan adam hamle yapmak istese de yerinden kalkamaz. Şeddâd, adamı kılıcıyla öldürür. Mağaradaki malları sermaye olarak alan Şeddâd, kızıda memleketine ulaştırır. Şeddâd, bu olay ardından bir daha kervan koruyuculuğu yapmayacağına ant içer.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Bir kimse ne kadar yiğit de olsa kahraman olsa kuvvetine güvenmemelidir.

8. Hikâye:

Ebû Ali Kürd, yetmiş kişilik kafilesiyle casuslarının haber verdiği menzildeki bir kervana saldırır. Bu kervanda Mâverâ'ün-nehr'den bir hoca vardır. Bu kişinin kumaş ve mücevher yüklü on iki devesi ve incilerle süslenmiş gayet güzel bir cariyesi vardır. Ebû Ali ve adamları kervana saldırarak adamın develerini kervandan uzaklaştırır. Bu haydutlar hocayı bağlayarak koyup gitmeyi planlar. Develer arasında pek kıymetli olmayan bir at vardır. Hoca tazarru ederek bu haramilere yalvarır ki bu atı kendisine versinler. Hoca niyetinin hac olduğunu bulundukları yerle vatanı arasındaki mesafenin uzun olduğunu, hayırlı bir işe mani olmamalarını ve onlardan mal istemediğini, bineksiz bu çölden çıkılamayacağını söyler. Haydutlardan tecrübece daha yaşlı birisi bu hocaya istediklerinin verilmemesini ve onu bağlayarak bu menzilde bırakmaları gerektiğini söyler. Haydutlar, acıyarak atı ve bir günlük yiyeceği hocaya verirler. Hoca haydutlara çok dua ve senada bulunduktan sonra çöl ortasında kendisine saldıranlardan korunmak için okunun ve yayının da kendisine verilmesini ister. Haydutlar yalnız bir kişinin kendilerine zarar veremeyeceğini düşünerek yaşlı adama oku ve yayı verirler. Hoca cariyesine doğru gidince cariye yüksek sesle ağlar. Hoca haydutlara dönerek kendi canını bağışlaması sebebiyle bir nasihat vereceğini söyler ve "Nasihatimi kabul kılasınız ve ne aldı iseniz veriniz ve başınızı selametlikle alıp gidiniz, şöyle ki canımı bağışlamaya minnet eylediniz ben yetmiş canı size bağışlamaya minnet ederim." der. Hocanın bu sözlerine haydutlar gülünce ağzından köpükler fışkırırcasına öfkelenen hoca sözünü bir daha yineler. Bu sözü üzerine haydutlar adama saldırır ve aralarında bir ok atımı mesafe kalınca hoca belinden beş ok çıkarır ve beş ok ile beş adamı düşünür. Okları sürekli haydut üstüne yağdıran hoca hepsinin ayaktan düşmeden gitmelerini söyler. Haydutlar hocayı dinlemez. Hoca otuz adamı okuyla düşürünce helak olmaktan korkan haydutlar

atlarıyla başka yöne gider. Hoca onlara attan inmelerini yoksa hepsini oklayacağını söyler. Haydutlar tekrar hamle yapar. Adam yine onların bazısını helak eder. Geri kalanlar atlarından inerler ve silahlarını bırakırlar. Haydutların atlarını ve silahlarını alan hoca giderken atlarına isim takan haydutların bazısı atını adıyla çağrınca gitmeye niyet eden atları hoca okla öldürür. Hoca bütün malları alarak cariyesiyle oradan ayrılır.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Düşmanın zayıfını hor görmemek gerekir ve tecrübe etmediğin kimseye hakaretle nazar etmemek lazımdır.

2.1.3.12. On İkinci Bap

Bu baptaki yedi hikâyede, korkudan gizlenmiş kimselere Hakk Teâlâ'nın kurtuluş nasip etmesi anlatılır.

1. Hikâye

Abdü'l-Melik b. Mervân şamdan Irak'a saldırır. O vakitler Abdü'l-Melik kardeşi Mus'ab İbnü'z-zübeyr Küfe'de, Abdullah b. el-Zübeyr Basra'da emirdir. Mus'ab, Abdül-melik'le savaşa girişince beylerinden hıyanet gördüğünü öğrenerek mağlup olacağını anlar. Mağlup olacağını anlayan Mus'ab, Abdullah b. Kays er-Rakyad'ı çağırarak yenileceğini ve devletinin son bulacağını Abdullah'ın kendini kurtarmak için istediği yere gidebileceğini söyleyerek ona çok mal bağışlar. Mus'ab şehit edilince Abdullah kaçar ve Küfe'ye gider. Abdullah gördüğü ilk eve destursuz girer, bu evde, bir kadın ve iki vardır. Abdullah katından özür dileyerek canını onlara emanet eder, kadın da kabul eyler. Kadın evindeki çardağa Abdullah'ı yerleştirir. Abdullah bu evde bir yıl kalır. Kadın bu bir yıl süresince her gün gelir ve Abdullah bir isteği olup olmadığını sorar daha sonra da gider. Kadın evinde kalan Abdullah'a bu bir yıl içinde asla adını ve neden gizlendiğini sormaz. Abdullah da kadına adını, nesebini ve kabilesini sormaz. Münadiler her gün Abdullah adını sokaklarda çağırırlar. Münadilerin Abdullah'ın ismini bağırmayı kesmeleri üzerine Abdullah

gitmek istediğini kadına söyler. Kadın gece vakti ayrılan Abdullah'a yüklü iki deve ve çok altın verir. Abdullah evden ayrılınca Mekke'ye gider ve sarayının kapısını çalar. Kimsiniz sorusuna cevap olarak "Abdullah b. Kaysım." deyince hane halkı ağlamaya başlar. O gece evinde kalan Abdullah Medine'ye doğru yola çıkar. Abdullah ikindi ile akşam vakti arasında Abdullah b. Ca'fer katına varır ve ona sığınmak istediğini söyler. Abdullah b. Ca'fer Abdü'l-Melik'in kardeşinin kızı olan Ümmü'l-benîn'e Abdullah b. Kays için bir talep yazar. Abdullah b. Kays Ümmü'l-benîn'in bulunduğu şehir olan Şama gider. Abdullah Ümmül Benine halini anlatır. Ümmü'l-benîn Abdullah b. Ca'fer'in Abdullah b. Kays için kendisine mektup yazdığını, Abdü'l-Melik'e anlatır ve Abdullah'ın affını talep eder. Abdül-melik eman vererek Abdullah'ın huzuruna gelmesini söyler. Bütün Şam ehlinin bulunduğu meclise Abdullah varınca Abdü'l-Melik onu halka tanıtır. Orada hazır bulunanlar halife engel olmazsa onu öldürmek istediklerini dile getirirler. Abdü'l-Melik ona eman verdiğini söyler ve ona çok mal bağışlar.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Abdü'l-Melik'e hal olarak uymak lazımdır zira katline hırs eylediği Abdullah b. Kays'ı affederek onun için teklif edilen şefaate itimat etmiştir.

2. Hikâye

Bu hikâyenin baş ve orta kısmı eserin 149-b ve 150-a nolu sayfalarının eksikliği sebebiyle özetlenememiştir. İkinci hikâyenin faydalarının belirtildiği fasl kısmı elde bulunmasına rağmen hikâyenin bütün ele alınamadığı için bu hikâye özetlenememiştir.

3. Hikâye

150-b ve 151-a nolu sayfaların eksikliği sebebiyle bu hikâyenin başlangıç kısmı 152-b ve 153-a nolu sayfaların eksikliği sebebiyle hikâyenin son kısmına ulaşılamamıştır.

Elimizde yalnızca hikâyenin düğüm kısmı bulunduğundan bu hikâyenin özeti yapılamamıştır.

4. Hikâye

152-b ve 153-a nolu sayfalar dördüncü hikâyenin başlangıç kısmını da içermektedir. Bu sebeple dördüncü hikâyenin düğüm ve çözüm bölümü elimizde mevcuttur. Hikâyenin geçtiği yeri ve kahramanları açıklayan, okuyucuyu hikâyeye hazırlayan serim bölümünün eksikliği düğüm bölümünün çözümlenmesini engellemiştir. Bu sebeple bu hikâyenin özeti yapılamamıştır.

5. Hikâye

Kutan b. Muaviye'l-kilâbî İbrahim b. Hüseyn'e biat etmiş bir cemaattendir. İbrahim ölünce Ebû Mansûr Ca'fer şerrinden korkan Kutan canına zarar gelmemesi için kayıplara karışır. Ebû Mansûr Ca'fer Kutan'ın tüm malını Beytü'l-mala naklettirir. Aradan bir müddet geçer fakat Kutan'ın durumu günden güne kötüye gider, Kutan, Ebû Mansûr Ca'fer katına giderek af dilemeyi düşünür ve Basra'ya doğru yola çıkar. Kutan yakın dostu olan Ebû Amr Alâ'ya bu fikrini açar ama Ebû Amr bunun isteyerek ölüme gitmek olduğunu söyler. Kutan Bağdat'a varır ve Ebû Mansûr Ca'fer, sarayı kapısına varır. Ebû Mansûr Ca'fer'in hacibi, Rebî o anda halifenin yanına gitmek için atıyla kapıdan çıkmaktadır. Kutan, Rebî'ye selam verir, selamı alan Rebî Kutan'a kim olduğunu sorar. Kutan adını söyleyince Rebî bir hizmetkârına Kutan'ı alıp bir yerde saklamasını sonra da hapsetmesini emreder ve halife sarayına doğru gider. Başına gelenlerden sonra Kutan'ın korkusu daha da şiddetlenir. Hizmetkâr, Kutan'ı bir eve kapatır. Akşam vaktinde su ve yemek getiren hizmetkâr Kutan'ı Ebû Mansûr Ca'fer katına götürür. Ebû Mansûr, Ca'fer'in yanında Rebî hacip durmaktadır. Ebû Mansûr, Ca'fer Kutan'a kim olduğunu ve istediğini sorar. Kutan b. Muaviye olduğunu açıklayan Kutan, Ebû Mansûr Ca'fer'in düşmalarıyla dostluk kurarak ona karşı geldiğini itiraf ederek ondan çokça özür diler.

Ebû Mansûr Ca'fer, Kutan'ı bağışladığını açıklar. Kutan, Ebû Mansûr Ca'fer'den kendisine ait Beytü'l-mala götürülmüş malları talep eder. Ebû Mansûr Ca'fer tüm malını Kutan'a iade ettirir.

Bu hikâyedeki fayda, padişahların öfkesinden halas olmak için kişinin günahını itiraf edip özür dilemesinden başka vesile yoktur.

6. Hikâye

Ebû'l-kâsım b. Ahmed b. Ma'ruf, Kâfûr zamanında Mısır'dadır. O vakitler Mısır'ın Halep şehrinden olan Nâzırî adlı bir kimsenin malını Seyfu'd-devvele müsadere ettirir. Nâzırî Halep'ten Mısır'a gelir. Kâfûr, her yıl beş yüz bin dinarı mihnet zedelere dağıtmak için kullanır ve bu maldan Nâzırî'ye de verilir. Bir gün Kâfûr huzurundaki cemaat Nâzırî'yi zina ile itham ederek ona iftira ederler. Kâfûr duydukları karşısında çok öfkelenir. Kendisine iftira atıldığını öğrenen Nâzırî, Kâfûr'a kendisine isnat edilen suçu işlemediğini, işlediği bir suç var ise o da zayıf ve bi-çare olmasından ötürü olduğunu anlatan bir tövbe name yazar. Kâfûr yazılanlara itimat etmez. Ebû'l-kâsım b. Ahmed b. Ma'ruf Halep'e gider. Seyfu'd-devvele'nin nedimi olan Muhammed Esmarî'ye duyduğu bu kıssayı anlatır. Muhammed Esmarî, Ebû'l-kâsım'a Nâzırî'nin dostu olduğunu ve bu kıssanın güzel bir şekilde Seyfu'd-devvele anlatılmasını böylelikle Nâzırî'nin derdine çare olacağını söyler.

Seyfu'd-devvele huzuruna gelen Ebû'l-kâsım'a Mısır'dan ne haberler olduğunu sorar. Ebû'l-kâsım Nâzırî'nin kıssasını Seyfu'd-devvele'ye anlatır. Duydukları karşısında Seyfu'd-devvele güler. Seyfu'd-devvele Ebû'l-kâsım'a ihsanda bulunma hakkının olduğunu söyleyince Ebû'l-kâsım kendisine her zaman ihsanda bulunulacağını Nâzırî'nin ihsana daha çok ihtiyacı olduğunu söyler. Seyfu'd-devvele, Nâzırî'ye üç bin dinar bağışladığını açıklar, Ebû'l-kâsım beş bin olmasını önerir, Muhammed Esmarî ise bu paranın Nâzırî'nin memleketine dönmek için yetmeyeceğini söyler. Bu sözler üzerine Seyfu'd-devvele Nâzırî'den alınan tüm

malın iade edilmesi emrini verir. Nâzırî gönül hoşluğu içinde memleketine döner, hali eskisinden daha iyi olur.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, başına bela gelmiş kimse Allah'tan ümidini kesmemelidir zira Kâfûr, Nâzırî'den ihsanını kesti. Bu olay Nâzırî'nin saadetine sebep oldu. İkincisi, padişaha yakın kimseler bir dostu için bir isteğini arz edeceği zaman iyi bir zamanı kollamalıdır.

7. Hikâye

Katâmî, İshak b. İbrâhîm et-Tahirî divanına gidip gelir. İshak b. İbrâhîm et-Tahirî meclisinde temiz siretli ve Ebû Galib adlı bir kişi vardır. Divan ehlinden bazı kimseler yalan beyan içeren kararname yazarak çok mal kazanırlar. İshak b. İbrâhîm bunu duyunca kimisini yakalatır, kimisinin elini kestirir. Bu kişilerden bazıları ise kaçar. Ebû Galib de kaçan kimselerle birliktedir. Aradan bir müddet geçer ve İshak b. İbrâhîm vefat eder. Katâmî, bir gün Ebû Galib'i Bağdat'ta çok zengin olmuş olarak görür ve bu halin sebebini ona sorar. Katâmî'yi sarayına götüren Ebû Galib hikâyesini anlatmaya başlar.

Ebû Galib, İshak b. İbrâhîm'in cezalandırmasından korkarak Bağdat'a kaçar. Orada birçok kimseye iltica etse de kimse onu kabul etmez. Bunun üzerine Ebû Galib Mısır'a gider. Hali perişanlığa erişen Ebû Galib'in bütün hizmetkârları gider. Ebû Galib yanında kalan bir hizmetkârı ile evde kalakalır. Yiyecekleri kalmayınca Ebû Galib sırtındaki kaftanını hizmetkârına vererek satmasını söyler. Ebû Galib bu hal üzere üzüntü içinde evinde otururken duvardaki bir delikten bir fare çıkar fare ağzındaki altını duvarın dışına koyar. Fare bu şekilde birkaç altını daha duvardaki delikten çıkarıp onlarla oynamaya koyulur. Fare getirdiği altınlardan birini alır gider. Geri kalan altınları alan Ebû Galib, kaftanı satıp dönen hizmetkârına altını vererek pazardan bir kazma satın almasını emreder. Kazma gelince duvarı kazarlar ve içi bin dinar altın dolu bir testi bulurlar. Ebû Galib, bu para ile Bağdat'tan çokça emlak satın alır. Bu olanlardan sonra Ebû Galib, mahlûk hizmetini etmemeye yemin eder.

Bu hikâyedeki faydalar şudur: Sabrın sonu selamettir zira zaman içinde mihnet nimete dönüşür şöyle ki Ebû Galib başına gelen mihnete sabredip bir saat içinde bir testi dolusu altına malik oldu.

2.1.3.13. On Üçüncü Bap

Bu baptaki on bir hikâyede, aşk derdine düşen kimselerin çektikleri mihnetler sonrasında muratlarına ermeleri anlatılır.

1. Hikâye

Amr b. Davayra'nın kardeşi, amcasının kızına âşık olur. Amcası kızını yeğenine vermek istemez ve yeğenini kızını rahatsız etme, halk ortasında aile fertlerini küçük düşürme gerekçesiyle Irak beyi olan Hâlid bin el-Kusayrî'ye şikâyet eder. Hâlid b. Abdullah bu şikâyet üzerine genci hapsettirir. Halk arasından seçkin kimselerden oluşan bir cemaat bu gence şefaat eder. Genç, bir daha kızın yaşadığı yere varmamak ve kızın adını anmamak koşuluyla serbest bırakılır. Aradan bir müddet geçince bu genç aşk hararetiyle bir gece vakti kızın sarayı önüne varır. Tam vardığı esnada amcası onu yakalar ve Hâlid b. Abdullah katına götürür. Amcası yeğenini uygunsuz bir vakitte evinin kapısında yakaladığını söyleyerek davacı olur. Hâlid b. Abdullah gencin hırsızlık için orada olduğunu düşünerek elinin kesilmesini emreder. Amr b. Davayra kardeşinin durumundan haber alır ve Hâlid b. Abdullah'a bir mektup yazar. Hâlid b. Abdullah, gencin durumunu araştırması için birkaç kişiyi görevlendirir. Araştırmanın ardından gencin aşk derdine müptela olduğu anlaşılır. Aşığın halinden haberdar olan Hâlid b. Abdullah, kızın babasını huzuruna çağırtır ve bu genç için kızını ondan ister. Gencin amcası inat eder ama sonunda kızını vermeye razı olur ve garip âşık muradına erer.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, mümkün oldukça mahbubu ifşa edip perdesini yırtmamak gerektir şöyle ki o âşık elinin kesilmesine razı olup sevdiğini

ifşa etmedi. İkincisi, mihnet zedelere rahm etmek ve kardeşleri murada eriştirmek gerekir.

2. Hikâye

Kitab-ı Ferec Ba'de'ş-şidde'nin müellifi hikâye etmiştir.

Ebû'l-hasan b. Meymun Muttaki'nin validesi ve oğlunun kitabeti işiyle görevlendirilir. İbni Meymun görevi sırasında şarkıcı bir cariyeye gönlünü kaptırır. Şarkı talimine giden cariyenin yüzünü grüp sesini işiten İbni Meymun'un aşkı günden güne ziyadeleşir. İbni Meymun'un aşkı karşılıksız değildir, cariyenin de ona meyli vardır. İbni Meymun bu cariyeyi satın almayı düşünür fakat cariyenin efendisi satış bedeli olarak üç bin dinar istemektedir. İbni Meymun gelecekteki geçimi endişesiyle bu cariyeyi satın almaya cesaret edemez. Bir gün cesaretini toplayan İbni Meymun kızı satın almak için dellallara gider ve cariyenin Muttaki sarayına satıldığını öğrenir. Dünyası kararan İbni Meymun yemeden içmeden kesilir ve Muttaki'nin validesinin kitabet işini dahi ihmal eder. Muttaki'nin validesi İbni Meymun'un halinden haber getirmesi için bir adam yollar. İbni Meymun, adamdan çektiği aşk derdini Muttaki'ye iletmesini ister. Elçi ise bunun uygun olmadığını söyler. İbni Meymun derdini Muttaki'nin validesine anlatır, valide bu sevdadan vazgeçmesini ona anlatır fakat İbni Meymun dinlemez. Aşk derdine çare bulmak isteyen İbni Meymun halk içinde Muttaki'ye yakın herkese derdini açar. Onu dinleyenlerden kimileri onunla alay eder kimileri de canından olmaması için bu aşktan vazgeçmesini nasihat eder. İbni Meymun kitabet görevini çok aksatmış olduğundan yerine yeni birisinin atanacağını duyar ve yaptığı hatadan ötürü saraya varır. Özür dileyen İbni Meymun eski vazifesine getirilir. Vazife başına geçen İbni Meymun cariyenin aşkını unutmak maksadıyla şaraphorluğa başlar. Bir gece dostlarıyla eğlenen İbni Meymun herkesin evine gitmesiyle hanesinde bir başına kalır. Tam o anda saraydan gelen bir cemaat İbni Meymun kapısına gelirler. İbni Meymun, gece vaktinde Muttaki'nin adamlarının kapıya gelmesiyle korkuya kapılır.

Cemaat onu dışarı çağırır, korkuya kapılan İbni Meymun hanesinin bahçesine çıkınca maşukunu görür. Maşukuna çokça mal ihsan edilmiş olduğundan cemaat yüklü develeri İbni Meymun'a teslim eder. İbni Meymun maşukuna bu ihsanın kendisine niçin yapıldığını sorunca cariye anlatmaya başlar.

Muttaki bir akşam eğlence meclisine tüm sazendeleri toplar ve keyif sürerken bu cariyeden bir şarkıyı okumasını ister. Cariyenin aklına İbni Meymun düştüğü için cariye şarkı söylerken ağlar. Muttaki bunun sebebini sorunca cariye dürüstçe İbni Meymun'a âşık olduğunu anlatır ve ağlar. Haremdeki diğer cariyeler ve Muttaki'nin validesi kızın ağlamasına gülmektedirler. Muttaki validesine "Onun ağladığı senin güldüğün şeyin sebebi nedir?" der. Valide İbni Meymun'un durumunu anlatır. Bunun üzerine Muttaki çokça mal bağışlayarak bu cariyeyi İbni Meymun'a yollar.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, akıllı kimse ulu mertebeli bir kimsenin karşısında sorulan suallere dürüstlükle cevap vermelidir ki o cariye öyle yaptı. İkincisi, bir padişah ulu bir hizmetkârının derdinden haberdar olsa onu maksuduna eriştirmelidir. Üçüncüsü, sıkıntıya düşmüş bir kimsenin derdi mal ile def edilebilirse kişi bu yolda mal harcamaktan sakınmamalıdır.

3. Hikâye

Bağdat şehrinde çok mal ve mülk sahibi yiğit bir kimse yaşamaktadır. Bu yiğit, şarkıcı bir cariyeye âşık olur. Aşkı günden güne ziyadeleşen yiğit cariyeyi satın alır. Şarkıcı olan cariyeyi nerede iyi bir hoca varsa ona göndererek ilmini artırır. Şarkıcı cariye sanatında mahir hale gelir. Böylece uzun bir zaman cariye ile yiğit hoşça günler geçirirler. Bütün malını eğlence ve cariyesi için harcayan o adam o kadar fakir hale gelir ki yiyecek ekmek alamaz hale gelir ve eski kıyafetlerle dolaşır. Dostlarına akıl danışan adama herkes cariyenin musikideki yeteneğini kullanarak bunun halka arz edilmesi söyleyince adam elem çekmenin bundan daha iyi olacağını söyler ve bu tavsiyeye uymaz. Halleri perişan olan adamla cariyesi konuşurlar ve cariye efendisine kendisini satmasını, böylelikle hem kendinin rahat edeceğini hem de

efendisinin sermaye edineceğini söyler. Adam kızı pazara götürür. Pazarda eğlence ve içki meclisine düşkün olan bir Hâşimî beş yüz dinara cariyeyi satın alır. Cariye çok ağlar ve feryat figan eder. Adam beş yüz dinarı alır, aklı başında değildir zira mahbubunu kaybetmiştir. Bir mescide girer beş yüz dinarı başının altına koyar ve uyur. Birisinin başının altındaki keseyi çekmesiyle uyanan adam hırsızı kovalamaya yeltenir, görür ki ayakları iple bağlıdır. Hırsızı elinden kaçıran adam hem sevgilisinden hem de sermayesinden olur. Bu olayın kederinden adam Dicle kenarına varır ve kendini suya atar. Etraftakiler onun ayağının takılıp suya düştüğünü zannederek onu sudan çıkarırlar. Adam durumu onlara anlatınca ona çokça nasihat ederler. Adam eski dostlarından birinin yanına gider. Bu dosta ona elli dinar verir ve kendisinin Bağdat'a giderek bu elli dinarı sermaye edinmesini tavsiye eder. Bu tavsiye adamın aklına yatar ve adam tekrar Dicle kenarına gelir. Orada büyük bir gemi görür. Gemicilerden kendisini gemiye almalarını ister. Gemiciler ona denizci kıyafeti giydirerek onu gemiye alırlar. Adam, gemide beklerken cariyesinin makul bir şekilde aynı gemiye bindiğini görür ve bu geminin Hâşimî'ye ait olduğu anlar sevinir. Gemi hareket eder kuşluk vaktinde sahile çekilen gemide Hâşimî ve kardeşleri yemek yemeye meşgul olurlar ve cariyenin kendilerine şarkı söylemesini isterler. Cariye bir şarkı okumaya başlar ama şarkının sonunu getiremez ağlamaya başlar. Bunu gören adam haykırarak bayılır, gemiciler adamı sara hastası zannederler ve onu zorla ayıltırlar. Kız tekrar bir şarkı söylemeye başlar ama yine sonunu getiremez ve ağlarken bayılır. Bu gören adam bir "Ah!" narası atar ve düşer. Gemiciler bu adamı gemiye almakla iyi etmediklerini düşünürler. Baygın haldeki adamı oldukları yerdeki sahil kenarına atarlar.[20] Baygın adam kendine gelir, görür ki gemi gitmiş ağlamaya başlar. Bu dertle delireceğini düşünen adam uzaktan bir geminin geçtiğini görür ve kendini onlara aşikâr ederek gemiyle Basra'ya gider. Basra'da bir bakkaldan divit isteyen adam birkaç satır yazı yazar. Bakkal adamın

[20] 163-b-164-a nolu sayfa eksik olduğundan buradaki cümle bağlamdan çıkarılarak yazılmıştır.

yazısının güzelliğine bakar ve adama ne sebeple bu şehre geldiğini sorar. Adam her şeyi anlatınca bakkal adama günlük buçuk akçeye dükkânın hesap defterini tutmasını teklif eder. Çaresiz adam bu teklifi kabul eder. Bu şekilde iki yıl geçer. Bakkal, adama çok güvenir hale gelir ve kızını ona nikâhlar. Adam, bakkalın kızıyla evlenir fakat hayattan zevk almayı ve gülmeyi kendine haram sayar. Bir gün Basra'daki herkesin gruplar halinde Able suyuna gittiğini gören adam bunun sebebini eşine sorar. Eşi bunun bir bayram geleneği olduğunu söyleyince adamın içine Hâşimî'den ve cariyesinden haber duyabileceği ümidi düşer. Adam hazırlık yapar bir gemi ile Able nehrine gider. O esnada bir gemide cariyesini görür ve haykırır. Cariyenin gemisindekiler de bağırarak sevinçlerini gösterirler. İki gemi birbirine yanaşır. Adamı, Hâşimî'nin gemisine alırlar. Gemicilerin adamı sahile bıraktıktan sonra suda boğulduğunu düşündüklerini ve bunu da cariyeye söylediklerini anlatırlar. Cariye bunun üzerine o günden sonra Hâşimî'den izin ister ve bir daha şarkı söylemez, saçlarını keser ve ibadetle meşgul olur. Hâşimî, adama olanları anlatınca artık meselenin ikisi arasında olduğunu belirtir. Adam cariyenin azat edilmesini talep eder. Hâşimî bir cemaat önünde cariyeyi azat eder ve ikisine dini nikâh kıyar. Adam Basra'da bakkalın kızına giderek onu ikna eder ve gönül hoşluğuyla ondan ayrılır. Hâşimî cariye ve adama ihsanda bulunur. Öyle ki adamın durumu eskisinden daha iyi hale gelir.

Bu hikâyedeki faydalar şunlardır: Birincisi, akıllı kimse malının çokluğuna güvenerek eğlenceye meşgul olup gaflete düşmemelidir. İkincisi, şarap tuğyandır ki hem dünyayı hem ahireti ziyan eder.

4. Hikâye[21]

Basra ehlinden bir kimse çok malla mümtazdır. Bu adam bir gün henüz olgunlaşmamış bir cariyeye âşık olur. Bu cariyeyi satın alan adam onu ilim ve edep

[21] Bu hikâyedeki bazı karakter ve olaylar sayfadaki mürekkebin dağılması sebebiyle okunamadığından eksiktir.

öğrenmesi maksadıyla hocalara gönderir. Adamın aşkı günden güne ziyadeleşir. Adam aşkından malının kârını bile düşünemez olur ve tüm servetini kaybeder. Durumları o kadar kötüye gider ki yiyecek alacak paradan mahrum olurlar. Bu cariye de adamın kendisine olan aşkını görüp ona acır ve efendisine kendisini satmasını bu yolla da geçim derdinden kurtulmasını tavsiye eder. Adamın akçesi yoktur fakat dimağında aşkı çoktur. Bir müddet sonra adamın zarureti son noktaya gelince cariyesini satmaya karar verir. Cariyeyi Basra Emiri Ömer b. Abdullah b. Mu'ammerü'l-temi otuz bin dinara satın alır. Adam cariyesini satar satmaz pişman olur, yakıcı ahlar çekerek gözlerinden yaş boşalır. Onun bu halini gören İbni Mu'ammer âşıkla maşuku arasına girmek istemez ve satın alınan cariyeyi efendisine geri verir. Otuz bin dinarı da bu adama bağışlar.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Her kim ki bir mihnet zedenin halini müşahede etse o kimselerin gam ve kederini gidermek kişinin elinden gelirse bu fırsatı kaçırmamalıdır, nimetinin ve heybetinin eksileceğini düşünmemelidir.

5. Hikâye

İshak b. İbrâhîm el-Musli Hârûn Reşid'in hac dönüşü Basra'ya uğradığını anlatır. Ca'fer b. Yahya el-Bermeki Hârûn Reşidledir. Bir gün Ca'fer İshâk'a bir şarkıcı cariyenin sanatını ve namını işittiğini fakat bu cariyenin, bulunduğu yer olan hareminden başka yerde görülmesine razı olmayan sahibinin olduğunu söyler. Nuhâs[22] ve Ca'fer tüccar kılığına girerek bu cariyeyi görmeye karar verirler. Vardıkları yerine kapısını çalan Nuhâs'a kapıyı kaftan giymiş ev sahibi açar. Nuhâs ve Ca'fer, girdikleri dehlizin vezirlere layık bir yer olmasına rağmen ev sahibinde fakirliğin zahir olduğunu görür. Ev sahibi genç, eski bir hasır çıkararak yere serer. Evin içine girerek cariyesini gönderir. Nuhâs cariyenin çok güzel olması karşısında meftun olur ama cariyenin giydiği kaftanın genç adamın giydiği kaftanla aynı olduğu

[22] Bu karakter hakkında bilgi verilmemesinin sebebi 167-a nolu sayfanın mürekkebinin dağılması sebebiyle bazı satırların okunamamasıdır.

düşüncesine kapılır. Ca'fer cariyeyi önünde oturtur ve ona sanatını göstermesini söyler. Şarkıcı olan cariye elindeki sazıyla bir name seslendirirken birden ağlamaya başlar, o eğlence hali ıstıraba dönüşür. Cariyenin ağlaması ardından ev içindeki gencin de ağlama sesi dışarıya kadar gelir. Cariyenin eve dönmesiyle genç dışarıya çıkar ve kendilerini maruz görmelerini ister. Ca'fer ve Nuhâs yiğide maksadının ne olduğunu sorar. Yiğit, cariyesini azat ettiğini ve dini nikâhla onunla evlenmek istediğini söyler. Cariyeye evlenmek için cevabı soran ve "Evet" yanıtını alan Ca'fer hutbe okuyarak ikisinin nikâhını kıyar. Ca'fer nikâhtan sonra bu yiğide nasıl bu hale düştüğünü sorar. Yiğit hikâyeyi anlatmaktan çekinse de anlatmaya başlar.

Bu genç şehrin ulularından birinin oğludur. Çocukken kendisinin mektebe gönderildiğini ve evlerinde bulunan bu cariyenin de aynı mektebe verildiğini anlatır. Evde ve mektepte beraber olan bu iki çocuk birbirlerine çok alışırlar ve oğlan cariyeye âşık olur. Cariye müzik tahsis etse oğlan dahi müzik tahsil etmeyi ister. Yemeden içmeden kesilen oğlan cariyeye âşık olduğunu söyler. Anne ve babası oğullarını kıramaz ve o cariyeyi oğullarıyla evlendirirler. Bir müddet sonra gencin babası vefat eder. Genç ticaretteki tecrübesizliği ve israfı sebebiyle bütün malını kaybeder. Halleri öyle bir hale ulaşır ki cariye ve oğlanın elinde sadece bir kaftan kalır. Oğlan dışarı çıkacağı zaman kaftanı o giyer, cariye evde peştamala sarılır. Bu kadar fakirliğe dayanamayan genç cariyesini rahata eriştirmek ve kendisini de sıkıntıdan kurtarmak maksadıyla onu satmaya karar verir fakat müşterilerin onu yalnızca kendi evinde görmesine izin vereceğini dellale bildirir. Bu sözleri işiten cariye oğlanın aşkının gerçek olduğunu düşündüğü fakat efendisinin ikiyüzlü olduğuna kanaat getirdiğini söylemesiyle genç adamın içi burkulur. Cariye ne kadar kötü duruma düşse de asla efendisinden vazgeçmeyeceğini anlatıp yüksek sesle ağlamaya başlar. Oğlan cariyesine ayrılık için endişe etmemesini söyler ve onu azat eder. Oğlan bu sebeple Ca'fer ve Nuhâs huzurunda nikâh talep ettiğini söyler. Ca'fer ve Nuhâs hikâyeyi dinledikten sonra İshâk'la birlikte dışarıya çıkarlar. İshâk, Ca'fer'e içinin parça parça olduğunu söyleyerek böyle muhtaç kişinin mahrum

bırakılmasının güzel ahlaka layık olmadığını söyler. Bu söz üzerine Ca'fer Nuhâs'a emrederek bu yiğide üç bin dinar, bir at bağışlar ve onu bir işe yerleştireceğini söyler. Nuhâs onlardan ayrılır. Nuhâs, yiğidin yanına gelerek evlerine teşrif eden kimsenin Ca'fer b. Yahya b. Hâlid el-Bermekî olduğunu açıklar, emredilen malları ona verir. Genç adam, Ca'fer huzuruna gidince ona çok mal bahşedilir. Halk arasında meşhur olan genç çok malla makam mansıp sahibi biri olur.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Allah rızası için bir kimseyi kölelikten azat eylemekte dünyevi ve uhrevi pek çok fayda vardır. Zira o yiğit cariyeyi azat eyledi çektiği tüm sıkıntılar son buldu.

6. Hikâye

Ebû Muhammed Cürcanî Bağdat şehrinde Ebû İshâk eş-Şâfî katında fıkıh ilmi tahsil eder. İlim tahsil edenler arasındaki Horasanlı bir gence ailesi hac kafileleriyle yıllık nafakasını yollar. Bu genç bir gün kendisine hizmet etmesi için bir cariye satın alır, cariye ile aralarında muhabbet hâsıl olunca genç bir yıllık nafakasının hepsini bu cariyenin ihtiyaçları için harcar. Horasanlı genç, âdetince her yıl bir kişiden borç alır, ailesinden nafakası gelince o parayı da borcuna verir, böylelikle o kişiden gelecek yıl için yine borç alabilir hale gelir. Bir yıl hac kafilesi gelir fakat gence ailesinden nafaka gelmez. Alacaklılar ısrarla gencin borcunu ödemesini talep ederler. Alacaklıların baskısı sebebiyle bu yiğit cariyesinin ayrılığına dayanabileceğini zannederek onu satar. Daha hücresine döner dönmez pişman olur ve çok ağlar. Bu yiğit aynı yerde ilim tahsil ettikleri Ebû Muhammed'in kapısını bir gece yarısı çalar. Halini anlatan gence bu satış işlemini bozmaları gerektiğini söyleyen Ebû Muhammed, Kadı hapsine razı olarak bu işte ona kefil olacağını söyler. Sabah ikisi birlikte pazara giderek cariyenin Ebû Bekr b. Hamid'e satıldığını öğrenirler. Ebû Muhammed, Ebû İshâk Fakih katına gider ve gencin başına gelenleri anlatır. Ebû Muhammed, Ebû İshâk'tan Ebû Bekir b. Hamid'e bir şefaat name yazmasını ve bu cariyenin efendisine geri verilmesi ve satışın bozulması için kendisine şefaatçi

olmasını talep eder. Ebû İshâk bu talebi kabul eder ve bir mektup yazar. Muhammed ve genç Ebû Bekir katına vararak mektubu ona verirler. Ebû Bekir bu mektuba sebep olan olayı ve cariyeyi kimin sattığını sorar. Cariye o yiğidi işaret edince Ebû Bekir kendisinin efendisine geri verilmesine razı olup olmadığını sorar. Cariye Ebû Bekir'e hizmette bulunur. Ebû Bekir, Ebû İshâk'ın kendisi üzerinde çok hakkının olması sebebiyle bu insanda bulunduğunu söyledikten sonra genç, o cariyenin satış miktarını Ebû Bekir'e iade etmek ister. Bu hareket üzerine Ebû Bekir gence ve o cariyeye çok mal verir ve gencin ilmine devam etmesini, bu süreç içerisinde de her ay kendisine iki akçe vereceğini söyler. İhsanda bulunan Ebû Bekir'e yiğit ve cariye çok dua ederler.

Bu hikâyedeki fayda şudur: Nimet sahibi kimseler kerem sofrasını ve vazifesini hazır bulundurmalıdır ve fırsat bulursa düşkünlere paylarını vermelidir.

7. Hikâye

171-b, 172-a nolu sayfaların eksik olması sebebiyle hikâyenin başlangıç kısmı elimizde bulunmamaktadır. Hikâyenin başlangıç kısmı kahramanları, mekânı, olayların çıkış noktasını içermesi açısından önemlidir. Bir bütünlük içinde ele alınamayan bu hikâyenin özeti yapılamamıştır.

8. Hikâye

175-b, 176-a, 176-b, 177-a nolu sayfaların eksikliği 7. hikâyenin sonuç kısmına 8. ve 9. hikâyenin başlangıç kısımlarına erişilmesini imkânsız kıldığından bahsi geçen hikâyelerin özeti yapılamamıştır.

9. Hikâye

175-b, 176-a, 176-b, 177-a nolu sayfaların eksikliği 9. hikâyenin başlangıç ulaşmamıza engel teşkil ettiğinden bu hikâyenin özeti yapılamamıştır. Hikâye genelinde padişah sarayındaki bir cariyeye âşık olan bir gencin cariyelerin hileleriyle hareme alınması, halifenin annesinin halifeden habersiz bu iki gence saray içinde

düğün yapması, zifaf akşamı cariyenin gelmesini beklerken açlığa dayanamayan adamın ciğer bend kavurması yedikten sonra ellerinin soğan kokması sebebiyle cariye tarafından dışlanması, kendini affettiren gencin türlü hilelerle ve çok malla dışarı çıkartılıp, sarayda halife huzurunda bu cariyeyi istemesi konu edilmiştir.

10. Hikâye

Küfe beyi Amr b. Hübeyr her gece Küfe ulularından on kişiyi eğlence meclisine çağırır. Bir gece bu eğlencelerden birinde Abdü'l-Melik b. Umeyr de bulunur. Amr herkesin bir hikâye anlatmasını söyler. Abdü'l-Melik hak söz içeren hikâye mi yoksa batıl söz olan hikâye mi anlatılmasının istendiğini sorunca Amr hak varken batıla ne gerek olduğunu söyler. Bu söz üzerine Abdul-Melik hikâye anlatmaya başlar.

Bir vakitler İmrü'l-kays b. Hacer el-Kindî evleneceği kadından "Sekiz, dört ve iki ne nesnedir?" bilmecesinin cevabını almadıkça o kadınlarla evlenmeyeceğine dair ant içer. İmrü'l-kays bir gün babası tarafından omuzuna alınmış pek güzel bir kız görür. Bu kızı çok beğenen İmrü'l-kays kıza "Sekiz dört ve iki ne nesnedir?" sorusunu sorunca kız, "dişi köpeğin emcekleridir." cevabını verir. Aldığı cevapla İmrü'l-kays bu kızı babasından ister. Babası kızını İmrü'l-kays'a nikâh akdiyle verir. Kız nikâh akdinden sonra zifaf zamanında İmrü'l-kaysa üç sual soracağını, İmrü'l-kays'ın bu sorularını cevaplamasını ayrıca kendisine yüz deve, on kul, üç at vermesini şart koşar. Bütün şartları kabul eden İmrü'l-kays, evinden bir hizmetkârına bir tuluk yağı bir tuluk bal, iki kaftan vererek onu kızın kabilesine yolcular. Yolculuk esnasında bu hizmetkâr o kaftanları giyer ve kaftan dikene takılır ve yırtılır. Bunun ardından bir Arap kavmiyle karşılaşan bu hizmetkâr yağ ve baldan bu kavme verir ve tuluklardaki miktar fazlasıyla azalır. Bu yırtık kaftan ve eksik tuluklarla evde yalnız olan kıza varan hizmetkâra kız "Atam vardı ki ırağı yakın eyleye ve yakını ırak eyleye ve anam vardı ki bir şahıs iki eyleye ve karındaşım vardı ki günü gözlemeye amma gönlüm yarılmış ve pınarlarınızda su az kalmış." der. Hizmetkâr efendisi huzuruna döner ve kızın söylediği sözü aynen tekrar eder. İmrü'l-kays, bu sözden

kızın babasının bir kavimle düşmanlık üzerine ant içtiğini, annesinin hamile bir kadına ebelik yapmaya gittiğini ve o kadının doğuracağını, ağabeyinin çoban olduğunu ve koyunları eve getireceğini, kızın gönlünün gelen yırtık kaftan ve eksik tuluklardan kırgın olduğunu anlatmak istediğini anlar. Yanındaki kulu ve yüz deveyle yola çıkan İmrü'l-kays çöl ortasında da bir kuyuya denk gelir. Hayvanları sulamaya götüren kuluna yardım için kuyu basına vardıklarında kul, İmrü'l-kays'ı kuyuya iter. Kul, hayvanları alır ve İmrü'l-kays'ın kızın huzuruna çıkmak için yanında taşıdığı kaftanları giyer. Kızın huzuruna çıkan kul, kendisinin onun kocası olduğunu söyler. Kız, kardeşlerine bir deve boğazlamalarını, devenin karnından ve bağırsaklarından bir yemek yapmalarını, yemeğin yanına ekşi ayran koymalarını söyler. Denilenler yapılır ve kulun önüne bu yemek konur ve kul hepsini yer. Ardından devenin kesildiği yere bir yatak serilmesini ve kulun orda yatmasını söyleyen kızın bu isteği de yerine getirilir. Daha sonra kız, kocası olduğunu iddia eden kulun yanına vararak üç soru sorar. Kız, birinci soru olarak "Üst dudağının ve alt dudağının niçin kıpırdar?" diye sorar. Kul, "Senin dudağını öpsem gerek." der. Kız, ikinci soru olarak "Sağ yanın ve sol yanın neden kıpırdar?" diye sorar. Kul "Kocasam gerek." der. Kız, üçüncü soru olarak "Uyluklarının neden kıpırdar?" diye sorar. Kul, "Seni uyluklarımın üstünde oturtsam gerek." deyince kız bu kişinin kul olduğunu söyler ve onu yakalattırır. Kızın kardeşleri kuldan olanı biteni öğrendikten sonra İmrü'l-kays'ı kuyudan çıkarırlar. Kız, kula ne yaptırdıysa aynısını İmrü'l-kays'ı önüne getirirler, İmrü'l-kays yemeği yemez ve hayvanın en güzel yerinden yemek yapılmasını söyler. Ardından İmrü'l-kays'a ekşi süt götürülür İmrü'l-kays tazesini ister. Daha sonra devenin boğazlandığı yer yatak yapılınca, İmrü'l-kays, bir kızıl tepe üzerine yatak yapılmasını ister. Kız, İmrü'l-kays huzuruna gelir ve üç soruyu yineler. İmrü'l-kays birinci soruya "Saf şarap içmekten." ikinci soruya "Makbul yemen dokuması kumaş, atlas giymekten." üçüncü soruya "Tazı ve Arap atlarına binmekten." cevaplarını verince kız bu kişinin kocası olduğunu söyler ve düğün dernek kurulur.

Abdü'l-Melik, Amr'e bu hikâyeyi anlatınca Amr hikâyeyi çok beğenir ve ona ihsanda bulunmakta mübalağa eder.

Bu hikâyedeki fayda şudur: İnsanoğlu için yetenek ve zeki olmaktan daha mühim bir sermaye yoktur. Hiçbir süs akıl süsünden daha kıymetli değildir.

11. Hikâye

Kitab-ı Ferec Ba'de'ş-Şidde'nin müellifi hikâye eder.

Kays b. Düreyc ve babası, Hazret-i Risâlet'in Medine'de ikamet eden yakınlarındandır ve çok mala sahiptirler. Kays ve babasının koyunlarının ve develerinin otladığı yer Medine'ye yakındır. Bir gün Kays develeri görmeye gider yolda Benî Ka'b İbni Hüzuyme kabilesine uğrar. Havanın sıcaklığından dolayı çok susayan Kays, Lübna çadırının kapısına varır ve su ister. Çok güzel bir kız olan Lübna çadırdan çıkar ve kayse bir bardak su verir. Kays suyu içmeden içine bir ateş düştüğünü hisseder. Kays, şaşkınlıktan eşiğin toprağına bakmadan oturuverir, böylelikle olduğu yerde konmak istediğini göstermeye çalışır. Daha sonra Lübna'nın babası gelir ve Kays'a çok ikramda bulunur, bir deve boğazlar. O gece Kays'ın içinde Lübna'nın aşkı ziyadeleşir. Sabah olunca Kays kalkar ve evine gider. Fakat Lübna'nın aşkına ve uzaklığına dayanamayan Kays Lübna'nın çadırı önüne gelir ve Lübna'ya selam verir. Lübna edalı bir şekilde çadırdan çıkarak onun selamını alır.[23]

3.1.4. Dil ve Üslup

Ferec, sevilerek okunmuş bir hikâye külliyatıdır. Bunun en büyük delili, geniş hacimli bir eser olmasına rağmen oldukça fazla yazma nüshasının bulunmasıdır. Mensur eserlerin en büyük özelliklerinden biri dil malzemesini işleyiş şekli, duygu ve düşünceleri sözlü ya da yazılı olarak ifade etme tarzı olan üslubun kendine has

[23] Bu hikâyenin devamı varmış gibi bir yapısı bulunmasına rağmen eser burada son bulur. Bu bölümün ardından metne sonradan eklenmiş olma ihtimali olan farklı el yazısıyla yazılmış bir şiir ve Danyal peygamberin buyurduğu bir fal metni yer alır.

nitelikleridir. Tâhirü'l-Mevlevî Edebiyat Lügati (1994)'nde, üslubun şahsi bir kimliğinin olduğu, kimsenin üslubunun kimseye benzemediği ifade edilir. İnsanların yüzleri gibi sözlerinin de farklı farklı olduğu bundan dolayı da yeryüzünde ne kadar insan varsa o kadar farklı üslubun olacağı belirtilir. Ayrıca tarihte üslubun, sade ve müzeyyen (süslü) olmak üzere ikiye ayrılmış olduğunu ifade edilir. Müellifler, yoğun uğraş gerektirmesine rağmen birçok sebeple eser kaleme almışlardır. Bu sebepler arasında hamisinin emrine itaat ederek sahip olduğu makam ve itibarı korumak, okuyucuya faydalı olmak ve onun duasını almak, yeteneği ve bilgisini sergileyerek maddi veya manevi bir kazanç sağlamak gibi maddeler sıralanabilir.

Mehmed b. Ömer el-Halebî, didaktik bir eser olan Ferecin tercümesini yapmış ve eserin niteliğine uygun geniş halk kitlelerine hitap edecek sade bir dil tercih etmiştir. Eserin giriş kısmında, mütercimin sanatını göstermek maksadıyla din büyüklerine ait hikâyelerde, tasvirlerde, süslü bir dile yöneldiği fakat hikâye külliyatı niteliği taşıyan eserde halkı bilgilendirme ve öğüt verme amacının güdülmesi sebebiyle olayların anlatıldığı kısımlarda sade anlaşılır bir dil tercih ettiği söylenebilir. Mehmed b. Ömer el-Halebî, eseri tercüme ederken kendisine dilin tanımış olduğu bütün imkânları kullanmıştır. Halebî eserinde uzun cümlelere, zincirleme isim tamlamalarına yer vermiştir. Fereci incelediğimizde eserin çok zengin bir söz dağarcığına sahip olduğu görülmektedir. Genel olarak eserin düşünce dünyasını hakkında ipi ucu veren kelimeler Arapça ve Farsça kökenli kelimelerdir. Eserin önce Arapça yazılmasının ardından Farsça'ya tercüme edilmesi daha sonra Türkçeye kazandırılması Mehmed b. Ömer el-Halebî'nin eserde Arapça ve Farsça kelimelere ağırlık vermesini olağan kılmaktadır. Eserde, okuyucuların zorlanacağı kelimeler ve hikâyelerden çıkarılacak sonuçlar için yönlendirici unsur sayılan Arapça dualar harekeli olarak kaleme almıştır. Mehmed b. Ömer el-Halebî, eserin dilini güçlendirmek maksadıyla kullandığı Arapça Farsça manzumelerin, ayet ve hadislerin anlamını "yaʿni, et-terceme" gibi ifadelerin ardından vermiş böylelikle dilin anlaşılır olmasına katkıda bulunmuştur. Birçok Arap ve Fars atasözü ile deyimlerin bolca

bulunduğu ve sık sık kullanıldığı metinde bazı eski Anadolu Türkçesi özelliklerini (alavuz, gidevüz, viribiyeler vb.) bulmak mümkündür. Halk ozanlarının söyleyiş özelliklerini içeren metinde en dikkat çekici olanlarından birisi "eyü faldur" kullanımıdır. Çünkü bu ibarenin kullanımı, 9. yy.'da yazılmış olduğu tahmin edilen falcılıkla ilgili bir eser olan Irk Bitig'e dayanmaktadır. Bu kullanımdan hareketle denilebilir ki her iki eserin ortaya çıktığı yüzyıl ve coğrafya farklı olsa da halk ozanlarına ait söyleşin Fereclerde yer ortak bir kültür paylaşımını da akıllara getirmektedir.

Müelliflerin ayrıntıcı olduğunun kanıtlarından sayılan sıkça sıfat kullanımları Ferecde de mevcuttur. Ferec, zengin bir sıfat kadrosuna sahiptir. Sıfatlar hususunda Mehmed b. Ömer el-Halebî'nin daha çok Arapça ve Farsça kökenli kelimeleri tercih ettiğini görüyoruz. Sıfat tamlamalarını kullanırken kimi yerde "siyah, bed, nīk," gibi aslî yapıları itibariyle sıfat olan kelimeleri kullanmayı tercih ettiği, kimi yerlerde ise kelimelere ön ek "bī-ʿillet, bī-şümār" veya son ek " ḫaṭarnāk, ferahnāk, dermend" getirmek suretiyle sıfat yapmayı tercih ettiği görülmektedir. Bunların dışında sıfat yaparken sıkça başvurduğu yöntemlerden biri de sıfat tamlamalarıdır. Mekân tasvirlerinin ve kahramanların kişisel özelliklerinin sıralandığı tasvir içerikli bölümlerde sıfat tamlamalarının yoğun olarak kullanıldığı görülür. Ayrıca hikâyelerde müstehcen ibareler de yer almaktadır. Müstehcen ibareler dışında toplumsal yapıdaki bazı bozuklukların (parafili bozukluklar, eşcinsellik vb.) hikâyeler içerisinde konu olarak seçilmesi bu ibarelerin kullanımını da beraberinde getirmiştir.

Ferecde zamir olarak "ben, sen, o, biz, siz, olar-onlar" zamirleri kullanılmıştır. "O" şahıs zamiri yönelme hal ekini aldığında ise "aña" şeklinde kullanılmıştır. Bunların haricinde "kendi" dönüşlülük zamirinin de metin içinde kullanıldığını görülmektedir. Dönüşlülük zamiri yönelme hal ekini aldığında "kendüye" belirtme hal ekini aldığında ise "kendüyi" şeklinde kullanılmıştır.

3.1.4. Diğer Türkçe Ferecler ile Paris Nüsahı Karşılaştırma

Elimizde bulunan Ferec Paris nüshası Mehmed b. Ömer el-Halebî tarafından tercüme edilerek Sultan II. Murad'a sunulmuş olup 15.yy'a ait mensur eserler arasında yer almaktadır. Ferec hikâyeleri klâsik hikâyeciliğimizin bütün özelliklerini taşımaktadır. Hikâyelerin bazıları gerçek hayattan alınmış, realist olayları anlatmakla birlikte az bir kısmı da dev, insan yiyen adamlar, ejderhalar gibi olağanüstü olayların anlatıldığı hikâyeleri içermektedir. 13 baplık olan eser Farsça'dan Türk diline tercüme edilmiş hikâye külliyatıdır. Sultan II. Murad adına çevrilen bu eserin 13 bap olması, 42 hikâyelik külliyattan tamamen farklı oluşu, bu eserin Dehistanî'nin eserinden tercüme olduğunu bize düşündürmektedir. Bu noktadan hareketle Farsça ve Arapça Fereclerin kaynakları bellidir diyebiliriz.

13 bap olan eserde çerçeve hikâyeler içerisinde yer alan hikâyeler konu kapsamında birinci, ikinci, üçüncü vb. şekilde numaralandıralarak verilir. Eserde numaralandırılan hikâyelere müstakil isimlendirme yapılmamıştır. Bu hikâyelerin anlatımında öncelikle hikâyeyi rivayet eden kişinin bu hikâyeyi kimden işittiğine yer verilmiştir. Ardından hikâye kahramanları ve özelliklerine yer verilmiş ve olaylar anlatılmıştır. Ferecde bulunan hikâyelerin hemen hepsinden ahlaki bir ders çıkarmak esastır. Bu dersler, hikâyelerin sonunda "fasl" denildikten sonra maddeler halinde belirtilir. Bu hikâyelerin bazılarında daha sonradan realist hikâyelerde çokça işlenen şu tema ile karşılaşılır: Parası çok olan mirasyedi delikanlının etrafından dalkavuk kimseler eksik olmaz. Parasını eğlence meclislerinde ve cariyeler uğrunda harcayan gencin malı tükenince akılsız mirasyedi yalnız başına kalır. Bu sırada bir cömert padişahın veya dostun ihsanıyla eski zenginliğine kavuşan genç başına gelenlerden sonra parasını idareli kullanmayı öğrenir.

Günümüze gelene değin Ferecler çeşitli değişikliklere uğrayarak farklı kültürel unsurlardan beslenmiştir. Hikâyeler, içinde doğup geliştikleri toplumların özelliklerini geniş ölçüde yansıtmaktadır. Elimizde bulunan Paris Nüshası Farsça'dan tercüme olması hasebiyle Arap, Fars kültürü ve yaşayışı hakkında çok değişik bilgiler içermektedir.

42 hikâyelik Türkçe Fereclerin, Paris Nüshası ile aynı adı taşımasının dışında hikâyelerinin tamamen farklı olduğu ve Arapça, Farsça nüshalarla ilgisinin olmadığı tespit edilmiştir. Ayrıca 42 hikâyelik Fereclerin başka bir külliyattan tercüme

edildiğine dair kaynaklarda herhangi bir kayda rastlanmamıştır. Çeviriyazı metninde her hikâyenin sonunda "müellifine, okuyanına, işidenine, yazanına, cem idenine, sahibine" dualar edilip rahmet okunsa da hiçbir hikâyenin sonunda mütercim kelimesine rastlanmamıştır. Bu durum, bize eserin tercüme değil te'lif bir eser olduğunu düşündürmektedir. Muhtemelen, kim olduğu kesin olarak tespit edilemeyen müellif farklı kaynaklardan faydalanarak hikâyeleri yeniden biçimlendirme yoluyla kaleme almıştır. Arap ve Fars kaynaklarında bu külliyata kaynaklık edebilecek herhangi bir eserin şu ana kadar tespit edilemeyişi de bu kanaati desteklemektedir (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: XIII).

Kurgan (1945: 357-360), 42 hikâyeli Türkçe metindeki hikâyeleri konularına göre:

a. Konularını hakiki, hatta yaşadıkları tarihçe belli şahsiyetlerden alan hikâyeler (1, 2, 3,7, 9, 10, 11, 12, 14, 16, 19, 20, 21, 22, 29, 30, 32, 33, 36, 38, 40, 41),
b. Böyle olmayıp da herhangi bir ahlaki prensibin telkini için yazılmış vak'aları anlatan cin, peri gibi olağanüstü kuvvetler arasında cereyan eden hikâyeler (4, 5, 6, 8, 15, 17, 23, 25, 26, 34, 35, 37, 42),
c. Dini inançların tesiri altında yazılan hikâyeler (6, 13, 24, 27, 28)

olarak üç gruba ayırmıştır. Bu sınıflandırma Halebî'nin eserine de uymaktadır.

Tüm bu veriler ışığında, tezimizin konusu kapsamında incelenen Ferec Paris Nüshasının çerçeve hikâyeleri sayısının 13 olması, Dehistanî'nin Farsça eserinden Türkçe'ye tercüme edilişi sebebiyle kaynağının bilinmesi, tercüme bir eser oluşu, hikâyelerin içeriği, Mehmed b. Ömer el-Halebî tarafından kaleme alınması neticesinde yazarının belli olması gibi ayrıcı özellikler içerdiği tespit edilmiştir.

4. ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

[1-a]

Allahümme'skin heybete ṣadmeti ḳahramāni'l ceberuti bi'l-lātifeti'n-nāẓileti'l-vārideti min-ḳaḍżani'l-melekūti ve bi'n-nūri's-sābiki min-celāli heybetike ve bi'l-lisāi'n-nāṭiḳi ʿan-ġavāmıżi ḥikmetike ḥatta neteṣebbeṣu bi-ezyāli luṭfike ve naʿtaṣimu bike min inzālī ḳahrike yā ẕe'l-ḳuvveti'l-kāmileti ve'l-kuḍreti'l-kāmileti'ş-şāmileti ve'r-raḥmeti'l-vāsiʿati bi-raḥmetike yā erhame'r-rāḥimīn ve ṣallā'llāhu ʿalā seyyidinā Muḥammedin bi-ʿadedi'd-dāʾi ve'd-devāʾi ve ṣallī ʿalā-seyyidinā Muḥammedin mā-hebbet rīḥu'ṣ-ṣabā ve ʿalā-ālihi ve ṣahbihi ecmaʿīn.

[1-b]

(1) Ḥamdi bī-ḥad Ḫudāvend-i bī-zevāle ki kāyinātı kāf u nūn ile ẓulūmāt-ı ʿademden saḫn-ı (2) vücud üzerine basṭ eyledi ve ṣenā-yı bī-ʿaded pādşāh-ı bī-melāle ki ẕürriyāt-ı (3) Benī ādemi sāyir mevcudātdan *ve le-ḳad kerremnā Benī ādeme* ḫılʿatiyle mükerrem ḳıldı (4) ve şükr-i bī-bidāyet ol ʿālime ki kemāl-i insānı rubūbiyyetinüñ ve vaḥdāniyyetinüñ (5) maʿrifetiyle ki maḳṣūd-ı īcād-ı ʿālemden evveldür müzeyyen eyledi ve sipās-i bī-nihāyet (6) ol ḳayyūma ki irşād-ı insān içün enbiyā ve rüsül virüpdi tā ḫalḳı ẓulūmāt-ı (7) cehlden envār-ı ʿulūma hidāyet eyleyeler ve küdūrāt-ı beşeriyyeti jeng-i şübühātdan (8) ṣayḳal-ı yaḳīnle pāk ve ṣayḳal eylemege delālet ḳıldılar ve minnet ol kerīme ki (9) zümre-i enbiyā vü rüsülden seyyidü'l-mürselīn ve imāmü'l-mütteḳīn ve ḳāyidü'l-ġurri'l-muḥaccilīn (10) Ebu'l-Ḳasım Muḥammed bin ʿAbdu'llāh bin ʿAbdü'l-muṭṭalib bin Hāşim bin ʿAbdi Menāf ṣallā'llāhu (11) ʿaleyhi ve ʿalā-ālihi ve aṣḥābihi ve sellim teslīmen keṣiren ziynet-i nübüvvet ve zīver-i risālet içün (12) tāc-ı risālet ve iklīl-i saʿādetle müşerref ve muʿaẓẓam ve muʿcizāt-ı ẓāhire ve āyāt-ı (13) bāhiresiyle basīṭ-ı ġabrāyı ve ṣaḫn-ı gītīyi münevver eyledi ve midḥat ol raḥīme ki (14) ḳamʿ-ı kefere-i mütemerride içün seyyāḥān-ı ʿālem-i maʿrifet ve ġavvāṣān-ı deryā-yı ḥikmet (15)

aṣḥāb-ı kirāmı virüpdi ve ṣaḥābeden ʿaşere-i mübeşşereyi Ebūbekr ve ʿÖmer ve ʿOsmān (16) ve ʿAlī ve Ṭalḥā ve Zübeyr ve ʿAbdu'r-Raḥmān ve Ṣaʿd bin Vaḳḳās ve Ṣaʿīd bin Zeyd ve (17) Ebū ʿUbeyde bin el-Cerrāh ve ʿaşere-i mübeşşereden Çıhāryārı rıḍvānu'llāhi ʿaleyhim (18) ecmaʿīn ber-güzīde eyledi ve eṣḥābdan ṣoñra ʿulemā-ı şerīʿatı ve meşāyiḫ-i ṭarīḳatı

[2-a]

(1) ehl-i imānı ve dīn-i islāmı mütābaʿat-i şeyṭāndan ṣıyānet itmek içün maḫṣūṣ (2) eyledi ve her ʿaṣrda bir melik-i cihāndār-ı dīn-perver-i metin-re'y-i cihān-ārāy-ı (3) erzānī ḳıldı ḫuṣuṣan bu ʿaṣr-ı sulṭān-ı aʿẓam ḫāḳān-ı muʿaẓẓam mālik-i riḳābü'l-ümem (4) fātih-i ebvābü'l-kerem kāsır-ı riḳābü'l-müşrikīn nāṣib-ı rāyāti'l-müveḥḥidīn (5) maʿdenü'l-luṭfi ve'l-ʿaṭā kenzü'l-ʿizzi ve'l-ʿulā el-Ġāzi fī-sebīli'llāhi'l-mücāhidi (6) li-iʿlāʾi kelimeti'llāh sulṭān bin sulṭān Murād bin Meḥmed bin Bāyezīd Ḫān (7) lā-zālet süddetuhu maḥaṭa ricālü'l-efāḍıl ve muḥayyeme erbābü'l-fevāżil ve cenābuhu (8) kaʿbetun li'z-zāʾirīn ve mervetun li'l-ḳaṣidīn ve bābehu ʿan ṣurufi'z-zemān-i maḥfuẓen (9) ve ẕātuhu bi-ʿayni'llāhi melḥūẓen fe-inne hāẕā duʿāʾun yeşmelu'l-beşere vücūdıyla müzeyyen (10) ve enāmı emān ẓıllında inʿām-ı ʿammıyle müreffehü'l-ḥal ve ẓulm ẓulmetinde ʿadl ve bedeliyle (11) fāriġu'l-bāl eyledi **sebeb-i te'līf** baʿd-ez-ḥamd-ı ḳıyās (12) ve şükr ü sipās bu faḳīr u ḥaḳiru'l-muḥtāc ile'l-ġaniyyi Meḥmed bin ʿÖmer el-Ḥalebī eydür (13) çün Kitāb-ı Ferec Baʿde'ş-şidde cümle-i kütübdendür ki fāyidesi şāmil ve ʿābidesi (14) kāmildür ve ekābir-i mā-taḳaddemüñ ki renc ü belāya ve şiddet ü ʿanāya mübtelā oldılar (15) ve āḫir ḫafiyyü'l-elṭāfuñ luṭfiyle ve āyāt ü edʿiyenüñ berekātiyle ol renc (16) ṣıḥḥate ve ol zaḥmet rāhata mübeddel oldı anlaruñ aḥvālini şerḥ eyler (17) pādşāh-ı ṣāḥib-ḳırān ve ṣulṭān-ı kām-rān bu bendeye işāret eyledi ki (18) Fārisī dilinden Türkiye naḳl eyleyem ve tā fāyidesi cemīʿ ḫalḳa ʿāmm ola egerçi (19) kendü taḳṣirümi bilürdüm zīrā ki *men ṣannefe fe-ḳad üstuhdife* ḥikāyeti (20) meşhūrdur ammā çün

emr-i ūlū'l-emre mümteṣil olmaḳ cümle-i farāyīżdendür (21) kitāb-ı mezkūruñ tercemesine Allāhuñ ʿināyetiyle şurūʿ itdük teveḳḳuʿ-ı aṣḥāb-ı (22) hünerden ve erbāb-ı faẓldan oldur ki ʿayn-ı rıżāyıla naẓar-ı tāmm ve her ḫalel ü zelel ki (23) vāḳiʿ ola taṣḥīḥ ile inʿām eyleyeler inşāʾa'llāh ki ḥażīż-i ḫumūldan

[2-b]

(1) ḥüsn-i terbiyetle ẕirve-i ḳabūle irişe ve cevr-i rūzgārdan inʿām-ı ʿāmmile (2) ḫalāṣ ve ʿanāʾ-ı felek-i devvārdan luṭf-i şāmiliyle menāṣ bulına ve kimyā-yı naẓarı (3) sebebiyle aḥvāl-i ḫāk-ṣıfat ki inḳılāb idülür ṣurūf-ı aʿṣārdan ki (4) ḳalb u nāḳışdur zer-i ḫāliṣ ve tamām-ʿayār ola *innehu ʿalā ẕālike ḳadīrun ve bi'l-icābeti* (5) *cedīrun* āmīn yā rabbe'l-ʿālemīn ve bu kitāb tercemetü'l-ferec Baʿde'ş-şidde (6) bi'ḍ-ḍayyıḳa ile tesmiye olındı ve mecmūʿısı on üç bāba müştemildür (7) **fihristü'l-ebvāb bāb-ı evvel** ayāt-ı Kurʾān ve kelām-ı rabbānīdendür (8) ki anuñ berekātinden varṭahā-yı ḫaṭarnākdan ḫalāṣ bulındı ve anuñ yümninden (9) muʿriż-i ḫavfdan ve helākdan maḳāṣıd-ı emāniye irişildi **bāb-ı düvvüm** (10) beyān-ı āṣār u şerḥ-i aḫbārdadur ve bu bāb müştemildür bir cemāʿatuñ ẕikrine ki (11) miḥnet ü belā ve zaḥmet ü ʿanā çekdiler ve ʿāḳibet ü āsānluġa irişdiler ve daḫı (12) müştemildür ol üç kişi ḥikāyetine ki Benī İsrāʾīl ʿahdinde her birisi bir rast (13) sözi söyledükleri berekātında ḫalāṣ buldılar şöyle ki ḥażret-i Risāletden (14) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem mervīdür **bāb-ı sevvüm** ol cemāʿat ḥālinüñ (15) ḥikāyetindedür ki eyü fālıla eyü duʿā ile yā eyü söz ile şiddetleri ferece (16) ve miḥnetleri niʿmete mübeddel oldı **bāb-ı çehārüm** ol kimselerüñ (17) ḥikāyetindedür ki pādşāhlar anlara ġażab ḳıldılar ve suḫan-ı rāstla pādşāhlaruñ (18) ġażabı şefḳate mübeddel oldı ve beliyyet ü ihānet ki kendülerine irişse gerekdi (19) vaʿẓ u naṣīḥat ile kendülerden defʿ itdiler **bāb-ı pencüm** (20) ol cemāʿat ḥikāyetindedür ki ḥabs u zindāna giriftār itdiler iʿtikādları (21) berekātında Ḥaḳḳ Teʿālā anlaruñ bed ḥāllerini eyüye mübeddel eyledi ve ol varṭadan (22) rahāyiş

ve ol ḳayddan küşāyiş buldılar **bāb-ı şeşüm** ol cemāʿat (23) ḥikāyetindedür ki şiddet ve miḥnetle mübtelā oldılar ve ravḥ u rāḥatdan cüdā oldılar

[3-a]

(1) rüʾyā-yı ṣādıḳ ve ḫ̬ābhā-yı muvāfıḳla ol ġamm şādiye ve ol bend āẕādiye mübeddel (2) oldı **bāb-ı heftüm** ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ḥādiṯe-i (3) ḫaṭarnāka ve vāḳıʿa-i sehmnāke giriftār idiler yā faḳr u fāḳaya mübtelā idiler (4) Ḥaḳḳ Tebāreke ve Teʿālā bilmedükleri kişi elinden ve ummaduḳları yerden olara (5) ol varṭadan ḫalāṣ ve ol ḫaṭardan menās erzānī ḳıldı **bāb-ı heştüm** (6) ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ölmege yaḳīn olduḳdan ṣoñra necāt ve (7) merg kendülerine muḳarrer iken ḥayāt buldılar **bāb-ı nühüm** ol cemāʿatüñ (8) ḥāli ḥikāyetindedür ki ḥayvān-ı müḥlik mulāḳātıyla ümīdi ḥayātdan kesdiler (9) ve bir sebeble necāt buldılar ve murāda irişdiler **bāb-ı dehüm** (10) ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ḫastaluġa mübtelā oldılar ve ḥayātdan (11) ümīẕ kesdiler bir laṭīfeyle laṭāyif-i sunʿ-i Rabbānīden Ḥaḳḳ Teʿālā onlara şifā (12) erzānī eyledi **bāb-ı yāzdehüm** ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki (13) istīlā-yı lüṣūṣ u sürrāk u ḳuṭṭāʿ-ı ṭarīḳıla maġlūb oldılar ve emvāl ü (14) mevāşī menhūb u meslūb oldı andan ṣoñra luṭf-i sunʿ-i rabbāniyle ḫalāṣ (15) buldılar **bāb-ı düvāzdehüm** ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki (16) ḫavf ü tarḥla mübtelā idiler ʿāḳibet ol ḫavf emne ve tarḥ feraḥa mübeddel (17) oldı **bāb-ı sizdehüm** ol cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki (18) renc ü miḥnet ve ʿaşḳ u şiddet çekdiler ve ʿaḳibet murāda irişdiler (19) **el-bābu'l-evvel** bu bāb anuñ beyānındadur ki Ḥaḳḳ celle ve ʿalā (20) Muṣḥaf-ı Mecīdinde ve kelām-ı muḳaddesinde ḫaber virir ol ṭāyifeden ki belāya (21) mübtelā idiler ve miḥnete giriftār idiler andan ṣoñra raḥmet-i ber-kemāl ve luṭf-i (22) bī-zevālle ol varṭadan muḫric ve ol ġamdan ferec buldılar ve saḫtı āsānluġa (23) ve enduḥ şādmanluġa mübeddel oldı ol ṭayifenüñ birisi ṣadr-ı ṣuffa-ı ṣafā

[3-b]

(1) ve māh-i ḳubbe-i vefā ṣāḥibu'l-ḳıbleteyn ve'l-maḳṣūd mine'l-kevneyn Muḥammed Muṣṭafā idi (2) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem zīrā ki evvel ḥāli bu idi ki yetīm-i Ebū Ṭālib idi ve müzdevic-i (3) Ḥadīce ile maʿrūf ve meşhūr idi āḫir ḥāli şuña irişdi ki bār-ı gütāhı (4) mübārek arḳasından mevżuʿ ve ẕikri ḫalāyıḳ dilinde merfūʿ oldı bir ḥaysiyyet (5) ile ki ẕikri Ḥaḳḳ Teʿālānuñ ẕikriyle maḳrūn oldı eger hezār bār kelime-i *lā-ilāhe* (6) *illa'llāh* dilde cāri ola *Muḥammed resūlu'llāh* dimeyince ceride-i īmānda ṣebt (7) olınmaz ve *elem neşraḥ* sūresi ḥażret-i Risāletüñ ḥālinden mufṣiḥdür ve bu sūrede (8) ümmetine beşāretdür ki hiç bir düşvārluḳ olmaya ki anuñ ile iki yüsr olmaya (9) ve ʿAlīyyibni Ebī Ṭālib ve ʿAbdu'llāh bin Mesʿūd raḍiya'llahu ʿanhumā şöyle buyurdılar ki (10) hergiz bir ʿusr iki yüsre ġālib olmaya ve daḫı Ḥasan-ı Baṣrīden raḍiya'llāhu ʿanh (11) rivāyetdür ki her kim ki bir belāya giriftār olsa ve bir miḥnetle ġam-güsār olsa (12) bu āyātı oḳumaġı ʿādet idinse Ḥaḳḳ Teʿālā aña miḥnetden ḫalāṣ ve belīyyātdan (13) menās erzānī ide āyet-i evvel *ve leneblüvenneküm bi-şeyʾin ilā ḳavlihi teʿālā humu'l-mühtedūn* (14) āyet-i ṣānī *elleẕīne ḳāle lehümü'n-nāsu inne'n-nāse ḳad cemeʿū leküm* ilā āyet-i ṣāliṣ (15) *ve üfevvižu emrī ilā'llāhi inne'llāhe baṣīrun bi'l-ʿibad* āyet-i rābiʿ *fe-veḳahu'llahu* (16) *seyyiāti mā-mekerū* āyet-i ḫamis *ve ẕennūni iẕ-ẕehebe muġāḍiben fe-ẓanne* (17) *en len naḳdire ʿaleyhi fe-nādā fī'ẓ-ẓulūmāti en lā-ilāhe illā ente sübḥaneke* (18) *inni küntu mine'ẓ-ẓālimīn fe'stecebnā le-hu ve necceynāhu mine'l-ġammi ve kezālike nunci'l-* (19) *müʾminīn* ve Ḥaḳḳ Teʿālā kelām-ı bī-ẕelel ve ḳavl-i bī-ḫalelinde ḳaṣaṣu'l-ibrānīyan (20) ve ekārim-i aṣfiyāʾ-yi rüsül ẕikr idüpdür ve beliyyāt ve nekebātla ki mübtelā idiler (21) beyān idüpdür ve ol beliyyātuñ defʿi ve nekebātuñ refʿi nicesi oldı keşf (22) idüpdür ol mümtehin ki ḳaża-yı bārī Teʿālāyā rıẓa virdi ve belāyı ʿatā (23) ṣaydı Ādem ṣafiy idi ṣalavātu'r-raḥman ʿaleyhi evvelü'n-nāsi vücūden Ebu'l-Beşer

[4-a]

(1) çün vücūdı māderi “kun”den mütevellid oldı ve mekteb-i melekūtda bi-teʿallüm *ve ʿalleme* (2) *Ādeme’l esmāʾe kullehāya* meşġūl olındı ve mescūd-i muḳarrebān ḥażret oldı (3) ve cennet-i ʿadn bostān-sarāy-i temāşāsın eyledi andan ṣoñra efʿaliyle müʾāḫaẕa (4) olındı ve żarūretle sekn-i uçmaġı terk idüp Ḫākdān-ı dünyāyā hubūṭ eyledi (5) ve Ḥavvā ifraḳıyla mübtelā oldı ve be-ḫacālet-i günahkārī der-mānde ḳaldı ve iki (6) yüzyıl nevḥā ve ẕāri-yi *rabbenā ẓālemnā enfusenā* ile rūzgār geçirdi ve her laḥẓa (7) göñli pürḫunter ü ġamı efzūnter olurdı tā ki erḥamü’r-raḥimīn anuñ tażarruʿ (8) dumūʿına ve istikānet ü ḫuşūʿına raḥm itdi ve ḫılʿāt-i *fe-tābe ʿaleyhi innehu* (9) *hüve’t-tevvābü’r-raḥīm* anuñ boynına bıraḳdı ve miḥneti niʿmete mübeddel eyledi (10) ve Ḥavvāyı aña irişdürdi pes Ādem ʿaleyhi’s-selām evvel kimesne idi ki duʿā eyledi (11) ve duʿāsı icābet oldı ve istiʿānet eyledi iʿānet buldı ve ġamı şādmānluġa (12) ve miḥnetī āsānluġa mübeddel oldı ve tecdīd-i niʿam ile ve izālet-i niḳam ile ḥażret (13) ḳavmden maḫṣuṣ ve mümtāz oldı raḥīm pādşāhdur ki çün āndan raḥmet (14) ṭaleb idesün baḫşāyiş ü inʿām ider ve çün niʿmet dileyesün baḫşiş (15) erzānī ider andan ṣoñra şeyḫu’l-enbiyā Nuḥ ʿaleyhi’s-selāmdur ki müddet-i medīde (16) ol münkirler ṣoḥbetüñ muḳāsātını çekdi ve peyvend ü ferzend muḫālefetiyle mümtehan (17) oldı ve ṭokuz yüz elli yıl ol kefereden müteʾeẕẕī oldı ve müddet-i medīde (18) rükūb-i sefine meşaḳḳatini müşāhede eyledi tā ʿaḳibet ol varṭadan ḫalāṣ (19) ve ol meşaḳḳatden menāṣ buldı ve ekṣer meʿānide Ādem-i ṣānī oldı ve hiç Benī Ādem (20) şimdiki ḥālde yoḳdur illā ki Nuḥ peyġamberüñ ferzendlerindendür ve Ḥaḳḳ Teʿālā anuñ (21) haḳḳında şöyle buyurdı *ve le-ḳad nādānā Nūḥun fe-le niʿme’l-mucībūn ve necceynāhu* (22) *ve ehlehu mine’l-kerbi’l-ʿaẓīm ve ceʿalnā ẕürriyyetehu humu’l-bāḳīn ve tereknā ʿaleyhi* (23) *fi’l-āḫirīn* āndañ ṣoñra Ebu’l enbiyā İbrāhīm ʿaleyhi’s-selāmdur ki mübtelā oldı

[4-b]

(1) mücādeleʾ-i ḳavm ile ve kesr-i esnāmıla ve ol ṭayifenüñ ictimāʿıyla ki iḥrāḳ ideler (2) ve mufāraḳat-i vaṭan ile ve iskān-ı ehl ü veled *bi-vādin ġayri ẕī-ẕerʿin* ile meʾmūr (3) olındı ve baʿd-eẕ-ān ḳurbān-ı ferzend ve helāk-ı dil-bend ile imtiḥān olındı ve teslīm (4) u inḳiyād gösterüp Allāhuñ emrine mümteṯil oldı Ḥaḳḳ celle ve ʿalā āteşi gül ü reyḥāna (5) ve çemen ü ḍaymerāna mübeddel eyledi ve fedā vü necāḥ inʿam idüp ol varṭalardan (6) ḫalāṣluḳ erzānī ḳıldı nice ki tamāmı ḳıṣṣaʾ-ı Ḳurʾān-ı mecīdde mezkûrdur pes hiç (7) belā bundan saḫter ve hiç ʿanā bundan saḫter n'ola ki bir kişi çendin hezār (8) odun yaḳalar ve oda atalar ve andan ṣoñra ġurbet ve hicretle ki eşeddü'l-belāyādur (9) ve ḳāʾīm-i maḳāmı aẕāb-ı ʿaẓīmdür imtiḥān oluna ve andan ṣoñra ẕebḥ-i ferzend ile (10) meʾmūr olına ve ol ferzend-i ʿazīz kendüyi teslīm idüp Allāhuñ emrine rāżī (11) ola lā-cerem Ḥaḳḳ Teʿālā bunca belādan ṣoñra inʿāmı ʿāmmını irişüp ol belāyı (12) keşf eyledi ve ol ʿanāyı rāḥata mübeddel ḳıldı ve bu cümledendür ḳıṣṣa-ı (13) Luṭ peyġāmber ʿaleyhi's-selām ki müddet-i medīde ḳavmin fāḥişden nehy eyledi (14) ve müdārā-i ḳulūb-ı teʿaddīlerine ṣabr u taḥammül ḳıldı ve ġurūr u ʿiṣyān ve teʿaddī (15) vü tuġyān sebebi ile ol ḳavmden ṣādır oldı mecmūʿısı helāk olup (16) Luṭ peyġāmber necāt bulduġı şöyle ki nice mevżiʿde kelām-ı ʿaẓīm ve ẕikr-i ḥakīm (17) aña nāṭıkdur ve bu cümledendür Yaʿḳūb ve Yūsuf peyġamberün ḥikāyeti (18) ʿaleyhüma's-selām ki Yaʿḳūb Yūsuf haṣretinden gözi aġarmāġıla mübtelā oldı (19) ve Yūsuf ḳardaşları ḥasediyle imtiḥān olındı ve ḳuyu ve ḳulluḳ ẕaḥmeti ve meẕelleti ile (20) mübtelā oldı ve bu cümleden ṣoñra Ḥaḳḳ Teʿālānuñ deryā-yı raḥmeti cūş idüp (21) Yaʿḳūb peyġāmbere başarını redd eyledi ve Yūsuf peyġāmberi pādşāhluġa irişdürdi (22) ve ḳardaşlarından ʿafv eyledi şöyle ki ḳaṣeṣi Ḳurʾān-i mecīdde meẕkūrdur ve nihāyet (23) belā-yı Eyyūb ʿaleyhi's-selām şöyle ki Ḳurʾān ve tevārīhde meẕkūrdur andan ṣoñra

[5-a]

(1) ol zaḥmet rāḥata ve ol niḳmet niʿmete mübeddel oldı ve bu cümledendür ki ḥikāyeti (2) Yūnus ʿaleyhi's-selām ki ḳavminüñ ebnāsıyla mübtelā oldı ve aḫirü'l-emr balıḳ (3) ḳarnında mescūn ve maḥbūs oldı ve luṭf-i ilāhī irişüp balıḳ ḳarnından (4) ḫalāṣ buldı şöyle ki Ḥaḳḳ Teʿālā anuñ ḥālinden ḫaber virir kelām-ı mecīdde (5) *ve ẕennūni iẕ-ẕehebe muġāḍiben fe-ẓanne en len naḳdire ʿaleyhi fe-nadā fi'ẓ-ẓulūmāti* (6) *en lā-ilahe illā ente sübḥaneke innī küntu mine'ẓ-ẓālimīn fe'stecebnā lehu ve necceynahu* (7) *mine'l-ġammi ve keẕālike nuncī'l-mü'minīn* mervīdür ki her kim ki bu āyeti okumaġa müdāvemet (8) eylese namāzda ve ġayrı namāzda ḫuda-yı Teʿālā anı zaḥmetden ve ḳayġudan necāt (9) ü ferec erzānī ide ve bu cümledendür Mūsā ʿaleyhi's-selām ki ḥāl-i ṭufuliyetde (10) ana firākıyla mübtelā oldı ve Benī İsrā'īl müddet-i medīde Firʿavn ʿaẕābıyla muʿaẕẕab (11) olduḳları ve āḫir Mışrdan çıkup ġurbet iḫtiyār itdügi ve ḳoyun gütmekle (12) bunca yıl zaḥmet ü ʿanā çekdügi ve bu cümleden şoñra elṭāf-ı ilāhī ve aʿtāf-ı (13) nā-mütenāhī irişüp ḫarḳ u ġarḳdan ve Firʿavn şerrinden necāt buldı (14) şöyle ki kelām-ı rabbānī ve Ḳur'ān-i yezdānī anuñ ẕikrine nātıḳdur Ḳavluhu Teʿālā (15) ve *evḥaynā ilā ümmi Mūsā* ilā āḫirihi ve bu cümledendür seyyid-i kāyināt ve zübde-i (16) mevcūdāt āfitāb-ı ḫalk-ı vefā Muḥammed Muṣṭafā ʿaleyhi efḍalu'ṣ-ṣalavāti ve ekmelü't- (17) taḥiyyāt ki ibtidā-i ḥālinden muḳāsāt-ı şedāyid-i bī-şümār ve ṭaḥammül-i ʿanā'-ı bisyār ki (18) ol kefereden görürdi ve ol fecereden müşāhede iderdi şöyle ki buyurdı (19) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve selem *mā-ūẕiye nebiyyun miṣle mā-ūẕiytu* yaʿnī hiçbir nebī ben incidügüm (20) gibi incinmedi ve intihā-ı ḥālinde feṭh ü nuṣret ve ẓafer ü niʿmet ve iʿla-yi kelime-i (21) ḥaḳ ve ẓuhūr-i dīn cümle dinlerden itmām-ı nurla oldı şöyle ki Ḥaḳḳ Teʿālā (22) buyurdı *yuridūne li-yutfi'ū nūre'llāhi bi-efvāhihim vā'llahu mütimmü nūrihi* ilā āḫiri (23) ve ḳıṣṣası bir hayṣiyetle meşhūrdur ki ẕikre iḫtiyāc yoḳdur ve Ebū Zer-i Ġaffāri raḍiya'llāhu anh

[5-b]

(1) rivāyet ider Ḥażret-i resūlden ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem ki bir gün peyġāmber ʿaleyhi's-selām (2) bu āyeti ki *ve men yetteki'llāhe yecʿal lehü maḫrecen ve yerzuḳhu min-ḥayṯu lā-yeḥteṯibu ve men* (3) *yetevekkel ʿale'llāhi fe hüve ḥasbuhu inne'llāhe bāliġu emrihi ḳaḍ-ceʿala'llāhu li-külli şeyin ḳadren* (4) oḳudı ve eyitdi ki yā Ebā Ẓerr eger cemīʿ-i Benī ādem bu āyetün ḳırāʾetiyle kifāyet (5) itseler ve bunuñla ʿamel ḳılsalar beliyyāt-ı dünyāyā ve şedāyid-i āḫirete kāfī idi ve Saʿid bin (6) ʿAbese rivāyet ider ki bir gün bir şaḫṣıla otururdum ol şaḫṣ ufaḳ ṭaşcaġuzlarla oynardı nā-gāh ol taşlardan bir ṭaşcaġuz ṣıçrādı ḳulaġına girdi ve bisyār (8) kuşiş ile gūşinden çıḳaramadı derd-i elīm ve miḥnet-i ʿaẓīm ol sebebden (9) ol şaḫṣa ḥāṣıl oldı ve ol seng zaḥmetinden seng-dil ve gūş miḥnetinden (10) medhūş olurdı müddet-i medīde feryād iderdi ve nidā-i ferec gūşine irişmezdi (11) tā bir gün ki renc-i saḫt ve ümīd-i necāt sist ü dil-şikeste ve ez-ʿafiyet dest- (12) şuste nā-gāh bir ḫ͟ānendeyi işitdi ki bu āyeti oḳurdı *emmen yucibu'l-muḍṭarre* (13) *iẕā deʿāhu ve yekşifu's-sūʾe ve yecʿaluküm ḫ͟ulefāʾe'l-arẕi ʾe-ilāhün maʿa'llāhi ḳalīlen* (14) *mā-teẕekkerun* eyitdi Ḫ͟udāyā mucīb sensün *ve muḍṭarre men* eger vaḳṭ irişdiyse (15) baña raḥmet eyle henūz bu söz aġzında idi ki ol ṭaş bī-kuşiş gūşinden (16) çıḳdı ve ol dert bī-tekellüf-i devā zāyil oldı ḥikāyet eyledi bir şaḫṣ ki (17) sözde muṣaddaḳ ve rāst-gūy-i muḥaḳḳiḳ idi Baġdād ekābirinden bir kütübde (18) oḳudum ki çün bir kişi vāḳıʿa-i seḥmnāke düşse ve bīm-i helāk olsa ve pāk ḳaftanlar (19) giye ve pāk döşek üzerine yata ve yatduḳda sūre-i Ve'ḍ-Duḥa ve sūreʾ-i Ve'l-Leyli (20) yedi kez oḳuya ve andan ṣoñra eyide ki *allāhümecʿa'l-lī-ferecen ve mahrecen min emri* (21) *lehüm ḥal* ol gice yā ikinci gicede yedinci giceye degin ferec ve ḫ͟alāṣ ḳapusı açıla (22) ve vech-i ḫ͟alāṣı aña göstereler Rāvī ḥikāyet eyler ki müddet-i medīdeden ṣoñra bir vāḳıʿa (23) sebebiyle maḥbūs oldum ve ḥaps mümted oldı ve bu ḥaber ḫ͟āṭırumdan zāyil oldı

[6-a]

(1) nā-gāh bir gice ḫāṭıruma geldi şād oldum ve bu iki sureyi oḳudum dördünci giceye degin (2) gördüm bir kişi bana eydür ki senüñ ḫalāṣuñ İbrāhīm oġlı ʿAli elinde olur (3) iki günden ṣoñra bir yigit ḳatuma geldi ki hiç anı tānımazdum ve bana eyitdi saña (4) kefīl oldum ve elümi aldı ve ḥapisden beni çıḳardı aḳrabādan suʾāl eyledüm ki (5) bu kişi kimdür ve benüm ḥaḳḳuma bu iḥsānuñ sebebi nedür eyitdiler ki ehl-i Ehvāẕdan (6) bir bezzaẕdur seni ḥaps eyleyen ile ḥaḳ mümalaḥatı ve çoḳ muṣāḥabeti var imiş (7) iltimās eyledük saña şefiʿola çün el etegine urduḳ pāy-i merdī ortada (8) ḳoyup vāsıṭa oldı ve bu işi itmāma irişdürdi ve hem bu maʿnīde (9) rivāyet eyledi bir emīn muʿtemedü'l-kavl ve maḳbūlu'ş-şehāde eyitdi ki (10) bir vaḳt bir derde giriftār oldum bir ḥastalıḳla mübtelā idüm yaḳīn idi ki (11) helāke müʾeddī ola bu sözleri yedi kez bu tertīb ile oḳudum ol gicede (12) iki şaḫṣı gördüm ki yastıġum üzerine geldiler biri birine eyitdi ki elini (13) aʿżasınuñ üzerine ḳo gör ki mādde-i ʿillet ḳandadur ve mūcib-i elem nedendür (14) ol şaḫṣ elini ayaġumdan başuma degin ṣıġadı çün başuma geldi ṣanki (15) cemīʿ-i ʿillet başuma cemʿ oldı barmaġını başumda bir mevżiʿa ḳodu ve eyitdi ki (16) bu mevżiʿde ḥacāmet mucīb-i selāmetdür bu yerden ḥacāmet it ve ḫaṭmiyle yu (17) tā bu vecaʿdan ṣıḥḥat bulasın ve böyle didüklerinden ṣoñra eyitdiler bu yegdür ki (18) bu iki sūreye sūre-i Ve't-tīni daḫı żamm idesün çün tebāşir-i ṣubḥ ufḳ-ı maşrıḳdan (19) tuluʿ ḳıldı ol nesneyi ige buyurdılar yerine getürdüm ve Allāhuñ luṭfıyla ṣıḥḥat (20) buldum ve bundan ṣoñra hiç kimesneye bu ʿilācı ḳılmadum illā ki ṣıḥḥat buldı (21) ve bu ḥadīṣ ẕāḫire-i eyyām-ı belā ve rūzgār-ı ʿanā oldı ve emīrü'l-müʾminīn Muʿtasım (22) rivāyet ider bir muʿtemetden ki ḳatında ḥiḳayet eyledi ki bir cemāʿat-i tüccār (23) sefīneye rākib oldılar ve belāyā mürtekib miyān-ı deryāda ol vaḳt ki

[6-b]

(1) müʾmin-i muhaḳḳiḳ miyān-ı ḫavf u recā ola mütevekkil-i muḫliṣ gibi ḳamu iʿtimādı Ḫudāyā ide (2) nā-gāh ʿālem-i ġaybden hātif āvāz eyledi ki kimüñdür ki on biñ dīnār-ı zer vire (3) bir nice kelimāt ögredem ki her ġamda oḳısa ol ġamm şādmāniye mübeddel ola ve her (4) renc ki mübtelā olsa ḫalāṣ bula ve eger bīm-i merg olsa ḥayāt ve ki müşrif-i helāk (5) olsa necāt göre ehl-i keştīden bir kişi var idi ki on biñ dīnār naḳdı (6) var idi ṭuru geldi ve eyitdi yā hātif didügün sermāyeyi bu bahāya ḫarīḍārum (7) ve uş ṣemen-i ḫāżırum vardur ol hātif o an eyledi ki eger rāst söylerseñ (8) ol naḳdı ṣuya bıraḳ ol kişi tīz od gibi göñlün ol ḫāḳ ṭabīʿatlu zerüñ (9) bād-ı hevāsından fāriġ eyledi ve ṣuya bıraḳdı āvāz işitdi ki çün zerden (10) vāz geldüñ bu cevāhire gūş it ve çün niʿmeti beẕl eyledüñ bu ḥikmete hūş ḳıl (11) her gāh ki bir ḥādiṣeden kārcāne ü kārd-ı üstuḫᵕāne irişse bu āyeti ṣıdḳıla (12) oḳu ve *men yettiḳı'llāhe yecʿal lehu maḫrecen ve yerzuḳhu min hayṯü lā yaḥtesibu ilh.* (13) her kim ki ol keştīde sākin idi ḳamu eyitdiler ki ey fülān nā-dānluġıla sermāyeñi (14) elden virdüñ ve kendüzüñe ayāḳdan bıraḳdun ve cehlile naḳdüñi ki ʿömrüñ taḥsīlinde (15) bād-ı hevāya virdüñ idi ṣuyā bıraḳdun ve ḫāksārlıḳla cānuñı nedāmet ateşinde (16) yākduñ ve evini yıḳdun ol kişi eyitdi ki hāşā ve kellā ben bu ticāreti ġanīmet (17) ṣayaram ve bu āyeti saʿādetüme ḥüccet ṣanuram birḳaç vaḳt bu söz üzerine geçdi (18) bir gün nā-gāh muḫālif sel ḳopdu ve ḳamunuñ aḳlı gitdi baḥr-ı mevvāc ve her birisi (19) ḥırza muḥtāc oldı be-taḳdīr-i rabbānī ve ḳażā-yı yezdānī şöyle oldı ki keştī (20) övündi ve ol āyet bereketinden ol kişiden özge hiç kimesne necāt bulmadı (21) ve bir taḫta üzerinde bir sāḥile çıḳdı ve ol kişi şöyle ḥikāyet eyledi ki (22) mevc-i deryā beni bir cezīreye bıraḳdı ki ḫākı ʿāşıḳlar havasından dil-gīr idi (23) ve ābī maʿşuḳlar nāzından dil-pezīr idi ṣaḥnı cennet sahnı gibi ḫoş ve cān havāsı gibi

[7-a]

(1) dil-keş ve ol cezīre ortasında bir köşk gördüm pādşāhlar himmeti gibi bülend (2) ve kerimler göñli gibi ferāh idi ol köşke girdüm envāʿ-ı cevāhir buldum ki anuñ gibi (3) cevāhir hergiz görmedüm ve işitmedüm ve bir ʿavrat gördüm ġāyet cemāl ve niḥāyet (4) kemālde māh-ı çıḥārde-şebeden münīr idi ve āfitāb-ı diraḫşendeden bī-naẓīr (5) ṣabāḥatı ki cemāl Mıṣrında Yūsuf gibi ʿazīz idi ve melāḥatı ki eger Leyla naẓarı (6) aña vāḳiʿ olsa Mecnūn olaydı kemāl-ı ḫūbluġundan ʿacebe ḳaldum ve *māʿa-hāẕā* (7) *beşeran in haẕā illā melekün kerīm* oḳudum ve eyitdüm ey dil-ber-i perī-peyker peri ḫod (8) gözden maḫfī olursun n'içün ẓāhīr olduñ ve güneş felek-i rābiʿde sākindür (9) sen yerde n'eylersün ve ḥūrī cennetde mütevaṭṭındur sen ʿālem-i ʿanāṣıra nice düşdüñ (10) ol maḥbūb-ı peste-dehen-i şeker-rīz āġāz eyledi ve dürc-i laʿl-i dür-feşānından (11) dürr feşān ḳıldı ve eyitdi ki ben ehl-i Baṣradan bir ulu bāzergān kızı idüm (12) ve atamuñ mālı bisyār ve niʿmeti bī-şümār idi ve dāyim seferden hālī degüldi (13) ve ġāyet maḥabbetden beni kendünden ayırmazdı bir vaḳt sefer-i deryā iḫtiyār (14) eyledi ve beni bile aldı nā-gāh keştīmüz ġarḳ oldı ve ben bir taḫta (15) üzerinde bu cezīreye çıḳdum dīv gibi bir şaḫṣ denizden çıḳdı ve beni bu sarāya getürdi (16) ve bir hafta benümle ṣoḥbet eyledi ve erenler ʿavratlar ile eyledüklerini öpmekden (17) ve ḳoçmaḳdan ve oynamaḳdan benümle eyler illā ki ṭayy u mübāşeret zaḥmetin itmez (18) ve bir hafta deñizde olur ve bu gün gelecegi vaḳtidür Tañrıdan ḳorḳ (19) ve kendüñe raḥm it ol gelmedin git ki eger naẓarı saña vāḳiʿ olursa (20) bī-cān olursun henūz bu sözü tamām itmedi ki ʿālem ol melʿūnuñ ẓulmetinden (21) maʿşuḳuñ zülfi gibi ḳara ve ʿāşıḳuñ günü gibi tārīk oldı ve ṭaġ gibi baña irişdi ġāyet ḫavfdan *ve men yetteḳı'llāhe* āyetini oḳudum ve kendüme üfürdüm ve el tevekkül (23) etegine urdum henūz āyet tamām olmamışdı ki ṭaġ pāresi gibi yere düşdi

[7-b]

(1) ve ḫākister oldı ol şādlıḳdan külāhumı āsmāna atdum ve başumı şükr secdesiyle (2) yere ḳodum ve ol mestūre Tañrıyā şükr eyledi ve eyitdi ki ey şaḫṣ ferişte misin şunuñ gibi dīv elinde helāk oldı ṭuru geldük ol cevāhirüñ ābdārını ve ol (4) leʾālinüñ şāhvārını sāhil-i deryāyā naḳl eyledük ve gicede ḳasrda dönerdük (5) ve ol ḳasrda ẕahīre olan miyveden yirdük nā-gāh bir gün deryādan (6) bir keştī peydā oldı ve kendümizi hezār ḥile ile onlara bildürdük gemiyi kenār-ı (7) deryāya getürdiler ve bizi ol cevāhirle keştīye ḳodılar ve selāmetluġıla (8) şehr-i Baṣraya irişdük niʿmet-i vāfir ve ṣervet-i mütekāṣirle ki hiç āferide (9) anı iḥṣā idemezdi ol ḳız olarınuñ bana nişānını virdi vardum (10) ḳapularını ḳaḳdum ve eyitdüm fülānuñ resūlüyüm henūz fülāna adı tamām ḳulaḳlarına (11) irişmedi ki feryād u vaveylā ve vā-muṣibetā ol evden çıḳdı eyitdiler ki bu kimdür ki muṣibetümüzi tāze ider ve muṣībetzedelere istihzā ḳılur (13) ben eyitdüm *hāşā li'llāhi ʿani'l-kızbi* bu sözi muṣaddaḳ bilüñ ve bu maʿnā muḥaḳḳaḳdur (14) olaruñla ol mestūre ḳatına geldük ve ol mestūreyi olara gösterdüm (15) yaḳīn oldı ki feraḥ taraḥa müʾeddī ola ve şādlıḳdan helāk olalar ki (16) *el-ferehu'l-mufriṭu muhlikün* ve bu ḥikāyeti naḳīr u ḳıtmir onlara taḳrīr eyledüm (17) ve ol ḳızı nikāh-ı şerʿile baña virdiler ve ol cevāhiri sermāye idindüm (18) ve bu gün ehl-i Baṣrada benden ġanī yoḳdur ve ferzendān-ı ḫalef ol ḳızdan (19) baña ḥāṣıl oldı ḥiḳāyet Muʿallā bin Eyyūb Ḳıdaḥ-ı Muʿallā adlu kitābında (20) şöyle ḥikāyet eyledi ki bażı esfārda Faḍl bin Mervān ṣoḥbetinde idüm (21) emīrü'l-müʾminīn Muʿtaṣım Bi'llāh ḫıdmetinde ve Faḍl bin Mervānuñ benümle anuñ ġubārı (22) varıdı ve her vaḳtda teklifāt-ı metʿibe ve kelimāt-ı muʿtibe buyururdı ve ben anuñ (23) şerrinden iḫtirāz ve necātı intihāz iderdüm bir gün muḥāsibler kitābetiyle ki müddet-i

[8-a]

(1) medīdede andan feraġ ḥāṣıl olmaḳ mümkin degüldi teklīf buyurdı (2) ve Muʿtasım Bi'llāh ṭarafından bir cemāʿati üzerüme müvekkel eyledi ki ol muḥāsebeyi (3) taḥrīr ve ol muʿāmeleyi taḳrir itmeyince ḳomañ ve bu vāḳıʿa heybetinden (4) medhūş ve bu ḥādiṣe ṣuʿūbetinden bī-hūş oldum eyitdüm ki bu şedd-u (5) veṣāḳdan ve bu teklīf-i mā-lā-yuṭāḳdan bundan özge maḳṣūd yoḳdur ki (6) helāka baḥāne ister ve bu iş Muʿtaşımuñ tedbiriyledür ki anuñ ḫāṭırını benüm ḥaḳḳumda (7) taġyīr eyleyüpdür çün gice oldı buyurdum ki meşʿaleler yaḳalar ve ben bu işden (8) mütefekkir ve bu ḥālden mütebeddir idüm elümi ḥayretden yüzüme derk eyledüm (9) ve başumı mücerretden aşaġa bıraḳdum nā-gāh uyḫu gözüme ġālib oldı (10) gördüm ki bir kişi ḳarşumda ṭurmuş ve bu āyeti oḳur *ḳul men-yuneccīküm min- ẓulūmāti'l-* (11) *berri ve'l-baḥri tedʿūnehu teżarruʿān ve ḫufyeten le'in enceytenā min hāẕihi le-nekūnenne* (12) *mine'ş-şakirīn ḳuli'llāhu yüneccīküm minhā ve min külli kerbin* çün bu beşāret (13) ḳulaġuma geldi gözüm açdum ıraḳdan gördüm ki benden yaña bir ruşenāluḳ (14) gelür çün yaḳīn geldi gördüm ki ʿases başı imiş ḫalīfe dergāhından (15) gelürmiş ki tefaḥḥuṣ ide ki meşʿaleler yanmasına sebeb nedür ḥālümi ana maʿlūm (16) eyledüm girü döndi emīrü'l-müʾminīne irişicek ḳadarı añlatdı emīrü'l-müʾminīniñ (17) resūlleri ṭalebümde mütevātir oldılar ve beni ḫıdmete irişdürdiler ḥālümden (18) istifsār eyledi mecmūʿı aḥvāli şerḥ eyledüm emīrü'l-müʾminīn taʿaccüb eyledi (19) ve eyitdi ki sen benüm kātibümsün anuñ saña ne eli vardur menzīlüñe var terbīyyetümüzüñ (20) hümāsı gölgesinde ḫoş ol ve ol būm-ı şūmdan serçece ġamm yime ve bu sözi (21) kimseye söyleme tīz ola ki anı maḳṣuduñ ne ise şöyle göresün ve şerrinden (22) emīn olasan menzīlüme geldüm ve ṣabāḥ faż̈l-ı ḫıdmetine vardum ve resm-i ḫıdmetden (23) hiçbir daḳiḳa fevt eylemedüm tā ol vaḳte degin Ḥaḳḳ Teʿālā ferec virdi

[8-b]

(1) ve şerrinden beni eymen eyledi ḥikāyet rivāyet iderler ki iki şaḫṣ (2) ortasında ʿadāvet mütemekkin idi birisi ki bī-günāh idi ol ʿaduvv-i āḫerüñ (3) şerrinden emīn degüldi ve hemvār bu sebebden ḥazīn ve bu ḥādiṯeden ġamgīn (4) idi bir gice düşünde gördi ki bir kişi eydür her gün ṣubḥ namāzınuñ bir rekaʿtinde (5) sure-i *elem terekeyfe feʿale rabbüke bi aṣḥābi'l-fīl* oḳıġıl ol kişi ḥikāyet (6) eyledi ki bu sūrenüñ muvāẓabetine didügi gibi meşġūl oldum bir āyet vardı ki (7) āfitāb-ı saʿādet burc-ı devletden ṭuluʿ ḳıldı ve ol düşmen helāk oldı (8) ve şimdiye degin bu vaẓīfeye müdāvemet eylerem ḥikāyet eyledi bir nīk (9) merdeke bend-i eyyām ile mübtelā ve cevr-i rūzgār ile ʿinād idem bir gün bir yola (10) giderdi ve ġāyet-i ḥayretden ve nihāyet mücerretden bu beyt-i ʿarabī dilinde tekrār (11) iderdi şiʿr *ereʾl-mevte limen emṯa ʿaleyhiʾẕ-ẕillu lehüʾl-ervāḥ* (12) e't-terceme ol kimesne ki göre ẕillet ü cevr ol kişiye ölüm ne rāḥatdur (13) çün bu sözi diline getürdi hātifden āvāz işitdi ki eydürdi şiʿr (14)

elā yā eyyühe'l-merʾulleẕi elhemme bihi bereh
iẕā ḍāḳa bike'l-emru fe-fekkir fī-elem neşrāḥ

(15) *fe-ʿuṣrin beyne yusreyni iẕa fekkertehu tefraḥ* terceme çünki miḥnet saña ḳarīn oldı (16) oḳı sen sūre-i elem neşrāḥ ki bulasun necāt ḳayġudan göresün dāyimā surūr u feraḥ **el-bābu'ṣ-ṣānī** beyān-ı āṣār ve şerḥ-i aḥbārdadur ki (18) müştemildür bir cemāʿat ẕikrine ki miḥnet ve belā çekdiler ʿāḳibet niʿmete irişdiler (19) ʿAbdu'llāh bin Mesʿud raḍiya'llāhu ʿanh ḥażret-i Risāletden ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem (20) rivāyet ider ki şöyle buyurdı ki *selü'llāhe ʿazze ve celle min faẓlihi fe-innehu yuḥibbu* (21) *en yüsʾele ve efḍalu'l-ʿibādeti intiẓāru'l-fereci mine'llāhi Teʿālā* yaʿnī her gāh ki (22) ḫācet ṭaleb itseñüz Allāh u Teʿālādan idüñ ki ṭaleb itmegi sever ve ʿibādetüñ (23) efḍali Allāhdan ferece muntaẓır olmaḳdur emīr'ül-müʾminīn ʿAlī raḍiya'llāhu ʿanh rivāyet ider

[9-a]

(1) ḥażret-i Risāletden ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem şöyle buyurdı ki *efḍalü aʿmāli ümmetī* (2) *intiẓāru fereci'llāhi Teʿālā* yaʿnī ümmetimüñ efḍāl aʿmāli Allāhdan intiẓār-ı ferecdür (3) ve baʿżı ʿulemādan mervīdür ki şöyle buyurdı ki Ḥaḳḳ Teʿālā ḳulın belāya mübtelā (4) eyler ki tażarruʿ eyleye zīrā ki ḳulunuñ tażarruʿını sever ve daḫı ḥażret-i Risāletden (5) mervīdür ki ḥażreti ʿAbdu'llāh bin ʿAbbāsa eyitdi *elā uʿallimuke bi-kelimātin tentefiʿu* (6) *bihinne ḳāle belā yā Resūla'llāh ḳāle ıḥfeẓı'llāhe yaḥfaẓake ıḥfeẓı'llāhe tecidhu* (7) *emāmeke teʿarref ile'llāhi fi'r-raḫaʾi yaʿrifuke fi'ş-şiddeti iẕā seʾelte fesʾeli'llāhe* (8) *ve iẕā isteʿante feʾstaʿin bi'llāhi ceffe'l-ḳalemu bimā hüve kāʾinun felev cehede'l-* (9) *ʿibādu en yenfeʿūke bimā lem yektubu'llāhe ʿazze ve celle leke lem yaḳdiru ʿaleyhi fe-in isteṭaʿte* (10) *en taʿmele li'llāhi ʿazze ve celle bi'ṣ-ṣıdḳi ve'l-yaḳīni fe'fʿal fe-in lem testaṭiʿ fe-inne* (11) *fi'ṣ-ṣabri ʿalā mā yeʾtike ḫayren kesiran vāʿlem enne'n-naṣra meʿa'ṣ-ṣabri* (12) *ve enne'l-ferece maʿa'l-kerbi ve enne maʿa'l-ʿusri yüsran zübde-i ḫalāyiḳ ve membaʿ-ı* (13) *ḫaḳāyiḳ* sipehsālārı leşker-i arvāḫ muḳtedā-yi ḳāfile-i eşbāh Muḥammed Muṣṭafa (14) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem ḥibr-i ümmet ve baḥr-i ḥikmet ʿAbdu'llāh bin ʿAbbāsa şöyle buyurdı ki *elā uʿallimuke ilā āḫiri'l-hadis* yaʿnī ögredmeyeyüm mi saña birḳaç kelimāt ki niʿmetde (16) nāfiʿ ve beliyyetde dāfiʿ ola eyitdi belā yā Resūla'llāh buyurdı ki Allāhı ṣaḳla (17) tā ki Allāh Teʿālā seni ṣaḳlaya yaʿnī evāmīrine ve nevāhīsine muṭīʿ ve munḳād ol (18) tā ki anuñ ḫıfẓında zevāl-i niʿmetden ve vūkūʿ-ı beliyyetden maḫfūẓ ḳalasun (19) ve naẓar-ı ʿināyetiyle maḫẓūẓ olasun ve aḥkāmını ḫıfẓ eyle ve şerīʿati ṭarīḳine gir (20) tā ki raḥmetini ve ʿismetini öñüñde göresün ve refāhiyyetde ve Allāhuñ niʿmeti (21) kāmil olduḳda ve şükr-i niʿmete meşġūl ol ve iḫlāṣıla ʿibādet eyle ve mecmūʿı (22) ḳullarıyla ḥüsn-i muʿāşereti ṣaḳla tā Ḥaḳḳ Teʿālā ḥālet-i şiddetde seni bile (23) yaʿnī ḫafiẓuñ ve nāṣıruñ ola ve bir nesne dileyicek olursañ Allāhdan dile ki

[9-b]

(1) hiç sāʾil ol dergāhdan nūmīd dönmez hiç mültemis ol ḥażretden (2) bī-nāṣīb olmaz ve çün yardım dileyesün Allāhdan dile ki her kim ki nuṣreti (3) andan diledi manṣūr oldı ve her kim ki ġayrıdan istiʿānet eyledi maḳhūr (4) oldı Firʿavna ʿavnı olmadı ferrī ve avnī ḳılmadı baḫtu'n-naṣra nuṣreti irmedi (5) baḫtı ve naṣrı olmadı ḳalem ḳurudı olıcaḳ nesne ile yaʿnī ol nesne ki ezelde (6) taḳdīr olupdur aʿmār u erzāḳ ve ācāl u aḫlāḳ ve faḳr u ġınā ve rāḥat u ʿanā (7) ve taġyīr u tebdīl ve naḳl u taḥvīlden andan özge mümkin degüldür ve cümle-i ʿibād (8) ve mecmūʿ ʿibād muṭābıḳ ve muvāfıḳ olsalar ve her cidd u cehd ki ḥīn-i imkāndadur (9) yerine getürseler Allāh Teʿālānuñ ʿilminde ṣābit ve taḳdīrinde muḳarrer olan (10) ḫayrı menʿ yā şerri defʿ itmek isteseler ʿāciz ve fürū-mānde ḳılalar eger maʿbūd-i (11) bā-sezāya ve pādşāh-ı rūz-ı cezāya bir ʿibādet itmek elüñden gelirse ki ṣıdḳıla (12) muḥallā ve kiẕbden muʿarrā ola ve bir ḳulluḳ itmeñ ki yaḳīnle ḫālī ve şükürden (13) ḫālī ola ve eger bu tevfīḳ refīḳ olmasa ve bu ṭāʿate istiṭāʿat müyesser (14) olmasa şedayīdine ṣabūr ve mekāyīdine şükūrluġı sermāye idüñ ki be-heme-ḥāl (15) ṣābir murāda ḳādir ve ṣabūr nuṣreti nāsırla menṣūr olur ve bilgil ki (16) ṣabrdan ṣoñra nuṣret ve kerbden ṣoñra ferec ve ʿusrden ṣoñra yüsr muḥaḳḳaḳdur (17) ṣadaḳa resūlu'llāhi ve ʿan-Enes bin Mālik raḍiya'llāhu ʿanh ʿani'n-nebiyyī ṣallā'llāhu (18) ʿaleyhi ve sellem *ennehu ḳāle inne'l-maʿūnete mine'llāhi ve inne'ṣ-ṣabre yeʾti* (19) *ʿalā-ḳaderi şiddeti'l-belāʾi* yaʿnī maʿūnet ve nuṣret ve teʾyīd ve ḳuvvet ḳamu ḥālde (20) Bārī Teʿālādan olur ve ṣabrı şiddet-i belāya göre virir ve *ḳāle'n-nebiyyu* (21) *ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem men setere müslimen seterehu'llāhu fi'd-dünyā ve'l-āḫireti* (22) *ve men fekke an-mekrūbin fekke'llāhu ʿanhu kürbeten min-kürebi yevmi'l-ḳıyameti* (23) *ve men kāne fi-ḥāceti aḫīhi kāne'llāhu fī-ḥācetihi* yaʿnī her kim ki bir müslümānuñ

[10-a]

(1) maʿāyibinden iġmaż eylese ve keşf-i fażayīhinden iʿrāż eylese Ḥaḳḳ Teʿālā (2) dünyāda perde-i ʿişmetinde ḳabāyıḥdan ṣaḳlaya ve āḫiretde fażayīhdan sālim eyleye (3) ve her kim ki bir ġam-zedenüñ göñlinden ve miḥnet-dīdenüñ sīnesinden bu ġamı (4) gidere Ḥaḳḳ Teʿālā ḳıyāmet güninüñ şedāyidinden bir şiddet-i ʿaẓīmeyi şādīye (5) mübeddel eyleye ve her kim ki bir müslümān ḳardaşınuñ ḥācetini revā olmaḳda (6) saʿy eylese Ḥaḳḳ Teʿālā anuñ ḥācetini revā eyleye ve maḳṣūdına irgüre ve ʿanhu (7) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem *ennehu ḳāle lā-ḥavle velā ḳuvvete illā bi'llāhi deva'ün min-tisʿatin* (8) *ve tisʿīne dā'en eyseruhā elhemmu* yaʿnī ṭoḳsan ṭoḳuz derde devādur (9) geñezi ḳayġudur pes eger ḳayġu ḥāṣıl olsa *lā-ḥāvle* devāsıyla muʿālecesine (10) meşġūl olmaḳ gerek ve daḫı seyyid-i ṣaḳaleyn ve server-i ḫāfiḳayn Muḥammed Muṣṭafā (11) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem nevādir-i aḫbar-ı Benī İsrā'īlden ve ʿacāyīb-i ḥavādiṣ-i ümem-i sālifeden (12) ki ilhām-ı rabbāniyle ve vaḥy-i āsimāniyle aña muṭṭaliʿ di ḫaber virir ki Benī İsrā'īlden (13) üç kişi bir ṭarīḳde refīk idiler ve her birisi murāfaḳāta ḥaḳīḳ yol uzaḳ ve maḳṣad (14) ırāḳ ve biri birinüñ murāfaḳatiyle meşāḳḳ-ı seferī taḫfīf ve ḥuṣūl-i murādātı (15) *laʿalle ve ʿasā* ile tasrīf iderlerdi nā-gāh bir bulut ʿāşıḳlar güni gibi ḳara (16) ve muflīsler āhı gibi serd peydā oldı ʿālem-i kerīmler eli gibi iḥsānıla müstaġraḳ (17) eyledi ve cihān-ı ferāḫ ol misāfirler le'imler göñli gibi teng u tārīk oldı (18) penāh ber-ġār eylediler tā ġāret-i bād-ı destār-rubādan ḥimāyet eyleye ve andan (19) bī-ḫaber idiler ki ḳażadan ḳaçmaġıla ḫalāṣ ve ḳaderden hezār ḥīle ile menāṣ olmaz (20) *lā-meredde li-ḳaża'i'llāhi ve lā-meferre min-ḳaderihi* henūz ol ġārda oturmadılar ki (21) ḳıyāmet ḳopdı ve henūz ḥareketden sākin olmadılardı ki ol kūh-ı ṣābit- (22) ḳadem ki evtād-ı rāsiḫāt ve revāsiyi şāmiḫātdan idi zelzeleden ḫāyinler (23) göñli gibi ıżṭırāba geldi ve bir yaġmur yaġdı ki ṭaġ deryā gibi mevvāc ve ḥarīfler

[10-b]

(1) ġarīkler gibi sefīneye muḥtāc oldılar nā-gāh ḳażā-yı āsimānī ve ḥükm-i rabbānī şöyle (2) cāri oldı ki ol ṭaġuñ baʿżı ṭaşları yerinden ḥareket eyledi ve ol ġāruñ (3) aġzında sākin oldı ġār ḳapusı yapıldı ve miḥnet ḳapusı açıldı fażl-ı ḥaḳdan (4) özge dest-āvīz ve raḥmet-i Īzedīden ġayrı cāy-i girīz ḳalmadı eyitdiler (5) bu sāʿat ol sāʿatdur ki iḫlās duʿāda mucīb-i ḫālaṣdur ve ṣıdḳ-ı niyyet ve (6) ḫulūṣ-ı ṭavīyyet muclib-i menāṣdur *teʿālev li-yesʾelu'llāh ʿazze ve celle küllü recūlin* (7) *minnā bi efḍali ṭāʿatin ve aḫlaṣa ʿamelin* gelüñ ki her birümüz tażarruʿ u ḫużūʿ ve istikānet (8) u ḫuşūʿıla Allāhdan dileyelüm efżal ṭāʿati ve aḫlaṣ ʿameli ki müddet-i ʿömrde (9) ḥāṣıl oldı vesīle eyleyelüm ola ki bu miḥnet minḥata mübeddel ola yār-ı evvel (10) eyitdi Ḫudāvendā sen bilürsün ki benüm bir ʿammum ḳızı var idi ġāyet ṣabāḥat (11) u melāḥat ve nihāyet laṭāfet ü ẓarāfetde idi ve müddet-i medīde ʿāşıḳ-ı cemāl (12) ve şīfte-i ḥüsn ü kemāl idüm rūzgār-ı bī-şümār laṭāyif-i ḥiyel ü mekārim-i (13) ʿamel ile ṭalebinde idüm bir gün murāduma ḳādir oldum ve bir mevżiʿde bī-ẕaḥmet-i (14) aġyār yalnuz buldum diledüm ki ol genc-i revāndan ṣebāt ve ol çeşme-i ḥayvāndan (15) ḥayāt alam ol ḳız eyitdi ki *ittekı'llāhe yā ibni ʿammī velā-tefaḥḥaṣ inḥātem* yaʿnī (16) ey ʿamım oġlı Allāhdan ḳorḳ ve bed-mühürlükle Ḫudā-yı Teʿālānuñ mührüni mühürsüz (17) götürme ol murāddan vāz geldüm ve ayāḳ nefsüñ hevāsı üzerine ḳodum ol (18) maʿsīyetden elümi çekdüm Ḫudāya eger bilürsün ki ol maʿsīyeti terk eyledüm kim senden (19) ḳorḳup ve senüñ rıżānı istedügümden idiyse bize bu zaḥmetden ferec ve bu miḥnetden (20) maḫrec erzānī eyle henūz münācātdan fāriġ olmadı ki ol ġār ḳapusunuñ (21) ṣülüṣi açıldı yār-ı ṣānī eyitdi ki Ḫudāvendā ʿilm-i şāmilüñ muhītdür ki benüm vālideynüm (22) varıdı ve ḥadd-i şeyḫūḫata irişmişler idi ve pirlik oḳ gibi ḳāmetlerini (23) yāy gibi ḳılmışdı ve gözlerinden yigitlik ḥasretinden dökülen ṣu ḥarāret-i ġarīzī

[11-a]

(1) odunı munṭafī eyleyüpdürürdi ve kesbden ḳalup dururlardı ve ben *ve bi'l-vālideyni* (2) *iḥsānen* emrine imtiṯāl idüp gice ve gündüz ḫıdmetlerine meşġūl idüm (3) ittifāḳ bir gice ʿaşā vaẓīfesini geç müretteb eyleyüp getürdüm oları uyur buldum (4) uyarmaġa cürʾet idemedüm mebādā ki uyḳularından vaḳtsiz uyānup ṣudāʿ (5) müʾeddī ola ʿuḳūḳ-ı vālideyne mensūb olam ve ṭaʿāmı alup girü gidemedüm ki (6) mebādā uyanup isteyeler ve ben ḥāżır bulunmayam ʿaḳḳlardan ṣayılayum ol gice (7) ṣubḥa degin ġıdāyı elümde ṭutup ayaġ üzerinde ṭurdum aña degin ki (8) bīdār oldılar Ḫudāvendā sen bilürsüñ ki bu ḫıdmeti ḫaṣ senüñ rıżāñiçün (9) itdüm ve rāst söylerem ve bu baġlu ḳapuyı bize açıvir fi'l-hāl ol ṭaşuñ (10) bir ṣülüṣi daḫı açıldı yār-ı ṣāliṣ eyitdi bir vaḳt bir ecīrüm var idi (11) müddet-i ücreti çün munḳażī oldı ücretini virdüm benüm ücretüm bundan ziyādedür (12) didi *almadı beynī ve beyneke yevmun yuʾḫaẓu fihi ḥaḳḳu'l-maẓlūmi mineʾẓ-ẓālimi* (13) yaʿnī benümle senüñ ortañda ol gün fāṣıldur ki maẓlūmlar ḥaḳḳı ẓālimlerden alına (14) didi ve ücreti ḳodı gitdi bu sözden müteʾeṣṣir oldum ve Tañrıdan ḳorḳdum (15) ve ol ücretle bir ḳoyun ṣatun aldum ve riʿāyetine meşġūl oldum az müddetde (16) ol ḳoyunçuḳ çoḳ oldı zemāndan ṣoñra ol ecīr geldi ve eyitdi Tañrıdan (17) ḳorḳ ve ücretümi vir didi işbu sürü ḳoyun ḥaḳḳıñdur var al didüm ol (18) müzd-ver eyitdi ḥaḳḳumı virmedügün yetmez istihzā daḫı idersün ben eyitdüm (19) benüm ḥaḳḳumda bed-gümān eyleme senüñ ücretüñi riʿāyet eyledüm tā aña degin ki bu ḳadar (20) oldı ḳamusı senüñ ḥaḳḳındur al git mecmūʿ ḳoyunı aña teslīm eyledüm aldı (21) ve gitdi Ḫudāya sen bilirsüñ ki bu işi maḥẓā senüñ rıżāñ içün eyledüm (22) bize bu şiddetden ferec ve bu mażīkden maḫrec erzānī eyle der-ḥāl ol ṭaş (23) tamāmihi ġār aġzından zāyil oldı ve ol varṭadan ḫalāṣ ve mühlikden menāṣ buldılar

[11-b]

(1) maʿlūm ola ki hiç dest-gīr vaḳt-i şiddetde ve hengām-ı beliyyetde niyyet-i ḫāliṣ (2) ve ʿamel-i ṣāliḥden yigrek yoḳdur Saʿd bin ʿUbāde eyitdi ki ḥażreti Risālet (3) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem bize eyitdi ki *elā uḫbirukum ve uḥaddiṯukum bi-şeyʾin iẕa ünzile* (4) *bi-reculin minküm kerbün ev belāʾün mineʾd-dünyā daʿā bihi fefurrice ʿanhu* yaʿnī ḫaber vireyüm mi (5) size bir nesne ile ki ḳaçan bir belā ile mübtelā olsāñuz añunla duʿā idesüz (6) Ḥaḳḳ Teʿālā o belāyı defʿ ide ve ferec ḥāṣıl ola *fe-ḳulnā belā yā Resūla'llāh* (7) *fe-ḳāle duʿāʾu Ẕi'n-nūn lā-ilāhe illā-ente sübḥaneke inni küntu mineʾẓ-ẓālimīn* (8) eyitdük ögret yā Resūla'llāh eyitdi Yūnus peyġāmberüñ duʿāsını oḳuñ ve daḫı (9) peyġāmber ḥażretinden ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem mervīdür ki eyitdi bir kişi ki bir dertle (10) mübtelā olsa ve bir rence giriftār bu duʿāyı oḳusun *allahümme raḥmeteke* (11) *ercū felā tekilnī ilā-nefsī ṭarfete ʿaynin ve aṣliḥ lī-şeʾni küllehu lā-ilāhe* (12) *illā-ente* ve ʿAbdu'llāh bin Caʿferden mervīdür ki eyitdi annem ki Esmā binti ʿUmeysdür (13) baña bir duʿā ögretdi ki peyġāmber ḥażretinden ögrenmiş ki peyġāmber aña dimiş ki (14) ḳaçan ḫüzn ʿārıż olsa bu kelimāti di *Allāhu rabbī lā-uşrike bihi şeyʾen* (15) ve emīrü'l-müʾminīn ʿAlīden kerreme'llāhu vechehu mervīdür ki ḥażret-i Risālet ʿaleyhi's-selām (16) baña bir duʿā taʿlīm eyledi ki çün bir ḫādiṯede giriftār olsam diyem *lā-ilāhe* (17) *ille'llāhu'l-ʿaliyyu'l-kerīm sübḥanehu ve tebāreke'llāhu rabbü'l-ʿarşi'l-ʿaẓīm* (18) *ve'l-ḥamdu li'llāhi rabbi'l-ʿālemin* ve peyġāmber ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem şöyle buyurdı ki (19) her kim ki bir ġamm ü şiddet ü ẕilletde giriftār olsa diye *allāhu rabbī lā-uşriku bih* (20) ol endūhdan ḫalāṣ bula ve hem peyġāmber ʿaleyhi's-selāmdan mervīdür (21) şöyle buyurdı ki her kim ki bir ḫüzni yā bir zaḥmeti olsa bu duʿāyı oḳuya (22) *allahümme innī ʿabduke ve ibni ʿabduke bin emetüke nāsıyetī bi-yedike māżın* (23) *fī-ḥukmike ʿadlun ʿaleyye ṣenāʾuke esʾelüke bi-külli ismin semmeyte bihi nefseke*

[12-a]

(1) *ev enzeltehu fī-kitābike ev ʿallemtehu aḥaden min-ḫalḳike ev isteʾşerte bihi* (2) *fī-ʿilmi'l-ġaybi ʿindeke en tecʿale'l-Ḳurʾāne rebīʿa ḳalbī ve nūre ṣadrī* (3) *ve cilāʾe ḥüznī ve ẕihābe hemmī* Ḥaḳḳ Teʿālā anuñ hemminī ve ḥüznini şādmāna (4) mübeddel eyleye Rāvī-yi ḥadīṯ eydür eyitdüm yā Resūla'llāh bu duʿāyı ḫalḳa ögredeyüm mi (5) buyurdı ki her kim ki bu duʿāyı işitse gerekdür ki ḫalḳa ögrede ve çün resūlu'llāh (6) ḥażretine ġamm u miḥnet ḥāṣıl olsa bu duʿāyı oḳurdı *ḥasbiye'r-rabbu* (7) *mine'l-ʿibādi ḥasbiye'l-ḫāliḳu mine'l-maḫlūḳi ḥasbiye'r-rāziku mine'l-merzūḳi* (8) *ḥasbīye men-hüve hasbiye'llāhu ve niʿme'l-vekil ḥasbiye'llāhu lā-ilāhe illā-hüve* (9) *ʿaleyhi tevekkeltu ve hüve rabbü'l-ʿarşi'l-ʿaẓīm* ve resūl ḥażreti ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem (10) şöyle buyurdı ki hiç bir iş baña düşvār olmadı illā ki Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām (11) gözüme mütemeṣṣil oldı ve didi ki di yā Muḥammed *tevekkeltu ʿale'l-hayyi'lleẕi lā-yemūtu* (12) *ve'l-hamdu li'llāhi'lleẕī lem-yettaḫıẕ veleden ve lem-yekün lehü şerīkun fi'l-mülki ve lem-yekün lehü veliyyun* (13) *mine'ẕ-ẕulli ve kebbirhu tekbīren* her gāh ki peyġāmberüñ ġamı ve endişesi olsa eydürdi (14) *yā ḥayyu yā ḳayyūm bi-raḥmetike esteġīṯu* ve Ḥuneyn gününde yaḳın oldı ki (15) leşker-i islāma şikest vāḳiʿ ola ḥażret-i Risālet bu duʿāyı oḳudı (16) ve bu duʿā ol duʿādur ki Mūsa ʿaleyhi's-selām çün Firʿavna müteveccih oldı (17) bu duʿāyı oḳudı duʿā budur *rabbi künte ve tekūnu hayyen lā-temūtu tenāmü'l-* (18) *ʿuyūnu ve tenkediru'n-nücumu ve ente ḥayyun ḳayyūmun lā-teʾḫuẕuke sinetün velā-nevm* (19) ve duʿā-ı ferec ki İsmāʿīl bin İbrāhīm bin el-Ḥasan bin el-Ḥüseyn bin ʿAlī bin Ebī Ṭālib (20) raḍiya'llāhu anhum diyüpdür ve ehl-i beyti ve ferzendleri bu duʿāyı mīrāṯ yidiler (21) her kim ki şiddet vaḳtinde bu duʿāyı oḳısa ferec ḥāṣıl ola duʿā budur (22) *yā men yuḥallu bihi ʿuḳdu'l-mekārihi yā men yutteḳa bihi ḥummā'ş-şedāyidü yā men yeltemisu bihi'l-* (23) *muḫrecu ilā-maḥalli'l-fereci ente'l-medʿuvvu fi'l-mühimmāti ve'l-mefzeʿu fi'l-mülimmāti*

[12-b]

(1) *lā-yendefiʿu minhā illā-mā-defaʿte velā yenkeşifu minhā illā-mā-keşefte ḳad nezele bī-* (2) *yā rabbi mā-ʿalimte ve ḳād-kāde yaḳtulunī ṣıḳalehu ve elemme bi mā-behẕenī ḥamluhu fe bi-ḳudretike* (3) *evredtehu ʿaleyye ve bi-sulṭānike veccehtehu ileyye felā-muṣdira limā-evredte velā* (4) *kāşife limā-veccehte velā fātiḥa limā-aġlaḳte velā müyessire limā ʿasserte velā* (5) *muʿassire limā yesserte fe-salla'llāhümme ʿalā muḥammedin ve ʿalā ālī muḥammedin ve sellim ve'ftaḥ lī* (6) *bābe'l-fereci bi ṭavlike va'ḫbis ʿannī sulṭāne'l-hemmi bi ḥavlike ve enilnī ḥüsna'n-* (7) *naẕari fīmā seʾeltü ve eẕiḳnī ḥelāvate'ṣ-ṣunʿi fīmā şekevtu ve heb lī* (8) *min ledünke ferecen heniyyen ve'cʿal lī min ledünke ferecen ḳarīben ve maḫrecen raḥīben* (9) *ve ṣalāḥen fī-cemīʿi emri sefiyyen şāmilen velā teşġalnī bi'l-hümūmi ʿan- teʿahhüdi* (10) *farżike ve istiʿmāli sünnetike ve ḳad ḍıḳtu ẕerʿan bi mā ġarānī ve taḫḥayyertu* (11) *fīmā nezele bī ve dehānī ve ḍaʿuftu ʿan-ḥamli mā ḳad aşḳalenī hemmen ve tebelledtu* (12) *fīmā enā fīhi ḳaleḳan ve ġammen ve ente'l-ḳādiru ʿalā keşfi mā ene veḳaʿtu fīhi feʾfaʿl* (13) *ẕalike yā seyyidī ve mevlāyi ve in lem-estaḥiḳhu ve ecnibnī ileyhi ve in lem-estevcibhu* (14) *yā ẕe'l ʿarşi'l ʿaẓīmü yā ẕe'l-ʿarşi'l-ʿaẓīmü yā ʿarşi'l ẕe'l-ʿaẓīmü* (15) ve ehli beytüñ duʿāsı ki ābāʾ-ı kirām ve ekābīr-i islāmdan mütevātir oldı ve aña (16) duʿāʾi ferec dirler budur *lā-ilahe illā'llāhu ḥaḳḳan ḥaḳḳan lā-ilahe illā'llāhu taʿabbüden* (17) *ve riḳḳan lā-ilahe illā'llāhu īmānen ve ṣıdḳan münzile'r-raḥmeti min meʿā diniḥā ve münşi'l-* (18) *bereketi min mekāmniḥā ve emākinihā esʾelüke en tuṣallyiye ʿalā muḥammedin ʿabdike ve nebiyyike* (19) *ḫıyretike ve ṣafiyyike ve ʿalā ālihi meşābīḥi'd-ducā ve eimmeti'l-hüdā ve en tuferrice* (20) *ʿannī ferecen ʿācilen ve tefʿale bī fī-dīnī ve dünyāye mā ente ehlühü ve tunīlenī ṣalāḥen* (21) *li cemīʿi emri şāmilen yā kâşife külli kerbin ve ġāfire külli ẕenbin* Ḥażret-i (22) emīrü'l-müʾminīn ʿAlī'ye raḍiya'llāhu ʿanh bir aʿrābī şikāyet eyledi bir şiddetden ki (23) aña nāzil oldı ve kürbetden ki aña lāḥiḳ oldı ve ḍayk-ı ḥāl ve keẕret-i ʿıyālden

[13-a]

(1) emīrü'l-müʾminīn buyurdı ki *ʿaleyke bi'l-istiġfāri* yaʿnī istiġfāre (2) mülāẕemet eyle ki Ḥaḳḳ celle ve ʿalā şöyle buyurur *istaġfirū rabbeküm innehu kāne* (3) *ġaffāren yursīli's-semāʾe ʿaleyküm midrāran ve yumdidküm bi emvālin ve benīne ve yecʿal leküm* (4) *cennātin ve yecʿal leküm enhāran* birḳaç gün geçdi aʿrābī yine geldi ve eyitdi yā emīre'l- (5) müʾminīn buyurduġuñı eyledüm bağlu eşüme güşāyiş ve maḳṣūduma baḫşāyış ḥāṣıl (6) olmadı emīrü'l-müʾminīn buyurdı ki yā aʿrābī sen bilmez misüñ ki istiġfār nice gerek (7) aʿrābī eyitdi yā emīre'l-müʾminīn istiġfārı baña taʿlīm eyle emīrü'l-müʾminīn buyurdı ki (8) yüzüñ ṭāʿata ṭut ve niyyetüñi ḫāliṣ eyle ve bu duʿāyı oḳı *allahümme innī estaġfiruke* (9) *min külli ẕenbin ḳaviyyin ʿaleyhi bedenī bi ʿāfiyetike ev nālethu ḳudretī bi-faẓli niʿmetike* (10*) ev basaṭtu ileyhi yedī bi sābiʿ rızḳıke ev ittekeltü fihi ḫavfī minhu ʿalā* (11) *ināyetike ev veṣiḳtu fīhi bi ḥayalike ev evveltü fihi ʿalā keremi ʿafvike allahümme* (12) *innī estaġfiruke min külli ẕenbin ḫunte fihi emānetī ev biḫuste fīhi nefsī* (13) *ev ḳaddemtu fihi leẕẕeti ev eṣertu fīhi şeḥveti ev isteʿantu fīhi liġayrike* (14) *ev istaġveytü ileyhi men tebiʿanī ev ġalebtü fihi bi faẓli ḫıyleti ev ittekeltü* (15) *fīhi ʿaleyke mevlāye felem taḳtulnī ʿalā fiʿilī ve künte sübḥaneke kārihen* (16) *bi maʿsiyetī lakin sebaḳa ʿilmuke fiyye bi iḫtiyārī ve istiʿmālī ve murādī ve iṣārī* (17) *lem-tudḫilnī fīhi cebren ve lem-tuḫmilnī ʿaleyhi ḳahren ve lem-tuẕlemenī şeyʾen yā erhame'r-* (18) *raḥimin yā ṣāḥibi ʿinde şiddeti yā mūnīsī fī-vaḥşeti yā ḥāfizī fī-ġurbeti* (19) *yā veliyyī fī-niʿmetī yā kāşifī fī-gurbetī yā mücībe daʿveti yā raḥīme ʿabratī* (20) *yā muḳīle ʿaṯaratī yā ilāhi bi't-taḥḳiḳ yā rüknī'l-veṣīḳi yā cāri e'l-laṣiki* (21) *yā mevlāyā e'ş-şefīḳ yā rabbe'l-beyti'l-ʿātīḳi aḫricnī min ḥalaḳi'l-maḍīḳi* (22) *ilā sıʿati'l-ṭarīḳ ve ferric min ʿindike ḳarībin veṣīḳ veʾkşīf ʿannī külle* (23) *şiddetin ve ḍayḳin ve ekfinī mā-uṭīku velā mā- uṭīku allhümme ferric ʿannī külle hemmin*

[13-b]

(1) *ve ġammin ve aḫricnī min külli hüzninve kerbin yā fārice'l-hemmi ve yā kaşife'l-ġammi* (2) *yā münzele'l-ḳaṭari yā mūcibe daʿveti'l-muḍtarrīne yā raḥmane'd-dünyā ve raḥīme'l-āḫireti* (3) *ṣalli ʿalā Muḥammedi'l-nebiyyī ve ʿalā ālihi e'ṭ-ṭayyibīne e'ṭ-ṭāhirīn ferric ʿanni mā ḳad ḍāḳa bihi* (4) *ṣadrī ve ʿiyle minhü ṣabrī ve ḳallet minhü ḥıletī ve ḍaʿufet lehü ḳuvvetī yā kāşife* (5) *külli ḍurrin ve beliyyetin yā ʿalime külli sirrin ve ḫafiyyetin ve erḥame'r-rāhīmine ufevviḍu emrī* (6) *ile'llāh inne'llāhe baṣīrun bi'l-ibādi ve mā-tevfīkī illā-bi'llāhi ʿaleyhi tevekkeltü* (7) *ve hüve rabbü'l-ʿarşi'l-ʿaẓīm* andan ṣoñra ol aʿrābī ḥikāyet eyledi ki birḳaç kez (8) bu duʿā-yı istiġfārı oḳudum faḳrdan necāt buldum ve ol miḥnet zāyil ve ol (9) ġamm u şiddet mekşūf oldı emīrü'l-müʾminīn ʿÖmer raḍiya'llāhu ʿanh şöyle buyurur kim (10) *mā ubālī ʿalā eyyi ḥālin aṣbaḥtü ʿalā mā uḥibbu ev ʿalā mā ekrehu ve ẕalike ennī* (11) *lā edrī'l-ḫayra fīmā uḥibbu ev ukrihu* yaʿnī bāk itmezem ve ḳayırmazam ki ṣabāḥ (12) işüm irādetüme muvāfiḳ ola yā muḫālif zīrā bilmezem ki maṣlaḥatum ol işüñ (13) ḥuṣūlunda mıdur yā ʿadem-i ḥuṣūlinde şöyle ki Ḳurʾān-ı mecīd aña nāṭıḳdur *ʿasā* (14) *en tekrehū şeyʾen ve hüve ḫayrün leküm ve ʿasā en tuḥibbū şeyʾen ve hüve şerrün leküm* (15) İbni ʿUteybe eydür *mā-yekrihu'l-ʿabdu ḫayrün lehü mimmā yuḥibbuhu li-enne mā-yekrihuhu behceten* (16) *ʿale'd-duʿāʾi ve mā-yuḥibbuhu yülhīhi* yaʿnī ʿabduñ sevmedügi nesnenüñ ḥusūlı (17) ḫayrdur sevdügi nesnenüñ ḥusūlundan zīrā ki maḳsūd ḥāṣıl olmadugı (18) ḳavli duʿāya ve taẓarruʿa dāʿidür ve maṭlūbuñ ḥāṣıl oldugı mūcib-i devletdür ki (19) *inne'l-insāne le yaṭġā en reʾāhustaġnā* Dāvud peyġāmber ʿaleyhi'ṣ-ṣalʿāṭ (20) ve's-selām daʿavātında ve münācātında bu maʿnāya işāret ider ki *sübḥāne* (21) *müstaḫrici'd-duʿāʾi bi'l-belāʾi sübḥāne müstaḫrici'ş-şükri bi'r-recāʾi* yaʿnī (22) münezzeh pādşāh duʿāyı belāda ve şükri recāda ḳodı Mālik İbni Dīnār (23) çün maraż-ı mevte yetişdi āḫir kelimesi bu idi ki *mā- aḳrabe'n-niʿamu mine'l-bevş*

[14-a]

(1) *yaʿkibāni ve yūşekāni zevālen* yaʿnī ne yaḳīndür niʿmet niḳmete zīrā ki her bir nesnenüñ (2) zevāl ʿaḳabindedür ve Ṭāvus-ı Yemenīden rivāyetdür ki bir gice Ḥarem-i Kaʿbede (3) otururdum ʿAlī bin el-Ḥüseyn ki Ẕeyne'l-ʿAbidīn dirler idi Ḥareme girdi (4) ve duʿāya müteveccih oldı ben eyitdüm ṣāliḥ kişidür ve ḫānedān-ı nübüvvetdendür duʿāsına (5) ḳulaḳ ṭutayum tā elfāẕ-ı dürer-bārını ve maʿānī-yi gevher-niṣārını işidüp yād idem (6) ve baña bir gün fāyidesi ʿāyid ola çün namāzdan fāriġ oldı başını secdeye (7) ḳodı ve bu duʿāyı oḳudı *yā rabbi ʿabduke bi ġınāʾike yercū ṣevābeke ve yaḫşī* (8) *ʿiḳābeke* Ṭāvus-i Yemānī eydür hiç bir mühim işde ve ḥüzünde bu duʿāyı oḳumadum (9) illā ki ol maḳṣūd ḥāṣıl oldı ve ol ḳayġu sürūra mübeddel oldı ve peyġamberden (10) mervīdür ki peyġamberlerden bir peyġamber yā ṣıddıḳlardan bir ṣıddıḳ bir buzaġuyı (11) anası ḳıyında boġazladı ʿaḳlına ḫalel ḥāṣıl oldı ve müddet-i medīde şöyle ḳaldı (12) tā bir gün bir aġac dibinde ṭurmışdı ol aġacda bir ḳuş yuvası var idi (13) ol yuvadan bir yavru düşdi ve anası ġāyet şefḳatden kendüyi (14) yere urdı ol ṣıddıḳ ol yavrıyı ṭopraḳdan getürdi ve yuvasına ḳodı (15) fi'l-ḥāl Ḫudā-yı Teʿālā ʿaḳlını redd eyledi ʿÖmer bini'l-Ḫaṭṭāb bir gün meclisde (16) ḥāżır olanlara eyitdi *mā aḥsene ṣeyʾün* yaʿnī ne nesne ḫūbdur ve maḥbūbu'l- (17) ḳulūbdur her biri kendü reʾyince bir söz söyledi ol cemāʿatde ʿAmr bini'l-ʿĀṣ (18) ḥāżır idi hiç muteṣaddī olmadı ʿÖmer raḍiya'llāhu ʿanh buyurdı ki yā ʿAmr sen (19) ne dirsün eyitdi *el-ġamerātı ṣümme tecellīhā* yaʿnī ḳamu nesnenüñ eyisi ḳayġudur ki (20) zāyil ola ve miḥnetdür ki şādiye mübeddel ola ve şiddetdür ki ferece irişe (21) ve baʿżı ekābirden rivāyetdür ki her belīyyede ki olsañ ol belīyyenüñ keşfinde (22) Ḥaḳḳ Teʿālā haḳḳında ḥüsn-i zannı dāyimā ziyāde eyle ki ferecüñ yaḳīnde ġayy-i beliyyātda (23) ḥüsn-i zanndur ve dimişlerdür ki *el-ʿāḳilu lā-yeẕillü li evveli nekbetin velā yefreḥu*

[14-b]

(1) *bi-evveli niʿmetin fe-rubbemā aḳlaʿu'l-maḥbūbu ʿammā yuḍırruhu ve ecle'l-mekrūhu ʿammā yusirruhu* yaʿnī (2) ʿāḳıl ol şiddet ve ḳayġuyla gerekdür ki ḫor ve maḥzūn olmaya ve ol devletle (3) neşāṭ u şādluḳ ḳılmaya şāyed ki ol devletüñ taḫtında miḥnet ve ol şiddetüñ (4) ʿaḳabinde devlet ola ve ʿAbdu'llāh bin Ṭāhir Süleymān bin Yahyā bin Muʿāẕa ki (5) kātibiydi şikāyet eyledi bir belādan ki ḥuṣulı mütevaḳḳıʿ idi ve ḥuṣūlından (6) ḫāyif idi Süleymān eyitdi eyyühe'l-emīr olmamış belāya melūl olma şāyed ki (7) ol ḥādiṣe vāḳiʿ olmaya ve'l-ḥāletü hāzihi vāḳıʿ olmamış ḥādiṣe içün melūl (8) olasın ʿayn-i belāda olmuş olursun mümkindür ki ʿākibet iş senüñ murāduñca (9) ola ʿAbdu'llāh bin Ṭāhir eyitdi va'llāhī ki bu sözle ḳayġuyı göñlümden çıḳarduñ (10) ve Nūşirevān-ı ʿAdilden rivāyetdür ki eyitdi mecmūʿ mekārih-i dünyā ve şedāyid-i (11) rūzgār iki nevʿdür bir nevʿi oldur ki ḥīle anda müfīd olur ıżṭırāb u (12) ḥareket aña müfīddür ve bir nevʿi oldur ki añda ḥīle müfīd olmaz ve anuñ devāsı (13) ṣabırdur ve baʿżı ḥükemādan mervīdür ki *el-ḥīletu fīmā lā-ḥīlete fīhi'ṣ-ṣabru* (14) yaʿnī bir beliyyetde ki ḥīle fāyide itmeye ṣabr ḥīledür *e'ṣ-ṣabru miftāḥu'l-ferec* (15) yaʿnī ki ṣabr şādluġın kilīdidür *men ṣabere ḳadere* yaʿnī her kimesne ki ṣabr eylese (16) murāda ḳādir ola *ṯemeretü'ṣ-ṣabru e'ẓ-ẓaferu* ṣabruñ yemişi murāda irişmekdür *inde* (17) *iştidādi'l-belāya ye'ti'r-raḫā'u* yaʿnī çün belā ḳatı ola rāḥat ḥāṣıl olur (18) ve bir aʿrābī eydür ol yer ki mevżiʿ-i ḫayrdur anda şerden ḳorḳ ve ol (19) maḳam ki mevżiʿ-i şerdür teveḳḳuʿ-ı ḫayr ile zīrā çok oldı ki bir kişi ölüm (20) ṭaleb eyledi sebeb-i ḥayātı oldı ve çok oldı ki bir kişi ḥayatına dürüşdi (21) sebeb-i mevti oldı ve çoḳ emn u refāhiyyet ki ḥāṣıl olur bir mevżiʿden (22) ḥāṣıl olur ki mevżiʿ-i ḫavfdur ve bir ʿarab eydür *inne fī'ş-şerri ḫiyāran* (23) yaʿnī şerde daḫı ḫayr vardur İbni ʿUbeyde eydür çün muṣībet saña vāḳiʿ ola

[15-a]

(1) bilgil ki andan daḫı ulu muṣîbet vardur tā ol muṣîbet saña āsān ola (2) emîrü'l-müʾminîn ʿAlîden rivāyetdür ki şöyle buyurdı *yā İbne ādem lā-taḫmil* (3) *hemme yevmike'lleẕī lem-yeʾti ʿalā yevmike'lleẕī ḳad āti fe-innehu in tekinu min ʿumrike* (4) *yeʾtike'llāhu sübḥānehu fīhi bi muḥabbetike vaʿlem enneke en teksibü şeyʾen sivā* (5) *ḳuvvetike illā-künte fīhi ḫāzinen li-ġayrike baʿde mevtike* yaʿnī ey ādem oġlı gelmemiş (6) günüñ ḳayġusunı bugünki günüñüñ üzerine yükletme ve bu günüñ rāḥatını (7) gelesi günüñ ḳayġusiçün ki şāyed ol güne irişmeyesün münḳażi ile ki (8) eger ʿömrde teʾḫīr ve ecelde tevaḳkuf ola şāyed ki ol günde daḫı murāda irişesün (9) ve yaḳîn bilgil ki ḳut-ı yevmüñden özge her ne kim kesb idersün ol nesnede (10) senden ṣoñra ḳalanlar içün ḫāzinedārluḳ eylersün ve Şarîḥ raḍiya'llāhu ʿanh (11) şöyle buyurdı ki çün baña bir muṣîbet vāḳiʿ olsa ol muṣîbete (12) Ḥaḳḳ Teʿālaya dört şükr iderem evvel şu ki şükr eylerem ki ol muṣîbet daḫı (13) ulu muṣîbet olmadı zîrā hiç muṣîbet yoḳdur illā ki anuñ fevḳında (14) bir muṣîbet vardur ikinci şu ki şükr eylerem ki bu muṣîbete Ḥaḳḳ Teʿālā baña (15) ṣabr virdi üçünci şu ki şükr eylerem ki baña tevfîḳ virdi ki *innā li'llāhi* (16) *ve innā ileyhi rāciʿun* didüm ve bildüm ki muṣîbet mucîb-i ṣevābdur dördünci (17) şu ki şükr eylerem ki muṣîbet nefsüme ve māluma oldı dînüme olmadı (18) Büzürcmihrden ki Enūşirevānuñ vezîri idi rivāyetdür ki Enūşirevān aña (19) ḫışm ḳılup ḥabs buyurdı bir mevżiʿde ki teng ü tārîk idi ve dest ü (20) pāyını ġull eylemek buyurdı ve iri geyesi buyurdı ki giydürdiler ve her gün (21) iki arpa ḳurṣı ve bir kūze ṣu vaẓîfe eyledi ve üzerine müvekkiller ḳodı ki (22) her ne kim söylerse ḥarfen bi-ḥarfin żabṭ eyleyeler ve Enūşirevān ḳatında taḳrîr (23) eyleyeler ve şöyle buyurdı ki mebādā bir kelime anuñ sözünden żāyiʿ eyleyeler

[15-b]

(1) Büzürcmihr müddet-i medīde ol ḥapsde ḳaldı ve *men ṣamete necā* kelimesini vīrd (2) ḳıldı ve hiç bir kelime andan işitmediler Enūşirevān bir cemāʿate ki Büzürcmihruñ (3) aṣḥābı idiler ve aña iḫtiṣāṣ-ı tāmları var idi buyurdı ki ḳıyına varalar (4) ve anuñla ṣoḥbet ideler ve her ne kim andan ṣādır olur işġā ḳılup naḳīr u ḳaṭīr (5) pādşāha taḳrīr ḳılalar ol cemāʿat ḥaḳīm ḳıyına geldiler ve eyitdiler eyyühe'l-ḥaḳīm (6) bunuñ gibi vāḳıʿa-i saḫt ve şiddet-i ber-kemāldeki seni görürüz māʿa-hāẕā yüzünüñ (7) rengi ve cisminüñ ḳuvveti ber-ḳarārdur ve hiç żuʿf u taġayyur ẕāt-ı şerīfüñe yol (8) bulmayupdur sebeb nedür cevāb virdi ki bir güvāriş şeş aḫlāṭdan (9) mürekkeb düzmişem ve her gün ol güvārişden şerbet içerem iʿtidāl-i mizācuma (10) sebeb oldur eyitdiler yā ḥaḳīm ol güvārişi bize taʿlīm eyle şāyed ki yā biz (11) yā bir dostumuz bu nevʿ ʿuḳūbete giriftār ola eyitdi ki ḫalṭ-ı evvel oldur ki (12) Ḥaḳḳ Teʿālānuñ fażlına vüṣūḳum ve iʿtimādum vardur ki be-heme-ḥāl der-māndelere (13) dest-gīr oldur ve ḫalṭ-ı ṣānī oldur ki her ne kim muḳadderdür vāḳiʿ u kāyin olsa (14) gerek ve ıżṭırāb u cezaʿ mufīd olmayasız ve ḫalṭ-ı ṣāliṣ oldur ki ṣabr (15) devālaruñ eyüsidür ki mübtelā anı şifāya sebeb ider ve ḫalṭ-ı rābiʿ oldur ki (16) eger ṣabr ḳılmasam ve elem bir ḥīleye ki bu varṭadan maḫlaṣdur irişmese ve hiç (17) bir kimesne baña yārdım eylemese ne fāʾide ola ve ḫalṭ-ı ḫāmis oldur ki andan ḫavf (18) iderem ki bu belādan ḳatı bir belā ola ki ben anı bilmezem bu belāya şükr eylerem ve ḫalṭ-ı (19) sādis oldur ki sāʿaten fe-sāʿaten ve laḥẓaten fe-laḥẓaten teveḳḳuʿ-ı ferec ve ḫalāṣ iderem (20) ve isḥaḳ-ı ʿĀbid şöyle buyurdı ki çoḳ ola Ḥaḳḳ Teʿālā ḳulunı bir miḥnetle (21) mübtelā eyleye ve ol miḥneti mehālikden sebeb-i ḫalāṣ eyleye ve taḥḳīḳ ile (22) naẓar ḳılınsa ol miḥnet-i ʿaẓīm niʿmet ola ve İsmaʿīl-i zāhid eydür her kim ki (23) eger miḥnet nāzil olsa ve taḥammül eylese ve Allāhuñ taḳdīrine rāżī olsa

[16-a]

(1) ol beliyyetüñ menfaʿati tīz vaḳtde mekşūf ola ve ol miḥnetde mestūr olan (2) meṣāliḥa vāḳıf ola ve baʿżı ekābirden mervīdür ki miḥnetler Allāhdan maḥlūḳāta (3) ādābdur ve Ḥasan bin Seḥl rencūr oldı çün Ḥaḳḳ Teʿālā şifā erzānī (4) ḳıldı aṣḥābı tehnīyet-i ṣıḥḥat içün ziyāret ḳıldılar çün aṣḥāb her birisi (5) sözden fāriġ oldılar Ḥasan bin Seḥl eyitdi *inne fī'l-ʿileli le-niʿmen* (6) *lā yenbeġī lil ʿuḳalāʾi en yechelūhā temḥīżun liʾẕ-ẕenbi ve taʿarrużun li-ṣevābiʾṣ-* (7) *ṣabri ve iḳāẕun mineʾl-ġafleti ve eẕkārun mineʾn-niʿmeti fī-ḥāliʾṣ-ṣıḥḥati* (8) *ve istidʿāʾun liʾt-tevbeti ve hażżun aleʾṣ-ṣadaḳati ve fī-ḳażāʾi'llāhi Teʿālā* (9) *ve ḳaderihi baʿdeʾl-ḫıyaru* yaʿnī ḫastaluḳlarda ve ʿilelde niʿmetlerdür ki ʿāḳıl (10) andan ġāfil olmamaḳ gerekdür ve ol cümleden teni günāhdan pāk eylemekdür ve müteṣaddī (11) olmaḳdur ṣabruñ ṣevābına ve ġafletden uyanmaḳdur ve niʿmet ṣıḥḥatini añdırmaḳdur (12) ve tevcīh-i terġīb itmekdür ve ṣadaḳaya ḳandırmaḳdur ve bu mecmūʿısından ṣoñra (13) iḫtiyāru'llāhuñ ḳaża ve ḳaderindedür ve Muḥammed bin Ḥanīfe ʿAbdu'llāh bin ʿAbbāsa (14) yazdı ol vaḳtde ki İbnü'z-Zübeyr anı teklīfle Mekkeden Ṭāyife sürdi (15) ol ḥālete İbni ʿAbbās kārih idi ammā *baʿde fe-innehu belaġanī enne İbnü'z-Zübeyri* (16) *seyyereke ileʾṭ-ṭāyifi fe-uḥdiṣe ennehu leke bi-ẕālike ẕuḫren ve ḥaẓẓa bihi ʿanke* (17) *vizren yā İbni ʿAmmi innemā nebteliʾṣ-ṣāliḥūne tüʿauddu'l-kerāmetu liʾl-aḫyāri ve lev lem-* (18) *tūcer illā-fīmā tuḥibbu le ḳalleʾl-ecru ve ḳad ḳaleʾllāhu Teʿālā ʿasā bi-en tekrehu* (19) *el-āyeh veffaḳnā biʾṣ-ṣabri ʿaleʾl-belāʾi veʾş-şükri ʿaleʾn-naʿmāʾi ve lā eşmutu bimā* (20) *ʿadüvven veʾs-selām* yaʿnī Allāha ḥamd ve ḥażret-i Risālete ṣalavāt getürmekden ṣoñra (21) baña haber irişdi ki Zübeyr oġlı seni Mekkeden Ṭāyife varmaġa ikrāh eylemiş ve ol (22) sebebden Ḥaḳḳ Teʿālā saña ṣevāb iḥdās eyledi ve günāhları senden ḥaṭṭ eyledi (23) ey ʿammum oġlı yaḳīn bil ki belā dār-ı dünyāda eyülerüñdür ve eger ṣevābuñ olmasa

[16-b]

(1) illā sevdügüñ nesneye olsa ṣevābı az olaydı ve Ḥaḳḳ Teʿālā kitāb-ı mecīdinde (2) şöyle buyurupdur ki ve şāyed bir nesneyi kārih olasun ve ḫayruñ anda ola (3) ve şāyed bir nesneyi ḫayr ṣanasun ve sevesün şerrüñ anda ola Ḥaḳḳ Teʿālā bize (4) ve saña ṣabra tevfīk erzānī ḳılsun ve niʿmete şükr ve düşmeni kām eylesün ve'ṣ-selām (5) ve Ḥasan Baṣrī şöyle buyurdı ki ol nesne ki anda hiç şerr yoḳdur (6) şükrdür ṣāġlıḳ vaḳtinde ve ṣabrdur hengām-ı miḥnetde ve medāyini (7) Kitāb-ı Ferec Baʿde'ş-şiddede şöyle buyurdı ki İbni Şebremiyye çün şiddet nāzil (8) oldı buyurdı ki *belevtu* çünki dāyim oldı tīz ola ki münkeşif ola (9) ve baʿżı hükemādan mervīdür ki nihāyet miḥnet bidāyet-i ferecdür ve Ebū Hüreyreden (10) mervīdür ki buyurdı ki ḥażret-i Risāletden işitdüm ki eyidürdi *inni li en* (11) *ekūne fī-şiddetin etevaḳḳaʿa baʿdehā reḫāʾen eḥabbu ileyye min en ekūne* (12) *fī-reḫāʾin etevaḳḳaʿu baʿdehu şiddeten* yaʿnī bir şiddetde olup ki ardınca ümīd-i reḫā (13) olsa yegdür andan ki rehāda olup ṣoñunda ümīd-i şiddet ve tevaḳḳuʿ-ı miḥnet ola (14) ve ḥażret-i Risālet ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem şöyle buyurdı ki *lev kāne'l-* (15) *ʿusru fī-kurretin lecāʾe yüsrāni fe eḫrecāhu* yaʿnī meṣelā eger ʿusr u düş-ḫ̆ārī (16) bir revzende olsa iki yüsr gelüp ol ʿusrı bir vezinde çıḳaralar ve emīrü'l-müʾminīn (17) ʿAlīye raḍiya'llāhu ʿanh bir ʿarab geldi ve eyitdi bir ṣāḥib-i vāḳıʿayum ve miḥnet-zedeem (18) baña bir nesne taʿlīm eyle ki her gāh ki miḥnetde vāḳiʿ olsam sebeb-i miḥnet ve her vaḳt (19) ki ʿusr ḥāṣıl olsa sebeb-i yüsr ola emīrü'l-müʾminīn buyurdı ki yā aʿrābī (20) beliyyātuñ evḳātı ve nekebātuñ ġāyātı vardur her vaḳt olmadın ve ġāyet (21) irişmedin ḳul defʿine kūşiş eylemek żayiʿdurur belki miḥneti zāyid eyler ve Ḫudā-yı (22) Teʿālā şöyle buyurdı ki *in erādenīye'llāhu bi-ḍurrin hel hünne kāşifātu ḍurrihi* (23) *ev erādenī bi-raḥmetin hel hünne mümsikātü raḥmetihi ḳul ḥasbiya'llāhu ʿaleyhi yetevekkelü'l-*

[17-a]

(1) *mütevekkilūn* lakin Allāh Teʿālādan istiʿānet dile ve ṣaburluġa müdāvemet eyle (2) ve peyveste istiġfāra meşġūl ol ki Ḥaḳḳ Teʿālā ṣābirlere vaʿdler eyleyüpdür (3) ve istigfār buyurupdur *ve istaġfirū rabbeküm innehu kāne ġaffāran el-āyeh* (4) **el-bābu'ş-şāliş** bir cemāʿat ḥāli ḥikāyetindedür ki (5) eyü falıla yā duʿā-yı ḫūbıla şiddetleri ferece ve miḥnetleri menḥa mübeddel oldı (6) **el-ḥikāyetü'l-ūlā** ḳadı ḥikāyet eyledi ki bādīyede bir ʿavrat gördüm ki (7) menūḳ gelüp ẕirāʿatını ki sebeb-i maʿāşı ve sermāye-i intiʿāşı idi (8) helāk eyledi ve ol muṣībetden dostları taʿabbürle naṣīḥat iderlerdi (9) ol ʿavrat yüzüni göge eyledi ve elini duʿāya ḳaldurdı ve eyitdi ki Ḫüdāvendā (10) raḥmetüñe ümīdvārum ve luṭfuñı umaram ve telef olandan yeg virmege ḳādirsün (11) ve ol nesne ki ḳullaruña lāyıḳdur erzānī eyle ki rızḳumuz üzerüñe ve ümīdümüz (12) sanadur henūz ol mekāndan ırāġ olmadum ki bir ṣāḥib-i ḫayr erbāb-ı (13) dünyādan ol mevżiʿa irişdi ve ol ḥāli işitdi fi'l-ḥāl beş yüz (14) dīnār ol ʿavrata ʿiṭā eyledi ve Ḫudā-yı Teʿālā ol ʿavratuñ duʿāsını (15) ol sāʿatde müstecāb ḳıldı **el-ḥikāyetü'ş-şāniyetu** İbni Ḥamdūn-i (16) Nedīm rivāyet eyledi ki emīrü'l-müʾminīn Muʿtażıd Bi'llāh baña ḥikāyet eyledi ki (17) çün İsmāʿīl bin Bülbül benümle babamuñ arasında ki emīrü'l-müʾminīn Muvaffaḳ Bi'llāh (18) idi ekāẕīb-i muḫtelife ile ʿadāvet bıraḳdı ve nemmāmluḳla ḫāṭırını müteġayyīr (19) eyledi tā ki baña sāḫıṭ olup ḥabs buyurdı ve leyl ü nehārda ḫavfum (20) ziyāde olurdı ki nā-gāh İsmāʿīl bir nesne ki izdiyād-ı ḫışmdur naḳl (21) eyleye ve ḳatle müʾeddī ola nā-gāh Muvaffaḳ Bi'llāh tābistānda kūhistāna (22) vardı ḳorḳum ziyāde oldı ki nā-gāh İsmāʿīl fırṣat bulup ḫıyānetle (23) bir cināyeti baña mensūb eyleyüp babama ʿarż eyleye ve buʿd-i mesāfet sebebi ile

[17-b]

(1) berāʾet-i sāhetüm mekşūf olmaya ve helāke müʾeddī ola duʿā ve ḫuḍūʿıla (2) ve ibtiḥāl ü ḫuşūʿıla ol ḥażrete teveccüh eyleyüp dururdı ki mışrāʿ-ı (3)

Tā felek ez-perde çı āred birūn

ve her gün İsmāʿīl ḫabīṯ baña mülāzemet (4) eyleyüp iẓhār-ı ḫıdmet eylerdi ammā ġarażı muvāḳabet-i aḥvāl ve muvāʿāt-ı (5) efʿālüm idi tā ne nevʿile beni bir cerime ile müttehem eyleye ki helāküme ẕerīʿa (6) ve ḳatlüme vesīle eyleye günlerden bir gün Kurʾān-ı mecīd ki tilāvetine ve kelām-ı rabbānīnüñ (7) ḥālavetine meşġūl oldum eyitdi emīr muṣḥafı baña vir ki tā senüñ cihetüñden (8) ötüri tefāʾül eyleyem hiç cevāb virmedüm muṣhafı kendü aldı (9) ve açdı evvel saṭır ittifāḳan bu āyet geldi ki *ʿasā rabbükum en yühlike* (10) *ʿaduvvekum ve yestaḥlifukum fi'l-arḍi* yaʿnī ümīddür ki tañrıñuz düşmānınızı (11) helāk ide ve sizi yerde ḫalīfe eyleye çün bu āyeti oḳudı yüzü ḳara (12) oldı ve taġayyür-i fāḥiş beşeresinde ẓāhir oldı ṯāniyen fāl açdı bu āyet (13) geldi ki *ve nurīdu en nemünne ʿale'lleẕine's-tuḍʿifū fi'l-arḍi* ve *necʿalehüm eʾimmeten* (14) *ve necʿalehümü'l-vāriṯīn* ḳalaḳı ve ıżṭırābı ziyāde oldı üçünci nevbet (15) tefeʾʾül eyledi bu āyet geldi ki *vaʿade'llāhu'lleẕine āmenū minküm ve ʿamilu'ṣ-ṣaliḥāti* (16) *li-yestaḫlifennehum fi'l-arḍi kemā-ıstaḫlefe'llezine min ḳablihim* pes muṣḥafı (17) elinden ḳodı ve eyitdi eyyühe'l emīr beşāret olsun ki elbetde bī-şekk [ü] (18) şübhe ḫalīfe olisersün eyitdüm Allāh Allāh benüm ḳanuma saʿy eyleme ve Allāhdan (19) ḳorḳ Allāh Teʿālādan duʿā ve tażarruʿıla emīrü'l-müʾminīnüñ ẕāt-ı şerifinüñ (20) selāmetini dilerem baña ḫilāfet ḫācet degül ve senüñ mislüñ ʿaḳlında ve kifāyetde (21) böyle ittifāḳatla revā degüldür ki bunuñ gibi söz söyleye baʿd-ez-ān benümle (22) bir söze daḫı girdi ve'l-ḥadīṯ şeb-ḫūn bir şāḫdan bir şāḫa ḳonardı (23) nā-gāh buña irişdi ki īmān maġlaṭa ḳıldı ki bu ʿitābı ki emīrü'l-müʾminīn

[18-a]

(1) Muvaffaḳ Bi’llāh emīr ḥażretine ḳıldı aña rāżī degüldüm ve hiç vechile benüm siḳāyetümle (2) ḥādiṯ olmadı ve men taṣdīḳ iderdüm ve her nesne ile ki göñli ḫoş (3) olurdı ḫiṭābda aña müsāmeḥat iderdüm ki nā-gāh vaḥşeti ziyāde olup (4) helāküme müsāraʿat eylemeye ve andan ṣoñra her gāh ḳıyıma gelürdi ʿöẕrler dilerdi (5) ve berāʾet-i sāḥetini iẓhār eylemekde mübālaġa iderdi ve ben daḫı iẓhār-ı (6) taʿabbüd-i yaḳīnde mübālaġa iderdüm tā şöyle ẓann eyledi ki iḫlāṣına muʿtaḳid (7) oldum ve bir seḥl-i müddetde muvaffaḳ-ı kūhistāndan rücūʿ eyledi ve ḫasta (8) oldı dār-ı fenādan dār-ı beḳāya sefer eyledi ġulāmlarını ḥapsden çıḳardılar (9) ve taḫta iclās eylediler ve baña ḫilāfet mütemekkin oldı Tañrınuñ düşmeni (10) ve benüm düşmenüm İsmāʿīle ẓafer bulup her ne ki iʿādeye lāyıḳdur tenfīz ḳıldum (11) **el-ḥikāyetü’ṣ-ṣāliṣetu** Ṣāliḥ bin Semmār rivāyet ider ki Ḥasan-ı Baṣrī (12) raḍiya’llāhu ʿanh Ḥaccāc ḳıyına geldi bir vāsıṭa ile ki yeñi köşke Ḥaccāc binā ḳıldıyıdı (13) ve tezyīn u taḥsīninde aḳṣa’l-ġayeye irişdiyidi ve envāʿ ferşlerle (14) ecnās-ı basṭ ile müzeyyen ḳıldıyıdı Ḥasan-ı Baṣrī raḍiya’llāhu ʿanh buyurdı ki (15) ebnā-yı dünyā biri birisinüñ dünyāsına ḥased iderler ve biz ʿibretle olara (16) naẓar iderüz birisi bir köşk binā ider ve tezyīnine saʿy-ı belīġ ider ve bir (17) cemāʿat-i ḫar-meges gibi ki necāsete cemʿ ola ve ferāş gibi çerāġ yaḫtūsına (18) müctemiʿ kendülerini ḥuṭām-ı dünyā ṭamaʿına ṭaʿme-i āteş iderler ve anuñ ḳıyına (19) gelürler ve evvel ol saḳf-i ber-keşīde ve bisāṭ-ı güsterīde ile nāz ider (20) ve eydür ki görüñ bu ḳaṣr-ı refīʿi ol farş-ı bedīʿıla ne münāsībdür zībādur (21) ve ol fāsıḳ-ı aḥmaḳ bilmez ki ehl-i semavāt ḳıyında mebġūż ve ehl-i arażīn (22) ḳıyında melʿundur Ḥasan-ı Baṣrī raḍiya’llāhu ʿanh bu sözi söyledi ve Ḥaccāc (23) meclīsinden çıḳdı gitdi ve eyitdi *innemā aḫaẕe’llāhu ʿale’l-ʿulemāʾi li-yubeyyine’n-nehu*

[18-b]

(1) *li'n-nāsi velā tektumūnehu* yaʿnī Ḥaḳḳ Teʿālā ʿulemā üzerine ḥüccet idüpdür ki (2) ḫalḳa mevāʿiẓ u zevācır u naṣīḥat beyān ideler ve gizlemeyeler Ḥaccāc bu (3) sözden be-ġāyet ḫışmnāk oldı ve eyitdi ey mevāli ehl-i Baṣradan (4) bir kişi ḳıyıma gelür ve muvāceḥede bunca kelimāt-ı şetmi taṣrīḥ ider ve hiç (5) biriñüz inkār u zecr itmeyesiz *va'llāhī le aḳtulennehu* yaʿnī Tañrı haḳḳıçün (6) ben anı öldüreyüm ehl-i meclīs Ḥasan-ı Baṣrīnün ardınca vardılar ve dönderdiler (7) Ḥasan-ı Baṣrī bildi ki n'içün ḳaġırdılar dilin ṭuṭaġın depredüp āheste āheste (8) bir nesne oḳurdı çün Ḥaccāc ḳatına geldi gördi ḳatʿ bıraḳılmış ve ḳılıç (9) ḳınından çıḳmış ve cellād ḥāżır gelmiş çün Ḥaccāc anı gördi ḫışmnāk (10) söze başladı Ḥasan-ı Baṣrī raḍiya'llāhu ʿanh rıfḳıla ve luṭfıla naṣīḥat u vaʿẓa (11) iḳdām eyledi fi'l-ḥal Ḥaccācın ġażabı sākin oldı buyurdı ki ḳaṭʿı (12) durdılar ve ḥisām-ı intiḳāmı ḳınına koydılar ve ol fiʿl-i ḳabīhi ki ẓannında (13) varıdı Ḥasanla ḥüsne tebdīl eyledi ve żiyāfet ü ikrāmda ve aġvāz u (14) inʿāmda hiç daḳiḳa fevt eylemedi iḥżār-ı envāʿī meʾkulāt ve taḳdīmi (15) taşṭ-ı ġasūlātdan şöyle ki erbāb-ı kerem ḳıyında maʿrūfdur Ḥasan (16) raḍiya'llāhu ʿanh muʿazzez u mükerrem oturdı ve mübeccel ü muʿaẓẓam meclīsden çıḳdı gitdi (17) Ṣāliḥ İbni Semmār eydür ki Ḥasana ṣordum ki yā imām ne duʿā idi oḳurduñ ki (18) bu tīzlükle icābete maḳrūn oldı ve bu ẓalimüñ ʿunfı luṭfa mübeddel oldı (19) Ḥasan-ı Baṣrī eyitdi ki bu duʿāyı oḳudum *yā ġāyetī ʿinde daʿveti ve yā ʿuddeti* (20) *ʿinde melāleti ve yā rabbī ʿinde kürbetī ve yā ṣāḥibī fī-şiddetī ve yā veliyyī* (21) *fī-niʿmetī ve yā ilāhī ve ilāhe İbrāhīme ve İsmāʿīle ve İsḥāḳa ve Yaʿḳūbe ve'l-esbāṭi* (22) *ve Mūsā ve Īsā ve yā rabbe'n-naḳibeyni küllihim ecmaʿīn ve yā rabbe ḳāf hā yā ʿayn ṣād* (23) *ve Ṭāhā ve Yāsin ve'l-Ḳur'āni'l-ḥakīm ve ṣallā'llāhu ʿāla Muḥammedin ve ālihi't-ṭahirīn*

[19-a]

(1) *ve'r ẕuḳnī meveddete ʿabdike el-Ḥaccāc ve ḫayrehu ve maʿrūfehu ve raḥmetehu va'ṣrif* (2) *ʿannī iẕāhu ve su'ehu ve mekrūhehu ve maʿarretehu* Ṣāliḥ eyitdi hiç bir şiddet u (3) belāda miḥnet ü ʿanāda oḳumadum bu duʿāyı illā ki Ḥaḳḳ Teʿālā ferec erzānī (4) ḳıldı ve ol miḥnet menḥata mübeddel oldı **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** rivāyet (5) olındı ki çün Ebū Caʿfer-i Menṣūr nevbet-i ḫilāfete irişdi İsmāʿīl bin (6) Ümmeyeyi ḥabse buyurdı İsmāʿīl ḥabs yolunda bir dīvār üzerine bu duʿāyı (7) yazılı buldı *yā veliyyī fī-niʿmeti ve ṣāḥibī fī-vahdetī ve ʿuddetī fī-kürbetī* (8) bu duʿāyı ezberledi ve dāyimā oḳurdı yaḳīn müddetde ḥabsden ḫalāṣ (9) buldı İsmāʿīl eydür ṣāniyen çün ol mevżiʿden geçdüm ol yazuyı görmedüm ve (10) eṣercek daḫı ẓāhir degüldi maʿlūmum oldı ki telḳīn-i rabbānī ve taʿlīm-i sübḥāni idi (11) **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu** Velīd bin ʿAbdü'l-Melik rūzgār-ı ḫilāfetinde Ṣāliḥ bin (12) ʿAbdu'llāh el-Medenīye ki ʿāmil-i Medīne idi menşūr yazdı ki Ḥasan bin el-Ḥüseyn bin ʿAlī (13) bin Ebī Ṭālib ki maḥbūs idi ḥabsden çıḳaralar ve ḥażret-i Risāletüñ (14) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem mescīdinde beş yüz tāziyāne uralar çün menşūr (15) Ṣāliḥe irişdi Ṣāliḥ minbere çıḳdı tā Velīdüñ menşūrını oḳuya ve oḳuduḳdan ṣoñra (16) minberden ine ve sülāle-i nübüvvet ve ḫulāṣa-i fütüvvet üzerine Velīdüñ ḥükmüni (17) tenfīẕ ide henūz menşūrı oḳumaḳda idi ki ʿAlī bin el-Ḥüseyn Zeyne'l-ʿĀbidīn (18) raḍiya'llāhu ʿanhum girü geldi mecmūʿ ṭurı gelüp yol virdiler tā ki Ḥasan (19) bin Ḥüseyn ḳıyına geldi ve eyitdi ki ey ʿammum oġlı saña n'oldı ki kerb duʿāsını (20) oḳumazsun tā ki bu belādan ḫalāṣ bulasun Ḥasan eyitdi ki ol duʿā (21) ḳanḳısıdur ʿAlī eyitdi eyit ki *lā-ilāhe ille'llāhu'l-ḥalīmu'l-kerīm lā-ilāhe (22) ille'llāhu'l-ʿaliyyu'l-ʿaẓīmu sübhane'llāhi rabbi's-semevāti's-sabʿi ve rabbi'l- (23) ʿarşi'l-ʿaẓīmi ve'l-ḥamdu li'llāhi rabbi'l-ʿālemīn* ʿAlī raḍiya'llāhu ʿanh bu duʿāyı

[19-b]

(1) Ḥasana taʿlīm eyledi ve döndi gitdi Ḥasan bu duʿāyı tekrar iderdi ki (2) Ṣāliḥ minberden indi ve Ḥasanı ṣālıvirdi ve eyitdi maẓlūmluḳ simāsını (3) üzerinde görürem bunuñ ḥālinden emīrü'l-müʾminīne rücūʿ eyleyem ḥikāyeti (4) çün Velīde bildürdi yaḳīn zemānda cevāb geldi ki Ḥasanı raḍiya'llāhu ʿanh (5) ḥabsden iṭlāḳ idüñ bu duʿā berekātında ḤaḳḳTeʿālā ferec erzānī eyledi (6) **el-ḥikāyetü's-sādisetu** ʿAbdü'l-Melik bin Mervān rūzgārında bir kişiden (7) bir cināyet ṣādir oldı ki müsteḥaḳḳ-ı ḳatl oldı ve ʿAbdü'l-Melik ḳanını heder (8) eyledi ve ḳanda ki bulsalar öldürsünler ve her kim anı daḫı gizlese anı daḫı öldürsünler (9) deyü buyurdı ol bī-çāre ḫavfden ḥayrān u ḫāyif dāyimā işi ḳaṭʿ-ı (10) kūh u kemer u maġārada nidāʾ-i *eyne'l-meferr* idi ve her mevżiʿde bir günden ziyāde (11) olmazdı ve adını kimesneye dimezdi gāh naḫçīr gibi kūh u ṣaḥrāda gezerdi (12) ve gāhī māhī gibi deryā-yı ḫayretde yüzerdi gāh ṭaġda bulut gibi gözünden (13) ḳaṭarāt-ı ʿabarāt dökerdi ve gāhī derede seyl gibi başını ṭaşa dögerdi (14) gāhī sāye gibi der u dīvār ardında gizlenürdi ve gāhī güneş gibi (15) ḥas u ḫār üzerine oturırdı bir gün bu ḥālle beyābānlarda yürürdi (16) bir şaḫṣ gördi ki meḥāsin-i sepīd ve cāmeleri sefīd namāza meşġūl (17) ol daḫı bu şaḫṣuñ muvāfaḳatına namāza meşġūl oldı çün ol şaḫṣ (18) namāzdan fāriġ oldı ṣordı ki ḳandansun ve bu yerde n'eylersün ol kişi (19) eyitdi ḫalīfe cevrinden bu vādīde vādī-be-vādī gezerem ve bu maġārada (20) ümīd-i mefāzıla yürürem şeyḫ buyurdı ki *fe eyne ente ʿani's-sabʿi* yaʿnī (21) ḳandasın yediden ben eyitdüm ki ḳanḳı yedi dirsün ki altı cihet ve beş ḥiss (22) ve dört ṭabiʿatum şöyle müstaġrak-ı ḫavfdur ki eger üç ʿaded ḳoyasun vasaṭını (23) bilmem ve iki sāʿat bir mevżiʿde olmazam şeyḫ buyurdı ki ḳulaḳ tut ki

[20-a]

(1) işidesün ve anuñ berekātıyla göz ferece ṭutasun ve bu duʿāyı oḳudı (2) ed-duʿā *sübḥāne'lleẕī lā-ilāhe illā hüve'l-vāḥidu sübḥāne'lleẕī lā-yüdrīhi* (3) *ġayruhu sübḥāne'l-ḳāyimü'l-ḳadīmu'lleẕī lā-yüntehā lehü sübḥāne'lleẕī yuḥyī* (4) *ve yumītu sübḥāne'lleẕī hüve külle yevmin fī-şe'nin sübḥāne'lleẕī ḫaleḳa mā-yürā* (5) *ve mā-lā-yürā sübḥāne'lleẕī ʿalime külle şey'in min-ġayri taʿlīmin allahümme* (6) *innī es'elüke bi-ḥaḳḳı hazihi'l-kelimāti ve ḥürmetihünne en tefʿale bī-keẕā ve keẕā* (7) ve birḳaç nevbet iʿādet eyledi tā ki ezberledüm ve der-ḥāl şeyḫ ġāyib oldı (8) ve emn ü sükūn göñlümde ẓāhir oldı ve ümīd-i tamām ile ʿAbdü'l-Melik sarāyına (9) teveccüh eyledüm ve destūr diledüm baña destūr virdiler çün ʿAbdü'l-Melik (10) ḳıyına girdüm ʿAbdü'l-Melik eyitdi ki meger siḥr ögrendüñ ol sebebden bu cür'eti (11) itdüñ ben eyitdüm ḥāşā ki ben siḥr ögrenem ve ḥikāyeti min-evvelihā ilā-āḫīrihā (12) taḳrīr eyledüm ve duʿāyı oḳudum baña emān virdi ve çoḳ iḥsān erzānī (13) ḳıldı ve ol belā vü miḥnetden ḫalāṣ buldum **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu** ʿAbdu'llāh (14) bin Süleymān bin Veheb ḥikāyet eyledi ki Muʿtażıd Bi'llāh rūzgārında Ītāḫ (15) emīrü'l-ümerā idi ve medār-ı ḫilāfetüñ ḳuṭbı idi ve atam Süleymān Ītāḫuñ (16) kātibi idi ve Mütevekkil Bi'llāh Ītāḫa ḫışmnāk idi ve göñlünde kīnesi varıdı (17) çün ḫilāfet mütevekkile muḳarrer oldı Ītāḫı ve oġlunı ṭutdı ve atam Süleymānı (18) daḫı ṭutdı ve İsḥāḳ bin İbrāhīm bin Muṣannaʿaya ışmarladı ve ḥükm eyledi ki (19) Ītāḫuñ cemīʿ malını alduġından ṣoñra aʿżāsını bend bend ayıra ve buyurdı ki (20) bu anuñ cezāsıdur ki Muʿtażıd bi'llāh eyyāmında çün benümle mülākātı vāḳiʿ (21) olsa tā ben ibtidā-yı selām itmeyince ol selām ibtidā itmezdi ve redd-i selāmı (22) ḫ͟ʷāce bendesine redd ider gibi iderdi andan ṣoñra vālidüm Süleymān ḥikāyet (23) itdi ki çün İsḥāḳ beni daḫı giriftār eyledi bend-i girānıla beni muḳayyed eyledi

[20-b]

(1) şöyle ki mecāl-i ḥareket yoġıdı ve emīri kaftan geyürdi ve bir mīrzede (2) beni ḥabs eyledi ve ḳapuyı berkitdiler şöyle ki ol yerüñ ḳarañuluġından giceyle (3) gündüz berāber idi ve her gün ve gicede bir nevbet ḳapu açılurdı iki (4) ḳuru etmek bir pāre tuz ve bir bardaḳ ṣu virirlerdi ve bu miḥnet yigirmi (5) güne degin mümted oldı ve ol ḫāletüñ şiddetinden ve ol ḥādiṯenüñ nekbetinden (6) mevt merġūb ve helāk maḥbūb idi gicelerden bir gice namāza ziyāde meşġūl (7) oldum ve tażarruʿ u zārī ile edʿiye-i meʾṯūreye muvāẓabet eyledüm ve Ḥaḳḳ Teʿālādan (8) iḫlāṣıla ferec derḫ͡āst eyledüm henūz duʿā tamām olmamışdı ki āvāz-ı (9) ḳufl ḳulaġuma girdi ve çün her günüñ ʿādetine muḫalīfdi ẓann eyledüm ki (10) bī-vaḳt geldüklerinden sebeb budur ki ḳatlüme işāret olupdur çün ḳapu (11) açıldı ol bend-i girān sebebinden mecāl-i ḥareket yoġıdı ferrāşlar beni götürdiler (12) Ḥācib İsḥāḳ bin İbrāhīm ol gelenler ile bileydi aña tevkīdātıla and (13) virdüm ki ḫālden baña iʿlām ide ki çıḳarmaġa sebeb nedür ve benüm ḥaḳḳumda (14) fermān nice ṣādır oldı ol ḥācib eyitdi ki evvelā maṣlaḥatuñ andadur ki (15) her nesne ki Emīr İsḥāḳ saña diye bir kelimesini redd eylemeyesün ve her ḥükm ki (16) buyura ḳabulunde hiç taʿallül itmeyesün ki bu gün ġāyet żucret ü melālet ki (17) senüñ sebebüñden ḥāṣıl oldı ġıdā yimeyüpdür ve emīrü'l-müʾminīn (18) çoḳ ʿitāb u serzeniş senüñ sebebüñden aña eyledi ve eyitdi ki Süleymānı (19) saña anuñiçün teslīm eyledüm anı bir evde oturdasun ve etmek ve ṣu (20) viresün ve hiçbir mekrūhıla aña taʿarruż itmeyesün ve her nesne ki aña müteveccih (21) ola taḥṣil idesün Emīr İsḥāḳ emīrü'l-müʾminīne cevāb virdi ki (22) yā emīre'l-müʾminīn men Ḫudāvend-i tīġam muḥāsebe-i ʿammāl u istiḫrāc-i emvāl (23) benüm vazifem degüldür ammā ol nesne ki emīrü'l-müʾminīnüñ ḫāṭır-ı ʿātır andan

[21-a]

(1) almaġa muḳarrer olupdur anı muṭālebe itmek vazīfemdür emīrü'l-müʾminīn aṣḥāb-ı (2) devāvīne buyurdı ki emīr sarāyında cemʿ olalar ve senüñ ḥālüñi teftiş-i (3) istiḳṣā ideler ve her māl ki saña müteveccih ola emīr anuñ muṭālebesine (4) meşġūl ola ve seni ol cihet içün istidʿā itdiler çün beni Emīr İsḥāḳ (5) meclisine götürdiler Mūsā bin ʿAbdü'l-Melik ki ṣāḥib-i dīvān-ı ḫarāc idi ve Ḥasan (6) bin Muḥammed bin Muḫalled ki ṣaḥib-i dīvān-ı ḳurā idi ve ekṣer ehl-i dīvān ol meclisde (7) ḥāżır idi beni şöyle muḳayyed ol meclise getürdiler ve ṣaff-ı niʿālde bıraḳdılar (8) ve Emīr İsḥāḳ bin İbrāhīm baña ḳatı sözler söyledi ve beni incitmekde mübālaġa-ı (9) tām eyledi ve baña eyitdi ki emīrü'l-müʾminīn baña senden ötüri ḫışm eyledi (10) va'llāhī kemik ile etüñi birbirinden ayırayum ve bu yurtdan yer ḳarnına göndereyüm (11) ḳanı ol māl ki ḫalḳdan ẓülumile alduñ cevāb virdüm ki İbni Ziyād mecmuʿ-ı (12) mālı benden aldı Ḥasan bin Muḫalled ki ehl-i meclisden idi eyitdi ki andan berü (13) eżʿāfını reʿāyādan alduñ ve her birisi ol cemāʿatüñ beni incitmekde ve baña anda (14) irişdürmekde taḳṣīrluḳ eylediler münākaşa ve istiḳṣā bir dereceye irişdi ki (15) nefesüm ve mecmūʿ-ı mā-yaʿrifüm muʿriż-ı helāk oldı meger Mūsā bin ʿAbdü'l-Melik ki ortamuzda (16) ṣadāḳat-ı tām ve maḥabbet-i kāmil vardı hiç söz bilmezdi çün beni incitmekde (17) ġāyete irişdiler Mūsā bin ʿAbdü'l-Melik Emīr İsḥāḳa eyitdi ki eger icāzet (18) virirseñ bunı ḫalvete ileteyüm ve işini fayṣala irişdireyüm İsḥāḳ (19) eyitdi maṣlaḥat ne ise eyle pes Mūsā beni ḫalvete iletdi ve eyitdi ey (20) ḳarındaş bu ḥāletle seni görmek baña ḳatı ṣaʿbdur eger ḫalāṣuñ benüm elümde (21) olaydı hiç vechle saʿyda taḳṣīrluḳ cāyiz görmezdüm ammā ṣūret-i (22) ḥāli müşāhede idersün ve emīrü'l-müʾminīnüñ murādı budur ki senüñ izüñde (23) ne ḳadar ki mümkindür fermān ide eger benüm maṣlaḥatumdan tecāvüz idüp ve muḫālefete

[21-b]

(1) mürtekib olursañ *innā li'llāhi ve innā ileyhi rāciʿūn* nefsüñ helākine saʿy itmiş (2) olursun eyitdüm ḥāşā ve kellā ki ḫilāf-i reʾyi cāyiz görem ḫuṣūsan ol nesnede ki (3) ḫalāṣ-ı nefsi müteżammın ola buyurdı ki şöyle maṣlaḥat gördüm ki on kerret (4) biñ biñ aḳçeye ḥüccet yazasın ve mültezim olasın ki her ayda biñ biñ aḳçe viresün (5) ve şimdiki ḥālde muṭālebeden ve şikenceden ḫalāṣ bulasun çün bu sözi (6) işitdüm medhūş oldum ve cevābdan ḫāmūş ve eymān-ı muġallaẓa eyledüm ki (7) buyurduġuñuzuñ rubʿına mālik degülüm buyurdı ki sözüñ ṣıdḳına güvāhüm ve ḥaḳīḳat-ı (8) ḥāl baña maʿlūmdur ammā çün aṣḥāb-ı ġaraẓuñ ḳaṣdı budur ki seni helāk (9) ideler ve eger benüm maṣlaḥatıumı ṭutarsañ ümīddür ki bu māl-ı ʿaẓīmüñ ṭamaʿına (10) ḫalāṣuña müsāmaḥat ideler şikenceden ḫalāṣ bulasın andan ṣoñra laṭāyif-i (11) ḥiyel ile necātuña cidd ü ictihād idevüz ola emīrü'l-müʾminīn senüñ ḥaḳḳında (12) ıṣlāḥ idevüz Ḥaḳḳ celle ve ʿalā sāʿaten fe-sāʿaten ferec erzānī ide ve eger (13) bu tedbīrüñ fāyidesi yoḳdur ise ki bu rencden bir gün rāḥat bulasun (14) çoḳdur ve eger bu maṣlaḥata uymayasun şāyed ki senüñ helāküñe ziştter vechile (15) saʿy ideler cevāb virdüm ki her ne maṣlaḥat ki görürsen mūṭiʿ ve fermānum (16) pes ol ḳavme müteveccih oldı ve eyitdi ki bununla şöyle muḳarrer eyledüñ ki on kerret (17) biñ biñ aḳçe on ayda edā ide ve kendü ḫaṭṭıyla ḥüccet vire ve edāsına (18) meşġūl ola ḳamu ṣavāb gördiler ve bu mucībe baña bir ḥüccet yazdılar Mūsā bin (19) ʿAbdü'l-Melik ḥücceti aldı ve Emīr İsḥāḳa eyitdi emīrü'l-müʾminīnüñ bu kişi üzerine (20) bu ḳadar māl-ı ʿaẓīmi müteveccih oldı ve eger ḥāli bu nesaḳ üzerine olursa (21) bu māluñ ʿöşr ü ʿaşīri ḥāṣıl olmaz ṭarīḳ oldur ki buña iḥsān u ikrām (22) idesün ve muʿazzez ve muḥterem ṭutasun ve sāray-ı büzürgde şöyle ki lāyıḳdur (23) nüzūl buyurasın ve ḥavāşī ve ḫadem ü ehl ü ʿıyāline ḳıyına gelmekden menʿ itmeyesün

[22-a]

(1) ve ṭabaḳāt-ı nāsdan her kim ki gele yā kıġıra destūr viresün tā bu māl-ı ʿaẕīm (2) ḥāṣıl ola ve dostlar muʿāvenetine ḳıyām ideler ve beyʿ u şirāya ve istirdād (3) u dāyine vü istiḳrāża ḳādir ola tā bu māl emīrü'l-müʾminīne ḥāṣıl ola (4) Emīr İsḥāḳ buyurdı ki şöyle eylesüñ ve her ne kim buyurduñ yarın müretteb ola (5) ve der-hāl buyurdı ki bendi ayaġumdan götürdiler ve beni ḥammāma iletdiler ve ḫilʿat-i (6) lāyıḳ giyürdiler ve buḫūr u ṭīb taḳdīm itdiler andan Emīr İsḥāḳ (7) beni ḳıyına iletdi çün ḫıdmetine vardum ḳıyām ve her ne ki şerāyiṭ-i iḥtirām idi (8) eyledi ve ol geçen muḫāṭabadan ve olan īzādan ki andan ṣādır oldı idi (9) iʿtiẕār u istiġfār eyledi ve buyurdı ki saña maʿlūmdur ki emīrü'l-müʾminīnüñ (10) ʿale'd-devām münḳād u meʾmūrıyum ve'l-meʾmūru maʿẕūrun ve bugün senüñ (11) ḳatlüñe mürtekib olmaḳ melāletinden ṭaʿām yimedüm ve her söz ki nā-sezā idi (12) dilüme geldügine sebeb ol idi ki gerekdür ki beni maʿẕūr ṭutasun çün emīrüñ (13) bu luṭfunı gördüm çoḳ duʿā vü ṣenā eyledüm çün yarındası oldı her ne ki (14) Mūsā bin ʿAbdü'l-Melik didi idi yerine geldi ve ḫalḳ ḥālümden ḫaberdār oldılar (15) vażīʿu şerīf tehniyete geldiler ve ol mażīḳden ferec buldum çün (16) aydan yigirmi yedi gün geçdi biñ biñ aḳçe müheyyā eyledüm ve ayuñ tamām olmasına (17) givirdüm ki edā ideyüm nā-gāh Mūsā bin ʿAbdü'l-Melik ḳıyıma geldi ḥaḳḳ ḳudūmuna (18) ḳıyām eyledüm ve istiḳbāle meşġūl oldum çün naẕarı baña vāḳiʿ oldı (19) buyurdı ki beşāret olsun eyitdüm ki mūcib-i beşāret nedür eyitdi ki ʿāmil-i (20) Mıṣr bir nāme virmiş müştemil-i maḥṣūlāt Mıṣra ve nāmede maḥṣūlātı ve iḫrācātı (21) ve nafaḳātı mücmelen ḳaleme getürmiş ʿAbdu'llāh bin Yaḥyā ol nāmeyi emīrü'l-müʾminīn (22) ḳıyında oḳudı ben eyitdüm eger emīrü'l-müʾminīn amel-i Mıṣrı Süleymāna teşrīf (23) buyurursa tamāmet ḳavānīn-i muʿāmelātı ve beytü'l-mālı ve irtifāʿātı ve ḳanunı

[22-b]

(1) ve ṭayirātı mübevveb ü mufaṣṣal eyleye tā eṣer-i kifāyeti ve bu ʿāmilüñ ġafleti ẓāhir ola (2) pes tevḳīʿ-i maḥṣūlāt-ı Mışr baña tefvīż oldı ve ol miḥnet bu devlete müʾeddī oldı (3) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāminetu** ʿAbdu'llāh bin Aḥmed el-Baṣrī ḥikāyet eyledi ki bir vaḳt (4) ʿillet-i ṣaʿbıla maʿlūl oldum şöyle ki ḥayātdan ümīdüm münḳaṭıʿ oldı ve ḳażāya (5) rıżā virdüm bir gün Şeyḫ Ebī Muḥammed Sehl bin Tüsterīnüñ aṣḥābından bir kişi (6) ʿiyādetüme geldi ve baña eyitdi ki Ebū Muḥammedüñ bir duʿāsı vardur ki ʿilel ü emrāż (7) ʿāriż olsa ol duʿāyı oḳur marīż şifā bulur ve hiç kimesne ol (8) duʿāyı oḳumaya illā ki Ḥaḳḳ Teʿālā aña ṣıḥḥat erzānī ider ben eyitdüm ol duʿā (9) nedür buyurdı ki *allahümme eşfinī bi şifāike ve dāvinī bi devāike ve ʿāfinī* (10) *min belāike* bu duʿāyı birḳaç kez oḳudum Ḥaḳḳ Teʿālā dārü'ş-şifā-i ġaybdan (11) şifā-i ʿācil erzānī eyledi ve ol ʿilletden ḫalāṣ ḥāṣıl oldı (12) **el-ḥikāyetü't-tāsiʿatu** Ebu'l-Ḥasan Maḳrī ḥikāyet eyledi ki aṣḥābdan (13) bir yār ki ʿilm-i ḳırāʾatda ve taṣḥīl-i vücūhda meḥāreti ve ṣalāḥiyetde şeḥāmeti (14) var idi aña Ebī Aḥmed dirlerdi ve ḥirfeti maḥabbet taʿvīẓini yazmaḳdı ve iki (15) kişi arasında taʿvīzi sebebi ile ülfet ḥāṣıl olurdı ve ḳūt u libāsı (16) ol vechden idi ve mecmūʿ-ı ḫalḳın ol işde muʿtaḳadün fī-hi idi bu Ebī Aḥmed (17) ḥikāyet eyledi ki bir gün vech-i iḫrācātum yoġıdı ve giceye degin muntaẓır oldum (18) hiç nesne ḥāṣıl olmadı ve ben iḫlāṣ-ı teʾemmüle müfettiḥu'l-ebvāba müteveccih oldum (19) ki ʿālem-i ġaybden rızḳ ḳapularından bir ḳapuyı aça henüz duʿā tamām olmadı (20) bir şaḫṣ dükkān ḳapusını açdı ve içerü girdi çün naẓar eyledüm bir emred oġlān (21) ġāyet-i ṣabāḥat ve nihāyet-i melāḥatde idi ve muṣavvir-i ḥaḳiḳī taṣvīrinde hiç (22) bir daḳiḳa ḥüsn ü kemāl ve ziynet-i cemāl terk etmemişdi ve kemāl-i ḳūdretiyle ve ḳalem-i (23) fiṭratıyla ṣūret-i bedīʿati īcād eyleyüpdururdı selāmı edeb-i tamām birle virdi

[23-a]

(1) ve çün söze geldi feṣāḥat lehçesi ṣabāḥat ḥücresine ṭaʿne ururdı (2) fi'l-ḥāl *elḥamdü ve in yekādu* oḳudum ve sunʿ-ı bārīnüñ kemāl-i ḳudretinden taʿaccübe (3) ḳaldum ve eyitdüm ki ne ḥācete ḳadem rence ḳılduñ ve ne mühimme teşrīf-i ḥużūr gele (4) bizi müşerref eyledüñ derc-i dürer-bārından dürr niṣār eyledi ve eyitdi ki men (5) bir memlūküm ve māliküm baña ḫışm eyledi ve beni gözüm yaşı gibi ḥużurundan dūr (6) eyledi ve eyitdi ki ḳanda ki dilerseñ var ben żaʿīf u bī-kes hiç kesile (7) maʿrifetüm ve hiçbir vaṭanıla ülfetim yoġıdı ve ḫāṭırumdan ḥuṭūr itmezdi ki bir dergāha (8) daḫı muḥtāc olam tā ki bu derdüñ ʿilācına dürişem çün bu vāḳıʿada (9) müteredded u müteḥayyir ḳaldum beni saña delālet itdiler ki taʿvīz-i maḥabbet ve kitāb-ı (10) ülfet yazasun benimçün bir temīme ḳaleme getür ki tā Ḫudāvendüm baña mihribān ola (11) ben daḫı taʿvīz-i maḥabbetde ol ki resm idi ḳalem getürdüm ve yazduġum taʿvīz (12) bu idi sūre-i Fātiḥa ve muʿavveẕeteyn ve Āyete'l-kürsī ve *lev-enzelnā haẕe'l-Ḳurʾāne* (13) *ʿalā-cebelin* ilā āhirü's-sūre *ve lev-enfaḳte mā-fi'l-arḍi cemīʿan mā-ellefte* (14) *beyne ḳulūbihim ve lakinne'llāhe ellefe beynehüm innehu ʿazīzun ḥakīm ve min āyātihi en* (15) *ḫalaḳa leküm min-enfüsiküm ezvācan li-teskünu ileyhā ve ceʿale beyneküm meveddeten* (16) *ve raḥmeten inne fī-ẕālike li-āyātin li-ḳavmin yetefekkerūn ve'ẕ-kurū niʿmete'llāhi ʿaleyküm* (17) *iẕ küntüm aʿdaʾen fe-ellefe beyne ḳulūbikum fe aṣbaḥtüm bi niʿmetihi iḫvānen ve küntüm* (18) *ʿala-şefā ḥufretin mine'n-nāri fe-enḳazeküm minhā* ve eyitdüm bu rıḳʿayı al ve bāzuña (19) baġla eger ṭahāret ḥāṣıl ise ve göñül Allāhuñ raḥmetine baġla tā kim baġlu ḳapuyu (20) aça rıḳʿayı benden aldı ve bir dīnār öñümde ḳodı ve benden ʿöẕr diledi (21) ve gitdi anuñ ḥālinden göñlüme riḳḳat ve reʾfet ḥāṣıl oldı ṭuru geldüm (22) iki rekʾat namāz ḳıldum ve tażarruʿ u ḫuşūyıla Allāhdan ḫusūl-ı maḳsūdını (23) diledüm ve çün namāzdan fāriġ oldum iki sāʿat miḳdārı geçmedi ki

[23-b]

(1) bir serheng geldi ve eyitdi ki emīr-i Nāreveküñ fermānına icābet eyle ki seni ḳaġırır (2) bu sözden baña ḫavf müstevlī oldı ol serheng eyitdi ki ḳorḳma ve beni (3) bir deveye bindürdi ve Nāreveküñ sarāyına iletdi ve beni ḳapuda ḳodı (4) ve kendi içerü girdi ve bir sāʿatden ṣoñra baña destūr oldı çün (5) girdüm gördüm Emīr Nārevek oturur ve üç yüze yaḳīn ḳul ḳarşusında (6) ṭurur ve kātibi Ebu'l-Ḳāsım öñünde oturur heybetden ve dehşetden (7) endāmuma lerze düşüp ḫavfden diledüm ki yer öpem eyitdi ki ʿafāke'llāhu eyle eyleme ki (8) yer öpmek cebbārlar sünnetindendür ve secde Ḥaḳḳ Teʿālādan özgeye cāyiz degüldür (9) ḳorḳma otur çün eṣer-i emn ü sükūn bende ẓāhīr oldı ṣordı ki (10) bir emred oġlān ḳıyıña varmış ve anuñçün taʿvīz yazmışsın (11) ben eyitdüm hāʾ eyitdi *aṣdaḳnī ʿammā cerā beynekümā ḫarfen bi-harfin* yaʿnī (12) rāst söyle ortañuzda ḫarfen bi-ḫarfin ne geçdi her nesne ki benümle ol (13) oġlān ortasında olmuşdur ḳamu bī-ziyāde vü noḳṣān taḳrīr eyledüm (14) ve ol āyāt ki taʿvīz içün yazdum oḳudum ve çün taḳrīr-i ḥālde şuña (15) irişdüm ki ġulām eyitdi ki ben bir bende-i memlūküm ve hiç kimse ile ülfetüm yoḳdur (16) ve efendüm beni ḳıyından sürüpdür müteḫayyīr ve bī-çāre oldum riḳḳat u şefḳātdan (17) aġladum ve emīr-i Nāreveküñ daḫı gözü yaşla ṭoldı çün ḫadīṯ tamām oldı (18) emīr buyurdı ki yā şeyḫ-i ʿazīz bareka'llāhu fīke ṭur ve her gāh ki saña (19) yā bir dostuña veyā ḳoñşuña bir ḥādiṯe vāḳiʿ olsa ḫāli arż eyle tā ḫācet (20) muḳtażī ola ve bu sarāya küstāḫ ne vaḳt ki dilerseñ gir ve bī-hicāb gel (21) ve hiçbir ḫācet-i duḫūlden menʿ itmesüñ ben duʿā ḳıldum ve çıḳdum der-ḫāl (22) bir ġulām ardumca çıḳdı ve bir berāt üç yüz aḳçeye baña virdi (23) çün dehlīze irişdüm ol ġulāmı gördüm beni bir ḫalvete iletdi ben eyitdüm

[24-a]

(1) ḥālüñden baña ḫaber vir ol ġulām eyitdi çün ol ḥācet içün senüñ (2) ḳıyına vardum ve dergāhından ġāyib oldum ḫ̆ācem beni tefeḳḳud eylemiş ve çün (3) ḫıdmete ḥāżır oldum istifsār eyledi ki sebeb-i ġaybet ne idi ve ḳandayidüñ (4) ḥālümi bī-tefāvüt ü noḳṣān şerḥ eyledüm beni taṣdīḳ eylemedi ve çün señün (5) taḳrīrüñle benüm taḳrīrimüñ tefāvüti yoġıdı beni taṣdīḳ eyledi ve baña göñli (6) muṭmaʾin oldı çün sen emīr ḳatından rücūʿ eyledüñ beni ḳatına ḳaġırdı (7) ve eyitdi ki min-baʿd ḳullarımuñ ulusı ve muḳarreblerimüñ ḫ̆asısın ve muḥabbetüñ göñlümde (8) mütemekkin oldı çün benüm ṭard u ʿunḳum ile muḥabbetimüñ meşrebini göñlüñde mükedder eylemedüñ (9) ve cādde-i iḫ̆lāṣdan münḥarif olmaduñ ve ḫ̆iẕmetümden fütūr bulmaduñ ve rıżāmı (10) ṭalep itmekde laṭāyif-i hiyelile temessük eyledüñ ve baña yaḳīn ḥāṣıl oldı ki (11) Allāhdan ṣoñra benden özge hiç melceʾ ve penāhuñ yokdur inşāʾa'llāh ki bundan ṣoñra (12) iḥsān u icmāl ve devlet ü iḳbālden özge olmaya ve bir gün ola ki mertebe-i (13) ʿāliye irişesün bil ki ḳamunuñ ortasında mükerrem ve ḳamunuñ üzerine muḳaddem (14) olasun ve Ḫ̆uda-yi Teʿālā ol şeyḫ̆-i mübāreküñ duʿāsını senüñ ḥaḳḳuñda müstecāb (15) eyledi ve daḫ̆ı buyurdı ki ol şeyḫ̆üñ mükāfātını n'eyledüñ ben eyitdüm bir dīnārdan (16) özge hiç mükāfāt eylemedüm buyurdı ki ṭur ḫ̆azīneye gir ve her ne kim göñlüñ (17) dilerse al ve ol şeyḫ̆üñ mükāfātını eyle ḫ̆azīneye girdüm ve bunı aldum bunı (18) al didi ben daḫ̆ı aldum beş yüz aḳçe idi ve eyitdi ki min-baʿd baña mülāzemet eyle (19) elden geldükçe saña iḥsān eyleyem bir müddetden ṣoñra ol ġulāmuñ ḳatıña vardum (20) mertebe-i ʿāliyeye irişmiş baña ṣıla-i vāfire ve ʿaṭāhā-yi mütekāṯ̆ire erzānī ḳıldı (21) ve ḥavādiṯ̆-i rūzgārdan baña istiẓhār oldı **el-ḥikāyetü'l-ʿāşire** (22) Ebū Mervān Ḥāmidī eydür ol rūzgārda ki Nāṣıru'd-devle emīr-i Baġdād idi (23) ve Vāsıṭ anuñ iḳṭāʿıydı ve Ebū ʿAbdu'llāh Nāṣıru'd-devle cihetinden ʿamel-i vāsıṭı

[24-b]

(1) müteḳallid idi ve żayʿatumı ki hāmid idi aldı ve irtifāʿüñ cemʿi vaḳti idi (2) ve ḥāṣıl ḳırḳ kürrden ziyāde birinc idi ki bir kürr biñ baṭman idi ol bābda (3) Ebū ʿAbdu'llāha taẓallüm itdüm nāfiʿ olmadı eyitdüm tamām-ı irtifāʿı alduñ ehl ü (4) ʿıyālümüñ maʿīşeti ol idi ve eger ḥayāt-ı bāḳī ol ise kellesi irtifāʿa (5) sebeb-i ʿimāret ḳalmadı eger luṭf idüp on kürr baña virseñ hem ehl (6) ü ʿıyāl ḳanāʿat ide hem ʿimāret irtifāʿı müstaḳbel ola ve bāḳī ḥalālen (7) ṭayyīben senüñ ola elbetde rāżī olmadı beş kürre ḳaniʿ oldum müsāmaḥat eylemedi (8) üç kürre daḫı rāżī oldum ve bāḳīsini ḥelāl eyledüm ve aġladum ve elin öpdüm (9) ve eyitdüm ki taṣadduḳ vechi ile bu ḳadarı benüm ḥaḳḳumda inʿām eyle eymān-ı muġallaẓa (10) yād eyledi ki bir kürre daḫı virmezem ve istihzā vechiyle eydürdi ki Allāha taẓẓallüm (11) eyle ve bu sözi tekrār iderdi ḫāyib u ḫāsir ḳatından rücūʿ eyledüm ehl ü (12) ʿıyālümi cemʿ eyledüm ve ḫuşūʿ u ḫużūʿıla kaʿbetü'l-ḥācāta ve merciʿu'ṭ-ṭayyibāta (13) müteveccih oldum leylen ve nehāren ḥālümi Ḥāżret-i Bārīye ʿarż eyledüm on birinci gün (14) bir ḥādiṣe vāḳiʿ oldı ve ol ẓālim gice içinde vāsıṭdan ḳaçdı ve tamāmet-i (15) birinci bī-renc ḫırmandan eve getürdüm ve daḫı hergiz ol ẓālimi görmedüm (16) **el-ḥikāyetü'l-ḥādiyetu ʿaşere** Ebū ʿAlī bin Maḳalle çün manṣıb-ı vezāret aña muḳarrer (17) oldı ve Fāris vilāyetinden Ḳāhir Bi'llāh ḥażretine müteveccih oldı şöyle (18) buyurdı ki cümle-i ʿacāyibden ki eyyām-ı miḥnetde müşāhede eyledüm birisi budur ki (19) bir gün ṣabāh ṭuru geldüm muḳayyed u maḥbūs ve ḫalāṣdan meʾyūs ve Emīr (20) Fāris Yāḳūtuñ sarāyında maḥbūs idüm ve müddet-i ḥabs mümted ve rūzgār-ı nekbet (21) nihāyete irişmişdi ve ġāyet dil-tenglikden bīm idi ki vesvese vü cünūn müstevlī (22) ola ve bir kişi daḫı benümle muḳayyed u maḥbūs idi benüm ḥücremde illā bu ḳadar vardı ki (23) bizi ḥabsde muʿazzez ü mükerrem ve müreffeḥ ü muḥterem ṭutarlar idi ve Emīr Yākūtuñ

[25-a]

(1) kātibi ḳatumuza çok gelürdi ve emīrden risālet getürirdi bize dildārluḳ (2) iderdi bir gün kātib geldi ve Emīr Yākūtdan selām getürdi ve eyitdi ki (3) emīr iltimās ider ki eger ḥācet varısa luṭf idüp inbisāṭ idesüz (4) eyitdüm emīre selām eyle ve eyit ki be-ġayet dil-teng u kūfte-ḫāṭır olmuşdur (5) tevaḳḳuʿ iderüz ki şarāb-ı nāb semāʿ laṭīfile nūş idevüz ve bir laḥẓa ġam-ı eyyāmdan (6) ḫalāṣ ve cevr-i rūzgārdan menās bulavuz eger bu ḥāceti fażl idüp (7) revā iderse rehīn-i minnet ve memnūn-ı niʿmet olavuz ol refīk ki benümle (8) maḥbūs idi muḫāsamaya ibtidā eyledi ve eyitdi bu ne vaḳt-i şarāb ve ne hengām-ı (9) neşāṭdur deyü sözine iltifāt itmedüm ve kātibe eyitdüm ki risāletümi (10) irişdür ve peyġāmumı yerine getür semʿan ve ṭāʿaten diyüp ḳatumuzdan gitdi (11) ve fi'l-ḥāl rücūʿ eyledi ve eyitdi ki emīr buyurur ki minnet-dārum ne vaḳt ki (12) buyururlar ise işāret buyuralar eyitdüm bu sāʿat bir laḥẓadan ṣoñra ṭaʿām u (13) şarāb ve fevākih ü reyāḥīn ve her ne kim meclise müteʿalliḳ varısa ḳamu ḥāżır geldi (14) ol refīḳ-i maḥbūsa eyitdüm gel ki ġavġā-yı rūzgārı göñlümüzden redd ve ḥavādiṯ-i (15) rūzgāruñ ṭarafını sedd eyleyelüm ve bu eyyām-ı nā-ḫoşluḳda bir sāʿat ḫoş olalum (16) ol uṣūl ki müġannī ibtidā eyledi ve evvel sürūd ki muṭrib āġāz eyledi (17) bir beyt idi ki anuñla sürʿat-i ferece ve ḥurb-ı maḫrece tefeʾʾül olunurdı çün (18) refīḳ ol beyti işitdi eyitdi ki bu beyt delīl-i ferecdür ümīẕdür ki (19) inşāʾa'llāh ʿan-ḳarīb bu ḥarec ferece ve bu mażīḳ ḫalāṣa münḳalib ola (20) ol gün neşāṭ u şādmānluġıla geçdi ve seḥl-i müddetden ṣoñra bir gün Emīr (21) Yākūt ḳatumuza geldi ḫavfdan ḳıyām idüp istiḳbāl eyledük emīr (22) Allāh Allāh ey ḥaẕīr ḥāşā didi ve tīz ilerü gelüp benümle muʿānaḳa eyledi (23) ve vezāretle tehnīyete āġāz eyledi ve ben ḥālüñ ḳalīlinden u keṯīrinden ḫaberdār degüldüm

[25-b]

(1) ve bir miṣāl ki Ḳāhir Bi'llāh aña yazmışdı ve baña taḳlīd-i vezāret eyledügin (2) aña iʿlām eylemişdi ve bir miṣāl daḫı ki baña teslīm-i vezāret idüp dururdı (3) baña teslīm eyledi ve miṣāl buyurupdururdı ki umūr-ı vilāyet-i Fāris ve nevāḥīleri (4) ve vücūhāt-ı dīvānı ve emvāli naẓar idüp ve emvālden ne ḥāṣıl olursa (5) cemʿ idüp alup Darü's-selām-ı Baġdāda müteveccih olam der-ḥāl benden (6) ve ol refīḳden ḳaydı götürdiler ve mesned-i vezāret baña müsellem oldı (7) Allāha ḥamd eyledüm ve secde-i şükre meşġūl oldum ve emvāle ve aʿmāle naẓar-ı tām (8) fikr-i kāmil eyledüm ve bir sehl müddetde māl-ı ʿaẓīm cemʿ eyleyüp ol maḥbūsla (9) mükerrem u muḥterem ḥażrete müteveccih olduḳ ve ol miḥnetden bu minḥata irişdük (10) **el-ḥikāyetü'ş-şāniyetu ʿaşere** İbrāhīm bin ʿAbbās ḥikāyet eyledi ki ben Aḥmed bin (11) Ebī Ḫālidüñ kātibi idüm eyyāmdan bir gün ḳatına vardum be-ġayet dil-teng (12) ü ġamnāk ve melūl ü fikirnāk gördüm ol ḥālden suʾāl eyledüm bir rıḳʿa baña (13) ṣundı içinde yazılmış ki ḫuṭbe ki mecmūʿ-ı cevārīden ve serīyyelerden (14) maḥbūb ve ḳatıñuzda merġūbdur saña ḫıyānet ider ve bī-gāne dü şukūke (15) çeker ve eger bu sözi taṣdīḳ ve bu ḫaberi taḥḳīk itmek isterseñüz fülān (16) ḫādime vü fülān ḫādime ki emīn-i ḥażretdürürler suʾāl idesüz ki ol iki (17) ḫādimüñ bu ḥāle vuḳūfları vardur Aḥmed eyitdi ki ol iki ḫādimden bu ḥāli (18) ṣordum inkār eylediler tehdīd ü vaʿīd itdüm muʿtarif olmadılar şikence (19) buyurdum muʿtarif oldılar ve her ne kim rıḳʿada vardur taṣdīk eylediler (20) ve andan berü ṭaʿāmdan ve şarābdan hiç zevküm yokdur ve işbu sāʿatde (21) ol kenīzeküñ ḳatline fermān itsem gerek İbrāhīm eydür çün bu sözi işitdüm (22) ḳatında bir muṣḥaf varıdı aldum ve fāl açdum ol saṭırda bu āyet geldi ki (23) *yā eyyühe'lleẕīne amenū in cāʾeküm fāsiḳun bi-nebeʾin fetebeyyenū en tuṣībū ḳavmen*

[26-a]

(1) *bi-cehāletin fe-tuṣbiḥū ʿalā mā-faʿaltüm nādimīn* çün bu āyeti oḳudum bu ḥādiṣede (2) şekküm oldı ve bu āyeti Aḥmede gösterdüm ve eyitdüm eger buyurursañ bu ḥādiṣede (3) geregi gibi teʾemmül ü tefekkür ideyüm ve bu mācerānuñ istikṣāfında mübālaġa ideyüm (4) çün icāzet virdi ol ḫādimlerüñ birisi ile ḫalvet oldum ve rıfḳ u telaṭṭufıla (5) ol vāḳıʿadan istifsār eyledüm ḫādim eyitdi rāst-i ḥāl şoldur ki (6) Aḥmed bin Ebī Ḫālidüñ ʿavratı baña biñ dīnār viripdi ki ol kenīzeke bu ṭānıḳluġı (7) virem ve kīseyi ol ʿavratuñ mihriyle baña gösterdi ve ol bir ḫādimden daḫı (8) ṣordum ol daḫı eyle didi ve eyitdiler ki ol ʿavrat bize eyitdi ki tā sizi (9) dögmeyince ṭānıḳluḳ virmeñ ve iḳrār itmeñ tā töhmetden berī olasuz çün (10) ḥaḳīḳat-i ḥāl ve celiyye-i maḳāl muḥaḳḳaḳ oldı mübāderet itdüm tā Aḥmede ṣūret-i (11) ḥāli iʿlām eyleyem bir rıḳʿada ḥaremden benüm gelmeme muḳārin geldi müteżammın bu söze ki (12) evvel rıḳʿada olan ġāyet ġayretden benüm sözüm idi ve kiẕb ü bāṭıldur (13) ve ol kenīzek ol sözden pāk ve bī-günāhdur ve ol ḫādimlere ben didüm ki (14) şehādet ideler ve ben işbu sāʿat tevbe eyledüm ve bī-günāhuñ ḳanını dökmekden (15) bī-zārum Aḥmed çün bu sözi işitdi şād oldı ve ol kenīzeke iḥsān (16) eyledi **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāliṣetu ʿaşere** Aḥmed bin Muḥammed bin el-Münẕir ḥikāyet eyledi ki (17) Şāma varduġumuñ ibtidāsı ve ol ṭarafda ʿuluvv-i derecemüñ sebebi bu idi ki emīrü'l-müʾminīn (18) Mütevekkil Bi'llāh bir temāṣāgāha ki Muḥammediye dirler idi vardı ve ehl-i dīvān (19) ġaybetümi fırṣat gördiler ve Mütevekkil Bi'llāh ile muḳarrer eylemişler ki beni Raḳḳaya viribiyeler (20) ve ġaraẓları bu idi ki emīrü'l-müʾminīn ḥaẓretinden ırāġ olam çün bu tedbīr (21) muḥkem oldı beni ḫāẓır eylediler Mūsā bin ʿAbdü'l-Melik eyitdi ki emīrü'l-müʾminīn (22) şöyle buyurdı ki Raḳḳaya varasun yol nafaḳası ne ḳadar gerekse ḫazīneden degresünler (23) eyitdüm otuz biñ aḳçe fi'l-ḥāl buyurdı naḳdı ḥāẓır eylediler ve bu sāʿat

[26-b]

(1) gitmek gerek didiler ben eyitdüm emīrü'l-müʾminīne vedāʿ eyleyem eyitdiler elbetde (2) icāzet yokdur ve Mūsā taʿrīzle emīrü'l-müʾminīn saña sāḫıṭdur dirdi (3) maṣlaḥatuñ andadur ki emīrü'l-müʾminīn ile müvācehe itmeyesüz ve ḥażretinden ırāġ (4) olmaġı ġanīmet göresün eyitdüm Ḥaḳḳ Teʿālā luṭf ide üzerüme müvekkiller (5) ḳodılar ve fi'l-ḥāl sefere müteveccih oldum ve ol ḥālde esr ü ḥabs ḫoş (6) gelürdi emīrü'l-müʾminīnüñ müfāraḳatından ve çün Raḳḳaya vardum maġrib (7) vaḳti idi bir aʿrābī devesin sürüp bir beyt oḳurdı ki maʿnāsı (8) müteżammın-ı beşāret idi çün aʿrābīden ol beyti işitdüm eyü fāldur deyü (9) beşāret ḥāṣıl oldı ve perişānluḳ ki ḫāṭırda varıdı zāyil oldı çün (10) Raḳḳaya nüzūl eyledüm birḳaç gün geçmedi ki emīrü'l-müʾminīn ṭarafından miṣāl-i şerīf (11) irişdi ki Şām vilāyetinüñ ʿamelin baña tefvīż eyledi ve iki yüz biñ aḳçe (12) ḥüccet-i iḫrāc içün buyurmuşdı ve her murād u kāmrānī ve devlet ü şādmānī (13) ki ḳuvvet-i muḫayyile taḥtasında maḳṣūr olmaḳ mümkindür ol ʿamelde baña ḥāṣıl oldı (14) ve derece vü mertebem Şāmda şöyle ʿālī oldı ki eger andan özge vilāyeti (15) mülkiyete virseler müfārakat-ı Şāma rāżī olmazdum **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu ʿaşere** (16) nāḳılān-ı aḫbār ve rāviyān-ı āṣār şöyle naḳl eylediler ki Muʿāviye bin Süfyān (17) Ḥasan-ı ʿAlīye yā Ḥüseyn-i ʿAlīye raḍiya'llāhu ʿanhum bir resūl irsāl eyledi (18) tā ḥāżır eyleyeler ve tāziyāne ḥāżır eyledi şol ʿazme ki ol sülāle-i ḫānedān-ı (19) nübüvvetüñ mübārek bedenine ziyān ide çün ol ḫulāṣa-ı ümmet ve ol sülāle-i (20) nübüvvet ḥāżır oldı ve Muʿāviyenüñ naẓarı aña düşdi buyurdı ki ol tāziyāni (21) giydürdiler ve merḥaben bi-seyyidi şebābi ḳureyşin didi ve on biñ aḳçe emīrüñ (22) ḫıdmetkārına teslīm eylediler ve çün ʿöẕrler dileyüp emīri gönderdi (23) çün emīr Muʿāviye ḳatından rücūʿ eyledi Muʿāviyenüñ ḥācibi emīrüñ ʿaḳabince

[27-a]

(1) çıḳdı ve eyitdi ki yā İbne resūli'llāh bu begüñ ḫıdmetini eylerüz ve şerrinden (2) emīn degülüz ve çün ki geldüñ müşāhede iderdüm ki mübārek ṭuṭaġıñı depredürdüñ (3) eger luṭf idüp ol oḳuduġunı bize taʿlīm iderseñ ki bir vaḳtde gerek ola (4) senüñ keremüñden bedīʿ degüldür ol zübde-i Risālet buyurdı ki ögredeyüm (5) bir şarṭla ki āl-i Muʿāviyeden hiç kimseye ögretmeyesün şarṭı ḳabūl eyledüm (6) buyurdı ki bir varṭaya vāḳiʿ olsañ ve şerr-i şeyṭāndan ḫāʾif olsañ eyit ki (7) *lā-ilāhe ille'llāhu'l-ḥakīmü'l-kerīmu lā-ilāhe ille'llāhu'l-kebīru'l-müteʿāl sübḥāne'llāhi* (8) *rabbi's-semavāti'ş-şebʿi ve rabbi'l-ʿarşi'l-ʿaẓīm ve'l-hamdüli'llāhi rabbi'l-ʿālemīn* (9) *allahümme celle şenāʾüke ve ʿazze cāruke ve lā-ilāhe ġayruke allahümme innī eʿuzū bike* (10) *min fulānin ve eşbāʿihi ve eşyāʿihi mine'l-cinni ve'l-insi en yuferritū ʿaleyye ev en yebġu* (11) **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu ʿaşere** nākılān-ı ḥikāyet ve ḫāmilān-ı rivāyet (12) şöyle naḳl eylediler ki ʿAbbās bin Caʿfer ḳaçan ki ḳızını eri evine viribüñ (13) istese ḳatına ḳaġırırdı ve eydürdi ki bir mekrūha yā bir ṭarluġa düşsen (14) eyit ki *lā-ilāhe ille'llāhu'l-ḥalīmü'l'-kerīmu sübḥāne'llāhi rabbi'l-ʿarşi'l-ʿaẓīm* (15) *ve'l-hamdü li'llāhi rabbi'l-ʿālemīn* ve Ḥasan-ı Başrī raḍiya'llāhu ʿanh şöyle buyurdı ki (16) çün Ḥaccāc beni ḳatına oḳudı ve diledi ki baña ḫışm eyleye çün muḳābelesine (17) ṭurdum bu kelimātı oḳudum ḫışmı sākin oldı ve baña eyitdi ki bu laḥẓa ki (18) seni oḳudum anuñ üzerine idüm ki seni öldürem ve bu sāʿat benüm ḳatumda (19) senden maḥbūb yoḳdur **el-ḥikāyetü's-sādisetu ʿaşere** Yahyā bin Selīm (20) rivāyet eyledi ki baña aḫbārdan şöyle irişdi ki Melekü'l-mevt ʿaleyhi's-selām (21) Ḥaḳḳ Teʿālā ḥażretinden der-ḫᵛāst eyledi ki Yaʿḳūb peyġamberi ziyāret eyleye (22) çün destūr oldı Yaʿkūbun ḳatına geldi ve selām virdi Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selām (23) eyitdi ki ol Tañrı ḥaḳḳıçun ki seni ʿālem-i ʿadenden ṣaḥra-yı vücūda getürdi

[27-b]

(1) Yūsufuñ ruḥunı ḳabż eyledüñ mi Mekü'l-Mevt eyitdi yoġ andan ṣoñra Mekü'l-Mevt (2) Yaʿḳūba eyitdi ki saña birḳaç kelimāt ögredeyüm mi ki ḳaçan ol kelimātı oḳusañ (3) her ne ki Ḥaḳḳ Teʿālādan dilerseñ vire hāʾ didi eyitdi ki eyit *yā ẕe'l-maʿrūfī* (4) *elleẕī lā-yenḳaṭiʿu ebeden ve lā-yuḥṣīhi ġayruhu* çün Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selām (5) bu duʿāyı oḳudı ol gice aḫir olmadı ki Yūsuf peyġāmberüñ ʿaleyhi's-selām (6) göñlegini beşīr getürdi ve hem rivāyetdür ki Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām Yaʿḳūbuñ (7) ʿaleyhi's-selām ḳatına geldi Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selām ḥālinden şikāyet eyledi (8) Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām eyitdi saña bir duʿā ögredeyüm mi ki ḳaçan iḫlāsıla (9) oḳusan ḤaḳḳTeʿālādan ferec gele Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selām hāʾ didi Cebrāʾil (10) ʿaleyhi's-selām eyitdi ki eyit *yā men lā-yaʿlemu keyfe hüve illā hüve ve yā men lā-yebluġ* (11) *ḳudretehu el vāṣifūne ferric ʿannī* Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selām çün bu duʿāyı oḳudı (12) hem ol vaḳt Beşīr geldi ve beşāret getürdi ve daḫı Yaʿḳūbdan ʿaleyhi's-selām (13) mervīdür ki bir belāya ve şiddete uġramış kişi andan duʿā diledi ki ferece vesīlet (14) ve ḫalāṣa vāsıṭa ola Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selām didi ki eyit *allāhümme'cʿal lī* (15) *men mā-ehemmenī ve kerrebenī min emri dünyāye ferecen ve maḫrecen vaġfirlī ẕünūbī ve ṣebbit* (16) *recāʾeke fī-ḳalbī vaḳtaʿhu mimmen sivāke ḥatta lā-yekūnu lī-recāʾen illā iyyāke* (17) **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu ʿaşere** Rāvīler şöyle rivāyet eylediler ki Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām (18) Yaʿḳūb peyġamberüñ ʿaleyhi's-selām ḳatına geldi ve eyitdi ki ḤaḳḳTeʿālāya taẕarruʿ eyle (19) ve duʿāda temelluḳ Yaʿḳūb ʿaleyhi's-selām eyitdi ne diyeyüm Cebrāʾil eyitdi (20) *yā keṣīre'l-ḫayri ve yā dāʾime'l-maʿrūfi* çün bu duʿāyı oḳudı ḤaḳḳTeʿālādan (21) vaḥy geldi ki eger iki oğluñ ölmüş olsa bu duʿā berekatiyle dirildirem ḫażret-i (22) Risāletden ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem mervīdür ki Yaʿḳūb peyġāmberüñ ʿaleyhi's-selām bir dostı (23) varıdı bir gün ol dost Yaʿḳūb peyġāmbere ṣordı ki gözüñ nurunuñ zevāline

[28-a]

(1) ve ṭoġru ḳāmetinüñ egrilügine sebeb ne idi Yaʿḳūb peyġāmber ʿaleyhi’s-selām (2) cevāb virdi ki çün gözümüñ merdümekinden Yūsuf muḥacceb oldı ḥicāb gözüme (3) tārīk oldı ve çün Bünyāmīn yanumdan oḳ gibi perrān oldı arḳam ḳayġu (4) yükünden kemān-ṣıfat muḳavves oldı Ḫudā-yı Teʿālādan vaḥy nāzil oldı ki (5) ey Yaʿḳūb dostlardan şikāyet mi iderler ve dostlaruñ sırrını ḥikāyet mi iderler (6) şerm itmez misin ki benden aġyāra gilyeh idersün Yaʿḳūb eyitdi *innemā eşkū* (7) *beṯṯī ve ḥüznī ile’llāhi* yaʿnī benüm şikāyetüm ṭaġuḳlıḳdan ve kayġudandur Allāh Teʿālādan (8) degüldür andan ṣoñra Yaʿḳūb ʿaleyhi’s-selām bu münācātı eyledi yā rabbi *irḥame’* (9) *ṣ-ṣeyḫa’l-kebīre eẕhebte baṣarī ve ḳavveste ẓahrī urdud ʿaleyye reyḥānetī* (10) *Yūsufe ṯümme efʿal bī mā eredte* yaʿnī ey Tañrı bu pīre raḥmet eyle gözümüñ (11) nurunı giderdüñ ve arkamı yāy gibi egdüñ Yūsufı baña redd eyle andan ṣoñra bana (12) n’eylersen eyle çün Yaʿḳūb ʿaleyhi’s-selām bu münācātdan fāriġ oldı Cebrāʾil (13) ʿaleyhi’s-selām geldi ve eyitdi ki ḪaḳḳTeʿālā selām ider ve buyurur ki saña beşāret (14) olsun benüm ʿizzetüm celālüm ḥaḳḳıçün eger iki oġluñ ölmüş olsalar bu münācāt (15) sebebiyle dirildürem ve şükrāne içün ṭaʿām bişür ve mesākīne yidür ki benüm (16) ḳatumda muḳarreb ḳullar enbiyā ve mesākīndür ve yaḳīn bilgil ki gözüñ nurunuñ (17) zevāline ve ḳāmetüñ dü-tā olduġına sebeb oldur ki bir gün sarāyuñda ḳoyun (18) boġazlamışlar idi ve bir oruc ṭutmuş dervīş ḳapuya geldi ve ṭaʿām diledi (19) maḥrūm gönderdüñüz andan ṣoñra Yaʿḳūb ʿaleyhi’s-selām çün ṭaʿām yimek istese (20) buyurdı tā münādī nidā iderdi ki her kim ki miskīndür gelsün Yaʿḳūbla (21) ṭaʿām yisün ve her kim ki orucdur gelsün Yaʿḳūbla ifṭār eylesün ve ol (22) duʿā ki Cebrāʾil ʿaleyhi’s-selām ḳuyuda Yūsuf peyġāmbere telḳīn eyledi (23) ve sebeb-i ḫalāṣı oldı budur *yā ṣāhiden ġayre ġāibin ve yā ḳariben ġayre baʿīdin*

[28-b]

(1) *ve yā ġaliben ġayre maġlūbin icʿal lī min emrī ferecen ve maḫrecen ve'rzuḳnī min-ḥayṯü* (2) *lā-aḥtesibu* ve bir rivāyetde daḫı bu duʿāyı ḥapsde Cebrāʾil ʿaleyhi's-selām (3) Yūsufa telḳīn eyledi *allüme'cʿal lī min-külli mā-ehemmenī ve aḥzenenī min emri* (4) *dünyāye ve āḫiretī ferecen ve maḫrecen ve'rzuḳnī min-ḥayṯü lā aḥtesibu va'ġfir lī* (5) *ẕünūbī ve ṯebbit recāʾeke fī ḳalbī vāḳṭaʿhu mimmen sivāke ḥattā lā ercū ġayruke* (6) ve rivāyetde şöyledür ki çün miḥnet ü şiddet Yūsufa ʿaleyhi's-selām ġālip oldı (7) bu duʿāyı oḳudı ḫalāṣına sebeb oldı *allahümme innī eşkū ileyke mā-laḳaytu* (8) *min ehlī ve ʿaduvvī immā ehlī febāʿūnī ve immā ʿaduvvī fe-ḥabisūnī allahümme'* (9) *cʿal lī ferecen ve maḫrecen* **el-ḥikāyetü'ṯ-ṯāminetu ʿaşere** Sehmī şöyle rivāyet eyledi ki (10) çün Ḥaccāc beni maḥbūs eyledi bir mevżiʿ gördüm ki ʿāşıḳlar göñlünden ṭār (11) ve maʿşūḳlar zülfünden tār her iki kişiye bir bend ḳomuşlar idi ve her kişinüñ oturduġı (12) yerinden özge yeri yoġıdı mescid ü meclis ve muṣallā ü merḳad ve mebrer bir idi (13) bu ḥāletle nā-gāh bir kişi ehl-i Baḥreynden getürdiler oturacaḳ yer bulmadı ve her birümüz (14) yer virmezdük ve ḳatumuzdan sürerdük ol kişi eyitdi ṣabr eyleñ ki bu giceden (15) özge bu yerde olmazam çün gice oldı ṭuru geldi ve namāza āġāz eyledi (16) ve namāzdan fāriġ olıcaḳ eydürdi ki *yā rabb menente ʿaleyye bi-dīnike ve ʿallemtenī* (17) *kitābeke ṯümme salleṭte ʿaleyye ṣerri ḫalḳike yā rabbi el-leyletü'l-leyleti lā aṣbeḥu fihi* (18) henüz ṣubḥ-ı meşrıḳ giribānından baş çıḳarmadı ki zindān ḳapusunı açdılar (19) ve ol kişiyi çıḳardılar ve ḳayıddan ıṭlāḳ eylediler zindān ḳapusına geldi (20) ve maḥbūslara selām virdi ve eyitdi ki *eṭīʿu'llāhe li-yuʿṭīküm* yaʿnī Allāhuñ (21) emrine muṭīʿ oluñ ki ḥācetüñizi revā eyleye **el-ḥikāyetü't-tāsiʿatu ʿaşere** (22) Ebū Saʿīdī Baḳḳal ḥikāyet eyledi ki ben ve İbrāhīm Teymī ki Ḥaccāc ḥapsinde idük (23) bir gice ṣalˇāt-ı maġrib vaḳtinde bir şaḫṣı getürdiler ben eyitdüm *yā ʿabde'llāhi mā ḳıṣṣatuke*

[29-a]

(1) yaʿnī sebeb-i ḥabs nedür eyitdi hiç mūcib-i ḥabs bilmezem illā ki Ketḫudā-yi (2) maḥalle ġammāzluḳ eylemiş ve eyitmiş ki namāzı çok ḳılur ve orucı çoḳ ṭutar ve bu töhmetle (3) beni ṭutup ḥabs eylediler ve Allāhuñ ḥaḳḳıçün ne bu meẕhebi ve ne ehlini sevmedüm (4) ve ḫāṭırumda maḥabbeti ḫuṭūr itmedi andan ṣoñra baña eyitdi ki ābdest almaġa ṣu ve yerüñ (5) ḥāżır eyledük vużū aldı ve dört rekʾat namāz ḳıldı andan ṣoñra eyitdi ki (6) *allahümme inneke taʿlemu ʿalā esāʾetī ve ẓulmī ve isrāfī enni lem-ecʿal leke veleden* (7) *ve lā-nidden ve lā-ṣāḥibeten ve lā-küfüvven fein tuʿaẕẕib fe-taʿdil ve in taʿfu fe-inneke* (8) *ente'l-ġafūru'r-raḥīm allahümme innī esʾelüke yā men lā tuġalliṭuhu'l-mesāyile* (9) *ve yā men lā-yeşġuluhu semʿun ʿan semʿin ve yā men lā yübrimuhu ilḥāhu'l-mülaḥḥīn* (10) *en tecʿale fī sāʿatī ferecen ve maḫrecen min ḥayṯu ercū ve min ḥayṯu lā-ercū* (11) *ve ḫuẕlī bi ḳalbi ʿabdüke el-Ḥaccāc ve semʿihi ve baṣarihi ve yedihi ve riclihi fe-inne ḳalbehu* (12) *ve nāṣıyetehu bi yedike ey rabbi* birḳaç kez bu duʿāyı oḳudı ol Tañrı ḥaḳḳıçün (13) henüz duʿā tamām olmamışdı ki zindān ḳapusunı açdılar ve anı çıḳardılar (14) ṭurı geldi ve eyitdi ki eger ecel emān virirse vaʾllāhī sizi unutmayam (15) ve eger ḥāl bir özge olursa Ḥaḳḳ Teʿālā dār-ı āḫiretde cemʿ ide bir günden ṣoñra (16) işitdüm ki ḫalāṣ olmuş **el-ḥikāyetü'l-ʿışrūn** rivāyet olındı ki bir kişiyi (17) Ḥaccāc ḳatına getürdiler and içmişdi ki ol kişiye ẓafer bula ḳanuñ döke (18) çün Ḥaccāc ḳatına vardı bir nesne dirdi ve ṭuṭaġuñ ṭepredürdi Ḥaccāc (19) buyurdı ki āẕād eyledüm ol kişiye suʾāl eylediler ol sāʿatde ne dirdüñ (20) eyitdi ki bu duʿāʾi oḳudum ki *yā ʿazīzü yā ḥamīdü yā ẕe'l-ʿarşi'l-mecīd işrif* (21) *ʿannī külle şeyʾin ekrihu ve şerri külli cebbārin anīd* ve hem Ḥaccāc buyurdı ki bir kişiyi (22) dīvār esāsında ḳoyup üzerine binā ideler çün esāsa ibtidā eylediler (23) ol kişi ol cemāʿat ortasından ḳaydı ile nā-bedīd oldı Ḥaccāc ṣordı ki

[29-b]

(1) hiç nesne okuduġın işitdüñüz mi eyitdiler işitdük ki bu duʿāyı (2) oḳurdı *allahümme lā-ilahe ġayruke fedʿūhu ve lā-rabbi lī-sivāke fe'rcūhu* (3) *aġişnī* Ḥaccāc eyitdi ki ism-i aʿẓam oḳudı icābet buldı ve ḥażret-i Risāletden (4) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem rivāyetdür ki ʿAlī raḍiya'llāhu ʿanh eydürdi ki eger saña bir mühim (5) vāḳiʿ olsa bu duʿāyı oḳı yā *kāyinen ḳalbe külli şey'in yā mükevvine külli şey'in yā kāyinen* (6) *baʿde külli şey'in ifʿal bī-keẕā* emīrü'l-mü'minīn ʿAlī raḍiya'llāhu ʿanh bu duʿāyı ehl-i (7) beytine taʿlīm iderdi eger bir kişi bu duʿāyı iḫlāṣıla oḳusa be-heme-ḥāl ḥāceti revā ola (8) **el-ḥikāyetü'l-ḥādīyetu ve'l-ʿışrūn** Ebu'l-Beryā ḥikāyet eyledi ki ʿādetüm bu idi ki (9) yalıñuz vilāyet-i Rūma varırdum ve neye ki ẓafer bulsam ġāret iderdüm bir nevbet (10) Rūm vilāyetine girdüm ve bir mevżiʿde yatdum ḳaldum nā-gāh bir kāfir beni uyardı (11) ve eyitdi yā aʿrābi iḫtiyār senindür dilersen señün ile muṭāʿana idelüm dilerseñ (12) ḳılıçla muḥārebe idelüm dilerseñ güreşelüm ben güreşmeġi iḫtiyār eyledüm atından (13) indi ve beni ṭuttuġıyla baştuġı bir oldı gögsüme çıḳdı ve öldürmeye ḳaṣd (14) eyledi ol ḥāletde Allāha müteveccih oldum ve göge naẓar eyleyüp bu kelimātı oḳudum (15) *eşḥedü enne külle maʿbūdin min dūni ʿarşike ilā ḳarāri'l-areḍīn bāṭılun ġayre* (16) *vechike'l-kerīm ḳad terā mā ene fīhi fe- ferric ʿannī* çün bu sözi eyitdüm (17) ol ḥālüñ ṣuʿūbetinden bī-hūş oldum çün kendüme geldüm gözüm açdum (18) ol rūmı yanumda ölmüş buldum ṭurı geldüm ve atına bindüm ve selāmetluġıla (19) ḫalāṣ buldum İsḥāḳ bin Dāvūd eydür bu duʿāyı tecrübe eyledüm ve ḫalḳa taʿlīm (20) eyledüm nafiʿ buldum **el-ḥiḳāyetü'ş-şāniyetu ve'l-ʿişrūn** ʿĀmir Şaʿbī ḥikāyet (21) eyledi ki Ziyād bin Süfyān ḳatında otururdum bir kişiyi muḳayyet getürdiler (22) tā öldüreler ol kişi ṭuṭaġuñ depredüp bir nesne dirdi bī-mūcib ḳaṭlden (23) āzād eylediler andan ṣoñra ol kişiye su'āl eyledüm ki ol vaḳt ne dirdüñ eyitdi

[30-a]

(1) *allahümme rabbe İbrāhīme ve İsmāʿīle ve İsḥāḳa ve Yaʿḳūbe ve rabbe Cebrāʾile* (2) *ve Mikāʾile ve İsrāfile ve ʿAzrāʾile ve münzile't-Tevrati ve'l-İncīli ve'z-Zebūri* (3) *ve'l-Furḳani'l-ʿaẓīmi idreʾ ʿannī şerre ziyādin* **el-ḥikāyetü'ş-şālisetu ve'l-ʿışrūn** (4) rivāyetdür ki Hārūnu'r-Reşīd baʿżı ḫıdmetkārlarına buyurdı ki gice olduḳda (5) falān ḥücreye var ve ḳapuyı aç ve bulduġuñ kişiyi tut ve falān ṣaḥrāya ilet (6) ve anda bir ḳuyı vardur ol kişiyi diri ol ḳuyuya bıraḳ ve üzerine topraḳ (7) ört ve fülān ḫācibi daḫı bile tut git ol şaḫṣ semʿan ve tāʿaten deyüp (8) geldi ol ḥücrenüñ ḳapusunı açdı bir emred oġlān buldı ġāyet-i laṭāfet (9) ve nihāyet-i ẓarāfetle āfitāb yüzünüñ nurundan ḫacel olurdı ol oġlānı (10) ʿunfila çekdi çıḳardı oġlān eyitdi Allāhdan ḳorḳ ki ben ḥażret-i Risālet (11) ferzendlerindenüm benüm ḳanumı boynıña n'içün alursın ḳıyāmet gününde ceddüme ne cevāb (12) virirsün ol şaḫṣ hiç sözüne iltifāt itmedi ve ol yigidi cebren ve ḳahren (13) ol mevżiʿe ki ḫalīfe buyurmuşdı iletdi çün ol yigit helākini muʿāyene (14) eyledi ve cānından nümīd oldı eyitdi ey fülān baña müḫlet vir ki iki (15) rekʿat namāz ḳılayum andan ṣoñra ne dilersen eyle ṭuru geldi iki rekʿat (16) namāz ḳıldı müvekiller işidürlerdi ki namāz içinde eydürdi ki *yā ḫafiyye'l-* (17) *luṭfī eġiṣnī fī vaḳtī hāẕā ve'l-ṭufbī bī-luṭfike'l-ḫafiyyi* rivāyetdür ki (18) duʿā henüz āḫir olmadı ḳatı yel esdi ve toz ḳopdı şöyle ki biri (19) birümüzi görmezdük ve ol ḥālüñ suʿūbetinden her birümüz kendü nefsine (20) şöyle meşġūl oldı ki ol yigit pervāsı ḳalmadı ve ol ġubār gidüp (21) ʿālem-i ẓulmānī nurāniye mübeddel olduḳdan ṣoñra ol yigidi ṭaleb eyledük üzerinde (22) olan bendleri bulduḳ kendüyi bulmaduḳ biribirümüze eyitdük emīrü'l-müʾminīn (23) gümāna düşmesün ki biz ıṭlāḳ eyledük eger yalan söylerseñ şāyed ki bir gün ol yigidi göre

[30-b]

(1) ve eger rāst söylerseñ şāyed ki emīrü'l-müʾminīn inanmaya ve bizi helāk ide (2) bundan ṣoñra ittifāḳ eyledük ki rāst söyleyevüz çün ḫalīfeye geldük (3) ṣūret-i ḥāli rāstī rivāyet eyledük ḫalīfe eyitdi Ḫafiyyu'l-luṭf anı helākdan (4) ḫalāṣ eyledi Allāh ḥaḳḳıçün ki men bu luṭfı duʿāmuñ evvelinde eylerem selāmetluġıla (5) varuñ ve bu sözi kimseye söylemeñ **el-ḥikāyetu'r-rābiʿatu ve'l-ʿışrūn** muʿtemedān-ı (6) ruvāt ve nāḳılān-ı şiḳāt şöyle ḥikāyet eylediler ki rūzgār-ı mūtaḳaddemde (7) bir kişiye vāḳıʿa-i sehmnāk ve ḥadiṣe-i dertnāk vāḳiʿ oldı duʿāya ve tażarruʿa (8) ilḥāh-ı tām ve mübālaġa u ibrām eyledi hātifden bir āvāz işitdi ki ey fülān (9) eyit ki *yā sāmiʿa külli ṣavtin ve yā bariye'n-nüfūsi baʿde'l-mevti ve yā men lā-yeġşiyehu'ẓ-* (10) *ẓulūmāte ve yā men lā-yeşġalühu şeyʾün ʿan-şeyʾin* ol kişi bu duʿāyı iḫlāsıla (11) oḳudı ḤaḳḳTeʿālā anı ḫalāṣ eyledi ve ol gice ḥācāt-ı dünyevīyeden ne dilediyse (12) ḤaḳḳTeʿālā hācātını revā eyledi **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu ve'l-ʿışrūn** İsḥāḳ (13) ʿUdvānī rivāyet eyledi ki şehr-i Kerḫ üzerine ki şehrümüzdür leşker-i ʿaẓīm geldi (14) ol leşkerüñ pādşāhınuñ Āzermihr idi ve seksen fīl-i yeraḳlu bile (15) varıdı Muḥammed Ḳāsım ki bizüm begümüz idi bu ḥālden perīşān-ḫaṭır ve ġamnāk (16) oldı leşker cemʿ eyledi çün iki leşker muḳābil oldı pehlivānān-ı dīlir (17) ve bahādırān-ı şīr-gīr meydāna ḥāżır oldılar tāzī atlar fīl gördükleri yoġıdı (18) çün fīl ile muḳābil oldılar ürkdiler yaḳīn oldı ki leşkerümüz münhezim ola (19) Muḥammed bin Ḳāsım çün leşkerden nūmīd oldı bülend āvāz ile birḳaç nevbet (20) *lā ḥavle ve lā ḳuvvete illā billāhi'l-ʿaliyyi'l-ʿaẓīm* didi fi'l-ḥāl fīller döndiler (21) ve issi ḥarāreti müstevlī oldı bir ḥayṣiyyet ile ki mecmūʿ-ı fīller kendilerini (22) ṣuya bıraḳdılar her-çend ki fīl-i bānān menʿde taḳṣīrluḳ itmediler amma fāyide (23) itmedi leşker olaruñ üzerine ḥamle idüp mecmūʿısını mehzūm u maḥrūm eylediler

[31-a]

(1) Allāhuñ ẕikri berekātından ve Ḥabīb Müseyleme her gāh ki bir düşmenüñ ḥarbine varsa (2) yā bir ḥışnı ḥisār eyleye *lā-ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi'llāhi'l-ʿaliyyi'l-ʿaẓīm* (3) çoḳ eydürdi bir nevbet bir ḥışn-ı ḥaṣīne irişdi ki iltimāsı zaḥmetle olurdı (4) müselmānlar bir uġurdan *lā-ḥavle ve lā ḳuvvete illā bi'llāhi'l-ʿaliyyi'l-ʿaẓīm* didiler (5) fi'l-ḥāl ol ḳalʿanuñ burcı yıḳıldı ve ḥışn feṭḥ oldı bu zikrüñ berekātından (6) **el-ḥikāyetü's-sādisetu ve'l-ʿışrūn** ḥikāyet eyledi Ebu'l-Ḥasan ki emīr-i leşker idi (7) eyitdi ki Ebū Caʿfer Muḥammed bin Ḳāsım bin ʿUbeydu'llāh ol vaḳt ki Ḳāhir Bi'llāhuñ (8) vezīri idi diledi ki beñi ve atamı ḳahr eyleye buyurdı ki bizi maḥbūs u muḳayyed eylediler (9) bir yerde ki be-ġāyet ṭar u tār idi ve her gün bizi ḥabsden çıḳarup (10) atama mālla müsādere iderlerdi ve beni atam ḳatında şikence buyururdı (11) çoḳ şedāyid ü meşaḳḳat ol ḥabsde müşāhede eyledük bir gün atam buyurdı ki (12) bu müvekillerle bize maʿrifet-i tamām ḥāṣıl oldı oları murāʿāt itmek gerekdür ki fülān (13) Ṣayrefiye ki dostumuzdur bir rıḳʿa yaz tā üç biñ aḳçe viribiye ol müvekillere (14) tevzīʿ eyle buyurduġını yerine getürdüm diledüm ki aḳçeyi müvekillere tevzīʿ idem (15) ḳabūlunden imtināʿ eylediler nice ki dürüşdüm ḳabūl itdürmege elbetde fāyide itmedi (16) ḳabūl eylemedüklerinüñ sebebinden tefaḥḥuṣ eyledüm eyitdiler vezīr bu gice ḳatlüñüze (17) ʿazm u cezm eyleyüpdür bunuñ gibi ḥāletde sizden nesne almaḳ mürüvvet degül (18) ben çün bu sözi işitdüm bī-ārām oldum ve ıżṭırāb -ı tamām ḥāṣıl oldı (19) atama bu ḥālden iʿlām eyledüm ṣabr eyledi vaḳt-i iftār olunca andan ġusl (20) eyledi ve maġrib namāzını ḳıldı ve iftār eyledi namāza ve duʿāya ḫużūʿıla ḫuşūʿıla (21) müdāvemet eyledi ve ben daḫı muvāfaḳat eyledüm ana degin ki ʿişā namāzın ḳıldı (22) andan ṣoñra dizin çökdi ve baña eyitdi ki sen daḫı şöyle otur ve yüzüni (23) göge ṭutdı ki ḳıble-i duʿādur ve elin ḳaldurdı eyitdi yā rabbī Muḥammed bin Ḳāsım

[31-b]

(1) baña ẓulm eyledi ve bizi ḥaps eyledi şöyle ki görürsün ve cānımuza ḳasd eyledi (2) *fe-ene beyne yedeyke ḳad-isteġaṣtu ileyke ve ente aḥkamü'l-ḥakīmīn fāḥkum beynenā* (3) andan ṣoñra *fāḥkum beynenā* yaʿnī ortamızda sen ḥükm eyle didükden ṣoñra özge hiç (4) nesne ziyāde eylemedi bülend āvāzıla bu lafẓı mükerrer eyledi tā aña degin ki gicenüñ (5) dört baḫşı geçdi va'llāhī ki daḫı *fāḥküm beynenā* dimegi ḳatʿ eylemişdi ki ḳapu (6) açdılar ol ḫavfden ki bizi ḳatl itmege geldiler deyü bī-hūş oldum çün (7) kendüme geldüm Şābūrı gördüm ki Ḳahir Bi'llāhuñ ḫādimiydi şemʿ u meşʿale ile (8) ve enbūh-ı ḫulḳıla eyitdi İbni Ebū Ṭāhir ḳanḳısıdur babam eyitdi benüm eyitdi ḳanı (9) oġluñ eyitdi uşte eyitdi Bismi'llāh selāmetluġıla mükerrem ü muḥterem devletḫāneye (10) varuñ çün ḥapsden çıḳduḳ maʿlūm oldı ki Muḥammed bin Ḳāsımı Ḳāhir ḳahr eyledi (11) *va'llāhu laṭīfun bi ʿibādihi* bizüm ḥaḳkımuzda ẓāhir oldı **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu ve'l-ʿışrūn** (12) Fenāyī ḥikāyet eyledi ki bir gün ṣabāḥ Mūsā bin ʿAbdü'l-Melik sarāyınuñ ḳapusına (13) vardum ve Dāvud bin Cerrāḫ daḫı ḥāżır oldı ve ḳatumda ṭurdı ve eyitdi ki (14) dün Ebu'l-Ḥüseyn bin Mūsā bin Abdü'l-Melik ḳatında eve vardum bir şerīfe (15) mestūre ulu ḫānedāndan eve gelmiş Mūsā bin ʿAbdü'l-Melikden şikāyet eyledi ki (16) fülān ḍayʿayı benden ṣatun almaḳ ister ve sen bilirsüñ ki eṭfāl ü eytām (17) ṣıġārum vardur ve vech-i maʿişetleri bilirsüñ ki andan ḥāṣıl olur geldüm ki (18) senüñle bu maʿnāda meşveret eyleyem ben eyitdüm bu işde hiç tedbīr bilmezem (19) illā şunı bilirem ki Nebeṭī eydür *lā tebiʿ arḍeke mine'r-reculi'l-el-rediyyi fe-inne'r-recülü* (20) *yemūtü ve'l-arḍe tebḳā* yaʿnī yerüñi recul-i ḫālike ṣatma ki kişi ölür yir ölmez (21) ol ʿavrat benden çün bu sözi işitdi duʿā eyledi ve gitdi Fenāyī (22) eydür bu kelimātda eyidüñ ki nā-gāh Mūsā sarāyından çıḳageldi Dāvuda eyitdi (23) yā Ebā Süleymān *lā tebiʿ arḍeke mine'r-reculi'ş-şerīri fe innehu yemūtu ve'l-arḍu tebḳī* didi

[32-a]

(1) ve darü'l-ḫilāfete müteveccih oldı biz daḫı bile bindük çün Dāvud bu sözi (2) Mūsā bin ʿAbdü'l-Melikden işitdi eyitdi gördüñ mi ki ne vāḳiʿ oldı şeksiz (3) bu kişi ḳanuma ve māluma saʿy eyler kime ilticā ideyüm bu kişi dīvāna varmadan baña (4) tedbīr eyle eyitdüm ki hiç ḥīle bilmezem ḫavfdan bī-ṣabr u ārām oldı ve elin (5) göge ḳaldırdı ve eyitdi *allahümme ekfinī şerrehu ve ḍarrehu ve emrehe fe inneke* (6) *ʿālimun bi-ḳıssatī ve mā-eredtu bi-ḳavlī ille'l-ḫayr* ve Allāha yalvarırdı tā ki (7) dīvāna irişdük Mūsā eyitdi bu ḳara ipi yolumuzda kim ḳomuş didi (8) ve yerinde deprendi ve fi'l-ḥāl cān ışmarladı ve yeter duʿā hedef-i icābete ṣāyib oldı (9) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāminetu ve'l-ʿışrūn** İmām Aṣmaʿi raḥmetu'llāhi ḥikāyet eyledi ki (10) Benī Kelb ḳabīlesinde idüm bir yıl ḳaḥt müstevlī oldı ve birḳaç yıl idi ki (11) yaġmur yaġmaz idi ve yerden dāne bitmez idi ḥayvānātuñ nebātdan ve ādemīnüñ (12) ḥayātdan tamām yeʾsi ḥāṣıl oldı çün şiddet nihāyete ve beliyyet ġāyete irişdi (13) bir ḳarıcaġı gördüm ki ol ḳabīleden çıḳdı ve bir yüksek mevżiʿa müteveccih (14) oldı ve ol mevżiʿuñ üzerinde ḳatı āvāzıla eyitdi ki *yā ẕe'l-ʿarşi'l-ʿaẓīm* (15) *işnaʿ keyfe şiʾte ferzuknā ʿaleyke* henüz ol mevżiʿdan inmedi ki (16) yaġmur bir ḥayṣīyetle yaġdı ki mecmūʿ yer ve yeryüzündeki ṭoydı yaḳīn oldı ki (17) ġark olalar **el ḥikāyetü't-tāsiʿatu ve'l-ʿışrūn** Ṣiḳāt şöyle rivāyet (18) eylediler ki Süleymān bin ʿAbdü'l-Melik eyyām-ı velāyetinde ʿIrāḳı (19) Muḥammed Yezīde bildürdi Muḥammed Yezīd çün ʿIrāḳa geldi her māl ki beytü'l-mālda idi maṣārifine ṣarf eyledi (20) ve maḫbūs u muḳayyedleri ki ḥapsinde idiler ḳamusunı ıṭlāḳ eyledi meger Yezīd (21) bin Ebī Müslime ki Ḥaccācuñ kātibi idi anı ḳatı ṭutdı bir ʿadāvet sebebiyle ki (22) ortalarında var idi müddet-i medīdeden ṣoñra taḳallüb-ı edvār ve inḳılāb-ı (23) rūzgār sebebiyle Muḥammed Yezīd Afriḳıyye düşdi ve hem ol eyyāmda Afriḳıyyenuñ

[32-b]

(1) imāretī Yezīd bin Ebī Müslime oldıydı ve Muḥammed Yezīd ẓafer buldı ramażān (2) gicesinde maġrib vaḳtiydi Muḥammed Yezīdi Yezīd bin Ebī Müslim ḳatına getürdiler (3) Yezīd bin Müslimüñ elinde bir ṣalḳım üzüm var idi Muḥammed Yezīd Allāha münācāt (4) eyledi ve eyitdi Ḫudāyā bilirsüñ ki ol esīr ü maḥbūsları ki ıṭlāḳ (5) eyledüm ve ol fuḳāraya ki ʿaṭā virdüm mahżā senüñ rıżān içün idi (6) bana bu ẓālim elinden ḫalāṣ vir ve şerrini benden kifāyet eyle çün Yezīdüñ (7) naẓarı Muḥammede düşdi eyitdi ki *amā va'llāhī ṭāle mā se'eltü'llāhe teʿālā (8) en yumkineni minke bi gayri akdin ve la ahdin* yaʿnī çoḳ zemāndur ki Allāhdan dilerdüm ki (9) bī-sābika-i ʿaḳd u ʿaḫd saña ẓafer bulam Muḥammed eyitdi *ve inni se'eltü'llāhe en yücirenī* (10) *minke* yaʿnī ben daḫı Allāhdan diledüm ki senden vire ve kendü penāhında (11) senden ṣaḳlaya Yezīd eyitdi pes n'içün ṣaḳlamadı va'llāhī ki bu elümdeki (12) ṣalḳımı yimeden seni ḳatl ideyüm ve bir rivāyetde va'llāhī ki eger Melekü'l-Mevt cānuñı (13) almaġa ḳaṣd eylese ben andan cānuñı tīz alam didi henūz bu sözi tamām (14) eylememişdi ki ḳāmet getürdiler namāz-ı maġrib içün ṣalḳımı elinden bıraḳdı (15) ve miḥrāba müteveccih oldı imāmet eyleye miḥrāb içinde bir aġaç başına düşdi (16) ve fi'l-ḥāl helāk oldı ve Muḥammed ḫalāṣ buldı **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣelāṣün** (17) ʿAbdu'llāh bin Caʿfer raḍiya'llāhu ʿanhuma rivāyet eyledi ki bir kişiye renc ü maraż ḥāṣıl (18) oldı ve nihāyetine irişdi ve dermāndan ʿāciz oldı ṭaʿām u şarāb (19) ve uyḳu ve rāḥat müteʿaẕẕir oldı bir gice uyanıḳ idi ḥücresinde bir āvāz (20) istimāʿ eyledi ki bir şaḫṣ bu duʿāyı oḳurdı *allahümme innī ʿabduke ve bike* (21) *emelī fe'cʿali'ş-şifā'e fī-cesedī ve'l-yaḳīn fī-ḳalbi ve'n-nūr fī-baṣarī* (22) *ve'ş-şükr fī-ṣadrī ve ẕikreke mā-baḳıyetü'l-leyle ve'n-nehār fī-lisānī ve'r-zuḳnī* (23) *minke rızḳan ġayre maḥẓūrın ve lā-memnūʿın bi-raḥmetike yā erḥame'r-rāḥimīn* ol şaḫṣ-ı marīż

[33-a]

(1) bu duʿāyı oḳudı fi'l-ḥāl ṣıḥḥat buldı ve ol ʿilletden ḫalāṣ ve marażdan (2) menās buldı **el-bābu'r-rābiʿ** bir cemāʿatuñ ḥāli ḥikāyetindedür ki (3) pādşāh olara ġażap eylemişdi rāst söylemekle ol ġażap şefḳate (4) mübeddel oldı ve ol beliyyeti naṣīḥat u vaʿzıla defʿ eylediler **el-ḥikāyetü'l-ūlā** (5) ʿAmr bin Saʿd Meʾmūn ḫalīfenüñ cümleyi muḳarreblerinden ve erkān-ı devletinden (6) idi dāyimā maṣāliḥ-i mülk ü devlet aña ḥavāle olınurdı bir gün Meʾmūn (7) ḫalīfe Aḥmed bin Ḫālid ḳatında ki vezīr-i memleket idi ʿAmrden şikāyet-i gūne (8) ẓāhir eyledi ve maḥviyātda ki aña müteʿalliḳ idi taḳṣīrluġa nisbet eyledi (9) Aḥmed bin Ḫālid bu ḥālden ʿAmre iʿlām eyledi ʿAmr kendinüñ ḫıdmetkārluġına (10) ġāyet iʿtimādından ʿale'l-fevr emīrü'l-müʾminīnüñ ḫıdmetine vardı ve ḳılıcı (11) elinden bıraḳdı ve eyitdi ki Allāha sıġınıram emīrü'l-müʾminīnüñ ḫışmından (12) ve ben mertebemi andan alçaḳ bilirem ki emīrü'l-müʾminīnüñ ḫāṭır-ı ʿāṭırında benüm ṭarafumdan (13) ʿanābir ola yā şikāyet dilinden ẓāhir ola Meʾmūn ḫalīfe buyurdı ki bu ne (14) ḫaberdür ki seni bī-ārām eylemiş ve ḫāṭıruña ıẓṭırāb bıraḳmış ol mācerāyı ki (15) ḫalīfe Aḥmed bin Ḫālide dimişdi bi-ʿaynihi ʿAmr ḥikāyet eyledi ḫalīfe ol (16) sözden ʿöẕr dilerdi ve ʿAmruñ ḫavfını teskīn iderdi nā-gāh Aḥmed bin (17) Ḫālid girüp geldi Meʾmūn Aḥmede eyitdi ben ehl-i meclis ve nüdemādan (18) ve ḥavāşīden saña şikāyet eylerem ve bunlar senüñle benüm ortamda geçen sözi (19) ifşā iderler ve ḥürmet-i meclisi riʿāyet eylemezler ol sözi ki ʿAmr bābında (20) saña didüm ʿAmrden bi-ʿaynihi işitdüm ve gümānum şöyledür ki bu setri hetk (21) ve bu sırrı fāş ḳılan fülān hāşimīdür Aḥmed eyitdi yā emīre'l-müʾminīn hiç kimesneyi (22) bu töhmetle müttehem eyleme ki bu sözi ʿAmre ben didüm emīrü'l-müʾminīn buyurdı ki (23) saña ne bāʿiṣ oldı ki söyledüñ Aḥmed eyitdi ki şükr-i niʿmet-i emīrü'l-müʾminīn

[33-b]

(1) ve naṣīḥat u muḥabbet-i evliyā-yı devlet ve daḫı emīrü'l-müʾminīnüñ ḥüsn-i ḫulḳundan (2) ve kemāl-i merḥametinden baña maʿlūm idi ki dāyimā ıraḳları yaḳīn ve düşmenleri (3) dost eylemek ḫalīfenüñ maṭlūbıdur evliyāʾ-ı devletüñ ve aḳribāʾ-ı memleketüñ (4) ḫuṣuṣan ʿAmr gibi kişinüñ ki rükn-i veṯīḳ-i devlet ve ʿahd-i ekīd-i memleketdür (5) ve muvāfaḳatı bu ḥażretüñ ḫıdmetine ve viṣāḳ u mefāḫiri bu devletüñ nuṣretine (6) meşhūr ve maġrūfdur istiṣlāḥı maṭlūb olduġı bi'ṭ-ṭariki'l-ūlā (7) ola ve eger men bu sözi ki emīrü'l-müʾminīn buyurdı ʿAmr ḥaḳḳında iʿlām (8) eylemesem ve bu ġafletden mütenebbih olmasa ve bu işüñ ıṣlāḥına ve emīrü'l- (9) müʾminīnüñ istiʿṭāfına iḳdām eylemese endek ġubār ki emīrü'l-müʾminīnüñ (10) ḫāṭırındadur *ne ʿūẕü bi'llāhi min saḫaṭihi* sirāyet eyleye ve tedārük mümkin olmaya (11) pes bu ḥādiṣede iʿlāmı lāzım gördüm eger taḳṣirluḳ vāḳiʿ oldı ise (12) min-baʿd ʿöẕrüni dileye ve eger vāḳiʿ olmadı ise kendinüñ günāhsızluġı emīrü'l-müʾminīne (13) keşf eyleye tā emīrü'l-müʾminīnüñ ḫaṭāyıla ʿiḳābına müsteḥaḳḳ olmaya ki āḫirde (14) tedārük olmaya ve ben müsteḥaḳḳ-ı ʿitāb ol vaḳt olam kim bu sırrı ifşā (15) eyleyem ki meṣāliḥ-i mülk ü devlet muḫtell ola Meʾmūn ḫalīfe eyitdi ki eyi varduñ (16) Benī yavuz gümāndan ḫalāṣ eyledüñ ve ikiñiz de ʿafv eyledüm **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu** (17) Caʿfer bin Muḥammed bin ʿAlī bin Ḥüseyn bin ʿAlī bin Ebī Ṭālib raḍiya'llāhu ʿanhum ki (18) ṣubḥ-ı ṣādıḳ gibi ṣādıḳ ve güneş gibi münīr idi şöyle ḥikāyet eyledi ki (19) Ebū Caʿfer-i Manṣūr çün İbrāhīm Ebī ʿAbdu'llāhı öldürdi Baġdaddan (20) Küfeye intiḳāl eyledük ve bir ay Küfede sākin olduḳ bir aydan ṣoñra (21) rebīʿ-i ḫācib geldi ve ʿalevīler ḳandadur emīrü'l-müʾminīn Manṣūr şöyle (22) buyurdı ki iki kişi ʿalevīlerden ki ḳamusundan ʿāḳil u fāżıl ve kāmil (23) ola benüm ḳatuma viribiyeler beni ve Ḥasan Zeyd Manṣūr ḳatına varduḳ

[34-a]

(1) Caʿfer eydür çün Manṣūr beni gördi eyitdi *ente'lleẕī taʿlemul ġaybe* (2) sen misin ki ġaybı bilirsüñ eyitdi ki ġaybı Allāhdan özge kimse bilmez (3) eyitdi sen misin ki ḫarācı senüñ ḳatına getürürler eyitdüm belki emīrü'l-müʾminīn (4) ḳatına götürürler eyitdi hiç bilür misin ki sizi ne içün ḳaġırdum (5) eyitdüm yoḳ eyitdi ki dilerem menāzīl ü diyaruñuzı ḫarāb eyleyem ve ḳuyularuñuzı (6) ṭolduram ve aġaçlaruñuzı kesem ve size bu ʿimāretden ırāḳ yerde (7) yer virem tā ehl-i ʿIrāḳ u Ḥicāz ḳatuñıza gelmeyeler ki āfetüñüz olaruñ ziyāretindedür (8) eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn *enne Süleymāne ʿaleyhi's-selām uʿṭiye fe-şekere* (9) *ve enne Eyyūbe ʿaleyhi's-selām übtiliye fe-ṣabere ve enne Yūsufe ʿaleyhi's-selām* (10) *ẓulime fe-ġafere ve ente min ẕalike'n-nesli* yaʿnī Süleymāna ʿaleyhi's-selām pādşāhluḳ (11) virildi şükr eyledi ve Eyyūbe ʿaleyhi's-selām miḥnet ü beliyyet virildi ṣabr eyledi (12) ve Yūsufa ʿaleyhi's-selām ẓulm olındı ʿafv eyledi ve sen o aṣluñ ferʿisin (13) ve ol zübdenüñ nesli ve ol aġacuñ miyvesisin Ebū Caʿfer çün bu sözi (14) işitdi tebessüm eyledi ve eyitdi ki bir daḫı iʿādet eyle bir daḫı bu sözi (15) eyitdüm eyitdi *miṣlüke felyekün zaʿime'l-ḳavmi* yaʿnī gerekdür ki ḳavmüñ (16) ulusı ve pişvāsı senüñ gibi kişi ola ammā rebiʿ-i ḫācib rivāyetinde (17) şöyle dir ki çün Ebū Caʿfer Manṣūra eyitdiler ki Caʿfer ḳapudadur baña (18) eyitdi ki anı içerü getür çün Caʿfer içerü girdi eyitdi es-selāmu (19) ʿaleyke yā emīre'l-müʾminīn ve raḥmetu'llāhi ve berekātuhu Manṣūr eyitdi ne selām (20) ne ʿaleyke ey Allāhuñ düşmeni sen misin ki benüm ḫilāfetüme ṭaʿne ursun (21) ve mülk ü memleketi mütezelzil ü mużṭarib eylersün Allāh beni öldürsün (22) eger seni öldürmezsem Caʿfer ol kelimātı ki geçdi eyitdi Manṣūr bir laḥẓa (23) başını aşaġa eyledi başını ḳaldırdı ve eyitdi yā Ebā ʿAbdi'llāh ṭur ḳatuma gel ki

[34-b]

(1) senüñ keşret-i fażayilüñ ve berāʾet-i sāḥetüñ ve bī-günāhluġuñ baña maʿlūm oldı (2) Ḥaḳḳ Teʿālā saña ḫayr-i cezā ile cezā virsün pes elini tutdı ve kendü ile (3) nihāli üzerine aldı ve iʿzāz u ikrāmda hiç daḳiḳa fevt eylemedi (4) ve andan eyitdi ḫayr ile menzīlüñe var çün Caʿfer çıḳdı Rabīʿ rivāyet eyler ki (5) Manṣūr baña buyurdı ki ḫilʿat u ḫarcluḳ aña lāyıḳ ardınca iletdüm çün (6) Caʿfere irişdüm eyitdüm ey peyġāmberüñ ferzendi ḫalīfe senüñ ḳatlüñe ʿazmın (7) cezm eylemiş idi çün içerü girdüñ gördüm ki ṭuṭaġuñ depredürdüñ (8) ne oḳudun ki Ḥaḳḳ Teʿālā anuñ berekātından ḫalīfenüñ şerrinden seni emīn eyledi (9) Caʿfer-i Ṣādıḳ raḍiya'llāhu ʿanh buyurdı ki çün ehl-i beyti ve bizi seversün saña (10) diyeyüm bu duʿāyı oḳurdum ki ḥażret-i resūl ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem ḳaçan bir saʿb (11) iş olsa oḳurdı ve bu duʿāya duʿā-yı ferec dirler duʿā budur ed-duʿā (12) *allahümme aḫrisnī bi-ʿaynike'lleti lā tenāmu ve eknefeni bi rüknike'lleẕi lā-yurāmu* (13) *ve'r-ḥamnī bi ḳudretike ʿaleyye ve keyfe ehlike ve ente recāʾī fe-kem min-niʿmetin enʿamte bihā* (14) *ʿaleyye ḳul leke bihā şükrī ve kem min beliyyeti ibteleytenī bihā ḳalle leke ṣabrī fe yā* (15) *men ḳalle ʿinde niʿmetihi şükrī felem-taḫrimnī ve yā men ḳalle inde beliyyeti ṣabrī* (16) *felem-taḫzülnī ve yā men reʾānī ʿale'l-ḫaṭāya felem yefḍıḥnī esʾelüke en tusalliye* (17) *alā-Muḥammedin ve ʿalā-āli Muḥammedin ve bārik ʿalā-Muḥammedin ve ʿalā-āli Muḥammedin ve tera Muḥammeden ve āli Muḥammedin* (18) *kemā ṣalleyte ve bārekte ve terḥamte ʿalā-İbrāhīme ve āli İbrāhīme inneke ḥamidūn* (19) *mecīd allahümme aʿni ʿalā-dīnī bi'd-dünyā ve ʿalā-āḫiretī bi't-taḳva vaḥfuznī* (20) *fīmā ġıbtu ʿanhu ve lā-tekilnī ilā-nefsī fīmā ḥażertehu yā men lā yeḍurruhu'ẕ-ẕenbu* (21) *ve lā yenfeʿuhu'l-maġfireti heb lī mā lā-yenfeʿuke vāġfir lī mā lā-yeḍurruke inneke* (22) *ente'l-vehhāb allahümme inni es'elüke ferecen ḳarīben ve ṣabren cemīlen ve rızḳan* (23) *vāsiʿan ve esʾelüke'l-ʿāfiyete min külli belīyyetin ve esʾelüke tamame'l-ʿāfiyeti*

[35-a]

(1) *ve esʾelüke devāmeʾl-ʿāfīyeti ve esʾelükeʾş-şükri ʿaleʾl-ʿāfīyeti ve esʾelükeʾl-* (2) *ġaniyyi ʿaleʾn-nāsi ve lā-havle ve lā-ḳuvvete illā biʾllāhiʾl-ʿaliyyiʾl-ʿaẕīm* **el-ḥikāyetü'ş-** (3) **ş̲ālisetu** mezkūrdur ki Mūsā el-Hādī bir nedīmine ḫışm eyledi ve ol kişi (4) eyitdi yā emīreʾl-müʾminīn bu günāhı ki baña mensūb iderler eger eymeledüm dirsem (5) emīrüʾl-müʾminīnüñ sözüni redd eylemiş oluram ve eger iḳrār u iʿtirāf eylersem (6) olmamış günāhı kendüme nisbet eylemiş olam ammā eydürem ki şiʿr

(7) *in künte tercū fiʾl-ʿiḳābı teşfiyyen fe lā*
teẕhedenne ʿindeʾt-tecāvüzi fiʾl-ecri

(8) yaʿnī eger baña ʿaẕab eylemekde saña teşeffī ḥāṣıl olursa ṣuçdan geçmek (9) ş̲evābını daḫı fikr eyle Mūsā çün bu ʿöẕri işitdi ṣuçundan geçdi (10) ve iḥsānda yed-i beyżā gösterdi **el-ḥikāyetüʾr-rābiʿatu** rivāyetdür ki (11) Melik Pervīẕ bir ḫıdmetkārına bir cürm-i ʿaẓīm sebebiyle ki mucīb-i ḳatl idi (12) ḫışm eyledi ve ḥapse buyurdı bir müddetden ṣoñra ol ḫıdmetkāruñ aḥvālinden (13) zindānīlere ṣordum ki bu müddet içinde hiç kimesne ol ḫıdmetkārı ṣora (14) geldi mi yā bir nesne virüpmedi zindānbān eyitdi hiç kimesne gelmedi meger (15) bir bārbed ki meliküñ ḫāṣ nedīmidür her gün ṭaʿām viribir Pervīẕ buyurdı ki (16) bārbed ḥāżır eylediler çün ḥāżır oldı buyurdı ki ben bir kişiyi (17) maḥbūs eyleyem ve sen baña muḫālefet idüp anı riʿāyet idersün bārbed eyitdi (18) ey pādşāh ʿināyet ki anuñ ḥaḳḳında buyurduñ benüm riʿāyetümden çoḳdur (19) zīrā ol cürm ki ol eyleyüpdür müstehaḳḳı ḳatl idi Melik cānını inḳā itmege (20) müsāmaḥat eyledi egerçi ben etmek virmege muvāfaḳat eyledüm Melik çün (21) bu sözi işitdi aḥsente saña didi günāhını saña baġışladum buyurdı (22) ḳayıtdan ıṭlāḳ eylediler **el-ḥikāyetüʾl-ḫāmisetu** rivāyet eylediler ki ol (23) vaḳt ki Velīd bin ʿAbdüʾl-Melik velīʿahd idi Ṭurayḥ bin İsmāʿīl eṣ-Ṣaḳafīye

[35-b]

(1) iʿzāz u ikrām şöyle ki gerekdür iderdi ve ḫāṣ muḳarreblerinden oldı ve evvel (2) kimesne ki meclise gelürdi ve aḫir kimesne ki meclisden çıḳardı ol idi ve ehl-i (3) beyt ve muḳarrebler Ṭurayḥuñ taḳarrübünden ve ʿuluvv-i mertebesinden ḥased iderlerdi (4) ammā iẓhār itmezler idi tā ol vaḳte degin ki Ḥammād Şāma geldi mecmūʿ (5) muḳarrebler Ṭurayḥdan Ḥammāda şiḳāyet eylediler ve eyitdiler ki emiri ṣayd eyleyüpdür (6) leylen ve nehāren sırren ve cihāren bir laḥẓa ansız olmaz ve hiç kimesneye iltifāt (7) itmez Ḥammād eyitdi bir kişi buluñ ki bu bir iki beyti emīr ḳatında oḳuya tā anı (8) sizin içün emīrüñ gözünden bıraġam ve ḫışmına uġradam bir ḫādim vardı ki (9) dāyim ḫalāda ve melāda emīrüñ ḫıdmetinde idi ve hiç ayrılmazdı ana çoḳ (10) māl ödediler ve eyitdiler ki bu iki beyti ḫalvetde kendü kendüñe oḳı şöyle ki (11) emīr işide eger kimindür dirse sen Ṭurayḥuñdur di ḫādim şöyle eyledi (12) Velīd eyitdi bu beytleri kim inşā eyledi ḫādim eyitdi Ṭurayḥ Velīd çün (13) bu sözi işitdi be-ġāyet ḫışmnāk oldı zīrā Hişāmuñ medḥini (14) müteżammın idi ve eyitdi bunca iʿzāz u ikrām ki ben buna eyledüm ve mecmūʿ (15) mülāzımlardan ve tamāmet-i erkān-ı devletden muḳarreb eyledüm henūz Hişāmı medḥe (16) benden lāyıḳdur dir der-ḥāl ḥācibi ḳaġırdı ve buyurdı ki eger Ṭurayḥ gelürse (17) girmege ḳoma ve eger mücādele eylerse başını kes çün Ṭurayḥ ʿādetince geldi ki (18) Velīd ḳatına girdi ḥācib menʿ eyledi Ṭurayḥ eyitdi ne ḥādiṯ oldı ki ve ben (19) gideli emīrüñ ḳatına kimse girdi mi ḥācib eyitdi hiç kimse girmedi ammā (20) ḥāl şöyledür Ṭurayḥ eyitdi on biñ aḳçe al baña destūr vir ki emīr ḳatına (21) girem ḥācib eyitdi eger ʿIrāḳ ḫarācını virirsen ḳomazam eyitdi pes baña (22) eyit ki emīr ḫāṭırınuñ teġayyürüne sebep ne oldı eyitdi va'llāhī ki sen çıḳduñ (23) ve ben girdüm hiç kimesne ḳatında degül idi ammā Ḥaḳḳ Teʿālā mukallibü'l-ḳulūbdur

[36-a]

(1) ḳulūbuñ ʿinānı ḳabża-ı ḳudretindedür sāʿaten fe-sāʿaten taġyīr u tebdīl iḥdāṯ ider (2) andan ṣoñra Ṭurayḥ bir yıl mülāzemet eyledi ve girmege yol bulmazdı diledi ki (3) vilāyetine gide ammā ḫāṭırına bu ḫuṭūr eyledi bunca vaḳtdür ki bu beliyyete (4) mübtelā oldum ve sebebini bilmedüm gidem şemātet-i aʿdāya nişāne olam pes ḥācibe (5) mülāzemet eylerdi ve telaṭṭuf u teẕellül iderdi bir gün ḥācib eyitdi bunca (6) zemāndur ki maḳām-ı meẕelletde ve ihānetde ṣabr eyledüñ revā degüldür ki bī-murād (7) gidesün filān gün emīr ṣoḥbet-i ʿāmm eyler ve ḥüccāb hiç kimseyi girmekden (8) menʿ itmezler eger ol eṣnāda girseñ maʿẕūr olam pes Ṭurayḥ ol fırṣatı (9) gözetdi ve ḫalḳıla Velīd ḳatına girdi Velīdüñ gözi Ṭurayḥa düşdi (10) yüzin çevirdi Ṭurayḥ selām virdi cevābın virmedi Ṭurayḥ tażarruʿ u (11) ẕārī eyledi ve kendinüñ bī-günāhluġını iẓhār eyledi Velīd çün Ṭurayḥuñ (12) ḥālini gördi raḥm eyledi ve yüzüne güldi ve günāhını ʿafv eyledi ve evvelki (13) mertebesine irişdürdi **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki ʿāḳil (14) kişi gerekdür ki pādşāhlaruñ taḳarrübüne ve mülūküñ muḥabbetine iʿtimād itmeye ve (15) ṣoḥbetlerinden dāyimā iḥtirāz ide ki ekābirden şöyle mervīdür ki *iyyākum* (16) *ve'l-mülūke fe-innehum yestaʿẓimūne redde'l-cevābi ve yestaḫḳirūne ḍarbe'r-* (17) *riḳābi* yaʿnī ḥaẕer idüñ mülūkden ki rıżā vaḳtinde cevāb-ı selāmı büyük (18) inʿām ṣayarlar ve saḫṭ deminde boyun urmagı sehl-i intiḳām bilürler egerçi (19) etmek virirler ammā yüz ṣuyunı dökerler egerçi māl ʿaṭā iderler ama cān (20) alurlar ve pādşāhlaruñ ṣoḥbetinde olan egerçi bī-günāh olsa dāyimā kendüsüni (21) mücrim ve günāhkār bilmek gerek zīrā ki ġammāzuñ sehlce yalanıyla mülūkuñ mizācı (22) cādde-i istikāmetden münḥarif olur ve ikinci fāyide budur ki düşmenler (23) ve ġammāzlar sözini dostlar ḥaḳḳında bī-tefaḥḥus işidüp ḫāṭırı müteġayyir olmaḳ gerekdür

[36-b]

(1) nitekim Velīd eyitdi Ṭurayḥ ḥaḳḳında **el-ḥikāyetü's-sādisetu** rivāyet iderler ki (2) çün Cāḥiẓi Aḥmed bin ʿAbdü'l-Melik Reyyān nekbetinden ṣoñra Aḥmed bin Dāvud (3) ḳatına muḳayyed ve göñlüñcek getürdiler Aḥmed eyitdi seni dāyimā küfrān-ı niʿmet (4) ve ḫalḳuñ meṣālibini ve maʿāyıbını söyler görürem senüñle inʿām idenler ki müstehaḳḳ-ı (5) medḥ u ṣenā ve ḫiẓmet ü duʿādururlar senden ʿaḳsī ṣādır olur ve bu iş (6) senden ḫubṣ-ı bāṭına vuddiyet-i iʿtiḳāda delālet ider Cāḥiẓ eyitdi (7) senüñ benüm üzerüme minnetüñ oldugı yegdür ki benüm senüñ üzerüne ola eger men (8) bed-girdār olsam ve sen nīkū-kār olsan ḫalḳ içinde ẕikr-i ḫamīlüñ ziyāde (9) ola ve ḳudret vaḳtinde ʿafv eyleseñ merġūbdur andan ki intiḳām idesün (10) Aḥmed eyitdi feṣāḥatuñuñ naḳd-i ḫālişini ḫubṣ-ı bāṭınuña perde eylemişsün ve ḥased (11) nifāḳı bāṭınuñda mütemekkin giderüñ bunu ḳatumdan didi şöyle bürehne vü muḳayyed (12) çıḳardılar çün dehlīze irişdi ardınca bir ġulām virüpdi ki ayaġından (13) ḳaydı götürüñ ve ḥammāmdan ṣoñra ḫilʿat-ı girānmāye geyürüñ ve bir sarāyı cümleʾi (14) füruşıla ve ḫıdmetkārlarıyla ve yerağıyla anuñ içün müretteb eyleñ ve on biñ (15) aḳçe virüñ tā meṣāliḥine ṣarf ide andan ṣoñra anuñ ḳaydın görelüm ve ol (16) ḫalel ki anuñ işinde vāḳiʿ olupdur ışlāḥı ardınca olalum yārendesini (17) Cāḥiẓi Aḥmedüñ meclisinde gördiler ki ṣadrda oturmuş ve Aḥmedüñ muḥāveresi (18) anuñladur ve her dem eydür ki *ḫāte yā Ebā ʿOsmān* yaʿnī buyur ne buyurursuñ (19) **faṣl** bu ḥikāyetde iki fāyide vardur evvel oldur ki eger bir dost (20) yā bir maḫdūm ḥaḳḳında senden bir günāh ṣādır olursa gerekdür ki günāhkārluġıña (21) ve cürmüne iḳrār u iʿtirāf idesün ve her-çend ki mümkindür ol dostuñ (22) rıżāsın ala getürmege dürüşesün nitekim Cāḥiẓ eyledi ve ikinci oldur ki (23) eger seḥven yā ʿamden bir dostdan yā bir ḫıdmetkārdan cürm ü günāh ṣādır olsa

[37-a]

(1) ve cürmüne iʿtirāf itse ve inābet ü istiġfārıla saña rücūʿeylese ol (2) cürm ne ḳadar ki olur ise gerekdür ki iʿtiẕārını ḳabūl ḳılasun ve ʿafv ü tecāvüz eyle eger (3) aña minnet idesün şöyle ki Aḥmed Cāḥiẓle eyledi **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu** (4) İsḥāḳ bin İbrāhīm el-Muṣılī ḥikāyet eyledi ki Caʿfer bin Yaḥyā el-Bermekī (5) gibi mürüvvet ü edebde ve ẓarāfet ü leṭāfetde ve her nesnede ki münādimine (6) layıḳdur ġınā u raḳṣ ve ḥikāyāt u maḍāḥik ve muṭāyebatdan ḥāṣıl itmişdi (7) bir gün Hārūnu'r-reşīdüñ sarāyı ḳapusına vardum ḫalīfe istirāḥata (8) meşġūldur didiler çün girü döndüm yolda Caʿfere uġrādum ki dergāh-ı (9) ḫıdmetine varırdı ben eyitdüm ḫalīfe istirāḥata meşġūldür buyurdı ki (10) bunda ṭur ben gelince ve kendü sarāya vardı ve meṣāliḥi bitürdi ve geldi (11) ve beni bile aldı sarāyına iletdi çün ḫalvet-i ḫāṣṣa girdük bevvābı ḳaġırtdı (12) ve buyurdı ki bu gün hiç bir kimesneyi görmege ḳoma eger ḫalīfeden adam daḫı (13) gelürse eyidüñ ki işi var meger ki ʿAbdü'l-Meliki ḳovuñ ve bu ʿAbdü'l-Melik Caʿfer (14) vezīrüñ nedīmi idi dāyimā ḫalvetinden eksik degüldi ve anuñla üns-i tāmmı (15) varıdı buyurdı ki eger bu ʿAbdü'l-Melik gelirse menʿ itmeñ andan ṣoñra her birümüz (16) ḳaftānlarımuzı çıḳarduḳ ve ṭaʿām ḥāżır eylediler yedük taʿāmadan ṣoñra (17) ġusūlāt u ṭīb ve ḫulūf ve her nesne ki meclis-i şarāba lāyıḳdur mecmūʿ (18) eksiksiz ḥāżır oldı ve meclis-i şarāb ḳurıldı ve buyurdı ki bu gün (19) meclis ünsiyy ü ḫalvet bī-aġyārı ġanīmet görelüm ve biribirimize muṭrıbluḳ (20) eyleyelüm semʿan ve ṭāʿaten didüm şarāb-ı nābuñ tenāvülüne meşġūl olduḳ gāh (21) ol baña ve gāh ben ona muṭrıbluḳ ve nedīmlük eylerdük nā-gāh revāḳ ḳapusından (22) perde getürildi ʿAbdü'l-Melik bin Ṣāliḥ el-Hāşimī girü geldi ḥācib ġalaṭ eylemiş (23) ve ṣanmış ki vezīr ʿAbdü'l-Meliki ışmarladı ve bu ʿAbdü'l-Melik Hāşimīlerüñ ekābirinden idi

[37-b]

(1) ve celālet-i ḳadrinden ve kemāl-i rıfʿatından mertebesi ʿālī idi ve bārhā emīrü'l-müʾminīn (2) dilek eylerdi ki yā bir ḳadeḥ şarāb içe yā nedīmi ola imtināʿ iderdi ve be-ġāyet (3) zühd ü taḳvā ile maʿrūf idi çün anı gördük ḥayrān olduḳ ve ġāyet (4) dehşetden ʿayşımuz münaġġas oldı ʿAbdü'l-Melik çün bu ḥālümüze ve perişānluġımuza (5) muṭṭaliʿ oldı bizden yaña müteveccih oldı ve ḳatımuza geldi ve oturdı ṭaylasanını (6) ve ḳaftānlarını çıḳardı ve ṭaʿām diledi eklden fāriġ olduḳdan ṣoñra guyendelige (7) *uşrikūnā fīmā entüm fīhi* didi yaʿnī bizi daḫı ṣoḥbetüñize şerīk eyleñ (8) şarāb aldı ve tenāvül itdi birḳaç ḳadeḥ içtikden ṣoñra guyendelige āġāz (9) eyledi ve birḳaç dest-i ṣoḥbet eyledi ki ikimüzden ziyāde geldi ādāb-ı (10) münādemiye ve merāsim-i meclis-i ünse şurūʿ eyledi ve bizi māt eyledi biz bu işe (11) müteḥayyir olduḳ vezīrüñ ġażabı ḫilme ve saḫṭı rıżāya mübeddel oldı ve eyitdi (12) mühimmāt u ḥācātuñ ki vardur ʿarż eyle tā ki isʿāfa ve incāḥa maḳrūn evvele (13) maḳżiyyu'l-merām olasın ʿAbdü'l-Melik eyitdi yā vezīr ḥācet ʿarż eylecek (14) vaḳt degüldür vezīr ilḥāḥ eyledi eyitdi emīrü'l-müʾminīnüñ ḫāṭır-ı ʿāṭırı baña (15) müteġayyirdür gerekdür ki ol teġayyurı ve kedūreti zāyil eyleyesün vezīr buyurdı ki (16) emīrü'l-müʾminīn senden rāżī oldı ve hiç ḫāṭırı eşrāfında ġubār ḳalmadı murāduñı (17) iltimās eyle ʿAbdü'l-Melik eyitdi murādum hemīn idi vezīr buyurdı ki saña eydürem ki (18) ḥācetüñi dile eyitdi çoḳ borcum vardur vezīr eyitdi ne ḳadardur ʿAbdü'l-Melik eyitdi (19) dört biñ kezbīkdür vezīr eyitdi bu laḥẓada buyurdum virelerdi ammā māniʿ budur ki (20) senüñ atanuñ cenābı andan ʿālīdür ki benüm gibi kişi senüñ gibi kişiye inʿām ide ammā (21) ḳabūl eyledüm ki yarın inşāʾa'llāh ḫalīfenüñ ḫazīnesinden ḫıdmetüñe bu ḳadaruçe (22) irişe ʿAbdü'l-Melik eyitdi daḫı teveḳḳuʿum budur ki emīrü'l-müʾminīne oġlumı terbīye idesün ki (23) mertebe-i ʿālīye irişe vezīr buyurdı ki vilāyet-i Mıṣrı emīrü'l-müʾminīn oġlına virdi

[38-a]

(1) ve ḳızını ki ʿĀliye adludur oġlına ʿaḳd u nikāḥ eyledi ve iki biñ kezbīk aḳçe (2) ḥazīneden oġluñ içün ḳızına kābīn virdi İsḥaḳ bin İbrāhīm el-Muṣılī eydür (3) ben eyitdüm bu kişi mestdür ne didügünden ḫaberi yokdur çün ṣabāḥ oldı (4) ḫalīfe ḳapusına vardum gördüm ki enbūh-ı ʿaẓīm cemʿ olmuş ve imām Ebū Yūsuf (5) el-Ḳāḍi rahmetu'llāhi ʿaleyhi ve eʾimme-i kibār ve meşāhīr-i ʿulemā dergāha ḥāżır olmuşlar (6) ʿAbdü'l-Melik bin Ṣāliḥ ve oġlı daḫı ḥāżır olmuşlar ʿAbdü'l-Meliki içerü ḳaġırdılar Caʿfer (7) eyitdi emīrü'l-müʾminīn saña sāḫiṭ idi rāżī oldı ve dört biñ kezbīk dīnār (8) inʿām eyledi buyurdı ki Caʿferden bu laḥẓa alalar andan ṣoñra oġlını içerü çaġırdılar (9) ḫalīfe buyurdı itmeye ki ṭānıḳ oluñ ki ḳızum ʿĀliyeyi ʿAbdü'l-Meliküñ oġlına (10) ḥellālluġa virdüm ve ḫazīneden iki biñ kezbīk aḳçe mehir içün verdüm ve vilāyet-i (11) Mıṣrı daḫı buna virdüm çün Caʿfer darü'l-ḫilāfetden çıḳdı İsḥāḳ eydür (12) ardınca vardum bu aḥvālden ṣordum eyitdi ʿale'ṣ-ṣabāḥ emīrü'l-müʾminīn (13) ḳatına vardum ve dün olan ḥikāyeti ḥarfen bi-ḥarfin didüm ḫoş geldi (14) ve taʿaccüb eyledi andan ṣoñra eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn ʿAbdü'l-Melike birḳaç nesneye (15) żāmin oldum bi-tamāmihi şerḫ eyledüm żamānuña vefā eyle didi buyurdı ki ʿAbdü'l-Meliki (16) ḥāżır eyleyeler şöyle ki müşāhede eyledük **faṣl** bu ḥikāyetde üç fāyide (17) vardur evvel ol ki ʿAbdü'l-Melik bin Ṣāliḥ eyledi çün bunuñ gibi meclise ḥāżır oldı (18) ve gördi ki ehl-i meclis ḥużūrundan bī-ḥużūr oldılar egerçi ol ḫālet-i ṭabīʿatına (19) muḫālif ve mezhebine münafī idi ol cemāʿatuñ ḫāṭırı içün kendü rıżāsından (20) geçdi ve onlara muvāfaḳat eyledi ve girāncānluġ eylemedi ve bundan ṣoñra istiġfāre (21) meşġūl oldı pes ḫalḳıla iḫtilāt eyleyen şöyle gerekdür ki dostlara muvāfaḳat (22) eyleye ta ḫulḳdan iʿtizāl ide ikinci fāyide oldur ki Caʿfer eyledi çün gördi ki (23) ʿAbdü'l-Melik kendü rıżāsını terk eyledi olaruñ rızasıçün ḥācetini revā eylemekde

[38-b]

(1) saʿy-i belīġ eyledi pes kerīm olan daḫı çün gördi ki bir kişi kendü irādetinden (2) anuñ irādetine tercīḥ eyledi gerekdür ki her ḥāceti ki vardur icābete maḳrūn ola (3) üçünci ol ki Hārūnu'r-reşīd eyledi çün Caʿfer bunca ulu işleri (4) ḫalīfenüñ keremine iʿtimād idüp eyledi ḫalīfe daḫı anı daʿvāsında ḫacl ü şermsār (5) eyledi ve ol vaʿdelerle ki Caʿfer ʿAbdü'l-Melike ḫalīfe cānibinden eyledi mecmūʿısına (6) ḫalīfe vefā eyledi pes bir dost bir dosta iʿtimād idüp bir iş işlese (7) gerekdür ki ol dost daḫı ḥācetinde saʿy-i belīġ ide ve ḫacālet ü şermsārluḳ (8) revā görmiye **el-ḥikāyetü'ş-şāminetu** İsḥāḳ bin İbrāhīm el-Muṣılī ḥikāyet eyledi ki (9) Muḥammed Emīnle İbrāhīm bin Mehdī ki ʿammısı idi ortalarında meclis-i şürbde mācerā (10) geçdi ve Muḥammed Emīnüñ ḫāṭırı İbrāhīme mutaġayyir oldı İbrāhīm daḫı ol taġayyürüñ (11) eṣerini müşāhede eyledi Muḥammed Emīn ḥüccāba buyurdı ki İbrāhīmi dergāha girmekden (12) menʿ ideler ve bu ḫaberi İbrāhīm işitdi bir rıḳʿa yazdı ve ʿöẕr diledi (13) ve tuḥaf ü hedāyā bile virdi ve Emīn rıḳʿaya cevāb virmedi ve hedāyāyı (14) ḳabūl ḳılmadı İbrāhīmüñ bir kenīzeki vardı ġāyet-i cemāl ve nihāyet-i kemālde ve İbrāhīm (15) aña taʿlīm-i ġınāʾ ve çalmaḳ ve ādāb-ı mülūk u ḫıdmet itmişdi ve henūz ḥadd-ı bülūġa (16) irişmişdi buyurdı ki ol cāriye mefāḫır-i ḥilel ve leʾāli vü envāʿ-ı dürer cevāhirle (17) müzeyyen eylediler ve baṭṭ-ı muraṣṣaʿ eline virdiler ve Muḥammed Emīn ḫıdmetine viribdi (18) cāriye Muḥammed ḳatına girdi ve ḫıdmet eyledi ve ḳarşusunda ṭurdı ve bir baṭṭı (19) düzdi ve ser-āġāz eyledi ve zühreyi māt ḳıldı ve berdest-i semāʿ eyledi ki (20) mecmūʿ ḫāżırlar müteḥayyir ḳaldılar çün tamām eyledi Muḥammed Emīn aḥsente ey ḳızcaġuz (21) aduñ nedür didi cāriye eyitdi adum Hediyyedür Muḥammed buyurdı ki aduñ gibi (22) olasın cāriye eyitdi neʿam eyleyem bu sāʿat ki İbrāhīm ḳuluñ beni saña viribdi (23) adumı Hediyye ḳodı emīrü'l-müʾminīn Muḥammed Emīne bu söz be-ġāyet ḫoş geldi

[39-a]

(1) ve ġubār-ı ḫāṭır zāyil oldı ve İbrāhīmi ḥāżır eyledi ve andan rāżī oldı (2) ve māl-ı vāfir inʿām eyledi **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki her gāh ki (3) bir kişinüñ dostı yā maḫdūmı kendüden ḫāṭırı müteġayyir olsa meḥmā emken (4) ol ġubārı gidermekde saʿy-ı belīġ ide ve eger bir nevbet redd daḫı olsa gerekdür ki (5) yüz çevirmeye belki bi-ḳaderi'l-imkān ʿöẕre meşġūl ola ve laṭāyif-i maʿāẕīr ile (6) ol maḫdūmuñ ḫāṭırını ele getüre şöyle ki İbrāhīm eyledi Muḥammed Emīnle (7) **el-ḥikāyetü't-tāsiʿatu** Meʾmūn ḫalīfe Aḥmed bin Ḫālide ki vezīr idi ve Muḥammed (8) bin Zerrāda buyurdı ki ʿAmr bin Saʿde ile münāẕara ideler ve emvāl-i ahvāzuñ(9) ḥisābını alalar ve her nesne ki ol māldan bāḳī ḳalupdur bileler ne buyurdıysa (10) yerine getürdiler on altı kerre yüz biñ aḳçe müteveccih oldı ḫalīfeye (11) iʿlām eylediler ḫalīfe Aḥmed bin Ebī Ḫālide buyurdı ki her daʿvāsını ve her (12) ḥüccetini ḳabūl eyleñ Aḥmed eyitdi ki eyledük ḫalīfe buyurdı ki ḥisābı iʿāde eyleñ (13) ve mecmūʿ duʿā vü nesyini ḳabūl eyleñ Aḥmed ḫalīfenüñ buyruġını yerine getürdi (14) ʿAmruñ nā-müvecceh daʿvālarını ḳabūl ḳıldı on kerre yüz biñ māldan sāḳıṭ (15) oldı ve altı kerre yüz biñ aḳçeye ʿAmrden ḥüccet aldılar ve ḫalīfeye getürdiler (16) çün ʿAmr ḫalīfe ḳatına girdi ḫalīfe eyitdi bu rıḳʿa altı kerre yüz biñ (17) aḳçeyedür bu mālı saña baġışladum ʿAmr eyitdi çün emīrü'l-müʾminīn (18) bu luṭfı baña eyledi bu ḳadar mālı ben daḫı Aḥmed bin ʿAmr ki ʿāmil-i iḫvāndur (19) baġışladum zīrā eger ḫalīfe benden alsa ben daḫı andan alırdum ʿAmruñ bu sözine (20) ḫalīfe ḳaḳıdı ʿAmr daḫı ḫaṭā itdügini bildi Aḥmed bin Ḫālid ḳatına geldi (21) ve ḥikāyeti taḳrīr eyledi ve emīrü'l-müʾminīnüñ rıżāsını Aḥmedden ṭaleb eyledi (22) Aḥmed eyitdi fāriġ ol hiç melūl olma pes Meʾmūn ḳatına geldi Meʾmūn (23) eyitdi ʿAmruñ ḥālinden taʿaccüb itmez misin altı kerre yüz biñ aḳçe baġışladum

[39-b]

(1) andan ṣoñra ki iżʿāfından geçdüm benüm ḳatumda Aḥmed bin ʿAmra bağışladı yā oldur ki (2) bağışladuġumı ḥaḳīr gördi yā oldur ki benümle berāberlüḳ daʿvāsını eyler Aḥmed eyitdi (3) eger ʿAmr eyle eylemişse ḫalīfe ḳatında ḳadri ve mertebesi az olurdı ḫalīfe (4) eyitdi neden eyitdi anuñçün ki ḫalīfe bunca inʿām ki anuñ ḥaḳḳında eyledi (5) eger ol mālı Aḥmed bin ʿAmrdan alsa emīrü'l-müʾminīnüñ inʿāmından anı maḥrūm (6) eylemiş ola ikisi daḫı ḫalīfenüñ ḫıdmetkārıdur ve daḫı ʿAmr ḫalīfenüñ (7) ḫıdmetkārıdur Aḥmed ʿAmruñ ḫıdmetkārıdur ʿAmr maḫdūmundan gördügini (8) ḫādimine eyledi ve daḫı ʿAmr diledi ki pādşāh-ı aḳālīmde münteşir ola ki ḫalīfenüñ (9) bir ḫıdmetkārı kendü ḫıdmetkārına bu ḳadar mālı bir nevbetde bağışladı tā ki (10) emīrü'l-müʾminīnüñ ḳadrī ve celāleti gözlerinde ziyāde ola ve ol kimesneler ki (11) ḫalīfe ile daʿvā-yı tekāṣür ve tefāḫür eylerler şermsār u ḫᵛār olalar Meʾmūn (12) çün bu sözi işitdi ġażabı sākin oldı **faṣl** bu ḥikāyetde (13) fāyide budur ki eger bir kişi maḫdūmundan ẓulm görse gerekdür ki ḫādimine revā görmeye (14) ve eger luṭf u iḥsān görse gerekdür ki ḫādimini ol luṭfdan bī-naṣīb eylemeye (15) şöyle ki ʿAmr eyledi **el-ḥikāyetü'l-ʿāşiretu** ḫilāfet-i mütevekkil rūzgārında (16) Mūsā bin ʿAbdü'l-Melik ki ṣāḥib-i dīvān-ı ḫarāc idi beytü'l-mālda çoḳ (17) māl ḳarż eyledi ki yaḳīnde vire ve müddet-i medīde oldı ki virmedi bir gün (18) mütevekkil ʿUbeydu'llāha buyurdı ki Mūsāya tevḳīʿ yazalar ki bu laḥẓada ol mālı (19) beytü'l-māla vire ʿUbeydu'llāh tevḳīʿi ol mucībce ḳaleme getürdi Ġannāb (20) bin ʿİtāba virdi ve buyurdı ki edāʾ-i mālda teʾḫīr iderse ḥāżırlar (21) ḳatında ʿalā-rüʾüsi'n-nās ḳamçıyla dögeler ol ḳadar ki mālı bi-tamāma irişdür (22) Ġannāb tevḳīʿi getürmeden baʿżı ḫıdmetkārlar bu ḫaberi Mūsāya irişdürdiler (23) Mūsā çün bu ḫaberi işitdi be-ġāyet melūl oldı ve ol māluñ taḫṣīline

[40-a]

(1) meşġūl oldı nā-gāh Ġannāb geldi tevḳīʿi getürdi ittifāḳan ol vaḳt (2) be-ġāyet ıssı idi ve Mūsā bir mevżiʿde oturmuşdı ve iki ferrāş Mūsānuñ (3) rāḥatı içün mirvaḥayıla yil iderlerdi çün Ġannāb Mūsā ḳatına girdi gördi ki (4) Mūsā bir mektūbı muṭālaʿ ider ve anuñ fikrine meşġūldur ol tevḳīʿi Mūsānuñ (5) devātinde ḳodı ve eyitdi Mūsā fāriġ olıcak virem Ġannābı ol mekānuñ (6) rāḥatından uyḳu aldı Mūsā ol tevḳīʿi uġurlatdı bir zemāndan ṣoñra (7) Ġannāb ḫʷābdan uyandı ve eyitdi bilgil ki ḫalīfe ḳatından bir mühimme geldüm al (8) bu mektūba naẓar eyle Mūsā eyitdi ne mühimme geldüñ söyle Ġannāb eyitdi ol (9) tevḳīʿüñ içinde ne varısa aña geldüm Mūsā eyitdi ḳanḳı tevḳīʿ Ġannāb eyitdi (10) işbu sāʿat tevḳīʿi bunda ḳodum Mūsā eyitdi çoḳdan uyursun (11) şāyed düş gördüñ ola Ġannāb eydür çün gördüm ki tevḳīʿi benden (12) uġurladılar darü'l-ḫilāfeye geldüm ve bu ḥikāyeti ʿUbeydu'llāha taḳrīr eyledüm (13) ʿUbeydu'llāh daḫı ḫalīfeye didi ḫalīfe adam viribdi Mūsāyı getürdiler (14) ve eyitdi tevḳīʿi sen mi uġurlatduñ belī didi ẓann eyledüm ki ol tevḳīʿ (15) muteżammın-ı ʿitābdur Ġannābuñ ḫʷābını baḫt-ı bīdāruma delil idindüm ve fırṣatı (16) ġanīmet gördüm ve ol māluñ nışfını uş getürdüm ve nışfını ḫalīfeden (17) biş gün mühlet dilerem mütevekkil geldi mühlet virdi ve andan rāżī oldı (18) **el-bābu'l-ḫāmis** bir cemāʿat ḥāli ḥikāyetindedür ki (19) ḥapsle giriftār oldılar Ḥaḳḳ Teʿālā ol ḥāli eyilüge tebdīl eyledi (20) **el-ḥikāyetü'l-ūlā** ḥikāyet eyledi Ebu'l-Ḳasem Süleymān bin el-Ḥasan eyitdi (21) ki çün babamı Baġdāddan sürdiler ve Mışra gönderdiler Baġdādda bī-şuġl (22) ḳaldum ve gice vü gündüz hem-nişīnüm Baḫterī şāʿirle Ebū Maʿşeri müneccim idi (23) bir gün ḥikāyet eylediler ki bir vaḳtde bize faḳr-ı tārīʿ oldı ve ʿusr irişdi

[40-b]

(1) ve ol vaḳt Muʿtezz Bi’llāh maḥbūs idi ikimüz ittifāḳ eyledük ki ḳatına varavuz (2) ve iẓhār-ı maḥabbet ve hevā-dārī idevüz ki şāyed bir gün müfīd ola ikimüz ḳatına (3) varduḳ birḳaç beyt medḥinde itdüm ve ʿarż eyledüm ol rıḳʿayı aldı ve ḳatında (4) bir ḫādime virdi ve eyitdi ki bu rıḳʿayı ṣaḳla eger Ḥaḳḳ Teʿālā bu varṭadan (5) ḫalāṣluḳ erzānī iderse bunuñ ʿivażını idevüz ve Ebū Maʿşer daḫı (6) ṭāliʿ mevlūdine naẓar eyledi ve Müsteʿīn Bi’llāhuñ ḫilāfeti güninüñ ṭāliʿine (7) ve ittiṣālāt-ı kevākibe ve suʿūda ve nuḥūsete ve mevāḳıʿ-i seyyārāt u mevāżıḥ-ı (8) ṯābitāta naẓar eyledi ve ḥükm eyledi ki ḫilāfet Müsteʿīne muḳarrer ola andan ṣoñra (9) bir fitne ẓāhir ola ve ḥarb vāḳiʿ ola ve Müsteʿīni ḳatl ideler ve aḥkāmı (10) Muʿtezze vireler ve ikimüz ṭurduḳ gitdük birḳaç rūzgārdan ṣoñra eyledügüm (11) ḥükm ḳamu vāḳiʿ oldı ve Muʿtezz Bi’llāh ḫilāfete oturdı ben ve Baḥterī (12) tehniyet-i ḫilāfet içün ḫıdmetine varduḳ baña eyitdi ol ḥükmleri ki eyledüñ (13) ḳamu vāḳiʿ oldı her ayda yüz dīnār mücrā eyledüm ve otuz dīnār bu gün (14) ḫarc itmek içün virdüm ve biñ dīnār naḳd inʿām eyledüm ve müneccīmler riyāsetini (15) saña virdüm didi Baḥterī eydür ben daḫı tehniyet-i ḫilāfetçün bir medḥ itdüm (16) ve oḳudum ol ḫāẕim ki ḥabsde bile idi ol şiʿri ki ḥabsde dimişdüm (17) andan ṭaleb eyledi ve buyurdı ki her beyt içün biñ dīnār virüñ ve ol rıḳʿada (18) altı beyt vardı altı biñ dīnār virdiler ve buyurdı ki gümānum böyledür ki (19) bu denānīr ile ḳul u ḫalāyıḳ at u farş ve āvānī alursun ve telef (20) eylersün eyle eyleme ki min-baʿd benden ve vezīrlerden ve erkān-ı memleket ve evliyā-yı (21) devletümden ʿināyet-i kāmil ve emvāl-i mütekāṯir ḥāṣıl oliserdür inşāʾa’llāhu (22) teʿālā bu mālla bir köy ṣatun al ki ve evlāduña gerek ola semʿan ve ṭāʿaten (23) didüm ve ol naḳdıla bir köy aldum ve her gün ḥālüm ziyāde vü teraḳkide idi

[41-a]

(1) **faṣl** bu ḥikāyetde iki fāyide vardur evvelki budur ki çün pādşāh (2) yā vezīr yā ekābirden bir kişi ẕevāl-i niʿmetle mübtelā olsa gerekdür ki ʿāḳil aña (3) ḥaḳāretle naẓar itmeye ve geregi gibi ʿizzetde ve ḥürmetde taḳṣīrluḳ cāyiz görmeye ki (4) eger ṭāliʿ naḥs-ı saʿda müteveccih ola ol iḥsānuñ şemeresi elbetde aña (5) ʿāyid ola ve eger ḫilāfı ola aṣḥāb vaḳāyıʿa dil-dārluḳ eylemek kirām-ı nāsuñ (6) ʿādetindendür be-heme-ḥāl dünyāda ẕikr-i cemīl ve ʿuḳbāda ṣevāb-ı cezīle vesīledür (7) ikinci fāyide budur ki her kim ki ʿırḳ-ı ṭāhir ve aṣl-ı kerīm ve ṭabʿ-ı müstaḳīm ola (8) gerekdür ki rūzgārı nuḥūsetinde tefaḳḳud eyleyenleri eyyām-ı saʿādetde iḥsān u (9) ikrām eyleye **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu** ḥikāyet eyledi Muḥammed bin Faẓl eyitdi ki (10) eyyām-ı saʿādetde ʿAcīfüñ żıyāʿı elümde idi ve taṣarruf iderdüm ʿAcīfe (11) naḳl eylediler ki żıyāʿda ḥıyānet eyledi ādem viribdi beni ṭutdurdı (12) ve ayaġuma ḳayd ḳodılar ve muḳayyed ḳatına getürdiler ve kendü sarāyı bünyādīn (13) iderdi ve binālar ḳatında ṭururdı çün naẓarı baña vāḳiʿ oldı (14) sögdi ve eyitdi māluma ḥıyānet eyledüñ ve emlāk ü żıyāʿum elinde ḫarāb (15) oldı va'llāhī ki seni öldüreyüm buyurdı tāẕiyāne iḥḍār eylediler (16) ve beni ṭutdılar ki dögeler ol ḥālüñ ḫavfından bende māsike-yi yol ḳalmadı (17) bāldıruma işedüm ʿAcīfüñ kātibi ol ḥāli müşāhede eylelerdi eyitdi (18) eʿazze'llāhu'l-emīr bu binanuñ muṭālaʿasına ve bu ʿimāretüñ meṣāliḥine meşġūlsız ve (19) bu kişi elümüzdedür fevt olmaz ve urmaḳ öldürmek emīr elinde sehldür (20) buyur ki ḥaps eylesünler şuġldan fāriġ olıcaḳ naẓar eyleyesüz eger anuñ (21) ḥaḳḳında didükleri vāḳiʿ ise siyāset idesiz ve eger vāḳiʿ degülse bunuñ (22) sebebinden bu mühim işden ḳalmayasuz ʿAcīf çün bu sözi işitdi (23) maḥbūs eyledi ve bir müddet ḥapisde ḳaldum ve Muʿteşim Bi'llāh ʿAmūdiye ġazāsına vardı

[41-b]

(1) ve ol seferde ʿAcīfe ḳaḳıdı ve ḳatline ḥükm eylediler ve bu ḫaber kātibe irişdi (2) beni ḥapsden ıṭlāḳ eyledi çün ḥapsden çıkdum bir aḳçeye mālik degüldüm (3) ṣāḥib-i dīvān ḳatına vardum ki ortamuzda ṣādaḳat varıdı ve ḥālümi (4) işidüp ġamgīn olmuşdı çün beni gördi şād oldı ve çoḳ māl (5) ʿarż eyledi ḳabūl eylemedüm ve eyitdüm bir ʿamel inʿām eyle ki baña nefʿī ola (6) ve hem saña ḫıdmet eylemiş olam Diyār-ı Rabīʿayı ve mefarrı baña ʿamel virdi (7) tüccārdan mā-yuḥtācı ḳarż aldum ve ol nevāḥiye müteveccih oldum bir köye irişdüm ki (8) anda hemīşe ḳonardum beni bir eve ḳondurdılar çün gice oldı irākat-ı bevl içün (9) ṭaşra çıḳdum bir ṭopraḳ yıġını gördüm anda bevl eyledüm ṣaḥib-i ḫane ittifāḳan (10) ṭaşra çıḳdı beni gördi n'eylersün didi ṣu dökerem didüm geldi ve eyitdi (11) bu ṭopraḳ yıġını ḫalīfe leşkerinden bir kişinüñ ḳabridür ki adı ʿAcīfdür ḫalīfe (12) öldürtdi ve bu bir eski dīvār idi bunda ḳodılar ve dīvārı üzerine (13) yıḳdılar çün bu ḥāli işitdüm taʿaccübe ḳaldum ol gün anuñ ḳorḳusundan (14) baldıruma işerdüm bu gün gör ne işerem didüm **faṣl** bu ḥikāyetde (15) fāyide budur ki bir kişi mālına ve mertebesine ve ḥükm-i nāfiẕ olmaġına iʿtimāt (16) itmemek gerekir ki şāyed ḫalḳ onun ḳorḳusundan baldırına işemek mertebesinden (17) ḳabrine işemek mertebesine irişe şöyle ki ʿAcīfe oldı **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣālişetu** (18) ḥikāyet eyledi bir kişi ehl-i Kūfeden ki Müslime bin ʿAbdü'l-Melik ile ġazāʾ-ı Rūma (19) vardum çoḳ esīrler ele girdi çün ġazādan rücūʿ itdük Müslime (20) buyurdı ki mecmūʿ esīrleri götürdiler ve ḳamusını öldürdiler aralarında (21) bir żaʿīf pīr varıdı eyitdi beni öldürmekden ne fāyide ḥāṣıl olur (22) beni öldürmeñ iki ḳutlu müslümān yigitler ʿivaż getüreyüm kendümi ḳurtarayum (23) Müslime eyitdi żamān getür pīr eyitdi ʿahdüme elbetde vefā iderem Müslime eyitdi

[42-a]

(1) saña iʿtimādımuz yoḳdur pīr eyitdi beni ḳo ki leşker içinde bir żamīn bulayum (2) üstüne müvekiller ḳodılar ve buyurdı ki müvekiller leşkergāh içinde bile gezeler (3) ol pīr leşker içinde gezerdi ve her bir kişinüñ yüzine baḳardı Benī Kilābdan (4) bir yigide uġradı ve eyitdi ey yigit baña żamīn ol ḥikāyetini söyledi (5) ol yigit olsun didi Müslime ḳatına geldiler ol yigit żamīn oldı (6) pīri ḳodılar Müslime eyitdi ey yigit ol pīri bilür misin eyitdi (7) yoḳ eyitdi yā ne iʿtimādıla żamīn olduñ eyitdi gördüm ki her bir kişinüñ (8) yüzüne baḳardı ve geçerdi tā aña degin ki baña irişdi çün ḫalḳ içinden (9) beni iḫtiyār eyledi ve ḫācetini baña ʿarż eyledi revā görmedüm ki benüm ḥaḳḳumda (10) ẓannını bāṭıl eyleyem çün bir gün geçdi ol pīr geldi ve iki müslümān getürdi (11) ve Müslimeye virdi eyitdi ey emīr ol yigidi ki benüm ḥaḳḳumda iḥsān (12) eyledi icāzet buyur ki benümle ḥişāra gele tā baʿżı iḥsānına mükāfāt (13) idem Müslime ol yigide icāzet virdi ve ol yigide eyitdi ki hiç (14) bilür misin ki sen benüm oġlumsın ol yigit eyitdi ben senüñ nice oġluñ (15) oluram ki sen Naṣrāni-i Rūmī ben müslümān-ı ʿarabī pīr eyitdi rāst eyit ki (16) anāñ ḳandandur yigit eyitdi anam Rūmdandur pīr eyitdi anañuñ vaṣfını (17) ideyüm ama Tañrı ḥaḳḳı içün eger rāst söylersem beni taṣdīḳ eyle yigit (18) ḳabūl eyledi rūmī ol ʿavratuñ evṣāfına āġāz eyledi şöyle ki (19) bir ḳıl ḫaṭā ḳılmadı andan ṣoñra eyitdi ki anañ benüm ḳızumdur ve sen benüm oġlumsın (20) yigit eyitdi beni neden bildüñ eyitdi şibh-i eşbāḥ ve taʿārüf-i ervāḥ ve ṣıdḳ-ı (21) ferāset ve farṭ-ı kiyāsetle bildüm andan ṣoñra iki ʿavratı içerüden çaġırdı (22) ve ol iki ʿavrat baña müteveccih oldılar ve benümle görüşdiler pīr eyitdi birisi ceddüñ ve (23) birisi ḫālañdur andan ṣoñra ol pīr burca çıḳdı ve birḳaç yigit getürdi

[42-b]

(1) benümle görüşdiler bular senüñ ṭāyılaruñdur didi andan ṣoñra envāʿ cevāhirle (2) ve ṣiyāb-ı fāḫir getürdiler ve eyitdiler bu cümle senüñ anañuñdur anaña ilet (3) bu mālı elbetde biliserdür ve baña daḫı çoḳ nesne virdi ve ḫūb ḳātır virdi (4) ve selāmetluġıla leşkere getürdi ol yigit çün evine geldi ol cevāhiri (5) ve aḳmişeyi anasına bir bir ʿarż eylerdi ve saña baġışladum dirdi anası (6) çün bu mālı gördi aġladı eyitdi rāst söyle ki bu ḳumāş ḳandandur (7) ve ol ḥiṣāruñ ehli ḫoş mıdur ol yigit ol diyāruñ evṣāfını bir bir didi (8) ol pīrüñ ve ḳarınuñ nişānını ṭuyurdı ol ʿavrat aġladı ve eyitdi ki (9) ol ḳoca babamdur ve ol ḳarı anamdur ol yigit ve ʿavrat ḳız ḳarındaşumdur (10) **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki her gāh ki bir kişi saña iʿtiḳād itse (11) ve ḫācetini refʿ eylese gerekdür ki senüñ ḥaḳḳında eyledügi ẓannı żayiʿ eylemeyesün (12) şöyle ki ol yigit eyledi ve bir fāyide budur ki eger bir kişi saña iḥsān (13) eylese gerekdür ki ol iḥsānına bi-ḳaderi'l-imkān mükāfāt idesün şöyle ki (14) ol pīr eyledi ve bir fāyide budur ki ol şefḳat ki ẕevi'l-erḥām ve aḳārib (15) ortasında olur ecānib ortasında olmaz şöyle ki ol pīr ile (16) ol yigit ortasında oldı **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** Menāre adlu bir ḫādim ki (17) ḫulefānuñ ḫavāṣından idi ve ḫulefā ḳatında maḥalli refīʿ ve derece-i ʿālīsi (18) var idi ḥikāyet eyledi ki Hārūnu'r-Reşīde ʿarż eylediler ki Dımışḳda (19) Benī Ümeyyeden bir kişi ḳalupdur ki cāh-ı refīʿ ve südde-i menīʿ vardur niʿmet-i (20) bī-ḥadd ve servet-i bī-ʿadde mālikdür esbāb ü mevāşī ve ferzend ü ḫavāşīsi (21) çoḳdur māʿa-hāẕā şehrde fermānı nāfiẕ ve ḥükmi muṭaʿdur ve dāyimā memālīk ü evlādını (22) ġazāya gönderir ve bunca ululuḳ esbābı ki anuñ vardur göñli deryā gibi giñ (23) ve eli bulut gibi açuḳ ve dāyimu'ż-żiyafedür bu ḳadar esbāb u tevābiʿ ki

[43-a]

(1) anuñ vardur eymen olmaḳ olmaz ki andan bir fitne ḥāṣıl ola ki odını heẕār (2) ḥīle ile söndürmek olmaya ve bir fatḳ bilür ki ḳābil-i retḳ olmaya ve ol (3) vaḳt ki bu sözi Hārūna ʿarż eylediler ḥacc-ı islām-ı ḳalb ve meşhed-i muḳaddes (4) Muṣṭafāyı ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem ziyāret idüp Kūfede idi beni ḳaġırdı (5) ve eyitdi ki seni bir mühimme ḳaġırdum ki anuñ endīşesinden uyḳu gözümden gitdi (6) ṣaḳın ki bu mühimmüñ saʿyinde tehāvün ü tekāsül itmeyesün semʿan ve ṭāʿaten didüm (7) andan ṣoñra cemmāze ve alāt-ı sefer yüz ḳul ḫavāṣdan müretteb müsellaḥ ḥāżır (8) eylediler ve buyurdı ki bu laḥẓayın ve beyābān yolundan Dımışḳa var ve bu nāme-i (9) emīr Dımışḳa vir ve bu bendī bile götür evvel ki Dımışḳa giresün ol (10) kişinüñ sarāyına var eger emrüme muṭīʿ olmaz ise bu yüz ḳulı üzerine (11) müvekkel eyle ve Dımışḳ begine bu miṣāli vir ki cümle leşker ile vara ve saña (12) teslīm eyleye altı gün varmaġa ve altı gün gelmeye ve bir gün anda olmaġa (13) mühlet virürem ancaḳ bir maḥmil bir deveye yüklet bir yanında sen ve bir yanında (14) ol kişiyi ḳo ve muḥāfaẓatında hiç kimseye iʿtimāt eyleme ve on üçünci (15) günde gerekdür ki baña irişesün ve çün ol kişinüñ sarāyına giresün evvel (16) sarāyuñ içinde ne varısa teʾemmül ve tefekkür-i tamām eyleyesün ve hiç bir nesnenüñ (17) kemīyyetinden ve keyfīyyetinden ġāfil olmayasun ve evlādına ve memālīkine ve niʿmetine (18) ve ululuḳlarına ve her ne söz ki oġlanlarından yā ḫıdmetkārlarından ve yā kendüden (19) eve girdügüñde ve ṭutduġuñda ve yolda baña irişince her ne ki ṣādır olur (20) ḥarfen bi-ḥarfin gerekdür ki ṣaḳlayasın ve hiç bir sözi fevt itmeden baña ḥikāyet idesün (21) her ne kim ḫalīfe buyurdı ḳabūl eyledüm ve ḫalīfeye vedāʿ idüp yola girdüm (22) gice ve gündüz sürdüm yolda hiç eglenmek vāḳiʿ olmadı meger ḥācet-i şerʿī (23) yā ṭabīʿī ve yedinci gicede Dımışḳa irişdüm şehr ḳapusı yapılmışdı ol gice

[43-b]

(1) şehrden ṭaşra nüzūl ḳıldum çün ṣabāḥ oldı şehr ḳapusını açanlar ile girdüm (2) ve rāst ol kişi evine vardum dergâh-ı ʿālī ve cemʿ-i keşīr gördüm hiç (3) kimesneye muḳayyed olmadum ve ḳapusundan cemmāzıla girdüm çün ṣaḥn-ı sarāya irdüm (4) cemmāzeden indüm bir cemāʿat gördüm meclisde oturmuşlar baʿżı ḫalḳ ṣorarlardı ki (5) bu kimdür ḳullar cevāb virirlerdi kim bu Menāredür emīrü'l-müʾminīnden gelür (6) sizüñ ṣāḥibinize risālet çün bu sözi işitdiler hiç kimesne menʿ (7) itmedi şöyle ṣandum ki ol kişi ol meclisdedür çün beni ehl-i meclis gördiler (8) iʿzāz u ikrām eylediler ben ṣordum ki fülān bu oturanlarda mıdur eyitdiler (9) biz ḳamu ferzendleriyüz ol bunda degül şimdi ḥammāma vardı ben eyitdüm (10) ḫaber eyleñ taʿcīlle gelsüñ ol ḳavmüñ baʿżısı ḫabere vardı ve ben ol sarāyı (11) ve ḫıdmetkārları mülāḥaẓa iderdüm bir sāʿatde ol sarāyı māʿa-hāẕā ki ṣaḥnı (12) ʿarīż ve ṭavīl idi şöyle ṭoldı ki ḫalḳdan hiç yer ḳalmadı ve men girdügüm (13) ḥālet üzerindeyüm hiç oturmadum ve āsāyiş gelmedüm tā ol kişi ḥammāmdan (14) geldi gördüm bir muhīb şaḫṣ mehābet ve cemāl-i teʾemüle vezīrler ve yigitler ve ḳullar (15) öñünce ardınca geldi ve baña selām virdi ve emīrü'l-müʾminīnüñ istiḳāmet-i (16) umūr-ı ḫilāfetinden suʾāl eyledi ve ben şöyle gerekdür cevāb virdüm ammā (17) ḳalaḳ u ıżṭırāb bende peydā oldı ki nā-gāh gizlene yā baña muṭīʿ olmaya (18) zīrā ol ġulāmları benümle girmege ḳomadılar henūz söz tamām olmadan ki (19) ṭabaḳlarla envāʿ-ı fevākih ḥāżır oldı baña eyitdi ey Menāre bize muvāfaḳat (20) eyle ben eyitdüm aña iḫtiyācum yoḳdur hiç iʿāde itmedi ve ḫāżırlar ile (21) yidiler ve fāriġ olduġundan ṣoñra el yudılar ve ṭaʿām geldi bir māide ḥāżır (22) oldı envāʿ-ı eṭʿimeyle ārāste şöyle ki anuñ miṣli gibi ancaḳ ḫalīfede (23) gördüm idi gene eyitdi ey Menāre ṭaʿām yimekde bize müsāʿade eyle ve baña

[44-a]

(1) adumla ḫiṭāb iderdi ḫalīfe gibi ben imtināʿ eyledüm ve icābet eylemedüm ol (2) daḫı ziyāde eylemedi cemāʿat ve ferzendler ile yimegi yidiler ben bunlara teʾemmül (3) iderdüm yidükleri mülūk gibi idi ṭoḳuz oġlın ṣaydum ve kendü fāriġu'l-bāl (4) ve geldügümden hiç ıżṭırābı ve ḳalaḳı yoġıdı ve baña iltifātı sehl idi (5) ve baña istiḫfāz itdüginden ṣoñra ḫazaʿ u ḳalaḳum ziyāde oldı şekküm ḳalmadı ki (6) baña temkīn virmeyiser meger ki muḳayyed ola ve hiç yimedügümden fikr itmedi ve sükūn (7) u ārām ile ṭaʿām yidi ve çün ṭaʿām yimekden fāriġ oldılar buḥūr u ṭīb (8) istiʿmāl eyledi ve ẓuhr namāzına şurūʿ eyledi ḫuşūʿ u ḫuḍūʿıla ve tamām-ı (9) erkānı riʿāyet itmekle ve çün namāzdan fāriġ tażarruʿ u zārī ile oldı 10) çoḳ edʿıyye oḳudı çün fāriġ oldı baña müteveccih oldı ve eyitdi ey Menāre (11) ne mühimme geldüñ eyitdüm emīrü'l-müʾminīnüñ ḥükmin getürdüm ve ḥükmi eline virdüm (12) mühri getürdi ve mektūbı müṭālaʿa eyledi çün tamām oḳudı oġlānlarına (13) ve ḫıdmetkārlarına buyurdı ki bu laḥẓa gerekdür ki her birüñüz mevżiʿine ve maḳāmına (14) vara sākin ola ve eymān-ı muġallaẓa ve ʿıtāḳ u ṭalāḳ ve ḥacc u ṣıdḳıla and (15) içdi ki ikiñüz bir araya gelmeyesiz ben icāzet virmeyince ve eyitdi ki (16) emīrü'l-müʾminīn beni dergāha daʿvet itmiş çün naẓarum tevḳīʿ-i hümāyununa (17) vāḳiʿ oldı bir laḥẓa tevaḳḳuf itmek cāyiz degüldür ve hiç kimesnenüñ ṣoḥbetine (18) ve muvāfaḳatına iḥtiyācum yoḳdur ve ḥaremine ve ehl-i beytine vaṣiyyet eyledi (19) ve benden bendleri diledi ve eyitdi yā Menāre getürenüñ varısa demirci getürtdi (20) ve ol bendi kendü ayaḳlarına ḳodı ve ḳullarına buyurdı ki maḥmile ḳodılar (21) bir ṭarafına ben ve bir ṭarafına ol oturdı fī'l-ḥāl revān olduḳ emīr-i (22) şehri görmege iḥtiyāc olmadı çün Dımışḳ şehrinden çıkduḳ inbisāṭ-ı (23) tamāmıla benümle muḥāvere iderdi ve hiç melāmet ve perişānluḳ ḫāṭırında yoġıdı

[44-b]

(1) bir bāġa irişdük ki bāġ-ı īremle berāberlük iderdi ve ẕiyneti ṣaḥn-ı behiştden (2) ḥikāyet ḳılurdı eşcār u ṣimār ve aṭyār var idi eyitdi bu bāġı (3) görür misin eyitdüm belī eyitdi benümdür ve bir bāġa daḫı irişdük ki andan ḫoş (4) anuñ daḫı evṣāfına meşġūl oldı ve benümdür didi bir köye daḫı irişdük ki (5) nezāhetde be-ġāyet maʿmūr ve laṭāfetde ḫūb u meşhūr idi anı daḫı (6) benüm mülkümdür didi ve anı daḫı medḥ eyledi ben bu sözine ḳaḳıdum ve eyitdüm (7) ey fāriġu'l-bāl miskīn bu ne ġafletdür ki seni iḥāṭa eyleyüpdür bir kişi kim (8) ḫalīfeye andan söz naḳl eylemişler ola ve ḫālifenüñ andan ḫavfı ve endīşesi (9) ola ḫalīfe aña ḳaḳıyup ṭutup muḳayyed eylemiş ola ve ehl ü ʿıyālinden (10) ayırup ḫorluġıla dārü'l-ḫilāfete naḳl ola ve ʿāḳibeti ne olduġından (11) bī-ḫaber ola ne bunuñ gibi ferāġat gerek ey cānı ḳorḳusından ve ehl ü ʿıyāli (12) firāḳından bī-ġaflet ben seni ʿāḳil ve fāżıl bilirdüm senden ḫilāfı ẓāhir oldı (13) cevāba āġāz eyledi ve eyitdi *innā li'llāhi ve innā ileyhi rāciʿūn* senüñ ḥaḳḳında (14) iʿtiḳādumı bāṭıl eyledüñ ki ben seni tamām-ı ʿaḳl ve kāmil-i baṣīret ve ṣāfī-sīret (15) bilirdüm ve gümānum bu idi ki bu taḳarrübi ve bu menzīleti ḫulfen ḳatında kemāl-i (16) ʿaḳlıla bulduñ senüñ sözüñ ḫod cāhilāne ve ʿaḳluñ ʿāmiyānedür belki benüm (17) vüṣūḳum Allāhuñ keremine ve luṭf-i bī-şümārına ḥāṣıldur ki mecmūʿ-ı nevāṣī ʿibād (18) ve ḳulūb-ı maḫlūḳāt ḳabża-i ḳudretindedür ve emīrü'l-müʾminīn bel cemīʿ-i maḫluḳat (19) kendü nefsine nefʿ yā ġayre żarar irişdürmekde ʿācizlerdür meger anuñ meşīyyetiyle (20) ve ben bilürem ki hiç günāhum yoḳdur ki ḫalīfe ḳatında anuñla muʾāḫeẕe olam yā ḫavf (21) ḥāṣıl ola ve daḫı iʿtimādum Allāhuñ bī-nihāyet-i ʿināyetine budur ki çün ḫalīfe (22) benüm bī-günāhluġumı ve berāʾet-i sāḥetümi maʿlūm ide bī-şekk bile ki benden naḳl eyledükleri (23) nesne netice-i ḥıḳd u ṣemereʾ-i ḥaseddür ḳanumı ḥelāl bilüp ḳatlüme müsāraʿat itmeye

[45-a]

(1) belki yā mükerrem ehl ü ʿiyālüme göndere yā iʿzāz-ı tāmmıla ḳatında ṭuta ve eger Allāhuñ (2) ʿilminde ve taḳdīr-i sābıḳında şöyle olsa ki ecelüm anuñ elinde ola eger cümle (3) melāʾike ve enbiyā vü rüsūl bel cemīʿ ehl-i semāvat u arżīn ittifāḳ itseler (4) maḳdūrı defʿ idemeyeler ve ben şimdiki ḥālde muḳadder iş içün melūl (5) olmaḳ ve vaḳtümi perişān ve bī-fāyide ʿayşumı münaġġaṣ eylemek muḳteḍā-yı ʿaḳldan (6) ve ḳażiyye-i tedbīr ve ḫıredden ḫāricdür māʿa-hāẕā iʿtimād-ı küllüm vardur o kimesne ki (7) beni īcād eyledi ve ḥayāt virdi ve rızḳum irişdürdi ki aḥsen-i ḥālile (8) girü vaṭana irüşdüre eger ḫilāfı olursa ḳażāya rıżā ve belāya teslīm (9) ve mecmūʿ işlerümi aña tefvīż itmişem iʿtiḳādumda bu idi ki sen bunları (10) bilürsün çün mertebe-i ʿaḳlın baña maʿlūm oldı min-baʿd senüñle söz söyleşeyüm (11) tā emīrü'l-müʾminīn ḳatına varmayınca andan ṣoñra benden yüz çevirdi (12) ve Ḳurʾān ve tesbīḥden özge hiç söz söylemedi meger ḥācet-i şeriʿ yā tabīʿī (13) içün on üçünci gün Kūfeye irişdüm ḫalīfe aḥvalumı bilmek içün (14) birḳaç ferseng ḫıdmetkārlar viribmiş dārü'l-ḫilāfete girdüm ve ḫalīfe (15) öñünde yer öpdüm ve ḳarşusında el ḳavuşturdum ṭurdum ḫalīfe eyitdi (16) ne ḫaberüñ vardur di ve ḥāżır ol ki aḥvālden ve efʿālden bir daḳiḳa (17) yā bir laḥẓa senden fevt ola evvelden āḫire degin ḥarfen bi-ḥarfin ḥikāyet (18) eyledüm ta aña degin geldüm ki aña tevbīḫ eyledüm ve ol baña cevāb virdi (19) ḫalīfe eyitdi va'llāhī ki ol kişi ne didi ise vāḳiʿdür Ḥaḳḳ Teʿālā ol kişiyi (20) muʿazzez ü mükerrem eylemiş ve keşret-i niʿmet ve ferzendān ve rıfʿat-i cāhıla ebnā-yı (21) rūzgārdan mümtāz eylemiş aṣḥāb-ı ġaraż-ı ḥasedle aña iftirā eylemişler ki (22) ol niʿmet zāyil ola ve biz ḥasūdlar söziyle anı ve aṣḥābını ve ferzendlerini (23) incitdük tīz var bendī ayāġından al ve iʿzāz u ikrām ile ḳatuma getür

[45-b]

(1) vardum bendi ayaġından aldum ve ḫalīfe ḳatına götürdüm geregi gibi ḫalīfeye (2) selām virdi medḥ u senā itdi ḫalīfe ḫoş vechile mütevvecih oldı ve selāmına (3) cevāb aldı ve gördüm ki ḫalīfe ḥayādan ʿaraḳ iderdi ve eyledügi işden (4) ḫacel olurdı buyurdı ki oturdı ve aḥvālinden istifsār eylerdi (5) ol daḫı bī-tekellüf ü teḥāşī cevāb virirdi āḫir buyurdı ki kemāl-i ʿaḳluñ (6) ve ġāyet-i faẓluñ ve belāġat u fesāḥatuñ āvāzesi irişdi diledüm ki seni (7) görem ve sözüñi işidem ne ḥācetüñ varısa refʿ eyle ve ne murāduñ var ise (8) iltimās eyle münbasıṭ oldı ve ḫalīfeye duʿā ḳıldı ve ol elṭāfı şükrile (9) muḳābele eyledi ve eyitdi ki emīrü'l-müʾminīn ḳatında bir ḥācetüm vardur ancaḳ (10) ḫalīfe buyurdı ki ne ḥācetüñ varısa ʿarż eyle Emevī eyitdi ḫalīfenüñ (11) ʿadli beni umūr-ı dünyādan nesne dilemege müstaġnī eyleyüpdür ve bu gün mecmūʿ (12) aḥvālüm müstaḳīm ve umūrum muntaẓamdur ve ehl-i şehr daḫı emīrü'l-müʾminīnüñ (13) ʿadli sāyesinde ḳamu nīkū-ḥāldür ḫalīfe buyurdı ki Allāhuñ hıfẓıyla (14) ve ʿişmetiyle vaṭana var ve her ḥācet ki senüñ yā aṣḥabıñuñ vāḳiʿ olsa (15) refʿit ve ebvāb-ı mürāselātı meftūḥ ṭut buyurdı ki yā Menāre işbu (16) sāʿat ehl ü ʿıyāline irişdür ve ol meclisde andan alduñ girü ol (17) meclise iʿzāz u ikrām ile ilet şöyle ki buyurdı şöyle eyledüm (18) **faṣl** bu ḥikāyetde birḳaç fāyide vardur evvel bu ki aṣḥab-ı ġaraż ve erbāb-ı (19) ḥased sözini bir kişinüñ ḥaḳḳında ki Allāhuñ niʿmetiyle ebnā-yı cinsinden (20) maḫṣūṣ u mümtāzdur işitmemek gerekdür zīrā her kim ki niʿmeti çoḳ ve faẓlı (21) kāmildür ḫāsidleri çoḳdur ikinci budur ki çün bir pādşāhdan fermān (22) ṣādır olsa fi'l-ḥāl emrine münḳād ve buyuruġına mümteṣil olmaḳ gerekdür zīrā (23) pādşāhlaruñ emrine teveḳḳuf itmek mūcib-i helākdur ve din ü dünyāda ziyāna

[46-a]

(1) müʾeddīdür şöyle ki Ḥaḳḳ celle ve ʿalā buyurur *aṭīʿu'llāhe ve aṭīʿu'r-resūle* (2) *ve ūli'l-emri minkum* ve seyyīd-i kāyināt ve zübde-i maḫlūḳāt ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem (3) şöyle buyurdı ki *esmaʿu ve aṭīʿu ūli'l-emri ʿaleyküm ve lev-ʿabden ḥabeşiyyen* (4) *ecdaʿu* yaʿnī ulu'l-emr sözine muṭīʿ oluñ egerçi burnı ve ḳulaġı (5) kesik ḥabeşī ḳulsa üçünci fāyide budur ki her gāh ki bir ḫādiṯe nāzil olsa (6) yā bir belīyyeye giriftār olınsa ṣabr itmek gerek ve ḳażāya rıżā virmek gerek ve ḥīleyi (7) bir cānibe ḳomaḳ gerekdür şöyle ki ol ḫᵕāce eyledi ve āḫiri maḥmud oldı (8) **el-ḥikāyetü's-sādisetu** Süleymān bin Vehb ḥikāyet eyledi ve eyitdi ki (9) ben ve çoḳ ḫalḳ ʿummāldan ve mutaṣarrıflardan ve ehl-i ḳalemden Muḥammed (10) bin ʿAbdü'l-Melik bin Reyyān ḥapsinde maḥbūs idük ve ḳuyūdıla muḳayyed ol vaḳt ki Vāṯıḳ (11) Bi'llāhuñ vezīri idi ve bizden māl ṭaleb iderdi ferec ve ḫalāṣdan (12) bi'l-külliye nūmīdlük ḥāṣıl oldı Vāṯıḳa nā-gāh ḫastaluḳ ṭārī oldı (13) şöyle ki ṣıḥḥatinden el yudu ve ayaḳdan düşdi Aḥmed bin Dāvud el-Ḳāḍī (14) ʿıyādıçün ḫalīfe ḳatına vardı ḫalīfe Aḥmede eyitdi yā Ebā ʿAbdi'llāh (15) *vehebe minnī ed-dünyā ve'l-aḫīre* yaʿnī dünyā ve āḫiret benden gitdi zīrā (16) āḫirete yeraġ eylemedüm ve dünyā baña vefā eylemedi Aḥmed eyitdi yā emīre'l-müʾminīn (17) ḥāṣā ki böyle ola Vāṯıḳ eyitdi belki böyledür iḫtiyar elden gitdi (18) ve ecel yāḳın geldi hiç benüm marażuma lāyıḳ devā bulursun ki baña nafī ola (19) Aḥmed eyitdi yā emīre'l-müʾminīn Muḥammed bin ʿAbdü'l-Melik ekābirden ehl-i dīvān ve (20) ehl-i ḳalem ve mutaṣarrıflar ve ʿummāldan azl u maḥbūs eyleyüpdür ve ziyāde (21) māl ṭaleb eyler ki ol ḳadar māl olara ḥāṣıl olmayupdur ve bunlar çoḳ (22) cemāʿatdür her birisinüñ etbāʿı ve eşyāʿı ehli ve ʿıyāli ve dostları (23) vardur ve mecmūʿ Allāha teveccüh idüp el ḳaldırup saña nefrin

[46-b]

(1) ve yavuz duʿā iderler buyur ki oları ṣalıvireler ol iller ki götürüp duʿā-yı şerr iderler (2) duʿā-yı ḫayr eylesünler ve Ḥaḳḳ Teʿālādan tażarruʿ u zārī ile (3) emīrü'l-müʾminīnüñ ṣıḥḥat-ı ẕātını ve devām-ı devletini ṭaleb itsünler ola ki olaruñ (4) ḫayr duʿāsınuñ oḳı icābet nişānına maḳrūn olup Ḥaḳḳ Teʿālā ṣıḥḥat (5) erzānī ide ve be-her-ḥāl dünyā ve āḫiretde ḫısmı az olmaḳ eydür ḫalīfe (6) eyitdi eyi didüñ benden nişān yaz ki Muḥammed mecmūʿısını ḳosun eyitdüm (7) eger Muḥammed benüm ḫaṭṭum görürse şāyed ki lecāc ü ʿinād eyleye ve nişān-ı cihān (8) muṭāʿa mutīʿ olmaya eger ḫalīfe bu ṣevābı ġanīmet ṣayup kendinüñ ḫaṭṭ-ı (9) mübārekiyle tevḳīʿ yazarsa ḥüsn-i aḫlāḳından ve keṣret-i elṭāfından bedīʿ (10) ve baʿīd degüldür buyurdı arkasına girdiler ve müstenid oturdı ve (11) İbnü'r-reyyāna tevḳīʿ yazdı ve yazarken eli ditrerdi buyurdı ki mecmūʿ (12) maḥbūsları ıṭlāḳ eyleye ve müṣādere-i ḫalḳdan refʿ ide hiç kimsenüñ (13) ḥālinden ṣormaya ve baña mürācaʿat itmeye ve buyurdı Ītāḫ ki emīr-i leşker idi (14) ihżār eylediler ve tevḳīʿi aña virdi ve eyitdi ki bunı İbnü'r-reyyāna vir (15) ve hiç bir işe muḳayyed olmaġa ḳoma ol maḥbūsları ıṭlāḳ itmeyince (16) ve ol maẓlūmları ṣalıvirmeyince ve eger oları ḳoyıvirmeden benüm ḳatuma (17) gelmek ve yā baña rıḳʿa yazmak yā bir işe daḫı şurūʿ eylemek istese mānīʿ ol (18) ve eger gelürken yolda uġrasañ ilzām eyle atdan in ve yoluñ üzerine (19) otur ve bu mühimmī tamām eylemeyince gelmeye Ītāḫ fi'l-ḥāl İbnü'r-reyyān sarāyına (20) müteveccih oldı ve İbnü'r-reyyāna yolda mülāḳi oldı ki ḫalīfe ḫıdmetine (21) gelürdi eyitdi atdan in ve bu yoluñ üzerine otur İbnü'r-reyyān (22) ḫāyif oldı āyā ne ḫādiṣe oldı didi atdan indi ve yoluñ üzerine (23) oturdı Ītāḫ tevḳīʿi virdi İbnü'r-reyyān imtināʿ eyledi ve eyitdi

[47-a]

(1) eger ben anları ḳoyuvirem ḫalīfenüñ mālı ne yerden ḥāṣıl olsun (2) ve infāḳ u iḫrāc ḳandan eyleyem Ītāḫ eyitdi elbetde itmek gerekdür ve bundan (3) çāre yoḳdur nişān yazdurdı ve pervāne aldı ki cümle maẓlūmları ve maḥbūsları (4) ḳoyıvireler Süleymān İbni Vehb eydür Vāṣıḳuñ ḫastaluġınuñ ḫaberini (5) işitdük be-ġāyet maḥzūn u mehmūm olduḳ ki nā-gāh Vāṣıḳ vefāt ide (6) ve oġlunı mesned-i ḫilāfete iclās ideler ve çün oġlān daḫı ṭıfldur (7) İbnü'r-reyyān mülke müstevlī ola ve bizüm īẕāmuza ve ḳatlımuz saʿy ide ve ehl (8) ü ʿıyālümiz helāk ola nā-gāh Ītāḫ ḥabs ḳapusını açdı ve girdi ẓann (9) eyledük ki bu beliyyet içün gelür çün bizi ḥapisden ıṭlāḳ eyledi (10) ve ṣūret-i ḥāli ḫalīfe ile Aḥmed bin Dāvud ortasında oldı ḥikāyet (11) eyledi ḫalīfeye ve Aḥmed bin Dāvuda duʿā eyledük ve ḥapsden çıkduḳ (12) ve yolda müntaẓır olduḳ ki Aḥmed ḫalīfe sarāyından çıḳdı ḳamu atdan indük (13) duʿā u ṣenā eyledük piyāde olduġumuzı istiʿẓām eyledi ve inmeñ didi (14) çün indük binince teveḳḳuf eyledi bindük ve rikābınca yüridük bize mācerāyı (15) ḥikāyet eyledi ve biz şükr ü duʿā iderdük eyitdi bu eyledüġüm baʿżı (16) ḥaḳḳuñızda bir muḥaḳḳar ʿivażıdur inşāʾa'llāh ki itmāmına irişdürem çün maġrib (17) vaḳti oldı Aḥmed Ḳāḍī ḫalīfe sarāyna vardı ḫalīfe çün Aḥmedi gördi (18) eyitdi yā Ebā ʿAbdi'llāh bu gün marażdan ḫiffet buldum ve iştihā vu yimek (19) neşāṭı ḥāṣıl oldı ve beş direm ḳaderi etmeki dürrāc köksiyle yidüm (20) Aḥmed eyitdi yā emīre'l-müʾminīn ol eller ki ḳaldırup şerr duʿā iderlerdi (21) ḫayr duʿāya münḳalib oldı olaruñ sebebinden çoḳ ḫalḳ emīrü'l-müʾminīnüñ (22) duʿāsına meşġūl ve muvaẓıb dururlar ammā bu cemāʿati ki emīrü'l-müʾminīn (23) ıṭlāḳ eyledi oların da ne ferş u eṣāṣ ve ne ḳūt u ḳaftānları vardur

[47-b]

(1) böyle dirlikden ne leẕẕet ola ḫalīfe eyitdi ne maṣlaḥat görürseñ eyle eylesünler (2) Aḥmed eyitdi maṣlaḥat oldur ki ḫazīnede ve āḫūrda olaruñ bi-ʿaynihi nesi (3) varısa redd eyleyeler ve żıyāʿ u emlāklarını teslīm ideler tā refāhiyyetle (4) ḫoş geçeler ve ḫalīfenüñ günāhı taḫfīf ola ve sebeb-i teżāʿuf-ı duʿā (5) ve tezāyüd-i ʿāfiyet ḥāṣıl ola Vāṣıḳ buyurdı ki benüm dilümden miṣāl yaz ki (6) bu cemāʿatden ne alındıysa mecmūʿısını redd eylesünler Süleymān bin Vehb ider (7) ṣabāḥ ḫalīfe buyurduġını yerine getürdiler ve her māl u niʿmet ki bizden (8) alındı idi mecmūʿ bize irişdi Ḥaḳḳ Teʿālā Aḥmed bin Dāvud vāsıṭasıyla (9) ol şiddetden ferec ve ol miḥnetden maḫrec erzānī ḳıldı ve minnet-i ʿaẓīm (10) ebede'd-dehr boynumuzda ḳaldı **faṣl** bu ḥikāyetde mevżiʿ-i iʿtibār (11) üç yerdür evvel budur ki eger bir kişi egerçi ulu pādşāh ve ḫalīfe olsa ve (12) rūy-i zemīne mālik olsa gerekdür ki ölümi unutmaya ve ecelden emīn olmaya (13) *ve ekṣirū ẕikre hādimi'l-leẕẕāt* ile ʿamel eyleye ve *eynemā tekūnū yüdrikkümü'l-* (14) *mevt* āyetini vird idine ve geçmiş pādşāhlaruñ ve ḫulefānuñ belki evliyā (15) ve enbiyanuñ aḫvālini kendüye naṣīḥat ide ve ʿibret ṭuta ve yaḳīn bile kim (16) nice ki leẕẕāt-ı dünyāviyi ve şeḥevāt-ı zindegānīyi ṭaleb iderse ölüm daḫı (17) şöyle ṭaleb ider belki ziyāde ve hiç şekk degüldür ki merg gibi ṭālib maṭlūbuna (18) bī-şekk irişür ve ḥāl-i ṣıḥḥatinde ve nefāẕ-ı emrinde ʿömrüñ geçmesinden ve mülküñüñ (19) ẕevālinden ḥaẕer ide ve ḳıyāmet güni içün ẕaḫire ve āzıḳ idine tā āḫir (20) nefesde nedāmet u teʾessüf ḥāṣıl olmaya şöyle ki Vāṣıḳ Bi'llāha ḥāṣıl (21) oldı ve ikinci fāyide budur ki eger bir kişi ḫāl-i ṣıḥḥatinde zād-ı āḫirete ve aʿmāl-i (22) ṣāliḥaya meşġūl olmasa bāri żaʿf-ı ṭārī olduḳda ne ḳadar ki mümkindür (23) tedārükine saʿy ide efʿāl-i ḫayrāta ve kesb-i ḥasenāta ifāʾet-i maẕlūmāne

[48-a]

(1) ve iʿānet-i maḥrūmāne iḳdām eyleye şöyle ki Vāṣıḳ Bi'llāh eyledi ve üçünci (2) fāyide budur ki eger bir kişinüñ bir pādşāhıla yā bir melik ile ḳurbeti ve (3) iḫtilāṭı ve dostluġı olsa gerekdür ki dāyimā anı efʿāl-ı ḫayra delālet (4) eyleye ki *ed-dāllu ʿale'l-ḫayri ke-fāʿilihi* ḫaberinden bī-naṣīb olmaya ẕikr-i cemīl (5) ve ecr-i cezīl ḥāṣıl ola şöyle ki Aḥmed bin Dāvud eyledi **el-ḥikāyetü's-**(6) **sābiʿatu** ʿAbdu'llāh bin Süleymān ḥikāyet eyledi ki bir gün atam Süleymān (7) ḫıdmetinde dīvān-ı ḫarācda otururdum ol vaḳt ki atam Süleymān (8) ṣāḥib-i dīvān-ı ḫarāc idi Aḥmed bin Ḫālid el-Kātib girü geldi atam anuñiçün (9) ḳıyām-ı tām eyledi ve ṣadra geçürdi ve mecmūʿ eşgāldan iʿrāż eyledi (10) ve kendüyi aña meşġūl eyledi ve çün gitmege ṭuru geldi anuñiçün ḳıyām (11) eyledi ve ġulāmlara buyurdı ki öñünce gitdiler ve ben ol meclisde her kim varıdı (12) atamuñ bu fiʿiline inkār eyledi ve begenmedi zīrā ki resm-i aṣḥāb-ı dīvān bu idi ki (13) dīvānda hiç kimseye *kāinen men kāne* ḳıyām itmezler idi atam ol inkārı (14) müşāhede eyledi ve eyitdi ki ḫalvet olduḳda sebeb-i iʿzāzı benden ṣoruñ (15) size iʿlām eyleyem çün ġalebe azaldı ve ṭaʿām yimege meşġūl olduḳ (16) atam eyitdi ṭaʿām yimek seni ol ḥālden meşġūl eyledi bilgil ki bu Aḥmed (17) müddet-i medīde mütevellī-yi aʿmāl-i Mıṣr idi bu müddetden ṣoñra maʿzūl oldı (18) ve aʿmāl-i Mıṣrı baña taḳlīd eylediler çün Mıṣra irişdüm aḥvālini tefaḥḥuṣ (19) ve efʿālini teftīş eyledüm ol diyārda āṯār-ı ḥabīlini ve ẕikr-i cezīlini meşhūr (20) buldum diller ṯenāsına müttefik ve göñüller maḥabbetine müteʿalliḳ sipāhī ve leşker (21) andan şākir ve ḫāṣ u ʿāmm ḫayr ile ẕākir tevḳīr-i māl-i salṭanat ve terfīh-i ḥāli (22) raʿiyyet ortasında cemʿ eylemiş ve bu aḫlāḳ-ı ḥamīde ve şemāyil-i marżiyye ile (23) ṣāḥib-i yezīd-i ḫādimle ki zışt-i ḫūluġıla ve ıżṭırāb-ı ʿaḳlıla ve mebġūż-ı ḫalḳıla meşhūr idi

[48-b]

(1) ṣadāḳati ve ittiḥādı nümāyende idi nice ki cehd eyledüm ve muḳayyed oldum ki aña ʿamelde (2) bir nekbete ṭutam yā taḳsīrluġa mensūb idem ve ʿitāb itmege sebeb ve māl ṭaleb itmege (3) vesīle ola ve aña ḳahr u żarra baña nefʿ ḥāṣıl ola bir daḳiḳa bulumadum bunı (4) fikr eyledüm ki geçmiş yıluñ ḥisābını dīvān-ı emīrü'l-müʾminīne refʿ itmemişdi ve bu yıluñ (5) ki anda maʿzūl oldı tamām mālı almışdı anı teklīf eyledüm ki bu iki yıluñ (6) daḫlından ki aldı ḫaẓẓ eyleye ve ḫarcından ki virdi ziyāde eyleye şöyle ki (7) her yılda yüz biñ dīnār baña tevfīr ḥāṣıl ola bundan imtināʿ eyledi ve ībā (8) ḳıldı ḫışm eyledüm ve tehdīd ü taḫvīf itdüm fāyide itmedi iki yılda yüz (9) biñ dīnār olsun didüm hem rāżī olmadı eymān-ı ġılāẓ u şidād ile (10) ḳasem eyledi ki andan eksikle rāżī degülem eyitdi kendü nefsüm içün ḫıyānet (11) eylemedüm tepreñu içün ne içün eyleyem ṭoġrūluḳda ve ʿiḳāfda siretümī döndürmem (12) buyurdum ki muḳayyed eyleyüp ḥaps eylediler ve birḳaç ay ḥapsde yatdı (13) ve didügüme icābet itmedi ve ṣāḥib-i yezīd-i ḫādim Mütevekkil Bi'llāha nāmeler yazdı (14) ve nāmede eydürdi ki Mıṣruñ cemīʿ mālı Süleymānuñ nefeḳātına ve müʾennātına vefā eylemez (15) ve bu söze and içürdi ve Aḥmed bin Ḫālidi ʿadem-i isrāfıla ve ʿiffet ü ṣalāḥıla (16) işidürlerdi ve raʿiyyetüñ aña meyli meşhūr idi eyyāmdan bir gün ṭaʿām yimege (17) meşġūl idüm nā-gāh Aḥmed bin Ḫālidden bir rıḳʿa getürdiler iltimās eylemiş ki (18) kendüyi ḳatuma çaġıram ve eyitmiş ki bir mühimmüm vardur ʿarż ideyüm baña yaḳīn (19) ḥāṣıl oldı ki ḳayd u ḥabsden dil-teng u melūl olupdur ve buyurduġum (20) nesnenüñ icābetine ʿazm eyleyüpdür çün ṭaʿām yimekden fāriġ oldum anı çaġırtdum (21) çün muḳayyed baña irişdi ḫalvet istedi buyurdum ḫalvet eylediler eyitdi (22) ey mihter henūz vaḳt olmadı mı ki baña riḳḳat idesün ve benüm ḥaḳḳuma şefḳat buyurasın (23) zīrā hergiz aramuzda ʿadāvet u ḥıḳd u ḥased vaḳīʿ olmayupdur bī-cürm ü günāh

[49-a]

(1) gerekdür ki beni incitmegi revā görmeyesün eyitdüm bu ḥāleti kendüñe sen iḫtiyār (2) eyledüñ ol nesneye ki senden iltimās eyledüm icābet eyle ḳayd u ḥapsden (3) ḫalāṣ ol bu sözüme muḳayyed olmaz idi şefḳat ve ḫalāṣ ṭalebinde (4) ziyāde iderdi çün gördüm ki ben taṣavvur itdügüm nesne bundan ḥāṣıl (5) olmaz ve sözine ışrār ider ḳaḳıdum ve sögdüm ve fuḥşī sözler söyledüm (6) ve eyitdüm ki mühimm işüñ bu mudur ve baña istihzā mı idersün eyitdi yā seyyīdī (7) elbetde ḥācetüm ḳatuñda revā olmaz mı ve buyurduġuñı virmekden özge çāre (8) yoḳ mu yoḳ didüm bir rıḳʿa çıḳardı ve eyitdi bu rıḳʿayı oḳı gördüm (9) bir nāme mühürlü çün mührüni açdum Mütevekkilüñ ḫaṭṭı idi bilirdüm içinde (10) yazılmış ki bu müddetüñ ḥisābını Aḥmed bin Ḫālide virem ve üzerüme ne ṣābit (11) olursa aña teslīm idem ve maʿzūl olam ve Baġdāda gidem bu vāḳıʿanuñ (12) ḥudūṣundan ve bu ḫādiṣenüñ vukūʿundan medhūş u bī-hūş oldum (13) bir kişi ki henūz sögmegine ve incitmesine meşġūlum ve ẓulmile urduġum ben daḫi (14) ayaġındadur benüm üzerüme ḥākim ve nāfizu'l-emr ola ḥāl ne ola bu ḥayretde (15) fi'l-ḥāl emīr-i şehr ü aṣḥābı girü geldi ve benüm ve aṣḥāb u küttāb ve ḥavāşī (16) u ḫademümüñ üzerine müvekkel ḳodılar ve ḫazīneme ve eve ve ışṭabıla mühr urdılar (17) ve ben ḫacāletden arḳun arḳun ṣadırdan aşaġa giderdüm tā ki ṣaff-ı niʿālde (18) Aḥmedüñ öñünde diz çöküp oturdum ve şehr begi demirciler getürtdi (19) Aḥmedden demiri aldılar ve benüm ayaġuma urmaġa getürdiler Aḥmed ḳomadı (20) baña eyitdi yā Ebā Eyyūb sen bu şehrüñ ʿamelinden karību'l-ʿahdsın ve sarāyuñ (21) yoḳdur ve bir dost ki aña varasun yoḳdur ve senüñle hadem u ḫaşem çoḳdur (22) her yerde ṣığınmazsun seni bu sarāyda evvel benüm meşġalem azdur nice gerekse yerde (23) oluram ve ṭurı geldi ve gitdi ve müvekilleri üzerimüzden giderdi

[49-b]

(1) ve mühṛleri getürtdi ve yazıcılarımı ve muḥāsiblerimi ve nevvābumı bile aldı gitdi (2) çün gitdiler ḫıdmetkārlara eyitdüm görüñ ki üzerimüze müvekil var mı hiç (3) kimesne yoḳdur didiler taʿaccüb içinde idüm gördüm ki yazıcılarım ve muḥāsiblerim (4) geldiler ḫaber ṣordum eyitdiler ki her birümüzden ḥisāb virdügimize dest-i (5) ḫaṭṭ aldı ve bizi bir müvekkil ṣalıverdi taʿaccübüm ziyāde oldı çün ṣabāḥ (6) oldı selāmuma geldi ve ʿaṣrda ben ḳatına vardum ve bir ay müddeti bu ḳāʿideyle (7) oldı ve her gün hedāyā ve envāʿ-ı fevākihle ve aṭʿime viribirdi bir gün eyitdi (8) Mıṣr şehrinüñ ne havā-yı ḫoşı ne ṣaḥn-ı dilkeşi vardur ve bunda olmaḳdan ġaraż (9) rıfʿat u celāl ve kesb-i cāh ve māldur eger bunda olmaġa ḫāṭıruñ varısa (10) ulu manṣıb ve eyi ʿameli bu yaḳīn zemānda sana teslīm eylesünler ben eyitdüm (11) iḳāmetüm seferüm senüñ reʾyiñe ve ḥükmüñe mevḳūfdur ve muntaẓıram ki ne vaḳt icāzet (12) olursa sefer idem eyitdi ki buyur kātibüñe bir ḫaṭṭ yaz ki bu müddetüñ ḥisābı (13) benüm üzerümedür ve Allāhuñ ḥıfẓıyla ve ʿiṣmetiyle ḳanda murāduñ varısa git (14) kātibe didüm buyurduġını yazdı ve aña teslīm eyledüm ve yarındası şehrden (15) çıḳdum ve kendü şehrüñ emīri ve ḳāḍīsı ve aʿyānı benüm müşāyaʿte çıḳdılar (16) ve Aḥmed beg eyitdi ki bu gice menzīlde tevaḳḳuf eyle tā birḳaç kişi vireyüm ḫıdmetüñle (17) Remleye degin gideler ki yol emīn degüldür bu sözden be-ġāyet perişān-ḫāṭır u (18) ḫavfnāk oldum ve eyitdüm bu kişi temellüḳle beni mefrūz eyledi tā ki nem varısa bile alam (19) ve ardumca kişi göndere ala ve beni müvekiller eline vire muḳayyed u maḥbūs eyleye ve ne (20) ḳılursa muṭālebe ide ve ne kim ben aña itdüm aña ḳıyās iderdüm zīrā bed-kerdān (21) dāyimā ḳubḥ-ı efʿālinden ḳorkaḳ olur nā-çār elümden ne gelür buyurduġı menzīlde (22) iḳāmet eyledüm ve işimi Allāha tefvīż eyledüm ve ḳaża ve ḳadere rāżī oldum ve (23) muntaẓır-ı belā olup oturdum nā-gāh Mıṣr ṭarafından leşker peydā oldı eyitdüm

[50-a]

(1) beni ṭutmaġa gelenlerdür ḳullara buyurdum ki tefaḥḥuṣ eylediler çün tefaḥḥuṣ eylediler Aḥmed bin Ḫāliddür (2) uş geldi didiler ḫaymeden çıḳup istiḳbāl eyledüm çün atdan indi (3) oturdı buyurdı ki ḫalvet eylesünler ben eyitdüm hiç şekk degüldür ki ḫalvetden (4) maḳsūdı beni ṭutmaḳdur ʿaḳl benden zāyil oldı çün cemāʿat müteferrik oldılar (5) ikimüz yalñız ḳalduḳ eyitdi senüñ velāyetüñ Mıṣra çoḳ olmadı ve ziyāde (6) fāyide bulmaduñ ve ol nesne ki eyyām-ı velāyetde baña buyurduñ ve taḥṣīline teklīf (7) eyledüñ ben icābet itmezdüm ol taḳṣīrüñ ʿöẕrini dilemege geldüm ve ol günden (8) şimdiye degin teʾḫīr itdügüme sebeb bu idi ki ol vechüñ taḥṣīline meşġūldum (9) şöyle ki buyurduñ irtifāʿdan eksiltdüm ve iḫrācātda arturdum her yılda (10) on beş biñ dīnār tefāvüti ẓāhir oldı iki yılda otuz bin dīnār (11) olur ve bu miḳdār nezdīk-i kārdur ve tefāvüt-i fāḥiş degüldür ve ol (12) otuz biñ dīnārı cemʿ eyledüm ve ḫıdmete getürdüm buyurdı ki ḳabż eylesünler (13) buyurdum ḳabż eylediler ve elin öpdüm ve eyitdüm va'llāhī bir nesne itdüñ ki hergiz (14) Berāmike itmeyüpdür ve ne ḫāṭırlarına ḫuṭūr idüpdür elin çekdi ve elümi būse itdi (15) ve eyitdi ki bir muḥaḳḳar nesnecik vardur teveḳḳuʿ budur ki ḫayyiz-i ḳabūlde vāḳiʿ ola (16) nedür ol nesne didüm eyitdi beş biñ dīnār kendü rızḳumdan ve mersūmumdan (17) getürdüm egerçi muḥaḳḳar nesnedür ve ḫıdmetine lāyıḳ degüldür ammā ḫarc-ı rāh içün (18) teveḳḳuʿ budur ki ḳabūl eyleyesün ve icāzet viresün ki teslīm eyleyeler (19) imtināʿ eyledüm ve eyitdüm taṣdiʿ ise yeter ve kerem ise bu ḳadar olur yemīn (20) eyledi ki elbetde ḳabūl eyle ḳabūl eyledüm andan ṣoñra eyitdi darü'l-ḫilāfete (21) müteveccih olduñ ve Mütevekkil Bi'llāhuñ ḥażretine varırsun aṣḥāb-ı dīvān (22) ve ruʾesā-yı ḥażret senden armaġān umarlar bilirem ki armaġānluḳ (23) yeraḳlamaduk bir kāġıt elüme virdi envāʿ-ı hedāyā ve tuḥaf u ecnās-ı ḳumāş ve ṭavar

[50-b]

(1) ve ḫıdmetkārlar ve furuş-ı cevāhirüñ tafṣīli ol kāġıdda yazılmış ve cümlesinüñ (2) ḳıymeti on biñ dīnārdan ziyāde idi eyitdi ki teveḳḳuʿum budur ki bunı daḫı (3) ḳabūl eyleyesün anı daḫı ḳabūl eyledüm ve çoḳ şükr ü şenā ḳıldum andan ṣoñra (4) eyitdi yā seyyīdī envāʿ-ı basṭ u bedāyiʿ-furuşıla velūʿ u ḥırṣum vardur (5) ve on dest çihār bāliş ve nihālī cümle zer-beft biş biñ dīnār ṣarf (6) olmuşdur ammā on biñ dīnāra anuñ taḥṣīli mümkin degüldür eger ḫalīfeye (7) yā vezīre virirsen be-ġāyet ḫūb gele ve eger kendüñçün ṣaḳlayasın (8) baña daḫı ḫoş gelür teveḳḳuʿ budur ki anı daḫı ḳabūl eyleyesün anı daḫı teslīm (9) eyledi çün ol döşekleri gördüm hiç anuñ gibi görmemişdüm rāżī olmadum (10) ki kimesneye virem ve senüñ sünnetüñ gününde evi anuñla ārāste eyledüm (11) ve şimdiye degin yeni ṭurur ve hiç pādşāhuñ ve ḫalīfenüñ anuñ gibi ferrāşları (12) yoḳdur ve olmayıserdür andan ṣoñra ʿAbdu'llāh eydür babam Süleymān eyitdi (13) bunuñ gibi kişiye ṭuru gelüp tevażuʿ eyledügüm içün beni melāmet mi idersün (14) ben eyitdüm lā-va'llāhī mecmūʿ tebcīle ve taʿẓīme lāyıḳdur ve bundan ṣoñra babam (15) her kimi ki ʿamelden maʿzūl eylese anuñ ḥaḳḳında ikrām u iḥsānı şöyle ki (16) lāyıḳdur yerine getürürdi ve iderdi ki Aḥmed bin Ḫālid bize hüsn-i aḫlaḳı (17) taʿlīm eyledi **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki eger bir kişi bir kişiye (18) ḳādir olsa ḥaẕer itsün ki iş ber-ʿaks ola maḳdūr-ı ḳādir ve maġlūb-ı (19) ġālib ola ve eyẕen ve incitmekde mübālaġa itmeye tā eger ki iş ber-ʿaks olsa ḫacālet (20) çekmeye şöyle ki Süleymān bin Vehebe vāḳiʿ oldı ve bir fāyide budur ki eger bir kişi (21) düşmene ḳādir olsa iḥsānıla mükāfātda taḳṣīrluḳ eylemeye tā ol ʿadāvet (22) dostluġa mübeddel ola şöyle ki Aḥmed bin Ḫālid eyledi **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāminetu** (23) aṣḥāb-ı dīvāndan bir ulu şöyle ḥikāyet eyledi ki çün ʿUbeydu'llāh bin Süleymān

[51-a]

(1) vefātından ṣoñra nevbet-i vezāret Ḳāsım bin ʿAbdu'llāha irişdi luʿb u ṭarab (2) ve neşāṭ u ṣoḥbeti ḫiffet-i şebābdan ve ḥadāṯet-i sinden be-ġāyet sürdi (3) ve bu işe ḥırṣ-ı tamāmı var idi ammā Muʿtażıddan ḫāyif idi ve ḥaẕer iderdi ki (4) me-bādā ki taḳṣīrluġa mensūb ide ve meṣāliḥ u vezārete māniʿ ola ve bu ḳorḳudan (5) şarāb-ḫorluġı maḫfī iderdi ve iḫfā u istitārda ne ḳadar ki mümkindür (6) iḥtiyāṭ iderdi bir gün muṭrib cārīyelerle ve maḥbūb muġanniyelerle ḫalvet-i ṣoḥbet (7) eyledi ve elvān-ı aṭiʿme ve eşribeden hiç birisi ṣoḥbetde eksik degüldi ve ol (8) gün lehv u ṭarabıla ve şürb ü luʿbile nīm-i şebe degin meşġūl oldı ve her iḥtiyāṭ ki (9) mümkindür yerine getürirdi bir ḥayṯiyyet ile ki ḳapudaġı muʿtemetlerüñ bu ḥāle vuḳūfları (10) yoġıdı çün ṣabāḥ oldı ḳāʿidesince ḫalīfe dergāhına müteveccih oldu (11) çün Muʿtażıduñ naẕarı Ḳāsıma vāḳiʿ oldı eyitdi yā Ḳāsım ne oldı (12) eger bizi ṣoḥbetüñe hem-dem eyleseñ ve ḫalvetüñe maḫrem cāmeḥā-yı rengīn geymekde ve (13) şarabhāyı gū-nā-gūn içmekde hem-kāse ve yār u şerīk eyleseñ Ḳāsım yer öpdi (14) ve ṣūret-i ḥāli gizledi ve ẓāhiren ḫalīfenüñ inbisāṭına çoḳ hamd u ṯenā eyledi (15) ve bāṭınan ḫalīfenüñ ol ḥāle ıṭṭılāʿından bīm itdi ki ḫavfdan helāk ola (16) ve eyitdi ki bu ḳadar iḥtiyāṭ ki ben eyledüm ḫalīfeye maḫfī olmadı menāfiʿ ki (17) vezāretden baña ḥāṣıldur ʿaceb maḫfī ola mı didi perişān-ḫāṭır u maḥzūn (18) sarāyına geldi ve sarāyında ṣāḥib-i ḫaberi vardı ki sarāyda olaruñ ve ḥücrelerüñ (19) aḥvālini müṭālaʿa ve muḥāfaẓa iderdi ve Ḳāsıma ʿarż iderdi anı ḥāżır (20) eyledi ve Muʿtażıd ile olan mācerāyı şerḫ eyledi ve eyitdi bu işde (21) teʾemmül ü tefekkür eyle ve tefaḥḥuṣ u teftīşi aḳṣa'l-ġāyete ve eblaġu'n-nihāyete (22) irişdür ve maʿlūm eyle ki bu esrārı ḫalīfeye kim irişdirür eger ḥaḳīḳat-i (23) ḥāli bulup baña maʿlūm eylersen şimdiki ḥālde saña ḫilʿat u baḫşiş erzānī ḳılam

[51-b]

(1) ve erzāḳuñ da ziyāde ḳılam ve her gün ḳatumda ikrām u taḳrīb ve iʿzāz u te[k]rimüñ (2) ziyāde ola ve eger bu ḥāl şöyle mübhem ḳalacaḳ olursa ḫıdmetümden seni (3) ırāġ eyleyem ve erzāḳ u cāmegüñi ḳaṭʿ eyleyem ve Ḳāsım bu ḥikāyetüñ teʾkīdi içün (4) eymān-ı muġallaza yād eyledi ṣāḥib-i ḫaber çün bu ḥikāyeti işitdi dil-teng (5) ü ġamgin sarāydan çıḳdı ve ol gün tefekkür ü teʾemmül eyledi ki ne ḥīle ile (6) ol işe muṭṭaliʿ ola reʾyi hiç bir tedbīre ḳarar itmedi ḳalaḳı ve ıżṭırābı (7) her laḥẓa ziyāde olurdı ṣāḥib-i ḫaber şöyle ḥikāyet eyledi ki bir gün (8) ḫilāf-ı ʿādetce henūz ṣubḥ-ı perde-derī ve güneş cilve-gerī ṭulūʿ eylememişdi (9) vezīrüñ dergāhına geldi zīrā ol gice ḳayġudan ve vezīrüñ ġażabından (10) uyumamışdum henūz ḳapucular ḳapu açmamışlardı ve ḥüccāb ḥāżır olmamışlardı (11) gördüm bir kişi geldi gedāyīler libāsında ve bī-nevālar zeyyinde sarāy ḳapusında (12) oturdı çün ḳapu açıldı içerü girdi ve dehlīzde oturdı (13) ḥüccāb ḳatına geldiler ve geldügine beşāşet itdiler ve aḥvālinden ṣordılar (14) mümāzaḥat ve muṭāyebetle anuñla inbisāṭ itdiler ve ol ṣordı ki vezīr (15) ṭuru geldi mi ve biner mi ḳaçan biner ve vezīr ḳatına kim geldi ve aḥvāli (16) vezīrden istiḳsā iderdi ben eyitdüm ġālibā ṣāḥib-i ḫaber bu ola ki her gün (17) gelür ve aḫbārı alur ve ḫalīfeye refʿ ider kendümi bir nesneye daḫı (18) meşġūl eyledüm ve aḥvālini gözledüm ve aḳvālini işidürdüm ve ol benden (19) bī-ḫaber idi tā aña degin ki mecmūʿ ḫaberleri ḳapucılardan aldı belki gāh (20) olurdı ki ṣormadın ḳapucılar mübtediyen ḫaber virirler idi çün bunlardan (21) fāriġ oldı daḫı içerü girdi çün perdedārlar irişdi hiç bunı (22) menʿ itmediler ve perde-i esrārda bunı maḥrem eylediler ve anlardan daḥī (23) ḫaber ṣorardı anlar daḫı bī-teḥāşī bildükleri ḫaberi dirlerdi anlardan daḫı

[52-a]

(1) içerü girdi perdedārlardan ve ḥavāşī ve ḫademeden bu ne kişidür deyü (2) şordum eyitdiler bir zimeni dervīşdür ʿaḳlında ḫalel vardur her gün gelür (3) ve sarāya girer ehl-i sarāydan ṣadaḳa alur ve kendiye sebeb-i maʿāş idinür (4) ardınca girdüm maṭbaḫa girdi ʿādetince ṣormaġa başladı ki gice ne pişdi (5) ve ne vaḳt yindi ve vezīr kimüñle yidi ve ḳanḳı ṭaʿāmdan yidi ve ḳanḳısından (6) yimedi ve maṭbaḫīler ḥavāşī vü ḫadem ve çāşnegīnler anuñla laṭīfe vü muṭāyebe ve masḫaragī (7) iderlerdi tamāmet-i aḥvāli anlardan maʿlūm eyledi ve żapṭ itdi şarāb (8) ḫaneye müteveccih oldı şarābdārlarla muṭāyebe vü laṭīfe iderdi ve ḳāʿidesince (9) ḫaber ṣorardı anlar daḫı ne bilürler ise dirlerdi mecmūʿ ḫaberlerine (10) vāḳıf oldı ḫazīneye vardı ḫazīnedārlarla masḫaraluḳ iderdi (11) ve anlar daḫı anuñla gülişürlerdi ve ṭarīkiyle ḫaber ṣorardı ki dün vezīr (12) ne baġışladı ve ne geydi ve ḫazīneye ne geldi ve ne çıḳdı mecmūʿ ḫaberleri (13) bildi ḫazīneden çıḳdı ehl-i dīvān meclisine geldi ve ṣadaḳa diledi (14) ve ḳulaḳ ururdı ki dīvānda ne dirler ve ḫıdmetkārlarla muṭāyebe iderdi (15) ve her birisinden ṣadaḳa dilerdi ve övünirdi ve mizāh u mulāʿaba iderdi (16) ve her birisinden ḫaber maʿlūm iderdi çün mecmūʿ aḫbārı bildi ve ḳamu (17) aḥvālden ʿilm ḥāṣıl eyledi döndi gitdi çün sarāy ḳapusuna geldi (18) diledi ki sarāydan çıḳa bī-teveḳḳuf ṭutdum ve bir eve ḳoydum ve ḳapuya ḳufl (19) urdum ve ḳapusında oturdum çün vezīr ḫālī oldı cemīʿ aḥvāli (20) vezīre şerḫ eyledüm buyurdı ki ḥāżır eyle çün ḥāżır eyledüm taḫvīf (21) ü tehdīd-i tamām eyledi ve eyitdi ki rāst söyle ve ḥāḳiḳat-ı ḥāli söyle (22) ve ger-ni dünyāyı saña ḥarām eylerem ol kişi eyitdi bu şarṭla ki cānuma (23) emān viresün fi'l-ḥāl ṭuru geldi tamām-ı ḫilfet ṭoġru ḳāmet ṣaḥīhu'l-metānet

[52-b]

(1) ne zemīni ve ne aḳṣaġı var ve eyitdi ki baña fülān bin fülān Hāşimī dirler (2) ṣāḥib-i māl ve mürüvvetüm ve çoḳ vaḳtdür ki aḥvālini tefaḥḥuṣ eylerem ve ḫalīfeye (3) ʿarż eylerem ḫalīfe her ayda baña elli dīnār virir ve evüm filān yirdedür (4) ve ben her gün muʿtād olan ḳaftanlarumla evümden çıḳaram ve bir kārbān-sarāyda (5) bir ev kirāya almışumdur anda varıram bir dervīşüñ libāsını alıram ve geyerem (6) ve kendümi aḳsaḳ ve ṣayru ṣūretine ḳoram ve sarāyına gelirem ve ḫaber alıram (7) ve ne ṣadaḳa ki virirlerse ol dervīşlere virirem ve kendü ḳaftānlarumı (8) geyerem ve eve varıram ve ol gün giceye degin ʿayş u ʿişrete meşġūl (9) oluram namāz-ı şām olduḳda ḫalīfe sarāyından bir ḫādim gelür ve büz dericeden (10) bir rıḳʿa ki müteżammındur cemīʿ aḫbārı ol ḫādime ataram ve eger bu gün (11) senüñ ṣāḥib-i ḫaberüñi bir naẓar görsem hergiz ḥālümden vukūfı olmazdı andan ṣoñra (12) yer öpdi ve ve eyitdi Allāh Allāh benüm ḳanuma ṣuṣama ve beni āzād eyle Ḳāsım eyitdi (13) rāst söyle ḫalīfeye benden ne refʿ itmiş isen cümle aḫbārı söyledi (14) ve cümlesinden civārıyla eyledügi ṣoḥbet idi pes Ḳāsım buyurdı anı ḥaps (15) eylediler ve ṣāḥib-i ḫaber ne eyitdi ki var bunuñ evine ve ol ḫādim gelecek olursa (16) mācerāyı baña ḥikāyet eyle ṣāḥib-i ḫaber eydür vardum ol kişinüñ sarāyına muḳābil (17) bir yerde oturdum çün maġrib namāzı oldı ḫādim geldi ve āvāz eyledi (18) cāriye eyitdi ki bu gün gelmedi ve hergiz bu ʿādeti yoġıdı ve bu vāḳıʿanuñ (19) āḫirinden ḳorḳaruz yarındası hem-ān vaḳt ol ḫādim geldi ve hem-ān ol cevābı (20) işitdi ve üçünci gün daḫı eyle oldı çün bu ḥikāyete birḳaç gün (21) geçdi ehl ü ʿıyāli ġazā eyledi ve mātem ḳaftānını geydiler geldüm ve aḥvāli (22) vezīre didüm vezīr ḫalīfe sarāyına vardı ḫalīfenüñ naẓarı çün Ḳāsıma (23) vāḳiʿ oldı ḳatına ḳaġırdı ve eyitdi ol Hāşimī ki maḥbūs eyledüñ benüm başum içün

[53-a]

(1) anı ḥabsden ıṭlāḳ eyle ve icmāl ü iḥsān anuñ ḥaḳḳında yerine getür ki min-baʿd (2) senüñ üzerüñe ṣāḥib-i ḫaber ḳomayam ve eger bir ḳılına ziyān idersen elbetde seni (3) yerine ḳışāṣ eylerem Ḳāsım yer öpdi ve sarāyına geldi ve ol Hāşimīyi ḥapsden (4) ıṭlāḳ eyledi ve ḫilʿat-ı girānmāye ve ʿaṭā inʿām eyledi ve Hāşimī selāmetlaġıla (5) sarāyına vardı andan ṣoñra Ḳāṣımuñ aḫbārı Muʿtażıḍ Bi'llāhdan munḳaṭiʿ (6) oldı **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki eger bir kişi tenhā olsa (7) ve ḫalvetde hiç kimesne anuñ işine ıṭṭılaʿı olmasa gerekdür ki ol ḫalvetde (8) bir iş işleye ki eger bir taḳdīr ol iş fāş u münteşir olsa şerm-sār olmaya (9) zīrā ki fi'l-ḥiṭāni āẓānun meṣeli meşhūrdur yaʿnī ki dīvāruñ kulaġı vardur (10) pes nice ki ḫalḳ ortasında ṣaḳınur ḫalvetde daḫı şöyle ṣaḳına ve bile ki (11) Ḥaḳḳ Teʿālānuñ ʿilmi ḫalāda ve melāda muḥiṭdür tā āḫirü'l-emr ḥacālet ḥāṣıl (12) olmaya şöyle ki Ḳāṣım vezīre ḥāṣıl oldı ve ikinci fāyide budur ki eger bir dost (13) yā bir ḫıdmetkār bir mühimm içün kendüni varṭa-i helāke ve cāyi sehmnāke bıraḳsa (14) ve ol ḫādiṣede giriftār olsa elbetde anuñ ḥimāyetine ve ḫalāṣına bi-ḳaderi'l-imkān (15) dürişe niteki Muʿtażıd dürişdi ol Hāşimī ḥaḳḳında **el-ḥikāyetü't-tāsiʿatu** (16) Muḥammed bin Dāvud el-Cerrāḥ ḥikāyet eyledi ki bir gün ʿUbeydu'llāh bin Süleymān bin Veheb (17) ol eyyāmda ki Muʿtażıduñ vezīri idi dīvān-ı mezālim de oturırdı (18) ʿÖmer bin Muḥammed bin ʿAbdü'l-Melik bin Reyyān geldi ve Aḥmed bin İsrāʾīlden taẓallum (19) u şikāyet eyledi ʿUbeydu'llāh teʾemmül ü naẓar eyledi ve kendünden ṣoñra ʿÖmer bin Muḥammed degül misin (20) didi ʿÖmer belī didi İbni Dāvud eydür çün meclis ḫālī oldı ve ʿUbeydu'llāhuñ (21) oġlı anuñla ḫalvetde ḳalduḳ ve kelimāta ve muḥāvereye şurūʿ eyledük eṣnāʾ-i kelāmda (22) *sübḥane'llāhi mā-aʿcabe mā küntü el-yevme fīhī* didi yaʿnī sübḥane'llāh ne ʿaceb (23) nesne gördüm bu gün eyitdük ki ol nesne nedür buyurdı ki atam Süleymān bin Veheb

[53-b]

(1) ḥikāyet eyledi ki Vāṯiḳ Bi’llāhuñ ḫilāfetinde baña ḍarb u ḳayd ve ḥabs u şiddet (2) ve belā ḥāṣıl oldı idi bir gün muḳayyed Muḥammed bin ʿAbdü’l-Melik ḳatına götürdiler (3) baña ihānet ü şetm iderdi ve benümle münāẓara iderdi ki baña māl müteveccih ola (4) ve bu işde ḳatı mübālaġa iderdi ve incitmekde hiç daḳiḳa fevt eylemezdi (5) nā-gāh Muḥammed bin ʿAbdü’l-Meliküñ bir ḫıdmetkārı sarāyından çıḳdı elinde bir oġlāncuḳ (6) cevāhir ü leʾālī ile ve ḥulel u zīver ile ārāste Muḥammed çün ol ṭıflı gördi (7) getürüñ didi eline aldı mulāṭafa ve mulāʿaba şöyle ki eṭfāla iderler (8) āġāz eyledi ol eṣnāda baña iltifāt eyledi gözümden yaş revān (9) olmuşıdı ve geydügüm cübbe-i ṣufuñ yeñiyle gözümi silerdüm bu aġlamanuñ sebebi (10) ve bu cezaʿuñ ʿilletī nedür didi aṣlaḥake’llāhu el-vezīr ḫayırdur didüm ilḥāḥ (11) eyledi ki elbetde dimeyince olmaz ḳarındaşum Ḥasan bin Veheb ki kātibiydi ol (12) meclisde ḥāżır idi eyitdi çün vezīr-i ḳudūmẕāde *metteʿa’llāhu bihi’l-vezīre* (13) *ve ceʿalenā fidāʾehü* eline aldı kendünüñ daḫı oġlancuġı vardur bu sinnde (14) ol ḫāṭırına düşdi aġladı adı nedür didi ʿUbeydu’llāhdur didi eyitdi (15) Süleymānuñ göñlünden bu geçer ola ve muḳarrer idüpdür ki oġlı vezīr ola bu sözi (16) didükden ṣoñra buyurdı girü beni ḥabs iletdiler Ḥasan bin Veheb eydür (17) çün Süleymānı ḥapse iletdiler baña müteveccih oldı ve eyitdi Süleymānıla eyledügüm (18) nesne eger pādşāha müteʿalliḳ iş degül imişse aña īẕā itmek sebebiyle (19) seni melūl eylemezdüm eger benüm sözümi ṭutsa ḫalāṣına saʿy itmiş ola ben eyitdüm (20) eyyühe’l-vezīr andan berü ki anı maḥbūs eyledüñ ben anı görmedüm eger buyurursañ (21) ḳatına varayum ve vezīrüñ imtiṣāline nasīḥat ideyüm ve şöyle ki lāyıḳdur (22) ve vācibdür melāmet ideyüm destūr virdi Süleymān ḳatına vardum (23) görüşdük ve aġlaşduḳ andan ṣoñra Süleymān baña eyitdi gör ki İbnü’r-reyyān

[54-a]

(1) baña ne istihzā u suḫrīyyet ider eydür ki ḫāṭıruñdan geçer ola ki oġluñ vezīr ola (2) ümīd Allāhuñ luṭfına budur ki oġlı manṣıb-ı vezārete irişdüre ve bunuñ (3) oġlı benüm oġlum ḳatına şikāyete ve taẓalluma gele ʿUbeydu'llāh bin Süleymān eydür çün (4) ʿÖmer bin Muḥammed bin ʿAbdü'l-Melik ḳatuma taẓalluma geldi ve şimdiye degin ben anı görmemişdüm (5) ol mācerā ki benüm babam ile anuñ babası arasında oldı şöyle ki babam (6) Süleymān ḥikāyet eyledi ḫāṭıruma geldi taʿaccüb eyledüm ki ol nesne Muḥammed (7) bin ʿAbdü'l-Melik dilinde cārī oldı nicesi rāst geldi ve bu ḥikāyeti (8) ʿAbdu'llāh el-Zencī el-Kātib bir özge ki rivāyetle naḳl eyledi ve şöyle didi ki (9) ʿUbeydu'llāh bin Süleymān meclisinde ḥāżır idüm ol vaḳt ki Muʿtażıḍ Bi'llāhuñ (10) vezīri idi ve dīvān-ı meẓālimde otururdı ve raʿiyyetüñ aḥvālinden (11) tefaḥḥuṣ u teftīş iderdi nā-gāh bir kişi sebz-pūş-i müteġayyirü'l-ḥāl perişān-ı (12) rūzgār yüzi ve gözi oñar girü geldi ve bir rıḳʿa vezīre ʿarż eyledi (13) ve ol rıḳʿayı oḳudı ve çün teʾemmül ü tefekkür eyledi ve taʿaccüb itdi andan (14) eyitdi niʿmeten ve kerāmeten senüñle anı idem ki atam Süleymān didi ne anı ki senüñ (15) atañ Muḥammed bin ʿAbdü'l-Melik didi ve bu sözi tekrār iderdi andan ṣoñra (16) eyitdi ʿaṣrdan ṣoñra gel ki senüñ ḥālüñe naẓar eyleyem ve ḥācibine eyitdi (17) her gāh ki bu şaḥṣ ḥāżır ola ḳatuma getür ve biri eyitdi her gāh ki meclis (18) ḫālī ola bu ḥālden baña suʾāl eyleñ ki ʿacāyibden bir ʿaceb ḥikāyet size (19) naḳl eyleyem çün ol meclisden fāriġ oldı ḫʷānsālār ṭaʿām ḥāżır (20) eyledi biz daḫı ṭaʿām yimege ḥāżır olduḳ eyitdi ki ol rıḳʿa ṣāḥibinden (21) ṣormaz mısın ve kendü ḥikāyeti ibtidā eyledi ve eyitdi kim atam Süleymān (22) ḥikāyet eyledi ve eyitdi ki Vāṣiḳ beni ṭutdı ve dört yüz biñ dīnār benden (23) muṭālebe iderdi ve Muḥammed bin ʿAbdü'l-Melik ki Vāṣiḳuñ vezīri idi beni muḳayyed u maḥbūs eyledi

[54-b]

(1) tā aña degin ki iki yüz ḳırḳ biñ dīnār ödedüm ve Muḥammed bāḳīsini daḫı (2) isterdi bu eṣnāda sarāydan bir ḫādim geldi ve Muḥammedüñ eline bir rıḳʿa sundı (3) Muḥammed çün rıḳʿayı oḳudı meclisden ṭuru geldi sarāyına girdi ḳardaşum (4) Ḥasan bin Veheb ki Muḥammed bin ʿAbdü'l-Meliküñ kātibi idi ol meclisde ḥāżır idi (5) ammā anuñ ḳorḳusundan baña iltifāt itmez idi çün ki Muḥammed gitdi bir rıḳʿayı (6) öñüme bıraḳdı rıḳʿaya naẓar eyledüm yazılmış ki bu sāʿatde Ḥaḳḳ Teʿālā (7) saña bir oġul-ı maḥbūb-ṣūret-i merġūb-sīret erzānī eyledi ammā cism-i bī-ismdür (8) gerekdür ki bu ferzende ad ve künyet buyurasun ben eyitdüm adı ʿUbeyduʿllāh ve künyeti (9) Ebu'l-Ḳāsım olsun ḳarındaşum Ḥasan rıḳʿa cevābını yazdı ve sarāyuma gönderdi (10) ve ol ḫaber sebebinden göñlüme neşāṭ ve tenüme ḳuvvet ḥāṣıl oldı ve ḫāṭırumdan (11) ḫuṭūr eyledi ki şāyed bu ferzend derece-i ʿālīye irişe ve andan baña menfaʿat (12) ḥāṣıl ola Muḥammed bin ʿAbdü'l-Melik girü meclise geldi ve evvelki muḫāṭebeye ve müẕakereye (13) meşġūl oldı her ne didiyse defʿ eylerdüm baña eyitdi yā Ebā Eyyūb ḥādiṣ (14) oldı ki sende beşāşet ü cürʾet görürem ki ben meclisden ṭurmadın (15) yoġıdı eyitdüm nesne ḥādiṣ olmadı eyitdi va'llāhī ki eger rāstın (16) dimeyecek olursan şöyle şöyle idem çoḳ tehdīd ü vaʿīd eyledi ben (17) eyitdüm ki nesne yoḳdur ki saña diyem ḳarındaşuma müteveccih oldı ve eyitdi (18) ṣūret-i ḥāli rāst söyle ḳarındaşum vāḳiʿi ḥikāyet eyledi ġażabı (19) sākin oldı ve eyitdi hiç bilür misin ki meclisden nice ṭuru geldüm (20) ḳarındaşum yoḳ didi eyitdi yazmışlar ki Ḥaḳḳ Teʿālā saña bir ferzend-i ḫūb-rū (21) vü müşg-bū erzānī eyledi vardum gördüm adını ʿÖmer ve künyetini Ebū Merdān (22) ḳodum Süleymān bin Veheb eydür çün bu ḫaberi işitdüm ṭuru geldüm (23) elin ve ayaġın öpdüm ve tehniyet-i velāyet-i ferzend itdüm ve duʿā u ṣenā eyledüm

[55-a]

(1) ve eyitdüm eyyühe'l-vezīr bu gün mübārek gündür Ḥaḳḳ Teʿālā saña ve baña ferzend-i dil-bend (2) erzānī eyledi baña raḥm it ve benüm ḥuḳūḳ-ı sālifümi ki senüñ ḫıdmetüñde vardur (3) riʿāyet eyle benüm oġlumı maḫdūm-ẕāde ḳatında terbiyet buyur ki ḫıdmetüñde (4) ola ve biri biriyle taʿlīmde ve devletde neşv u nemā bula çün ḥaddi buluġa (5) ireler bende-ẕāde maḫdūm-ẕādenüñ ḫıdmetkārı ve kātibi ola ve bu cins (6) sözden temellüḳ ve istiʿṭāf iderdüm ve ol ġılẓatdan ve ḳasvet-i (7) ḳalbden hergiz raḥm itmedi ve baña eyitdi yā Ebā Eyyūb beni maṣḫara mı idersün (8) ve baña istihzā mı idersün şimdiki ḥālde ḫāṭıruñdan bu geçer ki senüñ oġluñ (9) derece-i ʿālīye ve manṣıb-ı vezārete irişe ve baña nevāyib-i rūzgār ve ḫavādiṯ-i (10) felek-i devvār vāḳiʿ ola ve benüm oġlum senüñ oġlına muḥtāc ola ve ayaġına (11) gele ve faẓl u iḥsān teveḳḳuʿ eyleye andan ṣoñra eyitdi saña and virürem (12) Allāha ki eger oġluñ bir dereceye irişürse aña vaṣiyyet eylesün ki (13) eger benüm oġlum bir ḥācete senüñ oġluñ ḳatına gelse anuñ ḥaḳḳında hiç (14) iḥsān eylemesün Ebū Eyyūb Süleymān eydür bu sözden müteḥayyir oldum (15) zīrā ki bir kişi mesned-i vezāretde ḥākim ve ben esīr ü maḥbūs u maḥkūmı (16) olam ve bunuñ gibi söz söyleye benüm ḥālüm nice ola be-ġāyet ḫavfnāk ve ḫacel oldum (17) ve ʿöẕr-ḫᵕāhluḳ diledüm ammā göñlüme bu düşdi ki bu kişi baña istiḥfāf (18) eyledi ve Ḥaḳḳ Teʿālā bunuñ gibi sözi diline cārī eyledi inşāʾa'llāh ki (19) rāst ola ve benüm ẓannum muḥaḳḳaḳ ola ʿUbeydu'llāh eydür benüm babam bu ḥikāyeti (20) çün baña ḥikāyet eylerdi baña vaṣiyyet iderdi ve eydürdi ki ey oġul (21) eger sen mertebe-i vezārete irersen ve rūzgār anuñ oġlını vażīʿ seni (22) refīʿ eylerise ve saña muḥtāc olursa saña vaṣiyyet iderem ve and virirem ki (23) aña iḥsān eyleyesün ve kerem ü luṭf hiç daḳiḳa fevt itmeyesün ʿUbeydu'llāh eydür

[55-b]

(1) rūzgār eyledügini eyledi ve ben şimdiye degin ʿÖmerüñ ne adını ve ne ḫaberini (2) işitmemişdüm pes buyurdı ki Ebū Mervān ʿÖmeri ḥāżır eylediler çoḳ māl (3) baġışladı ve ḫūb ḫilʿat ve merkeb-i ḫāṣ virdi ve atasınuñ dīvānını (4) ve ḫārayiṭini aña müfevveż eyledi ve ol vaḳtden tā āḫir-i vezāret-i ʿUbeydu'llāh (5) ol ʿamel elinde idi ve hem elinde iken vefāt eyledi ve bu manṣıbda otuz (6) yıl oldı **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki eger bir ṣāḥib-i devlet (7) ulu manṣıba ve derece-i ʿālīye irişse gerekdür ki kendünüñ eli altında olanlara (8) istihzā u istiḫfāf itmeye ve dāyim kendüye ve ferzendlerine eyü fāl ide (9) zīrā ki her fāl ki bir ulu ṣāḥib-i devletüñ dilinden çıḳa şāyed ki rūzgār (10) anı muḥaḳḳaḳ eyleye şöyle ki Muḥammed bin ʿAbdü'l-Melik diline cārī oldı ve bir fāyidesi (11) daḫı budur ki eger Allāh Teʿālā bir kişiyi bir mertebeye irişdürse gerekdür ki (12) ḫānedān-ı ḳadīm ve ehl-i neseb ü ḥaseb olanlara inʿām u iḥsān ide (13) ve Allāhuñ niʿmetinüñ şükrüne meşġūl ola **el-ḥikāyetü'l-ʿāşire** (14) ḥikāyet eyledi ʿAbbās bin ʿÖmer el-Ġunevī ve eyitdi ki çün Ebū Saʿīd (15) Ḳurmuṭī beni esīr eyledi ve Muʿtaẓıḍ benümle viribidügi leşkeri ṣıdı (16) ḥayātdan nūmīd oldum ve bir müddet ol ḥālde ḳaldum bir gün viribidi (17) bendimi aldılar ve ḳatına iletdiler selām virdüm ve oturdum eyitdi (18) bilür misin ki seni n'içün çaġırdum eyitdüm yoḳ eyitdi sen bir ġarīb (19) kişisün ve ġālibā emānete ḫıyānet itmezsün ve bir sözi ki peyġām itseler (20) ol sözde artuḳ eksik söylemeyesün ḫāṣṣa benümle ki bunca saña minnetüm vardur (21) ḥapsden ıṭlāḳ eyledüm ve cānuñı saña baġışladum şöyledür didüm eyitdi ki (22) çoḳ fikir ü teʾemmül eyledüm seni öldürmekle baña ḳuvvet ü şevket ḥāṣıl olmaz (23) ve Muʿtażıḍuñ işinde ve şevket ü devletinde fütūr u şikest olmaz

[56-a]

(1) ve benüm Muʿtažıḍa peyġāmum vardur ol peyġāmı senden özge kişi edā idemez (2) seni ṣalıvireyüm ve Muʿtažıḍa göndereyüm eger ḳasem iderseñ ki edāʾ-i (3) risāletde ḫıyānet itmeyesün ve ḥarfen bi-ḥarfin bī-taġyīr edā idesün (4) and içdüm ki nice ki buyurursañ eyle ideyüm eyitdi ki Muʿtažıda eyit ki (5) n'içün heybetüñi ve aduñı bāṭıl eylersün ve leşkerüñi ʿarża-ı helāk ve ṭuʿme-i (6) tīġ u sinān eylersün ve düşmenleri memleketde tamaʿ itdürürsün bilgil ki (7) ben bir kişiyüm ki beyābānda muḳīm oluram ve benüm ḳatumda ne egin vardur ve ne de (8) ṣaġın ne ġulle vardur ve ne ṣimār ne köy vardur ve ne emṣār ve bu meşaḳḳati (9) iḫtiyār itmişem tā cānum eymen ola māʿa-hāẕā şehrlerüñden bir şehr ġaṣb eyledüm (10) ve salṭanatuñda müşāreket ṭaleb itdüm ve ḥükmüñe māniʿ olmadum ve eger cemīʿ (11) leşkerüñi üzerüme viribiseñ mümkin degüldür ki baña ẓafer bulalar (12) tā beni ele getüreler zīrā ki ben ve leşkerüm şiddet-i ʿayşle ve ḥarāret-i hevāyla (13) muʿtād olmuşuzdur ve evümüzde rāḥat ile oturmamışuzdur senüñ leşkerüñ (14) envāʿ-ı niʿamıla ve elvān-ı aṭʿime ile mesāfet-i baʿīd ḳaṭʿ eyleyeler ve meşaḳḳat-i (15) sefer çekeler ve çoḳı yollar zaḥmetinden ve ıssılar ḥarāretinden bize irişemedin (16) helāk olalar ve ḳalanlarınuñ ġarażı budur ki bize görüneler ve ḳaçalar tā senüñ (17) ḳatuñda maʿzūr olalar ve eger ḳaçmayalar ve benümle muḳāvemet ideler bī-gümān (18) çün sefer zaḥmetinden ḫastaluḳ çeküp dururlar āḫirü'l-emr ḳaçalar ve eger (19) leşker-i bī-ʿāded ve sipāhī-yi bī-şümār viribiseñ ki geleler ve bize irişdüklerinden ṣoñra (20) iḳāmet ideler rāḥat olunca ve ben keşret ü ḳuvvet-i leşkerden muḳāvemet (21) itmeyem andan özge olmaya ki ḳaçam ve bir günlük yol öñlerinden gidem ve yerine (22) varam ki anlar bilmeyeler bir iki günden ṣoñra anları ġāfil eyleyem şebīḫūn (23) idem ve ḳamusını helāk eyleyem ve eger be-ġāyet ṣaḳınsalar bī-şübhe ardumca

[56-b]

(1) beyābānı ṭavf idemezler kendülerini azıḳsızluḳdan ve ṭavarları ʿalefsizlükden ve (2) āb u hevānuñ nā-sāzkārluġından ḳamu helāk olalar ve ḳalanları ḳılıncımuñ (3) ṭuʿmesi ola bu maʿnāda fikr eyle ve teʾemmül-i tāmmı yerine getür ve leşkere nafaḳa (4) u silāḥ u emvāl ḫarc itdügüñ mecmūʿısı bī-fāyide olur ve heybetüñ (5) mülük u selāṭīn ḳatında münḥarif olur ve bir taḳdīr ki baña ẓafer bulasun (6) ben de māl yoḳ ki anuñıla ḫazīne ṭoldurasun ve beni öldürmekle salṭanatuñda (7) nesne ziyāde olmaz eger bundan ṣoñra benümle muḥārebet iḫtiyār eylersen (8) kimi gerekse viribi eger ṣulḥ iderseñ fermān senüñ ʿAbbās bin ʿAmr el-Ġanevī (9) eydür andan ṣoñra baña at ve yerāḳ virdi ve on kişi kendü nevkerlerinden (10) benümle gönderdi darü'l-ḥilāfete irişdük Muʿtażıd çün beni gördi (11) ṣaġ kalduġumdan taʿaccüb eyledi ve aḥvālümden istifsār eyledi ben eyitdüm (12) ḫalvetde emīrü'l-müʾminīne ʿarż olına buyurdı ḫālī eylediler ve ḳıṣṣa-ı (13) kemā hiye şerḥ eyledüm eṣnā-yı taḳrīrde ḫalīfeye naẓar eyledüm gāh ġonca gibi (14) derisine ṣıġmazdı ve gāh gül gibi ḳabasını yırtardı gāhī arslān gibi (15) naʿra iderdi ve gāh yılan gibi ḳurılurdı çün risāleti edā eyledüm (16) çıḳdum gitdüm ḫalīfe andan ṣoñra Ebū Saʿīd-i Ḳurmuṭīyi añmadı ve leşker (17) göndermedi **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki ʿāḳil gerekdür ki (18) mā-dām ki mümkindür hiç kimesne ile ḫuṣumet ü münāzaʿat iḫtiyār itmeye ve nice ki (19) luṭf u ṣulḥ ile bir iş müyesser ola ḳahr u ʿunfıla ol işe iḳdām itmeye ve kendünüñ (20) ḳuvvet u şevket u istiʿdād u āletine iʿtimād itmeye ve hemīşe kendüye ẓafer ve (21) ġālibiyyeti iʿtiḳād itmeye ki hezīmet ü maġlūbiyyet daḫı ḥisābda ḫuṣusan (22) kendüden aşaġa kişiyle hergiz münāzaʿat u ḫusūmet ve muḳāvemet cāyiz (23) görmeye ve kendünüñ manṣıb u ḳuvvetine ve ḫaṣmuñ żaʿfına tekye itmeye ki eger ḳavī

[57-a]

(1) żaʿīfe ġālib olsa ḳavīye ziyāde şeref ü şöhret ve żaʿīfe ʿār u şikest (2) ḥāṣıl olmaz ve eger ḳavīnüñ ayaġı ṭınsa ḳavīye ʿār tamām lāḥik olur (3) ve bir fāyide budur ki çün bir kişi bir işe şurūʿ itmek istese gerekdür ki (4) teʾemmül ü tefekkür mübālaʿa ile ide ve ol işüñ evāyiline ve ʿavāḳibine ve mażārrına (5) ve menāfiʿine naẓar eyleye andan şurūʿ eyleye tā ki ol işün veḫāmetinden (6) ziyān ḥāṣıl olmaya **el-ḥikāyetü'l-ḥādiye tu ʿaşere** nāḳılan-ı aḫbār ve raviyān-ı (7) āṯār şöyle naḳl eylediler ki Aḥmed bin ʿAlī el-Kürdīnüñ ḳızı Fāṭıma ki Nāṣiru'd-devlenüñ (8) ʿavratı idi bir ḳulı ki İbni Ḳubayṣa dirlerdi bir ḫıyānetle müttehem ve bir ḳalʿada (9) muḳayyed u maḥbūs eylemişdi bir müddetden ṣoñra ḳalʿanuñ dizdārına mektūb (10) yazdılar ki İbni Ḳubayṣayı helāk ide çün mektūb dizdāra irişdi ḳalʿada (11) İbni Ḳubayṣadan özge oḳıyıcı yoġıdı dizdār mektūbı İbni Ḳubayṣaya (12) virdi ki içinde ne varısa oḳı işideyüm didi İbni Ḳubayṣa mektūbu (13) oḳudı çün ol yere irişdi ki kendinüñ ḳatli ve helāki mezkūrdur oḳumadı (14) ve geçdi ve gitdi çün nāmeyi tamām oḳudı dizdāra virdi andan ṣoñra İbni (15) Ḳubayṣa şöyle ḥikāyet eyledi ki çün ol nāmeyi oḳudum ḥayātdan nūmīd (16) oldum eyitdüm ki şāyed ol nāmeyi bir kişi daḫı oḳıya ve ḥāli iʿlām eyleye (17) maṣlaḥat oldur ki nefsimüñ ḫalāṣında saʿy ve her ḥīle ve tedbīr ki mükündür (18) idem ve her meşaḳḳat ü ẕaḥmet ki ḥāṣıl olur taḥammül idem eger ḫalāṣ ḥāṣıl (19) olursa fe-bi-hā ve eger ḫilāf olursa ölümden özge ölüm yoḳ pes ḳalenüñ (20) dīvārına teʾemmül eyledüm bir mevżiʿde bir gedik buldum ki andan inmek olur (21) ammā ol gedikden yere üc biñ arşun ziyāde idi ve aşaġada çoḳ ṭaş (22) var idi ki eger bir kişi andan düşse ḫalāṣı mümkün degüldi cürʾet idemedüm (23) birḳaç gün teʾḫīr eyledüm ittifāḳan ḳar yaġdı ve ol ṭaşları örtdi

[57-b]

(1) Allāha tevekkül eyledüm ve ayaġum bağıyla kendümi bıraḳdum çün havā ortasına (2) irişdüm peşīmān oldum ve istiġfāra meşġūl oldum ve kelime-i şeḥādeti (3) tāze ḳıldum ve gözümi yumdum ve cāndan el yudum ve ayaġumı kendüme yıġdum (4) çün yere düşdüm bī-hūş oldum çün kendüme geldüm mecmūʿ-ı aʿżāmı (5) selāmet buldum ṭuru geldüm yüridüm ḥarekātumda hiç noḳṣān peydā olmadı (6) ṣaġluġa Allāha şükr eyledüm ve bir ṭaş aldum ve ayaġumdaġı demiri urdum ḳatı (7) ṣovuḳdan ṣırça gibi pāre pāre oldı çün ṭaşuñ ve demirüñ āvāzı (8) ṭaġa düşdi bir ḳatı āvāz ṭaġdan çıḳdı ḫavfum ziyāde oldı demirüñ (9) ḳalanını sāḳuma bağladum ve ol ḳar içinde giderdüm tā ki derenüñ içindeki (10) ṣuya irişdüm ḳorḳdum ki iz ile beni bulalar ṣu içinde giderdüm (11) çün ṣu derin geldi ilerü çoḳ gitdüm ve çün ṣovuḳ şiddetinden zaḥmet (12) çekerdüm kenāra çıḳardum ve ayaġumı altuma alurdum ve bir sāʿat rāḥat olurdum (13) andan girü ṣu içinde giderdüm tā aña degin ki Kürdler ḫaymesine irişdüm (14) ol Kürdler beni gizlediler virmediler ve andan Baġdadda efendim Naṣirü'd-devle (15) ḳatına vardum ve ḥālümi ʿarż eyledüm baña emān virdi ve iḥsān eyledi (16) ve ol belādan ḫalāṣ buldum **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki (17) çün bir kişi helākini yaḳīn bilse gerekdür ki ḫalāṣına bi-ḳāderi'l-imkān dürişe (18) tedbīr ve ḥīleyi terk itmeye ve her taʿb u naṣb u meşaḳḳat ü zaḥmet ki ʿārıż (19) olsa taḥammül ide nice ki İbni Ḳubayṣa eyledi **el-ḥikāyetü'ṯ-ṯāniyetu ʿaşere** (20) Ḥāmid İbni ʿAbbas ḥikāyet eyledi ki İsmāʿīl bin Bülbül çün beni maḥbūs eyledi ve (21) İbni Bevvābı baña müvekkel eyledi eyyāmdan bir gün İbni Bevvāb geldi ve eyitdi (22) vezīr saña ḳatı ḫışm eyledi ve tehdīd ü vaʿyīd itdi eyitdi ki müṣādare (23) ve şikence eyleñ ben eyitdüm ki bu işde hiç bir tedbīr ki bu beliyyeti dāfıʿ ve bir ḥīle ki

[58-a]

(1) bu zaḥmeti mānic ola bilür misin eyitdi ki tedbīr oldur ki şehrde bir kişiye ki (2) ġāyet-i buḫl u nihāyet-i imsākla meşhūr ve macrūfdur bir rıḳca yazasın ve biñ (3) aḳçe ehl ü cıyāl nafaḳası içün ḳarż dile ve dilek eyle ki rıḳcanuñ ardında (4) cevāb yaza ġālib budur ki virmez ve rıḳca ardında cevāb yazar ol (5) rıḳcayı şaḳla eger vezīr saña citāb u müşādare eyleyecek olursa ol (6) rıḳcayı vezīre göster şāyed ki saña raḥm ide şöyle ki işāret itdi (7) eyledüm bi-caynihi didügi gibi oldı çün vezīr beni oḳudı māl muṭālebesine (8) meşġūl oldı ol rıḳcayı eline virdüm çün rıḳcaya naẓar eyledi ve cevābın (9) oḳudı baña teraḥḥum eyledi ve ḫalāṣ buldum İbni Bevvābuñ tedbīri sayesinden (10) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki çün bir kişi bir zaḥmete ve beliyyete vāḳic (11) olsa gerekdür ki ekābire ve aṣāġire meşveret eyleye ki geçenden bir söz ṣādır (12) ola ki mūcib-i feraḥ ve ḫalāṣ ola ki uludan ol söz ṣādır olmaya (13) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣālisetu caşere** Ebu'l-Ġayyāhiye-i şācir ḥikāyet eyledi ki çün (14) şicr itmekden vaz geldüm ve inşāᵓ kelāmından ībā ḳıldum Mehrī buyurdı ki (15) beni ḥabs eylediler çün ẕindāna girdüm ol mevżicüñ vaḥşetinden dehşet (16) ḥāṣıl oldı saġa ṣola naẓar eyledüm nā-gāh naẓarum bir yigide vāḳic oldı (17) ḫūb-sūret pākīze ḳaftān giymiş āṣār-ı ḫayr beşeresinde ẓāhir anı (18) ḳasd eyledüm ve yanında oturdum ve eyitdüm ki şāyed bunuñ ṣoḥbeti berekātında (19) bu melāmet u vaḥşet zāyil ola ve ġāyet ḥayret ve dehşetümden ki baña müstevlī (20) oldı selām virmek ve ḫāṭırını ṣormaḳ ḫāṭırumdan gitdi çün yanında (21) oturdum başın ḳaldurdı ve eyitdi ey İsmācīl ne bī-edep ve ḳalīlu'l-mürüvvet (22) kişisün selām ki tañrınuñ sünneti idi terk eyledüñ ve ehl-i muṣībeti ṣormaḳ ki (23) ehl-i keremüñ cādetidür taḳdīm eylemedüñ ben eyitdüm ey maḫdūm macẕūr olsun

[58-b]

(1) eger baña vāḳiʿ olınañ ʿöşr-i ʿaşīri bir kişiye vāḳiʿ olsa bī-ʿaḳl u medhūş (2) ola eger bu bī-edeblük baña vāḳiʿ olsa ʿaceb degüldür eyitdi saña ne vāḳiʿ (3) oldı şiʿr itmemekden ötürü seni maḥbūs eylediler āḫiru'l-emr şiʿr idesün (4) çıḳaralar ammā sen beni diger bir laḥẓa çıḳarurlar ve ʿİsā bin Zeyd ki sülālet-i (5) nübüvvetdür benden ṭaleb iderler eger ne yerde olduġun dirsem anı öldürürler (6) ve ḳanı boynumda ḳalur ve ḳıyāmet gününde Ḥaḳḳ Teʿālā baña ḫaşm olur ve eger (7) dimezsem beni öldürürler pes dehşet ü ḥayret ve ḳorḫu vü melāmete ben müsteḥaḳ (8) olam maʿa-haẕā ki görürsün nice ṣābit u ṣabūr ve bī-ıżṭırāb u vaḳūrum (9) eyitdüm ki Haḳḳ Teʿālā bu belāyı kifāyet ide ve ḫalāṣluḳ erzānī ide ḥacāletden (10) başumı aşaġa bıraḳdum bir sāʿat geçmedi ki beni ve anı zindāndan çıḳardılar çıḳtıkdan ṣoñra (11) suʾāl eyledüm ki sen kimsin eyitdi ben ʿİsā bin Zeydüñ ḫıdmetkārlarındanum (12) çün ikimüzi Mehdī ḥużūruna ḥāżır eylediler Mehdī aña eyitdi ki rāst (13) söyleye ki ʿİsā bin Zeyd ḳandadur eyitdi ben bilmezem anı ḳorḳıtduḳ ḳaçdı (14) ve beni muḳayyed ü maḥbūs eyledüñüz ol ġāyib ve ben ḥāżır ḫāżır ġāyibden (15) ve zindānī ḳaçmışdan ne ḫaberi olsun eyitdi ol vaḳt ki seni ṭutdılar (16) ol ne yerde idi eyitdi bilmezem eyitdi eger ne yerde idügün dimeyecek (17) olursan seni öldürürem eyitdi ne dilerseñ eyle ki ben hergiz peyġāmberüñ (18) oġlunı saña göstermeyem tā sen anı öldürürsün ve ḳanı boynuma ḳala va'llāhī ki (19) eger ḳaftānımuñ içinde olsa hergiz ḳaftānumı açup saña anı göstermeyem Mehdī (20) eyitdi elini ṭutuñ ve boynunı urun çün anı öldürdiler baña müteveccih oldı (21) ve eyitdi şiʿr ider misin iderem didüm buyurdı ki beni ḳodılar ve ol belādan (22) ḫalāṣ buldum **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki çün bir kişinüñ (23) bir kişiyle Ḥaḳḳ ṣoḥbeti ve mümālaḥatı olsa ḫusūsan ki kendinüñ maḫdūmu olsa

[59-a]

(1) esrārından bir sırra muttaliʿ olsa gerekdür ki sırrını fāş eylemeye eger bīm-i helāk (2) u ḫavf-ı cān olsa **el-ḥikāyetu'r-rābiʿatu ʿaşere** ḥikāyet eyledi Dāvud ki (3) Emīr Caʿferüñ kātibi idi emīrüñ Caʿferüñ vekīlini ḥaps eyledüm iki yüz biñ (4) aḳçeden ötüri ki muḥāsebeden anuñ üzerine ṣābit oldı vekīl çün (5) maḥbūs oldı ʿĪsāya ve Sehl bin Ṣabbāḥa ki dostlarıydı nāme yazdı (6) ve eyitdi ḳatına varalar ve şefāʿat ideler çün mektūb olara irişdi (7) icābet eylediler ve Dāvud sarāyına müteveccih oldılar yol ortasında (8) Feyż Ebī Ṣāliḥ mülaḳī oldılar Feyż ḫaberlerinden istifsār eyledi maḳṣad u (9) maḳṣūdlarından Feyże ḫaber virdiler Feyż eyitdi egerçi benüm ol vekīlile bilişlügüm (10) ve ṣoḥbetüm yoḳdur līkin ḳaṣd-ı ṣevāb içün size muvāfaḳat ideyüm mi belī didiler (11) olaruñla muvāfaḳat eyledi Dāvud ḳatına vardılar ol kişinüñ ḫalāṣına şefāʿat (12) eylediler Dāvuda eyitdi Emīr Caʿfere nāme yazayum ve şefāʿatüñizi iʿlām ideyüm (13) nāme yazdı ve anlaruñ ḥużūrundan ḫaber virdi ve iltimāslarını bildürdi (14) Emīr Caʿfer cevāb-nāme yazdı ki bu ḳadar māl ol vekīlüñ üzerine muḳarrer (15) olupdur ol māl ḥāṣıl olmayınca ıṭlāḳ mümkin degüldür Dāvud nāmeyi olaruñ (16) üzerine oḳudı ve ʿöẕr diledi ʿĪsā ve Sehl eyitdiler ki ol kişinüñ ḥaḳḳ-ı (17) muṣāḥebetini edā eyledük ve ol nesne ki mümkin idi ḥuṣūlında taḳṣīrluḳ (18) cāyiz görmedük çün Emīr Caʿfer dilegümüz ḳabūl eylemedi ṭuruñ gidelüm Feyż (19) eyitdi meger biz geldük ki ol kişinüñ ḥapsini muḥkem eylemeyüz eyitdiler yine çāre (20) idelüm eyitdi çün şefāʿatümüz ḳabūl olmadı bu mālı kendü ḫāṣṣımuzdan (21) Emīr Caʿfere edā idelüm ve ol kişiyi ḫalāṣ idelüm andan ṣoñra Feyż gitdi (22) vekīline nāme yazdı ki iki yüz biñ aḳçe kendü mālından Emīr Caʿfer dīvānına (23) irüşdüre andan ṣoñra eyitdi çün mālı edā eyledük maḥbūsı bize ışmarlañ

[59-b]

(1) Dāvud eyitdi ṣūret-i ḥāli Emīr Caʿfere iʿlām itmeyince ve ol buyurmayınca (2) ol kişiyi ḥapsden ḫalāṣ itmek elümden gelmez Dāvud ṣūret-i ḥāli Emīr Caʿfere (3) refʿ itdi çün Caʿfer ḫaberdār oldı Dāvuda cevāb yazdı ki ol iḥsān (4) u inʿāma ve luṭf u ikrāma Feyżden ben lāyıġum ol berātı ki Feyż ol māliçün (5) yazdı kendüye vir ve ol maḥbūsı Feyże ışmarla ve nāsiḥat eyle ki min-baʿd (6) ḳulluḳ ḥaddinden ayaḳ ṭaşra başmasun ve ʿameline meşġūl olsun egerçi (7) Sehl ve ʿĪsā ol mühimmī sehl ṭutdılar ammā Feyżüñ keremi māʿa-hāẕā ki ol (8) kişiyi bilmezdi ol murādı ḥāṣıl eyledi **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide (9) budur ki eger bir kişi bir kişiyi terbiyet eylese ve himmet itse gerekdür ki ol işi (10) tamām eyleyince ki Feyż ol maḥbūsun ḥaḳḳında eyledi **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu ʿaşere** (11) Cemādü'r-rivāye ḥikāyet eyledi ki Aʿşāyı Hamedānī Ḥaccāc Deylemegü ġazāsına (12) vardı idi Deyāleme leşker-i işlāmı ṣıdılar ve Aʿşāyı yesīr eylediler (13) ve bir müddet ellerinde esīr ḳaldı ittifāḳan Aʿşāyı esīr eyleyenüñ ḳızı (14) Aʿşāya ʿāşıḳ oldı ve bir gice ḳatına vardı ve temkīn virdi Aʿşā (15) ol gice sekiz nevbet ol ḳıza mübāşeret eyledi ol ḳız eyitdi ki Selmānlar (16) ʿavratları ile her gice bu ḳadar mübāşeret iderler mi Aʿşā belī didi ol (17) ḳız eyitdi işbu ʿamel-i ṣāliḥ sebebiyle Haḳḳ Teʿālā cemīʿ ümmetler üzerine size (18) nuṣret virir ve mecmūʿ düşmenler üzerine sizi ġālip eyler seni ḳayddan (19) ve ḥabsden ḫalāṣ eyleyem ammā bu şarṭla ki benümle ʿahd idesün ve vaʿdene vefā (20) ḳıl sen ki beni ḫoş ṭutasun ve üzerüme kimseyi iḫtiyār ḳılmayasın (21) olsun didi ʿahd ü mīs̱āḳ eylediler bendini götürdi ve bildügi yoldan (22) çıḳardı ve ol varṭadan ḫalāṣına sebeb oldı ve bir şāʿir şuʿarāʾ-ı islāmdan (23) Aʿşā ḥaḳḳında bu beyt-i tāzeyi didi şiʿr

Fe men kāne yufdīhi mine'l-esri māluhu

[60-a]

(1) *Fehemedān yufdīhā'l-ʿadātu*

Ebū Rehā terceme

Merdümān çün be-belā der-mānend

(2) *Māl bahşend ki ser-bāz ḫarend*

Hem-dān ʿādeti diger dārend

Ḫ͡ışten rā ki be-giryān ḫarend

(3) **faşl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki eger bir kişi bir vāḳıʿaya mübtelā olsa (4) ve bir derde giriftār ve ḫalāṣ yolı ṭutulsa ve miḥnet ḳapusı açılsa gerekdür ki (5) nūmīd olmaya eger ki baḫt yüz gösterse ve devlet yārī eylese ummaduġı (6) yerden Ḥaḳḳ Teʿālā ḫalāṣluḳ erzānī ide şöyle ki Aʿşāya oldı (7) **el-ḥikāyetü's-sādisetu ʿaşere** İbni Mervān ḥikāyet eyledi ki Muḥammed bin Dāẕa (8) Me͡ʾmūn ḫalīfe ḳatında ʿAmrı ġammāzluḳ eyledi tā ḫalīfe aña sāḫiṭ oldı (9) ve baña muṭlaḳ buyurdı ki ʿAmrı muḳayyed u maḥbūs eyleyem ve niʿmet virmeyem tā emvāl-i (10) ġanīmet-i fi͡ʾde ḫıyānet ḳıldı ve ne taṣarruf eyledi diye buyurdum ʿAmrı (11) ḥāżır eylediler ve sarāyumda bir ḥücre-i ḫalvet eylediler ve cemīʿ mühimmātını eklden (12) ve şürbden ve ġayre mecmūʿısını müheyyā eylediler ve hiç aña taʿaruẕ eylemedüm ve kendümi (13) bir işe daḫı meşġūl eyledüm üçünci gün bir kişi viribdi ve benden (14) derḫ͡ʷāst eyledi ki ḳatına varam çün ḳatına vardum bir rıḳʿa elüme şundı (15) ne ki mülkden ve māldan ve żiyāʿdan ve ʿaḳardan ve nāṭıḳ u ṣāmitden ve ferş ü (16) ālet ve ḳumāş u kisvet ve cevāhir ü mevāşī ve cevārī ü memālīk ve ne ki taḫt-ı (17) taṣarrufunda var idi ol rıḳʿada yazmış ki mecmūʿısınuñ ḳıymeti yigirmi sekiz kez (18) yüz biñ dirhem idi ve benden teveḳḳuʿ eyledi ki bu rıḳʿayı Me͡ʾmūna ʿarż eyleyem (19) ve idem ki bu cümle saña helal olsun ben eyitdüm ki emīrü'l-mü͡ʾminīnüñ adli andan (20) ziyādedür ki cemīʿ māluñı ala ve himmeti andan uludur ki mecmūʿ mālınuñ zevāline (21) rāżī ola ʿAmr eyitdi emīrü'l-mü͡ʾminīn keremde şöyledür ki buyurduñ ammā nemmām (22) u ġammāz senden ve benden ġāfil degüldür ve kendü pīşesine

meşġūldur ve baña (23) maʿlūmdur ki emīrü'l-müʾminīn saña benüm ḥaḳḳumda ġılẓat u şiddet ve baña taẕyīḳ u

[60-b]

(1) iẕā itmekde mübālaġa idüpdür ve sen benümle ḫilāfın eyledüñ bu sebebden göñlüm (2) ḫoşdur ve mecmūʿ mālumı emīrü'l-müʾminīne virmege ve rıżāsını ṭaleb itmege (3) rāżīyum çoḳ naṣīḥat eyledüm ve dürüşdüm ki rıḳʿada yazduġınuñ nışfına (4) rāżī oldum ve ol oñ kez yüz biñ dirhem idi ve bu ḳadara iltizām (5) itdügüne ḫaṭṭın aldum ve Meʾmūn ḳatına vardum tā bu aḫvāli aña ʿarż idem (6) gördüm ki Muḥammed bin Dāẕa emīrü'l-müʾminīni ġażaba getürmiş ve beni taḳṣīrluġa (7) nisbet eylemiş sözün ortasında idi ki girü geldüm çün beni gördi (8) sözi kesdi ḫalīfe baña müteveccih oldı ve eyitdi yā Faẕl ne dilīrlükdür ki (9) baña idersün ve ne süstlükdür ki emrüme ve nehyüme cāyiz görürsen eyitdüm (10) Allāh Allāh ben bende-i kemter ḳulum ve fermānuñı özüñden artıḳ yerine getürürem ḫuṣūṣan ki (11) niʿmetüñüñ şeceresi ve terbīyyetiñüñ ṣemeresiyüm eyitdi ben saña buyurdum ki ʿAmruñ (12) işini ḳatı ṭut ve taʿẕībinde ve taẕyīḳında mübālaġa eyle sen anuñ (13) naḳżını eyledüñ ve niʿmet virdüñ ve ḥürmet ü ʿizzet itdüñ ve müreffehü'l-ḥāl (14) öñde yer virdüñ eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn ʿAmrdan çoḳ māl muṭālebe (15) olınurdı eymen olmadum ki bir yerde daḫı ḥaps eyleyem şāyed ki müvekiller (16) māl beẕl eyleye ve anlar daḫı māla meyl idüp ḳaçıralar ve yimegine kendüm taʿahhüd (17) iderdüm ḳorḳdum ki eger yimegi ṭaşradan gelse kendinüñ ḫalḳ üzerinde (18) çoḳ mālı vardur şāyed ol māl alınmaḳ ḳorḳusundan zehr yidüreler (19) tā helāk ola ve ol māl kendülerde ḳala ve bu taʿzīr ile ḫalīfenüñ ġażabını (20) teskīn iderdüm ve ol ġażabda rıḳʿayı ʿarż eylemedüm ve hem ol ġażabuñ (21) eṣnāsında buyurdı ki ʿAmrı Muḥammed bin Dāẕaya ışmarlayam fi'l-ḥāl viribdüm (22) ve ʿAmrı getürtdüm ve Muḥammede ışmarladum Muḥammed envāʿ-ı taʿẕībde ve

elvān-ı şikencede (23) aḳṣa'l-ġāyete irişdürdi elbetde ʿAmr icābet itmedi andan ṣoñra ʿAmruñ

[61-a]

(1) dostları ve ʿameldārları ʿAmr ḳatına geldiler ve kendü ḫāṣṣlarından üç kez (2) yüz biñ aḳçe cemʿ eylediler ve ʿAmrden iltimās itdiler tā ki icāzet virdi ki (3) Muḥammed bin Dāẕaya teslīm ideler Muḥammed şādān u ḫandān ḫalīfeye geldi ve üç kez (4) yüz biñ aḳçeye rıḳʿa şundı ve ḫalīfeye bu ḳulluḳda minnet eyledi ve ben ḫalīfenüñ (5) ḫıdmetinde ṭururdum ḫalīfe baña müteveccih oldı ve eyitdi yā Faẕl dimez miyem ki (6) özgeler benüm emrüme ve mühimmeme senden yeg ḳıyām iderler ve sen dāyimā emrüme (7) ve nevāhime tekāhül idersün ben eyitdüm ümīdüm budur ki luṭf u rıfḳıla emīrü'l-müʾminīn (8) ḫıdmetine ve ḫazīnesinüñ tevfīrine ve ḳullarınuñ ışlāḥına özgeden ben yeg (9) ḳıyām itmiş olam ḫalīfe eyitdi üç kez yüz biñ aḳçeye ʿAmruñ rıḳʿasını gör (10) eyitdüm va'llāhī emīrü'l-müʾminīne maʿlūm olsun ki özgeler ġılẕat u ʿunfıla (11) alduḳlarından ben rıfḳ u luṭfıla artuḳ aldum tīz kāġıduñ ḫariṭasını diledüm (12) ve ʿAmruñ iki rıḳʿasını ʿarż eyledüm ve ṣūret-i ḥāli min- evvelihi ilā-āḫirihi ʿarż (13) eyledüm çün iki rıḳʿayı gördi bildi ki ikisi daḫı ʿAmruñ ḫaṭṭıdur eyitdi (14) bilmezem ki ḳanḳıñuzdan taʿaccüb idem senden mi taʿaccüb ideyüm ki şunuñ gibi ḥādiṣeden (15) ehl-i ʿizzet u niʿmeti ve cāh u şevketi muḥāfaẓa eyledüñ ve eyilük yolını sülūk (16) eyledüñ yā ʿAmrden mi taʿaccüb ideyüm ki senüñ eyülügüñi bilüp rıżāyla mecmūʿ mālından (17) geçdi ve böyle çoḳ mālı bī-tekellüf ve bī-ʿunf virdi vaʿllāhī ki size iki (18) Nabṭī ḳavmiyüm ki kerem meydānında sebḳat topını benden alasun ve iki rıḳʿayı (19) paraladı ve ol mālı ʿAmre baġışladum didi ve ıṭlāḳına fermān buyurdı (20) faṣl bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki eger bir ehl-i niʿmet ve ḥürmet bir vaḳıʿaya (21) ve şiddete düşse elinden geldükçe olarunla ṭarīḳ-i luṭf u keremi riʿāyet eyleyeler (22) ve oları incitmekden

ictināb ideler ve mā-dām ki bir iş luṭfıla biter ʿunfdan (23) iḥtirāz ideler ve bir fāyide budur ki eger bir kişi seni īẕā eylemekde fermān olsa

[61-b]

(1) ve ol senüñle iḥsān eylese ve kendüni ʿarża-ı melāmet eylese ve suḫṭ-ı pādşāha (2) senden ötürü rāżī olsa gerekdür ki ol eyilügüñ ḥaḳḳını ve ol niʿmetüñ ḳadrini (3) bilesün ve ʿunfıla özgeye virdügüñ iżʿāfını luṭfıla aña viresün ʿAmr niteki (4) Faẕlıla eyledi ve bir fāyide budur ki kerīm olan gerekdür ki mekārim-i aḫlāḳı ve meḥāsin-i (5) şiyemi her kimden ki görse yā işitse aña dürişe ki kerem meydānında ḳamudan (6) sebḳat ide şöyle ki Meʾmūn eyledi **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu ʿaşere** Ebū ʿAmr (7) el-Ḳāḍı şöyle ḥikāyet eyledi ki ʿAbdu'llāh bin Muʿter ḫurūcunda ḫalḳa töhmet iderlerdi (8) ve öldürürlerdi beni ve Ḳāḍı Ebu'l-Meṣnāʾī ve Muḥammed bin Dāvud bin Cerrāhı bir sarāyuñ (9) uc ḥücresinde üçümüzi maḥbūs eylediler ve birbirimiz ile ḳapu ardından (10) söyleşürdük ve vaṣiyyet iderdük ve her sāʿat teveḳḳuʿ-ı helāk iderdük (11) ve ben yigit idüm ve bir ḳıl ṣaçumda ve ṣaḳalumda aḳ yoġıdı nā-gāh āvāz-ı ḳufl (12) geldi ḫavf müstevlī oldı Muḥammed bin Dāvud Cerrāhuñ ḳapusını açdılar ve anı (13) çıḳardılar ve aşaġa aldılar ki başını keseler yüz biñ dīnār vireyüm beni ḳoñ (14) didi sözine iltifāt itmeyüp ve başını ḳoyun başı gibi kesdiler ve gövdesini (15) bir ḳuyuya ki anda var idi atdılar ve gitdiler yaḳīn eyledüm ki beni daḫı (16) helāk iderler iḫlāṣıla namāza ve duʿāya meşġūl oldum iki sāʿat geçmedi (17) ki ḳufl āvāzın işitdüm çün muʿāvedet müsennī oldı Ebu'l-Meṣnāyı çıḳardılar (18) ve eyitdiler ki emīrü'l-müʾminīn şöyle buyurur ki ey kendüye düşmen ve fitne-i seraḥī (19) ne ẕillile nakż-ı beyʿatumı ve ḫalʿ-ı iṭāʿatümi revā gördüñ eyitdi anuñıçün ki anı emānete (20) ve ḫilāfete lāyıḳ görmedüm eyitdiler ki eger bu sözden dönerseñ ve bu küfrden (21) tevbe iderseñ manṣıb u cāhuñı müsellem ṭutalum ve illā depelerüz Ḳāḍı eyitdi (22) *neʿūẕu biʿllāhi mine'l-küfr* ol küfrümi iṣbāt eyleñ andan tevbe

ideyüm her-çend ki (23) saʿy eylediler fāyide itmedi ve ol sözden rücūʿ ḳılmadı çün nūmīd oldılar

[62-a]

(1) anı daḫı öldürdiler ve tenini ol ḳuyuya bıraḳdılar ben cānumdan el yudum ve ḫavfdan (2) cāmumı pelīd eyledüm çün vaḳt seher oldı āvāz-ı ḳufl işitdüm ben eyitdüm (3) benden özge hiç kimesne ḳalmadı çün ḳapuyı açdılar beni sarāyın saḫnına (4) çıḳardılar ve eyitdiler ki ey fülān ne bāʿiṣ oldı ki emīrü'l-müʾminīnüñ (5) tāʿatından çıḳduñ ve ona ḳulluḳ ḥaddinden ṭaşra çıḳarduñ ben eyitdüm seḥv ü ḫaṭā (6) eyledüm ve tevbe eyledüm ve Allāha rücūʿ ḳıldum ve zārī ve iʿtiẕāra āġāz eyledüm (7) ve olaruñ birisi gitdi yine geldi beni aldı ve darü'l-ḫilāfete müteveccih oldı ve baña (8) eyitdi ki fāriġ ol ki saña ḳorḳu yoḳdur ve Vezīr Ebu'l-Fırāt senüñ (9) ḥaḳḳında söyledi baña ṭaylasın u ʿamāme buyurdular ve Ebu'l-Fırāta iletdiler (10) çün beni gördi baña müteveccih oldı ve cināyetümi ve günāhumı taḳrīr eyledi (11) ve ben iʿtirāf u iḳrār eyledüm andan ṣoñra baña eyitdi ki emīrü'l-müʾminīn çün (12) seni baña baġışladı günāhını yüz biñ dīnāra andan ṣatun aldum ben eyitdüm (13) eyyühe'l-vezīr va'llāhī ki didügüñüzüñ baʿżısına mālik olduġum yoḳdur (14) gözi ile işāret eyledi ki epsem ol ve ol meclisde her kim ḥāżır idi işāretle (15) maʿlūm eylediler ki maṣlaḥat ol vechi ḳabūl ḳılmaḳtadur eyitdüm ne ki vezīr (16) buyurur ḳabūl ḳıldum ve minnet-dārum vezīr buyurdı ki bunı benüm sarāyuma iledüñ (17) çün sarāyına vardum buyurdı ki ḥammāma iletdiler ve meʾkūl u meşrūbi (18) müheyyā eylediler ve müreffehu'l-ḥāl oturdum ve ayineye baḳdum müteʿālimüñ ekṣerī (19) ol gicede aġarmışdı çoḳ ḳorḳudan ve ġam-ı müfriṭden ve ol māldan (20) otuz bin dīnār edā eyledüm ve bāḳīsini vezīr himmet eyledi ve menzīlüme (21) gönderdi ve ol varṭadan ḫalāṣ oldum **faṣl** bu ḥikāyetde (22) bir fāyide budur ki her gāh ki bir kişi ḳahr-ı pādşāhla mübtelā olsa gerekdür ki ʿöẕre (23) meşġūl ola ve ʿinad u lücācı iş idinmeye şöyle ki ol Ḳāḍı eyledi

[62-b]

(1) ve bir fāyide budur ki eger bir kişi bīm-i helāk olsa ve mālıla ol ḫavfdan ḥalāṣı mümkin (2) olsa gerekdür ki mālı beẕl eyleye tā cānı ḫalāṣ bula şöyle ki Ḳāḍı Ebū ʿAmr eyledi (3) **el-ḥikāyetü’ṣ-ṣāminetu ʿaşere** ḥikāyet olındı ki Muḳtedir Bi’llāhuñ sarāyında (4) her bir ferrāşuñ cemāʿatinde bir ḳayyum varıdı ve bu ṭāyifenüñ ʿarīfi ve ulusı (5) Ṣāfī ḫādimüñ ḫıdmetin iderdi Ṣāfī ḥikāyet eyledi ki ol ḳayyımı birḳaç (6) vaḳt ḫalīfe sarāyında görmedüm meger rencūrdur didüm ve birḳaç vaḳtden ṣoñra (7) baʿżı yollarda bāzergānlar libāsını giymiş ve ṣaçı ṣaḳalı aġarmış gördüm ve ben (8) anı yigit ve ḳara ṣaḳallu görmüşdüm eyitdüm sen fülān degül misin belī ḫidmetkārum (9) didi eyitdüm bu yaḳīn zemānda ʿāriż-i müşkī kāfure tebdīl eylemişsün ve pīr (10) olmuşsun ve bu ne libāsdur ki giymişsün eyitdi baña emān vir ki inbisāṭ (11) ḳapusını meftūḥ ve göñül derdini meşrūḥ eyleyem bu şarṭla ki maʿlūm oldıġından (12) ṣoñra sırrı ṣaklayasın emān virdüm ve kitmān-ı sırrı şarṭ eyledüm eyitdi ḫalīfe (13) sarāyında resm oldur ki her gün bir cemāʿat ferrāşlar gelürler ve ol ki vaẕīfeyi (14) ḫıdmetdür iderler ve giderler bir gün nevbet baña geldi ittifāḳan maḫmūr idüm (15) ve ol sebebden rencūr ḫalīfenüñ baʿżı cevārisinüñ evine girdük ve ṭuluḳıla (16) ṣu götürdük ben ġāyet żaʿfdan ol evüñ bir zāvīyesinde oturdum yoldaşlara (17) eyitdüm ki bir nevbet daḫı gelindükde beni uyarasız ki ben bir sāʿat bunda raḥāt (18) olayum yoldaşlar çün gitdiler ben anda uyumuşum yoldaşlar girü gelmişler (19) ḳulluḳlarını tamām eyledükden ṣoñra beni uyarmayup gitmişler çün gice oldı (20) ʿavratlar āvāzından uyandum yaḳīn bildüm ki eger beni görürlerse elbetde öldürürler (21) ol evde bir yellik vardı tīz ol yellige çıḳdum ve yerle gök ortasında (22) muʿallaḳ ṭurdum ve ol yellik ġāyet ṭār idi dīvāra ayaġumı ḳordum (23) sāʿaten fe-sāʿten beni göreler deyü ḳorḳardum ve ol sāʿatde ol ṣoffada ki

[63-a]

(1) ben anda idüm meclis-i şarāb ārāste oldı ve Muḳtedir ḫāṣ kenīzekleriyle geldi (2) ve anda oturdı ve kenīzekler elhān-ı mevzūn ve naġamat-ı ṭarab efzūn āġāz eylediler (3) ve ben ol semāʿı istimāʿ iderdüm ve ol mahbūb ṣūretleri muṭālaʿa ḳılurdum (4) tā aña degin ki nıṣfu' l-leyl oldı Muḳtedir ol cevārīnüñ birisini ḳatına aldı (5) ve bāḳīsi yerlü yerine vardılar ve mevżiʿ ḫālī ḳaldı ve ben o ḫālet (6) üzerine ṣubḥa degin ḳaldum Muḳtedir bīdār oldı ve ol mevżiʿden gitdi (7) bir sāʿatden ṣoñra ferrāşlar geldiler kendümi aralarına bıraḳdum beni gördiler (8) eyitdiler ne olduñ ki yüzüñ ṣararmış ve ṣaḳalın aġarmış bilmezem didüm (9) ṭaşra geldüm ve menzilüme vardum ve ol ḥālin ṣuʿūbetinden ʿaḳlum zāyil oldı ve (10) bī-ḫūş u medhūş oldum ve ol yellikde ki ḫavfdan içümde od yanardı (11) ve gözümden ḥasret ṣuyı aḳardı ve yaḳīn idi ki ḫāksār olam nezr (12) eylemişdüm ki eger Allāh Teʿālā bu varṭadan ḫalāṣ virirse maḫlūḳ ḫıdmetini (13) eyleyem ve ḫıdmetkārlar libāsını giyem ve şarāb-ı ʿaḳl düzd u ḫıred-rubāy (14) u fitne-engiz u ġaflet-efzāyı içmeyem ve çün ol mühlikden ḫalāṣ buldum (15) nezrüme vefā eyledüm ve ḫalīfe dergāhından Allāhuñ ʿibādetine teveccüh eyledüm (16) ve ḥırṣ sevdāsını dimāġumdan çıḳardum ve ʿāfiyetüñ metāʿını ki ehl-i rūzgār (17) ḳatında kāsiddür cānıla ḫarīdār oldum ve bir dükkān köşesine ḳanāʿat (18) eyledüm şöyle ki görürsün **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ʿāḳil (19) kişi gerekdür ki ḫāṭırını endişehāyi bāṭıldan ve sudhāyi fāsidden ṣaḳlaya (20) ve mā-dām ki mümkindür ġamm u endişeye göñlüne yol virmeye zīrā ki ḳayġu mühlikdür (21) kūh gibi kişiyi kāh eyler ve aḳ gününi ḳara ve ḳara ṣaçını aḳ eyler ve bir fāyide (22) budur ki her kişi gerekdür ki her işüñ yerini bile yatmaḳ ve yimek ve söylemek (23) ve söylememek yerini bile ki eger her birisinüñ yerini bilmese şāyed ki ṣoñunda nedāmet

[63-b]

(1) ḥāṣıl ola şöyle ki ol ferrāşa oldı eger yatması yerinde olsaydı (2) bunca renc u miḥnet görmezdi ve bir fāyide budur ki eger bir kişi bilmezlükle (3) bir varṭaya düşse ve ġaflet ile bir belāya mübtelā olsa ve Allāhuñ luṭfıyla (4) ol mażīḳden ḫalāṣ ḥāṣıl olduġından ṣoñra tevbe ve istiġfāra (5) meşġūl ola ve daḫı ol işüñ yöresine yürinmeye nice ki ol ferrāş (6) oldı çünkü ḫıdmet-i maḫlūḳdan ve şarāb içmekden ol miḥneti ve beliyyeti (7) çekdi ol günāhdan tāyib ve ol ḳapudan ġāyib oldı **el-ḥikāyetü't-** (8) **tāsiatu ʿaşere** ḥikāyet eyledi Ebū ʿAlī Nāḳıd ki Muḳtedir Bi'llāhuñ (9) eyyāmında maḥbūslara etmek iletürdüm ve ḥavāyiclerine ḳıyām iderdüm ve bir gün (10) bir maḥbūs gördüm bir ġull boynunda ve zincīr elinde ve ayaġındaki altmış (11) baṭman miḳdārı aġırla ḥālinden suʾāl eyledüm ki bu miḥnetüñ mūcibi ve bu beliyyetüñ (12) sebebi nedür eyitdi va'llāhī maẕlūmum ve cümle rāḥāt u leẕẕātdan maḥrūmum (13) ve Allāhuñ taḳdīrinden ve baḫtımuñ şeḳāvetinden özge bu belāya sebeb ve bu meşaḳḳate (14) mūcib bilmezem eyitdüm keyfiyyeti vāḳıʿayı ve ʿillet-i ḥādiṯeyi beyān eyle eyitdi (15) bir gice bir dostuñ ḳonuḳluġından gelirdüm ve bī-vaḳt idi çün yola (16) girdüm meşʿaleler ve cemāʿat-i ʿases peydā oldı bilmedüm ki ḳanda varam (17) baḳdum ki ol yaḳında bir ḫarāb dükkān gördüm ol dükkāna girdüm çün (18) ol yere irişdiler eyitdiler görüñ bunda kimse olmasun geldiler ve ışıḳ (19) getürdiler ol ışıḳdan ʿālem gözüme ḳarañu oldı beni gördiler ve yanumda (20) bir kişi gördiler ki boġazlanmış ve bıçaġı gögsi üzerinde ḳomışlar çün beni (21) ve ol ölüyi şol ḥāl üzerine gördiler elbetde bu maḳtülüñ ḳātili (22) ve bu fużūluñ mübāşiri sensün didiler ve beni ṭutdılar ve ḥabs eylediler (23) yarındası emīr-i şehr ḳatına iletdiler ve ḥālümden ṣordılar ol ki vāḳiʿdi

[64-a]

(1) ṣūret-i ḥāli ʿarż eyledüm taṣdīḳ eylemediler ve envāʿ-ı taʿẕīb ve eṣnāf-ı (2) ʿuḳūbātla beni şikence eylediler ve ben inkār iderdüm ve inkāra ışrār iderdüm (3) ve ehl-i beyt ve aḳribā ve ehl-i ṣalāḥ ekābir-i şehrden ʿiffetüme ve ṣalāḥiyyetüme şehādet (4) itdiler elbetde fāyide eylemedi illā şol ḳadar ki ölümden ḳurtardılar ve maḥbūs (5) u maġlūl ve muḳayyed eylediler şöyle ki görürsün ve bu gün on altı (6) yıldur ki bu ġulle u bende ve bu ġamm u miḥnete ḫursendüm ol ḥāline raḥm eyledüm (7) ve ol miḥnetüñ şiddetinden müteḥayyir oldum ve ol teḥayyür āṣārını bende müşāhede (8) eyledi eyitdi ne oldı saña va'llāhī ki bunca zaḥmetle henūz Allāhuñ (9) luṭfundan nūmīd degülüm ve laḥẓa laḥẓa ferec ü ḫalāṣ umaram henūz söz (10) tamām olmamışdı ki ġalebe āvāzı geldi zindān ḳapusına geldiler ve zindānda (11) kim varısa ḫalāṣ eylediler ol daḫı ḫalāṣ buldı meger Emīr Nārevegi öldürmüşler imiş (12) ve şehrde ʿaẓīm fitne vāḳiʿ olmuş **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki (13) bir kişi ne ḳadar ki bī-günāh ve beriyü's-sāḥadur gerekdür ki mevāḳiʿ töhemden ṣaḳına (14) ve ne ḳadar ki mümkindür iḫtirāz ide tā ol maḥall-i töhmet sebebiyle belāya (15) giriftār olmaya nice ki ol kişi oldı ve's-selām **el-ḥikāyetü'l-ʿişrūn** (16) ʿAbdu'llāh bin Ṭāhir çün Muḥammed bin Eslem-i Ṭūsiyi ḥaps eyledi dostlar (17) nice ki resm u ʿādetdür rıḳʿa yazdılar ve ḫāṭırını ṣordılar ve ṣabr buyurdılar (18) ve naṣīḥat itdiler Muḥammed Eslem cevāb yazdı ki bu sāʿadet ki baña ḥāṣıl oldı (19) teḥniyet yeridür ne taʿziyet ü beşāretdür ne ḥaḳāret zīrā ki Ḥaḳḳ Teʿālā belā virdügi (20) ḳula luṭf u iḥsān ider ve ḥapse nüzūl eyledüm benüm ḥaḳḳuma Allāhdan luṭf (21) tamām ve iḥsān ʿāmmdur zīrā bunuñ sebebinden bunca farāyiż ü tekālīf (22) götürildi ve bunca ḥuḳūḳ ẕimmetümden sāḳıṭ oldı ki bu mevżuʿuñ ġayrinde (23) olaruñla mükellef idüm ve terkiyle muʿaẕẕeb ol cümledendür namāz-ı cumʿa ve ḥużūr-ı cemāʿat

[64-b]

(1) ve emr-i maʿrūf ve nehy-i münker ve ḫasta ṣormaḳ ve dostlar ḥaḳḳını eylemek (2) ve hiç menzil benüm ḥālüme lāyıḳ bundan aṣlaḥ yoḳdur bu sözleri ʿAbdu'llāh bin (3) Ṭāhir naḳl eylediler eyitdi İbni Esleme ʿināyet eylemişüz ne cināyet buyurdı (4) fi'l-ḥāl ḥabsden ıṭlāḳ eylediler **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki (5) eger düşmen bir kişiye ġālip gelse ve maḳhūr u rencūr eylese şöyle gerekdür ki (6) ṣabūr ola ve ıżṭırāb itmeye tā şemātet-i aʿda ḥāṣıl olmaya ve düşmen ḥālini (7) görüp sevinmeye ki İbni Eslem eyledi ve ḫalāṣ buldı **el-ḥikāyetü'l-ḥādī** (8) **ve'l-ʿışrūn** Meʾmūn ḫalīfe çün Ferece ḫışm eyledi ḥapse buyurdı (9) Ferec ḥikāyet eyler ki bir gice ḥapisde yaturdum düşde gördüm ki bir kişi (10) bu beyti oḳur şiʿr

Lemmā etā ferecen min rabbihi ferecun

Ciʾna ilā ferecin (11) *nebġī bihi'l-fereca*

terceme

Ferec rāçün ferec āmer zi-İzed

Şüdem nezdi ferec (12) *ez vey ferecḫʷāh*

terceme Ferece çün Ḫudā ferec virdi fereci umar zi-ferec senden (13) çün ṣabāḥ ṭurı geldüm ʿAbdu'llāh bin Ṭāhir ve Mesrūr-i Ḫādim baña şefāʿat (14) eylemişler ve ḫalīfe ıṭlāḳuma fermān eylemiş Fārs u Ahvāz vilāyetinün velāyetini (15) baña tefvīż ḳılmış ve beş yüz biñ aḳçe müʾennetüme ve maʿunetüme inʿām eylemiş gice (16) maḥbūs döndüm ve ṣubḥ pādşāh oldum ve bir rıḳʿa ḥaps ḳapusunda baña (17) virdiler ki Ebu'l-Heynaʿī şāʿir ḫaṭṭıydı ve bu beyti ki gice baña didilerdi ol (18) rıḳʿada yazmış eyitdüm bu beyti bu şāʿir ne vaḳt didi eyitdiler bu laḥẓa ki (19) ḫalāṣ ḫaberi oldı taʿaccüb eyledüm ki gice bi-ʿaynihi bu beyti düşümde didiler didüm (20) ve çoḳ māl bağışladum ve bu cümle-i ʿacāyiblerdendür ve nevādir-i rüʾyādandur (21) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu ve'l-ʿışrūn** ʿAlī bin Ḥasan el-Eskāfī ḥikāyet eyledi (22) ve eyitdi ki Ebī Mūsānuñ kitābetini eylerdüm beni maʿzūl eyledi ve esbāb u (23)

żiyāʿ ve mevāşī u metāʿ nem ki varısa benden aldı ve andan ṣoñra muḳayyed u maḥbūs eyledi

[65-a]

(1) ve çoḳ beliyyāt ü nekebāt andan baña ḥāṣıl oldı bir gün nā-gāh āvāz-ı ġalebe (2) işitdüm ḳorḳdum ki baña taʿẕīb u şikence itmeye gelürler ve ol ḫavfdan (3) ʿaḳl benden zāyil oldı ve bī-hūş oldum ḥapse girmişler ve beni şöyle bi-ḫod (4) ölü gibi ṭaşra çıḳarmışlar ve İsḥāḳ bin İbrāhīm öñünde ḳomuşlar ve ben andan (5) bī-ḫaber çün kendüme geldüm ve gözüm açdum İsḥāḳı gördüm çün İsḥāḳuñ (6) naẓarı baña vāḳiʿ oldı tebessüm eyledi ḫavfum bir miḳdār azaldı andan ṣoñra (7) baña eyitdi ki saña şefāʿat eylediler ve zindāndan ḫalāṣ eylediler ve emvālden (8) ne alındıysa saña redd eylediler selāmetluġıla ṭur evüñe var buyurdı ki bendimi (9) götürdiler ġāyet feraḥdan aġladum ve ol gice evüme vardum ve ṣabāḥ İsḥāḳ (10) ḳatına geldüm tā saʿyine şükr eyleyem ve sebebi ḥalāṣumı maʿlūm ḳılam İsḥāḳ eyitdi (11) sebeb-i ḥalāṣuñ budur ki Emīr Ebu'l-ʿAbbās ḳardaşı Ebū Mūsāya nāme yazdı ki (12) bundan öndin Emīr Ebī Mūsādan nāmeler gelürdi müştemil-i ḫūb-ḫaṭṭ ve ʿibārāt-ı (13) laṭīf ve maʿānī-yi şerīf ve muḫātabāt-ı lāyıḳ ve kelimāt-ı rāyiḳ ve anuñ vürūdıyla (14) üns ü selvet ziyāde maḥabbet u ṣafā ve meveddet cānibinde ḥāṣıl olurdı (15) birḳaç vakitdür ki anuñ żıddı gelür şimdiki ḥālde eger evvel kātibi ʿazl eylediler ise (16) bizüm ḫāṭırımuz içün naṣb eyleyeler ve eger cināyet itdiyse ʿafv ideler (17) ve eger andan māl muṭālebe olunur ise eger olara müsāmaḥat itmezler ise (18) kendü ḫaṣṣımuzdan ḫazīneye irişdürsünler zīrā ki ümerāmuzda ḳāʿide-i mücālesiti (19) ve esbāb-ı meveddeti muḥkem eyleyen bu iḥsānuñ iżʿāfına lāyıḳdur ve on biñ (20) dīnār viribmiş ol mālı ḳabż eyledüm İsḥāḳa ve Emīr Mūsāya ve Emīr ʿAbdu'llāha (21) şükr ü ṣenā eyledüm **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki gerekdür ki kişi (22) taʿallüm idüp ve fażldan tekāsül itmeye ki sırren ve cehren fāyidesi ẓāhir olur (23) ve ʿAlī bin Ḥasanuñ ḥikāyeti ḥüccet-i kāfīdür **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣālisetu ve'l-ʿışrūn**

[65-b]

(1) rāvī-i aḫbār ve nāḳıl-i āṣār şöyle ḥikāyet eyledi ki Manṣūr ḫalīfe bir gün (2) ḫutbe iderdi ve leʾālī ü cevāhir-i mevāʿıẓ ve zevācir-i atlās maʿāniyle dizerdi (3) eṣnā-yı ḫuṭbede bir sinek ṭuṭaġınuñ üzerine oturdı ve şöyle ışırdı ki (4) ṭuṭaġından ḳan çıḳdı nice ki sürerdi gitmez idi ol sebebden (5) müteġayyir-ḫāṭır oldı ve ḫuṭbeyi īcāz eyledi ve minberden indi ve Süleymān (6) Aġmeşīyi ḳaġırtdı ve mācerāyı ḥikāyet eyledi Süleymān eyitdi yā emīre'l-müʾminīn (7) mütenebbih ol maẓlūmlar ḥālinden ḫaberdār ol ve tefaḥḥuṣ eyle Manṣūr (8) bindi ve Ḫorāsān ḳapusından çıḳdı ve teraḳḳub-ı aḫbāra ve baḥṣ-i esrāra (9) meşġūl oldı nā-gāh bir oḳ önünde yere dikildi bilmedi ki ḳanḳı cihetden (10) geldi yā ḳanḳı elden çıḳdı bir yelegine bu beyt yazılmışdı ki şiʿr (11)

Aḥsente lecceteke bi'l-eyyāmi iẕ ḥasunet

Ve lem-taḫfe sūʾe mā yeʾti bihi'l-ḳaderu

(12) ve bir yelegine daḫı bu beyt yazılmışdı ki şiʿr

Ve sālemtüke'l-leyālī fāġterarte bihā

(13) *Ve ʿinde ṣaḳfi'l-leyālī yahdüsü'l-kederü*

ve üçünci yelegine yazılmış ki *hemedāniyyun* (14) *min hemedāniyyin* Hemedāndandur bir Hemedānī kişiden ṣor Manṣūr çün (15) evvel oḳı gördi be-ġāyet ḫāyif u meẕʿūr oldı buyurdı ʿammīsini (16) ḥāżır eylediler ḥālini aña şerḫ eyledi ʿammīsi eyitdi yā emīre'l-müʾminīn (17) şāyed ki zindānīlerde ehl-i Hemedāndan bir kişi ola Manṣūr ḥācib viripdi (18) mecmūʿ zindānīleri istediler hiç Hemedānī bulumadılar aḫir zindāndan ol (19) ḥācib çıḳmak istedi zindān ḳapusınuñ üzerinde bir ġurfe varıdı (20) andan āvāz işitdi ḳulaġ urdı gördi ki bir kişi *yā nāṣire'l-maẓlūmīn* (21) *yā mücībe'l-muẓṭarrīn* dir yaʿnī ey maẓlūmlara yardımcı ve ey muẓṭarlaruñ (22) duʿāsını ḳabūl ḳılıcı ḥācib ġurfeye çıḳdı bir kişi gördi ki aġır demirle demirlenmiş (23) ve ol ḥālin şiddetinden żaʿīf ü naḫīf olmuş eyitdi sen ḳandansun

[66-a]

(1) Hemedāndanum didi eyitdi ṭur ki seni emīrü'l-müʾminīn çaġırır çün Manṣūr (2) ḳatına vardı Manṣūr ḳandansün didi eyitdi Hemedāndanum eyitdi ḥapsüñe (3) sebeb nedür eyitdi hiç sebeb bilmezem andan özge ki senüñ ʿāmilüñ Hemedāna (4) geldi ve ben Hemedānda niʿmet ü mürüvvet issiydüm ve bir köyüm varıdı ki ol (5) köyde emr u nehy ve aḫẕ u ʿaṭā ve tenaʿʿum iderdüm nice ki sen ḫilāfetüñde ol (6) żıyaʿı baña üç yüz biñ dīnāra ṣat deyü teklīf eyledi ṣatmadum baña ḫışm (7) eyledi ve muḳayyed itdürdi ve bunda viribdi ve ol żıyaʿı ġażapla benden aldı (8) Manṣūr buyurdı ki bendi Hemedānīden götürdiler ve ḫilʿatı girānmāye giyürdiler (9) ve ḥācibe buyurdı ki ol ʿāmili iḫżār eyledi çün ʿāmil ḥāżır geldi (10) eyitdi ve żıyaʿuñı saña virdüm ve Hemedān vilāyetini saña baġışladum ve ḥükmüñi (11) ʿāmile tenfīẕ eyledüm ne ki eylersün eyle ve ḫazīneden yol ḫarcı otuz biñ (12) dirhem saña degirsünler didi Hemedānī eyitdi żıyaʿumı ḳabūl eyledüm ve minnet- (13) dār oldum ve Hemedān baña gerekmez ve hiç aña iḫtiyācum yoḳdur ḫalīfenüñ olsun (14) didi ve ʿāmile ʿafv eyledüm ve ol otuz biñ dirhemi ʿāmile bağışladum (15) Manṣūr çün bu sözi işitdi tekye eylemiş idi rāst oturdı (16) ve eyitdi her luṭf ki senüñ ḥaḳḳuñda ḳılınsa lāyıḳsun ve ḳarınca vü siñek ve cinn (17) ü ins senden ötürü benüm gibi kişinüñ üzerine ḥükm icrā eyleyüp seni (18) bu maẓīḳden ve beliyyetden ḫalāṣ itmeğe sezā varsun ki hergiz senden (19) ḫūb-sīret kişi görmedüm ve senden kerīm işitmedüm **faṣl** (20) bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki eger bir ẓālim elinde maẓlūm u maḫlūḳ nuṣretinden (21) maḥrūm olsan ḫālıkuñ luṭfına vāṯıḳ u keremine ümīdvār ol ki maẓlūmlaruñ (22) nāṣırı ve ẓālimlerüñ ḳāhiri oldur ve bir fāyide budur ki ġāyet kerem oldur ki (23) düşmen ve bedkerdār ile eyleyesün zīrā ki dost ve nīkū-kāruñ ḥaḳḳını

[66-b]

(1) edā eylemek levāzımdandur şöyle ki ol Hemedānī eyledi va'llāhu aʿlem (2) **el-bābu's-sādis** bir cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki (3) şiddet ü miḥnetle mübtelā ve ḥüzn ü bendle ʿanāda idiler āḥir eyü düş sebebiyle (4) ol ġamm şādmāniye mübeddel oldı ve ol bend āzādeye **el-ḥikāyetü'l-ūlā** (5) Aḥmed bin Ḥamdūn rivāyet eyledi (6) Muʿtażıd Bi'llāh ḥikāyet eyledi ki İsmāʿīl bin Bülbül babam Muvaffaḳ Bi'llāh ḳatında (7) muḳarreb idi ve mecmūʿ umūr-ı ḫilāfet ki aña mufavvaż idi ve ḥükmi cāri ve emri (8) muṭāʿ idi ve benimle ḫalīfe ortasında ʿadāvet u muḫālefet bıraġup (9) dāyimā işi ġammāzluḳ idi ve beni maḥbūs eylemege rāżī olmadı belki bülbül gibi (10) hezār destān dererdi tā ki İsmāʿīl gibi beni ḳurbān eyleye ve kendine ʿabd ola (11) ve ben be-ġāyet ḫāʾif u rencūr idüm ve çün bābām Muvaffaḳ Bi'llāh ḫasta oldı (12) benüm ḫavfum ḥapisde ziyāde oldı ki nā-gāh babam dilinden yalān pervāne (13) viribiye ki şemʿ gibi başumı keseler ve ġāyet ḫastaluḳdan babam Muvaffaḳ Bi'llāhuñ (14) pervāsı yoġıdı ve ben şemʿ gibi kendüme aġlardum varırdum bir gice çoḳ (15) namāz ḳıldum ve edʿiye-i meʾsūreye iḫlāṣıla müteveccih oldum ve ol ḥālile ki (16) uyudum düşde gördüm ki Dicle sāhiline çıḳaram gördüm bir kişi Dicle (17) ḳırāñında oturur her bār ki elini Dicleye ṣoḳar Dicle bi'l-külliye ṭurır (18) şöyle ki bir ḳatre aḳmaz olur ve gelen ṣu birbiri üzerine ṭurur (19) şöyle ki ṭaġ gibi olur ve her gāh ki elini Dicleden çıḳarırsa aḳar ol ḥālden (20) taʿaccüb eyledüm ve ol kişiden heybet aldum selām virdüm ve eyitdüm (21) ey ṣāliḥ ḳul ne kişisün eyitdi ʿAlī bin Ebī Ṭālibüm ben eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn (22) bu żaʿīfe duʿā-yı ḫayr eyle eyitdi bu iş senüñdür ve ḫilāfet saña muḳarrer (23) olur *faʿtażıḍ bi'llāhi vāḫfaẓnī fī veledī* yaʿnī Allāha iʿtimād eyle

[67-a]

(1) ve benüm cānumı ve oġlanları riʿāyet eyle küllehu riʿāyet eyle çün uyḳudan (2) bīdār oldum emīrü'l-müʾminīn ʿAlīnüñ āvāzı henūz ḳulaġumda idi ḫavf u (3) helākdan eymen oldum ve ḥayātuma ve bekā-ı ḫilāfetine sevindüm ol ḳul ki benümle (4) ḥapisde idüm buyurdum ki çün ṣabāḥ ola var benüm içün bir yüzük (5) ḳaşı al ve üzerine Aḥmed el-Muʿtażıḍ Bi'llāh naḳş eyle ve ol ḳāşı bir yoluña (6) terkīb eyle ve baña getür çün ol yüzügi getürdi bir maġme giydüm ve eyitdüm (7) çün ḫilāfet baña irişse kendüme el-Muʿtażıd Bi'llāh laḳab ideyüm ve andan ṣoñra (8) tedbīr-i umūr-i ḫilāfet ve ʿimāret-i ḫarāb-ı memleket ve taḳlīd-i menāṣıba ve tertīb-i (9) merātibe meşġūl oldum ve bir rıḳʿada yazdum ki el-Vezīr ʿAbdu'llāh bin Süleymān (10) el-Ḥācib bedru'l-ḳābī ilā āḫirihi mecmūʿ menāṣıbumı ve vilāyeti ve aʿmālı leşkere (11) tefvīż eyledüm ve adlar adın yazdum ve ḳula virdüm bu rıḳʿayı (12) ṣaḳla eger bu rıḳʿaya kimesnenüñ ıṭṭılāʿı olursa seni daḫı beni daḫı helāk (13) iderler ve bu işe sehl müddet geçdi ki ḫalīfeye ġaşayān oldı gümān itdiler ki (14) ḫalīfe vefāt eyledi ġulāmlar geldiler ve beni ḥapisden çıḳardılar ve ḫalīfe (15) ḳatına getürdiler çün yaṣtıġı üzerine oturdum bildüm ki derbeder yaḳīn (16) oturdum ve elin ve ayaġın öpdüm gözün açdı ve beni gördi ġulāmlara (17) işāret itdi ki ḫoş itdüñüz ki bunı ḥāżır eyledüñüz hem ol günde (18) dāʿiyi ḥaḳḳa icābet eyledi ve beni yerine dikdiler ve ḫilāfet baña muḳarrer oldı (19) ve ol rıḳʿayı ol ġulāmdan aldum ve umūr-ı ḫilāfeti nice ki anda ṣebt eylemişdüm (20) ol nasaḳ üzerine imżā eyledüm ve eyyām-ı ḫilāfetümde hiç bir ʿaleviye müteʿarrıż (21) olmadum ve anlara ṭarīḳ-i iḥsānda taḳṣīrluġı cāyiz görmedüm faṣl (22) bu ḥikāyetde fāyide budur ki her düş ki görülse ḫayrdan ve şerden elbetde iʿtibār (23) eylemek gerekdür ve bir fāyide budur ki ehl-i nübüvveti sādāt-ı ʿitret-i risāleti

[67-b]

(1) ṣallā’llāhu ʿaleyhi ve sellem mehmā emkene taʿẓīm u tebcīl ve ikrām u iḥtirām itmek gerekdür (2) **el-ḥikāyetü’ş-şāniyetu** Ebū Ḥayyān Zinādī ḥikāyet eyledi ki bir vaḳt iflāsla (3) borcum çoḳ oldı ol sebebden be-ġāyet perākende-ḫāṭır oldum ve dostlar (4) benden kesildiler ve muʿāmiller taḳāżāya iḳdām eylediler bir gün mütefekkir oturdum (5) bu ḥāle ne ḥīle idem ġulām ḳapudan girüp geldi ve eyitdi ki bir şaḫṣ ḳapudan (6) içerü girmege destūr diler icāzet diler icāzete virdüm bir kişi Ḫorāsandan imiş girdi (7) ve selām virdi Ebū Ḥayyān Zinādī sen misin belī didüm eyitdi (8) ġarīb kişiyüm ve ḳaṣd-ı Ḳaʿbeʾ-i muʿaẓẓama eylemişem ve on biñ aḳçem vardur dilerem ki (9) benden emanete ḳabūl eyleyesün ve diyānetle anı muḥafażat u sıyānet idesün (10) ve mālı çıḳardı ve vezn eyledi ve kīseyi mühr itdi ve baña teslīm itdi (11) ve çıḳdı gitdi ol sāʿatde mührüni bozdum ve mecmūʿ borçları ödedüm (12) ve bāḳisini ehl ü ʿıyālüme ḫarc eyledüm ve eyitdüm Ḳaʿbeden döndükde inşāʾa’llāh (13) rızḳ ḳapusı açıla ve mālını ḥāṣıl eyleyüp yirine ḳoyam ol gice rāḥatla (14) yatdum çün ṣabāḥ oldı ġulām geldi ve eyitdi Ḫorāsānī ḳapuda icāzet (15) diler girmege girsün didüm çün girdi selām virdi ve eyitdi ḥac itmege (16) ʿazmüm cezm idi ammā bu gün atamuñ vefātı ḫaberi geldi bi’ż-żarūrī (17) Ḫorāsāna mürācaʿat itmek gerek emānetümi baña teslīm eyle ben ol sözi çün (18) işitdüm ʿālem gözüme ḳara gün oldı ve ḫacāletden müteḥayyir oldum ve bilmedüm ki (19) ne cevāb virem eyitdüm eger inkār idersem beni ḳaḍıya iledür ve and virir (20) dünyāda ve aḫiretde fażīhat ḥāṣıl olur ve eger teʾḫīr idersem teşnīʿ (21) eyleye ben eyitdüm ʿafāke’llāhu bu yer muḥkem degüldi bir muḥkem yire iletdüm ki (22) muḥāfaẓa ola bu gün saʿādetle ḳayduña var ve yarın ṣāġluġıla gel (23) ḥaḳḳuñı al ve ol gün ʿālem gözüme tārīk oldı ve çün gice oldı

[68-a]

(1) uyḳu gözümden gitdi ve ṣabr u ḳarārum ḳalmadı ve birḳaç nevbet ġulāma didüm ki (2) at egerle daḫı ṣubḥ degüldür dirdi çün ṣubḥ-ı ṣādıḳ oldı bindüm ve çün (3) ʿanān-ı iḫtiyār elden çıḳdı ʿanānı at boynuna bıraḳdum ve ayaġumı teslīm-i rikābında (4) ḳodum ve Allāhuñ faẓlına tevekkül eyledüm atum gide gide cisre geldi ve cisrden (5) geçdi ve saġdan Meʾmūn ḫalīfenüñ sarāyından baña meyl eyledi ve yemīnden (6) baña meyl eyledügi yesāruñ ḥuṣūlına ḥaml eyledüm ve Meʾmūn sarāyına teveccüh eyledügi (7) kendüme emān bildüm çün Meʾmūn ḫalīfe sarāyına yaḳlaşdum daḫı gice (8) günüm gibi ḳara idi ve ṭulūʿ-ı fecr ḥuṣūl-ı ferec gibi yaḳīn idi nā-gāh bir süvāri (9) gördüm geldi ve yüzüme ḳatı baḳdı ve eyitdi sen Ebū Ḥayyān Zinādī (10) degül misin belī didüm beni saña viribdiler kim viribdi didüm (11) Emīr Ḥasan bin Sehl viribdi didi oş ben daḫı emīre varıyorum (12) didüm çün emir Ḥasanuñ sarāyına geldüm destūr virdiler girdüm selām (13) virdüm Emīr Ḥasan eyitdi yā Ebā Ḥayyān ḫālüñ nedür ve bizden niye kesildüñ (14) ben ʿöẕre meşġūl oldum bu sözden geç ve ḫālini rāst söyle ki ben senüñçün (15) perīşān düş gördüm didi āġāz eyledüm ve ḳıṣṣayı āḫirine degin şerḥ (16) eyledüm fi'l-ḥāl buyurdı ki iki kīse getürdiler ve onar biñ aḳçe on biñini (17) Ḫorāsānīye vir on biñini ehl ü ʿıyālüñe ḫarc eyle ve ne vaḳt ki saña (18) iḫtiyāc olsa ʿarż eyle Ebū Ḥayyān Zinādī ider benüm zişt ü saʿb (19) işüm Ḥasan bin Sehl sebebiyle Ḥasan ve sehl oldı eve geldüm ve Ḫorāsānīye (20) ḫaḳḳını virdüm ve ol ʿusrden Ḥaḳḳ Teʿālā yusr erzānī ḳıldı **faṣl** (21) bu ḥikāyetde fāyide budur ki çün bir kişi bir zaḥmete düşse gerekdür ki (22) taḳvāyı iş idine ve ıżṭırābı terk (23) eyleye ve işini Allāhuñ taḳdīrine ḫavāle eyleye ve teslīm ü rıżā ide şöyle ki Ebū Ḥayyān Zinādī eyledi

[68-b]

(1) **el-ḥikāyetü’s-şāliṣetu** ḫulefā tevārīhinde şöyle rivāyet olındı ki bir gice Mehdī (2) fitne-i eyyām gibi uyumuşdı nā-gāh ṣāḥib-i devletler baḫtı gibi bīdār oldı (3) ve ḳorḳudan müteġayyir u muẓṭarib olmuş tīz nāibi ḳaġırtdı çün (4) ḥāżır oldı buyurdı ki elini başum üstüne ḳo ve and iç ki ne ki saña direm (5) taḫṣīlinde müsāraʿat idesün ve teveḳḳufdan ṣaḳınasan nāib eyitdi (6) ḫalīfenüñ başına el urmaḳ ḥaddüm degül zīrā ki yer üzerindeki serverler (7) āsitānesinde baş ḳorlar ammā eymān-ı muġallaẓa içeyüm ki ḫalīfe ne buyurur (8) fi’l-ḥāl buyruġına mümteṣil olam ve sözini yerine getürem buyurdı ki tīz zindāna (9) var fülān ʿalevī-yi Ḥüseynīyi zindāndan çıḳar ve taḫyīr eyle dilerse ḳatımuızda (10) muʿazzez ü mükerrem olsun dilerse Medīneye gitsün her ḳanḳısını ihtiyar (11) iderse gereklisini müheyyā eyle ve kendüye vir nāib eyitdi fi’l-ḥāl vardum (12) ve zindānīleri istedüm ol ʿalevīyi buldum gördüm bir yigit ġāyet ḥüsn ü kemālde (13) ammā be-ġāyet żaʿīf olmuş emīrü’l-müʾminīnün selāmını irişdürdüm ve eyitdüm ki (14) emīrü’l-müʾminīn seni gitmek ile oturmaḳ ortasında muḫayyer eyledi ḳanḳısını (15) iḫtiyār idersen it ki yeraġ eyleyelüm Medīneye gitmegi iḫtiyār eyledi tīz (16) ḫalīfenüñ aḫuruña vardum ve esbābdan ne ḥācet ise ḥāżır eyledüm ve eyitdüm (17) ol tañrı ḥaḳḳiçün ki seni bu belādan ḫalāṣ eyledi eger emīrü’l-müʾminīn seni (18) ḥapisden çıḳarup iḥsān eyledügine sebeb bulursañ baña diyesün eyitdi (19) bu gice ḥażret-i Risāleti düşümde gördüm baña eyitdi ki ey ferzend saña ẓülm mı eylediler (20) belī didüm eyitdi ṭurı gel ve iki rekʿat namāz ḳıl çün namāzdan fāriġ (21) olasun bu duʿāyı oḳı ed-duʿā *yā mesīḳa’l-fevti ve sāmiʿa’ṣ-ṣavti* (22) *ve kāsiye’l-ʿizāmi baʿde’l-mevti ṣalli ʿalā Muḥammedin ve ʿalā ʿāli Muḥammedin ve ecʿal lī* (23) *min emri ferecen ve maḫrecen inneke taġlemu ve lā aʿlemü ve taḳdiru velā aḳdiru*

[69-a]

(1) *ve ente ʿallāmu'l-ġuyūbi yā erhame'r-rāḥimīn* çün uyḳudan uyandum (2) vüżūʿ eyledüm ve ḥażret-i Risālet buyurduġı gibi iki iki rekʿat namāz ḳıldum ve bu (3) duʿāyı oḳudum ve tekrār iderdüm ki sen geldüñ ve beni ḳaġırduñ mūcib-i ḫalāṣ (4) ancaḳ bunu bilirem nāib ider Allāha şükr eyledüm ki baña tevfīḳ erzānī eyledi ki (5) senden ṣordum ve bu duʿāyı ögrendüm ve bu ḥikāyeti Mehdīye naḳl eyledüm (6) eyitdi ki va'llāhī rāst söyler ben bu gice düşümde görürem ki bir kişi (7) heybetle gelür ve elinde demirden bir ʿamūd ve heybetle baña eydür fülān ʿalevīyi (8) ḥapisden ṣālıvir ve illā bu ʿamūdu başına ururam helāk olursun (9) ḳorḳudan uyandum ḳuvvetüm ve ārāmum ḳalmadı artıḳ yatmadum tā ki sen geldüñ (10) ve bu ḥāl oldı **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki bu duʿāyı (11) yā idüp muḥāfaẓasında saʿy belīġ itmek gerekir ve ikinci fāyide budur ki sādātuñ (12) ve ekābirüñ rıżāsını taḥṣīl eylemekde ve havāyiclerini bitürmekde taḳṣīrluġı (13) cāyiz görmemek gerekdür **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** İbni Ḥamdun el-Nedīm ḥikāyet (14) eyledi ki emīrü'l-müʾminīn Muʿtemed ʿAliyyu'llāh ġāyet kerem ve nihāyet cūdla meşhūr idi (15) ammā şarāb içerken çün ḥarāret-i şarāb eṣer iderdi nüdemāyla ʿarbede iderdi (16) ve az meclis olurdı ki ʿarbede itmezdi ve meclisde bir serperī varıdı (17) her gāh ki ol serpere naẓar eylese işāretle nüdemāya destūr olurdı (18) bir gün giceye degin ve gice nıṣfu'l-leyle degin şürbe meşġūl olduḳ çün (19) nüdemāya destūr oldı bana sarāyda bir ḥālvet virmişler idi ḥālvet-ḫāneme (20) vardum ve rāḥat oldum çün yarım gice oldı ḳapuda bir āvāz işitdüm (21) ḳorḳuyla ṭuru geldüm ḫalīfenüñ ḫādimleri ḥalīfeye icābet eylediler (22) bir vaḳt ḫalīfe beni n'eyler didüm ḫavf müstevlī oldı *innā li'llāh ve innā ileyhi* (23) *rāciʿūn* didüm çün ḥużūruna geldüm ḳarşusında ṭurdum

[69-b]

(1) başını ḳaldırmadı ve baña iltifāt itmedi andan ṣoñra ṣāḥib-i şurṭā yaʿnī (2) nāibini tīz ḥāżır eyleñ didi çün ṣāḥib-i şurṭā işitdüm ḫavfum ve ıżṭırābum (3) ziyāde oldı eyitdi ʿarbede eyledügünde ṣāḥib-i şurṭā ḥāżır eylemek ʿādeti (4) degüldi meger ki öldürmek yā aşmaḳ yā ḥaps itmek ister ve benüm ol günāhum (5) yoḳdur ki bu işlere müstaḥaḳ olam megerki ṣāḥib-i ġarżlar bühtān eylediler ve ḳatında (6) müʾeṩṩir düşdi ve nice ki iderdüm ki başını ḳaldura yā yüzüme baḳa ki (7) güldürem yā bir lāṭife söyleyem hergiz başını ḳaldırmadı tā aña degin ki (8) ṣāḥib-i şurṭāyı ḥāżır eylediler başını ḳaldırdı ve eyitdi ki ḥapisde bir kişi (9) vardur adı Manṣūr Ḥammāldur işbu sāʿat ḥāżır eyle çün bu sözi (10) işitdüm ḳorḳum biraz azaldı ve Ḳāf ṭaġına benzer ḳayġum biraz ḫiffet (11) buldı ammā benümle hiç söylemedi tā aña degin ki ol kişiyi ḥāżır eylediler (12) Muʿtemed aduñ nedür didi Manṣūr Ḥammāldur didi Muʿtemed eyitdi sebeb-i ḥapsüñ (13) nedür ve ḳaçından berü maḥbūssun ol kişi eyitdi üç yıldur ki ẓulmle (14) maḥbūsum ve sebeb-i ḥapsüm oldur ki ben bir deveci kişi idüm birḳaç deveciġüm (15) varıdı anuñla sefer iderdüm ve ticārete meşġūl olurdum ve ehl ü ʿıyālüme (16) ḳut ḥāṣıl eylerdüm ittifāḳan vilāyetümüzde olan emīri ḫalīfe ḳaġırtmış (17) çün ol emīr ḫalīfe ḥażretinüñ maḳtūlı oldı ben müdbirüñ deveciklerini (18) yüküni götürmege ġaṣb fāyide itmedi eyitdi (19) çün Baġdāda varam develerüñ virem nā-çār oldum develerümle çıḳdum (20) ve anuñ ḫıdmetine ve develerüñ ʿalefine ve ṣuyuna meşġūl oldum çün Ḥilvāna (21) geldük nā-gāh kürdler kārvanuñ girdine cemʿ oldılar develerümden bir deveyi (22) yüküyle aldılar gitdiler ol emīr beni ḥāżır eyledi ve eyitdi ki ol deveyi (23) yüki ile sen uġurladın buyurdı ki beni çoḳ dögdiler ve demürlediler ve bir deveye baġladılar

[70-a]

(1) çün Baġdāda geldük mecmūʿ develerümi aldı ve beni maḥbūs eyledi ve çün (2) ġarīb idüm hiç kimesnem yoġıdı beni añdura çün Muʿtemed bu sözi işitdi (3) baʿżı ḫıdmetkārlara buyurdı ki ol emīri tutuñ şol ḳadar dögüñ ki (4) yā deveyi yā bahāsını vire çün ondan fāriġ olasuz ḫilʿat-ı girānmāye (5) virüñ ve biş yüz dīnār virüñ ne yere göñli dilerse varsın andan ṣoñra (6) ṣāḥib-i şurṭına eyitdi zindānda Aḥmed Ḥaddād adlu var mıdur belī didi (7) eyitdi bu laḥẓa ḥāżır eyle çün ḥāżır oldı eyitdi cürmüñ nedür ve ẓulmuñ (8) kimdendür eyitdi ben Şāmda ehl-i niʿmetden idüm ṣubḥdan şāma degin (9) ṣoḥbete meşġūl idi çün niʿmet zevāle irişdi Şāmdan ḥażrete (10) müteveccih oldum tā bir ʿamele müteḳallid olam ki anuñ sebebiyle vech-i maʿāş ḥāṣıl (11) ola çün müyesser olmadı ve hiç kimesne beni terbiyet itmedi yaḳīn oldı ki (12) aclıḳdan helāk olam bir pīşe istedüm ki gice işleyem ve ḳut ḥāṣıl (13) eyleyem ve gündüz ʿummāla ve mutaṣarrıflara ve vüzerāya mülāzemet eyleyem beni demircilüge (14) delālet eylediler gice ıssı demir dögerdüm ve gündüz ʿamel-i ṭamaʿtda ṣovuḳ (15) demir dögerdüm ittifākan bir gice ben ve bir ġulām demir dögerdük nā-gāh ol (16) ġulām demiri urmayacaḳ yere urdu ötedi üstād ol pāre demüri (17) ol ḳula ḥavāle eyledi ol ḳul sesemedi oldı nā-gāh bir ʿaseslü (18) cemāʿat irişdi Ḥaddād fırṣat bulup kaçdı ben çün ġarīb idüm (19) varacaḳ yer yoġıdı ḳandasa gitdüm çün ʿasesler ḳatuma geldiler (20) yanumda bir ölü buldılar şekk itmediler ki ol ölüyi ben öldürdüm delü gibi (21) beni zincīre çekdiler ve zindāna virüpdiler şimdi ki ḥālde üç yıl ve on (22) ay idi ẓulmle maḥbūsum bir ḫādimine buyurdı ki bunı ḥammāma ilet ve ḫūb (23) ḫilʿat vir ve biş yüz dīnār vir andan ṣoñra ṣāḥib-i şurṭa eyitdi

[70-b]

(1) sen ḥālüñe git andan ṣoñra başını ḳaldırdı ve eyitdi ey Ḥamdūñ oġlı (2) Allāha şükr ki bu gördügüñ işlere tevfīḳī refīḳ eyledi ben eyitdüm (3) yā emīre'l-müʾminīn nice oldı ki bu vaḳt ḫalīfe kendü nefsiyle olaruñ (4) ḥālini teftiş eyledi ve bu vaḳtde olaruñ ḥālinden kem ḫaber virdi (5) ḫalīfe eyitdi işbu sāʿat yaturdum bir kişi düşümde baña eydür ki (6) ẕindānda iki maẓlūm vardur birisinüñ adı Manṣūr Cemāl ve birisinüñ (7) adı Aḥmed Ḥaddāddur bu laḥẓa buyurdı ki oları āzād eylesünler ve ḥaḳlarını (8) ḫaşımlarından alıvirsinler çün uyandum ḳorḳu baña ġālib oldı girü (9) yatdum bi-ʿaynihi ol kişiyi gördüm ki baña çaġırır ve eydür ki ay vay saña (10) ben saña eydürem ki ol iki maẓlūmı ḥabsden çıḳar ve olara iḥsān eyle (11) sen teveḳḳuf eylersün şöyle urayum ki yoġ olasun el ḳaldurdı ki (12) beni ura ben eyitdüm sen kimsün eyitdi ki ben Muḥammed Resūlu'llāhum ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem (13) elini öpdüm ve ayaġına düşdüm ve eyitdüm yā Resūla'llāh bilmedüm ve seni (14) tanımadum ve illā buyruġuñı teʾẖīr itmege nice cürʾet ideyüm eyitdi ṭuru gel (15) ve bu laḥẓada buyruġumı yerine getür çün uyḳuda bu uyanıḳluḳ erzānī (16) oldı seni iḥḍār eyledüm tā ṣūret-i ḥāli müşāhede idesün ben eyitdüm (17) bu iş ḥażret-i Risāletden emīrü'l-müʾminīne ʿināyetdür ve ṣalāh-ı dīn ve ṣebāt-ı (18) memlekete ihtimāmdur Allāhdan ve resūlden minnet-i ʿaẓīmdür gerekdür ki bu niʿmetüñ (19) şükrine ḫalīfe meşġūl ola ve ṣadaḳāt ü ẕekavet ve ḫayrāt ide andan ṣoñra (20) eyitdi ki uyḳuyı saña müşevveş eyledük yerüñe var ve rāḥat ol ḥücreme (21) vardum ve rāḥat oldum çün yarındası gice oldı ḫıdmete vardum (22) resmince meclis-i şarābda oturmuşdı ve mecmūʿ nüdemā ḥāżır olmuşdı (23) diledüm ki dün gice olan ḥikāyeti ḥāżırlara naḳl eyleyem tā ḫalīfeye

[71-a]

(1) şādluk ziyāde ola zīrā bilirdüm ki ḫalīfe medh ü ṣenāyı sever eyitdüm n'içün (2) ḫalīfe muḫlislerine ve ḫıdmetkārlarına ve muḳarreblerine dün gice olan kerāmetden (3) ḫaber virmez ki Ḥaḳḳ Teʿālā anuñla ḥalīfeyi maḫṣūṣ eyledi ki ḥażret-i Risāleti (4) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem düşünde gördi ve ol deveciye ve demirciye iḥsān (5) ü ikrām eyledi ve ḳıṣṣayı evvelünden aḫirine degin taḳrīr eyledüm ḥalīfe eyitdi (6) va'llāhī ki söyledügüñ sözüñ azından ve çoġundan ḫaberüm yoḳdur ben dün gice (7) esrikdüm ve hiç ṣabāḥa degin uyanmadum sözüme ışrār eyledüm ḳaḳıdı (8) ve eyitdi ey Ḥamduñ oġlı baña muġallaṭa mı virirsün ve aldadur mısın ve masḫara mı (9) idersün ben eyitdüm Allāha ṣıġınıram ḫalīfenüñ saḫaṭından bu ḥikāyet ḫavāṣ (10) ḳatında ve ṣāḥib-i şurṭa ḳatında oldı ḫavāṣ ve ṣāḥib-i şurṭı ḥāżır eyledi (11) ve mācerādan suʾāl ḳıldı ki çün ṣūret-i ḥāli maʿlūm eyledi çoḳ taʿaccüb (12) ḳıldı eymān-ı ġalāẓ u şedād eyledi ki bu ḥikāyetden hiç ḫaberüm yoḳdur (13) ve ḥāzırlar bu ḥikāyetden ve bu ḥikāyet ḫalīfenüñ ḫāṭıruñdan gitdügünden (14) taʿaccüb eylediler **faṣl** bu ḥikāyetde bir maḥalli iʿtibār budur ki (15) her kişi ki Bārī Teʿālā ḫalḳ ortasından mertebe-i ʿāliye ve maḥall-i refīʿe (16) irişdürse ve zimām-ı ḥāll u ʿaḳd ve ḳabż u basṭ ve emr ü nehy ve refiʿ u ḫafṭı (17) anuñ eline virse gerekdür ki reʿaya ḥālinden ġāfil olmaya ve żaʿīf u bi-çāreleri (18) ẓalimler ẓulmüne mübtelā eylemeye ve tā bir kişiden ḫayr u ʿadl u şefḳat bilmeyince beglük (19) virüp riʿayyet üzerine musallaṭ eylemeye ve her vaḳtde zindāndakilerüñ ḥālinden (20) kendü nefsiyle tefaḥḥuṣ u teftīş eyleye tā āferīdegāruñ *cellet kelimetuhu ve ʿıllet* (21) *ḳudretuhu* saḫaṭına müsteḥaḳ olmaya ve ʿādillere vaʿde olınmış ṣevābdan (22) maḥrūm olmaya ve daḫı bir mahall-i iʿtibār budur ki eger bir kişi bir żaʿifi bī-dest-gīr (23) ve bir miskīni bī-naṣīr ve yārdımcısız görse gerekdür ki anuñ yardımsuzluġına

[71-b]

(1) maġrūr olup aña teʿaddī itmeye ve bī-kesligine aldanup ol miskīne ẓulm eylemeye (2) ve yaḳīn bile ki Allāh Teʿālā dermāndelerüñ dest-gīridür ve maẓlūmlaruñ yardımcısıdur (3) elbetde maẓlūmuñ ḥaḳḳını ẓālimden dünyāda ve aḫiretde alur **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu** (4) ḥikāyet eyledi Muḥammed bin ʿAlī el-Mādrānī ki aṣḥāb-ı dīvānuñ ekābirinden idi (5) ve ʿuluvv-i ḳadirle ve rıfʿat-i menzilet ile ve keṯret-i mālla meşhūr idi eyitdi ki (6) yigitlük eyyāmında sarāyum ḳapusı ḳıble-i iḳbāl ve Ḳaʿbeʾ-i āmāl-i erbāb-i ḥavāyic idi (7) ve dāyimā ekābir aṣḥāb-ı ḳālem ve erbāb-ı dīvāndan ṭaleb-i manṣıb-ı ʿameliçün dergāhuma (8) mülāzemet iderlerdi ve ben keṯret-i iştiġālden ḥāllerine muḳayyed olmazdum (9) ve ol cümleden bir ulu şeyḫ varıdı eyyām-ı maʿzūlluġı mümted olmuşdı (10) ve ben aña muḳayyed olmaz idüm bir gice atamı düşümde gördüm baña eydür vay senüñçün (11) Allāhdan utanmaz mısın ki kendüni ʿayş u ʿişrete meşġūl eylersün ve gününi (12) nāz u niʿmetle geçürürsün ve ḳapuñda ekābir renc ü mażarret ve fāḳr u faḳa çekerler (13) ḫuṣūṣan fülān ki ekābir-i ehl-i ḳālemden ve meşāyiḫ-i ehl-i kitābetdendür ḥālī aña irişdür ki (14) ayaġında īzārı eskiyipdür ve bir īzār daḫı almaġa ḳuvveti yetmez anuñ (15) işinde bundan böyle teġāfül itme çün uyḳudan uyandum ol ḥālden (16) taʿaccüb eyledüm ve kendüm ile muḳarrer eyledüm ki yarın aña iḥsān ü inʿām ve taʿzim u (17) ikrām ideyüm gine yatdum çün gündüz oldı ol düşi unutdum mülāzimler (18) cemʿ oldılar bindüm ki ḫalīfe dergāhına varam ve ol babam ışmarladuġı (19) şeyḫi gördüm bir arıḳ eşege binmiş çün beni gördi eşekden inmek istedi (20) baldırı açıldı bunı çün bī-izār gördüm ol düş öñüme geldi (21) fi'l-ḥāl ol yerde ṭurdum ve anı ḳatuma ḳaġırdum ve bir büyük menfaʿatlü (22) vilāyetüñ ʿamelini aña bildürdüm ve her ay iki yüz dīnār muʿayyen eyledüm ve naḳdinüñ (23) dīnār u ṣiyāb u devāb ve ne ki ḥācet idi ḳamu getürdüm ve aña teslīm eyledüm

[72-a]

(1) ve eyitdüm eger bu ʿamelüñ kifāyetine ḳıyām iderseñ daḫı eyü ʿamel bildüreyüm **faṣl** (2) bu ḥikāyetde fāyide budur ki çün bir kişi bir cāha irişse gerekdür ki dāyimā (3) müsteḥaḳları ve mülāzimleri gözede ve eger bir üftāde ki hüneri zuyūr ile ve faż-ı (4) ḥūleli ile ḥāli olsa fi'l-ḥāl anuñ ḥālini ıṣlāḥ eylemege ḳıyām eyleye teʾḫīri (5) ve teġāfüli cāyiz görmeye nice ki bu zemānuñ ekābiri aṣāġire iderler **el-ḥikāyetü's- (6) sādisetu** Ebū Muḥammed bin el-Ezraḳ el-Enbārī ḥikāyet eyledi ki ḳardaşum Ebū Yaʿḳūb (7) bin el-Ezraḳa ʿamel-i Mıṣrı virdiler diledüm ki ehl ü ʿıyāl ile ḳatuna varam Semāve (8) yolundan ḳaṣd-ı Dımışḳ eyledüm çoḳ kārvānıla çün beyābān ortasına (9) irişdük ḳuṭṭāʿ-ı ṭarīḳ müstevlī oldı ve kārvānda ne var ise nātıḳ u (10) ṣāmıd ve zād-ı rāḥleden ḳamu aldılar ve bizi yalıncuḳ ve ac ve żāyiʿ u muḥtāc (11) ol menzīlde ḳodılar helāk müteyaḳḳin oldı ve ḥayātdan ṭamaʿ kesdük (12) yoldaşlara ben eyitdüm be-herḥāl ki vardur ölürüz bāri bunda ṭurup (13) ölünce mādām ki ḳuvvet ü ḥareketümüz vardur gidelüm şāyed bir mevżiʿe irişirüz ki (14) sebeb-i ḥayāt ola ve eger helāk olacaḳ olursaḳ ölümden özge ölüm yoḳdur (15) pes ḳardaşımuñ oğlāncuġını boynuma götürdüm ve ʿavratumı önüme bıraḳdum ol gün (16) ve ol gice gitdük ve ben Ḳurʾānı ḥıfż itmişdüm ve ol eṣnāda bir ḥatm eyledüm ve (17) çoḳ duʿā u tażarruʿ eyledüm ol günüñ aḫirinde aʿrab evlerine irişdük (18) dilediler ki bize taʿarruż ideler ben işitmişdüm ki her ki bir żarūrete düşse (19) elini birisinüñ etegine ura gerek er olsun gerek ʿavrat olaruñ şerrinden (20) eymen olına der-ḥāl kendümi bir ḫaymeye bıraḳdum bir ʿavratuñ etegine yapışdum (21) çün ol ḥāli gördiler aʿrap üzerümden müteferriḳ oldılar ve ol avāssı (22) çün baña naẓar eyledi evḳāt-ı ṣalavāta ve muvāẓebet-i ḳırāʾate mülāzemetümi gördi (23) çoḳ luṭf eyldi ve murāduñ nedür didi ben eyitdüm murādum budur ki beni ve bu ʿavratı

[72-b]

(1) ve bu oġlāncuġı bir deveye bindüresün ve Dımışḳa irişdüresün anda varacaḳ (2) olursaḳ devenüñ bahāsını vireyüm ve deveyi daḫı bağışlayayum ve daḫı eyülük eyleyeyüm (3) aʿrābī ḳabūl eyledi ve beni ve oġlāncuġı ve ʿavratı bir deveye urdı ve kendü (4) bir deveye bindi ve kārvān ḥālḳından çoḳ kişi cemʿ oldı ve yola girdüḳ (5) birḳaç günden ṣoñra Dımışḳa irişdük ehl-i Dımışḳ kārvān urulduġundañ (6) ḫaberini işitmişler imiş bir cemāʿat bize ḳarşu geldiler her birisi dostını (7) ḳardaşını ister ortada bir kişi gördüm ki beni ve adumı ve nesebümi ṣorar (8) ben eyitdüm ṣorduġuñ kişi benüm ḳatuma geldi ve eyitdi Ebū Muḥammed bin el-Ezraḳ (9) el-Enbārī sen misin belī didüm devemüñ yularını aldı ve şehre müteveccih (10) oldı ve aʿrābī daḫı bizümle geldi çün şehre geldük bizi bir maʿmūr sarāya ki (11) ḳamu nesnesi ḥāżır idi ḳondurdı ve çoḳ luṭf u kerem itdi ben eyitdüm (12) şekk degüldür ki benüm ḳarındaşımuñ dostıdur ve bizi hammāma iletdi ve her birümüze (13) laṭīf ḫilʿatler virdi ve ol gün aḫşama degin ḫoş geçdük ne ben (14) anuñ ḥālinden ṣorardum ne ol ḥālümden ṣorardı çün üçünci (15) gün oldı bu aʿrābī ne yerdendür didi ben ḥāli şerḥ eyledüm eyitdi (16) aʿrābīye ne ḳadar nesne virmek gerekir ki ne ḳadar ki didüm virdi ve aʿrābīye (17) deve bahāsını ve deveyi virdüm ve ḫoşnūd gönderdüm çün aʿrābī gitdi (18) ol kişi eyitdi ʿazmüñ ne yeredür ve ne ḳadar nafaḳa gerekdür şekke düşdüm (19) ve eyitdüm ki eger ḳarındaşum buña mektūb yazdıysa ki ḳardaşumı ḫoş ṭut (20) maḳṣūdumı ve maḳṣādumı bileydi ben eyitdüm ḳardaşum baña ne ḳadar virmege (21) buyrupdur eyitdi ḳardaşuñ kimdür eyitdüm Ebū Yaʿḳūb bin el-Ezraḳ (22) el-Enbārīdür ki Mışra muḳīmdür eyitdi va'llāhī ki bu adı hergiz işitmedüm (23) ve bu kişiyi hergiz görmedüm bu sözden taʿaccüb eyledüm ve ʿöẕr diledüm ve eyitdüm ki

[73-a]

(1) bu luṭf u iḥsān ki baña idersün ḳarındaşumla dostluḳ olduġumı sebebinden (2) ola deyü gümān iderdüm ve illā bu ḳadar küstāḫluḳ itmezdüm çün şöyledür (3) bu luṭfuñ sebebini taḳrīr eyle ol kişi eyitdi ki bu ḫıdmeti ki ben saña eyledüm (4) sebebi daḫı ḳarındaşuñ dostluġı sebebinden daḫı yegdür ben eyitdüm ol ne sebebdendür (5) eyitdi ol vaḳt ki ḳārbān alınduġınuñ ḫaberi ehl-i Dımışḳa irişdi (6) ehl-i Dımışḳdan az kişi oldı ki mālı sebebinden yā ḥaşmı yā dostı (7) sebebinden melūl olmadı meger ben ki fāriġ idüm çün ḫālkı yırāġ eylediler ki (8) dostlarınuñ yā ḳavmlerinüñ istiḳbāline çıḳalar ol gice ḥażret-i Risālet (9) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem düşümde gördüm ki eyitdi ki Ebū Muḥammed bin el-Ezraḳ el-Enbārīyi (10) ḳarşula ve ḥālini ıṣlāḥ eyle ve maḳṣūdına irişdür saña ḫıdmet eylemek (11) bundan yeg ne vesīle ola Ebū Muḥammed bin el-Ezraḳ el-Enbārī eydür çün (12) bu sözi işitdüm aġladum zīrā ol mertebede bilmezdüm secdeʾ-i şükr eyeledüm (13) ve Allāha hamd eyledüm ve ḥażret-i Risālete ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem ṣalavāt virdüm (14) ve ol nesne ki Mıṣra degin ḥācet idi ol kişiden ḳabūl ḳıldum (15) ve Mıṣra müteveccih oldum **faṣl** bu ḥikāyede bir fāyide budur ki (16) eger bir miskīn ve żaʿīf ve düşmüş saña ṣıġınsa ve ol senüñ yā etbāʿıñuñ etegine (17) ursa anı ḥimāyet itmekde ol aʿrābīye iḳtidā idesün ve bir fāyide budur ki (18) her ḥālde gerekdür ki kişi Allāhuñ ḥavline ve ḳuvvetine iʿtimād ide ve ümīd anuñ (19) keremine ve luṭfına ṭuta ve ne ḳadar ki emvālī ve eṣbābı çoḳ ise aña tekye itmeye ki (20) bir gün ola ki ol māl birüñe daḫı meyl ide ve kendüni pāymāl ide va'llāhu aʿlem (21) **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu** ḥikāyet eyledi Ḥasan bin Muḥammed es-Semerḳandī ki Muḥammed bin (22) fülān eyyām-ı vezāretinde beni ṭutdı ve müṣādere ü ḥaps buyurdı çoḳ (23) vaḳt ḥapisde oldum ve ḥalāṣdan ümīd kesdüm bir gice rüʾyāda gördüm ki

[73-b]

(1) bir kişi baña eydür fülān dostuñuñ bir eski defteri vardur ol defterüñ (2) ardında bir duʿā yazılupdur ol duʿāyı oḳı ki Ḥaḳḳ Teʿālā saña ferec erzānī (3) ide çün ṣabāḥ oldı dostı ḳatuma çaġırdum ve eyitdüm senüñ (4) bu heyʾetlü defterüñ vardur ve üzerinde bir duʿā yazılıdur belī didi (5) ol defteri iltimās itdüm viribdi ve ardında bu duʿā idi ed-duʿā (6) *allahümme inḳaṭaʿa'r-recāʾü illā minke ve ḫāneti'l-emānetü illā fīke ṣallī* (7) *allahümme ala Muḥammedin ve en lā taḳtaʿi allahümme minke recāʾi ve lā recāʾe* (8) *men yercūke fī şarḳi'l-arḍı ve ġarbihā yā ḳarīben ve yā şāhidin* (9) *ġayre ġāibin ve yā ġāliben ġayre maġlūbin icʿal lī min emrī ferecen ve maḫrecen* (10) *verzuḳni min ḥayṯü lā-aḥtesibü inneke ʿalā külli şeyin ḳadir* bu duʿāyı (11) ezberledüm ve birḳaç gün muvāzabet eyledüm sehl müddet oldı ki maḳṣūd ḥāṣıl (12) oldı ve ḥabsden ḫalāṣ buldum Zekeriyyā bin Yahyā en-Naṣrānī eydür beni daḫı (13) maḥbūs eylediler bu duʿāyı oḳudum hem ol gün ḫalāṣ buldum **faṣl** (14) bu ḥikāyetde ehl-i ʿaḳl ve aṣḥāb-ı tecrübeye tenbīhdür ki çün bir beliyyeye mübtelā (15) olsalar Allāhdan özgeye müteveccih olmayalar ve duʿādan özge vesīle itmeyeler (16) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāminetu** hem Ḥasan bin Muḥammed ḥikāyet eyledi ki Ebū ʿAmr el-Ḳāḍı (17) ḳonşuluġında bir yoḫsul kişi var idi nā-gāh çoḳ mālı ẓāhir oldı (18) sulṭān diledi ki andan mālı ala Ebū ʿAmr el-Ḳāḍı ḳoñşuluḳ ḥaḳḳını riʿāyet (19) idüp anı ḥimāyet eyledi ve nesne aldurmadı ve ol kişi ile benüm ortamda (20) ṣadaḳāt ü ittiḥād vardı ṣūret-i ḥāli andan ṣordum bir müddet defʿ eyledi (21) ve andan ṣoñra ḥikāyet eyledi ki çoḳ māl atamdan mirāṯ aldum ve ḫarcına meşġūl (22) oldum sehl müddetde ol niʿmet āḫir oldı şuña irişdüm ki bir günüñ ḳutına (23) muḫtāc oldum ve ṭaʿāmum anamuñ ipligi bahāsından oldı bir gice düşümde bir kişi

[74-a]

(1) baña eydür sen bayluġı Mışrda bulursun taʿcille anda var Ebū ʿAmr-ı Ḳāḍı (2) ḳatına vardum ve ḳoñşuluġı vasıṭa eyledüm ve ʿināyetnāmeler diledüm ki (3) Mışrda bir ʿamel yā bir şuġl anuñ sebebi ile baña ḥāṣıl ola terbītnāmeler (4) viribdi aldum ve Mışra müteveccih oldum çün Mışra irişdüm hiç bir yerden (5) feṯḥ-i bāb olmadı ve ḥālüm şuna irişdi ki maḥall-i ṣadaḳa oldum ve gündüz (6) gedāyluḳ etmek[lüge][24] māniʿ olurdı bir gice maġrible ʿişā ortasında (7) ṭaşra çıḳdum [ki] ḳarañuda bir rūşnāluḳ ḥāṣıl ola bu ḥayretde (8) gördüm bir ṭāyife-i ṭarrāzlardan ṭof iderler imiş beni çün ġarīb gördiler (9) eyitdiler ne kişisün ve bunda n'eylersün ben eyitdüm bir ġarīb ve faḳīrüm ḳapulardan (10) şeyu'llāha çıḳdum birḳac ḳamçı urdılar feryād eyledüm ki va'llāhī ṣūret-i ḥāli (11) rāst diyem di didiler ol düşüñ ḥikāyetini min-evvelihā ilā-aḫirihā (12) taḳrīr eyledüm ol ṭāyifenüñ ulusı eyitdi senden aḥmaḳ görmedüm ve senden (13) ebleh işitmedüm bunca yıldur ben düşümde görmişem ki baña dirler ki Baġdādda (14) filān maḥallede filān sarāyda ve ol sarāyda bostan vardur ol bostānda (15) bir aġaç vardur ve ol aġacuñ altında otuz biñ dīnār vardur (16) ben şöyle düş gördüm hīç iltifāt itmezem sen aḥmaḳ bir düşle (17) vaṭanından ve ehl ü ʿıyālinden ayrılmaġı iḫtiyār eyledüñ ve bunca seferin zaḥmetini (18) çekdüñ ben çün bu sözi ol serhengden işitdüm didügü maḥalle ve sarāy (19) ve bostān benüm maḥallüm ve sarāyum ve bostānum imiş ve ol didügü aġaç daḫı (20) bildügüm aġaç idi çün bu sözi işitdüm göñlüm ḫoş oldı ol gice (21) bir mescidde yatdum çün ṣabāḥ oldı Baġdāda müteveccih oldum çün Baġdāda (22) irişdüm ol aġacı yerinden ḳopardum ve altından otuz biñ dīnārı çıḳardum (23) ve Allāha şükr eyledüm ve ol günden berü vaḳtüm hoşdur **faṣl** her-çend ki

[24] Mürekkeb dağılmış olduğundan kesin okuyamadığımız kısım köşeli parantez içinde belirtilmiştir.

[74-b]

(1) bunuñ gibi ḥikāyāt baʿżılar ḳatında ḳabīl-i muḥālātdandur ammā muḥaḳḳiḳler ve müʾmin (2) muʿtaḳidler ḳatında Allāhuñ baʿżı ḳulları ḥaḳḳında luṭfundan bedīʿ u baʿid degüldür (3) **el-ḥikāyetü't-tāsiʿatu** Kütüb-i Tevāriḫde mesṭūrdur ki Kerḫden bir ʿaṭṭār (4) var idi be-ġāyet müttaḳī ve mestūr ve ṣalāḥla meşhūr ve emānet ü diyānetle (5) meẕkūr idi çün borc üzerine cemʿ oldı mülāzemet-i müteḳāḍī (6) ve vekīl-i ḳāḍı zaḥmetinden gizlendi ve çün ol borcı ödemek elinden (7) gelmez idi elini tażarruʿa götürdi ve gündüz oruc ve gice ʿibādet iderdi (8) bir cumʿa gicesi ḫuḍuʿ u ḫuşūʿıla çoḳ namāz ḳıldı ve duʿā u tażarruʿ ile (9) ve ol ḥāl üzerine yatdı ḥażret-i Risāleti ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellemi düşünde (10) gördi ki eyidürdi ʿAlī bin ʿĪsā ḳatına var ki aña buyurmuşum ki saña dört yüz (11) dīnār vire ve bu ʿAlī bin ʿĪsā ḫalīfenüñ vezīri idi ʿaṭṭār eydür çün (12) uyandum kendüme eyitdüm ki ḥażret-i Risālet ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem buyurupdur ki (13) *men reānī fī'n-nevmi fe-ḳad reānī fe-inne'ş-şeyṭāne lā-yetemeṣṣelu bī* yaʿnī (14) her kim ki beni düşünde görürse gördügi gerçekdür ki şeyṭān benüm ṣūretüme (15) giremez pes elbetde gördügüm gerçekdür çün ṣabāḥ oldı vezīrüñ sarāyına (16) müteveccih oldum çün ḳapuya geldüm ḳapucılar girmekden menʿ eylediler dergāhda (17) oturdum çün bir zemān oldı ḳoymaduḳlarından dil-teng u melūl oldum (18) eyitdüm bu meẕellete taḥammül idemezem gitmeye ʿazm eyledüm bu fikrde idüm ki imām (19) Şāfī raḍiya'llāhu ʿanh vezīr ḳatından çıḳdı anuñla maʿrifetüm var idi ṣūret-i (20) ḥāli ana ʿarż eyledüm eyitdi vezīr seherden senüñ ṭalebüñdedür ve seni (21) ṭaleb itmek içün çoḳ kişi gönderdi yerinde otur didi ve kendü vezīr (22) ḳatına girdi fi'l-ḥāl beni içerü ḳaġırdılar çün vezīr ḳatına girdüm (23) aduñ nedür ve atañ adı nedür didi adumı ve nesebümi ve ḥırfetümi ve maḳāmumı didüm

[75-a]

(1) eyitdi ey fülān Allāh saña ḫayr virsün ve baña tevfiḳ erzānī ḳılsın (2) eyü eyledüñ ki geldüñ va'llāhī ki giceden berü ḳararum ḳalmadı ki peyġāmberi (3) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellemi düşde gördüm baña buyurdı ki fülān bin fülān ʿaṭṭār-ı (4) Belḫīye dört yüz dīnār vir ve bu gün senüñ ṭalebinde idüm ve hīç kimesne (5) seni baña nişān virmedi ben daḫı ḥikāyeti taḳrīr eyledüm ʿAlī bin ʿĪsā aġladı (6) ve eyitdi ki peyġāmberden baña ʿināyet ola inşāʾa'llāh ḫazīneden biñ dīnār (7) getürüñ didi getürdiler dört yüz ḫażret-i Risāletüñ buyurduġıdur (8) ve altı yüz dīnār ḫażret-i Risālet ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem beni añduġınuñ (9) şükrānesidür ben eyitdüm ḫażret-i Risālet ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem buyurduġından (10) ziyāde almaġı istemezem ve ümīdüm budur ki bereket ol buyurduġı miḳdārdadur (11) ol dört yüz dīnārı aldum ve üç yüz dīnār borcum var idi iki yüzini (12) ödedüm ve yüzine iki yıldan mühlet virdiler ve iki yüzi sermāye idindüm (13) almaġa satmaġa meşġūl oldum henūz bir yıl olmadı ki sermāyem iki biñ (14) dīnāra irişdi borcumı bi-tamāmihi ödedüm ve mālum günden güne ziyāde oldı (15) tā ki on biñ dīnārdan ziyāde oldı **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide (16) budur ki bir kişiye iḥtiyāc yā yoḫsulluḳ ḥāṣıl olursa gerekdür ki gönliñi (17) Allāha baġlaya ve sırrını hīç maḫlūḳa dimeye ve dermānını Allāhdan özge kimesneden (18) dilemeye her kimi ki ol ḳabūl eylese muḳbil olur ve her kimi ki redd eylese (19) müdbir olur ve her kim ki ana ümīd ṭutsa be-heme-ḥāl maḳṣūdına irer (20) **el-ḥikāyetü'l-ʿāşir** ḥikāyet eyledi Ebū'l-ḳāsım müneccim ki Ḫorāsānda bir tācir (21) var idi māldār ve ṣāḥib-i ḫayr her yıl ḥacc iderdi çün Medīneye (22) gelürdi Ṭāhir bin Yaḥyā el-ʿAlevī ḳatına varırdı ve iki yüz dīnār (23) her yıl mālından Ṭāhire virirdi bir yıl ʿādetince çün Medīneye geldi

[75-b]

(1) diledi ki edrārı Ṭāhire vire ehl-i Medīnenüñ münāfıḳlarından bir kişi (2) yolda Ḫorāsānīye geldi ve eyitdi ki her yıl māluñı żāyiʿ idersün ve bu kişi ki (3) senden yā özgeden māl alur ol mālı maʿāṣīde ve ḳabīḥ yerde ḫarc ider (4) Ḫorāsānī eydür çün bu sözi işitdüm Ṭāhir ḥaḳḳında iʿtiḳādum fāsid (5) oldı ol iki yüz dīnārı fuḳarā ve mesākīne ṣarf eyledüm ve Medīneden (6) gitdüm ve Ṭāhiri görmedüm ve gelesi yıl daḫı bu ṭarīḳi riʿāyet eyledüm virecegüm (7) nesneyi fuḳarāya ṣarf eyledüm ve Medīneden gitdüm ve Ṭāhire iltifāt itmedüm (8) çün üçünci yıl oldı ʿazm-i ḥacc eyledüm bir gice ḥażret-i Risāleti ṣallā'llāhu (9) ʿaleyhi ve sellemi düşümde gördüm baña eyitdi düşmenler sözini benüm ferzendüm ḥaḳḳında (10) ḳabūl eyledüñ ve ol pelīd söziyle ḫayruñı Ṭāhirden kesdüñ bundan böyle (11) eyle eyleme ve eyledügüñe istiġfār eyle ve Ṭāhirden ʿöẕr dile ve ol fevt (12) olmuş vaẓīfeyi vir tā ki ḳuvvetüñ yeter ve andan iḥsānuñı kesme çün uyḳudan (13) uyandum baña ḫavf müstevlī oldı ve Ṭāhirüñ ziyāretine niyyet eyledüm ve (14) ol pelīdden işitdügüm sözi ḫāṭırumdan çıḳardum ve altı yüz dīnārı (15) Ṭāhirüñ niyyetine bir kīsede ḳodum ve Medīneye vardum ve (16) Ṭāhirüñ evine müteveccih oldum çün Ṭāhir beni gördi eyitdi ey fülān ta seni viribimeyince (17) gelmedüñ ben eyitdüm meger bu söz ittifāḳi vāḳiʿ oldı eyitdüm bu ne sözdür ki (18) buyurursun eyitdi Tañrınuñ ve peyġāmberüñ düşmeninüñ sözini benüm ḥaḳḳumda (19) işidürsün ve baña iḥsān eylemekde ʿādetüñi terk eyledüñ ana degin ki peyġāmber (20) saña buyurdı ki var Ṭāhirden ʿöẕr dile ve üç yıluñ vaẓīfesini altı yüz (21) dīnār vir didi andan geldüñ elini uzatdı ve eyitdi getür ol (22) sendeki altı yüz dīnārı didi ben ġāyet ḫacāletden medḫūş ve ḥayrān (23) oldum eyitdüm rāst söylersün ammā bu ḫaberi saña kim didi eyitdi ki evvelki

[76-a]

(1) yıl ki geldüñ beni görmedüñ gittin ol sebebden melūl ve ḥālüm müteġayyir oldı (2) ol işin sebebinden tefaḥḥuṣ eyledüm maʿlūmum oldı ki bir düşmen saña (3) söz naḳl eylemiş ve sen aña inanmışsın ve çün ikinci yıl oldı gelmedüñ (4) ve baña iltifāt itmedüñ gitdüñ ġuṣṣam ziyāde oldı ve yoḫsulluḳ ve iḫtiyāc (5) ḥaddinden geçdi Allāha ilticā itdüm ve namāza ve duʿāya meşġūl oldum ve miḥrābda (6) başumı secdeye ḳodum ol ḥālde uyumuşum ḥażret-i Risāleti ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellemi (7) düşümde gördüm baña eyitdi melūl olma ki senden ötüri ol Ḫorāsānīye (8) ʿitāb eyledüm ve buyurdum ki geçmiş vaẓīfeyi saña virir min-baʿd ḳaṭʿ itmeye çün (9) uyandım Allāha şükr eyledüm çün seni gördüm bildüm ki geldüñ ki sebeb ceddüm (10) ʿitābıdur Ḫorāsānī eydür altı yüz dīnārı öñüne ḳodum ve ʿöẕr diledüm (11) ve elini öpdüm ve çıḳdum gitdüm **faṣl** ʿāḳil gerekdür ki ehl-i ṣalāh ḥaḳḳında (12) münafıḳuñ ve ḥāsidüñ sözini işitmeye ve iʿtiḳādını fāsid itmeye zīrā ki (13) Ḥaḳḳ Teʿālā her kimi ki faẓl ü ʿilmle ve ẕühd ü taḳvā ile ve ḥaseb ü neseb ve faẓāyille (14) sāyir ḥālḳuñ üzerine mümtāz eylese ḥāsidleri ve ṣāḥib-i ġaraẓları çoḳ olur (15) **el-ḥikāyetü'l-ḥādīyetu ʿaşere** menḳūldur ki bir ʿalevīye ʿavratı varıdı kütürüm (16) oldı idi on beş yıl o ḥāl üzere ḳaldı ve bir ḫıdmetkārı var idi ki (17) ḫıdmetine ḳıyām iderdi on beş yıldan ṣoñra bir gice ṣabāḥ ṭurdı mecmūʿ (18) aʿżāsı ṣıḥḥat bulmuş ve ḳamu ʿilleti zāyil olmuş ve anı bilenler ḥālinden taʿaccüb (19) eylediler ve ṣaġluġuñ sebebini ṣordılar eyitdi bir ḳulluḳcum vardı (20) ḳulluġumdan üşendi ve baña iltifāt itmez oldı çoḳ aġladum ve ol (21) bī-çārelükle Allāhdan ölüm diledüm ve dirilükden melūl oldum ol gice (22) melāletle yatdum düşümde gördüm ki bir kişi ḳatuma gelür ve ben yalıncuḳ yatmışum (23) ben eyitdüm ey fülān tañrıdan ḳorḳmaz mısın ve peyġāmberden utanmaz mısın ki

[76-b]

(1) ben bu ḥālde üzerüme gelürsün ben senüñ atañum didi ṣandum ki emīrü'l-müʾminīn (2) ʿAlī raḍiya'llāhu ʿanh ben eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn benüm ḥālüme naẓar eyle eyitdi (3) ben senüñ atañ Muḥammed Muṣṭafāyum ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem aġladum ve eyitdüm yā resūla'llāh (4) benüm içün Allāhdan ṣāġluḳ dile mübārek ṭuṭaġın depretdi ve bilmedüm ki (5) ne didi andan ṣoñra elüñi baña virdi idi elümi aldı ve beni çekdi ve tekyelendürdi (6) andan ṣoñra ṭuru gel didi eyitdüm nice ṭurayum iki elümi aldı ve beni (7) ṭorġurdı ve benümle birḳaç adım yürüdi andan ṣoñra beni gine yerde ḳodı (8) üç kez şöyle eyledi ve eyitdi Allāh Teʿālā ki saña ṣıḥḥat virdi Allāha (9) çoḳ şükr eyle çün uyandum ḫādime āvāz eyledüm ṣandı ki ḳażā-yı (10) ḥācet içün çaġıruram teġāfül eyledi ve cevāb virmedi çırāḳ yaḳ didüm (11) çıraḳ yaḳdı ol düşi ki gördüm ḥikāyet eyledüm eyitdi şāyed ki (12) Ḥaḳḳ Teʿālā saña ṣıḥḥat vire elümi aldı ve ṭorġurdı ben aña tekye eyledüm birḳaç (13) adım yüridi ve beni ḳodı üç kez şöyle eyledi dördünci nevbetde yalñuz (14) ṭuru geldüm ve yürüdüm ve ol günden beri ṣıḥḥat buldum **faṣl** (15) her-çend ki bunuñ gibi işi senüñ vehm-i bāṭıluñ muḥāl ṣayarısa Allāhuñ ʿināyetinden (16) ve ḥażret-i Risāletüñ duʿāsı berekātından ʿaceb degüldür **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣānīyetu ʿaşere** (17) rāviyān-ı aḫbār ve nāḳilān-ı āṯār şöyle rivāyet eylediler ki İbnü'l-fırāt (18) eyyām-ı vezāretinde Ebū Caʿfer bin Bisṭāmuñ helākine dāyimā ḳaṣd eylerdi (19) ve hemīşe ṣaʿb işlere ve mühlikelere viribdi ve Ca'ferüñ bir anası varıdı (20) ʿādeti bu idi ki Ca'ferüñ ṣıġarından kiberine degin her gice bir etmek Ca'ferüñ (21) başı altında ḳordı ṣabāḥ ol etmegi ṣadaḳa iderdi bir gün Caʿfer (22) İbnü'l-fırāt ḳatına geldi İbnü'l-fırāt eyitdi ananuñ ve kirde etmegüñ ḥikāyetini (23) baña naḳl eyle Ebū Caʿfer eyitdi bilmezem ilḥāḥ eyledi ve eyitdi ki elbetde dimek gerekmiş

[77-a]

(1) Ebū Caʿfer ṣūret-i ḥāli ḥikāyet eyledi İbnü'l-fırāt eyitdi dün bir tedbīr (2) eyledüm ki ol tedbīr tamām olsa helāk olurduñ gice düşümde gördüm ki (3) elümde yalın ḳılıc ve saña ḳaṣd itmişem ki helāk idem anañ gelür elinde bir girde (4) etmek nice ki ḳaṣd eyledüm ki seni helāk idem anañ ol etmegi ḳalḳān eyler (5) hīç saña ol ḳılıncdan elüm irişmez uyandum ḫavf baña müstevlī oldı (6) Ebū Caʿfer çün bu sözi işitdi günāhından istiġfār eyledi ve iʿtizāre (7) meşġūl oldı ve ortalarında muḥabbet ve dostluḳ gün-be-gün ziyāde oldı (8) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ṣadaḳa virmekde fāyide çoḳdur (9) ve her kim ki ṣadaḳa virmege mülāzemet eylese belādan ḫalāṣ bulur ve ne ḳadar ki (10) az olsa ḫ˘or görmeye ve ḥażret-i resūl ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem şöyle buyurur ki (11) *taṣaddaḳū ve lev bi şiḳḳi temretin* yaʿnī ṣadaḳa virüñ egerçi yarım ḫurmā olursa (12) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāliṣetu ʿaşere** ḥikāyet olındı ki İbni Ebī ʿAvn ki Muvaffaḳ Bi'llāhuñ (13) ṣāḥib-i şurṭı idi Ebū Caʿfer Kātib ile ṣadāḳatı var idi bir gün (14) Ebū Caʿfer ile vaʿde eyledi ki gice gele ve ṣoḥbet ideler vaʿdelerinden (15) birḳaç saʿāt geç oldı gelmedi Ebū Caʿfer bir ġulām viribdi tā geç geldüginüñ (16) sebebini maʿlūm ide ol ġulām geldi ve eyitdi ṣāḥib-i şurṭı siyāset (17) meclisinde gördüm ki bir kişi tāziyāne urur baña eyitdi uş vardum sen var (18) çün bir saʿāt geçdi ṣāḥib-i şurṭa geldi Ebū Caʿfer eyitdi geç geldüginüñ (19) sebebi ne oldı eyitdi ki dün gice düşümde gördüm ki binüp senüñ ḳatına (20) gelirem ve benümle bir ḳul var çün İsḥāḳ bin İbrāhīm el-Muʿṣab ḫarābesine (21) irişdüm bir pīr gördüm ʿaṣā elinde ve pāk ḳaftānlar egininde baña selām virdi (22) ve eyitdi seni bir işe delālet ideyüm ki ol işe ḳıyām itmekde çoḳ ṣevāb (23) vardur bilgil ki senüñ ḥabsüñde bir peyk vardur ki bu gün Medāyinden geldi

[77-b]

(1) ve bī-vaḳt şehre girdi ve ḳatle töhmet eylediler ve çoḳ dögdükden ṣoñra (2) maḥbūs eylediler ol ḳatīlüñ ḳātli bu laḥẓada bir çardaḳdadur bir ṭāḳ (3) üzerine ve adı fülān bin fülāndur bir kişi virib ki anı ṭutalar bu laḥẓada (4) yatur ve ḳanlu bıçaġı biledür ve ne maṣlaḥat görürseñüz idüñ çün uyandum (5) ʿasesleri çaġırdum ve bu gice ne vāḳiʿ oldı didüm eyitdiler ki bir boġazlanmış (6) kişi bulduḳ ve ḳatında bir peyk bulduḳ ṭutduḳ ve çoḳ dögdük iḳrār eylemedi (7) zindāna bıraḳduḳ ol peyki getürtdüm ve ṣūret-i ḥāli andan suʾāl eyledüm (8) eyitdi ki ben Medāyindenüm ve şehrümde ṣalāḥ u emānetle meşhūrum ve ṣanʿatum (9) peyklikdür ve sebeb-i maʿāşum anuñ ücretidür ve fülān bin fülān beni bu şehre (10) fülān bin fülāna virdi ve bir kīse mektūblar çıḳardı ve baña gösterdi (11) çün tīsoġāzında ḥavāle-i Baġdāda irişdüm yol üstünde bir ölü buldum (12) boġazlanmış çün anı gördüm ḳorḳu ġālib oldı bu eṣnāda ʿavānlar geldiler (13) ve beni ṭutdılar ve çoḳ dögdiler ve zindāna bıraḳdılar Allāh Allāh feryaduma yetiş (14) ve ḳanumı nā-ḥaḳ yere dökme eyitdüm Ḥaḳḳ Teʿālā saña ferec virdi var işine (15) git ol ʿasesleri aldum ol pīr didügi yere vardum bir kişi buldum (16) esrik ve ḳanlu bıçaḳ elinde ve eydürdi ki ol ḳaḥpe ʿavratluyı mecrūḥ eyledüm (17) ve eger ölmüş ise ben öldürdüm buyurdum ṭutdılar ve elini baġladılar ve ḥapse (18) bıraḳdılar emīrü'l-müʾminīn Muvaffaḳ ḳatına vardum ve ol tevfīḳle ki Ḥaḳḳ Teʿālā (19) baña erzānī ḳıldı iʿlām eyledüm buyurdı ol yerde ki cināyet eyledi ol (20) cāniyi ol ḳadar uralar ki cān teslīm eyleye ve andan ṣoñra ol yerde dāra (21) aṣalar ve şimdiye degin emīrü'l-müʾminīn buyurduġını tenfīz itmege meşġūl idüm (22) ve sebeb-i teʾḫīri ol maṣlahatuñ taḳdimi idi faṣl bu ḥikāyetde (23) tenbīh vardur şuña ki maẓlūm ve bī-günāh egerçi teḥlikeye düşse ümīddür ki

[78-a]

(1) Ḥaḳḳ Teʿālā ana yārdım eyleye ve bī-günāhluġı ẓāhir ola ve ẓālim günāhkār egerçi (2) ṣıḥḥat ve selāmetde olsa ümīddür ki mübtelā u muvaḫaza ola ve ḳahhār ve müntaḳim (3) ẓālimden ol maẓlūmuñ ḥaḳḳını ala **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu ʿaşere** ḥikāyet eyledi (4) Ebū'l-ferec el-Kātib ki bir vaḳt Ḥālebde rencūr oldum şöyle ki ḳamu endāmum (5) ḳurudı ve be-ġāyet żaʿīf ü naḥīf oldum ve bu ḫastaluġı üç yıla degin (6) çekdüm mecmūʿ ṭabībler muʿāleceden ʿāciz ḳaldılar ve dirlükden el yudum (7) ve bir dostum var idi ehl-i Ḥālebden ki dāyimā ʿiyādetüme mülāzemet iderdi (8) ve her gün ki gelirdi be-ġāyet cezaʿ u fezaʿ iderdi ve beni gördükleyin aġlardı (9) bunuñ bu ḥālini görürdüm melāmetüm artardı ve żaʿfum ziyāde olurdı (10) kendümle fikr eyledüm ki ġulāma diyem ki ol Ḥālebīye ide yā zaḥmet çeküp gelmeye ve (11) yā gelirse aġlamaya ve melāmet iẓhār itmeye bu fikrde idüm ki nā-gāh ġulāma (12) dimedin geldi çün anı gördüm incindüm ki nā-gāh ʿādetini ala ala diledüm ki (13) fikr eyledügümi ol nesne dimeden diyem benden sebḳat itdi ve eyitdi (14) beşāret olsun ki ḫoş olursun ben eyitdüm neden bilürsün eyitdi (15) dün gice düşümde gördüm ki emīrü'l-müʾminīn ʿAlī ile Ṣıffīnde şehīd (16) olanlaruñ maḳberesinde gezerdüm ki bir cemʿa irişdüm bir ḳubbeyi ṭavāf iderler (17) ṣordum ki bu ne ḳubbedür eyitdiler ʿAmmār bin Yāsirüñ ḳabridür ol ḳubbeye (18) girdüm bir senīle gördüm açıḳ ve içinde bir pīr oturmuş aḳ ḳaftānlar (19) giymiş ve başında ve gövdesinde tāze cerāḥatler ve yüzi ve ṣaçı ḳanla (20) bulaşmış ve ḫalḳ iderler ki ʿAmmār bin Yāsirdür selām virdüm gördüm (21) her bir kişi gelür bir nesne ṣorar ol daḫı her birisine cevāb virir ben müteḥayyir (22) ḳaldum ki ne ṣorayum nā-gāh ḫāṭıruma sen düşdüñ eyitdüm yā seyyīdi (23) Ebū'l-Ferec ʿAbdu'l-Vāḥid bin Naṣru'ddin el-Maḫzūmiyi bilir misin belī didi eyitdüm

[78-b]

(1) anuñ mübtelā oldugunı bilir misin belī didi eyitdüm ḫoş olur mı (2) yā olmaz mı eyitdi belī ḫoş olur ammā senüñ bir oġlun vardur ki bu yaḳīn (3) zemānda ḫasta olur ölür çün uyandum senüñ ṣıḥḥatüñe sevindüm ammā (4) oġulcuġumuñ ḫaberine rencūr oldum oġulcuġı var idi üç yaşında (5) beş günden ṣoñra maḥmūm oldı on dördünci gün vefāt eyitdi ve ben (6) yāḳın müdetde ṣıḥḥat buldum **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ḫasta (7) Allāhuñ luṭfundan ve ṣaġlukdan nūmīd olmamaḳ gerekdür ki şāyed ki ʿināyet-i (8) [ilahi] ola ve ṣaġ ṣaġluġına iʿtimād itmemek gerekdür şāyed ki (9) nā-gāh ḫastaluḳ yā merg-i müfāce ḥāṣıl ola zīrā ki muḥyī ve mumīte mecmūʿ (10) nesne geñizdür **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisatu ʿaşere** İbrāhīm bin Mehdī ki Hārūnu'r- (11) reşīdüñ ḳardaşı idi şöyle ḥikāyet eyledi ki çün Hārūn mesned-i (12) ḫilāfete oturdı hīç bir vechile baña iltifāt itmezdi ve esbāb ü emlāküm (13) ḫarābluġa yüz urdı ve sehl müddetde çoḳ borc üzerüme cemʿ oldı (14) ve erzāḳ u edrāratüm kesildi bir gice ıżṭırāb ve perīşānluḳdan ḥālüm (15) müşevveş oldı ve ol ḥāl üzere yatdum emīrü'l-müʾminīn Mehdī düşümde (16) gördüm oturmuş ve ben öñünde ṭurmuşum ve ḥālümüñ perīşānluġından ḥikāyet (17) eylerem ve ḳarındaşum Hārūndan şikāyet iderem ol eṣnāda eyidürem yā emīre'l-müʾminīn (18) duʿā eyle ki Ḥaḳḳ Teʿālā benüm inṣāfumı andan ala ve baña itdüginüñ cezāsını aña vire (19) eydür *allahümme aṣliḥ ibne Hārūne* üç kez bu duʿāyı eyler ben eyidürem (20) yā emīre'l-müʾminīn ben anuñ ẓulmünden saña şikāyet eylerem ve dilerem ki yavan (21) duʿā eyleyesün sen eyü duʿā eylersün eyitdi eger Ḥaḳḳ Teʿālā aña ṣalāḥ erzānī (22) iderse ve senüñ ḥaḳḳuñda ʿamel-i ṣāliḥ iderse saña ne ziyān olur ve uş anuñ (23) ḳatına varuram buyurayum ki saña iḥsān eylesün ve iʿzāz u ikrāmda

[79-a]

(1) mübālaġa itsün ve borcuñı ödesün ve Dımışḳ vilāyetini saña virsün (2) ben şehādet barmaġumla Dımışḳ ṭarafına işāret eyledüm ve azırġanub Dımışḳ (3) Dımışḳumı direm ol baña eydür müsebbiḥa barmaġuñı depredürsen ve Dımışḳı (4) azırġanursan bu dünyādur nice ki dünyāda naṣībüñ azdur aḫiretde (5) naṣibüñ çoḳ olur bunı eyitdükden ṣoñra uyanuram müsebbiḥenüñ maʿnāsını ṣordum (6) bilmezem bir müʾezzinüm varıdı añı çaġırtdum müsebbiḥenüñ maʿnāsını ṣordum (7) eyitdi ʿAbdu'llāh bin ʿAbbās sebabe barmaġuñ adını müsebbiḥe ḳoyupdur ammā (8) emīrüñ suʾāline sebeb nedür ol düşi aña didüm andan eve girdüm (9) ve döşek üzerine oturup müʾezzinle şöyleşürdük emīrü'l-müʾminīnden (10) adam geldi be-tiz seni emīrü'l-müʾminīn çaġırır didiler ben ol düşe iʿtibār (11) itmedüm ve be-ġāyet ḫavf baña müstevlī oldı ve eyitdüm mebādā ki bu vaḳt (12) baña bir ziyān irişdüre teġafül ü tekāhül iderdüm ve maḳṣūdum teʾḫīrden (13) bu idi ki gice varmıyam gündüz varam ki cemāʿat ḥużūrunda yā utanup (14) baña bir ziyān irişdürmeye yā eger ḳaṣd eylerse baña şefāʿat iderler elbetde (15) ilḥāḥ eylediler ki emīrü'l-müʾminīne icābet eyle bi'ż-żarūrī bindüm ve ḫavfıla (16) darü'l-ḫilāfete müteveccih oldum içerü Hārūnuñ ḳatına çaġırdılar çün (17) içerü girdüm Hārūnı gördüm döşek üzerine oturmuş aġlar beni (18) gördi eyitdi saña and virürem ki bu gice hīç düş gördüñ mi eyitdüm (19) belī şimdi emīrü'l-müʾminīni gördüm çün benden bu sözi işitdi aġlaması (20) ve zārluġı ziyāde oldı andan ṣoñra eyitdi benden şikāyet mi eyledüñ (21) ve benümiçün yavan duʿā mı diledüñ yā emīre'l-müʾminīn belī didüm ammā ol yavan (22) duʿā eylemedi belki eyü duʿā eyledi ve ne ki gördüm idi min-evvelihi ilā-aḫirihi (23) taḳrīr eyledüm Hārūn eyitdi bu laḥẓada benüm ḳatuma geldi ve ol saña

[79-b]

(1) ve sen oña ne didüñ ise taḳrīr eyledi ve saña vaʿde eyledügine vefā eyledi (2) va'llāhī ki buyrugunı ṭutayum ve ṣıla-ı raḥmi yerine getüreyüm andan ṣoñra ṣordı ki (3) borcuñ ne ḳadardur eyitdüm biñ dīnārdur buyurdı ḫazīneden (4) ödediler ve eyitdi eve varma ki ben namāz ḳılayum ve senüñiçün Dımışḳ (5) imāretine bir ʿalem düzeyüm ve devlet ü saʿādet ḳapusunı açayum ben anda (6) ṭurdum çün ṣubḥ namāzını ḳıldı serīr-i ḫilāfet üzerine oturdı (7) ve beni kaġırtdı ve iʿzāz ü ikrāmı nihāyete irişdi ve Dımışḳ begligine (8) bir ʿalem erzānī eyledi ve mecmūʿ-ı erkān ve aʿyān-ı devlete buyurdı ki rikābumda (9) evüme degin geldiler ve andan ṣoñra ḥālüm günden güne eyü oldı (10) **el-ḥikāyetü's-sādisetu ʿaşere** Vāḳidī ḥikāyet eyledi ki bir vaḳt teng destlük (11) ve yoḫsulluḳ baña yüz ṭutdı ve bayluḳ ve niʿmet arḳa virdi ve faḳr-u (12) iḫtiyāc nihāyete irişdi ve ramażān ayı ufuḳ-ı meşrıḳdan ṭulūʿ itdi (13) ve ramażānuñ ḫarcı bana müteʿazzir oldı bir ʿalevī dostum vardı bir rıḳʿa aña (14) yazdum ve biñ aḳçe ḳarż diledüm biñ aḳçeyi kīseye ḳomış ve mühr eylemiş (15) viribmiş ve hem ol laḥẓa ki aḳçe geldi bir dostumdan bir rıḳʿa geldi benden (16) ḫarc-ı ramażān içün biñ aḳçe ḳarż dilemiş ol kīseyi mühri ile aña virdüm (17) ve anı kendümden lāyıḳ ve evlā gördüm yarındası ol ʿalevī dostum ki (18) andan ḳarż aldum ve ol dost ki ben aña ḳarż virdüm ikisi geldiler (19) ve ol ʿalevī eyitdi ki luṭf idüp benden aldugın aḳçeyi n'eyledüñ (20) eyitdüm mühimme ṣarf eyledüm güldi ve ol kīseyi mühriyle öñümde ḳodı ve eyitdi ki (21) benüm bundan özge hīç nesnem yoġıdı ve ḫarc-ı ramażān içün ḳodum idi (22) çün sen luṭf idüp ol muḥaḳḳarı benden iltimās eyledüñ kendü nefsümden (23) seni iḫtiyār eyledüm ve saña virdüm ve muḥtāc-ı ḫarc-ı ramażān oldum bu dostuma

[80-a]

(1) bir rıḳʿa yazdum ve ḳarż diledüm ol kīseyi bi-ʿaynihā mühriyle baña virdi çün (2) kendü mührümi gördüm bu ḥāletden taʿaccüb eyledüm ve keyfīyyeti andan ṣordum (3) eyitdi ol vaḳt ki benden aḳçe diledüñ benüm yoġıdı virüpdüm Vākidī ki (4) dostum idi diledüm ve saña virdüm ʿalevī eydür oş ikimüz (5) ḳatına geldük ki bu aḳçe üçümüz ḳısmet iderüz ve ki anı ḫarc idince Ḥaḳḳ Teʿālā (6) bir ḳapu daḫı aça Vākidī eydür bilmezem ki üçümüzden ḳanḳımuz keremde muḳaddemdür (7) çün üçümüz ol aḳçeyi üleşdük sehl müddetde ol hisse tamām oldı ve bi-ʿaynihi (8) ramażānda muḥtāc ü faḳīr oldum bu endişede idüm ki ne tedbīr idem nā-gāh Yaḥyā bin (9) Ḫālid el-Bermekī ṣabāḥ beni ḳaġırdı ve eyitdi bu gice seni düşde bir ḥālde (10) gördüm ki düşvarluġa ve yoḫsulluġa ve faḳra ve iḥtiyāca delālet ider (11) ḥālüñi baña taḳrīr eyle didi ben o gizlü sırrı aña āşikār eyledüm ve benümle (12) ol ʿalevīnüñ ve ol dostuñ ḥikāyetini taḳrīr eyledüm çün ḥikāyeti (13) işitdi taʿaccübe ḳaldı ve eyitdi bilmezdüm ki keremde ve saḫāvetde ḳanḳınuz (14) muḳaddemdür buyurdı ki otuz biñ dirhem baña virdiler ve ol iki dostumuñ (15) her birisine onar biñ dirhem virdiler ve andan ṣoñra ḥālümüz eyü oldı (16) ve ol zaḥmet ü mażīḳden ḫalāṣ bulduḳ **faṣl** bu ḥikāyetde (17) fāyide budur ki delīl vardur keremüñ ʿuluvv-i derecesine ve kerīmlerüñ rıfʿat-ı (18) menzīletine ve bir fāyide budur ki bilesün ki nihāyet kerem oldur ki saña gerekeni (19) bir muḥtāca viresün **el-bābu's-sābiʿ** (20) bir cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki bir müşkil ḥādiṣeye ve żaʿīf vāḳıʿaya (21) yā dervīşlük ve faḳra mübtelā oldılar Ḥaḳḳ Teʿālā anlara bilmedükleri kişinüñ (22) sebebinden ve ummaduḳları yerden ḫalāṣ erzānī eyledi **el-ḥikāyetü'l-** (23) **ūlā** Tevārīḫ-i muʿteberde meẕkūrdur ve defātir-i muʿtemedde mestūrdur ki

[80-b]

(1) Muḥammed bin Zeyd el-ʿAlevī ki aña Dāʿī dirlerdi Ṭabaristān pādşāhı idi (2) ḳāʿidesi bu idi ki her yıl ki yeñi olurdı ve ṣāḥib-i ʿameller ve ḫarācīler (3) yeñi ḫarāca meşġūl olurlardı Beytü'l-māla naẓar iderdi her nesne ki (4) geçmiş yıluñ ḫarācından bāḳī ḳalsa ol vilāyetde olan Ḳureyş ḳabīlesinden ki (5) ḥaseb ü neseb ile meşhūr idiler anlara virirdi ve anlardan bāḳī ḳalanı (6) evlād-ı enṣāra ve fuḳara u ʿulemā u ḥuffāẓa virirdi bir yıl ʿādetince oturdı ki (7) ol mersūmları ve edrārları ehl-i istiḥḳāḳa vire evvel Benī Hāşīmīlere (8) naṣīb eyledi çün anlardan fāriġ oldı buyurdı ki ʿAbd-i Menāf ḳabīlesi (9) geldiler ortalarından bir kişi ṭurı geldi Dāʿī ṣordı ki ḳanḳı baṭındansın (10) ol kişi cevāb virmedi Dāʿī eyitdi meger Muʿāviye oġlanlarından mısın (11) ol kişi belī didi Dāʿī eyitdi meger Muʿāviyenüñ ḳanḳı oġlundansın ol kişi (12) cevāb virmedi Dāʿī eyitdi meger Yezīd oġlanlarından mısın belī didi (13) Dāʿī eyitdi ḫaṭā eyledüñüz bir velāyete ḳaṣd eyledüñüz ki anuñ melikleri ʿAlī Ebī Ṭālibdür (14) ve anlaruñla sizüñ ortañuzda ḳan ve ṭaleb-i ḳışaṣ vardur olaruñ ulusı (15) ve atalarını Ḥüseyn bin ʿAlī bin Ebī Ṭālibi öldürmüşsüz eger bu iş ki itdüñüz (16) cehlile itdüñüz ḳatı nā-dānmışsınuz ve eger ʿamden itdinüz kendünüz kendü (17) elünüzle tehlikeye bıraḳduñuz ol meclisde ḥāżır olan ʿalevīler çün bu sözi (18) Dāʿīden işitdiler her birisi ʿadāvet ü ḥaḳāret göziyle ol kişiye (19) naẓar eylediler ve ḳatline ḳaṣd itdiler Muḥammed bin Zeyd Ed-Dāʿī ḳaḳıdı ve eyitdi (20) sākin oluñ ki bunı öldürmekle emīrü'l-müʾminīn Ḥüseynüñ ḳışāşı ḥāṣıl (21) olmaz ve ol işden bunuñ ṣuçı yoḳdur ve ḥarāmdur ki bir kişi günāhı ile (22) bir kişiyi daḫı muʾaḫeẕe olına zīrā Ḥaḳḳ Teʿālā *ve lā teziru vāziretün vizre* (23) *uḫrā* buyurupdur va'llāhī ki eger birüñüz buña taʿarruż iderse yerine ḳışāṣ

[81-a]

(1) iderem didi andan ṣoñra Dāʿī buyurdı ki bir ḥikāyet naḳl eyleyüm işidüñ (2) ve dāyimā anuñla ʿamel idüñ atām ki Zeyddür naḳl eyledi atasından ki Manṣūr (3) ḫalīfedür ol vaḳt ḥacc eyledi bir ḳıymeti cevher ʿarż eylediler ki anuñ gibi (4) cevher görmemişdi ol cevherden Manṣūr ḳatı taʿaccüb eyledi Manṣūra (5) eyitdiler ki Muḥammed bin Hişām bin ʿAbdü'l-Meliküñ bir cevheri vardur ki bu cevherden (6) ḳıymetlüdür Manṣūr Rabīʿ ḥācibine buyurdı ki Muḥammed bin Hişāmı ṭaleb eyleye (7) ve ol cevheri andan ala ve buyurdı ki yarın Mescid-i Ḥarāmda ve cumʿa namāzını (8) ḳılduġumuzdan ṣoñra buyur ki ḥaremüñ ḳapularını pāyeler ve ḳufl uralar ve her bir (9) ḳapunuñ üzerine birḳaç muʿtemed kişiler müvekkel eyle ve bir ḳapuyı aç ve kendüñ (10) ol ḳapu üzerine otur ve hīç kimesne çıḳmasun illā ki anı ṣor ve kimdügin (11) bil elbetde Muḥammed bin Hişām bu mescidde olursa bu ṭarīḳle ẓāhir olur (12) çün yarındası oldı Manṣūr buyurdıgını Rabīʿ imtiṣāl eyledi Muḥammed bin (13) Hişām ḳıṣṣayı işitmişdi bildi ki maṭlūb kendüdür cān ḳorḳusundan (14) ve bīm-i helākdan ḫayrān u medhūş oldı ve ol ḫayretinüñ eṣeri üzerinden (15) ẓāhir oldı ol ḫāletde Muḥammed bin Zeyd bin ʿAlī bin Ḥüseyn (16) bin ʿAlī bin Ebī Ṭālibüñ gözi Muḥammed bin Hişāma düşdi anı be-ġāyet (17) ġamnāk u mütefekkir gördi kendü ile eyitdi bu kişi ṣāḥib-i vāḳiʿaya (18) beñzer iʿānet itmek levāzım-ı keremden ve ṭahāret-i nesebdendür ḳatına vardı (19) ve eyitdi ey fülān ne kişisün ve neden perīşān ḫāl ve perākende-ḫāṭırsun (20) vāḳıʿañ nedür ve ḫavfuñ kimdendür baña di ve Allāhuñ żamānında ol ve senüñ (21) maḳṣūduñı ḥāṣıl ve ḫavfdan seni emīn eylemekde bi-ḳaderi'l-imkān saʿy eylemekle (22) müteḳabbel oldum eyitdi Muḥammed bin Hişām bin ʿAbdü'l-Meliküm sen daḫı buyur ki (23) aduñ nedür ve nisbetüñ kimedür eyitdi ben Muḥammed bin Zeyd bin ʿAlī bin Ḥüseynüm

[81-b]

(1) raḍiya’llāhu ʿanhüm Muḥammed bin Hişām çün bu sözi işitdi ġāyet ḫavfdan (2) *innā li’llāhi ve innā ileyhi rāci’ʿūn* didi zīrā ki Zeydi Hişām nā-ḥaḳ yere öldürmişdi (3) eyitdi benüm atam senüñ atañla itdügünüñ mükāfātını ve cezāsını idersüñ (4) cāndan ümīdi kesmek gerek Muḥammed bin Zeyd eyitdi ey ʿammum oġlı endişe itme ki (5) Zeydi öldüren sen degülsün ve seni öldürmekle ol cebrüñ kesri (6) ve ol ḳanuñ ḳışāşı ve ol ẓulmüñ intiḳāmı ḥāṣıl olmaz ve benüm emṣālüme (7) ol lāyıḳdur ki el elem ele virem ammā senüñ maṣlaḥatuñ içün eger saña bir mekrūh (8) iş işlesem yā yüziñe nā-sezā söylesem ki mutażammın-ı ḥalāṣ ola beni maʿẕūr (9) ṭut Muḥammed bin Hişām eyitdi *el-emru ileyke ve enā mümteṣilü beyne yedeyke* (10) hīç teveḳḳuf u teʾḫīr itme ve ol nesne ki maṣlaḥatdur buyur tīz Muḥammed (11) bin Zeyd ridāsını Muḥammed bin Hişāmuñ boynına bıraḳdı ve ridāsını yaḳasıyla (12) berk ṭutdı ve çeke çeke cerr-i ṣaḳīlle ḳapuya getürdi çün Rabīʿüñ (13) gözi bunlara düşdi Muḥammed bin Hişāmuñ yüzine muḥkem bir ṭabanca urdı (14) ve Rabīʿ ḳatına getürdi ve eyitdi yā Ebā’l Faẓl bu ḫabīṣ bir devecidür (15) Küfeden develerini baña kirāya virdi bu şarṭla ki yine Küfeye ilede benden (16) ḳaçdı ve devesini bir Ḫorāsānīye virdi baña iki müvekkel vir ki eger yolda (17) Ḫorāsānīler bana teʿaddī iderlerse menʿ ideler Rabīʿ semʿān ve ṭāʿaten yā İbne (18) resūli’llāh didi tiz iki serheng Muḥammed bin Zeyde virdi çün ḥaremden (19) ṭaşra çıḳdılar ve emn yerine irişdiler Muḥammed bin Zeyd Muḥammed bin Hişāma (20) eyitdi yā ḫabīṣ ḥaḳḳümı virir misin vireyüm yā İbne resūli’llāh didi (21) ol serhenglere eyitdi çün iḳrār eyler siz zaḥmet çekmeñ dönüñ gidüñ (22) çün döndiler ridāsını boynundan aldı ve eyitdi Allāhuñ emānında (23) ne yere ki dilerseñ git Muḥammed bin Hişām başını öpdi ve eyitdi atam anam

[82-a]

(1) saña ḳurbān yā İbne resūli'llāh bir cevher-i nefīs ve bir dürr-i girānmāye (2) çıḳardı ve eyitdi teveḳḳuʿ iderem ki bu gevheri ḳabūl itmekle baña minnet idesün (3) ve beni müşerref eyleyesün Muḥammed bin Zeyd ḳabūl eylemedi ve eyitdi ben bir ḫānedāndanum ki (4) eyülük ve inʿām ideler ve mükāfātını almayalar māʿa-hāẕā ki bundan yaḫşī nesneden ki (5) senüñ ḳanındur geçdüm selāmetluġıla git ve Manṣūr şehrden gidince gizleñ (6) Muḥammed bin Hişām gitdi ve gizlendi ve Muḥammed bin Zeyd vāsıṭasıyla ḳurtıldı (7) çün Dāʿī bu ḥikāyeti tamām eyledi buyurdı ki ol emevī beni ʿAbdi Menāfla (8) oturdı aña daḫı naṣīb virdi ve birḳaç kul ḳoşdı ki meʾmene (9) irişdüreler **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki eger bir kişi (10) ḥasūdunı yā düşmenini bir beliyyete düşmüş görse ve ol bī-çāre bī-çārelüḳden (11) el etegüñe ursa gerekdür ki zebūn-küş olmaya ve geçmiş günāhdan geçe ve bir fāyide (12) budur ki eger bir ṣāḥib-i ḥācetüñ ḥācetini revā ḳılmaḳ müyesser olsa yā bir faḳīre (13) inʿām eylemek erzānī olsa gerekdür ki menʿ u ezā ile mükedder eylemeye (14) ve bile ki nihāyet mürüvvet ve ġāyet seḫāvet oldur ki iḥsānına ʿivāż ummaya (15) ve eger bir ṣāḥib-i vāḳıʿaya yārdım itse gerekdür ki mükāfāt ü mücāzāt (16) teveḳḳuʿ eylemeye **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu** Rāviler şöyle rivāyet eylediler ki İskender-i (17) Ẕü'l-ḳarneyn çün vilāyet-i Çīne irişdi ol vilāyetüñ nevāḥīsinde (18) ḳondı gicenüñ yarısı çün geçdi ḥācib geldi ve eyitdi Melik-i Çīnüñ (19) resūli geldi ve icāzet diler İskender gelsün didi çün ilçī içerü (20) girdi selām virdi ve ḫıdmet maḳāmında ṭurdı ve eyitdi eger pādşāh (21) ṣavāb görürse buyursun ki ḫalvet eyleyeler tā bir nice kelām ḫażrete ʿarż (22) eyleyem İskender buyurdı ḫāżırlar gitdiler meger ḥācib gitmedi ilçī eyitdi (23) benüm sözümi melikden özge kimesne işitmemek gerekdür İskender buyurdı ki

[82-b]

(1) ilçīyi teftīş eylediler ve iḫtiyāṭda mübālaġa eylediler ilçī üzerinde silāḥ (2) bulamadılar İskender eline yalın ḳılıç aldı ve ilçī yerinde ṭurdı ḥācibi daḫı (3) çıḳardılar andan İskender buyurdı ki ne sözüñ vardur ʿarż eyle ilçī eyitdi (4) ey pādşāh-ı ruy-i zemīn ḥaḳīḳat bil ki ben Çīn pādşāhıyum ilçī (5) degülüm senden suʾāl itmege geldüm ki benden maḳṣūduñ nedür ve rıżāñ ne ile (6) ḥāṣıl olur ki eger mümkin ise taḥṣīlinde saʾy ideyüm ve sen ve ben ṣavāşa (7) muḥtāc olmayuz İskender eyitdi neden benden emīn olduñ ve ne içün (8) nefsüñi tir belāya nişāne eyledüñ ve iḫtiyār ile kendüñi varṭaya bıraḳduñ (9) ve esīr eyledüñ Melik-i Çīn eyitdi andan ötüri ki bildüm ki sen ʿāḳil (10) pādşāhsun ve ortamuzdaʿ adāvet-i ḳadīmi ve ḥased ve ṭaleb-i ḳışāş (11) yoḳdur ve beni öldürmekle mülk-i Çīn saña müsellem olmaz zīrā ki beni öldürseñ (12) ehl-i Çīn bir pādşāha daḫı beyʾat iderler ve maḳṣūduñ ḥāṣıl olmaz (13) ve pādşāhlar ḳatında şerm-sārluḳ olur İskender-i Ẕü'l-ḳarneyn (14) çün bu sözi işitdi başını aşaġa eyledi ve bir sāʿat fikr eyledi (15) ve bildi ki ʿāḳīl kişidür andan eyitdi ki senden üç yıluñ ḥāṣılını (16) dilerem ve bundan ṣoñra vilayet-i Çīnüñ maḥṣūlatınuñ yarısını her yıl baña (17) viresün Melik-i Çīn eyitdi bundan özge maḳṣūd var mıdur yoġ didi (18) Melik-i Çīn ḳabūl eyledi semʿān ve ṭāʿaten didi İskender eyitdi bu ḳadar (19) nesneyi baña virecek olursan ḥālüñ nice ola eyitdi şöyle ola ki (20) eger baña ḳaṣd eylese üzerüme ẓafer bula ve dost ṣıġınsa (21) maḫrūm ola İskender eyitdi eger iki yıluñ irtifāʿına iḫtiṣār eylesem (22) nice ola eyitdi didügümden biraz āsānter ola İskender eyitdi (23) eger bir yıluñ irtifāʿına ḳanāʿat eylesem nīce ola Melik-i Çīn eyitdi mülk ü

[83-a]

(1) leşkerüñ işinde noḳṣān olmaya ammā taḥṣīl-i murādāta ve istīfā-i (2) leẕẕāta ḳudretüm olmaya İskender eyitdi eger bir yıluñ ḥāṣılınuñ s̱ülüs̱üne rāżī (3) olsam

nice ola eyitdi bir s̱ülüs̱i fuḳarā u mesākīne ḫarc ola ve bir s̱ülüs̱i (4) maṣāliḥ-i leşkere ve müʾennāt-ı melike ṣarf ola İskender eyitdi s̱ülüs̱e rāżī olduḳ (5) Çīn pādşāhı ḥamd u s̱enā eyledi ve çıḳdı çün ṣabāḥ oldı (6) gün toġduġuyla muḳārin leşker-i Çīn çekirge ve ḳarınca ṣaḥşınca irişdi (7) İskender leşkerini girdā-gird ḥālḳa gibi ṭutdı İskender leşkeri ile ḥayrān (8) olup ḳatı ḫavf müstevlī oldı biʾż-żarūrī at arḳāsına geldiler (9) ve ṣavāşa yerāġ eylediler ve İskender daḫı bindi çün Melik-i Çīn İskenderi (10) gördi fīʾl-ḥāl merkebinden indi ve ḫürmet eyledi İskender eyitdi bize (11) ġadr eyledüñ ve ṣulḥıla bizi aldaduñ ve ceng yerāġını eyleyüp leşker ile üzerimüze (12) geldüñ Çīn pādşāhı eyitdi ḥāşā ki benden mekr u ġadr gele ben hemān ol (13) ḳavl üzerineyüm ki pādşāh-ı ruy-i zemīn ile eyledüm ammā ṣabāḥ leşker ile (14) geldüm bunuñ içindür ki melik-i muṭīʿ ve fermān-ı berdār olduġum żaʿfiye (15) ve ʿacziye ḥaml eylemeye ve leşkerümi yerāġumı ve şevket ü istiʿdādumı göre (16) ve bu ḳadar leşker ve yerāḳ ki pādşāh naẓarına getürdüm leşkerümüñ ʿöşr-i ʿaşīrīdür (17) ammā çün gördüm ki Ḥaḳḳ Teʿālā ne yere ki melik müteveccih olursa nuṣret ü ẓafer virir (18) ve az leşker ile çoḳ leşker üzerine manṣūr u muẓaffer eyler bildüm ki taḳdīr-i (19) rābbaniyye ve ḳażā-i asimāniye defʿ mümkin degüldür ve muḳāvemet ve müdāfaʿat (20) fāyide itmez nāçār inḳiyād u imtiṣālle telaḳḳī eyledüm ve melike muṭīʿ olmaḳda (21) Allāha ṭāʿat eyledüm ve bu tevāżuʿ teẕellüli Allāhuñ buyruġıyla eyledüm İskender (22) eyitdi ḥayf ola senüñ gibi kişiden nesne teveḳḳuʿ eyleyeler senden ʿāḳil (23) ve kāmil pādşāh görmedüm seni evvel diledügüm nesneden muʿāf ve müsellem eyledüm

[83-b]

(1) ve işbu laḥẓa buyurdum ki tamāmet leşker vilāyet-i Çīnden çıḳsunlar Melik-i Çīn (2) eyitdi ciḥān ḫalḳı baña diyeler ki senüñ gibi pādşāh benüm vilāyetüme irişse (3) ve ben aña ḫıdmet eyleyemem İskenderi gitmeye ḳomadı ve İskender andan diledüginüñ (4) iżʿāfını İskendere viribdi **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide (5) budur ki

ʿuḳalā ve erbāb-ı faẓılla egerçi ortada ʿadāvet olsa iḫtilāṭ (6) ziyān eylemez zīrā ki kemāl-i ʿāḳille ʿavāḳıb-ı umūra naẓar olınsa ḫavf u ʿadāvet (7) mürtefiʿ olur şöyle ki İskender Çīn pādşāhına ḳādir olduḳdan ṣoñra (8) ʿavāḳıb-ı umūra naẓar eyledi ve anı incitmedi ve ṭutmadı ve ziyān eylemedi (9) ve ortadan ʿadāvet mürtefiʿ oldı ve bir fāyide budur ki dost-ı nā-dān (10) mecālesetinden ve ṣoḥbetinden perhīz u ḥaẕer itmek gerekdür ki ḫavf ola ki (11) cehl ü nā-dānluġıla andan bir fiʿil ṣādır ola ki ol dost-ı cāhilüñ (12) iʿtiḳādında ol fiʿil eyü ola ammā ḥaḳīḳate naẓar eylesün sebeb-i helāk ola (13) ve bir fāyide budur ki her-çend ki bir pādşāhuñ aʿvānı ve enṣārı ve leşkeri (14) ve ḳuvveti ve ḳudreti çoḳ olsa düşmen ile mādām ki mümkindür luṭfla (15) deprene ve ṣulḥ ḳapusından gire *edfaʿ bi'lletī hiye aḥsenü* ile ʿamel ide (16) ve leşkerine ve ḳuvvetine ve mālına tekye itmeye ki ḫarb ü cengüñ ʿāḳibeti vaḫimdür ki (17) eger maġlūb olursa cān u māl ve manṣıb u menāl helāk olur eger (18) manṣūr ve muẓaffer olursa ṯānī ḥālde düşmenüñ bir vechiyle intiḳāmından (19) emīn olınmaya ve bu işde Melik-i Çīn ile İskender ḥikāyeti kendüne īmām ide (20) **el-ḥikāyetü'ṯ-ṯālisetu** İsḥaḳ bin İbrāhīm el-Mūṣilī ki ekābir-i Baġdāddan idi (21) ve muḳarreb-i dārü'l-ḫilāfet idi ve bir cemāʿat-i keṯīr anuñ ḥimāyetinde rūzgārı (22) ḫoş geçirürlerdi bir ḳulu varıdı Fettaḥ adlu sarāya ṣu çekmege müteʿayyin (23) olındırurdı bir gün İsḥaḳ bu ġulāmı gördi eyitdi ḫaberüñ nedür ve ḥālüñ

[84-a]

(1) nīcedür ol ġulām eyitdi nīce olsun ki bu sarāyda bunca kişinüñ (2) içinde senden ve benden bedbaḫt ve renckeş yoḳdur zīrā ki ḳamusınuñ (3) etmegin sen boynuña almışsın ve ṣuyunı ben boynuma almışam İsḥaḳ güldi (4) ve bu söz ol ġulāmdan ḫoş geldi ve eyitdi ne dilersen dile ol (5) ġulām eyitdi ḥācetüm budur ki beni āzād eyleyesün ve bu iki ḳatırı baña (6) bağışlayasun İsḥaḳ fī'l-ḥāl anı āzād eyledi ve ol iki ḳatırı aña bağışladı (7) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki eger bir kişiye Ḥaḳḳ Teʿālā ʿizzet ü (8) ḥürmet ve māl ü celālet erzānī itmiş olsa kendünden aşaġa bir

kişiden (9) bir laṭīfe yā bir medḥ yā bir münāsib ḳulluḳ ṣādır olsa gerekdür ki fi'l-ḥāl (10) aña ʿaṭā erzānī ide tā kendü göñline anuñ laṭīfesi nīce ki ḫoş oldı (11) anuñ göñlini ʿaṭāyla ḫoş eyleye **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** Meʾmūn ḫalīfe (12) ḥikāyet eyledi ol vaḳt ki ben Ḫorāsānda idüm ve ḳarındaşum Muḥammed Emīn (13) Baġdādda ḫalīfe idi ve ʿAlī bin ʿĪsā bin Hāmānīyi leşker-i cerrār ile ḳaṣduma (14) gönderdi ve ben Ṭāhir bin Ḥüseyni ʿAlī bin ʿĪsā ṣavāşına gönderdüm (15) maʿ-haẕa çoḳ leşker (ve ḳuvvet-i yerāḳ var idi ve Ṭāhir ile olan leşker żaʿīf ü bi-istiʿdād idi ve ḳıyāsımuzda bu idi ki leşkerden bir kişi saġ) [25]selāmetluġıla gelmeye ve ḫazīnede hīç māl ḳalmamışdı ve ehl-i (16) leşker be-ġāyet teng-dest ü muḥtāc olup benden ʿulūfe dilediler ve ḥāl şuna (17) irişdi ki ḳaçmaġa niyyet eyledüm *ve'l-firāru mimmā lā-yuṭāḳa min-süneni'l-mürselīne* (18) oḳudum ammā bilmezdüm ki ḳanḳı ṭarafa varam ve kime ṣıġınam ve olduġum yer bir muḥkem (19) köşk idi ve demir ḳapuları varıdı ve ol köşküñ manẓaraları var idi ki (20) kāh ḳāhī ol manẓarada otururdum ṣaḥraya ve leşkergāha naẓar iderdüm (21) ve benümle ḫavāṣdan ve ġulāmlardan on altı adam vardı nā-gāh köşküñ (22) ḳapusında leşkerden ġavġā kobdı Faẕl bin Sehl ḳatumda idi köşküñ (23) ḳapusunı yapuñ deyü buyurdı ʿavām-ı leşkerden āvāz çıḳdı ve her ne kim ḳubḥda

[84-b]

(1) nihāyetde idi beni atañla sögerlerdi ve köşküñ ḳapusını ve dīvārını yıḳmaġa (2) ḳaṣd eylediler Faẕl eyitdi ṭuruñ köşküñ üzerine çıḳalum eyitdüm (3) yuḳaru çıḳmaḳda ne fāyide ola ki bu sāʿatde bu ḳavm gireler ve beni ṭutalar (4) Faẕl ilḥāḥ eyledi ki yuḳaru çıḳalum ve ġaraẕı bu idi ki baña giç irişeler (5) ben ḳaṣd eyledüm ki köşküñ ḳapusından yā bir manẓaradan ḳaçam ve gizlenem fırṣat (6) bulamadum zīrā ki köşküñ cevānibini ve eṭrāfını iḥāta itmişlerdi bi'ż-żārurī (7) köşküñ ṭamına çıḳdum

[25] Bu satır sayfa kenarına yazılmıştır.

ve Faż̧l and içerdi ki bu köşkden inemezsün illā (8) ḫalīfe olup inersün ve ben anuñ sözini masḫaraya alırdum ve anı incidürdüm (9) ve gümān iderdüm ki bu sözi söylemekden murādı beni delirtmekdür çün (10) benüm ṭama çıḳduġumı ol cemāʿat bildiler işlere be-cidd oldılar ve ḳatı söze (11) ve sögmege meşġūl oldılar ve ben Faż̧l bin Sehle ḳaḳırdum ki beni ḳomaduñ ki (12) gidem ve ol nesne ki ṣavabdur idem ol elinde uṣṭurlāb ṭutup ḳasem (13) iderdi ki bundan ḫalīfe olmayınca inemezsün ve ben andından incinürdüm (14) tā aña degin ki odun getürdiler ve köşkü yaḳmaġa ḳaṣd eylediler ben eyitdüm (15) be-herḥāl ölmek gerek kendümi ʿaşaġa atayum şāyed ki ḫalāṣ bulam yā beni görüp (16) ḥayā iderler Faż̧l ayaġuma düşerdi ve elümi öperdi ve and içerdi ki (17) elbetde de ḫalīfe olup inersün ve baña and virirdi ki ṣabr eyle çün ümīd-i (18) ḫalāṣında münḳaṭıʿ oldı ve zaḥmet nihāyete irişdi ve Faż̧l eyitdi Allāh (19) ḥaḳḳiçün ki Allāhdan faż̧l irişdi ve ferec geldi ve ṣaḥradan bir ḳaraltu (20) görindi ve her laḥẓada yāḳīn olur bu sözden ḫışmum ziyāde oldı (21) ġulāmlar eyitdüm baḳuñ hīç nesne göresüz didiler ol cemāʿat köşki (22) yıḳmaḳda sürʿat iderlerdi diledüm ki Faż̧lı ṭamdan ʿaşaġa atam (23) bir ġulām eyitdi bir sevād görürem ki bu ṭarafa müteveccihdür gelür ve çün

[85-a]

(1) bir laḥẓa oldı eyitdi bir kişidür deveye binmiş geliyor çün ol kişi yāḳın (2) geldi bir pāre bezi bir aġaç başına baġlamışdı el-büşra el-büşra dirdi (3) çün ḳapudaġı leşker bunı gördiler müteferriḳ oldılar ol şaḫṣ irişdi (4) ve eyitdi beşāret ki ʿĪsā bin Hāmānī öldürdiler ve leşker müteferriḳ oldı ve Allāh (5) Teʿālā emīrü'l-müʾminīn Meʾmūna nuṣret ve ẓafer erzānī eyledi ve ʿĪsā başı (6) oş yerdedür ol ġavġā çün bu sözi işitdiler şādluḳ eylediler (7) ve duʿāya meşġūl oldılar ve Faż̧l indi ve birḳaç ululardan getürdi (8) elüm öpdiler ve ḫilāfet mübārek olsun didiler ve ḫilāfet ü memleket (9) baña muḳarrer oldı ve müstaḳīm oldı **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki eger bir kişi (10) bir ṭarluġa giriftār olsa mehmā emken taḥammül ü ṣabr ide ve [….]

ıżṭırāb (11) eylemeye şāyed ki Ḥaḳḳ Teʿālā ferec erzānī ide eger Meʾmūn ḫalīfe Fażluñ ḳavline (12) iltifāt itmese ve ol köşkden taʿcīl idüp çıḳsa ferecten bī-naṣīb (13) olurdı ve bī-nihāyet renc çekerdi ve bir fāyide budur ki eger iki leşker (14) muḳābil olsa ve birisi az olsa ve birisi çoḳ olsa gerekdür ki çoḳ olan (15) çoḳluġına iʿtimāt itmeye ve az olan ümīdini kesmeye zīrā ki fetḥ u ẓafer ol (16) kişinindür ki Allāhuñ teʾyīdiyle müʾeyyed ola ve nuṣretiyle manṣūr ola (17) **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu** rivāyetdür ki Ebū'l-ḥasan bin Ebi'l-bāl İṣfahān (18) ʿamelini müteḳallid idi bir şeyḫ kibār-ı şüyūḥẓan maḥẓūl ve bī-ḳār idi ve ol (19) muʿṭalluḳdan ḥāli muḫtell olmuşdı ʿaṣḥāb-ı dīvāndan Ebū'l-ḥasana bir ʿamel (20) ümīdi ile terbiyetnāme ḥāṣıl oldı ve İṣfahāna vardı çün Ebū'l-ḥasana (21) irişdi selām virdi ve oturdı ve birḳaç nāme Ebū'l-ḥasanuñ öñüne (22) ḳodı ittifāḳan Ebū'l-ḥasanuñ ol vaḳtde ḥiddeti ve ġażabı var idi (23) çün çoḳ nāme gördi yüzini tırş eyledi ve birisini aldı ve oḳudı

[85-b]

(1) ve ḳalanına iltifāt eylemedi ve işine meşġūl oldı çün bir sāʿat geçdi (2) ol kişi eyitdi Ḥaḳḳ Teʿālā ʿömrüñe berekāt virsüñ ḳalān nāmeleri daḫı (3) müṭālaʿa buyuruñ ḳaḳıdı ve eyitdi ḳamusınuñ maʿnīsi birdür bu ibrām ü taṣdīʿ (4) niceye degin ola cāna geldüm ve bundan artuḳ ṭāḳatum ḳalmadı her birüñüz gelür (5) ve ʿamel teveḳḳuʿ ider ve ʿaṭā iltimās ider eger mecmūʿ dünyānuñ ḫazāyani benüm olsa (6) ṭamaʿañıza vefā eylemeye benüm ḳatumda saña hīçbir ḫayr u iḥsān olmayıser bu laḥẓa (7) işüñe tedbīr eyle ve baña zaḥmet virmeye ol kişi işüm olmadı Ebū'l-ḥasan (8) sözini tamām eyleyince andan ṭuru geldi ve eyitdi Ḥaḳḳ Teʿālā ḫayırla (9) cezā virsün ve çün şükr ü ṣenā ḳıldı ve ḫayr duʿāda mübālaġa eyledi (10) ve gitdi Ebū'l-ḥasan buyurdı ki ol kişiyi girü döndürdiler eyitdi (11) ey fülān beni masḫaraya mı alursun ne şükr yeridür ne vaḳt-i ṣenādur (12) eyülügüme yā ḳabīh sözüme yā yüz ḳatı söyledügüme yā seni kendümden nūmīẓ (13) eyledügüme mi ol kişi eyitdi maʿāẓa'llāh ki benden mekr ü Ḫudāʿ gele ḥażretüñizi (14) maʿẕūr ṭutaram zīrā ki

gelici gidici şöyle buyurduñuz çoḳdur ve anlaruñ (15) ibrāmumdan mübārek ḫāṭıruñuza żucret ü melālet ḥāṣıl olur pes eger baña (16) ḳaḳsañuz ve redd eyleseñüz ḥaḳ elüñüzdedür ve buna şükr eyledügüm ve ṣenā ḳılduġum (17) maḥallindedür ve be-ġāyet minnet-dārum ki meclis-i evvelde göñlüñdekini baña didüñ (18) ve bir ṭamaʿ ẕelīllüginden āzād eyledüñ ve ṣubḥ u şām ḳapuna mülāzemet rencinden ve (19) baña taʿabından ve ol cemāʿati ki şefīʿ u vesīle olalar ḫalāṣ ḳılduñ ve vech-i (20) maʿānī bir yerden daḫı tedbīr eylemek daḫı tenbīh eyledüñ ve ḳaftāncıḳlarum ve nafaḳacıġum (21) [işitmedin] ve düketmedin destūr virdüñ bunca iḥsān müsteḥaḳḳ-ı ṣenā (22) ve bunca kerem lāyıḳ-ı duʿā olmaya mı çün Ebū'l-ḥasan bu sözi işitdi (23) başın aşaġa eyledi ve ol kişiden çoḳ ʿöẕr diledi ve eyitdi ne ḳadaruñ

[86-a]

(1) senüñ ḥaḳḳında terbiyet ideler lāyıḳsun andan ṣoñraṣıyla buyurdı ve eyü ʿamel (2) erzānī ḳıldı ve ol kişinüñ ḥāli eyü oldı **faṣl** bu ḥikāyetde (3) bir fāyide budur ki eger ṣāḥib-i cāh u niʿmet ve mālik-i manṣıb u memleket olsun (4) ve bir ḥācetmend ḥācetini saña ʿarż eylese mādām ki mümkindür ḥācetini ḥāṣıl (5) eylemekde müsāraʿat eyle ve maḳṣūdını bitirmekde mübāderet ḳıl ve kendüñden (6) nūmīẕ ḳılma ve eger bir māniʿden ötüri ḥācetini ḥāṣıl eylemege ḳıyām eylemesüñ (7) bārī intiẓār-ı bārını aña yükleme ve tīzicik keyfiyyet-i ḥālini aña iʿlām eyle (8) tā ṭamaʿ-ı ḫāmle taḥṣīl-i maḳṣūddan girü ḳalmaya ve bu sebeble müsteḥaḳḳ-ı şükr ve (9) sezāvārı duʿā olasun şöyle ki İbni Ebi'l-bāʿl eyledi ve bir fāyide budur ki (10) luṭf u iḥsān ve kerem ü inʿām muḳābelesinde şükr ü ṣenā ve ḥamd u duʿā ḳılmaḳ (11) cümle-i vācibātdandur ve kim gerekse ider ammā kemāl-i insāniyyet andadur ki bir kişinüñ (12) saña ziyānı ve şerri irişse ve seni maḥrūm eylese anuñ şerrine ve seni maḥrūm eyledügüne (13) muḳābil şükr ü ṣenā eyleyesün tā isāʾeti iḥsāna mübeddel ola **el-ḥikāyetü's-** (14) **sādisetu** ḥikāyet eyledi Baġdāddan bir bāzergān ki Baġdādda (15) simsārluḳ ve dellālluḳ eylerdüm ve Ḫorāsāndan bir tācir ile muʿāmelem varıdı

(16) şöyle ki her yıl gelürdi ve dükkānumda otururdı ve andan baña her yılda (17) biñ aḳçe fāyide olurdı ittifāḳan bir yıl gelmedi ve ol fāyide ki baña andan (18) ḥāṣıl olurdı olmadı ḥālüm mükedder ve ḫāṭırum müşevveş oldı ve çoḳ (19) borc üzerüme cemʿ oldı ve borc isteyenüñ taḳāżasından dört yıl (20) dükkān ḳapusını açmadum ve gizlendüm dördünci yıl vaḳt-i mevsim geldi (21) eyitdüm ṭaşra çıḳayum ve Ḫorāsānī ḥālinden istiḫbār ideyüm şāyed gelmiş (22) ola ve ḥālüm anuñ sebebinden niẓām bula çün sūḳi Yaḥyāya vardum (23) Ḫorāsānī ḥālinden tefaḥḥuṣ u teftīş eyledüm hīç ḫaberini maʿlūm eylemedüm döndüm ki

[86-b]

(1) eve gelem kenār-ı Dicleye irişdüm gün ḳatı ıssı idi ve yāy günleri idi (2) havā-i ḥarāretini ve melātet-i ıssıluġını defʿ itmek içün Dicleye girdüm çün (3) Dicleden çıḳdum ḳaftānlarumı giymege meşġūl oldum nā-gāh ayaġum bir nesneye (4) ṭoḳındı baḳdum gördüm deriden bir hemyān içi ṭolu ḳaftānum altına aldum (5) ve eve geldüm açdum gördüm ki biñ dīnār imiş nefsümde şādluḳ ve ḳuvvet (6) ḥāṣıl oldı ve Allāhla ʿahd eyledüm ki çün ḥālüm eyü ola ol hemyānuñ (7) ṣāḥibini ṭaleb eyleyem bulursam ol hemyānı biñ dīnār ile bi-tamāmihi teslīm (8) eyleyem hemyānını ṣaḳladum ve biñ dīnāruñ baʿżısı ile borcum ödedüm (9) ve baʿżısını sermāye idindüm dükkāna geçdüm ve Ḥaḳḳ Teʿālā rızk ḳapusını (10) açdı şöyle ki iki yıldur sermāyem birḳaç biñ dīnār oldı her gāh (11) ḥacc vaḳti gelürdi ol hemyānuñ ıssını isterdüm hīç bulamazdum bir gün (12) dükkānda otururdum bir kişi geldi eski pāre pāre ḳaftānlar giymiş beñzi (13) ṣararmış yoḫsulluḳ ve açluḳ eṣeri üzerinde ẓāhir Ḫorāsān ellerinden (14) ṣandum ḳaṣd eyledüm ki bir aḳçe virem döndi ve baña arḳasını çevirdi ve tīz tīz (15) gitdi gümāne düşdüm ardınca yügrüdüm çün teʾemmül eyledüm gördüm (16) ol bāzergān-ı Ḫorāsānī imiş ki her yıl baña andan çoḳ fāyide irişürdi (17) ḥālinden taʿaccüb eyledüm ve eyitdüm ey fülān bu ne heyʾetdür ve saña ne oldı (18) ve māl ü menālüñ ḳanı aġladı ve sergüzeştüm çoḳdur didi ḥammāma

iletdüm (19) ve destār ü ḳaftān virdüm andan ṣoñra eve geldük çün ṭaʿām yimekden (20) fāriġ olduḳ taġayyür-i ḥāl ve zevāl-i mālına sebeb ṣordum eyitdi māl ü niʿmetüñ (21) çoḳluġını ḫod bilirsün bir yıl ʿādetümce yıraġ eyledüm ki bu ṭarafa gelem ve şehrimizüñ (22) begi beni çaġırtmış eyitdi bir ḳıymet-i cevherüm vardur ki ḫalīfeden özge kimesne (23) alamaz bir āl ayesincedür ol cevheri saña vireyüm ḫalīfeye ṣat ve bahāsınuñ

[87-a]

(1) baʿżısıyla ḳumāş al ve baʿżısını götür ol cevheri baña virdi ben daḫı (2) ol cevheri çün bir hemyān deriden dikdürdüm ve içinde bir astār itdürdüm (3) ve ol cevheri deri ile astār ortasında ḳodum ve ol hemyānda bin dīnār (4) kendüme ḳodum ve belüme baġladum çün Baġdāda irişdüm suḳ-ı Yaḥyā ḳatında (5) ṣuya girdüm çün ṣudan çıḳdum ḳaftānumı giydüm ve ol hemyānı ol yerde (6) unutdum gitdi yarındası ol vaḳt ḫāṭıruma geldi ṣuya girdügüm yere vardum (7) istedüm bulamadum ol maʿsiyeti kendüme asān eyledüm ve eyitdüm ol cevherüñ (8) ḳıymeti kīse üç biñ dīnār ola üç biñ dīnārı emīr-i şehre virem (9) ve ḫalāṣ bulam seferden ḳalmadum ḥacca vardum ve geldüm çün şehre irişdüm (10) üç bin dīnār şehr begine virdüm ve keyfiyyet-i ḥāli şerḥ eyledüm emīr-i şehr (11) mecmūʿ ʿaleme ṭamaʿ eyledi ve cevherüñ ḳıymeti elli bin dīnārdur didi beni (12) ṭutdı ve mecmūʿ mālumı nāṭıḳ u ṣāmıtdan aldı ve envāʿ ʿazāb u şikence eyledi (13) tā mecmūʿ emlākumı ve eşyāmı daḫı aldı andan ṣoñra yedi yıl beni muḳayyed ü (14) maḥbūs eyledi ve bu yedi yılda envāʿ-ı şedāyid ve eṣnāf-ı miḥen gördüm (15) bu yıl ekābir-i şehr şefaʿāt eylediler ve beni ḥapisden ḫalāṣ eylediler çün (16) ḫalāṣ buldum şamātat-i aʿdādan şehrde ulumadum Baġdāda teveccüh eyledüm (17) ve senüñ ḳatına geldüm ki senüñle meşveret eyleyem ki ḳanḳı işde muḳayyed olam ki (18) baña andan vech-i maʿāş ḥāṣıl ola ve dilenmege muḥtāc olmayam çün ḥikāyeti (19) tamām eyledi bildüm ki didügi hemyān benüm bulduġumdur ammā ol cevherden (20) ḫaberüm yoġıdı

eyitdüm ey fülān Allāh Teʿālā baʿżı mülki saña redd eyledi (21) ve ḥālḳdan seni bī-niyāz ḳıldı ol vaṣf eyledügüñ hemyānı ben bulmuşam (22) ve biñ dīnārını ḫarc eyledüm ve Allāhla ʿahd eyledüm ki her kim ki ol hemyānuñ (23) vaṣfını ide biñ dīnārı aña teslīm eyleyem ve ṭuru geldüm ve biñ dīnārı

[87-b]

(1) bir kīse ile getürdüm öñünde ḳodum eyitdi ol hemyān bi-ʿaynihi ṭurur mı (2) belī didüm bir naʿra urdı ve bir sāʿat bī-ḥoş oldı bir sāʿatden ṣoñra (3) ṭuru geldi ve Allāha secde-i şükr eyledi ve eyitdi buyur ki hemyānı getürsünler (4) buyurdum getürdiler öñünde ḳodılar hemyānuñ astārını sökdi ve bir āya denlü (5) ḳızıl yāḳūt pāresini çıḳardı şöyle ki şuʿāʿından ev rūşen oldı (6) ol ḫᵕāce ki bir ḳaftāna yāḳūta rāżī idi yāḳūt çün eline girdi (7) baña çoḳ şükr ü ṣenā ḳıldı ve altuna hīç iltifāt eylemedi çoḳ ilḥāḥ (8) eyledüm ki altunuñı al and içdi ki bir deve bahāsı ve yol nafaḳasından özge (9) nesne almayam elbetde ilḥāḥ eyledüm ve üç yüz dīnār virdüm aldı (10) ve bāḳisini baña ḫelāl eyledi ve yoldaşlar buldı ve sürʿatle şehrine müteveccih (11) oldı gelesi yıl girü geldi ḥāli ḫūb ve niʿmeti çoḳ olmuş ve ḥikāyet (12) eyledi ki çün şehre vardum aʿyān u ekābir-i şehre ḥikāyetümi naḳl eyledüm ve ol (13) yāḳūtı anlara gösterdüm ve anlaruñla emīr-i şehr ḳatına vardum ve ol yāḳūtı (14) virdüm ve sergüzeştümi söyledüm ol yāḳūtı aldı ve benden ne ki aldı ise (15) baña virdi ve kendü ḥāṣṣasından inʿām buyurdı ve çoḳ ʿöẕr diledi (16) ve ḫelālluḳ istedi ḫelāl eyledüm ve göñlüm ḫoş oldı ve ḥālüm eyülüge döndü (17) ve ticārete meşġūl oldum ve bu ḳamusınuñ emānetüñ ve diyānetüñ bereketindedür (18) **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki kişi gerekdür ki ẓālimler yüresine (19) yürinmeye ve emānetlerini ḳabūl eylemeye ve eger ḳabūlüne teklīf olınsa leṭāyif-i (20) ḫiyel ile reddine cehd ide ki nā-gāh eger ḥālel yā telef olsa ol bābda (21) müttehem u ḫāyin ṣayılur ve ġarāmet ü melāmetle muvāḫaza olınur şöyle ki (22) emīr-i Ḫorāsān

Ḫorāsānīye eyledi ve bir fāyide budur ki eger bir kişi bir nesne (23) bulsa ṭamaʿ eylemeye belki ol niyyet ile ala ki eger issi çıḳarsa issisine vire

[88-a]

(1) ve yaḳīn bil ki emānet ṣaḳlamaḳ kerīmler işidür **el-ḥikāyetü’s-sābiʿatu** ekābir-i tüccārdan (2) bir tācir ḥikāyet eyledi ki bir yıl ziyāret-i Beytu’llāha ḳaṣd eyledüm ve mālumdan (3) üç biñ dīnār ve çoḳ cevāhir bir hemyānda ḳodum ve belüme baġladum ve yola girdüm (4) bādiye içinde bir gün ḳażā-yı ḥācet içün oturdum ol hemyān belümden (5) düşmüş ve birḳaç fersaḫ gitdükden ṣoñra yoḳladum ve dönmek mümkin degüldi (6) ol mālı Allāh ḳatında vedīʿat ṣaydum ve eyitdüm bir yolda żāyiʿ oldı ki (7) maḳṣūdum Mescid-i Ḥarām ve meşāʿir-i ʿiẓām idi lā-cerem iḥtiyāc vaḳtinde (8) ʿivaż vire inşāʾa’llāh ol māluñ żāyiʿ olduġından melūl olmadum (9) çün ḥacc-ı islāmī eyledüm ve vaṭanına rücūʿ ḳıldum rūzgār ʿādetince benümle (10) bī-vefāluḳ ḳıldı ve ḥavādiṯ ü beliyyātüñ ḳapusını açdı ve miḥnetler ve şiddetler (11) mütevātir ü mütetābiʿ oldı ve ol māl ü menāl ve cāh u cemāldan hīç ḳalmadı (12) ve ol bayluḳ yoḫsulluġa ve ol ʿizzet ẕillete mübeddel oldı ve dostlar (13) ḫacāletinden ve düşmānlar şamātatinden vaṭandan avāre ve seferde ʿāciz ü (14) bī-çāre oldum ol sergerdānluḳda ittifāḳan bir gice bir köye irişdüm ve ol (15) gice ḳatı ḳarañu ve yaġmur idi ol köyde bir ḫarāb kārbānsarāyı var idi (16) anda nüzūl eyledüm ve ʿavratum ḥamile idi ittifāḳan ol ḫarābede vażʿ-ı ḥaml (17) eyledi baña eyitdi ey fülān benüm içün bir ḳūt ḥāṣıl eyle ve illā bu laḥẓada (18) helāk oluram benüm dünyādan bir buçuḳ dānik niḳram var idi ancaḳ (19) anı aldum ve düşe ṭura yaġmurda ve balçıḳda bir baḳḳāl dükkānına vardum ve (20) çoḳ tażarruʿ u zāriluḳ ḳıldum ki ol baḳḳāl dükkānını açdı ve ol bir buçuḳ (21) dānikle bir pāre yaġ ve uncuġuz ile bulamaç eyledi ve bir çanaḳa ḳoydı (22) ve baña virdi kārbānsarāya yaḳlaşdum ayaġum ṭayındı düşdüm çanaḳ (23) üvendi ve içindeki döküldi ol ḥāletden bir renc ü melālet ḥāṣıl oldı ki

[88-b]

(1) geçen miḥnetlere beñzemezdi ve cān u cihāndan ṭoydum ve ġāyet ġamm u żucretden (2) yüzüme birḳaç ṭapance urdum ve feryād u zārī eyledüm ve çoḳ aġladum (3) ol yāḳında bir sarāy var idi yüksek dīvārlu ve laṭīf pencerelü bir kişi (4) başın pencereden çıḳardı ve baña ḳaḳıdı ve eyitdi bu ne feryād u ġavġādur ki (5) bize uyḳuyı ḥarām ve ʿaşumuzı munaġġaṣ eyledüñ ben ḳıṣṣamı bi-tamāmihā şerḥ (6) eyledüm eyitdi bu ḳamu feryād bir buçuḳ dānik niḳra içün midür miḥnetüm egerçi (7) kemālde idi anuñ serzenişinden daḫı ziyāde oldı eyitdüm ey fülān (8) Allāh bilir ki falān yılda ḥacc yolunda filān menzīlde üç biñ dīnār ve cevāhir (9) u yevāḳīt hemyānla benden düşdi hīç melūl olmadum ve hīç göñlümde (10) anuñ gitdügünden bile eṣer ḥāṣıl olmadı şimdiki ḥālde żarūret ve dervīşlük (11) şuna irişdi ki bir buçuḳ dānik niḳra içün nevhā ve zāriluḳ iderem (12) zīrā ki dünyāluḳda andan özge nesnecügüm yoḳdur ben ve ʿavrādum ve oġulcuġum (13) yaḳīndür açluḳdan helāk oluruz tañrıdan ḳorḳ ve baña raḥm it (14) ve serzeniş itme ve ḥaẕer it ki ben giriftār olduġum belāya giriftār olmayasun (15) çün ol kişi sözümi işitdi buyurduġuñ hemyān nice hemyāndur didi (16) aġladum ve eyitdüm bunca ḳatı söz söyledüñ ve serzeniş eyledüñ yetmez mi ki (17) beni masḫara daḫı idersün hemyān ṣıfatını saña dimekde ne fāyide ola didüm (18) ṭuru geldüm ve birḳaç adım gitdüm ol kişi ardumdan çaġırdı ki gel al (19) ṣandum ki ṣadaḳa virir ḳatına vardum beni ṭutdı ve eyitdi hemyanuñ (20) sıfatını dimeyince elbetde seni komazam çün gördüm ki kurtulmazam hemyanuñ (21) ṣıfatını didüm çün sözden fāriġ oldı sarāya girdi ve baña gir didi (22) ʿavratuñ ve oġulcuġuñ ne yerdedür didi filān kāvrān sārāydadur didüm (23) ḳulluḳçu viribdi ehl ü ʿıyālümi getürdi ve ḥaremine aldı ve ışmarladı ki

[89-a]

(1) ḥālet-i nifāsda oġlancıġa ve añasına ne gerekse maṣāliḥi ḥāṣıl eyleñ ve sıtār (2) ü cübbe ve göñlek virdi ve ḥammāma iletdi ve bāña asāyiş ü raḥāt ḥāṣıl oldı (3) ve birḳaç gün ʿavratuñ ṣıḥḥat bulınca bunda ol didi on iki gün anda (4) oldum kāhi on dīnār kāhi yigirmi dīnār virirdi ve ben ġāyet luṭfundan (5) bunca bāña masḫaraluḳ itmiş iken taʿaccüb iderdüm andan ṣoñra eyitdi ne pīşe (6) bilürsün eyitdüm bāzergān kişiydüm ṣato bāzārda başīretüm vardur (7) eyitdi saña sermāye vireyüm ki şirketle ticāret idesün fermān senüñ didüm (8) iki yüz dīnār virdi ve eyitdi bunda beyʿ u şirāyıla ḳandasa gitme (9) sevindüm ve altunı aldum ve ticārete meşġūl oldum ve birḳaç günde ne fāyide (10) oldı ise getürdüm ve öñünde ḳodum sarāya girdi ve bir hemyān çıḳardı (11) ve öñümde ḳodı çün teʾemmül eyledüm gördüm ki benden düşen hemyāndur (12) ġāyet feraḥdan be-hūş oldum çün kendüme geldüm eyitdüm ey fülān (13) ferişte misin peyġāmber misin eyitdi adamum bunca yıldur ki bu hemyānuñ (14) ṣaḳlamasında miḥnet ü belāya giriftāram ol gice ki bu hemyānuñ nişānını virdüñ (15) diledüm ki saña viribdüm ammā ḳorḳdum ki feraḥdan helāk olasun ve kendü (16) mālumdan her gün on dīnār ve yigirmi dīnār virdüm ve iki yüz dīnār daḫı (17) virdüm ki şimdiki ḥālde hemyānuñ getürüp ki ḥelāl eyle ben hemyāndan mühri (18) getürdüm ve altununı virdüm ~~(ve iki yüz dīnārı daḫı virdüm)~~[26] ve çoḳ şükr ü (19) duʿā eyledüm ve yollar yırāġın düzdüm ve vilāyetüme vardum ve gün-be-gün vaḳtüm ḫoş (20) oldı **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki bir kişi nice mālı ve niʿmeti (21) çoḳ ve manṣıbı ve cāhı ʿālī olsa zevālinden dāyimā ḫāyif ü muḥeriz ola (22) zīrā mümkindür ki ol kemāl noḳṣāna ve ol feraḥ miḥnete mübeddel ola ve bir fāyide (23) budur ki bir kişi nice ki beliyyet ü miḥnetde olsa feraḥdan ve raḥātdan ümidīni kesmeye

[26] Üstü çizili kısım tekrar olduğu ve müstensih tarafından da çizildiğinden bizde metne sadık kalarak metin içerisinde üstü çizili olarak belirttik.

[89-b]

(1) mümkindür ki zaḥmet Allāhuñ luṭfıyla raḥāta mübeddel ola **el-ḥikāyetü'ş-şāminetu** (2) rāviyān-ı aḫbār ve nāḳilān-ı aṣār geçmiş rūzgārda şöyle naḳl eylediler ki (3) emīrü'l-müʾminīn Muʿḥannid Bi'llāhuñ ḫilāfetinde bir bāzergānuñ umerā-ı leşkerden (4) bir emīrüñ üzerine çoḳ mālı cemʿ oldı ve ol emīr ol bāzergāna mālı (5) edā itmekde taḳṣīr u teʾḫīr iderdi ve ṣāḥib-i ḥaḳḳa ḥaḳāret ü ẓulm iderdi (6) birḳaç nevbet ol bāzergān vezīr ve erkān-ı devlete ve muḳarrebān-ı ḥażrete ve ḥüccāb (7) u nevvāba şikāyet eyledi maḳṣūdı ḥāṣıl olmadı ol bāzergān şöyle (8) ḥikāyet eyledi ki çün nūmīd oldum bir gün dostlarumdan birisi baña eyitdi ki (9) seni bir kişiye delālet ideyüm ki mecmūʿ mālını ḫalāṣ eyleye ve kimseye muḥtāc (10) olmayasun beni aldı ve bir derzī ḳatına iletdi ki bir mescid ḳapusında derzīlük (11) eylerdi ve ḳırāʿet-i Ḳurʾāna meşġūl idi ol ḫayyāṭa mācerāyı şerḥ eyledi (12) çün ḫayyāṭa ḳıṣṣayı işitdi der-ḥāl ṭuru geldi ve bizümle ol emīr-i (13) ẓālimüñ sarāyına müteveccih oldı ben ol dostuma eyitdüm eyü eylemedüñ ki beni ve seni (14) ve bu pīri sögerler belki dögerler ve ihānet ü ḥaḳāret iderler zīrā ki (15) vezīr ve erkān-ı devlet şefāʿat eylediler fāyide itmedi bu pīrüñ şefāʿatine (16) ne ḳadar iʿtibār ide ol dost güldi ve eyitdi epsem ol Ḥaḳḳ Teʿālānuñ (17) bu pīr vāsıṭasıyla senüñ ḥaḳḳında luṭfına naẓar eyle çün ol begüñ (18) sarāyına irişdük ġulāmlar ve ḫıdmetkārlar ki şeyḫi gördiler taʿẓīm ü (19) iʿzāz eylediler ve elini öpdiler ve eyitdiler şeyḫüñ zaḥmet çeküp geldügüñe (20) sebeb nedür eger bir mühim varısa ki bizüm kifāyetümüz ile ḥāṣıl olur buyursun ki (21) ḫıdmet eyleyem ve eger emīrüñ ḥużūruna iḥtiyāc varısa şeyḫ saʿādetle (22) sarāya girsün ve otursun ki emīr buyurupdur şimdi gelir bāzergān eydür (23) çün şeyḫe bunlaruñ ʿizzetini ḥürmetini gördüm ümīdvār oldum şeyḫle sarāya girdük

[90-a]

(1) ve oturduḳ çün emīr geldi şeyḫi gördi iʿẓām u ikrām eyledi (2) ve eyitdi ki şeyḫüñ murādı ve maḳṣūdı her ne ise buyursun ki emrine (3) imtiṯāl ü inḳıyād idüp maḳṣūdını ḥāṣıl itmeyince ḳaftānlarumı çıḳarmazam (4) şeyḫ ol mācerāyı emīre didi ve bu laḥẓa dilerem ki bunuñ mālını edā idesün (5) ve bu ḳaytdan ḫalāṣ ḳılasun didi va'llāhī ki biş biñ dīnārdan (6) özge naḳdum yoḳdur anı iş bu laḥẓada teslīm eyleyem ve bāḳisi içün (7) rehn vireyüm ve ḥāżırları ṭānıḳ ṭutayum eger bir aya degin ḳamu mālı teslīm (8) eylemeyecek olursam rehni ṣata ve mālını ala der-ḥāl biş biñ dīnārı (9) virdi ve bāḳīsinden ötüri ṭutı virdi ve göñül ḫoşluġı ile gitdük (10) ve şeyḫi dükkānına degin iletdük ben ol biş biñ dīnārı şeyḫüñ öñünde (11) ḳodum ve eyitdüm bu ḳamusınuñ bereketüñden ḥāṣıl oldı dilegüm oldur ki ne ḳadar (12) gerekse alasın pīr eyitdi ben senüñle eyledügüm Allāh içündür senden ʿivaż almazam (13) al altununı Allāh berekāt virsün ben eyitdüm bir ḥācetüm daḫı vardur eyitdi (14) nedür eyitdüm oldur ki diyesün ki bu emīr benüm ḥaḳḳūmda vezīrüñ ve erkān-ı devletüñ (15) şefaʿātini ḳabūl eylemedi ve saña ne sebebden muṭīʿ oldı ve maḳṣūdı (16) ḥāṣıl eyledi baña eyitdi çün maḳṣūduna irişdüñ kerem eyle beni (17) işden ḳoma var işüñe git didi ilḥāḥ eyledüm gördi ki dimekden (18) özge çāre yoḳdur eyitdi ḳırḳ yıldur ki bu mescidde imāmet ü müezzinlik (19) eylerem ve vech-i maʿāşum derzīlükdendür bir gice maġrib namāzın ḳıldum ve mescitden (20) çıḳdum ki eve varam yol ortasında bir Türk gördüm esrük evinüñ (21) ḳapusunda bir ṣāḥib-i cemāl ʿavratı ṭutmuş onu ḳoymak ister ol ʿavrat (22) girmez feryād ider ve yalvarır çün ol ḥāli gördüm ol Türkden (23) ol ʿavratı derḫᵕāst eyledüm elinde buzdaġan var idi başuma urdı

[90-b]

(1) ve başumı yardı ve ol ʿavratı aldı evine girdi ben daḫı menzīlüme vardum (2) ve ḳanı yüzümden ḳaftānumdan yudum ve mescide vardum ve ʿişā namāzını (3) ḳıldum ve cemāʿati aldum ve ol Türküñ sarāyı ḳapusına vardum çün āvāzumı (4) işitdiler ol Türk ḳulları ile çıḳdılar ve ol cemāʿate ḳaḳdılar ve ortada (5) beni şol ḳadar dögdiler ki bī-ḥūş oldum cemāʿat beni götürmüşler ve evüme iletmişler (6) yarım gicede kendüme geldüm dīn ḥamiyyeti ve diyānet ṣalābeti ve ol şenīʿ ẓulmüñ (7) ġayretinden uyḳum gelmedi ve raḥātum gitdi eyitdüm ol Türk esrükdür ve evḳāt-ı (8) namāzdan ġāfildür ṭuru geleyüm ve bāñlıyayum ṣubḥ ṣanup ol ʿavratı (9) ṣalıvirsün başed ki benüm sebebümle ol ʿavrat ḥalāṣ bula ol żaʿaf u (10) ḫastaluġıla mināreye çıḳdum ve eẕān virdüm ve minārede muntaẓır oturdum ki (11) eger ol ʿavrat ol Türküñ sarāyından çıḳarsa fe-bihā ve illā ḳāmet daḫı (12) getürem tā ol Türk ṣubḥı yaḳīn bilüp ol ʿavratı ṣalıvire çün (13) bir laḥẓa minārede oturdum gördüm ki yol atludan ve yayadan ṭolmuş (14) ve meşʿale yanmış ve bir kişi çaġırır bu bī-vaḳt eẕānı oḳuyan kimdür ve ḳandadur (15) mināreden benüm ve bundayum didüm eyitdiler in ve emīrü'l-müʾminīnine imtiṣāl it (16) mināreden indüm Bedre ḥācibi gördüm ki ḫāṣ ḥācib idi ve medār-ı memleket (17) idi beni emīrü'l-müʾminīn Muʿḥannid Bi'llāh ḥażretine iletdiler baña eyitdi (18) saña ne bāʿiṣ olur kim bī-vaḳt eẕānla ḫalḳı maġdūr idersün ve oruc olanları (19) vaḳt-i mubāḥda yimekden ve içmekden menʿ idersün ve ʿasesleri ṭūfandan (20) ve pāsbānları ḥarāsetden meşġūl eylersün eyitdüm emīrü'l-müʾminīn heybetinden (21) eymen eylesün ṣūret-i ḥāli ʿarż eyleyem emān virdi ḳıṣṣayı (22) evvelinden aḫirine taḳrīr eyledüm ve cerāḥātuñ eṣerini gösterdüm Bedre (23) buyurdı ki ol ʿavratı ve ol ġulāmı bu laḥẓa ḥāżır eyleñ Bedre gitdi

[91-a]

(1) ve beni bir köşeye iletdiler ve bir laḥẓada ol ʿavratı ve ol ḳulı ḥāżır eylediler (2) ve evvel Muʿhannid ʿavrata şordı ben didügüm gibi didi Bedre eyitdi (3) bir muʿtemed kişi ile erine gönder ve erine ışmarla ki incitmesün ve iḥsān (4) eylesün ki bu ṣūretde günāhı yoḳdur ve Beytü'l-māldan biñ dīnār virüñ (5) andan ṣoñra baña çaġırdı öñünde el ḳavuşturdum ṭurdum ol ġulāma (6) müteveccih oldı ve eyitdi cāmeki ve erzākuñ ne miḳdārdur ol ġulām çoḳ (7) nesne didi ḫalīfe eyitdi bunca niʿmet ki Allāh Teʿālā luṭfından saña (8) inʿām eyleyüpdür kifāyet itmez mi ki maʿāṣiyye iḳdām eylersün ve müslümānlar (9) ʿavratına ḳaṣd eylersün ve şerīʿatüñ ḥürmetini ve benüm heybetümi ṣaḳlamazsun ve bu yetmez mi ki (10) saña emr-i maʿrūf ideni dögesün ve incidesün ol ḳul başını aşaġa (11) eyledi ve hīç cevāb virmedi andan buyurdı ki aġaclar getürdiler ve ol (12) ḳuluñ elini ve ayaġını zincīre çekdiler ve ferrāşlara buyurdı şol ḳadar (13) dögdiler ki ḫurd u mürd oldı Dicleye atdılar ve baña eyitdi ey şeyḫ (14) bundan ṣoñra emr-i maʿrūf ve nehy-i münker eyle ve elbetde her birisinüñ ḥaḳḳını icrā (15) eyle ve eger bu Bedr ki bundan muḳarreb ḳatumda yoḳdur sözüñ geçmese yā bir kimesne (16) saña ʿināḍ eylese benümle senüñ ortañda nişān bu olsun ki bu vaḳtde ki (17) bu gice eẕān oḳuduñ oḳuyasun ben ḫūd seni bilürem duʿā eyledüm ve gitdüm (18) ve bu ḫaber begler ve ḳullar ve mecmūʿ leşker içinde münteşir oldı ve andan ṣoñra (19) hīç kimesneye ḫiṭāb eylemedüm illā ki fi'l-ḥāl icābet eyledi ve bu güne degin bī-vaḳt (20) eẕān oḳumaġa muḥtāc olmadum faṣl bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki (21) ḳamu ḥālde kişi gerekdür ki iḳāmet-i vaẓāyif-i ṭāʿāt etmekle Allāha şükr eyleye (22) ve maʿṣiyyet ü günāh soñunuñ veḫāmetinden dīn ü dünyāda iḫtirāz ide (23) ve müslümānlar ḥareminüñ perdesin yırtmaya tā īmānuñ zevāline ve cānınuñ helākine

[91-b]

(1) sebeb olmaya şöyle ki ol Türk oldı ve bir fāyide budur ki müʾmin-i muḥaḳḳaḳ (2) olan gerekdür ki eger bir münkere muṭṭaliʿ olsa ve bir şerʿe muḫālif nesne görse (3) ṭāḳati irişdükce ol münkerüñ taġyīrine dürişe tā şerīʿat-i Muḥammedī manṣūr (4) ve fāsıḳlar maḳhūr ola ve fāsıḳlaruñ çoḳluġından ve ḳuvvetinden ḳorḳmaya (5) ve taḥammül ü eẕā ve muḳāsāt ü şedāyidine ṭarīḳa-i nebevī ve ḳāʾide-i Muṣṭafavī ki (6) *mā ūẕiye nebiyyün miṣle mā-ūẕiytu* sülūk ide ve seyyīd-i kāyinatuñ ve ḫulāṣa-i (7) mevcūdātuñ elfāẕ-ı dırerbārile ʿamel ide *efḍalü'l-cihādi kelimetü ḥaḳḳin* (8) *ʿinde ṣultanuñ caʾirin ve in kutile ṣāḥibu ẕalike fe huve şehidun* yaʿnī cihadın (9) efdalı ẓālim sulṭānın ḳatında ḥaḳ sözi söylemekdür ve eger söyleyeni (10) öldürseler şehīd ola ve taḥḳīḳ bile ki raḥmāna yardım idenlerüñ ʿāḳibeti (11) manṣūrdur ve şeyṭān bölüginüñ ʿāḳibeti maḳhūrdur üçünci fāyide (12) budur ki eger pādşāh bir ẓalimüñ ẓulmüne vāḳıf olsa ve münkere muṭṭaliʿ olsa gerekdür ki (13) maẓlūmlaruñ dādını ẓālimlerden ala ve ʿadl ḳapusını aça ve ẓulm elini baġlaya (14) tā *inneʾllāhe yeʾmuru biʾl-ʿadli veʾl-iḥsāni* ile ʿamel itmiş ola ve ʿadlu *sāʿatin* (15) *efḍalu min ʿibādeti sittīne seneten* fāyidesinden maḥrūm ḳalmaya yaʿnī bir sāʿat (16) ʿadl eylemek altmış yıl ʿibādetinden efḍaldur ve dāyimā muḫlislerüñ elin ala (17) ve müfsidlerüñ başın döve tā devleti pāyidār ve ʿömri bisyār ola (18) **el-ḥikāyetü't-tāsiʿatu** Ṣadaḳa ki Hārūn Reşīdüñ meclisine ḥāżır olurdı (19) kāh kāh semāʿ ve çalmaḳ nevbeti aña döñerdi ve kāh olurdı ki maḥrūm giderdi (20) ḥikāyet eyledi ki bir gice mecmūʿ muġannileri darü'l-ḫilāfete çaġırdı çün (21) içerü girdük bir perde aşılmış ve Hārūn perde ardında oturmuş (22) ve bizi perdenüñ ṭaşrasında oturtdılar ve bir ḫādim perdeden ṭaşra geldi (23) ve İsmāʿīl bin Cāmiaʿ ki muġannilerüñ muḳaddem u üstādı idi eyitdi ki bir nevbet

[92-a]

(1) semāʿ it ol daḫı bir aheng-i dilkeş ve ṣavt-ı ḫoş āġāz eyledi çün (2) tamām eyledi ḫādim perdeden çıḳdı ve eyitdi ḳanḳıñuz bu ṣavtı bilirse (3) eyitsün çün tamām eylediler ḫādim yine perdeden çıḳdı ve baña müteveccih oldı (4) ve eyitdi yā Ṣadaḳa eger bu ṣavtı bilirseñ eyit ġālibā anlaruñ eyitdügi (5) ḫalīfeye ṭarab fezā olmadı bī-tekellüf āġāz eyledüm ḫāżır cemāʿat bunca üstādlar (6) ḳatında eyledügüme iḳdām eyledügüme taʿaccüb eylediler ve üstādlara begendürmedükleri (7) nesneyi sen nice begendüresün didiler çün tamām eyledüm ol ḫādim perdeden (8) çıḳdı aḥsand yā Ṣadaḳa iʿāde eyle didi ben iʿāde eyledüm anlar (9) taḥsīni ziyāde iderlerdi tā ki aña degin ki yedi kez iʿāde eyledüm ol (10) ḫādim geldi ve eyitdi emīrü'l-müʾminīn ḳatına gel ve eyit ki seni görsün (11) ṭuru geldüm ve içerü girdüm muġanniler cümle ṭaşrada ḳaldılar üç nevbet (12) daḫı ol ṣavtı iʿāde eyledüm ve her nevbetde emīrü'l-müʾminīn rıżāsı ile (13) işġā erzānī iderdi ve ḳulaḳ tutardı çün tamām eyledüm eyitdüm (14) yā emīre'l-müʾminīn bu ṣavtuñ bir ʿacib ḥikāyeti ve şīrīn rivāyeti vardur (15) eger emīrü'l-müʾminīn icāzet buyurursa reʾyi cihān-arāyına ʿarż eyleyem (16) eyitdi getürenüñ vardur eyitdüm Medīnede Āl-i Zübeyrden bir kişinüñ (17) ḳulı idüm ve eyü derẕīlük bilirdüm ve her gün bir göñlek iki aḳçeye ve bir (18) izār bir aḳçeye işlerdüm ve efendüm beni günde iki aḳçeye kesmişdi (19) bir gün işden fāriġ oldum bir yerde cemāʿat-i muġanniler var idi ḳaṣd (20) eyledüm ki bir ṣavt işidem zīrā ki aṣvāt işitmege ve ögrenmege be-ġāyet (21) ḥırṣum var idi çün Mehdī bürkesine irişdüm bir kenīzek gördüm (22) nihāyet ḳarañluḳda boynına bir desti getürmiş ve bu ṣavtı ḫoş āvāz ile (23) perde-i rāst ve aḥeng-i bülend ve naġāmat-ı mütenāsib ve uṣūl-i müstevīde iderdi

[92-b]

(1) şöyle ki ol ṣavtuñ istimāʿı leẕẕetinden müteḥayyir ḳaldum ardınca giderdüm ki (2) uġurlanacaḳ ol ṣavtı ögrenem girü baḳdı beni gördi ve ferāsetle (3) bildi ki ġarażum nedür eyitdi beñzer ki bu ṣavt-ı dilāvīzüñ semāʿından ve naġamāt-ı (4) ṭarab engīzüñ leẕẕetinden medhūş ve müteḥayyir olmuşsun belī didüm bu türbenüñ (5) ve bu türbede yatanuñ ḥaḳḳıçün işāret-i ravża-ı Muṣṭafāya eyledi ṣallā'llāhu (6) ʿaleyhi ve sellem iki aḳçe virmeyince bu ṣavtı ögrenemezsün didi der-ḥāl (7) efendüme virecegüm iki aḳçeyi aña teslīm eyledüm destisi boynundan ḳodı (8) ve oturdı ve bu ṣavtı baña taʿlīm eyledi yād eyleyince andan ṭurdı (9) gitdi çün gözümden ġāyib oldı bilmedüm ki ḳanḳı ṭarafdan geldi ḳanḳı (10) ṭarafa gitdi ve ol ṣavtuñ naġamātı ve şiʿri öñümden gitdi şöyle ki güyā (11) hīç işitmemişdüm müteḥayyir oldum ve bu taḥayyürle efendüm ḳatına vardum benden (12) kesimini diledi bilmedüm ki ne cevāb virem çün cevābda dilüm çeynedügimi (13) gördi ḳaḳıdı ve baña yüz ḳamçu urdı ve ṣaçumı ṣaḳalumı yolıtdı ve günde (14) dört ekmek varıdı kesdi ve bunca belā ki başuma geldi ol ṣavtı unutduġum (15) andan ḳatı idi ol gice ḳatı miḥnet ü ṣaʿb beliyyetle ṣabāḥa irişdürdüm (16) çün ṣabāḥ bilmedüm ki cāriye ḳanda isteyem dünkü yere vardum muntażır (17) oturdum ʿaṣr vaḳti ol cāriye geldi çün beni vāleh u müteḥayyir gördi (18) beñzer ol ṣavtı unutmuşsın didi belī didüm ve andan özge yüz ḳamçı yidüm (19) ve ṣaçum ṣaḳalum yoldılar ve gice ac yatdum bu sözleri ḳo didi va'llāhī (20) iki aḳçe virmeyince ol ṣavtı benden işitemezsün didi Allāh Allāh tañrıdan (21) ḳorḳ ve revā görme ki baña olan nesne bugün daḫı ola andı işitdüñ (22) didi ve gitdi bir laḥẓa ṣabr eyledüm didüm ve bıçaġumı bir baḳḳala iki aḳçeye tutdı (23) ḳodum ve ol cāriyeye virdüm çün āġāz eyledi fi'l-ḥāl ol ṣavt ḫāṭıruma geldi

[93-a]

(1) iki aḳçemi baña vir didüm virmezem bu ṣavtı sen yüz kez işitmeyince ḫāṭıruñda (2) ḳalmaz didi yüz kez ol ṣavtı iʿāde eyledi ben ol ṣavtda māhir (3) oldum çün cāriyeden ayrıldum kīsemi añdum ve pişmān oldum dil-teng u perīşān- (4) ḫāṭır efendüm ḳatına vardum çün efendümüñ naẓarı baña düşdi Ṣadaḳa (5) getür beri didi efendi işit didüm eyitdi ne işideyüm tīz aḳçe vir (6) dün saña olan nesne kifāyet itmez mi fi'l-ḥāl aheng eyledin ve bu ṣavtı (7) eyitdüm efendüme be-ġāyet ḫoş geldi ve eyitdi va'llāhī bilmezdüm ki bu ḫoş ve (8) dilkeşlükle nesne dirsün ammā seni dögdügüm ve ṣaḳaluñı yoltdugum geçdi (9) aña irmek olmaz ve ṣoñ pişmānluḳ fāyide itmez ammā vaẓīfeñ itmegi (10) ʿale'd-devām irişdürsünler ve kesimüñi daḫı saña baġışladum ki eger ben (11) yā ʿıyālüm açluḳdan helāk olursaḳ senden istemeyüz çün ḥikāyeti (12) ḫalīfe tamām işitdi ḥāżır olan muġannīlere İsḥaḳ bin İbrāhīm el-Mūslī (13) ve atası İbrāhīm ve İbni Cāmiʿ ve Süleymān İbni Selām gibi her birisine biñ (14) dīnār virdiler ve baña biş biñ dīnār virdiler ve ḫalīfe buyurdı ki (15) dört biñ dīnār dört aḳçe ʿivażı ve biñ dīnār yüz tāziyāne ʿivażıdur (16) ve ol gice şol ḳadar kemāl sebebiyle mecmūʿ üstādlaruñ maḥsūdı oldum (17) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki bir kişi ne ḳadar kesb-i kemālda (18) taḥammül-i meşaḳḳat ve muḳāsāt-i mażarrat ve renc ü taʿb ve zaḥmet ü taʿb çekse (19) be-herḥāl ol saʿyüñ ṣemeresini ve ol taḥammülüñ fāyidesini ziyāde ve aḫiretde (20) görür ve ol rencüñ berḫūrdārluġını vefātından öñdin elbetde görse gerek (21) şöyle ki Ṣadaḳa ol ṣavtı ögrenmekde ne ḳadar meşaḳḳat gördi egerçi (22) ḫabīṯ nesnedür żāyiʿ olmadı **el-ḥikayetü'l-ʿāşir** Ḥasan bin Sehl (23) eydür ki Ebū Ġānım baña ḥikāyet eyledi ve şöyle didi ki Mūsā el-Hādī ḳatında

[93-b]

(1) taḳarrubum var idi ve cümleʾ ḥavāṣdan idüm maʿ-hāẕā andan be-ġāyet ḳorḳardum (2) ve iḫtirāz iderdüm zīrā ki ḳan dökmege ḥırṣını ve iḳdāmını bilirdüm bir gün (3) żuhr vaktinde ki namāz ıssı idi beni ḳaġırtdı ittifāḳan ol gün nesne yimemişdüm (4) ġāyet ḫavfdan beni ditreme ṭutdı çün dārü'l-ḫilāfete irişdüm beni içerü (5) ḳodılar çoḳ sarāylardan geçerdiler tā ḥarem sarāyına irişdüm bir sarāya ḳodılar (6) gördüm ol sarāyda Mūsā oturur çün beni gördi buyurdı cümle muḳarrebler (7) gitdiler ve meclis ḫālī ḳaldı baña buyurdı ki var ḳapuyı berk et ve gel ḫavfum (8) ziyāde oldı vardum berkitdüm ve geldüm eyitdi bu sek mulḥid Yaḥyā bin Ḥālidden (9) incinürem ki dāyimā işi benümle aʿyān-ı leşker ortasında ʿadāvet bıraġur (10) ve Hārūn ḫıdmetine leşkerümi daʿvet eyler saʿyi budur ki beni öldürte ve Hārūnı (11) mesned-i ḫilāfete iclās eyleye gerekdür ki bu gice varasun ve Hārūnuñ başını (12) baña getüresün işitdüm müteḥayyir oldum eyitdüm emīrü'l-müʾminīn (13) destūr virsün ki birḳaç kelime ideyüm didi eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn (14) Hārūn ata ana bir ḳarındaşuñdur eger buyurduġuñ gibi ölürse evvelā (15) tañrı ḳatında ne ʿöẕr idesün ve ṣāniyen ḫalḳ saña ne diyeler eyitdi eger (16) buyruġumı ṭutmazsañ seni öldürürem semʿān ve ṭāʿatan fermānberem didüm andan ṣoñra (17) bu gice buyurduġumdan fāriġ olacaḳ zindāna varasun ne ḳadar ʿAlī oġlanları (18) var ise baʿżısını öldüresün ve baʿżısını Dicleye ġark idesün fermān (19) berem didüm andan ṣoñra bu işden daḫı fāriġ olasın leşkeri alasun (20) ve Küfeye varasun ve ne ki ʿAbbāsīler ve etbāʿları ve ʿameldārları ve mutaṣarrıflarumuz (21) var ise şehrden ṭaşra çıḳarasun ve Küfeyi oda yaḳasun tā ki temāmet ehl-i (22) Küfe yanalar ve her kimi ki oddan ḳaçsa çıḳsa ṭut öldür ve her ev ki ḳalsa (23) ḫarāb eyle şöyle ki Küfede bir kişi diri ve bir dīvār bütün ḳalmaya eyitdüm

[94-a]

(1) bu ḥādiṯe-i ʿaẓīm beliyyetdür eyitdi Küfelü bizüm düşmenümüzdürler ve ʿAlī bin Ebī Ṭālibe (2) tabiʿdürler ve her fitne ki memleketde ḫādiṯ olur anlaruñ sebebi iledür (3) buyurduġumı elbetde yerine getürmeñ gereksen be-ser ü çeşm fermānberem didüm (4) eyitdi bu yerden ṭaşra çıḳmamaḳ gereksen yarım gice olınca hemīn ki yarım gice (5) ola var Hārūnuñ işini bitir andan ṣoñra bāḳī işleri itmāma irişdiresün (6) men müteḳabbil oldum ṭuru geldi ve ḥarem sarāyına girdi ve ben oturduġum yerde (7) müteḥayyir ḳaldum ve şek itmedüm ki işbu laḥẓada buyura beni ḳatl eyleyeler ve bu ḳulluġı (8) bir kişiye daḫı diye zīrā ki benden imtināʿ ṣūretin gördi bir iki nevbet (9) reʾyini taḫtiye eyledüm ve bundan gitme didügünden ġarażı oldur ki bu sır mekşūf (10) ve borān aşikāre olmaya ve Allāh bilür ki benüm göñlümde bu idi ki bundan çıḳam (11) ve bir ata binem ve bir ṭarafa varam ki kimesne bilmeye ki ben ne yere gitdüm ve mülk ü mālı ve (12) ehl ü ʿıyāli terk idem tā anuñ buyurduġı yerine gelmeye çün ḥaremine girdi (13) ben muntaẓır oturdum ve hīç ḥīle bilmedüm ve ġāyet ḳayġudan başumı ol evüñ (14) eşigi üzerine ḳodum ve yatdum ve hīç uyḳudan uyanmadum tā ki bir ḫādim geldi (15) ve beni uyardı emīrü'l-müʾminīne icābet eyle didi ve giceden nıṣf geçmişdi (16) *innā lil'lāhi ve innā ileyhi rāciʿūn* didüm şimdicek benüm ḳatlüme fermān ider ta idibdür (17) kelime-i şehādeti dirdüm ve ḫādim ardınca giderdüm tā ḥarem perdesine irişdük (18) ve ʿavratlar söyledüklerini işitdük ben eyitdüm beni ḥareme ḳorusan bunda (19) n'eylersün deyü ḫüccetle öldürür ve bu bahāne ile ḳanumı döker diyüp perdenüñ (20) ṭaşrasında ṭurdum nice ki ḫādim ilḥāḥ iderdi içerü gir neʿūẕu bi'llāh ki (21) içerü girem dirdüm ne benüm ve ne ḫud perīnüñ zühresi yoḳdur bu perdenüñ (22) içine ḳadem başa ḫādim ilḥāḥ iderdi ben ḳatı ḳatı eyidürdüm ki va'llāhī girmezem (23) emīrü'l-müʾminīni görmeyince yā āvāzını işitmeyince ve eger pāre pāre eylesün

[94-b]

(1) çün bu sözi söyledüm perde ardından āvāz işitdüm ki yā Hüzeyme bin Ḥayzarānem (2) ulu ḫādiṣe oldı seni anuñ içün çaġırdum ben müteḥayyir oldum ve perdeden içerü (3) girdüm bir perde daḫı çekmişler ve Ḥayzerān ki Mūsānuñ anası idi ol perdenüñ (4) ardında ṭurmuş eyitdi yā Hüzeyme Mūsā öldi Allāh Teʿālā seni ve cümle müslümānları (5) anuñ şerrinden ḳurtardı içerü gir gör girdüm gördüm ki bir taḫt üzerine yatmış (6) ve yüzini örtmüşler yüzin açdum nabżına ve boynına el ḳodum gördüm ki (7) ölmüş Allāha şükr eyledüm ve Ḥayzerāndan bu ḫādiṣenüñ sebebini ṣordum eyitdi (8) oġlancuġum Hārūn ḥaḳḳında ve ʿAlī Ebī Ṭālib ve ehl-i Küfe ḥaḳḳında saña buyurduġunı (9) işidürdüm çün saña bu nesneleri buyurdı ve benüm ḳatuma geldi tażarrūʿ u (10) zārī eyledüm ve ol ʿazīmeti ve ḳaṣdı terk eylemege yalvardum ve andlar virdüm (11) hīç fāyide eylemedi ve baña çaġırdı ve ben rıfḳıla ve luṭfıla yalvarurdum ve başumı (12) ve gögsümi açup Allāhı şefīʿ getürürdüm ve öñünde ṭobraġa yuvalanurdum (13) hīç bu işlerüm aṣṣı itmedi ve ḳılıc çekdi ve eyitdi epsem ol yoḳsa (14) bu laḥẓa boynunı ururam ḳorkdum ve andan nūmīd oldum ve Allāha (15) yüz ṭutdum ve şikestelükle ve iḫlāṣla namāz ḳıldum ve yavuz duʿā eyledüm çün (16) bir sāʿat geçdi döşege girdi ki yata tükrügi boġazında ṭurdı ne ḳadar ki (17) cehd iderdi yudamazdı eline ṣu virdük ṣuyı daḫı yudamadı ve bu ḥālle (18) helāk oldı ṭuramadı Yaḥyā bin Ḫālid ḳatına var ve mācerāyı evvelinden aḫirine degin (19) ḥikāyet eyle ve iki kez oġlum Hārūn ḳatına varduñ ve ḫaber münteşir olmadan (20) Hārūnı dārü'l-ḫilāfete getürüñ ve anuñla beyʿat eyledük ṭuru geldüm ve ne ki (21) buyurursa yerine getürdüm ve Hārūnu'r-reşīdi dārü'l-ḫilāfete ḥāżır eyledüm (22) çün ṣubḫ oldı beyʿatden fāriġ olmuşduḳ ve ḫilāfet Reşīde muḳarrer olmuşdı (23) ve Mūsānuñ bed nefislügi kendüne rāciʿ oldı ben ve cümle müslümānlar şerrinden

[95-a]

(1) eymen olduḳ ve Reşīd ḳatında mertebem ʿālī ve devletüm teraḳḳīde oldı (2) **faṣl** bu ḥikāyetde fevāyid çoḳdur birisi budur ki kişi gerekdür ki ḳardaşlarına (3) ve ehl-i beytine belki sāyir ḥālḳa bed-ḫūʾāh ve bed-endiş ve yavuz fikirlü olmaya (4) ve yaḳīn bile ki *ve lā yaḥīku'l-mekru's-seyyīʾu illā bi-ehlihi ve men ḥafere biʾre li-aḫīri* (5) *vaḳaʿfīhi* maʿnāsından dāyim iḫtirāz ide ve bile ki ekṣerde yavuz (6) fikirlinüñ ḳaṣdı başına gelür şöyle ki Mūsā-yı Hādīye geldi **el-ḥikāyetü'l-** (7) **ḥādiyetu ʿaşere** ḥikāyet olunur ki Ṣāʿid bin Muḫalled ibtida-yi ḥālinde ulu (8) ʿamele ve büyük işe şurūʿ eylememişdi ve aṣḥāb-ı dīvānda mertebesine irişmemişdi (9) belki Ebū Nūḥuñ ki ṣāḥib-i dīvān-ı żıyāʿ idi mülazimlerinden ve ḫıdmetkārlarından (10) idi ve Ebū Nūḥ bu yerüñ mālını ki Ṣāʿid żamanında idi Ṣāʿidden ṭaleb (11) iderdi ve eṣna-yi münāẓarada Ebū Nūḥ ḳatı sözler ve faḥiş kelimeler Ṣāʿide (12) söyledi ve Ṣāʿid daḫı ol sözlere cevāb virdi şöyle ki bir kişi (13) kendüye muḳābil olına virür ḥālañ ki Ṣāʿid Ebū Nūḥuñ ḫıdmetkārlarından (14) idi ve ḥükmi mālına ve ḳanına nāfiẕ idi Ṣāʿidüñ ol cevābına ḥāżırlar (15) inkār eylediler ve ol meclisden çıḳardılar ve kendü ḳanına n'içün saʿy (16) idersün didiler nā-gāh seni öldürür yā müṣle ider didiler Ṣāʿid (17) müteḥayyir u medhūş evine vardı eyledügine pişmān oldı ve bilmedi ki (18) ne ḥīle ide ki mālı ve nefsi Ebū Nūḥ şerrinden emīn ola ʿAbdūnī ki (19) ḳarındaşı idi ḳatına çaġırdı ve mācerāyı ḥikāyet ve ol ḥadiṣenüñ (20) maṣubetinden şikāyet ḳıldı ʿAbdūn eyitdi sözümi ṭutmazsan (21) yarın müṣādere vechiyle senden şol ḳadar māl istiye ki mecmūʿ (22) emlāküñ ve mevālüñ aña vefā itmeye ve şikencede helāk olasın (23) Ṣāʿid eyitdi ne maṣlaḥat görürüsüñ buyur ki anuñla ʿamel olına ʿAbdūn eyitdi ki

[95-b]

(1) ne ḳadar naḳd altunuñ vardur Ṣāʿid eyitdi elli biñ dīnār vardur (2) ʿAbdūn eyitdi elümden gelmeye andan geçesün ve gelmemiş ṣanasun tā ki cānuñ (3) saña ḳala ve nefsüñ ʿazīz ola ve bāḳī esbāb ü emlāküñ ve taḥammülüñ ber-ḳarār (4) ola ve cümle-i ekābirden ve aṣḥāb-ı dīvāndan olasun yāḫūd nefsüñ bu māluñ (5) bedeline ḳıymaz meger ki şikence ve taʿẕīb ideler ve cümle emlāki ve emvāli diler dilemez (6) alalar ve seni aġaç altında öldüreler Ṣāʿid bir sāʿat fikr eyledi ol altundan (7) gecdüm didi ve ʿizzet-i nefsüm ve ṣaġluġı iḫtiyār eyledüm ʿAbdūn eyitdi (8) baña otuz biñ dirhem vir Ṣāʿid otuz biñ aḳçe ʿAbdūna virdi (9) ʿAbdūn daḫı aḳçe aldı ve Mūsā bin Beġānuñ ḥācibine ʿişā vaḳtinde vardı (10) ve eyitdi on biñ dirhem benden al ve beni fülān ḫādime irişdür ve ol ḫādim bir (11) ḫādim idi ki Mūsā bin Beġā anuñ ʿāşıḳı idi ve ne ki ol dese (12) elbetde yerine getürirdi ve Mūsā bin Beġā ol vaḳt ḫalīfenüñ ikincisi idi (13) ve vüzerādan muḳarreb idi ve ḫalīfe nefiʿ çoḳ irişürdi ve ġāyet (14) umūr-ı ḫalīfe ḥall ve ʿaḳd u ḳabż ve basṭ ü ʿazl ve naṣb aña mufavvaż idi (15) ve ḫalīfe anuñ ḳatına kāh kāh varırdı ḥācib on biñ aḳçe ʿAbdūndan (16) aldı ve ol ḫādime irişdürdi ʿAbdūn ol ḫādime yigirmi biñ aḳçe (17) virdi ve eyitdi bu saña hedīye olsun işbu sāʿatde beni Emīr Mūsāya (18) irişdür ve aña ne dirsem baña taḳviyet ü meded eyle ḫādim yigirmi biñ aḳçe (19) aldı ve der-ḥāl ʿAbdūnı Emīr Mūsāya irişdürdi çün ʿAbdūn (20) Emīr Mūsā ḫıdmetine irişdi medḥ ü ṣenā ḳıldı ve öñünde ṭurdı (21) ve eyitdi eyyühe'l-emīr bu yazıcılar ve mutaṣarrıflar ve ʿameldārlar cemāʿati dilden (22) saña ḫıyānet iderler ve kendülerüñ tevfīrine dürüşürler eger böyle ḳalacaḳ olursa (23) esbābuñ ve emlāküñ şāyed ḫarāb ola ve çoḳ ʿayıblarını ve taḳṣīrluḳlarını ṣaydı

[96-a]

(1) ve eyitdi ki benüm ḳarındaşum Ṣāʿid eger buyurursañ her yıl bunca tevfīr (2) göstere iḳṭāʿāt ü żıyāʿ ve emlākden bunca nesne ziyāde ola işbu (3) sāʿat helāl mālından elli biñ dīnār hedīye emīre virir şöyle ki hergiz (4) aña muḳābil mükāfāt ü ʿivaż teveḳḳuʿ eylemez kitābetini aña inʿām eyle ve ġilʿat-i (5) ġāṣ erzānī buyur Mūsā fikr eyleyeyüm didi ʿAbdūn eyitdi hīç fikr (6) yeri degüldür ilḥāḥ eyledi ġādim eyitdi cihānda kim gördügi var ki (7) bu ḳadar mālı redd eyleye kātib yerine kātib ve bunca ziyāde eyleye Mūsā (8) icābet eyledi ve ʿAbdūn elini ṭutdı ve bunuñ üzerine ḳarār ḳıldı (9) ʿAbdūn eyitdi buyur ki ḳarındaşum ḥāżır gele ve ol mālı ḥāżır eyleye buyurdı (10) ḳarındaşum ḥāżır oldı ve elli biñ dīnārı virdi ve ertesi ṣabāḥ ġilʿat-i (11) şerīf u teşrīf buyurdı ve kitābet manṣıbını Ṣāʿide muḳarrer eyledi ve cümle (12) leşkere ve ekābire buyurdı ki Ṣāʿid rikābınca sarāya bile gideler ve bu ġaber (13) şehrde münteşir oldı ʿameldārlaruñ baʿżısı Ḥasan bin Muḥalled ḳatına vardı (14) ve Ḥasan bin Muḥalled Ebū Nuḥuñ dostı idi ve ṣūret-i ḥāli aña ʿarż eyledi (15) Ḥasan bin Muḥalled der-ḥāl bindi ve Ebū Nuḥ ḳatına vardı ve eyitdi Ṣāʿid (16) ḥālinden ġaberüñ var mıdur eyitdi vardur işitdük ola ki benüm yüzüme (17) ne bī-edeblük idüpdür va'llāhī aña bir ʿaẕāb idem ki cihānda söyleyeler Ḥasan (18) bin Muḥalled eyitdi sen daḫı uyursun işbu sāʿat Ṣāʿid Mūsānuñ (19) kātibi oldı ve ġilʿat giydi ve cümle leşker rikābında sarāyına vardılar (20) Ebū Nūḥ eyitdi bir ʿaceb nesnedür ki gümānda yoġıdı ol bizden (21) ḳorḳardı bugün biz andan ḳorḳaruz bu bābda ne maṣlaḥat görürsün (22) Ḥasan eyitdi bu laḥẓa ortañuzda ṣulḥ ideyüm bindi ve Ṣāʿid ḳatına (23) geldi manṣıbını mübārek eyledi andan ṣoñra eyitdi maṣlaḥat şöyledür ki

[96-b]

(1) Ebū Nūḥla ṣulḥ idesün ve andan ḳızını senüñçün dileyem ki ʿaḳd u nikāḥ ide (2) egerçi bugün ḳadrüñ ve mertebeñ büyük oldı ammā anuñ şerefini ve ululuġını (3) sen

daḫı bilirsün muṣāheretiyle muẓāheretüñ ziyāde olur ve bu nevʿden (4) çoḳ söz söyledi ve Ṣāʿidi ṣulḫına ve güygelüge rāżī eyledi andan eyitdi (5) çün dāmād sen olduñ ve ḳayınata ol oldı sen anuñ ḳatına varmaḳ (6) maṣlaḥatdur ve eger ne ol gelür didi Ṣāʿidi aldı ve Ebū Nūḥ ḳatına (7) vardı ve ikisinüñ ortasında ṣulḥ eyledi ve hem ol sāʿat Ebū Nūḥuñ (8) ḳızını Ṣāʿide ʿaḳd eylediler ve Ṣāʿid kitābet-i Mūsāyla ve Ebū Nūḥuñ (9) dāmādluġıyla mertebe-i ʿālīye ve menzīlet-i şerīfe irişdi andan ṣoñra (10) derece-i vezārete irişdi **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki (11) bir kişi her gāh ki bir ḫādiṣe yā bir vāḳıʿaya düşse ve düşmen aña ġālib (12) olsa gerekdür ki mālını ol yolda beẕl eyleye ve ʿizzet-i nefsini iḫtiyār eyleye ki (13) ʿizzet-i nefsinle ve cāh u manṣıbla māl ḥāṣıl olur ve her kim ki maḳhūr u (14) ẕelīl olsa elindeki daḫı gider **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu ʿaşere** ehl-i taṣavvufdan (15) bir kişi ḥikāyet eyledi ki meşāyiḫ-i kibārdan bir şeyḫle seferde idüm ve cemāʿat-i (16) ehl-i taṣavvuf daḫı bile idi ve şeyḫ tevekkülde söz söylerdi şeyḫe (17) çün ḥarāret ġalib oldı and içdi ki tā Ḥaḳḳ Teʿālā ıssı pālūde virmeyince (18) ve ol pālūdeyi getüren bana ilḥāḥ itmeyince ve yimege and virmeyince yimekden (19) ve içmekden nesne aġzuma almayam şeyḫ bu sözi söyledükde bir ṣaḥrada giderdük (20) ben göñlümden eyitdüm ne ʿaceb cāhil kişidür bunuñ gibi yerde bu sözi söyler (21) iki gün iki gice bu söz üzerine geçdi ve şeyḫde eṣer-i żaʿf ẓāhir (22) oldı üçünci gün bir köye irişdük ve ne ḳadar ki yimeye ilḥāḥ eyledük yimedi (23) dördünci gice nıṣf-ı leylde bir şaḫṣ mescid ḳapusından içerü girdi

[97-a]

(1) gördük bir ḳarı cāriye elinde bir örtülü ṭabaḳ çün bizi gördi siz (2) ġarībler misiniz didi belī didük ṭabaḳı açdı öñümüze ḳodı gördük ki (3) ıssı pālūde yiñ didi şeyḫe yi didük yimezem didi ol cāriye eyitdi (4) Tañrı içün yi şeyḫ yimezem didi ol cāriye şeyḫüñ boynına bir muḥkem sille (5) urdı ve eyitdi va'llāhī ki yimeyesün boynına ki şol ḳadar sille ururam ki yiyesün (6) şeyḫ el uzatdı yidi ve bize daḫı yiñ

didi çün yemekden fāriġ olduḳ (7) kenīzek ṭabaḳı götürdi ki gide eyitdük bu pālūde ne yerdendür ve bu vaḳt (8) getürdügüne sebeb nedür eyitdi ben bu köyüñ reʾisi ḫalāyıġıyum bu gice (9) efendüm pālūde istedi biz o pālūdenüñ yırāġın görünce teʾḫīr oldu (10) bir daḫı istedi pişürmesine meşġūl olunca teveḳḳuf olındı bir daḫı (11) istedi tertīb eyleyince bir laḥẓa geçdi efendüm kerem kişi idi ḳaḳıdı (12) ve ṭalāḳa and içdi ki ol pālūdeden ne kendü ve ne ehl-i beyti ve ne köylü yiye (13) belki bir ġarīb yiye ki eger ġarīb yimeye ʿavratı boş ola ol pālūde (14) ḳotarduḳ ve ġarībler istemeye köyde gezdük sizi bulduḳ eger ol (15) şeyḫ yimeseydi boynına şol ḳadar silleyle ururdum ki yiyeydi tā ki (16) ḳadıncaġum boş olmaya ol şeyḫ eyitdi Allāhuñ luṭfı ḳulları ḥaḳḳında (17) nice görürsüz ki her gāh ḳulına rızḳını virmek istese esbābını daḫı (18) āsān u müheyyā eyler **el-ḥikāyetü'ş-şāliṣetu ʿaşere** Ebū'l-ḳāsım Maġribī ḥikāyet (19) eyledi ki Ebū Maḥmūd ve Ebū Ṣāliḥ Seyfu'd-devvelenüñ muḳarreblerinden idi (20) ve maṣālih-i umūr anlara mufavvaż idi ve ol vaḳt ki Seyfu'd-devvele leşkeri ile (21) Ḥālebe geldi keṣret-i leşkerden ol iki vezīr bir sarāyda nüzūl itmişler idi (22) bir gün anlaruñ ḳatına girdüm oturdum bir sāʿat geçmedi ki bir nābinnā pīr geldi (23) ve selām virdi ve oturdı ve eyitdi Emīr Seyfu'd-devvele ile Ḥaḳḳ ṣoḥbetüm

[97-b]

(1) ve maʿrifet-i ḳadīmüm vardur ol vaḳt ki Mūṣulda muḳīm idi ḳonşusı idüm (2) ve maḫṣūṣlardan idüm şimdiki ḥālde miḥan-ı rūzgār ve şedāyid-i felek-i devvār (3) beni żaʿīf ü nezār ve naḥīf ü ġam-güsār eyledi yüz ḥażrete ṭutdum eger (4) rıḳʿamı ḥażrete ʿarż idersenüz size ʿaẓīm ṣevāb ola ve emīr ḳatında daḫı (5) ṣavāb düşe ve bir uzun rıḳʿa anlara ṣundı anlar eyitdi bu rıḳʿa (6) hicrān gicesi ve ḫ͟oblar zülfi gibi uzundur eger vaṣl güni gibi ḳıṣa olsa (7) ṣavāba yaḳīn ola ve ġālibā emīr bunı mütālaʿa itmege raġbet itmeye eger īcāz (8) eylesün maṣlaḥatdur pīr eyitdi baña şöyle gerek ki bu rıḳʿamı bī-taġyīr u tebdīl (9) emīre ʿarż idesünüz anlar ḳabūl ḳılmadılar pīr nūmīd ve

dilşikeste çıḳdı ve (10) şöyle ki anuñ ḥāline riḳḳat eyledüm ben daḫı anlaruñ ḳatından çıḳdum ve Seyfu'd- (11) devvele ḫıdmetine vardum ve ḳatına girdüm oturdum ve Seyfu'd-devvelenüñ (12) ʿādeti bu idi ki her gāh ki bir kişi sarāy ḳapusına gelse ve girmek dilese (13) ḫācib adını yazardı ve Seyfu'd-devveleye ʿarż iderdi eger dilese girmege (14) icāzet virirdi ve eger dilemese ʿöẕr dileñ dirdi ḫācib geldi ve bir rıḳʿa (15) ʿarż eyledi ki içinde yazılmış fülān bin fülān el-Mūṣulī el-ʿAmā Seyfu'd-devvele (16) eyitdi ḳandadur ve daḫı deriġ midür ḳapudadur didiler girsün didi (17) ve eyitdi ol tekebbürlük ki anuñ var idi mülūküñ ziyāretinden istinkāf (18) iderdi bizi ḳaṣd itmedi illā ki ġāyet żarūret ü iḫtiyācdan ve çün (19) ol kişi girdi gördüm ki ol gözsüz ḳocadur ki Ebū Maḥmūd ve Ebū Ṣāliḥ (20) ḳatında gördüm idi çün Seyfu'd-devvele anı gördi kendüye yāḳın (21) eyledi ve beşāşet gösterdi ve eyitdi ey fülān bu müddetde hīç adumuzı (22) işitmedüñ mi ve nişānumuzı almaduñ mı ki şimdiye degin ḳatumuza gelmedüñ ve senüñ (23) ʿizzetüñ ve ḥürmetüñ ve kurbetüñ ve iḫtiṣāṣuñ bizüm ḳatumuzda bilürdük kendü nefsüñe

[98-a]

(1) eyü eylemedüñ ve bizi bed-gümān eyledüñ ol pīr emir Seyfu'd-devveleye duʿā u ʿöẕr (2) iderdi çün bir laḥẓa oturdı ṭuru geldi ol rıḳʿayı ki gördüm idi (3) bi-ʿaynihā ʿarż eyledi ve oturdı emīr ol rıḳʿayı aldı ve evvelinden aḫirine degin (4) oḳudı ve hīç cevāb virmedi ḫazīnedārı çaġırdı ve ḳulaġına bir söz (5) söyledi ve ferrāşlar mihterini çaġırdı ve ḳulaġına söyledi ve bir ḫādimi çaġırdı (6) bir nesne daḫı aña didi ve emīr-i aḫūrī getürtdi aña daḫı bir sır sözin (7) söyledi ve oturun cemāʿat gitdiler ben kendüm bir laḥẓadan ḫazīnedār geldi (8) biş yüz dīnār ve birḳaç bez yazluġa ve ḳışluġa yarar getürdi ve envāʿ ṭībler (9) daḫı bile ve ferrāşlar mihteri geldi envāʿ ferş ü bisāṭlar ve perdeler ve ḳalıblar (10) getürdi ve depe gibi öñünde yıġdı ve aña ḫoş gelürdi ki bir kişiye nesne virse (11) öñüne götüre ve göre ve andan vire ve emīr-i aḫūr geldi bir ḳatır-ı ḫūb īn (12) ü uyānla şöyle ki üç biñ aḳçeye virmezlerdi ve

ḫādim geldi bir ḳara ḳul (13) aḳ ḳaftānlar giymiş getürdi ol ḳula ṣordı ki ayda cāmegüñ nedür (14) bir dīnārdur didi ayda ṭonluġuñı otuz dīnār eyledüm ve seni bu şeyḫe (15) virdüm gerekdür ki ḫıdmetine hīç taḳṣīrluḳ itmeyesün ve bizüm ḳatumuzdan gitdüġüñle (16) şikeste-ḫāṭır olmayasun ki bu daḫı bizüm ḳulluġumuzdur didi ve buyurdı ki (17) otuz dīnār naḳd ol ḳula virdiler ve buyurdı ki bir sarāyı ḫālī eylediler (18) ve buyurdı ki iki kürr buġdāy ve iki kürr arpa ve envāʿ yemiş ḳuru yaş Mūṣul (19) şehrine şeyḫüñ ʿıyāllerine irişdüreler ve bu müddetde ki bu nesneleri tertīb (20) iderdi şeyḫüñ ḫaberi yoġıdı ve ṣanurdı ki emīr andan teġāfül eyledi (21) ve rıḳʿasını oḳumadı çün bu cümle ḥāżır oldı İbni Behrām kātibe ki cümle-i (22) ḫavāṣından idi ve ṣāḥib-i sırrı idi buyurdı ki bu nesnelerüñ tafṣīlini (23) bir ḳaġıtda yaza ve ḳulaġına bir söz söyledi İbni Behrām kātib pīrüñ elini ṭutdı

[98-b]

(1) ve eyitdi emīr senden ʿöẕr diler ve eydür ki yıluñ āḫīrinde geldüñ ki cemīʿ emvāl (2) zuvvāra ve sāʾillere ve muḥtāclara ve çerī yırāġına müteferriḳ oldı ve ger ne cemīʿ (3) maḳāṣaduñ vefā iderdük ḥāliyen bu mā-ḥażeri maʿẕūr ṭutsın (4) ve ḳabūl eylesün dir ol tafṣīli oḳumaġa āġāz eyledi İbni Behrāma eyitdüm (5) şeyḫ tamām nūmīd olduḳdan ṣoñra bu ḳadar ʿaṭāyı aña taḳrīr eyleme ki nā-gāh (6) şādluḳdan zehresi yarılmaya çün tamām tafṣīli oḳudı şeyḫ ḳatı (7) nār u zār aġladı ve eyitdi ey emīr vaʾllāhī ki ümīdümden çoḳ ziyāde eyledüñ (8) ve ḥuḳūḳumı ṣad çendān ile ödedüñ ve ben niʿmetinüñ şükrüne ḳıyām itmeye ʿācizüm (9) ammā Ḥaḳḳ Teʿālā saña dīnde ve dünyāda ḫayırla mükāfāt eyleye eger emīr icāzet (10) buyurursa ki iḫlāṣ lebiyle devletlü elini öpem bu minnet-i niʿam-ı nā-mütenāhīsinden (11) daḫı ziyādedür destūr virdi birḳaç nevbet şeyḫ emīrüñ elini öpdi (12) aḫir nevbetde emīr ḫādimüñ ḳulaġına bir nesne didi ve şeyḫ ḫālvet eyledükleri (13) sarāya vardı ḫādime ṣordum ki emīr saña ne didi ḫādim eyitdi buyurdı ki (14) kenīzeklerinden bir bākir kenīzek ki ġāyet maḥbūbe ola ve ḳıymeti yigirmi biñ dirhemden (15) ziyāde ola

mecmūʿ raḫtiyle ve altun u incüsüyle şeyḫe teslīm idem Ebū'l-ḳāsım (16) Maġribī eydür çün bu ḥāli müşāhede eyledüm ṭuru geldüm ve eyitdüm ki yeryüzünde (17) bu gün siz itdügüñüz işi kimesne nişān virmedi ve geçmiş zemānda ve gelecek (18) zemānda daḫı hergiz kimesne itmedi ve itmiyeserdür emīr eyitdi bu sözi terk eyle (19) ammā ol ne söz idi ki İbni Behrāme didüñ ki şeyḫ tamām nūmīd olduḳdan ṣoñra (20) emīrüñ inʿām itdükleri nesneyi tamām dimiye ki şāyed şādluḳdan helāk ola (21) ol nūmīẕlük idi elbetde didi ol mācerāyı ki şeyḫle Ebū Maḫmūd (22) ve Ebū Ṣāliḥ ortasında geçdi idi taḳrīr eyledüm ve eyitdüm ki pīr be-ġāyet (23) nūmīẕ ve dilşikeste anlaruñ ḳatından gitdi çün kendü bī-vāsıṭa emīrüñ

[99-a]

(1) ḥażretine irişdi ve bunca inʿāmla maḫṣūṣ oldı ḳorḳum ki nūmīd (2) olduḳdan ṣoñra nā-gāh bunca nesneyi işiden helāk ola çün Seyfu'd-devvele (3) bu sözi işitdi Ebū Maḥmūdla Ebū Ṣāliḥi çaġırtdı ve anlara ʿitāb eyledi (4) ve eyitdi sizi envāʿ iḥsān ü ikrāmla maḫṣūṣ eyledüm ve ḳatumda derece-yi (5) ʿālīye ve mertebe-i sīmīye irişdürdüm ve ḥaḳḳuñuzda taḫfīf-i ḫıdmetde ve taṣḳīl-i (6) ʿaṭiyetde hic daḳīḳa fevt eylemedüm ve ḥuḳūḳuñuzı edā itmekde nihāyete (7) irişdürdüm anlar şükr ü duʿā eylediler eyitdi eyle degül didügüme iʿtirāf (8) eyler misiz yoḫsa inkār mı idersiz eyitdiler ki emīrüñ inʿāmı ve ikrāmı (9) ḥaḳḳumuzda didügünden daḫı ziyādedür eyitdi pes sizden cezām bu mudur ki (10) baña ümīd ile gelenleri nūmīd idesiz ve ḥażretümüzden nesne teveḳḳuʿ itmege (11) saʿyle gelenleri meʾyūs u şikeste-ḫāṭır gönderesiz ve aṣḥāb-ı (12) ḥavāyicüñ rıḳʿasını oḳumaġa ve ḥācetlerini revā ḳılmaḳda beni taḳṣīrluġa (13) mensūb idesüz eger bu bed-nāmluḳdan beni ṣıyānet itsenüz ve ol şeyḫ-i (14) żarīrüñ rıḳʿasını bañaʿ arż eylesenüz size ne renc ü meşaḳḳat ḥāṣıl olupdı (15) eger Ḥaḳḳ Teʿālā benüm elümle anuñ ḥaḳḳında eyülük ve inʿām taḳdīr itmiş olsa ol (16) ṣevābda ve nīk-nāmluḳda benüm ile şerīk olursız ve eger taḳdīrde eyle olsa ki (17) aña buḫl itsem ve żucret ü melāmet göstersem ve nesne virmesem ol bed-

nāmluḳ (18) baña maḫṣūṣ olurdı ve çün siz anuñ rıḳʿasını ʿarż itmiş olasız (19) ve terbiyetde taḳṣīrluḳ itmemiş olasız bed-nāmluḳ size mensūb olmazdı (20) eyle olsa ḥācet issileri ḥaḳḳında ve benüm ḥaḳḳumda ve kendünüz ḥaḳḳında taḳṣīrluḳ (21) itmemiş olasız ve bu neviʿ melāmet ü serzeniş ol iki ulunuñ ḥaḳḳında çün (22) eyledi şöyle ki ulu cināyete ve günāha eydürler ve anlar daḫı ʿöẕr dilerlerdi (23) ve and içerlerdi ki niyetümüz oldı ki rıḳʿasını icāz u muḫtaṣar eyleye ve kendü

[99-b]

(1) maḳṣūda irişe ve emīre taḫfīf ola ol melisde ḥāżır olalar emīr (2) Seyfu'd-devveleye duʿā ü ṣenā ḳıldılar **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki (3) gerekdür ki kişi kendüye ḳaṣd eyleyenleri iʿzāz ü ikrāmda ve inʿām u iḥsānla (4) göndere şöyle ki Seyfu'd-devvele ol pīr-i ʿazīzüñ ḥaḳḳında eyledi ve kendünüñ (5) ḫavāṣına ve muḳarreblerine ol pīrüñ ḥācetini teʾḫīr itdükleri içün ʿitāb u (6) serzeniş eyledi ve bir fāyide budur ki bir kişi eger iḥsān eylemege ḳaṣd eylese (7) gerekdür ki fiʿille eyleye ne ḳavlle ve vaʿde idüp intiẓār bıraḳmaya şöyle ki (8) Emīr Seyfu'd-devvele eyledi hem ol meclisde ol pīr teveḳḳuʿ itdügi (9) nesneden çoḳ ziyāde inʿām eyledi **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu ʿaşere** (10) Ebū ʿAbbād ki Meʾmūn ḫalīfenüñ ḫavāṣ u muḳarreblerinden idi şöyle ḥikāyet (11) eyledi ki emīrü'l-müʾminīn beni çaġırtdı ve bir mektūb kendü yüzügüyle mühürlenmiş (12) baña virdi ve buyurdı ki bu mektūbı ʿAmr bin Müsʿadeye ʿarż eyleyem ve bu mektūbda (13) faṣl faṣl ve bāb bāb ne var ise ʿAmr ile baḫṣ eyleyem ve ilzām idem ki (14) her faṣla ne cevābı ve ḫucceti var ise kendü ḫuletiyle ol faṣluñ altında yaza (15) ben daḫı ve ol daḫı mührümüzi ol kaġıda uraruz ve kaġıt bende ṭura ne vaḳt ki (16) ḫalīfe ister ise virem ve ben ʿAmr ile ulu işleri ve çoḳ mālları (17) ṭutmada şerīk itdük ve ḫalīfenüñ bu söz neden şöyle añladum ki ḫalīfeye (18) ʿAmruñ ol mālda ḫıyāneti vardur deyü añlatmışlar ve baña daḫı şerīk olduġum (19) içün ḫafv ġālib oldı mektūbı aldum ve ʿAmr ḳatına vardum ʿAmrı (20) Aḥmed bin Yūsuf bāġında buldum ki baʿżı dostlarıyla şatranc oynardı

(21) eyitdüm ḥālvet eyleñ ki ḫalīfenüñ peyġāmını diyem ʿAmr eyitdi ḳatıluñ bu oyun (22) oyuna yelem ki dest benümdür ben şatrancı bozdum bozduġuma ḳaḳıdı ve eyitdi (23) va'llāhī ki eyü eylemedüñ ben eyitdüm va'llāhī ki cihāndan bī-ḫabersün bizi silāb belā aldı

[100-a]

(1) ve helāk olduḳ ve sen ġāfil otursun ol mektūbı ʿarż eyledüm ve her faṣluñ (2) cevābını şöyle ki ḫalīfe buyurdı muṭālebe ḳıldum güldi ve eyitdi şerm itmez misin ki (3) müddet-i medīde ve ʿahd-i baʿīd bir kişinüñ ḫıdmetini eylersün ve henūz ʿādetini (4) ve ḫulḳını bilmezsün ben eyitdüm ey fülān ṭutayum ki bu mektūb içinde olanuñ (5) baʿżısını inkār eyleyesün ol mālı ki şirketle yidüñ ikimüz bilürüz ana ḫud (6) inkār idemezsün eger sen inkār iderseñ bārī ben inkār idemezem ʿAmr (7) eyitdi seni bundan ol nesneye muṭṭaliʿ eyleyem ki ḫavfüñ ziyāde ola eyitdüm (8) nedür ol eyitdi bir yıl vardur ki emīrü'l-müʾminīn senüñ yidügüñ māl içün (9) baña bir mektūb viribdi ve buyurupdur ki senüñle münāẓara idem şöyle ki benüm ḥaḳḳumda (10) saña buyurdı ben senüñ żaʿaf-ı ḳalbüñi ve ḍayḳ-ı ṣadrüñi ve ḫavf saña ġālib (11) olduġun bilürdüm ve yaḳīnüm vardur ki bu sözi işitmege ṭāḳatüñ yoḳdur (12) bundan ötüri ol mektūbı saña göstermedüm tā ḳalaḳ u ıżṭırāb saña ġālib (13) olmaya Ebū ʿAbbād eydür çün bu sözi işitdüm yāḳin idi ki ḫavfden (14) helāk olam eyitdüm buyur ki ol mektūbı getürsünler çün mektūb ḥāżır (15) oldı muṭālaʿa eyledüm beni ditreme ṭutdı ve ʿAmr diñlerdi ben eyitdüm min-baʿd (16) cānuma ve māluma ve manṣıb u menālüme ʿazā ü muṣībet itmek gerek *innā li'llāhi ve innā ileyhi* (17) *rāciʿun* ʿAmr eyitdi va'llāhī ki delüsün bu fużūlī ḳo ve bu fuṣūlī cevāb (18) yaz kendüye gelen kitābı müṭālaʿa eyledi üzerine çıḳan ḳırḳ biñ aḳçe itmiş (19) ol kitābuñ aḫīrinde yazdı ki eger himmetümüz bu ḳadar māla yā bunuñ eżvāfına iktifā (20) itse evde biz oturacaḳ yer bize kifāyet iderdi ve bu ḳamu bir ṣuvunma ki (21) yarım gice geçdükde çekerüz ve bir ıssıya ki ẓuhr vaḳtinde görürüz deñmez emīndüm (22) Allāha budur ki

Ḥaḳḳ Teʿālā ḫalīfeye uzun ʿömr kerāmet ide ve anuñ sāye-i (23) ʿālīyesinde ve devām-ı ikbālinde hezār çendān bize irişe ve’s-selām

[100-b]

(1) Ebū ʿAbbād eydür ki yazduġı mektūbda benüm üzerüme çıḳan yigirmi yedi biñ (2) aḳçe imiş ʿAmre eyitdüm va’llāhī ki beni ve kendüñi helāk eyledüñ altmış yedi biñ (3) aḳçe biñ yedi yüz dīnār olur hīç bilür misin ki bu ḳadar vechi ḫalīfe (4) bize ḳoya ʿAmr eyitdi ey fülān bu bizüm maḫdūmumuz baḫīl degül ammā sevmez ki (5) ḫıdmetkārları niʿmet ḥāṣıl eyleyeler ve andan gizleyeler ve bu işden maḳṣūdı (6) budur ki eyyām-ı devletinde bize ne ḥāṣıl oldı bildügüni bize bildüre ki (7) biz iʿtirāf u iḳrār iderüz bize inʿām ide andan ṣoñra şöyle ki emīrü’l-müʾminīn (8) buyurmuşdı anuñ yüzükiyle ve benüm yüzügümle mektūba mühr urduḳ ve baña teslīm (9) eyledi ve şol ḳadar ḳorḳu baña ġālib oldı ki yaḳīn idi helāk olam (10) ve vaṣiyyetümi yazdum ve uyḳu vü arām benden gitdi ve hīç ṭaʿām u şarābdan (11) leẕẕet ḳalmadı ve żaʿīf ü naḥīf oldum ve bir yıla degin bu ḥālle geçirdüm bir yıldan ṣoñra (12) bir gice maġrib vaḳtinde Meʾmūn ḳatına vardum yalñız idi baña eyitdi (13) emānet ḥaḳḳiçün seni ḳatı żaʿīf ü naḥīf görürem ve yüzüñde reng ve (14) gövdeñde et ḳalmayupdur meger bir ʿilletle maʿlūl yā bir belāyla mübtelā olduñ (15) eyitdüm yā emīre’l-müʾminīn maʿlūl degülüm ammā bir yıl müddeti vardur ki emīrü’l-müʾminīn (16) ol mektūbı baña virdi ve buyurdı ki ʿAmr bin Müsʿade ile münāẓara idem (17) ol sebebden egerçi diriyem ammā ḥaḳīḳatde ölüyem ḫalīfe buyurdı ki (18) eyüsem ol ortañuzda geçen mācerāyı eyideyüm pes āġāz eyledi ol nesne ki (19) benümle ʿAmr ortasında geçdi ḥarfen bi-ḥarfin taḳrīr eyledi şöyle ki ṣınasun (20) anda idi ben eyitdüm yā emīre’l-müʾminīn bu ḥikāyeti ḫalīfe ḥażretine naḳl eyleñ (21) anı żabt itmiş ki bir ḥarf artuḳ eksik degüldür eyitdi va’llāhī ki ḳıṣṣayı (22) baña hīç kimesne dimedi ammā ẓann eyle ki *el-müʾminü yenẓuru bi-nuri’llāhi* bildüm ki (23) ortañuzda söz şöyle geçüpdür ve bu ʿacib degüldür ki ʿaḳılla ve ḥālḳuñ ʿādāt ü

[101-a]

(1) aḳvāl ü efʿālini tecrübe itmekle aḥvāllerine muṭṭaliʿ olmaḳ olur ve ġāyib (2) olan nesne-i ḥāżır ḳıyās itmek olur ʿAmr benüm ḫulḳumı ve sīretümi senden (3) yeg bilür ve himmeti senüñ himmetüñden ʿālīdür ve ḥavṣalası senden giñdür (4) ve bu mektūbları yazmaḳdan maḳṣūdum bu idi ki bilesüz ki benüm ḫıdmetümde (5) size ḥāṣıl olan māl baña maʿlūmdur ve ḥālüñüzden ġāfil degülem ve anı (6) benüm ʿaṭam bilesün ve daḫı ol mālı aşikāre eylemekden ṣaḳınursuz ve temettuʿ (7) u rāḥat görmezsüz diledüm ki ol ḳorḳuyı göñlünüzden çıḳaram ve aşikāre (8) ol mālla rāḥat ü temettuʿ göresüz ve benüm ḳatumda muḳarreb olduġuñıza (9) ve ḫıdmetüñize nisbet size irişsün māluñ azluġından be-ġāyet şerm-sārem (10) ve ḥacālet çekerem Ebū ʿAbbād eydür çün ḫalīfe bu sözi söyledi renc ü ġamdan (11) azād oldum ve ferec ü şādmānī ḥāṣıl oldı ve şükr ü duʿā eyledüm andan ṣoñra (12) bu mektūbı n'eyleyem didüm yırt bıraḳ laʿnet aña didi **faṣl** (13) bu ḥikāyetde iki fāyide vardur ki ʿāḳil gerekdür ki ol iki fāyideyi (14) kendüye ḫulḳ u ʿādet ide ve pişvā ü muḳtedā idüñe birisi budur ki (15) bir pādşāha yā bir maḫdūma bir kişi ḫıdmet eylese ve yolunda meşaḳḳatler (16) ve zaḥmetler çekse anuñ rāḥatı ve refāhiyyeti içün ve ol maḫdūmuñ murādını (17) ḥāṣıl eylemek içün kendü murādını terk eyleye ve dāyimā emrine müstemi'rrül-imtiṯāl (18) ve nehyine müsteʾi'ddül-inḳıyād ola ve bu ḫıdmetden ġarażı çün menfaʿat ü māl (19) ve manṣıb u menāl ḥāṣıl eylemek olsa her gāh ki pādşāh ol māla vāḳıf (20) olsa aña ṭamaʿ eylemeye ve şol ḳadere iktifā ide ki ol kişiye bildüre ki (21) senüñ ḥālini bilürem ve saña ḥāṣıl olan māl baña maʿlūmdur şöyle ki Meʾmūn (22) ḫalīfe eyledi ʿAmr ile Ebū ʿAbbād ile ve bir fāyide budur ki eger bir kimesne (23) maḫdūmı sāyesinde ve ulusı devletinde her gün menfaʿatine ve her sāʿat

[101-b]

(1) niʿmete irişse gerekdür ki dāyimā ol niʿmete iʿtirāf ide *ve ammā bi niʿmeti rabbike* (2) *fe-ḥadiṯ* emrine münḳād ola ve küfrān-ı niʿmet olmaḳdan şaḳına ve inkārden (3) iḥtirāz ide şöyle ki ʿAmr bin Müsʿade Meʾmūnla eyledi **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu ʿaşere** (4) Ebū Ahmed bin Bişār ḥikāyet eyledi ki atam Bişār Ḥüseyn bin Ebī Ḍaḥḥaḳla dost (5) idi ve birbiriyle mücālest ü müvānesetleri var idi ve ortalarında ittiḥād (6) ü ṣafā kemālde idi Ḥüseyn çoḳ vaḳt idi ki kimesneye (7) ḫıdmet itmezdi ve esbāb ü ıḳtāʾı ziyāde degüldi ve hīçbir yerden daḫlini (8) bilmezdüm māʿa-hāẕā ḫaracda bī-ṣarfe taṣarruf iderdi belki gāh gāh ışraf daḫı (9) iderdi bir gün ṣordum ki ḫarcuñ çoḳ ve daḫlini az görürem eyitdi (10) va'llāhī ki niẓām-ı ḥālüm Muḥammed Emīnüñ ʿaṭāsı sebebindendür ve bir kenīzekinüñ ki (11) adını dimezem sebebindendür ki ol kenīzek beni bī-niyāz eyledi ve ol ʿacib (12) vāḳıʿa ve nādir ḫādiṯe idi ve şöyle idi ki Muḥammed Emīn bir gün beni çaġırdı (13) ve eyitdi ki bu gice senüñle ḥālvet ṣoḥbet iderem ve bir sırrum vardur ki saña (14) keşf eylerem gerekdür ki emrüme mümteṯil olasun ve ḥükmüme münḳād bi'r-reʾs-i ve'l-ʿayn (15) didüm eyitdi bir cāriyem vardur ki ḥüsnünde bī-naẓīr ve yüzde on dört (16) gicenüñ ayından münīrdür ve āvāzda naġme-i Dāvud şivesidür ve ʿilm-i mūsiḳi (17) ṣanʿatıdur ve ben cihānı anuñ göziyle görürem ve gözümi anuñ nūriyle açaram (18) ve ʿaşḳından ḥayrān ve muḥabbetinde sergerdān olmışam ve ol daḫı ʿaşḳuma vāḳıf (19) ve sırruma ʿārif olupdur işi nāz u tekebbür ve ṣanʿatı cevr ü tefāḫḫurdur (20) dāyimā ʿayşumı nāz ile mükedder ve ḥālümi zülfi gibi müşevveş eyler bu gice anı (21) ve bir cāriye daḫı anuñ żıddıdur ḥāżır eylesem gerek her gāh ol maḫbūbe (22) terāneye bir ḳavl yā bir uṣūl itse gerekdür ki muḳayyed olmayasun ve taḥsīn (23) itmeyesün ve ol terānenüñ semāʿına şarāb içmeyesün ve imāret-i kerāhet

[102-a]

(1) yüzüñde ẓāhir ola şöyle ki bir kişi bir nesneyi sevmekde ider ve her gāh ki (2) ol menḥūs-i bed-uṣūl nesne isteye gerekdür ki şarāb içesün ve ṭarab ü neşāṭ (3) gösteresün ve çoḳ taḥsīn idesün ve simāʿ bī-bāk ve ḳaftānuñı çāk idesün (4) ve her bir ḳaftāna on ḳaftān ʿivāż vireyüm bu didügüm nesneyi elbetde yerine getüresün (5) ve hīçbir vechle taḳṣīrluḳ itmeyesün semʿan ve ṭāʿaten yā emīre'l-müʾminīn didüm (6) andan beni ḥālvet-i ḫāṣṣa iletdi ve ol birḳaç cām şarāb baña virdi andan (7) ol kenīzeküñ iḥżārını emr eyledi çün perdeden çıḳdı perdem yırtıldı (8) müteḥayyir u medhūş oldum āġāz eyledi ve bir baṭ perdesini ṣavt ḳıldı (9) ve Ḥicāz yolunı ṭutdı ve Şehnān ile demsāz oldı ve naġamāt-i mütenāsibe (10) ve el-ḥayānāt-ı müsteviye gösterdi çün anuñ gibi ṣūret görmedüm (11) ve ḫoş āvāz işitmedüm ve ḥarāret-i şarāb bende eṣer eyledi ʿanān-ı iḫtiyār (12) elümden gitdi bī- iḫtiyār benden hezār taḥsīn ü ṭarab ve neşāṭ ẓāhir oldı (13) ve naʿralar urdum ve fiġān eyledim ve raḳṣlar ḳıldum emīrü'l-müʾminīn bu ḥareketüme (14) ve naḳḍ-ı ʿahd eyledügine yüzini tırş eylerdi ve ṭuṭaġunı ışırırdı (15) ve başıyla işāret iderdi ve hīç fāyide itmezdi ve çün nevbet birisine (16) irdi ol daḫı nā-ḫoş āvāz ile āġāz eyledi naġamāt-i mütenāfire (17) ve ilḥānat-ı müteḫālifeyle bir ṣavt eyitdi her-çend ki teklifüñ taḥsīn itmek (18) isterdüm dilüm müvāfaḳat itmezdi ve göñlüm semāʿına ḫoş olmazdı (19) ve ne ḳadar ki Emīn taḥsīn it deyü işāret iderdi hīç fāyide itmezdi (20) çün bu epsem oldı nevbet-i evvel gül-i rūy ve bülbül-āvāz ve Yūsuf-cemāl (21) ve Dāvud naġme kenīzeke irişdi bir elḥān āġāz ḳıldı ki hergiz işitmemişdüm (22) ve cezm olunca bī-ḫaber olmuşum câme-i çāke ve naʿra-ı eflāke irişdürmişem (23) Emīn baña baḳardı ve başıyla ve gözüyle işāret iderdi fāyide itmezdi

[102-b]

(1) ve taḥsīnde mübālaġa iderdüm ve ḫalīfe buyurduġınuñ ḫilāfı bende ẓāhir (2) olurdı ġażabı ve ḫışmı ziyāde oldı ve şuña irişdi ki buyurdı (3) ayaġumdan sürüdiler ve ṭaşra atdılar ve ḥāciblere buyurdı ki daḫı içerü girmeye (4) ḳomayalar ol ḥażretden maḥcūb ve ol dergāhdan maṭrūd oldum bir ḥacc ayı (5) bunuñ üzerinden geçdi ve miḥnetüm müstemirr oldı ve şefīʿlerüñ şefaʿatinden (6) nūmīd oldum bir gün emīrü'l-müʾminīn resūli geldi ve ṣulḥle beşāret getürdi (7) ve eyitdi emīrü'l-müʾminīn fermānına icābet eyle ṭuru geldüm ve ḳatına vardum (8) çün beni gördi geldi ve eṣer-i rıżā yüzüñde ẓāhir oldı elini öpdüm (9) ṭuru geldi ve baña mütābaʿat eyle didi ve ol ḥücreye vardı ve oturdı (10) ve baña daḫı işāret eyledi oturdum ol kenīzek geldi ve ser-āġāz eyledi (11) çün ol nevbet anuñ sebebinden baña çoḳ renc ü meşaḳḳat ve miḥnet ü meẕellet (12) irişdiydi kendümi tekellüfle ṭutardum ve hīç baḳmazdum ve taḥsīn itmezdüm (13) Emīn baña baḳdı ve güldi ve eyitdi ne dirseñ di ve ne taḥsīn idersen (14) it ve ḳorḳma ki Ḥaḳḳ Teʿālā senüñ saʿadetüñi benüm muḫālefetümde ḳodı ki bu kenīzeküñ (15) nāzını ve ʿucbını ḳodı ve beni kendüden rāżī eyledi ve dāyimā murādumca olduġı (16) sebebinden ortamızda ṣulḥ vāḳiʿ oldı bir gün baña senüñ ḫālinden ṣordı (17) ve iltimās eyledi ki senden rāżī olam ve saña ṣıla virem ve iḥsān idem (18) iltimāsı ḳabūl eyledüm ve senden rāżī oldum ve on biñ dīnār ḫazīneden (19) virdüm ve ol daḫı kendü mālından ṭoḳuz yüz biñ dīnār virdi ve Tañrı ḥaḳḳıçün (20) eger ol gice saña buyurdugumı ṭutsañ ve bu senden rencīde olsa ve (21) ṣulḥ eyledün iltimās eylese saña iltifāt itmem iltimāsun ḳabūl eylerdüm (22) ve hīç seni ḳatuma ḳomazdum emīrü'l-müʾminīne duʿā ü ṣenā ḳıldum ve Allāha (23) şükr eyledüm ki baña ḫayrını tevfīḳ erzānī ḳıldı ve andan ṣoñra ṭarab ü neşāṭum

[103-a]

(1) ziyāde oldı ve taḥsīn u medḥde ifraṭ ḳıldum ve çün ol ṣoḥbetden (2) gitdüm mālı ardumca gönderdiler ve andan ṣoñra hīç hafta olmazdı ki (3) tuḥaf ü laṭāyif-i hedāyā ve ẓarāyif-i ṭayyib ve cevāhirden ve ḳumāş ve altundan (4) ol cāriyeye virmezdi ve hīç bir meclis olmazdı ki Emīnle otursa beni (5) istidāʿ eylemeyeydi ve çün ḥāżır olurdum baña inʿām ü iḥsān itmege (6) iltimās iderdi şimdi ḫarc eyledügüm ḳamu ol māldandur **faṣl** (7) bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki kişi gerek ki ḳamu ḥālde iʿtimadın Allāha eyleye (8) ve eger iḫtiyārsız irādetine muḫālif nesne andan ṣādır olsa ki anuñ sebebinden (9) aña bir mekrūh yā bir mażarret irişse Allāhuñ luṭfundan nūmīd olmaya ki şāyed (10) anuñ ḫayrı anda ola şöyle ki Ḥüseyn bin Ḍaḥḥaḳa oldı egerçi ki birḳaç gün (11) şiddet ü zaḥmet çekdi aḫīri saʿadete nihāyeti iḳbāle müʾeddī oldı (12) ve bir fāyide budur ki eger bir pādşāh yā bir ulu yā bir dost cerr-i menfaʿat içün (13) yā defe-i mażarret içün senden yalān şehādet yā hiyel yā müdāhenet ki ṭarīk-i (14) şerʿide mendūb ve meẕheb ü mürüvvetde merġūb olmaya iltimās eylese gerekdür ki (15) andan iḫtirāz idesün ve anuñ rıżāsıçün maḥẓūra mürtekib olmayasın (16) ki kizb ve meylüñ ʿāḳībeti vaḫīm ve ṣıdḳ u ʿadluñ ḫātimesi maḥmūddur (17) **el-ḥikāyetü's-sādisetu ʿaşere** bir ṣarrāf ḥikāyet eyledi ki cemāʿat-i (18) ḫullān ve dost ü yārenle bir dostuñ evinde ṣoḥbet iderdük ve eṣnā-yi (19) ṣoḥbetde ḳavūn yimege meşġūl olduḳ ve ortada bir emred oġlān varıdı (20) ve ol elinde bıçaḳ olanla ol oġlān şaṭāret ü leṭāfet vechi ile oynardı (21) ve elinden bıçaġı almaġı isterdi ol kişi ḳaḳıdı ve bıçaġı oġlāna eyitdi (22) ittifāḳan bıçaḳ oġlānuñ gögsine doḳındı ve der-ḥāl helāk oldı (23) ol cemāʿat ḫavfden müteferriḳ olmaḳ istediler o ıssı eyitdi mürüvvet

[103-b]

(1) degül ki gidesiz ve bu vāḳıʿada ḳoyasız insāniyyet budur ki ittifāḳ iderüz (2) yā ḳamu ḫalāṣ bularuz yā helāk olaruz esbet idersün didük (3) mecmūʿumuz oturduḳ ve oğlānuñ ḳarnını yarduḳ ne var ise ḳademgāhına (4) bıraḳduḳ ve aʿżāsını pāre pāre eyledük ve her birümüz bir pāre alduḳ ki bile ṭaşra (5) çıḳaruz bir yerde gizlerüz ittifāḳan başı benüm naṣibüm oldı bir destārçe (6) ṣardum ve yeñümde ḳodum ve çıḳdum gitdüm birḳaç adım gitdüm muḥtesibüñ oğlānları (7) öñüme geldiler ve yeñümi berk ṭutdılar ve eyitdiler muḥtesibüñ şöyle (8) buyurdı mecmūʿ ṣarrāflaruñ kīselerine mühr iderüz anuñ ḥużūrunda açıla (9) ve ḳalb aḳçe rābıḫdan seçile ben anlaruñla luṭf ü rıfḳla söyledüm ve birḳaç (10) aḳçe rüşvet virdüm ve çoḳ cehd eyledüm ki yenümi ḳoyalar fāyide itmedi (11) ben eyitdüm bī-şekk helāk oluram ve ḫulāṣa-ı ḥiyel fikr iderdüm nā-gāh bir küçeye (12) irişdük ki muḥkem ḳapusı varıdı gören kişi sarāy ḳapusı ṣanurdı (13) ve ol ṭarafdan bir yola çıḳardı ben eyitdüm sizüñle muḥtesib ḳatına varuram (14) yeñümi ḳon çün beni ḳodılar kendümi ol ḳapunuñ içine bıraḳdum ve ardından (15) bir gitdüm ve kendüm nā-gāh bir ḫarābeye irişdüm ol destārçeyi başla (16) bıraḳdum ve andan menzīlüme vardum ve ol mehlekeden ḫalāṣ buldum (17) **faṣl** bu ḥikāyetde tenbīhdür şuña ki gerekdür kişi bir ṣoḥbetde ki (18) ʿavrat yā oğlān ola ol ṣoḥbetden iḥtirāz ide ʿāḳibet ol ṣoḥbet (19) fitneye müʾeddī olur ve nā-gāh żarar daḫı vāḳiʿ olur **el-ḥikāyetü’s-sābiʿatu ʿaşere** (20) Ḥüseyn bin Mūsā el-Naḳīb şöyle ḥikāyet eyledi ki bir yigit var idi ki baña (21) ḫıdmet iderdi ve cihānı bisyār görmüşdi ve kerem ve serd-i rūzgār-ı (22) delīm ṭatmışdı bir gün eṣnā-yı kelāmda eyitdi ben and içmişüm ki hergiz (23) hīç daʿvete varmayam ve hīç cenāze namāzına ḥāżır olayam sebebini ṣordum

[104-a]

(1) eyitdi bir vaḳt Baġdāddan Baṣraya giderdüm aḫşam idi ki Baṣraya irişdüm (2) ve ṣoḳaḳlarda gezerdüm ve bir menzīl isterdüm ki gice anda rāḥat olam bir esrik (3) kişiye uġradum ki beni bir adla daḫı çaġırurdı çün beni gördi benümle muʿānakat (4) ü muṣāfaḥa eyledi ve bilmedügüm kişilerden ṣorardı ve baña ilḥāḥ iderdi ve and (5) virürdi ki ona varam kendüme eyitdüm her-çend bu kişi ġalaṭ eyledi (6) ammā ben çün ġāribem ve menzīlüm yoḳdur bu gice ḳatında olayum ve ṣabāḥ gideyüm (7) bīle vardum çün sarāyına girdük bir cemāʿat gördüm şürbe meşġūl (8) ve ortalarında bir emred oġlān çün ol ḥāli gördüm bir köşede oturdum (9) bir sāʿat geçdi anlar yatdı ve ben uyanıġ idüm ol cemāʿatden bir kişi ṭurdı (10) ve ol oġlānuñ ḳatına vardı ol ġulām kendü efendisi ṣanup (11) temkīn virdi ḫācetini bitürdi ve yerine gitdi andan ṣoñra ol ol ġulāmuñ (12) efendisi ʿādetince ol mühimm içün ġulāmuñ ḳatına vardı ol ʿużv-ı maʿibine (13) çün el urdı bildi ki ol cemāʿatüñ birisi ḳaṣd itmişdür bıçaḳ çıḳardı (14) ve ol ḳavmüñ bir bir elini gögsi üzerine ḳordı ve geçerdi çün ol (15) şaḫṣa irişdi ol şaḫṣ kendüyi uyura urdı çün elini anuñ daḫı (16) gögsi üzerine ḳodı ḫafḳānını görüp bildi ki ol fiʿle ḳādim oldur (17) elini aġzınuñ üzerine ḳodı ve bıçaġı gögsine ṣoḳdı ol kişi sehlce (18) ıżṭırāb eyledi ve cān teslīm ḳıldı ḳātil ḳulınuñ elini aldı ve ordan (19) çıḳardı gitdi baña ḫavf ġālib oldı eyitdüm ki bu cemāʿat ortasında (20) ġāribem çün ṣabāḥ oldı bī-şekk beni ṭutalar raḫtumı anda ḳodum ve naḳdumı (21) götürdüm ve çıḳdum gitdüm ve çün yarım gice idi ḳanda gitdügümi bilmezdüm (22) ve ʿasesden ḳorḳardum nā-gāh bir külḫan gördüm ḳarañu anda girdüm ve eyitdüm (23) çün ḥammām ḳapusı açıla ḥammāma girem ol ḳarañuda oturdum nā-gāh ayaġ āvāzı işitdüm

[104-b]

(1) bir kişi girü geldi ve eyitdi bunda girdügüñi görmedüm mi ey ḳaḥpe oġlı ben (2) ḳorḳudan ölü gibi bu cānuma düşdüm ve hīç deprenmedüm çün hīç ḥiss almadı (3) bir ḳız getürdi başını kesdi ve ḳodı gitdi ben o ḳızuñ ayaġında (4) ḫalḫāl gördüm ayaġından aldum ve külḫandan çıḳdum gitdüm gördüm ki ḥammām (5) ḳapusı açılmış Allāha şükr eyledüm ve nem varsa ḥammāmcıya virdüm ve ḥammāma (6) girdüm çün gündüz oldı ḥammāmdan çıḳdum ol maḥalleyi bildüm ki ol maḥallede (7) bir dostumuñ evi var idi ve ol eve vardum ol dost beni gördi (8) sevindi ve beşāşet iẓhār ḳıldı ve çün oturdum ol naḳdı ol (9) iki ḥalḫāl ile ol dostuma virdüm ki ṣaḳlaya ol ḫalḫāla naẓar eyledi (10) yüzinüñ rengi müteġayyir oldı saña ne oldı didüm bu ḫalḫālları ne yerden (11) alduñ didi ṣūret-i ḥāli taḳrīr eyledüm ḥaremine girdi ve çıḳdı ve eyitdi (12) ol kişi ki bu ḳızı öldürdi bilür misin eyitdüm yüzini bilmezem ammā (13) āvāzını bilürem o ıssı ḥaremine buyurdı ki ṭaʿām tertīb ideler ve evden (14) çıḳdı ve tīz geldi ve sipāhī kişi bile getürdi ve anuñla söyleşürdi (15) fi'l-ḥāl āvāzından bildüm ol issi baña gözi ile bu mıdur deyü işāret eyledi (16) belī didüm ṭaʿām getürdiler çün ṭaʿām yimekden fāriġ olduḳ şarāb getürdiler (17) ve ol yigide çoḳ virirdi çün ol esridi hem ol yercegizinde (18) yatdı o issi ṭuru geldi sarāy ḳapusını muḥkem eyledi ve ol yigidüñ başını (19) kesdi ve baña eyitdi ol ölen kız benüm hemşirem idi ve dāyimā bu yigit (20) anuñ ardınca imiş ve çün murādını andan ḥāṣıl idememiş fırṣat bulup (21) öldürmüş ben daḫı anı ḳışāṣ eyledüm çün gice oldı ben o issi ile (22) ol kişiyi varduḳ bir yerde defn eyledük hemīn ki ṣabāḥ oldı Baṣradan (23) ḳaçdum ve Baġdāda geldüm ve and içdüm ki hergiz daʿvete varmayam ve cenāze namāzını

[105-a]

(1) ḳılmamaġa and içdügümüñ sebebi bu idi ki Baġdād şehrinde ẓuhr vaḳtinde bir yere (2) gitdüm iki ḥammāl gördüm ki bir ölüyi getürmüşler geydirürler kendüme eyitdüm (3) meger ki bu kişi ġāribdür ve dervīşdür bīle varayum ve ḥammāllara yardım eyleyeyüm (4) tā ṣevāb ola ki ilerü vardum ve cenāzenüñ bir ṭarafını ḥammāldan aldum ve götürdüm (5) çün bir sāʿat oldı yoruldum ḥammāla çaġırdum hīç kimesne cevāb virmedi (6) ol getüren epsem ol götür ki ol gitdi didi eyitdüm ben daḫı cenāzeyi (7) bıraġuram ve giderem ḥammāl eyitdi saña teşnīʿ idem ve gitmeye ḳomayam gitmeye (8) şerm eyledüm ve eyitdüm ki meşaḳḳate taḥammül ideyüm ne ḳadar renc ü taʿab ziyāde (9) olursa ṣevāb ziyāde olur cenāzeyi ol ḥammālla bir mescide iletdük (10) ve ḳoduḳ ol ḥammāl daḫı ḳaçdı ve ol cenāze benüm boynumda ḳaldı anlara laʿnet (11) eyledüm ve eyitdüm bu ṣevābı tamām eyleyeyüm birḳaç aḳçe gorkāne virdüm ve gor (12) ḳazuñ deyü ışmarladum ve biz ol meyyitüñ namāzını ḳılduḳ ve çoḳ diledük ki defn (13) iderüz gorken ḳabre girdi ve ben cenāzeyi yuḳardan anlara ṣundum ki gore (14) ḳoyalar nā-gāh ol gorken gorden çıḳageldi ve bir sille yüzüme urdı (15) ve destārumı başumdan aldı ve boynuma ṭaḳdı ve ḳatı ḳatı çagırdı ki ey müslümānlar (16) başsız kişi getürdi görüñ ḫalḳ cemʿ oldılar ve kefeni ölüden açdılar (17) didügü gibi başsız bir kişi buldılar medhūş ve müteḥayyir oldum kimisi yumruḳ (18) ve sille urdı kimisi sögerdi ve laʿnet iderdi şol ḥālle beni (19) vāli-yi şehr ḳatına iletdiler çün oldur ki ṭānıḳ bulınmadı beni yalınçaḳ eylediler ki (20) şikence ideler ve iḳrār itdüreler ol vālīnüñ bir ʿāḳil kātibi var idi (21) çün beni müteḥayyir u medhūş gördi (bir laḥẓa ṣabr idüñ ki bu kişinüñ ḥāline naẓar eyleyem ki bī-günāh görünüyor başed ki ḥaḳīḳat-i ḥāl ẓāhir ola didi)[27] ve beni bir köşeye iletdi ve bu ḥādiṣeden (22) ṣordı evvelinden aḫīre şöyle ki var idi taḳrīr eyledüm buyurdı ki

[27] Sayfa kenarına yazılmıştır.

ölüyü (23) cenāze incinmeden indürdiler ve ol cenāzeyi teʾemmül eyledi gördi ki bir ṭarafında

[105-b]

(1) yazılmış ki bu filān mescidüñ cenāzesidür birḳaç oġlān bīle aldı (2) ve ol mescide vardı ol mescid ḳapusında bir derzi gördi eyitdi (3) bu mescidüñ cenāzesi ḳanı ve şöyle iẓhār eyledi ki meyyit getürmeye ḥācet (4) oldı ḫayyāt eyitdi bu mescidüñ cenāzesi varıdı ammā ṣabāḥ meyyit (5) getürmege aldılar kātib eyitdi hīç bilür misin kim aldı pīr eyitdi şol (6) sarāyuñ ehli aldı ve mescid yaḳīninde bir sarāya işāret eyledi kātib buyurdı (7) fi'l-ḥāl ol sarāyın ḳapusını ve ṭamını aldılar ve ḳapuyı uvatdılar ve girdiler (8) ve sarāyda birḳaç ġāribler var imiş ṭutdılar ve nāyibe iletdiler anlar iḳrār eylediler ki (9) şarāb içerdük ve ortamuzda bir emred oġlān var idi ol oġlānuñ (10) sebebinden ṣavāş eyledük aḫirü'l-emr oġlānı öldürdük ve başını (11) ḳuyuya bıraḳduḳ ve bu ṣıfatla gömmeye ḳaṣd eyledük ve ol iki ḥammāl bizden idi (12) vālī buyurdı ḳamusını öldürdiler ve beni ḳodılar ben Allāha şükr eyledüm (13) ve ol kātibe dāyimā duʿā ḳıldum ve nezr eyledüm ki hergiz ʿömrümde cenāze namāzı ḳılmayayum (14) **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki mehmā emken şarāb meclisinden iḥtirāz (15) ide i*nneme'l-ḫamrū ve'l-meysirü ve'l-enṣabābı ve'l-ezlāmu* ile ʿamel ide zīrā ki her fitne (16) ve münāzaʿat ü ḫuṣūmet ve ḍarb ü ḳatl ki ʿavām ortasında olur ekṣer (17) oldur ki māddesi ḫamrdur şöyle ki bu ḥikāyet anı mübeyyindür **el-ḥikāyetü'ṣ-** (18) **ṣāminetu ʿaşere** ḥikāyet eyledi ʿAbdu'llāh Ṣayrefī ki hemsāyem bir yigit (19) vardı ki atasından çoḳ māl mīrāṣ aldı ve şarāba ve ḳavvāle telef (20) eyledi idi bī-ġāyet dervīş ve muḳillu'l-ḥāl oldı idi bir müddetden ṣoñra (21) gördüm ṣāḥib-i niʿmet-i bisyārı ve ṣervet-i bī-şümār olmuş ol māluñ ḫuṣūlına (22) sebeb ṣordum ol defʿ eyledi andan ṣoñra eyitdi rāst ideyüm bu şarṭla ki (23) sırrı ṣaḳlayasun eyitdüm ḳabūl eyledüm eyitdi baña dervīşlük ve iḥtiyāc

[106-a]

(1) bir ḫadde irişdi ki dāyim mergi arzu iderdüm ve ittifāḳ şöyle oldı ki (2) menkūḥam ḥāmile idi ʿişā vaḳtinde ṭoġurdı ve ol ḳadar nesnem yoġıdı (3) ol ḥāletde aña ḳuvvet ola ṭaşra çıḳdum ki bir kimesneden ṣadaḳa dileyem (4) ve aña eyledüm bir küçeye irişdim ve küçede bir ev gördüm ki andan (5) ışıḳ gelürdi ol eve girdüm gördüm ki bir kişi yimek bişürür hey ne kişisün (6) didi ḥālümi şerḥ eyledüm baña raḥm eyledi ve eyitdi otur bir sāʿat ki (7) yimeyi bişürem ve saña daḫı naṣīb virem ve birḳaç aḳçe daḫı virem ol gice (8) ḳatı ṣovuḳ idi bir kilimi örtdi ve eyitdi bu kilīme ṣarıl ve bir laḥẓa (9) yat ve ben göñlüñcek idem ol kilīmi aldum kendüme ṣardum ve yanumı yere (10) ḳodum ammā acdan ve ṣovuḳdan ve ḳayġudan uyḳu gözüme girmedi (11) bir sāʿat geçdi gördüm ki bir yalınçaḳ kişi girüp geldi aġır nesne (12) getürmiş ol evdeki kişi ṭurdı arḳasındaġını aldı ve eyitdi (13) ne geç geldüñ senden nūmīd olmuşdum eyitdi dün ve bugün odun (14) altında gizlenmiş idüm ve fırṣat buldum bu kimseyi getürdüm bilmezem ki aḳçe midür (15) altun mıdur ammā ḳatı aġırdur ve açluḳdan ve ḳorḳudan yaḳīndür ki helāk (16) olam evdeki kişi çanaġa aş ḳordı ve ikisi bile yirdi çün ṭaʿāmdan (17) fāriġ oldılar şarāb getürdiler ve içdiler ammā ol yalınçaḳ kişi çoḳ (18) içerdi tīz esridi ve yatdı ol evdeki kişi ṭuru geldi ve evi (19) yörendi ve ḳatuma geldi ve benümle söyleşdi uyanıḳ olduġumı ve ol ḥāle (20) vāḳıf olduġumı bilmesün deyü cevāb virmedüm ve kendümi uyḳuya bıraḳdum (21) çün beni uyardı ḳodı ve ol kişi vardı öldürdi ve bir kilīme (22) ṣardı ve sarāydan çıḳardı gitdi kendüme eyitdüm daḫı yine teveḳḳuf eyledüm (23) ṭurdı geldüm ve ol yalınçaḳ kişi getürdügüñi baña virdügi kilīme ṣardum

[106-b]

(1) ve sarāydan çıḳdum ve yügrü yügrü gitdüm bir mescide irişdüm müʾez̲z̲in ḳażā-yı (2) ḥācete çıḳmış ḳapusını açıḳ bıraḳmış tīz ol mescide girdüm müʾez̲z̲in geldi (3)

ne kişisün didi ġarīb kişiyem köyden şimdi geldüm ʿasesler ḳorḳusından (4) deprenemezem eger beni bunda ḳorsan Ḥaḳḳ Teʿālā ḳıyāmet gününde cehennem ʿazābından (5) saña ḫalāṣ vire müʾeẕẕin eyitdi Allāhuñ emānında yat aşaġa ol kilīmi (6) başum altında ḳodum ve yatdum bir laḥẓadan ṣoñra ol kişinüñ āvāzını işitdüm (7) beni sögerdi ve tehdīd ü vaʿīd iderdi mescidüñ penceresinden baḳdum (8) elinde yalın bıçaḳ ol yaña bu yaña yürür ve hīç mescidde olduġumı gümān itmez (9) çün benden nūmīd (10) oldı gitdi ve ben mescidde yatdum çün ṣabāḥ oldı ve yollarda çün geliş gidiş oldı mescidden çıḳdum ve ona (11) vardum ol kīseyi açdum ol bin dīnār imiş iḥtiyācum olduḳça (12) aldum ve bāḳīsinüñ baʿżısını ṣaḳladum ve baʿżısını atamdan ḳalmış (13) ḫarāb yerlerüñ ʿimāretine ṣarf ve ol faḳr u fāḳadan ḫalāṣ buldum (14) ve bu ḥikāyeti senden özge hīç kimesneye dimedüm **faṣl** bu ḥikāyeti (15) ʿāḳl-ı baṣīret göziyle teʾemmül ḳılsa kesb-i dünyā ve cemīʿ-i mālda ʿömr ṣarf itmeye (16) ve ḳaṭıʿ mesālik ve irtikāb-ı mehālike iḳdām itmeye ki çoḳ ola ki ol māluñ (17) ḥuṣūlunda bir kişi muḳāsāt ü şedāyid ve muʿānāt be-ġayet vçeke ve temettuʿ u ṣafāsını (18) bir kişi daḫı göre nitekim bu ḥikāyetde bir kişi ol māluñ kesbinde ve cemīʿinde (19) ʿömrüni ṣarf eyledi ve bir kişi daḫı ḫāṭırnāk işlere ve sehmnāk zaḥmetlere mürtekib (20) oldı ki anı uġurladı ve bir kişi daḫı dīnini yele virdi ve nā-ḥaḳ ḳanı (21) boynına aldı tā ol mālı bī-şirket kendüye maḫṣūṣ ide ve bu üç kişiye (22) ʿömrüni żayiʿ eylemekden ve meşaḳḳat ü zaḥmet çekmekden ve nā-ḥaḳ ḳan dökmekden (23) ve günāh ḳazanmaḳdan özge fāyide olmadı ve ol dördünci kişi bī- renc ü zaḥmet

[107-a]

(1) ve taʿb ü meşaḳḳat ol māluñ temettuʿını ve ṣafāsını gördi ve’s-selām **el-ḥikāyetü’t-** (2) **tāsiaʿatu ʿaşere** Ebū Temām ḥikāyet eyledi ki bir muʿtemed-i Ṣādıḳu’l-ḳavladan (3) işitdüm ki eyitdi Caʿfer-i Ṣādıḳ raḍiya’llāhu ʿanh şöyle buyurdı ki Sezūm (4) ehli bir mecūsī duʿāsıyla helāk oldılar ṣordum ki nice idi eyitdi

(5) Başrada bir köpri vardur ki ol köpriyi ehl-i Sezūm yapmışlardur (6) ol rūzgārda bir mecūsī ʿavratını bir dirāzgūşa bindürmiş ol köpriden (7) geçmek istedi ol cemāʿat ki köpri üstünde idiler on aḳçe istediler (8) ol geburuñ aḳçesi yoġıdı ol cemāʿatin birisi eşegüñ ḳuyruġunı kesdi (9) ve eşek ḳuyruġı acısından ḳalḳdı ol ʿavratı bıraḳdı ʿavrat ḥāmile imiş (10) oġlān bıraḳdı ol mecūsī ḥayrān ḳaldı eyitdi baña olan ẓulmi kime şikāyet (11) ideyüm eyitdiler köşküñ issine şikāyet eyle ki bu şehrüñ pādşāhı oldur (12) ol mecūsī ol pādşāhuñ ḳapusuna vardı ve ṣūret-i ḥāli ol pādşāha (13) ʿarż eyledi ol pādşāh eyitdi bāk degül dirāzgūşi anlara vir ki (14) işledeler kuyruġı bitecek saña vireler ve ʿavratuñı onlara vir ki cimā ideler (15) ḥāmile olduḳda saña vireler mecūsī yüzini göge ṭutdı ve eyitdi (16) Ḫudāvendā eger bu ḥükm senüñ ḥükmüñdür ve andan rāżīsan daḫı rāżī oldum (17) Ḥāḳḳ Teʿālā bir ferişte viribdi adam ṣūretinde ol mecūsīnüñ ve ʿavratınuñ elini (18) aldı ve ol köpriden selāmetluġıla geçirdi ol mecūsī eyitdi ey Tañrınuñ (19) ḳulı ne kişisen benüm ḥaḳḳumda bu iḥsānı eyledüñ eyitdi ben Allāhuñ ferişтelerinden (20) bir ferişteyüm çün sen Allāha münācāt eyledüñ seni ḫalāṣ eylemekçün (21) beni viribdi girü baḳ ki Ḥaḳḳ Teʿālā'nuñ ḫışmını ol şehr ehlinüñ ḥaḳḳında (22) müşāhede idesün ol mecūsī girü baḳdı gördi ki Ḥaḳḳ Teʿālā ol (23) şehrüñ mecmūʿ ḫalḳıyla yere ḥasf eylemiş ol ẓulmüñ şūmluġından

[107-b]

(1) **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki bilesün ki ẓulmüñ ʿāḳibeti maḥmūd degüldür (2) ve bir fāyidesi budur ki maʿlūm ola ki maẓlūmlaruñ duʿāsı müstecābdur eger kāfir (3) olursa şöyle ki mecūsuñ oldı **el-ḥikāyetü'l-ʿışrūn** (4) Muḥammed bin Ḥamdun en-Nedīm ḥikāyet eyledi ki Muʿtemed ʿAle'llāh arzū eyledi ki (5) anuñ içün bir lāṭif ev yapalar ve ḥarīrden izār ü ferşler ve döşekler (6) ve yaşdıḳlar ve perdeler ve aña münāsib ne var ise münaḳḳaş u lāṭif müheyyā ideler (7) sehl müddetde tamām oldı ve ḥużūruna geldi çün ḫalīfe anı gördi be-ġāyet (8) begendi ve göñlüne ḫoş geldi buyurdı ki ol evi bize diler ve izārları (9) ṭutdılar ve döşekleri

döşediler ve perdeleri aṣdılar ve nüdemā ü ḫavāṣ (10) ḥāżır oldılar ve her birisi bir lāyıḳ medh didi ve ol gün giceye degin (11) ṣoḥbet oldı çün yatacaḳ vaḳt oldı ṭuru geldi ve ḥarem sarāyına (12) girdi ve her birümüz müteferriḳ olduḳ nā-gāh ardımuzdan bizi çaġırdılar (13) çün ḳatına girdük gördük ki arslān gibi çıġırurdı ve ol perdelerden (14) bir perdenüñ bir pāresi yırtılmış ve eydürdi ki perdeden yā bir perdenüñ (15) bahāsından melūl degülüm melāletüm anuñ içündür ki ol günde bu noḳṣānı (16) irişdürdiler ve sürūr u feraḥumuzı bāṭıl eylediler ve benüm ḥużūrumda (17) bunuñ gibi cürʾet eylediler ve bundan daḫı ḳatı budur ki perdeyi yırtanı gördüm (18) ve gözümden ġāyib oldı ve bilmezem ki kimdür buyurdı ki taḥrīr ḫādimi ḥāżır (19) eylediler and içdi ki eger taḥrīr ol işi tefaḥḥuṣ idüp mücrimi bulmayacaḳ (20) olursa taḥrīrüñ başını kese taḥrīr gitdi ve ḫalīfe ol ḥālet üzerine (21) ḫışmnāk oturdı bir laḥẓadan ṣoñra taḥrīr geldi ve ferrāşlardan bir emred (22) oġlān ġāyet cemāl ve nihāyet melāhatde yüzinüñ nurı güneşüñ perdesin (23) yırtardı ve ṭalʿatınuñ aksi bedr aya perde ṭutardı ol perdenüñ pāresiyle

[108-a]

(1) getürdi ve ol oġlān günāhın iʿtirāf eyledi ve tażarruʿ u zārīyle (2) aġlardı ve ʿafv dilerdi Muʿtemed tażarruʿuna iltifāt itmedi ve taḥrīre buyurdı ki (3) ṭaşra çıḳara ve elini kesdüre ḥāżırlaruñ ve oġlānluġına ve kemāl-i ḫüsnüne (4) ve tażarruʿ u zārīsine raḥmi geldi ammā hīç kimesnenüñ zehresi yoġıdı ki (5) şefaʿatle ṭudaġını depredeydi yā iltimās-ı ʿafvle dilini ḳımıldadaydı (6) mecmūʿumuz Muʿtemed öñünde epsem ṭururduḳ ve ḳulaġumuz ol oġlānuñ feryādına idi (7) nā-gāh Muʿtemed bir feryād eyledi ki ṭuranlar ḳamu ḳorḳdılar ḳatı iñledi idi (8) ve eyitdi barmaġumda bir nesne oldı ve her laḥẓa derdi ziyāde olur (9) ārāmı ḳalmadı ve feryād u fiġānı ḥadden geçdi bir kimesne getürdiler ki barmaġına (10) teʾemmül ide minḳāş getürdi ve barmaġından ḳıl gibi bir çöpcegiz çıḳardı (11) bilmedük ki ḳanḳısına taʿaccüb idevüz ol eri ḥarīr döşegüñ üzerine bu çöp (12) ne yerden batduġundan yā bu küçücük leke

bu ḳadar derd ü zaḥmet olduġundan (13) çün Muʿtemed ol çöpi barmaġından çıḳarmaḳla rāḥat buldı bize müteveccih (14) oldı ve eyitdi bu ḳadar cerāḥatle bunca derd ü zaḥmet çekdüm ve ol oġlāncıġuñ (15) ḥāli eli kesilmek derdinden nice ola tīz varuñ eger kesmediler ise kesmesünler (16) ve āzād eylesünler ḳullar tīz yügrişdiler gördiler ki bıçaġı eli üzerine (17) ḳomuşlar ki keseler menʿ eylediler ve ol oġlāncuḳ ol varṭadan ḫalāṣ buldı (18) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki Ḥaḳḳ celle ve ʿalā her gāh ki bir ḳuluñ belādan (19) ḫalāṣ eylemek istese bir sebeb iḥdāṯ ider ki hīç aferīdenüñ ḫāṭırından (20) ḫuṭūr itmez ve ol dermāndenüñ ḥalāṣına sebeb olur **el-ḥikāyetü'l-ḥādīyetu** (21) **ve'l-ʿışrūn** İmām Aṣmaʿī raḥmetu'llāhi ki aña ekābir-i ʿulemāʾi ve meşāhīr-i fużalā idi (22) şöyle ḥikāyet eyledi ki evāyil-i taʿallüm ve ibtidā-i taḥṣīlide Baṣra şehrinde muḳīm idüm (23) ve be-ġāyet muḳillu'l-ḥāl ve faḳr u fāḳa ile ve teng destlükle rūzgār geçerdüm

[108-b]

(1) ve taḥṣīl-i ʿilme ve kesb-i kemāle ol zaḥmetle meşġūl idüm ve medrese yolında baḳḳāl (2) var idi her ṣabāḥ ki andan geçerdüm ṣorardı ki ḳanda gidersün eydürdüm ki (3) fülān muḥaddiṯ ḳatına giderem ve çün gice girü gelürdüm ṣorardı ki ḳandan (4) gelürsün eydürdüm ki fülān ʿālim ḳatından gelürem çün böyle didüm eydürdi (5) vaṣiyyetümi ḳabūl ile yigitlügüñi ve ʿömrüñi bile virme ve bir bīşe ṭaleb eyle ki (6) fāyidesi ʿāyid ola ve bir iş işle ki bir gün saña gerek ola mecmūʿ kitāblaruñı (7) bāna vir ki bir tekneye ḳoyam ve bir destī ṣu üzerine dökem gör ki bir etmek bişecek (8) ḫamīr ḫāṣıl olur mı va'llāhī ki eger ḳamu kitāblaruñı bāna virirseñ ve benden (9) bir etmek dileseñ virmeyem ve her nevbet ki beni görse bu vaṣiyyeti eydürdi (10) ve ṣevāb içün bu naṣīḥati dirdi ben ol nā-ḫoş naṣīḥatden be-ġāyet (11) perīşān ve dil-teng ü şikeste-ḫāṭır olurdum andan ṣoñra anuñ teşnīnden (12) gice ile giderdüm ve gice ile gelürdüm ve ol eṣnāda dervīşlük ġāyete (13) irişdi ve zaḥmet ü miḥnet bir ḫayṣiyyetle oldı ki oñ aġacı yıḳardum (14) ve nafaḳa içün ṣatardum ol daḫı dükendi

bir gün vech-i maʿaş içün (15) müteḥayyir u müfekkir otururdum ve hīç nafaḳa idecek nesneye mālik degüldüm (16) ve ṣaçum ṭaġık ve ḳaftānum çirkin ve yüzüm gözüm evkār emīr-i Baṣranuñ ki Muḥammed bin (17) Süleymān idi ḫādimi geldi ve emīr seni çaġırır didi ben eyitdüm emīr beni (18) n'eyler ki dervīşlük bu ḫadde irişdi ki görürsün çün benüm ḥālümi gördi (19) ve perişān heyʿetüme müṭālaʿa ḳıldı gitdi bir sāʿatden ṣoñra geldi ve birḳaç (20) boġça getürdi buḫūr getürdi ve biñ dīnār getürdi ve eyitdi emīr (21) şöyle buyurdı ki seni ḥammāma iledem ve yuyam ve bu ḫilʿati geyesün ve buḫūr (22) idinesün ve benümle emīr ḳatına gelesün çün ḫāṭırumdan geçdi ki nesneyi (23) gördüm şād u feraḥ oldum ve emīre duʿā eyledüm ve her ne kim buyurmuş idi

[109-a]

(1) yerine getürdüm ve ol ḫādim ile emīr ḳatına vardum selām virdüm emīr (2) çün beni gördi iʿzāz u ikrām eyledi ve eyitdi yā ʿAbdü'l-Melik emīrü'l-müʾminīnüñ (3) maḫdūmzādesini terbiyet itmege seni iḫtiyār eyledüm yeraġuñı eyle ki emīrü'l-müʾminīn (4) ḥażretine gidesün ve göreyüm ki nice dirlük idersün ve eṣer-i belāġati nice ẓāhir (5) eylersen duʿā eyledüm semʿān ve ṭāʿaten didüm eyitdi benümle şimdi vedāʿ eyle (6) ve yarın git emīr ile vedāʿ eyledüm ve kütübden ne iḫtiyāc vardı ise aldum (7) ve bāḳīsini orda ḳodum ve aḳrabādan bir ḳarıcıġı orda sākin eyledüm (8) çün ṣabāḥ oldı emīr Muḥammed bin Süleymānuñ resūli geldi ve bir gemi tertīb (9) eylemiş cemīʿ alāt ü esbābı sefer ki gereklü idi müretteb ü müheyyā eylemiş (10) beni ol gemiye ḳoydılar ve Baġdāda müteveccih oldılar çün Baġdāda irişdük (11) Hārūnu'r-reşīd ḳatına iletdiler selām virdüm cevāb-ı selāmdan ṣoñra (12) Abdü'l-Melik bin Ḳayb el-Aṣmaʿı sen misin emīrü'l-müʾminīnüñ ḳuluyam didüm eyitdi (13) bilgil ki ferzend nūr-ı dīde ve miyve-i dīl ve āsāyiş-i ruḥ olur ferzend (14) Muḥammed Emīni saña teslīm eylerem ki diyānet ile Ḳurʾan u ʿilm taʿlīm idesün (15) zinhār ki dīnini ve iʿtiḳādını fāsid eylemeyesün ve dīn-i aḫiret ʿilmini taʿlīm

(16) idesün ki inşāʾa'llāh müslümānlara imām ola semʿān ve ṭāʿaten didüm andan ṣoñra (17) Muḥammed Emīni ḥāżır eylediler ve baña teslīm ḳıldılar ve bizi bir sarāya iletdiler ki (18) bizüm içün ḫālī eylemişler imiş ve ḫıdmetkārlardan ve ferşden ve ne iḥtiyāc (19) olursa ḳamu ḥāżır eylemişler ve müretteb ḳılmışlar ve her ayda baña iki biñ aḳçe (20) vazife ḳıldılar ve her gün ārāste ḫᵛān ü ṭaʿām şöyle ki mülūk u ḫulefāya (21) olur getürürler idi ve ben eṣnāʾ-i taʿlīmde müslümānlaruñ eşġālini ve aṣḥāb-ı (22) ḥavāyicüñ ḥācātını ḥalīfeye ʿarż iderdüm ve baña ḫalḳdan ḫıdmetler ve armaġānlar (23) gelürdi ve her māl ki baña ḥāṣıl olurdı Başraya gönderürdüm ve buyururdum ki

[109-b]

(1) benimçün żıyāʿ u ʿaḳār ve emlāk ü esbāb alurlardı ve buyrurdum ki benimçün (2) bir hob sarāy bünyād eylediler ve ben bir müddet darü'l-ḫilāfetde oldum aña (3) degin ki Muḥammed Emīn Ḳurʾān ve fıḳıh ögrendi ve şiʿr ü lüġātde māhir ve üstād (4) oldı ve ensāb ve aḫbār-ı ʿarabī vaḳāyiʿlerini *kemā hüve ḥaḳḳuhu* bildi Reşīde (5) ʿarż eyledüm emārāt-i rüşdi ve ʿalāmāt-ı saʿadeti anda ẓāhir gördi (6) ve her ne ṣordı cevāb virdi be-ġāyet begendi andan ṣoñra (7) buyurdı ki birḳaç ḫuṭbe iḫtiyār eyle ve ezberlet ki cumʿa güni oḳuya on ḫuṭbe ki (8) feṣāḥat ü belāġatle meşhūr idi Muḥammed Emīne ezberletdüm çün cumʿa güni (9) oldı mescid-i cāmiʿ vardı ve ḫutbe-i ġurra oḳudı ve imāmet eyledi (10) ve baña cevānibden ve erkān-ı devlet ve ḫavāṣ u muḳarreblerden ve ehl-i ḥarem u aḳārib (11) ve aʿyān-ı şehrden hediyeler ve tuḥafalar viribdiler ve māl-ı ʿaẓīm baña cemʿ oldı (12) ḫalīfe beni çaġırdı ve eyitdi yā ʿAbdü'l-Melik eyü ḫıdmet eyledüñ ve çoḳ (13) ḥaḳ ṣābit eyledüñ ve ol vaḳtdür ki murāduñ ne ise dileyesün ve ḥācetüñ ne ise (14) ʿarż ḳılasun ki ḥācetüñ revā ola ve maḳṣūdun ḥāṣıl ola eyitdüm emīrü'l-müʾminīn (15) iḳbālinde hīç arzum ḳalmayupdur ve murādum devletinde ḥāṣıldur buyurdı (16) ḫilʿat-ı girānmāye virdiler ve māl-ı ʿaẓīm nātıḳ u ṣāmıtdan ve ġılmān ü cevāriden (17) ve tībler ve

ferşler her nevʿden getürdiler ve bana teslīm itdiler şükr eyledüm (18) ve duʿā ḳıldum ve eyitdüm eger emīrü'l-müʾminīn ṣavāb görürse icāzet buyura ki (19) teferrüc ve cemīle-i Baṣraya varam ve birḳaç gün anda ṭuram ve bir miṣāl emīr (20) Baṣraya inʿām ide tā emīr-i Baṣra ḫāṣ ve ʿāma buyura ki selāmıma geleler (21) ve şerāyiṭ-i istiḳbāli ve iʿzāz ü ikrāmı yerine getüreler icāzet virdi (22) ve nice ki didüm şöyle bir miṣāl buyurdı Baṣraya varam bir sarāyı pādşāha (23) benimçün tertīb eylemişler idi ve çoḳ emlāk ve żıyāʿ ṣatun almışlar idi

[110-a]

(1) ve ehl-i Baṣradan vaḍīʿ ve şerīf ḳamu selāmuma geldiler üçünci gün ol (2) baḳḳāl erāzil-i nās ile ḳatuma geldiler ve bana selām virdiler çün ol baḳḳāl (3) beni gördi yā ʿAbdü'l-Melik nicesün didi taʿaccüb ḳıldum nice ki emīrü'l-müʾminīn (4) bana hitab iderse ol daḫı bana şöyle ḫiṭāb iderdi ḫoş vechle (5) cevāb virirdüm ve eyitdüm ki vaṣiytetüñi ḳabūl eyledüm ve her kitāb ki var idi (6) cemʿ eyledüm ve on destī ṣu üzerine dökdüm şol ḳadar ḥamīre ḥāṣıl oldı ki (7) bu ḳamu gördügüñ etmek andan yetişdi andan ṣoñra aña iḥsān eyledüm ve kethüdāluġumı (8) aña tefvīd eyledüm **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki ehl-i ʿilm egerçi (9) faẓl ü edeb kesbinde giceyi gündüze ve gündüzi giceye getürürler (10) ve çoḳ meẕellet ü meşaḳḳate taḥammül iderler ve ḫasīslerden melāmet işidürler (11) haḳḳ Teʿālā anlaruñ rencini żāyiʿ eylemez ve ol meşaḳḳatüñ ṣemeresi dünyāda ve aḫiretde (12) ḥāṣıl olur ve bir fāyide budur ki müteʿallim gerekdür ki cāhillerüñ serzenişiyle (13) ve nā-dānlaruñ melāmetiyle taʿallüm-i ʿilmden vazgelmeye ve ʿālimler dergāhından tereddüdini (14) kesmeye ki bir mesʾele ʿilmden dünyādan ve mā-fīhāsından ʿāḳiller ḳatında yegdür (15) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu ve'l-ʿışrūn** Mesrūr ḫādim ḥikāyet eyledi ki Meʾmūn (16) ḫalīfe bir gün beni çaġırdı ve eyitdi ki ṣāḥib-i ḫaberlerüm bana şöyle ḫaber virdiler (17) her gün bir kişi Berāmikenüñ maḳberesine gelür ve nevḥa ider ve aglar ve anlaruñ (18) merṣiyelerin oḳur gider sen ve Dīnār bin ʿAbdu'llāh varuñ ve ol

ḫarābenüñ (19) bir zāviyesinde pinhān oluñ ve ṣabr idüñ ki ol kişi gele ve aġlaya ve ẕikr kese (20) diye ve eyide ṭurup gitmek isteyince ṭutuñ ve baña getürüñ Mesrūr eydür (21) vaḳt-i seherde Dīnār bin ʿAbdu'llāh ile bindük ve ol ḫarābeye varduḳ ve her birümüz (22) bir köşede oturduḳ ve bārgīrlerümüz ırāḳ giderdük çün ṣabāḥ oldı (23) bir ḳara ḫādim geldi ve bir kürsi getürdi ḳodı ardınca bir pīr kişi ẕillet ü şehāmet

[110-b]

(1) ve ferr u mehābet ile geldi ve ol kürsinüñ üzerine oturdı ve her yöne (2) naẓar eyledi çün kimesne görmedi zārī ve nevḥaya āġāz ḳıldı ve çoḳ (3) aġladı ve Berāmikeyi eyülük ile añdı ve duʿā ḳıldı çün gitmek istedi ikimüz (4) iki ṭarafdan ṭutduḳ siz kimsiz ve benden ne dilersiz didi ol Dīnār bin (5) ʿAbdu'llāh ve ben Mesrūr ḫādim emīrü'l-müʾminīn buyurupdur ki seni ḥażretine iledirüz (6) didüm bu sözden müşevveş oldı eyitdi kerem eyleñ cānumdan eymen degülüm (7) ṣabr idüñ ki vaṣiyyetnāme yazam vaṣiyyetnāme yazdı ve ol ḫādime virdi (8) ve bizümle ḫalīfe ḳatına geldi çün Meʾmūn anı gördi yüzini döndürdi (9) ve ḳaḳdı ve eyitdi sen kimsün ve ne yerdensün ve Berāmikenüñ senüñ üzerinde (10) ne ḥaḳları vardur ki bunca nevḥa vü zārī anlaruñçün idersün ol kişi (11) bī-teveḳḳuf u teḥāşī eyitdi yā emīre'l-müʾminīn Berāmikenüñ benüm üzerümde çoḳ (12) ḥuḳūḳı vardur eger emīrü'l-müʾminīn ol ḥuḳūḳun birisini icāzet buyursa (13) taḳrīr ideyüm Meʾmūn eyitdi de ol kişi eyitdi ki ben Münzir bin el-Muġīre (14) el-Dımışḳīyüm ḥaseb ü nesebüm ẓāhir ve niʿmet ü rāḥatla perverde olmışam (15) ve devlet ü saʿadetle neşv ü nemā bulmuşam bir vaḳt devlet ʿādetince intiḳāle (16) āġāz ḳıldı ve niʿmet-i resmince anca bī-ṣebātluġı bīşe idindi ve ol rāḥat zevāle (17) ve ol ṣervet intiḳāle yüz ṭutdı ve dervīşlük bir ḫadde irişdi ki taḳrīre (18) gelmez dostlar beni Berāmikeye delālet ḳıldılar ve ziyāretlerine taḥrīṣ itdiler (19) ve ḫalel ki ḥālinde vāḳiʿdür anlaruñ terbiyetinden özge nesne ile ıṣlāḥ (20) olmaz didiler bi'ż-żarūra terk-i vaṭan-ı aṣlī ḳıldum ve ḳaṣd-ı Baġdād eyledüm (21) ve benümle ehl ü ʿıyālden yigirmiden ziyāde

kişi var idi çün Baġdāda (22) irişdük eṭfāl ü ʿıyāli bir mescidde ḳondurdum ve sefer ḳaftānlarını (23) çıḳardum ve eyü ḳaftānlarumı geydüm ve yola düşdüm ve bilmezdüm ki ne yere giderdüm

[111-a]

(1) bir mescide irişdüm münaḳḳaş u müzaḫraf envāʿ-ı basṭ ve ferş ile ārāste (2) ve bir cemāʿat-i müzeyyen ḫoş-şekil pīrler ol mescidde otururlar ol mescide (3) girdüm ve oturdum fikr eyledüm ki ḥālümi ol pīrlere ʿarż eyleyem ve ḥālimüñ (4) ṣalāḥına anlardan meded isteyem ḫacāletden ve ḥayādan zīrā ol ḥāli (5) görmemiş idüm söz ḫāṭıruma gelmedi ve bilmedüm ki ne diye idüm nā-gāh ol ṭāyife (6) ṭurdılar ve mescidden çıḳdılar ben daḫı anlara muvāfaḳat eyledüm bir sarāya ki (7) dergāhı ʿālī ve dehlīzi uzun idi girdük ol sarāyuñ ṣaḥnı ġāyet (8) vüsʿatde ve nihāyet fesaḥatde idi ve ol ṣaḥnda bir bostān ve ol bostān (9) içinde bir dükkān ve ol dükkānuñ ḥicār ṭarafında abnūsden dürr-efzenger (10) ve üzerine ʿacden bir taḫt ve Yaḥyā bin Ḫālid ol taḫt üzerine oturmuş (11) ol cemāʿat ol dükkānı geçdiler oturdılar ben daḫı muvāfaḳat eyledüm ve geçdüm (12) oturdum ḫādimler bize naẓar eylediler ve bizi ṣaydılar yüz bir kişi idük (13) gitdiler bir laḥẓadan ṣoñra yüz bir muraṣṣaʿ kemerlü ḫādim geldi her birisinüñ (14) elinde altundan micmer micmer içinde ḫām ʿūd od üzerinde ḳomuşlar her birisi (15) birer micmer her birümüzüñ öñünde ḳodı andan bir yigit ki ġāyet cemāl ve nihāyet (16) kemālde ḥaẓẓ-ı ġāliye gül ruḥsārı kenārında bitmiş ve nihāl-i ḳaddi ḥüsn-i (17) cuybārında uzanmış geldi ve ol bisātüñ kenārında oturdı çün (18) buḫūrdan fāriġ oldı Yaḥyā bin Ḫālid Ḳāḍıya müteveccih oldı ve eyitdi (19) ḳızum ʿĀyşeyi ʿamımum oġlına ʿaḳd u nikāḥ eyle Ḳāḍı ḫuṭbe oḳudı ve ʿaḳd ü (20) nikāḥ ḳıldı ol ṭuran ḫıdmetkārlar mişk-i nāflarını ve ʿanberden toplar (21) ve ʿūd-ı ḫāmdan düzülmüş ṣūretler üzerimüze neṯār ḳıldılar cemāʿat anı (22) ḳapışdılar ve ben daḫı andan mebāliġa aldum andan ṣoñra yüz bir ḫādim geldi (23)

her birisinüñ elinde bir ṭabaḳ niḳradan her bir ṭabaḳda biñ dīnār mişk-i ḥālisle ḳarılmış

[111-b]

(1) her birimüzüñ önünde birer ṭabaḳ ḳodılar ol cemāʿatüñ her birisi öñündeki (2) ṭabaḳuñ içindekini yeñiye dökerdi ve ṭabaḳı alurdı ve çıḳardı giderdi (3) ḳamu çıḳdılar ben yalñız ḳaldum ḳalanı gibi ṭabaḳı ve içindekini alup gitmege cürʾet (4) idemezdüm ve ġāyet faḳrden ḳoyup gitmege ḳıyamaz idüm başumı aşaġa bıraḳdum (5) ve fikr itdüm ve melūl u dil-teng oldum nā-gāh bir hadime baḳdum baña gözü ile (6) işāret eyledi ki ṭabaḳı al git ben daḫı ṭabaḳı ve içindekini aldum ve gitdüm (7) ammā bu ḳadar māl baña ḳalacaġından inanmazdum her laḥẓa girü baḳardum ammā Yaḥyā (8) bin Ḫālid benüm ḥarekātuma müṭālaʿa ḳılarmış ve ben andan ġāfil çün ḳapuya geldüm ki (9) çıḳam bir ḫādim geldi ve beni döndürdi ṭabaḳ u zerden nūmīd oldum çün (10) Yaḥyā ḳatına geldüm otur kimsün sen ḳandan gelürsün didi ḳıṣṣatumı bī-tamāmihā (11) şerḥ eyledüm şuña ki irişdüm eyitdüm ehl ü ʿıyālüm filān mescide aç (12) ve yalın ḳodum Mūsāya gelüñ didi Mūsā geldi Yaḥyā eyitdi oġul bu bir (13) ʿazīz kişidür ḫāndān-ı niʿmetden ve aṣḥāb-ı ṣervetden nevāyib-i rūzgār (14) ve ḥavādiṯ-i eyyām bunı bu ḥāle bıraḳmış ḫānmāndan ve vaṭan-ı aṣliyeden (15) avāre olmuş buña iḥsān eyle senüñle olsun Mūsā beni kendü sarāyına (16) iletdi ve ḫilʿat-i fāḫir virdi ve iḥsān u inʿāmda yed-i beyżā gösterdi (17) ve ol gün ve ol gice şādī vü ʿayşde geçirdüm ikinci gün Mūsā ʿAbbāsa (18) ki ḳarındaşı idi çaġırdı ve eyitdi vezīr bu kişiyi baña ışmarlayupdur (19) ve iʿzāzına ve ikrāmına vaṣiyyet eyleyüpdür dilerem ki emīrü'l-müʾminīn dergāhına (20) varam ben gelince ḳatında olasın gerekdür ki mürāʿātında mübālāġa idesün ʿAbbās (21) daḫı beni sarāyına iletdi ve iḥsānda Mūsā ṭarīḳasın sülūk eyledi (22) ve her gün gāh birisi żiyafet iderdi on güne degin çün (23) on gün oldı bir ḫādim geldi ve ṭūr-ı ehl ü ʿıyālüñe vardı kendüme eyitdüm

[112-a]

(1) zer ü ṭabaḳ-ı neṣārdan özge ol on günde baña mükāfat olmadı ḳāṣki (2) evvelki günde gitmiş olaydum bu sarāydan çıḳduġumdan ṣoñra Yaḥyā ḳatına (3) beni kim ḳor ṭuru geldüm ve tereddüdle giderdüm bir ḫādim öñümce giderdi (4) beni bir sarāya ki ġāyet kemāl ve tertīble ve aṣnāf-ı ferş ve perdeler ile ārāste (5) ḳılmışlardı getürdi çün sarāyuñ ortasına irişdüm ehl ü ʿıyālüm (6) aṭlas u dībā giyüp baña ḳarşu geldiler ve ferḥ ü şādī anlara ġālib olmuş (7) ve on biñ aḳçe bunlara benden öñdin virmişler çün oturdum ol ḫādim (8) iki maʿmūr köyüñ irtifāʿiyle ḳabālısını baña teslīm eyledi ve eyitdi bu iki (9) köy ve bu sarāy ve ne ki içinde varısa ve yüz biñ aḳçe mecmūʿısı senüñ (10) ḥaḳḳuñ ve mülküñdür ve ben şuña degin ki nāybāt-i rūzgār ve ḥavādiṯ-i felek-i devvār (11) anlara ḳaṣd eyledi sāyelerinde ḫoş geçirdüm ve ʿayş u refāhiyyetle dirlük (12) iderdim ve şimdiki ḥālde nem varısa anlaruñ ʿaṭāsı baḳiyyesidür vefāt (13) itdüklerinden ṣoñra ʿAmr bin Mesʿade ki ḫalīfenüñ ʿāmilīdür ol köylere ki baña (14) temlīk eylediler bir ḫarāc vaż̇īʿ idüpdür ki daḫli ḫarcına vefā eylemez ve ben (15) her gāh dil-teng olam yā bir beliyye ḫādiṯ ola ol ḫarābelere vardum ve gāh (16) nevḥa ü zārī eylerdim ve gāh aġlardum ve anlaruñ devletinde ḫoşluġıla geçen (17) günlerümi yād eylerdüm ve anlara şükr ü duʿā ḳıluram ve rūzgāruñ bī-vefāluġından (18) ve çarḫ-ı devvāruñ bī-ṣebātluġından ve eyyāmuñ miḥnetinden ol ıṭlāl ü dimene (19) şikāyet eylerdüm göñlüme andan tesellī ḥāṣıl olur Meʾmūn ḫālife çün bu sözi (20) işitdi riḳḳat eyledi ve buyurdı ʿAmr bin Mesʿadeyi ḥāżır eylediler ve Berāmike (21) zemānından ol vaḳte degin ziyāde ne aldı ise buyurdı ki girü redd eyleye (22) ve ḫarācı evvelki ʿādetince vaż̇īʿ eyleye ve ol pīre iʿzāz ü ikrāmı yerine (23) getüre çün ḫalīfe bu ḥükmi buyurdu ol pīr derd-i dīl ile ḳatı ḳatı aġladı

[112-b]

(1) ḫalīfe eyitdi saña bunca iḥsān u ikrām eyledügümden ṣoñra bu aġlamaġa mūcib (2) ve bu zārluġa sebeb nedür pīr eyitdi şöyledür ki emīrü'l-müʾminīn buyur (3) merhamet ü şefḳatden hīç bir daḳīḳa fevt olmadı ammā bu daḫı Berāmike (4) bereketindendür ve iḥsānlarınuñ baḳiyyesidür ḫalīfe buyurdı ki selāmetluġıla (5) menzīline var ve ʿādetüñi terk eyleme ve bu ṭarīḳ-i sülūk ḳıl ki vefā mübārekdür (6) ve ḥüsn-i ʿahd īmāndandur **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki (7) her gāh ki kerem ü saḫā ve bezl ü ʿaṭāyla bir kişi münḫall ü muttaṣıf olsa (8) ve erbāb-ı ḫācāte pāymerdlük ve aṣḥāb-ı vāḳiʿāte dest-gīrlük eylese (9) dünyā ve aḫiretde maḳām-ı maḥmūd ve kevkeb meʿālisi burc-ı şerefde mesʿūddur dirlüginde (10) ve öldügünde iḥsānla maʿrūf ġaybetinde ve ḥużūrunda mişk gibi ḳamu (11) dillerde ḫayr ile mevṣūf olur şöyle ki Āl-i Berāmike aḫlaḳ-ı ḥamīde (12) ve evṣāf-ı cemīle sebebiyle inḳirāż-ı ʿāleme degin ḫayr ile mezkūr dururlar (13) ve bir fāyide budur ki şükr-i münʿim miḫnet ü şādmānī ve merg ü zindegānī de (14) ḥasāyil-i maḥmūde ve fażāyil-i pesendīdedendür belki sebeb-i devām-ı (15) devlet ve mūcib-i izdiyādi niʿmetdür şöyle ki ol Dımışḳīye oldı (16) **el-ḥikāyetü'ş-şālisetu ve'l-ʿışrūn** nāḳilan-ı aḫbār ve rāviyan-ı aṯār (17) şöyle naḳl eylediler ki Caʿfer bin Süleymān el-Hāşimīnüñ ki emīr-i Baṣra idi (18) bir ʿıḳd-ı cevāhir-ı fāḫiri var idi şöyle ki māhrūlar dişinden abdār (19) ve maḥbūblar sözinden şāhvār idi ol cevāhir sarāyında mişk gibi (20) żāyiʿ ve sīmāb gibi nā-bedīd oldı her-çend ki ṭalebinde mübālaġa eylediler (21) kīmyā gibi andan eṯer ve ʿanḳā gibi ḫaber işitmediler Caʿfer bin Süleymān (22) ol ġuṣṣadan ʿāşıḳlar göñli gibi mużṭarib ve maşūḳlar zülfi gibi perişān (23) idi buyurdı ki serhengleri ve ḫıdmetkārları tehdīd ü vaʿyid eylediler

[113-a]

(1) ve istemekde nihāyet-i cidd ü ceḥde irişdürdiler ʿāḳibetü'l-emr bulmadılar (2) birḳaç aydan ṣoñra ol cevāhirden bir dürri bāẕārda bir şaḫṣ elinde (3) buldılar ol şaḫṣ envāʿ şikenceden ṣoñra kendü uġurladuġını iḳrār (4) eyledi mebḥūt ü müteḥayyir ve medhūş u mütefekkir ṭamaʿ-ı cāndan kesmiş ve kendüni (5) ölü bilmiş Caʿfer ḳatına getürdiler Caʿfer çün anuñ bī-çārelüġini (6) ve ıżṭırābını müşāhede eyledi dermāndelüġine ve ʿaczine muṭṭaliʿ oldı (7) niʿmetinüñ riyāseti ḳatında cevher-i nefīs ḥasīs oldı diledi ki kerāmet (8) ḫilḳatını bī-melāmet ve sürūr-ı cānını bī-serzeniş erzānī ide eyitdi (9) bu cevāhir ol degül midür ki filān vaḳtde saña baġışladum idi ol (10) bī-çāre belī didi Caʿfer eyitdi bunı terk eyleñ ve uġuri ṭaleb idüñ (11) ve selātīn-i ʿacemüñ birisinden bu ḥikāyet münāsib rivāyet olunur ki (12) bir ḫācibini dergāhından maḥcūb ḳılmışdı ve ḥażretinden sürmüş idi (13) ve erzāḳ u ʿulūfesini kesmiş idi ve ol ḥācib-i bī-çāre rūzgārını (14) faḳr u fāḳayla geçirdi ve meskeneti ve iḥtiyācı ġāyete irişmişdi (15) bir gün bu melik meclis-i ʿamm eyledi ve erkān-ı memleket ve aʿyān-ı ḥażret (16) ve eṣnāf-ı raʿiyyet destūr oldı ol ḥācib-i bī-çāre bir dostdan (17) bir at ve kemer ve ḳabā ʿāriyet aldı ve muḳarrebler şeklinde ve ḫāṣlar heyʾetinde (18) dergāha vardı ḥüccāb u nüvvāb-ı dergāh çün anı bu ṣūretle gördiler (19) ṣandılar ki melik andan rāżī oldı ve ṣuçunı baġışladı ve geldügi melik (20) icāzeti ile oldı māniʿ olmadılar çün melik anı gördi ḥużūrunı (21) inkār eyledi diledi ki cerr ü ḳahr eyleye ammā çün neşāṭ u şādmānluḳ (22) güni idi dilemedi ki kendüye ve ḫāżırlara ʿayş u ṣoḥbeti münaġġas eyleye (23) muḳayyed olmadı ḥācib-i bi-çāre evvelki ḳulluġına meşġūl oldı ve fırṣat gözetdi

[113-b]

(1) āḫīr meclisde bir altun ṭabaḳ ki elli miṣḳāl idi içi ṭolu misk-i nāfesi (2) meliküñ öñünden götürdi mişki yeñine dökdi ve ṭabaḳı ḳoynuna ṣoḳdı (3) ve çıḳdı gitdi ol

ḥālete melikden özge hīç kimesne muṭṭaliʿ olmadı (4) yarındası melik sarāyda ġavġa işitdi ki ekābir-i sarāy cemāʿat-i sarāyı (5) ol ṭabaḳ sebebi ile müttehem eylemişler ve ʿażab ü şikence iderler meliküñ (6) ol ḥāl öñüne geldi keremi revā görmedi ki günāhkārı ele vire (7) ve ʿadli ruḫṣat virmedi ki bī-günāh ẓālim elinde helāk ola ekābir-i sarāya (8) eyitdi bu ciger sūḫte maẕlūmları terk eyleñ ki mişk kendü ahūsunuñ (9) perdesini yırtmaz ve ol şīrdil ki ahūya muṭṭaliʿ oldı mişk gibi (10) ġammāzluḳ ḳılmaz çün yıl tamām oldı ḥācib ol ṭabaḳı ve mişki tamām ḫarc (11) eylemiş idi hem bi-ʿaynihi ol gün gibi bir gün elikdürmek ve kendüyi melik (12) ḥażretine bıraḳdı çün meliküñ naẕarı ana vāḳiʿ oldı luṭfıla eyitdi (13) meger ki ṭabaḳ ve mişküñ bahāsı dükendi ḥācib ol ḥāletde yer öpdi (14) ve iʿtiẕāra ve istiġfāre meşġūl oldı melik ʿaczine raḥm eyledi (15) ve ṣuçundan geçdi ve evvelki mertebesine irişdirdi ve ol meẕelletden (16) ḳurtardı **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki żaʿīf ve günāhkārlardan (17) ʿafv eylemek nihāyet kerem ve ġāyet luṭfdur ve mücrimlerden intiḳām itmemek (18) ve ʿayb örtmek ve ʿöẕr ḳabūl itmek mekārim-i aḫlāḳdan ve ḫulāsa-ı (19) şiyemdendür **el-ḥikāyetü'r-rābiaʿtu ve'l-ʿışrūn** Tevārīh-i ḫülefā ve vüzerāda (20) mezkūrdur ki Aḥmed bin Ebī Ḫālid ki vezīr-i Meʾmūn idi māʿa-hāẕā ki kerimü'ṭ-ṭabiʿ (21) idi ammā ṭabīʿatında ġılaẕet ü melāmet var idi aṣḥāb-ı ḥavāyici (22) incidürdi ve aṣḥāb-ı ḳalemden ve erbāb-ı kifāyetden bir kimesne ki hünerle müteḥallī (23) ve ʿamelden ʿaṭıl idi ve bir ʿamel ümīdi ile müddet-i medīde aña mülāzım idi

[114-a]

(1) şöyle ḥikāyet eyledi ki çün müddet-i mülāzemet imtidāda ve faḳr u fāḳa nihāyete (2) irişdi diledüm ki Aḥmed bin Ḫālidi yalñız görem ve ḥālimüñ ışlāḥını (3) andan iltimās ḳılam nısf-ı leylde dergāhına vardum nā-gāh sarāy ḳapusı (4) açıldı vezīr çıḳdı öñünde şemʿiler yaḳmışlardı dārü'l-ḫilāfete gider çün (5) naẕarı baña vāḳiʿ oldı yüzini bürtürdi ve eyitdi bu vaḳt hīç kimesne (6) kimesne ḳatına gelür mi ve ḫalḳı

maḥmillerinden girü ḳor mı ve benden yüz çevirdi (7) ve gitdi ġāyet ʿaczümden ṣabr idemedüm ve eyitdüm beni īzā vü redd eyledügüñ (8) ve serd ü saḫt söz söyledügüñ ʿaceb degüldür ʿaceb budur ki bu gice (9) senüñ luṭfuñ ve keremüñ ümīdiyle bīdār idüm ve ehl ü ʿıyāli senüñ terbiyetüñle (10) ümīdvār eylerdüm ve şefḳatüñden ve ʿināyetüñden lāf ururdum ol ḳamu (11) ẓannum ḫaṭāymış Allāh ile ʿahd eyledüm ve neẕr ḳıldum ve ferişteleri güvāh (12) ṭutdum ki daḫı ḳapuña varmayam ve senden ḫācet dilemeyem tā sen ḳatuma (13) gelüp didügüñden ve eyledügüñden ʿöẕr dilemeyince bunı didüm maġmūm (14) u mehmūm döndüm gitdüm ve eyledügüm ʿahd u neẕrden pişmān oldum (15) zīrā bilürdüm ki Aḥmed bin Ebī Ḫālid nezrümi ve ʿahdümi rāst eylemege iltifāt (16) eylemiyeser ve ben neẕrümi ṣayub ḳatına varmıyeserem ve müddet-i medīd miḥnet ile (17) olsa gerek ve faḳr u fākayla ben ve ehl ü ʿıyālüm helāk olsaḳ gerek bu işi eyle (18) mütefekkir ve bu ḥādiṣenüñ vuḳuʿundan müteḥayyir evde oturdum çün sulṭān (19) sayyārat-i ufḳ-ı meşriḳden ṭulūʿ ḳıldı ḫıdmetkārlaruñ birisi geldi (20) Aḥmed bin Ḫālid bu ṭaraf müteveccih olup gelürdi ve bir daḫı geldi ki (21) uş ḳapuya geldi ve bir daḫı geldi ki atdan indi ve sarāya girdi ben (22) der-ḥāl istiḳbāl ḳıldum ve ḫıdmet eyledüm çün oturdı çoḳ (23) duʿā ü şükr ḳıldum ki luṭf eyleyüp neẕrümi rāst eyledi baña müteveccih oldı

[114-b]

(1) ve eyitdi emīrü'l-müʾminīnüñ bugün fermānı şöyle idi ki ir ḥażrete varam (2) ve çoḳ mühimmātüñ kifāyetine ḳıyām idem saña söyledügüm sözden perīşān- (3) ḫāṭır ve pişmān oldum emīrü'l-müʾminīn eṣer-i taġayyür ve melāleti yüzümde müşāhede (4) eyledi ve sebeb ṣordı ḥaḳīḳat-i ḥāli şöyle ki var idi şerḥ eyledüm (5) buyurdı ki ol bi-çāreyi incitmişsün ve bī-mürüvvetlüḳ ve yavuzluḳ eylemişsün (6) şimdi ḳatına var ve andan ʿöẕr dile ben eyitdüm ki ḫāṭır benden perīşān (7) olupdur tehī dest ḳatına nice varayum buyurdı ki ne dilersün eyitdüm (8) çün baña ḫāṭırını tesellī itmek buyurduñ borcunı ödemekle inʿām eyle (9) buyurdı ki ḳatında ne ḳadar māl vardur

üç yüz biñ aḳçe didüm buyurdı (10) tevḳīʿ yaz ki ol üç yüz biñ aḳçe aña teslīm itsünler ki borcuna vire (11) ve üç yüz biñ aḳçe daḫı ḫazīneden vir ki vech-i maʿāşına ṣarf ide (12) ben eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn çün mālla ġanī eyledüñ cah u manṣıbla daḫı (13) müşerref eyle ki buyurdı ki Mıṣruñ daḫı Mıṣra muḳābil bir şehrüñ niyābetini aña tefvīż (14) eyledüm ben eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn sefer ḫarcını daḫı inʿām eylemek gerek (15) buyurdı ki yüz biñ aḳçeye daḫı bir at vir kātib-i bīçāre eydür çün vezīr (16) taḳrīrini tamām eyledi yüz biñ aḳçe ve Mıṣr viāyetinüñ berātini (17) çıḳardı baña teslīm ḳıldı ve ṭurdı gitdi **faṣl** bu ḥikāyetde (18) birḳaç fāyide vardur birisi budur ki ṣāḥib-i vāḳıʿa ve muḥtāc gerekdür ki ʿizzet-i (19) nefsini iḫtiyār eyleye ve danāʾet ü ḫasāsete rāżī olmaya ve birisi budur ki (20) pādşāh gerekdür ki hemīşe muḥtāc ve faḳīrleri tefeḳḳud idüp ḥāllerine vāḳıf (21) olduġundan ṣoñra anlaruñ ḥaḳḳında luṭf u baḫşiş ide şöyle ki emīrü'l-müʾminīn (22) Meʾmūn ol kişinüñ ḥaḳḳında eyledi ve birisi budur ki ṣāḥib-i manṣıb-i ʿālī ve (23) mertebe-i rafīʿ gerekdür ki dāyimā muḥtācları ve mülāzimleri tefeḳḳud eyleyüp iḥsān

[115-a]

(1) ve terbiyet erzānī ide şöyle ki Aḥmed bin Ḫālid ol kātibe eyledi **el-ḥikāyetü'l-** (2) **ḫāmisetu ve'l-ʿişrūn** Faḍl bin ʿAyyāş ḥikāyet eyledi ki bir köklü bāy (3) ḥavṣalası giñ eli ṭār dervīş ʿıyāli egirdügi iplükden bāzāra iletdi (4) tā anuñ bahāsıyla maʿīşeti niẓām bula ol iplügi bir aḳçeye ṣatdı diledi ki (5) vech-i ḳūta ṣarf ide iki kişi gördi ki münāzaʿat ü ḫuṣūmet iderler (6) ṣordı ki bu ḫuṣūmet sebebi nedür eyitdiler ki bu muḳātele bir aḳçeden ötüridür (7) ol dervīş eyitdi ki bir aḳçe onlara vireyüm ve ḫuṣūmeti ortadan götüreyüm (8) ol aḳçeyi anlara teslīm eyledi ve münāzaʿati ṣulḥa tebdīl ḳıldı ve eli boş (9) evine vardı ve ṣūret-i ḥāli ʿıyāline şerḥ eyledi ol ʿafīfe hīç ḥāline (10) iʿtirāż eylemedi ve ol basiṭine inḳıbāḍ göstermedi evüñ içini (11) teftīş eyledi bir eski ḳaftān buldı dervīşe eyitdi bu eskiyi ṣat (12) ve sedd-i ramaḳ getür dervīş ol eskiyi bāzāra iletdi ne ḳadar ki gezdürdi (13) hīç kimesne iltifāt eylemedi ve

her laḥẓa Faḍl biḍāʿatı gibi kāsid ve ʿilm ü sermāyesi gibi (14) bāzār-ı rūzgārda bī-ḫarīdār olurdı nā-gāh bir kişi gördi ki eline (15) bir bāluḳ girmiş ve müşterī ṭalebinde ayaḳdan düşmüş eyitdi gel ki muḳābele-i (16) fāsid bi'l-fāsid ve muʿāraḍa-i kāsid bi'l-kāsid idelüm ol kişi gördi ki (17) bir ṣafḳa-i muvāfıḳdur rāżī oldı ol ṣāliḥ ol bāluġı ki havādan fāsid (18) olmışdı aldı eve iletdi ʿıyāli ol bāluġuñ ışlāḥına ḳıyām eyledi (19) çün ḳarnını yardı içinden bir dāne dürr çıḳdı erine eyitdi ki bu mervārīdüñ (20) ḳıymeti bilür misin eyitdi bilmezem ammā bir dostum vardur ki benümle ṣadāḳati (21) ẓāhir ve bu fennde ḥezāḳati bāhirdür aña göstereyüm ol dervīş ol (22) incüyi aldı ve lülü-i fürūşān bāzārına ol kişiye vardı ol kişi (23) ol dürr-i yetīmi ḫarīdārlara ʿarż eyledi mezād ḳılduḳdan ṣoñra yüz yigirmi biñ aḳçe çıḳdı

[115-b]

(1) ol ḳadar aḳçeye ṣatdı ve ṣemen aldı ve menzīline gitdi hemān ki ḳadem menzīline (2) ḳodı bir sāʾil geldi ve eyitdi Ḥaḳḳ Teʿālā size virdügi niʿmetden bize (3) daḫı naṣīb virüñ ol dervīş sāʾili çaġırdı ṣūret-i ḥāli ana şerḥ (4) eyledi ve ol on iki kīsenüñ altısını ol sāʾile virdi (5) ol sāʾil altı kīseyi aldı ve birḳaç adım gitdi girü geldi ve ol mālı getürdi (6) ve eyitdi ben sāʾil degülem belki ferişteyüm beni Ḥaḳḳ Teʿālā senüñ ḳatına virüpdür ki (7) saña iʿlām eyleyem ki ol birḳaç aḳçe ʿivażına ki iḫlāṣ ile virdüñ ve ḫuṣūmeti (8) iki müʾmin ortasından götürdüñ Ḥaḳḳ Teʿālā saña yigirmi ḳırāṭ virdi (9) ve ol nesne ki saña naḳd irişdi yigirmi ḳırāṭdan bir ḳırāṭdur ve on ṭokuzı (10) keremi ḫazīnesinde senüñçün ṣakludur **faṣl** bu ḥikāyetde şeref iḫlāṣı ve (11) derece-i ṣıdḳı müẓhirdür ve bu iki ṭāyife ortasında ki bir ṭāyife ʿuluvv-i mertebede (12) uc-ı rıfʿat *ve yuʾṯirūne ʿalā enfuṣihim ve lev kāne bihim ḫaṣāṣeh* pervāz iderler (13) ve bir ṭāyife denāʾet ü ḫasāsetden *ellezīne yunfiḳūne emvālehüm riāʾe'n-nāsi* (14) ḥaḍīḍinde ḳarār idüp ṭururlar farḳın bildirürler yaʿnī kendülerüñ iḫtiyācı (15) ve faḳrı ve açluġı var iken bir ḳardaşa daḫı virirler ve anı kendülerinden iḫtiyār (16) iderler ve bir ṭāyife budur ki māllarını riyā içün ḫarc iderler **el-**

ḥikāyetü’s-sādisetu (17) **ve’l-ʿişrūn** Aḥmed bin Ebī Ḫālid ḥikāyet eyledi ki atām Ebū Ḫālid yigitlükde Ebū ʿUbeydu’llāh ile (18) ki Mehdīnüñ vezīri idi ol vaḳt ki Ebū ʿUbeydu’llāh muʿallim ve mūʾeẕẕin idi iḫtilāt (19) ü dostluḳ var idi ve Aḥmed bin Eyyūb daḫı ṣoḥbetlerine girerdi ve ekṣeri evḳātda (20) bunlardan ayru olmadı atam Ebū Ḫālid baña ḥikāyet eyledi ki ululuḳ ʿalāmatini (21) Ebū ʿUbeydu’llāh yüzüñde müşāhede iderdük ve emārat-i seyādeti ḳarekātında ve sekenātında (22) muḫāyene ḳılarduḳ ve her cemʿiyetde ṣadru’l-cerīde ve beytü’l-ḳaṣīde ve vāsiṭu’l-ḳılān (23) anı bilürdük anuñ reʾyinden ṭaşra iş işlemezdük bir gice eṣnā-yı ṣoḥbetde

[116-a]

(1) eyitdüm eger bir gün manṣıb-ı vezārete irişürseñ benüm ḥaḳḳumda ne eyülük eylersün (2) Ebū ʿUbeydu’llāh eyitdi yā Ebā Ḫālid seni ḳamu işde ḫalīfe ve ḳāyim maḳām ideyüm (3) ve yā Aḥmed bin Eyyūb her ne kim dilerseñ ḥācetini revā eyleyem Aḥmed bin Eyyūb (4) eyitdi iltimās iderem ki vilāyet-i Mıṣruñ ʿamelini yedi yıla degin baña tefvīż (5) idesün ve benden ḥisāb almayasun ḳabūl eyledüm didi bu sūdan sehl müddet (6) geçdi ki yaḫmūr gökden ḥaps oldı ve zeriʿ u ḍarıʿda ḫalel-i fāḥş (7) ẓāhir oldı ḫalḳ istisḳāya çıḳdılar henüz muṣalladan gelmemişlerdi (8) ki Ḥaḳḳ Teʿālā icābet eyledi ve ʿacāyib yaḫmur yaḫdı ve ol vaḳt emīr-i şehr (9) Ṣāliḥ bin ʿAlī ṭarafından Ṣaʿlebe bin Ḳays idi kātibine buyurdı ki ḳaḥṭ ü (10) istisḳāda ve Ḥaḳḳ Teʿālā faż̈l idüp duʿāyı icābet itdügi bābda (11) bir mektūb Ṣāliḥ bin ʿAlīye yaz kātib daḫı ṣūret-i ḥāli ḳaleme getürdi (12) ve Ṣaʿlebeye ʿarż eyledi Ṣaʿlebe begenmedi ve kāġıdı yırtdı ve ḥāżır cemāʿate (13) eyitdi hīç kimesne içüñüzde yoḳ mıdur ki feṣāḥat ü belāġatle emīre (14) mektūb yaza cemāʿatüñ birisi eyitdi ki bunda bir kişi vardur ki belāġat ü (15) feṣāḥat ve kemāl ü faż̈l ve edeb ü tedbīrle kāmildür Ebū ʿUbeydu’llāhdur (16) Ṣaʿlebe buyurdı ḥāżır eylediler buyurdı ki bir nāme bu bābdaki diledi emīr (17) Ṣāliḥ bin ʿAlīye yaza Ebū ʿUbeydu’llāh fi’l-ḥāl bir nāme ki feṣāḥatle müzeyyen (18) ve belāġatle müreşşaḥ idi yazdı Ṣaʿlebe ol nāmeyi be-ġāyet

begendi ve Ṣāliḥ bin (19) ʿAlīye gönderdi çün Ṣāliḥ bin ʿAlī ol nāmeyi oḳudı elfāzınuñ ʿazviyetinden (20) ve maʿānīsinüñ riḳḳatinden ve terkībinüñ selāsetinden taʿaccüb eyledi ve Ṣaʿlebeye (21) bir nāme yazdı ki bu nāmeyi yazan kātibi vir bī-teveḳḳuf ve teʾẖīre ruẖṣat (22) virme Ṣaʿlebe Ebū ʿUbeydu'llāhı Emīr Ṣāliḥe virüpdi ve Emīr Ṣāliḥ Ebū ʿUbeydu'llāhı (23) fünūn-i edebde imtiḥān eyledi āṣār-ı belāġati ve emārāt-i berāʿati ve rezānet-i reʾyi

[116-b]

(1) ve metānet-i ʿaḳlı anda müşāhede ḳıldı ve kendüye kātib eyledi ve dīvān-ı inşāyı (2) aña müfevveż ḳıldı birḳaç mektūb Emīr Ṣāliḥ ṭarafından Ebū ʿUbeydu'llāh Manṣūr (3) efendiye yazdı Manṣūr buyurdı ki şimdiye degin Ṣāliḥden gelen nāmelerüñ (4) ẖaṭṭı perīşān ve elfāżı nā-muntaẓam ve maʿānīsi fāsid ve leḥn ve ẖaṭāya müştemil (5) olurdı şimdi gelen mektūblar anuñ ẖilāfıncadur ẖaṭṭı pākīze ve elfāẓı (6) mühezzeb ve maʿānīsi daḳīḳdür Ebū ʿUbeydu'llāhuñ kemāl-i faẓlından Manṣūra iʿlām (7) eylediler Manṣūr buyurdı Ebū ʿUbeydu'llāhı ẖāżır eylediler her nevʿ kemālde (8) tecrübe eyledi kāmil buldı oġlı Mehdīnüñ kitābetini aña tefvīż ḳıldı (9) ve her gün emīrü'l-müʾminīn Manṣūra ḳurbı ziyāde oldı birḳaç nevbet Rabīʿ (10) ẖācib diledi ki Manṣūruñ iʿtiḳādını anuñ ẖaḳḳında fāsid eyleye müyesser olmadı (11) bir gün Rabīʿ bu bābda mübālaġa eyledi Manṣūr eyitdi bir kişinüñ terbiyetinde (12) beni melāmetümi idersün ki oġlum Mehdīyi nice ki dilerdüm ʿacem libāsından çıḳaram (13) müyesser olmazdı bu kişi vāsıṭasıyla ʿacem libāsını çıḳardı ve fuḳahā libāsını (14) giydi Manṣūr çün dār-ı fenādan dār-ı beḳāya rıḥlet eyledi ẖilāfet (15) Mehdī'ye muḳarrer oldı Manṣıb-ı vezāreti Ebū ʿUbeydu'lläha tefvīż eyledi (16) ve Ebū ʿUbeydu'llāh Ebū Ḫālidi ḳatına getürdi ve niyābetini aña teslīm ḳıldı (17) ve vilāyet-i Mışruñ ʿamelini Aḥmed bin Eyyūbe şöyle ki şarṭ eylemişdi erzānī (18) ḳıldı **faṣl** bu ḥikāyetde iki fāyide vardur birisi taḥsīl-i ʿilm ve (19) kesb-i hünere tarīż itmekdür ki hünerüñ sermāyesi bir sermāyedür ki hīç kimesne (20) andan ziyān

itmedi ve bir şeceredür ki hīçbir faẕlda bī-ṣemere degüldür eger rūzgār (21) ḥaḳḳını bilüp ehliyyetine ve istiʿdādına lāyıḳ manṣıba irişdürürse ḳamular (22) ḥaḳḳ-ı müsteḥaḳḳına irişdi ehle ve maḥalledür dirler ve eger devlet yārı ḳalmasa ve rūzgār (23) müsāʿid olmasa leẕẕet-i ʿilmle ṣafā sürer ve faẕl ü ʿilm vāsıṭasıyla ḳamu ḫalḳuñ

[117-a]

(1) ḳatında muʿazzez ve mükerrem olur ve manṣıbından maḥrūm olduġun rūzgār ve ehl-i (2) rūzgārdan görürler ne kendü taḳṣīrinden ve bir fāyide budur ki bir kişi (3) bir kişi ile vaʿd eylese mürüvvet budur ki vaʿdesine vefā ide şöyle ki (4) Ebū ʿUbeydu'llāh muṣāḥibleri ile eyledi **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu ve'l-işrūn** (5) Kitāb-ı Tarihü'l-vüzerāda şöyle getürmişlerdür ki bir kişi var idi adı (6) Ebū ʿUbeydu'llāh Hübeyrī idi ʿÖmer bin Hübeyrī ferzendlerinden idi Meʾmūn (7) ḫalīfe rūzgārında Aḥmed bin Ebī Ḫālid vezāretinüñ ʿahdinde idi Ebū ʿUbeydu'llāh (8) vezīre mülāzemet iderdi ki bir ʿamel aña tefvīż eyleye her gün ṣabāḥ (9) vezīrüñ ḳapusına gelürdi ve çıḳınca ṭururdı hemīn ki çıḳardı ḫıdmet (10) şarāyıṭını yerine getürürdi ve böyle ḫalīfe dergāhına gelürdi vezīr çıḳınca (11) dergāhda teveḳḳuf iderdi ve vezīr çıḳduḳda sarāyına bile gelürdi ve menzīline (12) giderdi ve Aḥmed aña hīç iltifāt itmezdi bir gün Aḥmed bin Ebī Ḫālidüñ gözi (13) Hübeyrīye ṭūş oldı nüvvābınuñ birisine eyitdi bunuñ ibrāmından melūl (14) oldum ben buña ne şuġl ü ʿamel virürem ve ne inʿām iderem hīç bu nevʿ ile (15) benden ḫayr görmez aña di ki min-baʿd gelmeye ve rızḳını istemege gide ol (16) nāyib eydür ki Aḥmede eyitdüm bir kişi müddet-i medīdedür ki dergāha mülāzemet eyler (17) nūmīd gönderme mürüvvetden degüldür ve ben bu risāleti edā itmekden şerm iderem (18) Aḥmed eyitdi çāre degüldür elbetde şöyle ki buyurdum ḥarfen bi-ḥarfin dimek gerekdür (19) nāyib eydür evümden üç biñ aḳçe aldum ve ḳatına vardum ve eyitdüm ve vezīr (20) buyurur ki çoḳ zemāndur tereddüd eyler ve hīç bir muʿaṭṭal iş yoḳdur ki bu üc (21) biñ aḳçe alsun ve rūzgārını żaʿyi eylemesün ve ḳanda dilerse gitsün (22) Hübeyrī çün

bu sözi işitdi eyitdi ben dilenci degülem ki beni ḥīle ile (23) dergāhdan giderürsün ḥaḳḳā ki ben bunı ḳabūl eylemezem resūl eydür çün

[117-b]

(1) Hübeyrī bu sözi didi ḳaḳdum ve eyitdüm bu aḳçeyi ben kendü mālumdan virdüm (2) vezīr saña elbetde gitsün didi eyitdi Allāh mālına bereket virsün ṭoprāḳ (3) yimek yegdür bu aḳçeyi ḳabūl eylemekden ammā teveḳḳuʿum budur nice ki anuñ didügi (4) baña didüñ benüm sözümi daḫı bī-ziyāde ü noḳṣān aña diyesün ḳabūl eyledüm ki (5) ne dirse vezīre diyem eyitdi vezīre di ki ben dergāhına mülāzemet eyledüm (6) saña eylemezem belki saña mufavvaż olan manṣıba mülāzemet eyledüm ve eger ol manṣıb (7) olmasaydı hergiz ḳapuña varmaz idüm ve yüzüñi daḫı görmez idüm ve ben (8) bir kişiyüm ki ḥırfetüm pādşāhlaruñ dergāhına mülāzemet itmekdür ve ulu olan (9) işleri ʿaḳlla ve fikrle kifāyet itmekdür ve seni Ḥaḳḳ Teʿālā bu işlerüñ ḥuṣūluna (10) ḳapu eyledi ve buyurdı ki *veʾtüʾl-büyūte min ebvābihā* eyle olsa elbetde (11) rızḳumı ṭaleb itmege saña mülāzemet itmek gerek ve eger Allāh Teʿālā senüñ elinde baña (12) ḫayr irişmegi ḳısmet eylemiş olsa senüñ raġmuña elbetde ol ḫayr baña irişse (13) gerek egerçi kāre daḫı olsañ ve hīç nevʿ ile ve cebr ile ve ʿunfle māniʿ olmazsan (14) ve eger beni defʿile ve sürmekle maḥrūm eyleyüp incidürsüñ ben daḫı bu ḳadar (15) elümden gelür ki her gün seni didārumla incidem şimdiye degin günde bir kez gelürdüm (16) bundan böyle günde iki kez gelsem gerek Aḥmed bin Ḫālid eydür çün resūl (17) Hübeyrīnüñ peyġāmını bu tertīb ile baña didi baña ġażab müstevlī oldı (18) ol ġażab ile Meʾmūn ḳatına vardum Meʾmūn buyurdı ki ʿamel-i Mışruñ (19) taḳlīdine bir kişinüñ adını di ki aña tefvīż eyleyem benüm bu kişinüñ ḥaḳḳındaki (20) adı Zübeyrī idi diledüm ki Zübeyrī diyeydüm ḳaḳıduġumdan Hübeyrī didüm (21) ḫalīfe çün Hübeyrīnüñ adını işitdi daḫı ġaybīdür ben anı bilürem (22) ḳadimüʾl-eyyāmda ḥuḳūḳ ḫıdmeti bize vardur didi diledüm ki ḫalīfenüñ göñlüni (23) döndürem herʿayb ü laġv ki elümden gelürdi didüm fāyide eylemedi ve eyitdi

[118-a]

(1) bu işe andan özge kişi yaramaz ve ben işlerde anuñ kifāyetini bilürem şuña (2) irişdi ki eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn ġalaṭ eyledüm Zübeyrī disem gerek idi (3) Hübeyrī dimişem Meʾmūn eyitdi ikisini bilürem egerçi ġalaṭ eyledüñ ammā bu işe (4) Hübeyrī yegdür Zübeyrīden ne ḳadar ki defʿine cidd ü cehd eyledüm mümkin olmadı (5) Meʾmūn çün mübālaġamı ve ışrārumı gördi eyitdi bu bābda bu defaʿ muvāẓabat (6) ü mülāzemet itmekde sebeb nedür çün gördüm olmaz ṣūret-i ḥāli şöyle ki (7) vardı taḳrīr eyledüm buyurdı ki Ḥaḳḳ Teʿālā anuñ rızḳını senüñ elüñle cārī (8) eyledi egerçi kāre ve dilemezdüñ tīz çıḳ ve vilāyet-i Mışrı aña tefvīż eyle (9) eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn dervīş ve żaʿīfü'l-ḥāldür Mışra varmaġa (10) ṭāḳati yoḳdur ḫuṣūṣan bu Muḥammede ki aġvāz ü alāt çoḳ gerek eyitdi (11) bu daḫı anlardandur ki Allāh Teʿālā bī-iḫtiyār senüñ diline cārī eyledi egerçi (12) dilemezdüñ bu yüz biñ aḳçe ḫazīneden virsünler ki yerāġın göre ve bu laḥẓa (13) gide vezīr eydür ḫalīfe ḳatından ṭaşra çıḳdum ve ne ki buyurdı ise yerine (14) getürdüm **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki taḥḳīḳ bilmek gerekdür ki (15) Allāh virdügüni kimesne redd idemez virmedügüni kimesne viremez ve bu āyet-i (16) kerīme bu sözi muṣaddıḳdur *ve in yemseske'llāhü bi ḍurrin fe lā kāşife lehü* (17) *illā hüve ve in yüridke bi ḫayrin fe-hüve ʿalā külli şeyʾin ḳadīr* **el-bābu'ş-** (18) **ṣāmin** bir cemaʿatüñ ḥālini ḥikāyet eyler ki ölmege yaḳīn oldılar andan ṣoñra (19) Allāhuñ luṭfıyle ḥayāt ve ölmek muḥaḳḳaḳ olduġundan ṣoñra necāt buldılar (20) **el-ḥikāyetü'l-ūlā** Rāvīler şöyle rivāyet eylediler ki İbrāhīm bin Mehdīnüñ (21) müddet-i iḫtifā ve gizlenmesi medīd oldı ġāyet melālet ve dil-tenglüginden olduġı (22) menzīlinden ʿavratlar ḳaftānını giyüp ve ʿatr ü ʿabīr istiʿmāl idüp gice çıḳdı (23) ve gitdi ḳoḳusı pāsbānlara irişdi ve ol pāsbān ʿavrat olduġına şekk eyledi

[118-b]

(1) çün söyledi bildi ki erdür ṭutdı İbrāhīm eyitdi al bu yüzügi ki ḳıymeti (2) otuz biñ dīnārdur ve beni ḳo gideyüm pāsbān ḳabūl eylemedi ve ṣāḥib-i (3) şurṭa ḳatına iletdi ṣāḥib-i şurta daḫı Meʾmūn ḳatına vardı ve bu ḥāli (4) iʿlām eyledi Meʾmūn buyurdı ki ol heyʾet ve ol ṣūretle ṣaḳla ben getür (5) didügümde ol ṣūretle getüresün çün ṣabāḥ oldı Meʾmūn ḫalīfe serīr-i (6) ḫilāfetde oturdı erkān-ı devleti ve ekābir-i Benī Hāşimī ḥāżır eyledi (7) ve İbrāhīmi hem ol ṣūretle ḥāżır eylediler çün İbrāhīm girdi ḫalīfeye (8) selām virdi ve eyitdi yā emīre'l-müʾminīn bu cürm ü günāh ki benden ṣādır (9) oldı ḥükmüñ cānuma ve ḥālüme nāfizdür ve ḳanumı dökmek saña ḥelāldür ammā (10) ben niceyüm ki cümle günāhkārlardan fāyiḳ ve günāhum uludur sen cümle ʿafv eyleyenlerden (11) fāyik ve ʿafvuñ uludur beni bu günāhla ʿuḳūbet idersen ʿadl itmiş olursun (12) ve eger ʿafv idersen faż̧l itmişlerden olasun Meʾmūn çün bu sözi (13) işitdi riḳḳat itdi erkān-ı devlet ve aʿyān-ı memlekete müteveccih oldı (14) ve eyitdi bunuñ bābında ne dirsün baʿżı ehl-i meclis başını kesmek gerek didiler (15) ve baʿżısı etini meḳarāżla helāk olınca kesmek gerek baʿżısı elini ayaġını kesmek (16) gerek ki ʿuḳūbet ile ola didiler fi'l-cümle ḳamu helākine işāret eylediler (17) egerçi keyfiyyetinde iḫtilāf eylediler Meʾmūn Aḥmed bin Ebī Ḫālide eyitdi (18) sen ne dirsün yā Aḥmed Aḥmed eyitdi eger bunı öldürürsen bu cins (19) günāhla bunuñ gibi günāhkarı öldürmüş senüñ mislüñ çoḳ bulursuñ (20) eger ʿafv iderseñ kendüye hīç miṣli bulmazsun zīrā ki hīç kimesne şöyle (21) şunuñ gibi günākārdan ʿafv itmeyüpdür eger bir faż̧l iḫtiyār eylersen ki (22) ol fiʿilde şerīklerüñ çoḳ ola kimesnenüñ iʿtirāżı yoḳ ve eger bir fiʿil (23) iḫtiyār eylersen ki ol fiʿilde münferid olasın ve ol faż̧īleti muḥrez fermān senüñ

[119-a]

(1) Meʾmūn bir sāʿat fikr eyledi ve eyitdi yā Ahmed bu sözi bir daḫı iʿāde eyle (2) Aḥmed geçen sözi bir daḫı söyledi Meʾmūn eyitdi fażlde ve kemālde münferid (3) ve bī-miṣil olmaġı iḫtiyār eyledüm ve ʿafv u keremde şerīk olmaḳ istemezem İbrāhīm (4) çün bu sözi işitdi muḳannaʿayı başından aldı ve bülend āvāz ile eyitdi ki (5) va'llāhī benden emīrü'l-müʾminīn ʿafv eyledi Meʾmūn eyitdi *lā beʾse ʿaleyke* (6) ve buyurdı ki Aḥmed bin Ḫālid sarāyına iletdiler ve bir aydan ṣoñra ḥāżır eyledi (7) ve eyitdi yā İbrāhīm günāhından ʿöẕr dile ki işideyüm eyitdi yā emīre'l-müʾminīn (8) günāhum andan uludur ki ʿöẕrüne aġız açub söz söyleyübileyüm ve emīrü'l-müʾminīn (9) ʿafvı andan ʿaẓimdür ki şükri muḳabelesinde ṣenā ḳılayum Meʾmūn çün bu sözi (10) işitdi eyitdi mecmūʿ günāhlaruñ ʿafv eyledüm bundan ṣoñra ṭāʿati bīşe idüñ (11) ve töhmet yerinden iḫtirāz ḳıl buyurdı ki İbrāhīmi ıṭlāḳ eylediler ve mālını (12) ve żıyāʿ u emlākini virdiler **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki (13) sözüñ laṭīfi ve ʿöẕrün eyüsi göñülde eṣer eyler ve fāyidesi tīz ẓāhir olur (14) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu** Ehl-i Nuṣaybīnden bir cemāʿat ḥikāyet eylediler ki (15) ol şehrde iki ḳarındaş var idi ve çoḳ māl ü niʿmet atalarından mīraṣ (16) aldılar idi ve muḳāsemet ber-mūcibi şerʿ eylemişlerdi birisi işrāf ü tebẕīre (17) meşġūl oldı ve sehl müddetde ol māl āḫīr oldı birisi kesb ü ticārete (18) dürüşdi ve sehl müddetde ebnā-yı cinsinden keṣret mālla mümtāz oldı (19) bir vaḳt ol ġanī ḳaṣd-ı sefer eyledi ve ʿazīmet-i ticāret ḳıldı ol faḳīr (20) ḳardaşı ḳatına geldi ve eyitdi baña ġāyet iḫtiyācdan bir maḫdūm gerek ki (21) ḫıdmet eyleyem ve saña seferde bir ḫıdmetkār gerek ki eyleye sen eger beni (22) ḫıdmetkārluġa ḳabūl eylerseñ yādlara ḫıdmet eylemekden ḫalāṣ bulam (23) ve sen yādlaruñ ḫıyānetinden ḳurtulasın ol ġanī ṣandı ki bu sözi ṣıdḳla dir

[119-b]

(1) ve kendünüñ ve ḳarındaşınuñ ṣalāḥını ister sözüne icābet ve seferde refīḳ eyledi (2) ve mecmūʿ mālını aña inandı ve bir deveciyi develeriyle kirāya aldılar ve üçi (3) sefere müteveccih oldılar birḳaç günden ṣoñra bir ṭaġa irişdiler ol (4) ṭaġda bir büyük ṣu vardı ol faḳīr ḳarındaş eyitdi bunda ḳoñalum ki (5) ṭavar rāḥat eylesün ve bu ṣudan içsünler ve biz daḫı ṭaʿām yiyelüm ve rāḥat (6) olalum ġanī ḳarındaş daḫı muvāfaḳat eyledi ve anda ḳondılar ve ṣofra (7) açdılar ve ol faḳīr ḳardaş deveci ile ṭavarı ṣuya iletdiler ve tācir (8) yimedi ve anlara müntaẓir oldı bir sāʿat oldı ḳardaşı yalñız geldi (9) ve ṭavarı baġladı tācir ṣordı ki mükārī ḳanı eyitdi ṣu ḳırānuñda (10) bir laḥẓa rāḥat olayum didi yatdı andan ṣoñra geldi ve birḳaç ṭaş aldı (11) ve tācir ḳarındaşınuñ başına ḥavāle eyledi ve eyitdi tīz elini arduña ṭut ki (12) baġlayum tācir eyitdi saña ne oldı delü mi olduñ eyitdi bu sözi terk (13) eyle atamuñ mālı ile ticāret idesün ve beni ḳul idüñesün ve benden selāmet (14) olam mı ṣanursun böyle didükden ṣoñra ḳarındaşınuñ başın ayaġın (15) mecrūḥ eyledi ve düşürdi elin ayaġın muḥkem baġladı ve gögsi üzerine (16) oturdı ve bıçaġını ḳınından çıḳarmaḳ istedi der-ḥāl ṭuru geldi (17) ve ṣol elini ki metīn bānd idi yuḳaru ṭutdı ve ṣaġ eliyle bıçaġı (18) ḳuvvetle ḳınından çıḳardı ittifāḳā bıçaḳ ḳınından çıḳdı ve boġāzına uġradi (19) ġāyet ḳuvvetden ve bıçaḳ tīzlüginden boġazı ve ṭamarları tamām kesildi (20) ve fi'l-ḥāl canuñ mālik-i düzaḫa ışmarladı ve tācir baġlu ve ṣofra açıḳ (21) ve ṭavar baġlu ol gün giceye degin şöyle ḳaldılar ve ol gice daḫı ol (22) ḥālle oldılar ittifāḳan bir kārvān ol yoldan geçdi ṭavar ol kārvānuñ (23) sesini aldı ve yuları pāreleyüp kārvāndan yaña gitdiler kārvān ḫalḳı

[120-a]

(1) ṭavarları ṭutmaḳ istediler ṭavarlar ḳaçdı tācir ḳatına geldi (2) ehl-i ḳāfīle tācir ḳatına geldiler gördiler ki bir kişi elinde bıçaḳ ölmüş ve bir kişinüñ (3) eli ve ayaġı

bağlu ve ṣofra açuḳ ol ḥālden taʿaccüb eylediler tacirüñ elini ayaġını (4) çözdiler ve ḥāli andan maʿlūm eylediler ve mukāriyi ṭaleb ḳıldılar ṣu içinde (5) ġarḳ olmuş buldılar tācir-i miskīni bīle aldılar ve maḳṣadına irişdürdiler (6) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide burdur ki her kişinüñ yavuz endīşesi (7) kendüye gelür ki şöyle ki ʿarap eydür *men ḥafere biʾren li eḫīhi vaḳaʿ fīhi* (8) yaʿnī her kim ki ḳarındaşına ḳuyu ḳazarsa kendü düşer **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣālisetu** Muʿtemedlerden (9) bir kişi ḥikāyet eyledi ki ġurre-i ʿömr ve ʿunfuvān-ı şebābda şehr-i Remekeyi teferrüc (10) eylemek ḫāṭıruma ḫuṭūr eyledi bu ʿazmi cezm eyledüm ve terk-i vaṭan ḳıldum (11) ve yalñuz yola girdüm çün şehre irişdüm giceden bir pāre geçmiş idi ve ḫalḳ (12) istirāḥate meşġūl idi çün ehl-i şehrden kimesneyi bilmez idi ve menzīl-i (13) muʿayyenüm yoġıdı şehr yanında goristān içinde bir künbede girdüm ol (14) ʿazīmete ki bir sāʿat ḥavādiṯ-i eyyāmdan ḫalāṣ bulam ve uyḳu vāsıṭasıyla (15) uyanıḳ kendümi maḥcūb ḳılam ol yerüñ vaḥşetinden daḫı uyumamışdum ki bir cānavaruñ (16) ḥareketini iḥsās eyledüm çoḳ teʾemmül eyledüm bir ḥayvān gördüm cüssede itden (17) ulu ḳurd ṣandum geldi ve künbedlere girerdi ve çıḳardı ve her yaña baḳardı (18) ve iḫtiyāṭ-ı tāmm ve tecessüs-i tamām iderdi şekke düşdüm zīrā ki bu iḫtiyāṭ (19) ḥayvāndan ṣādır olmaz āḫirü'l-emr bir künbede girdi ve bir ḳabri ḳazmaġa (20) başladı bildüm ki nebbāş imiş ḳılıcumı ve ḳaftānumı aldum ve ol künbede girdüm (21) çün beni gördi ṭuru geldi diledi ki bir yumruḳ yüzüme ura ḳılıcla çaldum (22) elini düşürdüm çün bu ḫumı yidi laʿnet saña ki beni öldürdüñ didi (23) ve ḳaçdı ve ben ardınca çıḳdum yetmedüm vardı bir sarāya girdi ve ḳapuyı bağladı

[120-b]

(1) ben ol sarāyuñ ḳapusında nişān eyledüm ve ol künbeddeki ol nebbāşı urdum (2) idi vardum ki ol kesdügüm eli bulam gördüm ki demirden bir el ki ol nebbāş (3) gor ḳazmaġa düzmüş ol demiri aldum içinde bir el buldum ʿavrat eli daḫı (4) metīnesi gitmemiş ve iki altun yüzük barmaġında be-ġāyet laṭīf u nāzik (5) çün ʿavrat eli

idügün bildüm ol ḥareketden pişmān oldum ve ol gice (6) anda eglendüm ve ṣubḥ vaḳtinde şehre girdüm ve ol sarāy ḳapusına vardum (7) ol ḳapuda çoḳ cemāʿat gördüm birisinden ṣordum ki bu kimüñ sarāyıdur (8) Ḳāḍı sarāyıdur didiler bir laḥẓa oldı bir pīr kişi muḥteşem çıḳdı (9) ve mescide girdi ve imāmetluġ eyledi çün fāriġ oldı arḳasını miḥrāba (10) virdi ve oturdı baʿżı ḥāżırlardan ṣordum ki Ḳāḍınuñ evinde ʿavratından (11) nesi vardur bir ʿavratı ve bir bākir ḳızı vardur didiler cemāʿat çıḳınca (12) oturdum ḳatına geldüm ve eyitdüm Ḥaḳḳ Teʿālā Ḳāḍınuñ ʿömrüne berekāt virsün (13) Ḳāḍı ḥażretleri ile ḫalvet sözüm vardur eger icāzet buyurursa ʿarż ideyüm (14) di ne dirsün didi ol eli öñünde ḳodum ve eyitdüm bu eli tanır mısın (15) eli bilmezem ammā yüzük ḳızımuñ yüzügine beñzer didi ve keyfiyyet-i ḥāli benden (16) ṣordı ḳıṣṣayı bi-tamāmiha şerḥ eyledüm ṭuru geldi sarāyına girdi ve beni (17) bīle aldı girdi ve ṭaʿām diledi çün ḫᵛān getürdiler buyurdı ki (18) keẕa bānū gele ve bizümle yimek yiye ḫādim eyitdi nā-maḥrem ḥāżırdur nice gelsün (19) Ḳāḍı eyitdi elbetde gelmek gerek ʿavrat gelmedi Ḳāḍı ṭalāḳına and içdi ki (20) elbetde gelmek gerek nāçār ḫātūn aġlayu ṭaşra çıḳdı ve ḳātımuzda oturdı (21) Ḳāḍı buyurdı ki ḳız daḫı gele ḫātūn eyitdi ʿıyālüñ perdesin niye yırtarsun (22) Ḳāḍı girü ṭalāḳına and içdi ki elbetde ḳız daḫı ḥāżır olmaḳ gerek nāçār (23) ḳız daḫı ḥāżır oldı ol kişi eydür ḳızı gördüm ġāyet ḥüsn ü leṭāfet

[121-a]

(1) ve cemāl ü ẓarāfet ve nāz ü melāḥetde ki hergiz anuñ gibi ḳız görmemişdüm Ḳāḍı (2) buyurdı ki bizümle yimek yiye ṣāġ elini çıḳardı ve yidi ve ṣol elini göstermedi (3) Ḳāḍı eyitdi ṣol elini daḫı çıḳar ḫātūn eyitdi ṣol elinde cerāḥat (4) vardur Ḳāḍı ilḥāḥ eyledi elbetde çıḳarmak gerek didi ḫātūn eyitdi (5) ey fülān kendü perdeni ve ʿıyālüñ perdesini yırtma ve tañrıdan ḳorḳ ve and (6) içdi ki hergiz bu ḳızuñ ḥaḳḳında bir nā-şāyeste fiʿil bilmezdüm ve iṭṭilāʿum yoġdı (7) dün gice yarım giceden ṣoñra geldi ve beni uyandırdı ve eyitdi baña dermān eyle (8) ve illā helāk oldum ne ḫādiṣe vāḳiʿ

oldı didüm elümi kesdiler ḳanı ṭurmaz (9) yaḳındür ki helāk olam didi çün ol ḥāli gördüm müteḥayyir u medhūş oldum (10) ve faḍīḥat ü rüsvāyluḳdan kimesneye nesne dimedüm ve tecellüd ü ṣabr eyledüm (11) ve zeyt yaġını ḳaynatdum ve elini anuñla ṭaġladum ve baġladum andan ṣoñra bu ḫādiṣenüñ (12) ve vuḳūʿundan ḫaber ṣordum ol imtinaʿ eyledi ilḥāḥdan ṣoñra eyitdi ki birḳaç (13) yıldur kefen ṣoyuculuḳ ve nebbāşluḳ ṣanʿatumdur kenīzeke buyurdum ki bir keçi (14) derisini ḳılıyla baña ḥāṣıl eyledi ve demirden bir el-i destuvāne ṭoġancılar (15) destuvānesi gibi düzdürdüm ve günden kim öldügüñi ve ne yerde gömüldügüñi (16) maʿlūm eylerdüm ve ḫalḳ uyḳuya meşġūl olduḳda ol deriyi giyerdüm ve (17) destuvāneyi elüme baġlardum ve cānver gibi elüm ayaġum üstüne yürürdüm (18) yolda beni yād adamdan bir kimesne görse cānver ṣanurdı ol yeñi sengiye (19) varırdum ve ḳazardum ve kefeni alurdum ve ḳoynuma ṣoḳardum ve eve gelürdüm (20) şimdiki ḥālde üç yüze yaḳın kefen cemʿ eylemişümdür ve bu degüldür ki bu kefenler (21) benüm ḫācetüm ola yā iḥtiyācumdan idem ammā bir hevesdür ki başuma düşdi (22) ve bu fiʿilden leẕẕetüm vardur ʿādetümce dün gice goristāna vardum ve bir seng (23) ḳazmaġa başladum bir şaḫṣ gördüm ki baña ḳaṣd eylemiş ṭuru geldüm ve diledüm ki

[121-b]

(1) ol demir el ile yüzine bir ṭabanca uram ki ol aña meşġūl ola ben ḳaçam (2) çün elümi ḳaldurdum ki uram ol benden tīz ḳılıçla elümi bıraḳdı ve ḥālüm şuña (3) irişdi ki görürsün ḫātūn eydür çün ḳız bu sözi baña söyledi (4) ben didüm maṣlaḥat oldur ki bu ḫaberi kimesne işitmeye ve faḍīḥat meşhūr (5) olmaya ve rüsvāyluḳ münteşir olmaya belki elüñde cerāḥat var diyevüz ve (6) kendüñi rencūr eyleyesün ve babaña diyevüz ki eger elini kesmege icāzet virmezsen (7) mecmūʿ tenine ol cerāḥat sirāyet eyler ve helāk olur atañ daḫı destūr (8) vire ve ḫalḳ ortasında fāş ola ki cerāḥat sebebiyle elini kesmişler (9) ve aduñ bed-nām olmaya bu tedbīri eyledük ve and içdi ki daḫı ol işi işlemeye (10) ve ḳaṣdum bu idi ki ol kenīzeki ṣatam ve ḳızı kendümden

ayırmayum sen (11) kendüni ve ḳızını rüsvāy eyledüñ ve ol kız çoḳ aġladı ve tevbe eyledi (12) Ḳāḍı eyitdi ḳızum elüñi kesen bu kişidür andan ṣoñra Ḳāḍı ol kişiye (13) eyitdi aduñ nedür ve mevlidüñ ne yerdür ve meẕhebüñ nedür ol kişi daḫı adını (14) ve yerini ve dīnini didi andan Ḳāḍı eyitdi bilgil ki biz ol ḫānedān-ı ḳadīmden (15) ve ehl-i māl ve niʿmetden ve ehl-i ṣalāḥ ve devletdenüz bu sırrı fāş eyleme ve ʿıyālümüz (16) saña ʿaḳd ü nikāḥla virelüm ol kişi eydür eymān-ı muġallaẓa yād eyledüm ki bu sırrı (17) mekşūf ve ḫādiṣeyi maʿrūf eylemeyem andan Ḳāḍı ṭaşra çıḳdı ve cemāʿat (18) ḥużūrunda ḳızını ʿaḳd ü nikāḥ eyledi ve sarāyı içinde bir ḥücre ḫālī eylediler (19) ve ḳızını baña teslīm ḳıldılar gün günden ol ḳızuñ ʿaşḳı bende ziyāde olurdı (20) müddet-i medīde ʿayş u şādmānluġıla geçdi ammā dāyimā ḳızuñ gönli benden (21) ol cerāḥat sebebiyle müteneffir idi ve ben dāyimā luṭfıla ve iʿtiẕārla cerāḥate (22) merhem iderdüm başed ki ol nefret zāyil ola bir gice gögsimüñ üzerinde (23) bir aġır nesne iḥsās eyledüm gözüm açdum gördüm ki ḳız gögsimüñ üzerine

[122-a]

(1) oturmuş ve iki elümi dizi altına almış şöyle ki ḥarekete mecāl yoḳ ve ġażab (2) müstevlī olmuş ve bir abdār bıçaḳ eline almış ve ol giñ gözlü arslān (3) göñlü ve yırtıcı ḳurt gibi ḳoyun başı gibi başumı kesmege ḳaṣd eylemiş çün (4) ḳuvvet-i muḳāvemet ü müdāfaʿat görmedüm ol māhe ʿacz ü luṭfıla tażarruʿ eyledüm (5) ve eyitdüm ol sözümi işit andan murāduñ ne ise eyle di didi eyitdüm (6) benden ne ḫādiṣe oldı ki ḳanumı dökmege ḳaṣd eyledüñ eyitdi gümānuñ böyle midür ki (7) elümi kesesün ve beni senüñ gibi kişiye vireler ne gerekse idesün ve ben bu günāhdan geçem (8) ḫāşā ve kellā bu hergiz olmaya ben eyitdüm bir ʿużvumı kesmege rāżī ol ve ḳışāṣdan (9) teʿaddī eyleme eyitdi ben senüñ gibi aḥmaḳ degülüm ki yılanuñ ḳuyrugına başam ve başını (10) kesmeden ḳoyam şimdiki benden nefret ṭutduñ n'içün işini tamam eylemeyem ve senüñ (11) ṣoḥbetinden ḫalāṣ bulmayam eyitdüm maḳṣūdun benden ḫalāṣ bulmaḳ ise saña (12) ṭalāḳ vireyüm ve bu laḥẓa

şehrden gideyüm ve ġalāẓ ü şidād and içeyüm ki (13) bu sırrı hīç kimesneye dimiyeyüm bu söze rāżī oldı ve baña and virdi (14) ve üstümden ṭuru geldi ve benümle mülāʿaba ü mülāṭafe eyledi ve eyitdi seni (15) tecrübe iderdüm ve oynardum ve laṭīfe iderdüm ben eyitdüm benden ırāġ ol ki (16) baña ḥarām olduñ ve ortamuzda vuṣlat mümkin degüldür eyitdi şimdi saña (17) iʿtimād eyledüm va'llāhī ki eger bu vilāyetden gitmeyecek olursan benden canuñ (18) ḳurtulmaya böyle didüginden ṣoñra vardı bir ṣurra getürdi ki içinde (19) yüz dīnār varıdı bunı nafaḳa idüñ ve tīz baña ṭalāḳnāme yaz ve şehrden (20) çıḳ git didi ben der-ḥāl bir ḫaṭṭ yazdum ve eline virdüm ve ayaḳ yola ḳodum (21) ve başumı aldum gitdüm **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki ḳızlarla mübtelā olan (22) *ve defnü'l-benāti mine'l-mekremāti* eyülüginden maḥrūm ḳalan ve bu ḥālin ṣuʿūbetinden (23) müsteḥaḳḳ-ı raḥmet ve şefḳat olan ki Ebū'l-benāt merḥūm gerekdür ki hīç bir vaḳtde

[122-b]

(1) ve ḥālde anlaruñ ḥālinden ġāfil olmaya ve ḥarekātlarından ve sekenātlarından ve ḫavābinden (2) ve bidārluġından ḫaberdār ola zīrā ki ʿaḳl eksiklügi ve oġlānluḳ ve nā-cins (3) ṣoḥbeti ki bir yerde cemʿ ola elbetde netice nām u neng perdesi yırtılmaḳdur ve teşnīʿ (4) ü serzeniş sözler işitmekdür şöyle ki Ḳāḍı Remekīye vāḳiʿ oldı ferzendinüñ (5) ḥālinden teġāfül itdügi sebebinden ikinci fāyide budur ki düşmeninden dostluḳ (6) ṭamaʿ itmek ve düşmenlerüñ ṭatlu sözine ve ḥasūdlaruñ murāʿātına inanmaḳ ḳaḍiye-i (7) ʿaḳldan ve ṭarīḳ-i ḫıredden ḫāricdür zīrā ki her kim bir kişiden ḳahr u meẕellet (8) görse elbetde fırṣat isteyüp intiḳām ide *el-mükāfātü fi't-ṭabīʿati* (9) *vācibun* **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** ekābir-i Benī Uḳaylden bir kişi ḥikāyet eyler ki (10) Benī Uḳaylden bir kişi gördüm ki arḳasında çoḳ cerāḥati var idi (11) ḥacāmat cerāḥati gibi illā ḥacāmat mevżiʿinde degüldi ve ḥacāmat cerāḥatinden (12) büyükdi ve ḳamu arḳasında idi ve ol cerāḥatüñ sebebini ṣordum eyitdi (13) eyyām-ı şebābdaki yigitlük tāzelügi sīrāb ü reng ʿārıż-ı pür ġurāb gibi idi (14)

ʿammum ḳızına ʿāşıḳ oldum giceler ʿaşḳında ṣāḥib-ı devler baḫtı gibi bīdār (15) ve gündüzler şavḳında miḥnet-zedeler göñli gibi bī-ḳarār idüm ʿammumden nikāḥ (16) iltimās eyledüm öñdin olan merāsim ḫıdmetini yerine getürdüm iltimāsuma (17) icābet eyledi bu şarṭla ki Şebeke virem ve Şebeke Benī Kilāb ḳabīlesinden (18) bir kişinüñ atı idi ve hünerle maʿrūf ve meşhūr idi şöyle ki müsābaḳat (19) meydānında ol ʿaṣruñ atlarından sābıḳ idi ve Şebeke aġ dimek olur (20) ve bu ata Şebeke anuñ içün dimişler ki hīçbir cānver öñünden ḫalāṣ bulamaz imiş (21) ve eyitdi ki bu ṣaydı ol atdan özge nesne ile şikār idemezsün ve bu ḳuşı (22) ol Şebekeden ayru nesne ile ele getüremezsün çün göñlimüñ ḳuşı ʿaşḳ-ı (23) dāminde esīr idi ḳuş gibi Şebeke cānibine pervāz eyledüm ve ol ḳabīleye

[123-a]

(1) müteveccih oldum ve at issinüñ üni ve atın ṭurāġını maʿlūm eyledüm çün gice (2) oldı ol kişinüñ ḫaymesine geldüm bir taḫt urulmuşdı (3) taḫtuñ altında deve yüni var idi hezār ḥīle ile ḫaymenüñ ardından (4) taḫtuñ altına girdüm ve ol yüñüñ içine girdüm yatdum çün gice oldı (5) ev ıssı ʿarab eve geldi ʿavratı önüne ṭaʿām ḳodı yimege meşġūl oldılar (6) ḫayme içi be-ġāyet ḳarañu idi ben be-ġāyet ac idüm ṭaʿām yimekde muvāfaḳat eyledüm (7) ʿarab ḫareketümden bildi çıḳdı elümi ṭutdı ben daḫı fi'l-ḥāl ʿavratuñ elini ṭutdum (8) ʿavrat gümān eyledi ki elini eridür eyitdi n'içün elümi ṭutarsun er ṣandı ki (9) ʿavratuñ elini ṭutmuşdur elümi ṣalıverdi ben daḫı ʿavratuñ elini ṣalıvirdüm (10) ve yimege meşġūl olduḳ nā-gāh elüm ʿavrat eline ṭoḳındı gümāne düşdi elümi (11) ṭutdı tīz ben daḫı ʿarabuñ elini ṭutdum ʿarab ṣandı ki ʿavratdur n'içün elümi (12) ṭutarsun didi ʿavrat elümi ḳodı ben daḫı ʿarabuñ elini ḳodum çün yimekden (13) fāriġ oldılar atuñ ayaġına muḫkem demir urdılar ve kilīdi ʿavrat başı altına (14) aldı ve döşege girdiler ve ben uyanıḳ oturup gözedürdüm uyudılar (15) bir sāʿatden ṣoñra bu kişinüñ bir ḳara ḳulı var idi geldi uvacuḳ taşcaġuzlar (16) ol ʿavratuñ yüzine bıraḳdı ʿavrat uyandı ṭuru geldi ve ḫaymeden

çıḳdı (17) ve ol ḳara ḳul ḳatına vardı ben çün fırṣat buldum kilīdi yaṣduġı (18) altından aldum ve yunduñ ayaġından bendi getürdüm ve arḳasına bindüm ve yola (19) düşdüm ve ʿavrat ve ḳul ḥareketümden bildiler ammā ol ḥālüñ leẕẕetinden (20) āvāz itmege pervāları olmadı çün fāriġ oldılar ʿavrat ḫaymeye girdi (21) ve feryād eyledi ṭuyup arduma düşünce ben uzaġmışum ve cehd-i tamām ile (22) sürerdüm çün gündüz oldı ol atlulardan bir kişiden özge kimesne (23) görmedüm ki baña irişmedi şöyle ki süñüsinüñ ucı arḳamı çizerdi şol ḳadar ki

[123-b]

(1) eṣeri görinürdi ne benüm atum ilerü giderdi ki süñüsinüñ ucı baña irişmeyeydi (2) ve ne anuñ atı bir adım ilerü gelürdi ki beni süñü ucıyla helāk ideydi (3) şuña degin ki bir büyük ṣuya irişdük ben ata ḫayḳırdum yıldırım gibi ṣıçradı (4) ve arḳı geçdi ol kişi daḫı diledi ki ardumca atını ṣıçradaydı başaramadı (5) çün gördüm ki baña irişmekden ʿaciz ve nūmīd oldı atdan indüm ta bir laḥẓa (6) ol at diñlene ol kişi daḫı ṣunuñ ol yānında atdan indi ve baña eyitdi (7) bilgil ki ol at benimdür ve ben bindügüm anuñ ḳulunıdur ol at çün eline girdi (8) ṣāḳın ki aldanup elden çıḳarmayasun ki kıymeti on biñ dīnārdur ve hergiz (9) anuñla bir cānvere ḳaṣd itmedüm illā ki irişdüm ve hīç kimesne baña irişmedi (10) ve adını Şebeke anuñçün ḳodum ki hīçbir ṣayd andan ḫalāṣ olmadı ben eyitdüm (11) çün baña naṣīḥat eyledüñ vācib oldur ki ben daḫı saña naṣīḥat idem (12) ve gice bīle yimek yidügüm ve ʿavratı ol ḳula temkīn virdügi ve ben fırṣat (13) bulup ʿavratuñ başı altından kilīdi alduġum mecmūʿısını şerḥ eyledüm (14) eyitdi Ḥaḳḳ Teʿālā saña cezā virsün şūm kişi imişsün ḥarb aletümi alduñ (15) ve ḳulum öldürtdüñ ve ʿammum ḳızı muṭallaḳ oldı böyle didi ve döndi gitdi (16) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide burdur ki bilmek gerekdür ki menbaʿ-ı şerr ve māye-i (17) fitne ḳamu işlerde ʿavratlardur hīçbir vaḳtde ḥüsn-i ẓāhirlerine aldanmamaḳ gerekdür (18) ve ḫabṯ-i bāṭınlarından eymen olmamaḳ gerek ve yaḳīn bilmek gerek ki her fitne ki cihānda (19) ḥādiṯ olur teʾemmül olunsa

ekşerinüñ sebebi ʿavratdur şöyle ki ol Ukaylınuñ (20) eger ol ʿavrata ʿāşıḳ olmasaydı at uġurluġına iḳdām itmezdi ve eger at (21) issi ʿavratına iʿtimād etmeseydi ve kilīd aña ışmarlamasaydı at elinden gitmezdi (22) **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu** rivāyet olınur ki Fażl bin Yaḥyā bin Ḫālid el-Bermekī (23) māʿa-hāẕā ki mürüvvet ve saḫāvetde aḳrānından mümtāz olmuşdı ve beẕl üʿaṭāda

[124-a]

(1) nihāyete irişmişdi ve kerem ve civānmerdluḳda bī-miṣil idi ammā be-ġāyet mütekebbir idi (2) ve hīç kimesneye iltifāt itmezdi bir gün aña eyitdiler ḥayf ki saḫāvetinüñ (3) ḥālaveti kibr sebebiyle merārete mübeddel olur eyitdi ʿAmmāre bin Ḥamza ḫuluḳlarıyla (4) taḫalluḳ eyledüm ve ṭabīʿatuma anuñ ḫuluḳlarını ʿādet idindüm şuña degin ki anuñ ḫuluḳlarıyla (5) ṭabīʿat oldı ve ne ḳadar ki kendümden bu ṭabīʿatı gidermek istedüm gideremezdüm (6) ve bu nesnede aña iḳtidā eyledügümüñ sebebi bu idi ki babam Yaḥyā bin Ḫālidüñ (7) saḫāvet meydānınuñ Fārisī idi Fāris iklimini emīrü'l-müʾminīn Mehdīden (8) on kez biñ biñ dīnāra żamāne almışdı ve on kez biñ biñ aḳçe bāḳī ḳalmışdı (9) ve anı daḫı edā eylemege vücūh var idi ammā müteferriḳdi ve aṣḥāb-ı ġaraż (10) emīrü'l-müʾminīnnüñ ḫāṭırını atama müteġayyir eylemişler idi buyurdı ki ol vechi (11) gün ġurūb itmeden bir aḳçe eksiksiz elbetde atamdan alalar ve atam ḫazīnesinde (12) ol māluñ ʿöşri naḳd degüldi atam eyitdi eger bu māluñ ḥuṣūlı ḳarż (13) veçhiyle ki sebeb-i ḥayātumdur olursa ʿAmmāre bin Ḥamzadan özge kişiden (14) olmaz ve illā bī-şekk helāk oluram beni ḫarāb ḥālinüñ imāretiçün ʿAmmāre (15) ḳatına viribdi çün ʿAmmāre ḳatına girdüm gördüm ki gündüz döşekde (16) yorġan altında yatmış selām virdüm hīç ḥareket itmedi ve cevāb-ı selām (17) virmedi ve başı ile otur deyü işāret eyledi ırāḳda oturdum (18) hīç yüzüme iltifāt eylemedi ve ben be-ġāyet dil-şikeste ve melūl ve nūmīẕ (19) oldum ve eyitdüm ne ḫayr ola bir kişiden ki mülāḳātı bu nevʿ ile ola bir kimesne ki (20) cevāb-ı selāma buḫl ider bu ḳadar mālumı virir yā bir naẕarla

muḍāyaḳa ider (21) andan insāniyyet mi teveḳḳuʿ olınur mütefekkir u müteredd̲id u müteḥayyir oldum ve eyitdüm (22) ʿarż-ı ḥācet ideyüm mi yā ṭurayum mı gideyüm mi bu taḥayyür ve fikrüñ eṯnāsında (23) buyurdı ki eger ḥācete geldüñse ʿarż eyle ben ṣūret-i ḥāli şöyle ki var idi

[124-b]

(1) ʿarż eyledüm cevābda Allāh rāst getüre didi ancaḳ ve daḫı baña iltifāt (2) eylemedi ben şekk eyledüm beni nūmīẕ eyledi ve iltimāsa icābet eylemedi ṭuru (3) geldüm ve müteḥayyir u müteredd̲id yola düşdüm ne babama varup ṣūret-i ḥāli (4) taḳrīr idüp ḥayātdan nūmīẕ eyleyübilürem ve ne keyfiyyet-i vāḳıʿayı gizleyü (5) bilürem ʿāḳibet eve müteveccih oldum ki ṣūret-i ḥāli diyem ve gice olmadan (6) bir tedbīr daḫı ide çün sarāy ḳapusına vardum yüklü develer gördüm (7) ṣordum ki bu ne develerdür eyitdiler ki on kez biñ biñ aḳçedür ʿAmmāre bin (8) Ḥamza viribdi babam ḳatına girdüm ve beşāret virdüm ve ʿaṣr olmadin (9) tamām mālı emīrü'l-müʾminīn Mehdīnüñ ḫazīnesine ışmarladum emīrü'l-müʾminīn (10) çün ṣūret-i ḥāli maʿlūm eyledi atamı ḳatı ṭutduġundan ve ʿAmmārenüñ (11) kereminden ve atam şikeste-ḫāṭır olduġundan taʿaccüb eyledi ve atama inʿām ü (12) iḥsān ḳıldı iki aydan ṣoñra Fāris vilāyetinden māl getürdiler atam (13) buyurdı ki ʿAmmāre ḳatına varam ve ʿöẕr dileyem ve ḳarżını edā ḳılam ol mālı develere (14) yükletdiler aldum ʿAmmāre ḳatına vardum çün destūr oldı ḳatına (15) girdüm bi-ʿaynihi ol gördügüm heyʾetle gördüm ve benümle bi-ʿaynihi ol muʿāmeleyi (16) eyledi hīç ziyāde ve noḳṣān eylemedi duʿā ḳıldum ve ol luṭf u keremüñ (17) şükrüni eyledüm ve ol māluñ ḥuṣūlundan iʿlām ḳıldum ve ḳabūlüne iltimās eyledüm (18) eyitdi ben atañuñ ḫazīnedārı mıyum ki ne vaḳt ki māl diliyesün alasun ve ne vaḳt ki (19) diliyesün getüresün yāḥūd ṣarrāfuñuz mıyum ki size ḳarż virem girü alam (20) eyitdüm maʿāẕallāh ammā atamuñ üzerine çoḳ ḥuḳūḳuñuz vardur ki varṭa-ı (21) helākdan ḫalāṣ eyledüñüz ol ḥuḳūḳuñ miṯlini mükāfat itmeden egerçi (22) ʿācizdür lakin

naḳduñ miṣlini ḫazīneye ışmarladı ve çün ʿöẕr diledi (23) ve şükr ü ṣenā ḳıldı eyitdi eger atañ ol mālı girü virüpdiyse ben saña bağışladum

[125-a]

(1) ṭur git ki mecmūʿısı getürdügüñ seniñdür ṭuru geldüm ve bir mālla gitdüm ki (2) hīç kimesne ol mālı bir kişiye bağışlamağı nişān virmedi çün babam ḳatına (3) vardum babam eyitdi oġul bu ḳadar mālı saña virmege ḥalīfeden ḫavf (4) iderem ammā iki yüz biñ aḳçe senüñ olsun iki yüz biñ aḳçeyi aldum (5) ve bāḳīsini atama teslīm eyledüm ve niʿmet ü mālımuñ aslı ol māldur ve ben ʿAmmāreden (6) tekebbür ü saḫāveti ögrendüm ve şimdiki ḥālde ikisi baña ṭabīʿat oldı terk (7) eylemezem **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki bir temellüḳ ki kerem anuñla yār (8) olmaya ve tevāżuʿ ki saḫā muḳārin olmaya ehl-i maʿnā ḳatında ol temellüḳ (9) ġurūr ve ḥaḳāret ve ol tevāżuʿ ḥisset ve dānāʾetdür ve ʿuluvv-i himmet ve rıfʿat (10) ü ḳadr andadur ki meẕellet-i nefse rāżī olmaya ve nefāyis bezlinde müsāmaḥat (11) ḳıla ve ʿizzeti bezl-i ʿurūḍda bile ve kemāl-i cāh ve cemāl-i māl ü menāl bağışlamasında bile (12) zīrā tekebbürlük saḫāvetle buḫulla tevāżuʿdan yegdür ve bir keremüñ ḥullīyesi cevāhir (13) tevāżuʿula muraṣṣaʿ olsa nur ʿalā nur ola **el-ḥikāyetü's-sādisetu** Aḥmed bin (14) Ebī Dāvud ki emīrü'l-müʾminīn Muʿtaṣım Bi'llāhuñ rūzgārında Ḳāḍı'l-ḳuḍāt (15) idi ve ʿuluvv-i ḳadr ve rıfʿatla Muʿtaṣımuñ cümle-i muḳarreb ve ḫavāṣlarından idi (16) ve umūr-i memleketde Muʿtaṣım anuñla meşveret iderdi ve sözinden tecāvüz itmezdi (17) şöyle ḥikāyet eyledi ki bir gün Muʿtaṣım Bi'llāhuñ ḳatına vardum baña eyitdi (18) yā Ebā ʿAbdi'llāh bugün Ebū'l-ḥasan Efsīn oturmadı tā ḥükmüni Ḳāsım bin ʿĪsānuñ (19) cānına ve mālına nāfiz eylemeyince ve Ebū'l-ḥasan Efsīn mülūk-i ʿacem ḫānedānından (20) idi ve ʿümerā-i deyālümden idi ve ḳuvvet ü şevket ve ʿillet ü altı tamām varıdı (21) ve Muʿtaṣım ḳatında derece-i ʿālīye ve merteb-i refʿ ve devletde ḳuṭb-ı mudārun ʿaleyh (22) ve rükn-i müşārun ileyh idi

ve Ḳāsım bin ʿAlī ki künyeti Ebū Delef idi ʿarabuñ (23) bahādırlarından idi ve Benī ʿAcal ḳabīlesinden idi ve Ebū'l-ḥasan ile Ebū Delef

[125-b]

(1) ortasında ʿadāvet-i ḳadīmi varıdı ve müddet-i medīde Ebū'l-ḥasan fırṣat (2) isterdi ve Aḥmed bin Dāvuduñ Ebū Delefle ittiḥād-ı tāmmı var idi ve anuñ (3) ḥaḳḳında ʿināyeti kāmil idi çün Muʿtaṣımdan bu sözi (4) işitdüm cihān gözüme tārīk oldı ve faraṭ-i ḥüzünden ve ġāyet cezaʿdan (5) yāḳīn oldı ki helāk olam ve Muʿtaṣım ḳatından çıḳdum ve Ebū'l-ḥasan sarāyına (6) müteveccih oldum ben varınca mebāẕā Ebū Delefe bir ziyān irişdür deyü sürʿat-i (7) tamāmla yürüdüm çün ḳapusına irişdüm eyitdüm eger şöyle ki edeb-i mülūk ve (8) ümerādur destūr dilersem şāyed ki baña destūr olup girince Ebū Delefden (9) maḳṣūdunı ḥāṣıl eyleye ve tedārük idemeyem bī-destūr sarāya girdüm ve nüvvāba (10) ve ḥüccāba şöyle iẓhār eyledüm ki ḫalīfeden risālete gelürem atdan inecek (11) yere irişdüm tīz perdedārlar perde getürdiler Ebū Delefi gördüm ağır bend (12) ayaġına ḳomuşlar ve üzerine naṭāʿ bıraḳmışlar ve Ebū'l-ḥasan meclisinde tekebbürlükle (13) oturmuş ve tevbīḫ dilini açmış ve söger ve aġzına geleni dir çün beni gördi (14) epsem oldı selām virdüm ve oturdum ve eyitdüm emīrü'l-müʾminīn ḳatında (15) ʿizzetümi ve ḥürmetümi ve iḫtişāṣ u ḳurbumı bilürsün ve baña iḥsānı ve terbiyeti (16) āşikāredür ve benüm emīr ḥażretiyle meveddet ü muḥabbetüm ẓāhirdür ve emīr ḫıdmetine (17) geldügüm emīrüñ himmetine ve benüm mertebeme münāsib bir ulu dilek ve bu yek (18) ḫādiṯe içündür eyitdi her ne ki söyledüñ ḥaḳdur ve her murād u ḥācetüñ (19) ki vardur maḳbūldur ve mebẕūldur bu kişinüñ ki ʿafvından özge ben eyitdüm (20) maḳṣūdum bu sözden oldur eger ulu günāh olmasa ḥācet-i şefāʿat olmazdı (21) belki emīrüñ ʿafv-i cemīli ve kerem-i ʿamīmi kifāyet iderdi ammā çün günāhuñ ululuġını (22) ve emīrüñ ġażabını ve intiḳāma ʿazmini bildüm bu şefāʿate muḥtāc oldum zīrā ki (23) ulu kişiden ulu günāhı dilemek gerek eyitdi yā Ebā ʿAbdi'llāh bu bir kişidür ki

[126-a]

(1) cānuma ve māluma ḳaṣd eyleyüpdür elbetde bu dilegüñ ḳabūl olmaz ve bunuñ ʿivażına (2) esbāb ü żıyāʿdan ve eger ḫud tamām memleketi ṭaleb iderseñ dirīġ degül eyitdüm (3) Allāh Teʿālā mülküñe ve māluña berekāt virsün ben bunuñ içün gelmemişem ben bir nesne içün (4) gelmişem ki ẕikr-i ḫayrı bāḳī ḳala ve baḳiyye-i ʿömrüm şākir olam eyitdi bu bir ḥācetdür ki (5) hergiz ḳabūl olmaz eyitdüm Ḳāsım bin ʿĪsā ʿarabuñ eşrāfındandur ve ehl-i (6) Ḥicāzuñ ekābirindendür anuñ ḥaḳḳında ʿafv ü ḥilmi erzānī eyle ki ṣemeresin (7) dünyāda ve aḫīretde bulasın ve bilürsün ki mülūk-ü ʿacem dāyimā mülūk-ü ʿarab (8) ḥaḳḳında ifḍāl ü ikram ve iḥsān ü inʿām iderler ve bu gün sen mülūk-ü (9) ʿacemüñ yādigārısun ve Ḳāsım bin ʿĪsā ʿarabuñ ekābirindendür eger ʿafv itsen (10) ġāyet mevżiʿinde ola bu nevʿ çoḳ söz söyledüm ve ne ḳadar ki söyledüm (11) ġażabı ziyāde olurdı ve imtināʿa ışrār iderdi kendüme eyitdüm (12) Ḳāsımı bunuñ gibi varṭada ve bunuñ gibi düşmenüñ elinde ḳoyup gitmek mürevvet (13) degül ẕelīllügi ḳabūl eyledüm ve ḳarşusında maḳām-ı ḫıdmetde ṭurdum (14) ve tażarruʿ u ẕelīllükle ne ḳadar ki ol günāhuñ ʿafvını diledüm ḫışmı ziyāde (15) oldı eyitdüm elini öpeyüm şāyed ki göñli yumuşana başını ve elini öpdüm ve (16) tażarruʿ u zārī eyledüm fāyide itmedi müteḥayyir u şikeste-ḫāṭır oldum ve yerüme (17) vardum ve oturdum ve eyitdüm yā Ebā'l-ḥasan ḫıdmetüñe geldüm ve tażarruʿ u zārī eyledüm (18) ile senden dilek eyledüm ve maḳām-ı ḫıdmetde ve teẕellülde ṭurdum ve başuñı (19) ve elüñi öpdüm kerem ile şefāʿatümi ḳabūl eyle ve beni maḥrūm eyleme ve ḳatından (20) beni şākir gönder eyitdi lā va'llāhī maḳṣūduñ ḥāṣıl olmaz çün nūmīd (21) oldum eyitdüm emīrü'l-müʾminīnden resūlüm kim hic bir ziyān Ḳāsıma irişdirmeyesün (22) eger bir ziyān tenine yā cānına irişdürecek olursan elbetde ḥükm-i şeriʿle (23) seni ḳışāṣ iderem eyitdi emīrü'l-müʾminīn benüm ḥükmümi bunuñ üzerine nāfiẕ eyleyüpdür

[126-b]

(1) sen didigüñ anuñ buyruġı degül eyitdüm belī anuñ buyruġıdur eger emīrü'l-müʾminīne (2) muṭīʿsüñ buyruġuñ ṭut ve illā muṭīʿ degülüm di didüm ve ṭuru geldüm (3) ve sürʿatle Muʿtaṣım ḳatına ṣūret-i ḥāli ol varmadin dimege vardum sarāy (4) ḳapusına vardum gördüm gün ıssı idi ve dergāh ḫalvet idi emīrü'l-müʾminīn (5) istirāḥate meşġūl idi içerü girdüm perde ḳapusına geldüm ve eyitdüm ol (6) gelmeden emīrü'l-müʾminīn ḫıdmetine irişürsem ṣūret-i ḥāli naḳīr ü ḳıṭmīr (7) ḥażretine ʿarż eyleyem ve eger ben girmedin gelürse bīle gireyüm bu fikrde idüm ki (8) bir ḫādim çıḳdı ve girmege destūr virdi girdüm ve eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn (9) ʿizzetüm ve ḥürmetüm yoḳ mıdur ve emīrü'l-müʾminīn benüm ḥaḳḳumda şefḳatinüñ ve ʿināyetinüñ (10) eṣeri ẓāhir degil midür bu nevʿ sözler çoḳ söyledüm emīrü'l-müʾminīn eyitdi (11) otur ve sözüñi söyle oturdum ve eyitdüm Ḳāsım ḥaḳḳında (12) söyledügi söz delīl idi ki emīrü'l-müʾminīnüñ Ḳāsımdan yaña meyli vardur (13) ben daḫı anı añlayup ṭurdum Ebū'l-ḥasan ḳatına vardum ve ne ki ortamuzda (14) geçdi mecmūʿısını naḳl eyledüm ve nūmīẕ olduġumı didüm ve diledüm ki risālet (15) ḫaberin diyem Muʿtaṣım sözümi kesdi ve eṣer-i ġayż u ġażab yüzinde ẓāhir (16) oldı ve eyitdi memleketüñ Ḳāḍı'l-ḳuḍāti bir ʿacemī ḳatına vara ve bunca ẕelillükle (17) bir nesne dileye dilegi ḳabūl olmaya tañrı beni helāk eylesün eger anı helāk (18) eylemezsem henūz söz tamām olmamışdı ki Efsīn girdi Muʿtaṣım çün anı gördi (19) luṭfıla telaḳḳī eyledi ve eyitdi bu ıssıda zaḥmet çeküp geldüñ meger ki ḳayduñ vardur (20) belī didi emīrü'l-müʾminīn bilür ki Ḳāsım bin ʿĪsā benüm ḥaḳḳumda neler eyleyüpdür (21) emīrü'l-müʾminīn ḫālümi ana nāfiẕ eyleyüpdür ve iltimāsı erzānī ḳılupdur bu kişi gelmiş (22) eydür ki emīrü'l-müʾminīn buyurur ki Ḳāsıma taʿarruż itmeyesün ve illā bir ziyān idersüñ (23) seni ḳışāṣ eylerem Muʿtaṣım ḳaḳıdı ve eyitdi rāst eydür ben buyurdum ki

[127-a]

(1) taʿarruż itmeyesün çün bu sözi işitdi ḫışmnāk ṭuru geldi ve (2) kömerine gitdi diledüm ki ardınca varam ve ʿöẕr dileyem Muʿtaşım otur gitme didi (3) oturdum ve eyitdüm yā emīre'l-müʾminīn mācerānuñ baḳīyyesi vardur emīrü'l-müʾminīn (4) sözi kesdi söyledüm eyitdi risālet sözini söyleseñ gerek idi (5) belī didüm eyitdi ol baña maʿlūm oldı eyü eyledüñ ve bu gice Ḳāsım selametluġıla (6) ḳatına vara ve bu sözi kimesneye söyleme ve hem ol laḥẓada Efsīn Ḳāsıma (7) ḫilʿat virdi ve ṣalıvirdi ve bu sözi Muʿtaşım vefāt itmeyince ve Efsīn (8) ölmeyince kimesneye söylemedüm **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki (9) muḫliṣ dostları ḥavādiṯ-i rūzgārdan ḫalāṣ eylemege cehd eylemek gerek (10) zīrā ki muvāfıḳ dostları şiddet u zaḥmet-i rūzgārda ḳomak mürüvvet degüldür (11) ikinci fāyide budur ki her gāh ki düşmeni ʿāciz u ẕelīl görseñ gerekdür ki (12) ʿafv idüp şefāʿati ḳabūl ḳılasın ve ṣaḳınasun ki aḥvāl-i rūzgār (13) münʿakis olmaya şöyle ki Efsīn ve Ḳāsıma oldı **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu** (14) mülūk-i ʿacemüñ tevārīḫinde şöyle rivāyet olınmuşdur ki ʿacem mülūkünden (15) bir meliküñ çāşengīrī çīni ile şūrbā getürürken bir ḳaṭre ol meliküñ (16) ḳaftānına ṭamladı ḳaḳıdı ve fi'l-ḥāl öldürmesine fermān buyurdı (17) ol miskīn çoḳ taẕarruʿ u zārīluġ eyledi ve eyitdi bu günāh benden ḳaṣd ile (18) ṣādır olmadı ve bu ḳadar günāhla beni öldürmek aḫiretde ʿuḳūbet ü dünyāda (19) bed-nāmluḳ ḥāṣıl eyler melik eyitdi şöyledür ki dirsün ammā siyāset içün (20) seni öldürmek gerek tā ḫıdmetkārlar mülūk ḫıdmetinde ḥāżır ve mütenebbih olalar (21) ol miskīn çün ʿafvden nūmīẕ oldı ve ölümün yaḳīn bildi ol (22) ṣaḥanī aldı ve meliküñ başına aḫtardı ve eyitdi dilemezdün ki cihānda (23) söylene ki melik bir ḫıdmetkārını bī-günāh öldürmüş bunuñ gibi günāha iḳdām eyledüm

[127-b]

(1) ta müsteḥaḳḳ-ı ḳatl olam ve pādşāh beni öldürmekle ẓulme mensūb ve cihānda (2) bed-nām olmaya ve bundan böyle pādşāh hükmüni imḍā eylesün ve öldürürse (3) öldürsün melike bu söz ġāyet ḫoş geldi ve günāhını ʿafv itdi ve bu ḥikāyete (4) münāsib bir vezīrüñ Bārbed adlu bir muṭrib-i ḫāṣı var idi ve ʿilm-i mūsīḳīde (5) ḥaẕẕı vāfir ve naṣībi kāmil idi andan ötüri ḳatında muḳarreb ü muḥterem idi (6) bu Bārbed şākirdlerinden birisini bu ʿilmde māhir eyledi ve şöyle ki kendüden (7) üstād oldı Bārbed anı Pervīz ṣoḥbetine götürdi Pervīz be-ġāyet ḫoş (8) geldi şöyle ki Bārbedden anı yeg begenürdi ve ḳatında muḳarreb oldı (9) Bārbed aña ḥased eyledi ve ḥasedi şuña irişdi ki ol ġulāmı helāk eyledi (10) çün Pervīz bu ḥikāyeti bildi ḳaḳıdı ve Bārbedi öldürmeye ihḍār eyledi (11) ve eyitdi ey señ ḫarāmzāde benüm leẕẕet ü rāḥatımuñ nışfını ol ġulāmla idi (12) anı helāk eyledüñ ve ʿayş u leẕẕetimüñ yarusun bāṭıl eyledüñ ve öldürüñ (13) deyü buyurdı Bārbed eyitdi ey pādşāh bir sözümi işid andan öldür (14) di didi Bārbed eyitdi leẕẕetiñüñ yarısın sehv ü ġaflet ve cehl ü ḍalālet ile (15) ben bāṭıl eyledüm eger sen ḳaḳmaġıla bir yarısını daḫı bāṭıl eylersen nefsine (16) benden ziyāde cināyet ü ẓulm itmiş olursun zīrā ki ben yarısını ḳodum ve sen (17) ḳamusunı bāṭıl eyledin Pervīz eyitdi bu söz eceliñüñ teʾḫīrine sebeb oldı (18) ve seni ʿafv eyledüm ve evvelkī mertebeñe irişdürdüm bu ḥikāyete münāsib (19) Ḥaccāc bin Yūsufa çoḳ yesīrler getürdiler buyurdı ki ḳamusun ḳatl eyleyeler (20) ol eṣnāda bir yesīr ṭuru geldi ve eyitdi eger biz bu günāha iḳdām (21) eylemekde ḫaṭā itdükse sen daḫı bu ʿuḳūbetde ḫaṭā eyledüñ eger bed-nefslük (22) bizi bu günāha bāʿiṣ oldıysa daḫı bed-nefslüge terk-i ʿafv ü tecāvüz (23) bāʿiṣ oldı pes ikimüz ḫaṭā da bir oluvuz Ḥaccāc eyitdi bu sözi

[128-a]

(1) bir daḫı söyle ol yesīr bir daḫı iʿāde eyledi Ḥaccāc eyitdi ḥayf benüm (2) iḥsānum bu bī-ruḥ cismlere ve bī-maʿnā ṣūretlere ki birisi beni bu söze (3) tenbīh itmediler andan buyurdı ki ol esīri ve bāḳī ḳalanları āzād eylediler (4) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki sözde belāġat ve kelāmda feṣāḥat (5) olmaḳ be-ġāyet kemāldür ve ne ḳadar ki ulu olursa çün ḥüsn-ı taḳrīrle (6) ʿöẕr dilene bī-gümān ʿafv olınur **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāminetu** Ḥaccāc bin Yūsuf (7) ki cāhına maġrūr ve adam öldürmekle meşhūr idi bir gün ʿAbdu'r-Raḥman (8) bin el-Eşʿāṣ cemāʿatinde bir cemāʿat ki anuñ üzerine ḫurūc ḳılmışlar idi (9) siyāset buyurup öldürddi ol esīrlerüñ birisi eyitdi benüm emīr (10) üzerine ḥaḳḳum vardur ki ol ḥaḳḳı riʿāyet ḳılmaḳ ehl-i mürüvvet ḳatında lāzımdur (11) Ḥaccāc eyitdi ne ḥaḳḳıdur eyitdi bir gün ʿAbdu'r-Raḥman bin el-Eşʿāṣ seni (12) müsāvī iderdi ve saña sögerdi aña ben inkār eyledüm ve sözüni redd ḳıldum (13) Ḥaccāc eyitdi hīç ṭanıḳuñ var mıdur eyitdi vardur ol cemāʿat üserāya (14) müteveccih oldı ve eyitdi Tañrı ḥaḳḳıçün eger ol sözi benden işitdüñüz ise (15) ṭanıḳluḳ virsün yesīrlerden birisi ben işitdüm didi Ḥaccāc emr itdi ki (16) ol kişiyi ḳodılar andan ol ṭanıḳa eyitdi saña ne māniʿ oldı ki sen (17) daḫı inkār eylemedüñ eyitdi seni sevmezdüm ve göñlümde ʿadāvet-i ḳadīmi māniʿ (18) oldı Ḥaccāc eyitdi rāst söyledügi sebebden bunı daḫı āzād eyleñ (19) **faṣl** bu ḥikāyetde maʿlūm olan budur ki gerçeklük eyü nesnedür (20) ve ṣoñı maḥmūddur ve beliyyeden ḫalāṣ ḳılmaġa sebebdür **el-bābu't-** (21) **tāsiʿ** bir cemāʿatüñ ḥāli ẕikrindedür ki bir ḥayvānı müḫlik görüp (22) ḥayātdan ümīẕ kesdiler ve bir sebeb ile necāt buldılar **el-ḥikāyetü'l-ūlā** (23) İbrāhīm Ḫavvāṣ ki ehl-i taṣavvūfuñ ḫavaṣındandur şöyle ḥikāyet eyledi ki

[128-b]

(1) bir vaḳt ehl-i taṣavvūfdan bir cemāʿat ile sefer-i deryā iḫtiyār eyledük nā-gāh (2) muḥālif yeller esdi ve keştīmüz üvendi ve birḳaç kişi ol keştīnüñ taḫtası (3) üzerinde bir ḳaraya çıḳduḳ hic ʿimāret yoġıdı ve birḳaç gün anda (4) ḳalduḳ ve meʾkūlatdan hīç nesne bulumaduḳ ve ḥayātdan ümīẕ kesdük (5) ve helāki yaḳīn bildük birbirümüze eyitdük ki gelüñ her birimiz bī-riyā bir ṭāʿat (6) neẕr eyleyelüm ve bir ʿibādete iḳdām idelüm şāyed ki anuñ berekātinden bu şiddetden (7) ḫalāṣ bulavuz birümüz eyitdi ḳamu ʿömrümi oruç ṭutayum birümüz eyitdi her gün (8) niyāz ile bir ḳader-i namāz ḳılayum birümüz eyitdi şol ḳadar yayan ḥacc ḳılayum (9) her birümüz bir ʿibādete yā terk-i leẕẕete neẕr eyledi çün nevbet baña geldi ben (10) isem ṭururdum eyitdiler sen daḫı bir söz söyle diledüm ki ben daḫı bir ṭāʿati (11) neẕr idem bī-iḫtiyār dilüme bu geldi ki neẕr eyledüm ki fīl etini yimeyeyüm ḥāżır cemāʿat (12) eyitdiler ki ne vaḳt gerekse hezl ü muṭāyabe ve istihzā ü suḫriyet idersün (13) ben eyitdüm va'llāhī ki ben bu sözi hezl ü laṭīfe ile dimedüm ammā andan berü ki (14) siz bu sözi söylersüz nefsüm ile münāẕaradayum mecmūʿ ibādāti ve leẕẕati (15) ʿarż eyledüm hīçbir ʿibādetüñ işlemesine yā bir leẕẕetüñ terkine baña muṭīʿ olmadı (16) ve bī-ḳaṣd u bī-niyyet bu söz dilüme cārī oldı ve ola ki Ḥaḳḳ Teʿālā bu sözi (17) söyletdügi bir ḥikmetden ḫālī degül ola çün bir laḥẓa oturduḳ eyitdiler (18) maṣlaḥat oldur ki bu cezīrede müteferriḳ olavuz ve ḳuvvet ṭalebinde meşġūl oluruz (19) ve ḳanḳımuz bir nesne bulsa bu oturduġumuz aġacuñ dibine gelsün ve her birisi (20) bir yana gitdi ittifāḳan gezerken bir fīl peççesin buldılar çün ol piyādelerüñ (21) raḫı ol fīl-i peççeye muḳābil oldı kendülerin ḥayātiçün anuñ helākine iḳdām (22) eylediler çün ẕebḥinden ve selḫinden ve ṭabḫından fāriġ oldılar yimege ṣalā (23) eylediler ve benden muvāfaḳat dilediler ben eyitdüm size maʿlūmdur ki bu laḥẓa

[129-a]

(1) nez̲r eyledüm ve nefsüm içün Allāh ile eyledügüm ʿahdi naḳż eylemezem yimege (2) meşġūl oldılar ve yimekden ṣoñra her birisi bir aġac altına vardı bir laḥẓa (3) geçmedi ki bir fīl naʿra eyleyü eyleyü geldi şöyle ki naʿrası āvāzından her birimizüñ (4) aʿżāsına depreme düşdi ve ölümi muʿāyene gördük ve her birümüz (5) yüzi ḳoyun düşdük ve kelime-i şehādet getürmege meşġūl olduḳ (6) ve tevbe ü istiġfār eyledük fīl geldi ve bir bir başından ayaġına degin (7) yalardı ve beççesinüñ ḳoḳusunı alurdı ve ayaġı altına alur helāk iderdi (8) çün ḳamusından fāriġ oldı baña ḳaṣd eyledi ve ben ol eṣnāda otururdum (9) ve tesbīh ü kelime-i şehādete meşġūl idüm çün gördüm ki baña gelür ḳorḳudan (10) yüzin ḳoyı düşdüm geldi ve beni daḫı yaladı yalamaḳda tekrār u mübālaġa (11) eyledi andan ṣoñra ḫorṭumuyla beni arḳasına aldı ben gümān eyledüm ki beni (12) bir dürlü ʿazābla helāk eyler ki kāhi yügrürdi ve kāhi yellerdi ve baña arḳasından (13) şiddet-i sürʿatden ʿaẓīm zaḥmet ḥāṣıl oldı ṣubḥ olunca bu ṭarīḳ ile (14) gitdi ve çün ṣubḥ oldı beni yere ḳodı ve döndi gitdi çün gözümden (15) ġāyib oldı ṣāġluġa secde-i şükür eyledüm çün gün çıḳdı kendümi bir ulu (16) yoluñ üzerinde gördüm bir iki fersaḫ yol gitdüm bir büyük şehre irişdüm (17) ve ḥālümi ol şehrin ḫalḳına şerḥ eyledüm taʿaccüb eylediler ve eyitdiler ol yerden (18) buna degin birḳaç günlük yoldur ve bir müddet anda sefer zaḥmeti gidince oldum (19) andan ṣoñra vaṭana ve ehl ü ʿıyāle mürācaʿat ḳıldum **faṣl** bu ḥikāyetde (20) fāyide budur ki nez̲re vefā eylemekde bunca fevāyid-i dünyevī ve uḫrevī vardur (21) ve İbrāhīm Ḫavvāsuñ ḥikāyeti buña şāhid-i ʿadldur **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu** (22) nāḳilān-ı ḥikāyet ve ḥākiyān-ı rivāyet şöyle naḳl eylediler ki bir ʿacūze var idi ki (23) mürūr-i eyyāmdan ʿāciz ve pīrlik anı lez̲z̲etden māniʿ u ḥāciz olmışdı ve ḳadınuñ

[129-b]

(1) oḳunı rūzgāruñ eli keşākeş-i ḥavādiṯ ile yāy gibi egmişdi ve bir oġlı var idi (2) cihānı anuñ yüzinde görürdi ve pīrlük ʿaczini anuñ ḳuvveti ile çekerdi ve ol (3) oġlān müddet-i medīdede idi ki sefer iḫtiyār eylemişdi ve ol ḳarıcuḳ ıżtırārla (4) dīnārından maḥrūm idi ve gelmesinden ümīẕ kesmişdi bir gün beytü'l-aḫzānında (5) otururdı açluḳ zaḥmetini defʿ itmekçün girdeden bir loḳma kesdi ve aġzına (6) ḳodı daḫı çiynememişdi ki bir sāʾil ḳapuya geldi ve ġurbet ü faḳrını suʿāle (7) vesīle ḳıldı ḳarı çün ġurbet işitdi ve oġulcaġınuñ ġarībluġı ḫāṭırına (8) geldi ve gözyaşı gözünden sāʾil oldı ve aġzından loḳma aldı ve girde (9) üzerine ḳodı ve ol sāʾile virdi ve ol gün açluġa ṣabr itdi lā-cerem (10) ol ṣabr ferece miftāḥ oldı ve oġlı yāḳın zemānda geldi añasıyla oturdı (11) sefer zaḥmetinden şikāyet iderdi bir gün sefer iderken yolumuz bir bīşeye (12) uġradı ki ol bīşe arslān yataġıydı bir arslān ol bīşeden çıḳdı ve (13) bindügüm çāru arḳasından pençesiyle beni ḳapdı ve gitdi ammā ṭırnaġı hic (14) baña cerāḥat ü elem irişdürmedi ben ġāyet ḫavfdan medhūş u müteḥayyir oldum (15) nā-gāh bir şaḫṣ gördüm bī-silāḥ geldi ve arslānı ḳafāsından ḳaldurdı (16) ve beni aġzından aldı ve ṣalıverdi ve arslānı yere urdı ve eyitdi ey it (17) git ki loḳma loḳmayadur çün ol arslāndan ḳurtuldum ʿaḳlum kendüme geldi (18) teʾemmül eyledüm gördüm ki hīç cerāḥatüm yoḳdur belki mecmūʿ-ı aʿżām selāmetdür (19) tīz ṭuru geldüm ve kāfileye irişdüm ve ḥālümi naḳl eyledüm ḳamu taʿaccüb eylediler (20) ammā ol kişinüñ loḳma loḳmayadur didügünüñ maʿnāsını bilmedük anası ṣordı ki (21) ne gün idi ve ne sāʿat idi çün oġlān didi anası bildi ki bi-ʿaynihi (22) aġzından loḳmayı çıḳarup ol dervīşe virdügi vaḳt imiş Allāh Teʿālā anuñ (23) ʿivażını oġlun ki arslānuñ loḳması oldı idi erzānī eyledi ve ol

[130-a]

(1) belādan ḫalāṣ ḳıldı **faṣl** bu ḥikāyetden maʿlūm olur ki ṣadaḳa belāya (2) ḳalḳān ve ḥavādiṯe cevşen imiş ve seyyid-i kāyinātuñ ve zübdeʾ-i mevcudātuñ (3) ṣallā'llāhu ʿaleyhi ve sellem *e'ṣ-ṣadaḳatü teruddü'l-belāʾe* didügi bu maʿnā muṣaddıḳdur (4) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣālisetu** Ḳāḍı Tenūḫī eydür bir dost baña ḥikāyet eyledi ki (5) birḳaç kişi ile sefere giderdük ittifākan yolumuz bir bīşeye uġrādı yoldaşlaruñ (6) birisi eyitdi ḫāṭıruma şöyle gelür ki bu bīşeden bir arslān çıḳar ve bu cemāʿatüñ (7) içinden baña ḳaṣd eyler eger eyle olursa bu eşekcigümi ve nem var ise ʿıyālüme (8) degüresün bu ne sözdür didüm çoḳ olur ki kişinüñ ḫāṭırına bunuñ gibi (9) söz gelür ammā aṣlı yoḳdur ol kişi *lā ḥavle velā ḳuvvete illā bi'llāhi'l-aliyyi'l-ʿaẓīm* (10) didi bir laḥẓa geçmedi ki bīşeden bir arslān çıḳdı ol kişi hemīn ki ol (11) arslānı gördi kendüyi eşekden aşaġa bıraḳdı ve kelime-i şehādet getürdi (12) ve arslān cemāʿat ortasında buña ḳaṣd eyledi ve aldı ve bīşeye girdi (13) ve gitdi ol ḥālden taʿaccüb eyledük eşegini ve nesi var ise aldum çün (14) maḳṣūdumuz tamām oldı Baġdāda geldük ol kişinin sarāyına vardum ki (15) emāneti vereşeye virem hemīn ki sarāyuñ ḳapusına vardum ol kişi gördüm ki (16) sarāyından çıḳdı muʿānaḳa eyledük ṣāġluġından taʿaccüb eyledüm ve keyfiyyet-i (17) ḥālinden ve sebeb-i necātından ṣordum eyitdi arslān çün beni aldı (18) ve bīşeye girdi ʿaḳlum benümle idi nā-gāh bir nesnenüñ āvāzını işitdüm (19) arslān ol nesneyi gördi beni ḳodı ve anı ṭutdı ve yere urdı ve yimege (20) meşġūl oldı ve ben ol ḥāli müşāhede iderdüm çün anı yimekden fāriġ (21) oldı baña iltifāt eylemedi gitdi ve gözümden ġāyib oldı ṭuru geldüm (22) ve mecmūʿ aʿżāmı selāmet buldum Allāha şükr eyledüm ve gitdüm ve giderken (23) ol bīşede çoḳ ölmüş canāvarlar ve adamlar ve pāre pāre ḳaftānlar gördüm

[130-b]

(1) ve bir kişi gördüm ki tāze helāk eylemiş ve baʿżı aʿżāsını yimiş ve belinde bir kīse (2) altun gördüm ol kīseyi belinden aldum ve ḳuvvetüm ziyāde oldı ve sürʿatle (3) gitdüm bir köye irişdüm ve bir çārpā kirāya aldum ve selāmetluġıla eve geldüm (4) **faṣl** bu ḥikāyetden maʿlūm olan budur ki bir kişi ki Ḥaḳḳ Teʿālā (5) ṣaḳlasa eger ejderhā ve arslān aġzında daḫı olursa selāmetluġıla ḫalāṣ (6) bulur ve eger bir kişinüñ helākine irādeti müteʿalliḳ olsa ne ḳadar kemāl-i ḳuvvetde (7) ve ḥışn-ı ḥaṣīnde olsa elbetde helāk olur ve hīç ṣaḳlanmaḳ aña aṣṣı itmez (8) **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** müʾellifi-i kitāb eydür ḥikāyet eyledi baña bir kişi ki ṣādıḳu'l- (9) ḳavl idi ki bir vaḳt vāsıṭadan ʿazīmet-i Baġdād eyledüm çün mesāfenüñ (10) vasaṭını ḳaṭʿ eyledüm ittifāḳ bir ḳatı yel esdi ve cihān tārīk oldı (11) gördüm ki bir bīşenüñ içinden bir arslān çıḳdı çün beni gördi taʿcīl-i (12) tamām ile baña müteveccih oldı ḫavfdan müteḥayyir u medhūş oldum ammā çün vech-i (13) ḫalāṣdan nūmīẕ olmuşdum işümi Allāha tefvīż eyledüm nā-gāh bir ot ki yel (14) öñünce gider top oldı yel öñünce arslāna müteveccih oldı arslān (15) ol ʿalefi çırā ṣāndı yüzin döndürdi ve bīşeye girdi ve nā-bedīd (16) oldı ve ben ḫalāṣ buldum ve selāmaetluġıla evüme geldüm **faṣl** (17) bu ḥikāyetden maʿlūm olan budur ki kişi gerekdür ki Allāhuñ luṭfından nūmīẕ olmaya ve (18) iʿtimādı Allāhuñ faẓlına ide zīrā ki anuñ keremi destgir olsa elbetde (19) necāt bulur **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu** İbni Ebī Seleme-i ʿAskerī eydür gözümle (20) gördüm ki Iṣfahān ekābirinden bir kişi ki keṣret-i niʿmet ü māl ve ḫadem ü ḫışm ile (21) meşhūr idi meflūc olmuş ve mecmūʿ aʿżāsı ḥareketden ḳalmış ve dili (22) aġırlanmış ve ʿAskerde bir ṭabīb-i ḥāẕıḳ var idi ki eṭrāfından ḫastaları ve (23) erbāb-ı ʿilelī aña getürürlerdi muʿālece iderdi ol meflūc-i Iṣfahānī daḫı

[131-a]

(1) ġulāmları ve ḫıdmetkārları ümīd-i devā içün ʿAskere götürdiler bī-vaḳt (2) ʿAsker şehrine geldiler ve şehrüñ yanında bir kārbānsarāy vardur ki anda (3) ʿaḳreb çoḳluġından kimesne ḳonmazdı *el-ġarībü ke'l-aʿmā* ḥükmi ile ol kārvān (4) sarāyda ḳondılar ve mecmūʿ ḫıdmetkārlar yatmaġa ṭama çıḳdılar ve ol meflūcī (5) kārvānsarāyuñ saḥnında ḳodılar zīrā ki meflūc ayaza ḳarşu yatmaḳ eyü (6) degüldür didiler çün ṣabāḥ oldı ol meflūcī gördiler oturmuş (7) ve faṣīḥ söyler ve bundan evvelden bir yanından bir yanına kişi döndürmeyince (8) kendü dönemez idi ve dili söyleyemez idi ve maḳṣūduñı işāretle añladurdı (9) ṭuru geldi ve ayaġı ile kārvānnsarāydan ṭaşra çıḳdı ve ṣıḳılduġınuñ (10) sebebini ne kendü ve ne ḫıdmetkārları bilürdi ṭabībi ḥāżır eylediler ve keyfiyyet-i (11) ḥāli aña şerḥ ḳıldılar ve ṣıḥḥat sebebini andan ṣordılar ṭabīb tamām aʿżāsını (12) teʾemmül eyledi gördi ayaġınuñ bir barmaġından ʿaḳreb ṣoḳmuş eyitdi sen (13) bir nesne ile ḫoş olmuşsan ki biñ kişi andan öldi ola ol ʿaḳrebüñ (14) zehrinüñ ḥarāreti ol ḳulunc bürūdetini defʿ eylemiş ve sen selāmet ḳurtulmuşsun (15) ammā ol zehrüñ ḥarāreti içinde eṣer itse gerek bir şerbet ile ol ḥarāreti (16) tebrīd ideyüm ve ṭabīb didügi gibi bir sāʿatden ṣoñra ḥarāret müstevlī (17) oldı ve bir şerbetle ol kişi ḫoş oldı ve selāmetluġıla vilāyetine gitdi (18) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki kişi gerekdür ki ṣāġluġında ve ḫastaluġında (19) bayluḳda ve yoḳsulluḳda Allāha tevekkül ide ve raḥmetine ṣıġına ve māl ü niʿmeti (20) mūcib-i refāhiyyet ve ol ḫastaluġı mūcib-i helāk bilmeye ki çoḳ ola ki ol (21) niʿmet miḥnete ve ol ḫastaluḳ ṣıḥḥate mübeddel ola pes her ḥālde teslīm ve (22) tefvīżi iḫtiyār eyleye **el-ḥikāyetü's-sādisetu** ḥikāyet eyledi Aẕerbāycān (23) ümerāsından bir kişi ki Aẕerbāycānda bir büyük ṣu vardur ki aña Gürd dirler

[131-b]

(1) ḳatı aḳduġından içinde gemi yürüyemez be-ġāyet deriñdür ve cevānibi ve eṭrāfı ṭaş ve (2) ḳayadur ve üzerine bir köpri vardur ki memerr oldur bir vaḳt leşker ile ol (3) köpriden geçerdüm ol köprinüñ ortasına irişdüm bir ʿavrat gördüm ki (4) ḳucaġında bir emerce oġlān ḳızıl ḳundaḳlu dutmuş ol köpriden geçer (5) ehl-i leşkerden birisinüñ atı ṭoḳandı o ʿavratuñ elinden ol oġlancuḳ (6) köpriden aşaġa ṣuya düşdi ve ol köpri ḳatı yüksek idi ṣu (7) aşaġada ḳatı ırāġ idi ve ṣu içinde ḳayalar çoġ idi ve ol ṭıfluñ (8) öldügüne hīç kimesnenüñ şekki yoġıdı ve anasınuñ aġlamasından ve cezaʿından (9) hic kimesnenüñ taḥammüli ḳalmadı ve ol oġlancuḳ düşdükde ben baḳardum gördüm ki (10) ṣuya düşdi bātdı gene çıḳdı ol köprinüñ altında çoḳ ṭūşḫıl (11) yuva yapmışdı ittifāḳan ol vaḳt ki ol oġlancuḳ ṣu yüzüne çıḳdı (12) ṭūşḫıl ḳızıl ḳundaġını gördi et ṣandı ṣu yüzünden götürdi (13) ve ṣaḥrāya müteveccih oldı ol oġlancıḳuñ ḫalāṣına ṭamaʿ oldı birḳaç atlu (14) ardınca virüpdüm ben daḫı muvāfaḳat eyledüm çün ki kuş oġlancıġı yere (15) ḳodı ziyān itmedi irişdük ve cevānibinden ün eyledük ol ḳuş (16) ṭıflı ḳodı ve uçdı gitdi ol oġlancıġı alduḳ hīç zaḫm u cerāḥat (17) irişmemiş bir laḥẓa başı aşaġa ṭutduḳ ḳarnına giden ṣu aġzından geldi (18) götürdük anasına virdük Ḥaḳḳ Teʿālā anı ṣudan ve ḳuş çengālinden (19) ḫalāṣ eyledi **faṣl** bu ḥikāyetden maʿlūm olan budur ki Allāh Teʿālā (20) her gāh bir mübtelāyı belādan ḫalāṣ eylemek dilese murġ u māhiye ve raʿiyyet (21) ü sipāhīye ilhām ider ki her birisi ol mübtelānuñ ḫalāṣına düşer (22) **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu** bir cemāʿat-i süḳātüñ diyār-ı Hind ve bilād-i Sindde (23) ticāret iderler idi ḥikāyet eylediler ki ol diyārda meşhūr u maʿrūfdur ki

[132-a]

(1) bir kişi var idi ki vech-i maʿāşı fīl avlamaḳdan idi ol kişi şöyle ḥikāyet (2) ḳıldı ki benüm ʿādetüm fīl avlamaġ idi ve bir bīşe var idi fīller ṭuraġı idi (3) ṣuya gelecek

yolları üzerine bir büyük aġaca çıḳardum ve fîller sürüsüyle (4) gelürlerdi ve ḳatumdan geçüp ṣuya varırlardı ṣudan dönicek zehirlü (5) oḳla ölecek yerine ururdum ve dişini ve derisini alurdum ve maʿāşuma (6) ṣarf iderdüm bir gün bir fîli urdum ḳatı āvāz eyledi ve düşdi (7) ve ḳalan fîller ḳaçdılar ve çün bir laḥẓa geçdi fîller içinde bir büyük fîl (8) var idi ol geldi ve ol mecrūḥ fîlüñ üzerine ṭurdı oḳı ve cerāḥat (9) yerini iḫtiyāṭ iderdi ve mecmūʿ fîller ol fîlüñ ardınca geldiler ve ol (10) mecrūḥ fîlüñ üzerine ṭurdılar ~~oḳı ve cerāḥati yerini iḫtiyāṭ iderdi~~ (11) ~~ve mecmūʿ fîller ol fîlüñ ardınca geldiler ve ol mecrūḥ fîlüñ üzerine~~ (12) ~~turdılar ve oḳı ve cerāḥāti~~ ve ol mecrūḥ olan fîl ıżṭırāb iderdi (13) aña degin ki helāk oldı fîller ṭaġıldılar ve aġacları bir bir teftīş ü tefaḥḥuṣ (14) iderlerdi ve ol büyük fîl ben ṭurduġum aġaca geldi ve ol aġaca teʾemülle (15) çoḳ çoḳ baḳdı beni gördi ve kendüyi ol aġaca sürtdi ve ol aġacı (16) ol ululuġı ile kökünden ḳopardı ve bıraḳdı fîller baña ḳaṣd iderlerdi (17) ve ol büyük fîl anları menʿ iderdi ve baña ve oḳuma ve yayuma teʾemmül iderdi (18) andan ṣoñra ḫorṭumıyla beni götürdi ve yumuşaḳluġıla arḳasına ḳodı (19) ve oḳumı ve yayumı daḫı aldı ve baña virdi ve geldügi yola yöneldi ve ḳalan (20) fîller daḫı bîle gitdiler şuña degin ki bir yere geldiler bir büyük yılan gördüm (21) ejderhā gibi yatur hemān ki fîlleri gördi ḥamle eyledi mecmūʿ fîller (22) ḳaçdılar ve ırāḳdan ṭurdılar ve iḫtirāz ü ictināb iderlerdi ol ulu (23) fîl beni yere ḳodı ve oḳ ve yayı öñümde ḳodı ve ḫorṭumuyla kāh baña ve kāh

[132-b]

(1) oḳ ve yaya işāret eylerdi bildüm ki maḳṣūdı ol yılanı urmaḳdur (2) oḳı yaya ḳodum ve ol yılanı atdum oḳ yelegine degin girdi bir oḳ daḫı (3) urdum ol daḫı yılana rāst vardı ve ol yılan mecrūḥ ve bī-huş (4) oldı fîller çün gördiler ki yılan mecrūḥ oldı birisi vardı ve ayaġı (5) altına aldı ve hurd u mürd eyledi ol ulu fîl beni gene arḳasına (6) aldı ve taʿcille yürürdi ve ḳalan fîller ardınca gelürlerdi beni bir bîşeye (7) götürdiler ki ʿömrümce anı görmemişdüm bunca biñ fîl anda ölmüş ve

kemikleri (8) düşmüş ol büyük fīl ol ölmüş fillerüñ dişlerini cemʿ eyledi ve her bir (9) file işāret iderdi ve getürübildiġince dişden ol file yükledirdi (10) ve mecmūʿ filleri yükletdi ve beni arḳasına ḳodı ve şenlüge müteveccih oldı (11) şuña degin ki köyler görindi ol fillere işāret eyledi her birisi (12) arḳasındaġı yüki bıraḳdı ve beni daḫı arḳasından yere ḳodı ve döndiler (13) gitdiler ve ol köylerüñ yāḳınına vardum ve ḥamāllar aldum ve ol dişleri (14) ol köye naḳl eyledüm ve mübālaġa māl anuñ bahāsından baña ḥāṣıl oldı (15) ve cümle-i aġniyādan oldum ve selāmetluġıla ḫalāṣ bulduġuma şükr eyledüm (16) **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki bir kişi bir ulu günāh işlemiş (17) olsa şöyle ki müstevcib-i ʿaẕāb ve müsteḥaḳḳ-ı ʿıḳāb olsa ve anı helāk (18) eyleyüp ḳomaḳda bir maṣlaḥat olsa gerekdür ki ihlākine sürʿat itmeyeler (19) ve ibḳāsını itlāfından taḳdīm ideler şöyle ki ol fīl eyledi egerçi (20) düşmen ele girdi ammā ferāsetle bil di ki bunuñ daḫı düşmeni anuñ sebebiyle (21) defʿ itmek olur maḳṣūdunuñ ḥuṣūlını ol düşmeni helāk eylemekden yeg bildi (22) ve bir fāyide budur ki ʿāḳil gerekdür ki düşmeni helāk eylemekde fırṣat gözede (23) ve fırṣat ele girdükde fevt eylemeye şöyle ki ol fīl ol yılanuñ ḥaḳḳında eyledi

[133-a]

(1) ve bir fāyide budur ki her gāh ki bir dost maḳṣūduñı ḥāṣıl eylemekde saña nefʿ (2) degse gerek ki ol yaḫşıluġuñ ʿivażını eżʿāfı müḍāʿafa idesün nice ki (3) ol fīl ol kişinüñ ḥaḳḳında eyledi **el-ḥikāyetü’s-sāminetu** Mervān bin (4) Şaʿab el-ʿAdevī ḥikāyet eyledi ve eyitdi ki ben yigitlügümde nihāyet ḳuvvet (5) ve ġāyet şecāʿatde idüm ve ʿavratum bir köyde olurdı ki ol köye Mināre (6) dirlerdi dört fersaḫ şehrden ırāḳ idi bir gice ḳayınlarumla eṣnāyı (7) ṣoḥbetde ʿarbede eyledüm ve ḥāl şuña irişdi ki birbirümüze ḳılıc çekdük ve meşāyiḫ (8) ortamuzda ṣulḥ eylerlerdi ḥarāret-i şarāb ve ḥiddet-i ġażab şuña bāʿiṣ (9) oldı ki ṭalāḳa and içdüm ki ol gice ol köyde olmayam ve köyle şehr (10) ortasında ʿimāret yoġıdı ve bīşe çoġıdı ve silāḥdan bir ḳılıç (11) ve bir ḳaftānum var idi ve gice ḳatı ḳarañu idi yola girdüm ve bi’ż-żarūrī (12) yolum

bīşeye uġradı giderken bir ḳatı āvāz işitdüm arduma baḳdım (13) gördüm ki bir arslān bir kişiyi getürmiş gelür ve ol āvāz ol kişinüñ (14) āvāzı imiş ḳılıncumı çıḳardum ve hayḳırdum ve ḥamle eyledüm arslān çün beni (15) gördi ol kişiyi aġzından bıraḳdı ve baña ḥamle eyledi ben ḥamlesini defʿ eyledüm (16) ve bir zemān muḳātele eyledük ol benüm ve ben onuñ ḥamlesini defʿ eylerdüm nā-gāh (17) pençelerini muḥkem eyledi ve ḳuvvetle üzerüme ṣıçradı kendümi yere döşedüm (18) üzerümden geçdi diledi ki döne ḥamle eyleye ḳarşusundan ḳılıcla aġzına şöyle (19) çaldum ki düşdi bir iki ḍarb daḫı urdum helāk eyledüm ve döndüm (20) ol kişiye vardum gördüm ki mecrūḥ olmuş ammā daḫı nefes vardur götürdüm (21) ve bīşeden çıḳardum ve aydınluḳda çoḳ teʾemmül eyledüm bir bāzirgān idi ki (22) benümle çoḳ ḥaḳḳ-ı ṣoḥbeti ve mümālaḥati var idi anı ol ḥālde ḳoyup gitmege (23) ḳıyamadum anı anda kodum ve arslān ḳatına vardum ve başını kesdüm ve bir büyük

[133-b]

(1) izārum var idi mecrūḥı ol başla ol izārda ḳodum ve getürdüm (2) ve yola düşdüm çün ṣabāḥ oldı şehre geldüm ve ehl-i şehr ol başı (3) ol kişi ile gördiler taʿaccüb eylediler ve ol mecrūḥun aʿżāsına müdāvā eylediler (4) ḫoş oldı şimdiki ḥālde daḫı diridür ve olʿarbede ü ṣavāş ve ṭalāḳa (5) and içmek anuñ ḥayātına sebeb oldı **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki (6) her işüñ evveline ḫayr ü şerr ve nefʿ ü ḍarr ve hidāyet ü ḍalālet ve noḳṣān (7) u kemāl ve niʿmet ü miḥnetden iʿtibār itmek gerekdür zīrā çoḳ nesne ola ki (8) ẓāhiri şerr ola ve āḫīri ḫayr *yā bi'l-ʿaḳsi ve ḫayru'l-umūri bi ḫavātimihā* yaʿnī (9) her işüñ ḫātimesi muʿteberdür ḥadīṯ bu daʿvāya ḥüccetdür **el-ḥikāyetü't-** (10) **tāsiʿatu** bir cemāʿat ḥikāyet eylediler ki ʿarabdan bir kişi Hişām bin (11) ʿAbdü'l-Meliküñ ḫilāfetinde ḳatına geldi ve eyitdi yā emīre'l-müʾminīn yolda (12) bir ʿacib nesne gördüm ki hergiz anuñ gibi görmemişdüm Hişām ṣordı ki (13) ne idi eyitdi çün emīrü'l-müʾminīn ḥażretine müteveccih oldum Ṭayy ḳabīlesinüñ (14) iki ṭaġı ortasına irişdüm ṣaġ yanuma baḳdum bir arslān gördüm ki (15) baña

ḳaṣd eylemiş gelür ve ṣol yanuma baḳdum bir ejderhā gördüm ki baña (16) ḳaṣd eylemiş gelür iki sehmnāk düşmenüñ müteḥayyir oldum el ḳaldurdum (17) ve tażarruʿ u zārī ḳıldum ve münācāt eyledüm henüz münācātda idüm ki iki ṭarafdan (18) ikisi geldiler ve ben ortalarında ölü gibi hīç ḥareketüm ḳalmadı beni öpdiler (19) ve döndiler gitdiler **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki her gāh ki ḳul (20) iḫlāṣla aña teveccüh eylese anı ol varṭadan ḫalāṣ ider **el-ḥikāyetü'l-** (21) **ʿaşere** Hemedān Ḳāḍısı ḥikāyet eyledi ve eyitdi ki Hemedān şehrinden (22) ʿazm-i sefer eyledüm emīrü'l-müʾminīn Ḥüseynüñ ravżaʾ-i muḳaddesesün ziyāret (23) eylemege çün maḳṣūdum ḥāṣıl oldı ol mezār-ı muḫteremden döndüm ḳaṣd-ı Şām

[134-a]

(1) eyledüm meşhed-i muḳaddesüñ mücāvirleri baña naṣīḥat eylediler ki yolda iḫtiyāṭ gerek (2) arslānlar çoḳdur ve bir köy nişān virdiler ve eyitdiler ki cehd eylemek gerek ki (3) gice ol köye irişile ve yolda ḳalınmaya ve ben ol sefere niyyet-i ṣevāb idüp (4) yayan ve yalñuz idem ve sürʿatle yürüdüm çün gice oldı köye irişdüm (5) gördüm ki ol köy arslānlar ve ḥarāmīler ḳorḳusundan bir ḥiṣārda (6) olurlar imiş ve ol ḥiṣāruñ ḳapusın berkitmişler ne ḳadar ki yalvardum fāyide (7) itmedi açmadılar ve eyitdiler birḳaç gün senden öndīn bir kişi geldi ve tażarruʿ (8) u zārī eyledi raḥm eyledük ve ḳapuyı açduḳ ve içerü alduḳ ḫūd (9) ḥarāmīlerüñ cāsūsı imiş çün gice oldı ḥışn ḳapusını açdı ve bizi (10) ẓālimler eline virdi ve ol günden berü bilmedügümüz kişiye ḳapu açmazuz (11) ammā bu gice olmaġa ḥiṣār ḳapusında mescid vardur bu gice anda ol (12) mescide vardum gördüm ki mescid içinde bir ev vardur ol eve girdüm ve oturdum (13) bir laḥẓa oldı bir kişi eşege binmiş geldi ve ben olduġum eve girdi ve eşegin (14) ol ev ḳapusınuñ ḥalḳasına baġladı ve ḫarcīṣinden etmek ve ṣu çıḳardı (15) ve çaḳmaḳ çaḳdı ve çerāġı var imiş yaḳdı ve ṣofra açdı ve etmek ve ṣu (16) getürdi ve benüm öñümde ḳodı ben ol köy ḫalḳından ve yalñuzluḳ ve ḳarañuluḳ (17) vaḥşetinden rencīde ve şikeste-ḫāṭır olmuşdum ol kişinüñ geldügünden (18)

baña üns ü rāḥat ḥāṣıl oldı henūz etmege el ṣunmaduḳ ki bir arslān (19) mescide girdi çün eşek-i miskīn anı gördi ḳorḳusından olduġumuz (20) eve girdi arslān daḫı ardınca girdi eşek taʿcille girü çıḳdı (21) ve çün ḳapunuñ ḥalḳasına baġlu idi çıḳduḳleyin ḳapuya peldi ve arslān (22) bizümle ev içinde ḳaldı ġāyet ḫavfdan bī-huş ve müteḥayyir olduḳ arslān (23) daḫı bir bucaḳda ārām eyledi ve bize ḳaṣd itmedi gümān eyledük bize ḳaṣd eylemedügi

[134-b]

(1) çeraġuñ şuʿlesindendür ki eger çeraġ diñlense ʿālem anuñ ḳaṣdıyla gözümüz ḳarañu (2) olurdı egerçi ḫavfden kendümüze pervāmuz yoġıdı ammā pervāne gibi (3) ḥayātımuzı çeraġuñ yanmasında bilürdük ve çün arslānla bizüm ortamuzda (4) ṣuyla yaġ gibi muvāfaḳat yoġdı yaġuñ tükenmesi ḳorḳusından görmezdük (5) ṣu akardı ve ol ṣuyuñ noḳṣānından ḫavfüñ ḥarāreti içimizde ziyāde (6) olurdı aña degin ki çeraġuñ mededi münḳaṭıʿ oldı ve dinleñdi (7) ve biz ol ḳarañuluḳda İskender gibi ḥayāt ṣuyından nūmīẕ olduḳ (8) ve arslān daḫı hīç yerinden deprenmedi ve eşek ḳorḳusından mescid (9) içinde tersledi ve işedi ve geregi gibi mülevveṣ eyledi ve biz ol ḫavf ü (10) ıżṭırābla ol giceyi geçirdük aña degin ki ḥiṣārdan müʾeẕẕin āvāzını (11) işitdük ve cihān rūşen oldı bir laḥẓadan ṣoñra müʾeẕẕin ḥiṣārdan (12) çıḳdı ve mescide girdi çün mescidi ol ḥālde gördi teşnīʿe (13) ve sögmege āġāz eyledi ve dirāzgūşi ḳapu ḥalḳasından çözdi ve ḳapuyı (14) açup bize emr-i maʿrūf ve nehy-i münker itmek istedi hemīñ ki ḳapuyı ḳuvvetle (15) açdı arslān anı ḥalāşına fetḥu'l-bāb gördi ve ḳuvvetle ṣıçradı (16) ve müʾeẕẕinüñ ḳāmetini bükdi ve aġzına aldı ve ṣaḥrā yolını ṭutdı ve selāmetluġıla (17) gitdük **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ʿāḳil gerekdür ki ferāġat ü refāhiyyet (18) ve leẕẕet ü ṣıḥḥat vaḳtinde rūzgāruñ ḫavādiṣinden ve çarḫ-ı ġaddāruñ [mesāyibinden] (19) ġāfil ve eymen olmaya ve sürūr u devlet ve ġurūr u niʿmete aldanmaya nā-gāh (20) tīr-i belā taḳdīr yayından devlet nişānına gele ve ol devlet nuhūsuna (21) mübeddel ola ve ne ḳadar ki varṭa-i

ʿanā ve lücce-i belāda olsañ Allāhuñ luṭfından (22) ümīẕi ki kesme ki şāyed ol miḥnet niʿmete ve ol zaḥmet rāḥata mübeddel ola (23) şöyle ki ol müʾezẕzin ol giceyi ṣıḥḥat ve selāmetluġıla geçirdi ve ṣabāḥ belāyla

[135-a]

(1) mübtelā oldı ve ol ḳonuḳlar ol giceyi ol miḥnetle geçirdiler ve ḫalāṣdan (2) ümīd kesdiler ve ṣabāḥ ol belādan ḫalāṣ buldılar ve ol zaḥmet rāḥat (3) oldı **el-ḥikāyetü'l-ḥādiyetu ʿaşere** Ḳāḍı Tenūḫī ḥikāyet eyledi ki bir gün (4) ʿÖmer bin Yaḥyā meclisinde otururduḳ Kūfeden ḳullarından birisi geldi (5) ve eyitdi filān yerde bir vekilümüzi arslān almış ʿÖmer be-ġāyet melūl oldı (6) ve eyitdi *lā ilahe ille'llāh* filān yılda atasını hem ol mevżiʿde arslān (7) aldı ve helāk eyledi biz ʿÖmer'i tesellī eyledük ve taʿzīyet virdük yarındası (8) hem ol meclisde otururduk nā-gāh ḳullar birinüñ ardınca geldiler (9) ve ol arslān aldıgı kişi geldi didiler ʿÖmer anuñ geldügine feraḥ oldı (10) ve ḥālinden ṣordı eyitdi çün beni arslān aldı ḳorḳudan bī-huş (11) oldum ve ʿaḳlum zāyil oldı ve baḳīye-i aḥvālden ḫaberüm yoḳdur çün kendüme (12) geldüm ve gözüm açdum kendümi yalñuz gördüm ve arslānı görmedüm ve mecmūʿ (13) endāmumı selāmet buldum ve dört yaña adam başı ve kemigi çoḳ gördüm ṭuru (14) geldüm ve gitmek istedüm ayaġum bir nesneye ṭoḳındı baḳdum gördüm bir ṭolu kīse (15) aldum ve belüme baġladum ve gitdüm nā-gāh yolcular āvāzını işitdüm ḳatlarına vardum (16) ve ḥālümi şerḥ eyledüm beni deveye bindürdiler ve şenlükle getürdiler çün eve geldüm (17) kīseyi açdum ṭolu aḳçe gördüm ve ol aḳçenüñ içinde bir rıḳʿa gördüm (18) atam ḫaṭṭıyla kīseden ne ḫarc oldı ve ne ḳadar ṭurur yazılmış ol kīseyi (19) ve ol rıḳʿayı ʿÖmerüñ öñünde ḳodı ʿÖmer ol ḫaṭṭı bildi ve mecmūʿ ḥāżırlar (20) taʿaccüb ḳıldılar **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ʿāḳil gerek ki bile ki (21) ol ki muḳadderdür ve ezel [anı almada] aña rızḳ olupdur elbetde irişür ve eger (22) arslān aġzında ise ve ol nesne ki rızḳ olmayupdur ʿālem cemʿ olup (23) aña viremezler **el-bābu'l-ʿāşir**

[135-b]

(1) bir cemāʿatüñ ḥāli şerḥindedür ki bir ḫastaluḳ ile giriftār oldılar ve ʿillet ile (2) mübtelā olup ḥayātdan nūmīẕ olduḳdan ṣoñra Allāhuñ luṭfından ṣıḥḥat (3) buldılar **el-ḥikāyetü'l-ūlā** bir ṭabīb-i ḥāẕıḳ rivāyet eyledi ki bir kişi (4) Baġdād şehrinden Reʾye geldi yolda aña bir maraż ḥāṣıl oldı ki ḥālḳından (5) kan gelürdi ve bu sebeb ile zahmet ve elem u żaʿf ḥāṣıl olurdı (6) çün Reʾye irişdi Muḥammed bin Zekeriyyā ki ṭabīb-i ḥāẕıḳ ve ḥekīm-i māhir idi (7) ve zemānesinde meşhūr idi ḳatına vardı ve ʿilletini aña şerḥ eyledi Muḥammed bin (8) Zekeriyyā nabżını ṭutdı ve ḳārūresine teʾemmül ḳıldı ve ol ʿilletüñ esbābından (9) ṣordı hīçbir nesne bulamadı ki ol ʿillete sebeb ola ḫastadan mühlet (10) diledi ol ḫasta-ı miskīn be-ġāyet melūl oldı ve ḥayātdan ümīd kesdi (11) ve ḫastaluġı ziyāde oldı Muḥammed ṭabīb bir sāʿat teʾemmül eyledi ḫāṭırına (12) bu geldi ki şāyed yolda ṣu içerken bir sülük ṣuyla miʿdesine irişmemiş ola (13) ve ḥālḳından gelen ḳan andan ola ḫastaya ṣordı ki yolda ṣuyı ḳandan (14) içerdüñ eyitdi yolda yapılmış ṣuluḳlar ve abdānlar vardur andan içerdüm (15) taḥḳīḳ bildi ki andandur ṣu içinde bir yaşıl ot biter ki buña beñzer andan (16) getürtdi ve ḫastaya çoḳ yutdurtdı şuña degin ki ḫasta ḳayʾi eyledi (17) ve ḳayʾi ile bir büyük sülük boġazından geldi ve ol ʿilletden ṣıḥḥat buldı (18) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ṭabīb gerekdür ki ancaḳ ṭıb kitāblarıyla (19) ʿamel itmeye belki fikr ide ve cehd ide ki ḫastaluġı ferāsetle bile ve eger Muḥammed rāzī (20) nabżına ve ḳarūreye iʿtimād itseydi ol kişi helāk olurdı ve bir fāyide (21) budur ki ʿāḳil gerekdür ki bir şehrde muḳīm ola ki anuñ müftī muṣībi ve ḥāẕıḳ-ı (22) ṭabībi ola ki müftī sebebiyle dīnin ve ṭabīb sebebiyle dünyāsın ṣaḳlaya (23) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu** Kitāb-ı Ferec Baʿde'ṣ-ṣiddenüñ müʾellifi ḥikāyet eyledi ki

[136-a]

(1) şehrümüzde bir büzürgzāde var idi miʿdesinde bir derd peydā oldı ve ol (2) derdden zaḥmet çekerdi ve żaʿīf ü naḥīf oldı ve ol ḫastaluġuñ (3) sebebini hic bilmezdi ve yāḳın idi ki helāk olaydı Ehvāz şehrine (4) iletdiler ve ne ḳadar ki muʿālece eylediler müfīd olmadı eve geldi ve ṣıḥḥatden (5) ümīd kesdi ve mevtini muʿāyene gördi ittifāḳan bir ṭabīb ol yerden geçdi (6) ol yigid ḥālini aña şerḥ eyledi ve ḳatına getürdiler ṭabīb marażına (7) sebeb ṣordı ve keyfiyyet-i aḥvālinden tefaḥḥuṣ u teftīş eyledi ḫasta (8) eyitdi ibtidā-i marażum andandur ki anbarda çoḳ inār ẓaḥīre olmuşdı (9) bir gün anbara girdüm ve ol inārdan çoḳ yidüm çün ṭaşra geldüm budur (10) miʿdemde peydā oldı ṭabīb ṣordı ki inārı nice yerden ol kişi eyitdi (11) ki başını dişümle keserdüm ve bāḳīsini ṣorardum ṭabīb eyitdi yarın saña (12) devā eyleyem ki ḫoş olasun yarındası semiz it inüginüñ etiyle infisāḫ (13) bişürdi ve ḫastaya getürdi ve bundan ne ḳadar gerekse yi didi ḫasta (14) bu nedür didi ṭabīb ṣoñra diyem didi ḫasta mümtelī olunca ol ṭaʿāmdan (15) yidi andan ṣoñra ḳavun getürtdi ve andan daḫı çoḳ yidürdi ve andan ṣoñra (16) fikāʿale ṣuyıyla çoḳ içürdi andan ṣoñra eyitdi ol yidigün et ne etidür (17) bilür misin eyitdi yoḳ ṭabīb eyitdi it eti idi ḫasta çün ol (18) sözi işitdi göñli bulandi ve fi'l-ḥāl ṭabīb ḳatında ḳayʾi eyledi (19) ṭabīb anuñ ḳayʾine naẓar eyledi baḳlaca bir kene ḥālḳından düşdi (20) ve ḫareket iderdi ṭabīb fi'l-ḥāl anı aldı ve ḫastaya gösterdi (21) ve ḫastaluġınuñ sebebi budur didi ve ṣıḥḥatle beşāret virdi ve eyitdi (22) bu bir cānverdür ki buña kene dirler ve ṭavarda çoḳ olur ol yidigüñ (23) nāruñ başında imiş dişüñle ışırduḳda boġazuña gitmiş ve miʿdeñe yapışmış

[136-b]

(1) ve bu zaḥmetüñ ki var idi bunun ṣorduġundan idi ve bu cānverüñ (2) it etine muḥabbeti ve ḥırşını bilürdüm hemīn ki miʿdeñe it eti inse miʿdeyi (3) ḳor ve aña

yapışur ben eyitdüm eger fikr eyledügüm rāst gelürse fe-bihā (4) ve illā it eti ziyān itmez çün Ḥaḳḳ Teʿālā saña şifā virmek istedi (5) fikrümi muḥaḳḳaḳ eyledi ve seni ol derdden ḫalāṣ eyledi ve bundan böyle (6) bilmeden ve iḥtiyāṭ eylemeden aġzuña nesne ḳoma **faṣl** bu ḥikāyetde (7) fāyide budur ki kişi gerekdür ki yimek geregi gibi iḥtiyāṭ eyleye ki bunca (8) zaḥmetler iḥtiyāṭsızluḳdan ḥāṣıl olur ve daḫı bir fāyide budur ki (9) ṭabīb-i ḥāẕıḳ oldūġı şehrde otura nice ki geçen ḥikāyetde dinildi (10) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣālisetu** Ṣaydalānī oġlı ḥikāyet eyledi ki benüm bir raʿiyyetüm (11) var idi yigitlüginde zekerī şişdi ve ḳatı zaḥmet iderdi ve gicelerde (12) yatmazdı ve gündüzlerde ārām itmezdi ve her muʿālece ki mümkin idi eylediler (13) fāyide itmedi ve gün-be-gün ḫastaluġı ziyāde olurdı nā-gāh Ehvāzdan (14) bir ṭabīb Baḳraya giderdi bize uġradı iltimās eyledüm ki ol ḫastaya (15) naẓar eyleye eger mümkin ise rencine devā ḳıla ol ṭabīb bīmār ḳatına geldi (16) ve ḫastaluġınuñ esbābından ṣordı ve teftīş ü tefaḥḥuṣ eyledi nabżına (17) ve ḳarūresine naẓar eyledi hīçbir nesne ki ʿilletüñ devāsına delālet eyleye (18) bulamadı ve mūcib-i ʿilleti bilmedi ṭabīb eyitdi *lā necāte illā fi's-ṣıdḳ* (19) yaʿnī helākdan ḫalāṣ gerçeklükle olur bu ḫastaluġuñ sebebini rāst (20) söyle ki muʿālecene meşġūl olam ve illā ḥayātdan ümīdini kes ol yigit eyitdi (21) rāst ideyüm ammā bu şarṭla ki beni faż̄īḥat eylemeyesün ṭabīb ḳabūl eyledüm (22) didi ol kişi eyitdi yigitlük ve ṣıḥḥat-i beden ve ḳuvvet ve şehvet ü aʿzabluḳ (23) beni buna bāʿiṣ eyledi ki erkek dirāzguşla cimāʿ idem çün cimāʿ eyledüm

[137-a]

(1) bu maraż baña andan berü ḥāṣıl oldı ṭabīb eyitdi rāst söylersün (2) buyurdı ki ol yigidüñ elini ve ayaġını baġladılar ve zekerini eliyle ṣaġdı bir yere (3) geldi ol kişi feryād eyledi ṭabīb ol yeri bir iple muḥkem baġladı ve ucundan (4) yiñe eliyle muḥkem ḳuvvet ile ṣaġdı zekerini delüginden bir dāne arpa çıḳardı (5) ve ardınca īrīnle ḳan çıḳdı andan ṣoñra bir merhem ile ṭılā eyledi ve yüz (6) ṣıḥḥat ṭutdı **faṣl** bu

ḥikāyetde fāyide budur ki ʿāḳil gerekdür ki (7) ʿanān-ı şehveti çekerek ṭuta ve bir sāʿatüñ leẕẕeti içün bunca zaḥmet çekmeye (8) ve bir fāyide budur ki çün bir kişi bir derdle mübtelā olsa ṣūret-i ḥāli ne ḳadar ki (9) ḳabīḥ olsa ṭabībden gizlemeye tā ʿilāc itmek mümkin ola **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** (10) ḥikāyet olındı ki Mıṣr şehrinde bir ṭabīb-i ḥāẕıḳ var idi adı Ḳaṭīʿ idi (11) her ayda biñ dīnār kesbi var idi ve büyük sarāyı var idi ki bimāristana (12) beñzerdi ve żaʿīflere ve ḫastalara muʿālece iderdi ve ġıdā ü şerbet (13) kendünden ḫarc iderdi ol ṭabīb şöyle naḳl eyledi ki ekābirüñ birisinüñ (14) oġlına sekte marażı ḥāṣıl oldı ve mecmūʿ eṭubbā ḥāżır idiler ve ben daḫı (15) anda ḥāżır idüm ve mecmūʿ eṭubbā ol kişi ruḥ teslīm eyledügine ittifāḳ (16) itdiler ve ehl ü eḳāribi yumasına ve gömmesine meşġūl oldılar ben eyitdüm (17) baña icāzet virüñ ki buna muʿālece ideyüm eger ṣıḥḥat bula ḫoş ve illā ölümden (18) özge ölüm yoḳ ol yigidüñ ehli destūr virdiler ve ne eylerseñ eyle (19) didiler bir ḳuvvetle kişi getürdüm ve ḳuvvetle buña on aġac ur didüm (20) ve nabżını gördüm ve bir daḫı on aġac uruñ didüm ve nabżını gördüm ve ṭabībler (21) hīç ölünüñ ṭamarı deprenür mi yoḳ didiler görüñ didüm ṭabībler (22) ṭamarını iḥtiyāṭ itdiler gördiler ki ḥareket ider buyurdum ki on aġac (23) daḫı urdılar ol ölen kişi ah eyledi on aġac daḫı uruñ didüm

[137-b]

(1) ol ḫasta ṭuru geldi ve oturdı ṣordılar ki göñlüñ ne diler acum didi (2) ṭaʿām getürdiler yidi ve selāmetluġıla ṭuru geldi ve gitdi ṭabībler (3) benden ṣordılar ki sen itdügüñ hīç kitābda yoḳdur bunı ḳandan (4) maʿlūm eyledüñ ben eyitdüm bir vaḳt bir ḳāfileyle sefer iderdüm ve ol ḳāfilede (5) bir cemāʿat-i ʿarab vardı ki bize bedreḳa olmuşlar idi nā-gāh birisün (6) sekte ṭutdı ve atdan düşdi ve ḥāżır olanlar ḳamu öldi didiler (7) ortada bir pīr kişi var idi buyurdı ki tāziyāne eyle urdılar (8) anca ki kendüye geldi **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki (9) tecrübeyle maʿlūm olan nesne ʿaḳılla ve kitāb ile bilinmez **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu** (10) Kitāb-ı Ferec Baʿde'ş-şiddenüñ müʾellifi şöyle ḥikāyet eyledi ki ḫasımlarımuzdan (11) birisinüñ istisḳāsı

oldı ve ḥayātdan nūmīẕ oldı Baġdāda (12) iletdiler tā ʿilletine devā ideler hīç fāyide itmedi bi’ż-żarūra ṣaġluġından (13) ümīẕ kesdiler ve terki muʿālece ḳıldılar çün ḫasta kendünden ümīẕ kesdi (14) idi çün ḥālüm şöyle oldı beni terk eyleñ ve ḳoñ ki ne dilersem yiyem (15) ve birḳaç gün ki ʿömrüm vardur dünyādan arzumı alam ne dilerseñ yi didiler (16) ol ḫasta sarāy ḳapusında oturdı ve her ne kim görse alurdı yirdi (17) ittifāḳ büryān olmuş çekirge ṣatıcı geldi ol kişi yetmiş ṣemen miḳdārı (18) aldı ve tamām yidi çün bir laḥẓa oturdı içi işledi üc güne dek (19) üc yüz meclisden ziyāde icābet eyledi be-ġāyet żaʿīf ve helāk (20) olmaġa yāḳın oldı andan ṣoñra ol ḥālet münḳaṭıʿ oldı ve ḳarnındaġı (21) şiş ve ʿillet zāyil oldı ve beşinci gün tendrüst oldı ve ayaġıyla (22) bāzāra ve ḥavāyicine vardı eṭubbānuñ birisi ki anuñ helākine müteyaḳḳin idi (23) çün anı ṣaġ gördi ṣıḥḥatinüñ sebebinden ṣordı çekige ḥikāyetini

[138-a]

(1) naḳl eyledi çekirge ṭabīʿatı bunı iḳtiżā itmez ol çekirgeyi ṣatanı baña (2) göster didi ol kişi bir müddetden ṣoñra ol çekirge ṣatanı ṭabībe (3) gösterdi ṭabīb eyitdi bu ṣatduġuñ çekirgeyi kimden ṣatun alursın (4) eyitdi ben avlaram ve bişirürem ve ṣataram ṭabīb eyitdi avladuġuñ (5) yeri baña göster ol avcı ol yeri ṭabībe gösterdi ṭabīb gördi ki (6) ol yerde çekirge otladuġı ot māzeryun otudur māzeryun (7) istisḳā içün be-ġāyet nāfiʿdür ammā muḫāṭaradur ki eger ḫasta bir dirhem (8) ḳadar andan içse helāk olur andan ötüridür ṭabībler anı ḫastaya (9) virmezler lakin ol çekirgelerüñ miʿdesinde iʿtidāli kesb eyledi ol (10) çekirge nāfiʿ oldı ve ziyān irişdirmedi **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide (11) budur ki ḫastaluḳ ne ḳadar ki ḳābil-i ʿilāc olmasa ve ṭabībler ʿāciz olsa (12) ve ümīẕ münḳaṭıʿ olsa Allāhuñ luṭfından ümīẕ kesmeye ki nā-gāh dāruḫane-i (13) ġaybden ḳanūn-ı luṭf üzerine şifā erzānī ide **el-ḥikāyetü’s-sādisetu** (14) bir ʿalevī Küfelü ḥikāyet eyledi ki bir vaḳt iḫvān-ı ṣafāyla ʿazīmet-i ḥacc eyledük (15) ve evden iḥrām bağladuḳ ve yola girdük ḥāṣā ḥāżırlardan birümüze istisḳā (16) ḥāṣıl oldı ve sehl müddetde ḳarnı şişdi ve yoldaşları helākine

(17) cezm eylediler ve ḥayātından ümīẕ kesdiler çün Mekkeden rücūʿ eyledük (18) ʿilleti ziyāde oldı ve ayaḳdan düşdi ve ölü gibi ṣardılar ittifāḳan (19) ʿarap ḥarāmisi geldi ol ḫasta olan ḳaṭārı kesdi ve aldı gitdi (20) ol ḫastaya teʾessüf eyledük *innā li'llāhi ve innā ileyhi rāciʿūn* didük ve kelimesinden (21) ṭamaʿ kesdük çün şehre geldük ḳavm ve ḫaşmına taʿzīyet virdük anlar daḫı (22) ʿazā şerāyiṭini yerine getürdiler bir müddetden ṣoñra ol kişiyi gördüm ki (23) ṣıḥḥat ü selāmetluġıla Küfeye geldi taʿaccüb eyledüm ve keyfiyyet-i ḥālinden

[138-b]

(1) ve sebeb-i ṣıḥḥatinden ṣorduḳ eyitdi çün ʿarab ol develeri aldılar (2) ve evlerine vardılar beni ol ḥālde gördiler ḫaymelerinüñ ardına bıraḳdılar (3) ve ol ḳaṭārda ne varısa üleşdiler bir gün avdan geldiler ve çoḳ (4) efīʿ getürdiler ve başını ve ḳuyruġunı keserlerdi ve süñülerlerdi ve yirlerdi (5) ben eyitdüm bunlara ʿādet olupdur andan ötüri ziyān itmez eger ben (6) yisem bī-şekk helāk olam ve bu dirlükden ki hezārbar ölüm andan yeg (7) ḫalāṣ bulam sürüne sürüne ḳatlarına geldüm ve yidüklerinden diledüm (8) bir büyük yılan virdiler tamām ol yılanı helāk olayum deyü yidüm çün (9) ṭoydum baña bir aġırluḳ ḥāṣıl oldı ve ḳatı uyḳum ṭutdı çün uyandum (10) gördüm ki ʿaraḳ olmuşum ve ishāl ḥāṣıl olmuş şöyle ki gicede ve gündüzde (11) iki yüz meclisden ziyāde icābet oldı ve ḳuvvetüm ve ṭāḳatum ḳalmadı (12) yatduġum yerde içüm giderdi istiġfāre ve kelime-i şehādete meşġūl idüm (13) çün gündüz oldı şişüm gitmiş ve ishālüm münḳaṭıʿ olmuş diledüm ki yatduġum (14) yerden sürüne sürüne gideydüm kendümde ḫıffet buldum ṭuru geldüm (15) ve yürürdüm ve anlardan ṭaʿām diledüm ve yidüm ve ḳuvvetüm geldi yarındası (16) oldı kendümi tendürüst ü ṣıḥḥat ü selāmet buldum ve aʿżā u ḫarekāt (17) ve sekenātümde hic sistluḳ ḳalmamış ṣaġluġa Allāha şükr eyledüm ve yola (18) girdüm ve vaṭana geldüm **faṣl** bu ḥikāyetden maʿlūm olan oldur ki (19) şöyle ki ḥubb-ı māl ve cāh helāke müʾeddī olur kāh olur ki ḥayātdan (20) ümīd kesmek ve ölüm dilemek

mūcib-i beḳā ve sebeb-i şifā olur kāh olur ki (21) şerbet içmek ṭabīʿate zehr-i ḳātil olur ki zehr-i ḳātil ṭabīʿatde tiryāk (22) eṣerini ider **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu** Cibrīl bin Yaḫteşūʿ ki cümle-i meşāhīr-i (23) eṭubbādan idi ḥikāyet eyledi Hārūnu'r-reşīd ile Raḳḳada bile idüm

[139-a]

(1) ve Meʾmūn ve Muḥammed Emīn daḫı bīle idi ve yimege içmege Reşīdüñ ḥırṣ-ı tamāmı (2) var idi ve envāʿ meʾkülāt ve meşrūbātda idḫāl ü isrāf (3) iderdi bir gün mebreze girdi bī-hūş oldı ḫavāṣ u ḫıdmetkārlar (4) ṭaşra getürdiler ve ölümine yaḳīn eylediler ve bu ḫaber ḫāṣṣa ve ʿāmme (5) fāş oldı beni ḥāżır eylediler çü nabżını iḥtiyāṭ eyledüm nabıżdan (6) ḥareket żaʿīf ve ḍarbı ḫafīf iḥsās eyledüm eyitdüm olmayupdur (7) ḥacāmat itmek gerek Kevṣer ḫādim ol sebebden ki Muḥammed Emīnüñ velīʿahd (8) olduġunı kendüye muḳarrer eylemişdi ve ḫilāfet aña müsellem olduḳda ḥall ü (9) ʿaḳd ve ḳabż u basṭ elinde olsa gerekdi baña sögdi ve eyitdi kim (10) gördügi vardur ki kim uludan ḥacāmat ideler Meʾmūn eyitdi alsun (11) ḳayırmaz buyurdı ḥacāmat ḥāżır eylediler ve Hārūnı oturtdılar (12) ve ḥacām şişeyi ḳodı ve ṣordı çün mevżiʿ-i ḥacāmatı gördüm ki (13) rengi müteġayyır oldı ḫayātına yaḳīnüm ḥāṣıl oldı hemīn ki nişter urdı (14) ḳan çıḳdı şükr eyledüm ve yaḳīnüm ziyāde oldı çün bir şişe ḳan çekdi (15) aʿżāsında ḥareket peydā oldı eṣnā-yı ḥacāmatda söyledi baña ne oldı (16) ve ne yerdeyüm didi ḫāṭırını tesellī eyledük ve bir dürrāc gögsini virdük (17) yidi ve envāʿ ṭib ve reyāḥīn ve ḫoş ḳoḳular eyledük ḥareketi ve ḳuvveti (18) ẓāhir oldı ve ḫavāṣ u ʿavām selāma geldi ve fitne oturdı (19) çün ṣıḥḥat buldı ṣūret-i ḥāli naḳl eylediler ṣāḥib-i şurṭı ve ʿases (20) başı ḥāżır iletdi ve manṣıbuñuzda ḥāṣıluñuz nedür didi on kez (21) yüz biñdür didiler Cibrīl eydür baña daḫı ṣordı ki senüñ benden ḥāṣıluñ (22) nedür elli biñ aḳçedür didüm saña ẓulm eylemişiz didi buñlaruñ ḫıdmetlerinüñ (23) eṣeri cāhumda ve mālumda ve ḥavāṣī de ẓāhir olur ammā senüñ

[139-b]

(1) ḫıdmetiñüñ eṣeri Allāhuñ faẕlından ṣoñra benüm ḥayātımuñ beḳāsında ẓāhirdür (2) pes senüñle bī-inṣāfluḳ eylemişüz buyurdı ki on kez yüz biñlük iḳṭāʿ (3) ve cāmekī baña taʿyīn eylediler ki baña iḳṭāʿ gerekmez didüm ammā emīrü'l-müʾminīn (4) eger baña inʿām iderse buyursun ki bir mülk alam ki kifāyetüm andan ḥāṣıl (5) ola vekīllere ve mutaṣarrıflara buyurdı ki mülk ṭaleb ideler ve ḫazīneden (6) bahāsında vireler şol ḳadar mülk ü żıyāʿ aldum ki on kez yüz biñi ḥāṣıl (7) olurdı ve şimdiki ḥālde anuñ sebebiyle hīç kimesneye iḥtiyācum yoḳdur (8) **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki her gāh ki bir ḫādiṣe yā bir muṣībet (9) vāḳiʿ olsa mehmā-emken defʿine ve muʿālecesine cehd itmek gerek eger müfīd (10) olursa fe-bihā ve eger mufīd olmazsa teslīm ve tefvīż yerindedür ve bir fāyide (11) budur ki ḫavāṣ u ḫıdmetkāruñ her birisinüñ mertebesine göre ve istiʿdād ve (12) miḳdārına göre ṭonluḳ ve ʿulūfe virmek gerek şöyle ki Hārūnu'r-reşīd (13) Cibrīl ḥaḳḳında buyurdı **el-bābu'l-ḥādī ʿaşere** (14) bir ṭāyifenüñ ḥālini bildürür ki ḥarāmīler ve uġrīler mecmūʿ nesnelerini aldılar (15) andan ṣoñra Allāhuñ kemāl-i merḥametiyle ḫalāṣ buldılar **el-ḥikāyetü'l-ūlā** (16) Diʿbel bin el-Ḫuzāʿī ki şāʿir idi ḥikāyet eyledi ki Al-i resūlüñ ṣallā'llāhu (17) ʿaleyhi ve sellem merṣiyesinde bu ḳaṣīde-i ki maṭlaʿı maṭlaʿ

Medārisu āyātin (18) *ḫalet min tilāvetin*

Ve mehbeṭu vaḥyin muḥişü'l ʿaraṣāti

eyitdüm ve bu beyitüñ (19) maʿnāsı budur ki Ḳurʾān yeri tilāvetden ḫālī oldı ve vaḥy nāzil olıcaḳ (20) yer virān oldı ol vaḳt ki ʿAlī bin Mūsā er-Rıżā Ḫorāsānda idi (21) ve Meʾmūn anı kendünüñ velīʿahdın eylemişdi bu ḳaṣīdeyi aldum ve ʿAlī bin Mūsā (22) er-Rıżā ḳatına vardum ve ḳaṣīdeyi aña ʿarż eyledüm be-ġāyet begendi ve eyitdi (23) ben dimeyince kimesneye bu ḳaṣīdeyi oḳuma bir gün Meʾmūn eyitdi yā Diʿbel

[140-a]

(1) Medārisu ayātin ḳaṣīdesin oḳı bilmezem didüm Meʾmūn ʿAlī bin Mūsāya (2) eyitdi yā Ebā'l-ḥasan Diʿbele Medārisu ayātin ḳaṣīdesinden ṣordum (3) bilmezem didi ʿAlī baña eyitdi yā Diʿbel oḳı āġāz eyledüm ve tamām ḳaṣīdeyi (4) oḳudum Meʾmūn baña elli biñ aḳçe buyurdı ve Ebū'l-ḥasan ʿAlī daḫı (5) elli biñ aḳçe erzānī ḳıldı ben eyitdüm iltimāsum oldur ki bir göñlek (6) ki mübārek tenüñüze irişmiş ola baña teşrīf buyurasuz tā ki ḥāl-i ḥayātumda (7) teberrük ve vefātumdan ṣoñra baña kefen ola şāyed ki anuñ sebebiyle Allāhuñ ʿazābından (8) eymen olam luṭf eyledi giydügi göñleki ve bir minsife ki ġusl vaḳtinde (9) anuñla silinürdi baña erzānī ḳıldı ve Ẕeve'r-riyāsetīn daḫı çoḳ (10) inʿām eyledi ve bir eyü ṣaru at bağışladı ve bir gün Ẕeve'r-riyāsetīnle (11) giderdük yaġmur yaġdı yaġmurluġını baña virdi ve kendü birin daḫı giydi (12) ve ol yaġmurluġı heştād dīnāra dilediler ṣatmadum bir gün icāzet (13) diledüm ve cānib-i ʿIrāḳa müteveccih oldum yolda kürdler var idi kārvānı (14) urdılar kārvānda ve bende ne vardı ḳamu aldılar ve ol mālum gitdügüne (15) ol ḳadar ḳızmazdum ki ʿAlī bin Mūsā er-Rıżā raḍiya'llāhu ʿanh virdügi göñleke (16) ve maḳrameye ḳayururdum ol eṣnāda bir kürd gördüm Ẕeve'r-riyāsetīn (17) virdügi ṣaru ata binmiş ve yaġmurluġı giymiş ve Medāris ayātin (18) ḳaṣīdesini oḳur ve aġlar ol ḥālden taʿaccüb eyledüm ve eyitdüm el bunuñ (19) etegine urayım şāyed ki ol göñleki ve maḳremeyi baña eli vire eyitdüm (20) yā seyyidi bu ḳaṣīdeyi ki oḳursun kimüñdür senüñ bunuñ gibi suʾāl (21) ne lāyıḳdur didi eyitdüm bu naẓumla bir ḥikāyetüm vardur eger sen bu ḳaṣīdenüñ (22) şāʿirini işitseñ ben daḫı ol ḥikāyeti ideyüm eyitdi bu ḳaṣīdenüñ (23) şāʿiri andan meşhūrdur ki taḳrīre muḥtāc ola eyitdüm egerçi şöyledür

[140-b]

(1) ammā sizüñ ḳatuñuzda bu ḳaṣīdeyi eyiden kimdür Meddāḥ-ı Ḫānedān-ı nübüvvet (2) Diʿbel bin ʿAlī el-Ḫuzāʿidür didi Diʿbel benüm ve bu ḳaṣīde benümdür didüm (3) neden bilelüm didi ehl-i ḳāfileden ṣor didüm eyitdi eyle olsa (4) bu ḳāfileden hic nesne żāyiʿ olmaz münādīye buyurdı ki ehl-i ḳāfileden (5) ne alındıysa ḥāżır eyleñ ḳuṭṭāʿu't-ṭarīḳ ḳamuyı eksiksiz ḥāżır eylediler (6) ve bedreḳa virdiler ki bizi Meʾmene irişdüre **faṣl** bu ḥikāyetde (7) maʿlūm olan budur ki sefer ü ḥażar ve niʿmet ü miḥnetde fażl ü istiʿdād (8) gerek olur ve ehl-i kemālüñ sāyesinde bunca kişi ḫoş giçer **el-ḥikāyetü'ṣ-** (9) **ṣāniyetu** Dürrī ḫādim ḥikāyet eyledi ki emīrü'l-müʾminīn Müttakī Bi'llāh (10) Raḳiyye vardı vezīr ʿAlī bin Muḳille menṣūr yazdı ki ḥażrete ḥāżır olam (11) buyruġun ḳabūl eyledüm ve bir cemāʿatle yola girdük çün Hīşe irişdük (12) Hişüñ ʿāmeli bize bedreḳa virdi ve iki yüz müsellaḥ kişi olduḳ (13) ve bādīyeye girdük ve iki üç gün gitdük bir gün ẓuhr vaḳtinde istirāḥat içün (14) nüzūl eyledük nā-gāh yüz deve üzerine ikişer kişi binmiş tamām müsellaḥ (15) geldiler ve ḳatımuzda ḳondılar ve ḳılıc çıḳardılar ve bize müteveccih oldılar (16) ve begleri āvāz eyledi ki ey ehl-i ḳāfile ḳanuñuz dökülmege saʿy eylemek ve ḳılıc (17) çıḳarmak ve oḳ atmaga her kim ki ḳılıc çıḳara yā oḳ ata elbetde ḳanı dökülür (18) ve her kim ki iṭāʿat ide ḫalāṣ bulur ehl-i ḳāfile çün bu sözi (19) işitdiler ṣavāşa hic kimesne iḳdām itmedi ʿarab geldi ve ehl-i ḳāfileyi (20) urdı ve ṣoydı ve hīç kimesne ḳurtulmadı ve mālı ḳısmet eylediler (21) ol eṣnāda bir küçücük destmālum var idi ki içinde bir yüzük baġlu idi (22) büyük ḳaşı var idi şeffāf ʿaḳīḳ idi vaḳt-i ḳısmetde düşmüş (23) ol destmāli aldum ve ol yüzügi bir pāre panbuh içinde ḳodum ve ol

[141-a]

(1) ḳavmuñ ulusı ḳatına vardum ve eyitdüm benden alduġuñ māluñ çoḳluġı (2) ẓāhirdür ammā nicesün bir tuḥfadan ki ḳıymeti mecmūʿ alduguñ māldan ziyādedür

(3) māʿa-hāẕā ki ḫāṭır ḫoşluġıyla ve helāl ü ṭayyib ola ammā bu şarṭla ki baña (4) emān viresün ve bir ṭavar ve bir maṭhara ṣu ve azıḳ ve bedreḳa ki beni żamānla (5) emīnlüge irişdüre bu cümleyi ḳabūl eyledi ve yemīn ile müʾekked eyledi (6) ol yüzügi gösterdüm ve güneşe ḳarşu ṭutdum ʿarabuñ gözi ḳamāşdı (7) anuñ gibi nesne görmemişdi bu ne yüzükdür ve menfaʿatı ve ḳıymeti nedür (8) eyitdüm bu ḫilāfetüñ yüzügidür ve ḳaşı ḳızıl yaḳutdur ḫulefā bunı (9) eben an ceddin mīrāṯ aldılar her kim ki ḫilāfet taḫtında oturur bu yüzügi bir (10) barmaġına alur ve eger bu yüzük bir barmaġında olmasa ḫilāfeti muʿteber degüldür (11) ḫazīnede idi ḫalīfe buyurdı ki ḳatına aldıram bu devlet saña müyesser oldı (12) maṣlaḥat oldur ki bu yüzügi alasun ve Şām ṭarafına gidesün ve ben çün (13) emīrü'l-müʾminīn ḳatına varam ḥāli aña ḥikāyet eyleyem ve senüñ ve ḳabīleñüñ (14) nişānını virem elbetde saña hedīyyeler ve tuḥaflar viribiye virmeyesün (15) āḫīr yüz biñ dīnāra ṣatun ala ʿarab çün sözi işitdi (16) minnet-dār oldı ve merkebden ve ḳaftāndan ve azıḳdan her ne ki misāfire (17) gerek ne ḳadar gerekse iḫtiyār eyle didi ne ḳadar ki baña gerek idi aldum (18) ve birḳaç kişi baña ḳoşdı ve Meʾmene ḳadar irişdirdi **faṣl** (19) bu ḥikāyetde fāyide budur ki her gāh ki ʿāḳil bir belāya giriftār olsa (20) ve yā bir miḥnete mübtelā gerekdür ki ḫalāṣa ḥīle eyleye eger ḥīle fāyide iderse (21) fe-bihā ve eger fāyide eylemese aḫirü'l-emr taḳdīre ḥavāle eylemek ṭurupdur (22) **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāliṣetu** Sūkīlerden bir kişi ḥikāyet eyledi ki bir kişiden (23) veresiye muʿāmele eylemişdüm vaʿdesi tamām olunca ol kişi dükkānuma gelürdi

[141-b]

(1) ve benümle iḫtilāṭ iderdi ve bu sebebden ortamuzda muvāneset ḥāṣıl oldı (2) ve dükkānda bir kīse dīnār vardı ve aḳçe yerini ve ol kīseyi ol kişi (3) görürdi bir gün eyitdi kilīd muḥkem olsa seferde yār ve ḥażarda emīndür (4) ve senüñ kilīdüñ daḫı bu cümledendür eger kerem eyleseñ düzen (5) üstādı baña nişān virseñ minnet-dār olam ol üstādı nişān (6) virdüm ve bu sözüñ üzerine birḳaç gün geçdi bir gün

dükkāna geldüm (7) gördüm ki ṣanduḳ boş ne aḳçe var ve ne kīse ḫıdmetkārdan ṣordum ki (8) dükkānuñ taḫtalarında hīç taġayyür gördüñ mi yā dīvārda hīç delik bulduñ mı (9) eyitdi yoḳ fi'l-ḥāl ol kişi ḫāṭıruma geldi kilīdci ḳatına vardum (10) ve ṣordum eyitdi bir ġarīb kişi geldi ve senüñ kilīdüñ şekline benden (11) bir kilīd aldı yaḳīn eyledüm ki bu işi işleyen oldur ardınca vāsıṭa (12) vardum ve bir kārbānsarāyda ḳondum ve ḳonduġum ḥücrenüñ yanında bir ḥücre (13) ol ḳuflle muḳaffel buldum kervānsarāycıdan ṣordum ki bunda kim (14) ḳonupdur eyitdi dün Baṣradan bir ġarīb kişi geldi heyʾetinden (15) ve şeklinden ṣordum bi-ʿaynihi oldur didi ṣabr eyledüm ki kārbān (16) sarāycı bir işe daḫı meşġūl oldı fırṣat buldum ve kilīdüm ile (17) ol ḥücreyi açdum ve bi-ʿaynihi kīseyi buldum aldum ve kilīdi kilīdledüm (18) ve fi'l-ḥāl Baṣraya ʿazm eyledüm ve maḳṣūd ile eve geldüm **faṣl** (19) bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki ʿāḳil gerekdür ki hemīşe iḥtiyāṭı elden ḳomaya (20) ve her kişinüñ temellüḳüne aldanmaya ve rūzgār ile imtiḥān itmeyince iʿtimād (21) ḳılmaya **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** müʾellif-i kitāb eydür raʿiyyetlerümüzden bir kişi ki (22) adı Sāḫ idi ḥikāyet eyledi ki bir vaḳt Baṣradan bir mevżiʿe yalñız (23) ḳaṣd eyledüm işitdüm ki bir kişi yalñız ḥarāmilüḳ eyler ve yalñız bulduġını helāk eyler

[142-a]

(1) gitmege tereddüd eyledüm ve dönmege ḳaṣd eyledüm bir kişi benümle yoldaş oldı ki (2) eṣer-i şecāʿat ve emāret-i celādet ḥarekātında ẓāhir idi ve bir muḥkem deste çöp (3) elinde var idi gitmege beni terġīb eyledi ikimüz yola girdük beyābānuñ (4) ortasında bir suluġa irişdük nā-gāh ol suluḳda bir yeraḳlu kişi (5) elinde yalın ḳılıc çıḳdı ve heybetle çaġırdı ve bize teveccüh eyledi (6) yoldaşum arḳasındaġını ḳodı ve bī-tekellüf ḳarşuladı ve ʿaṣā ile (7) ḥamle ḳıldı ol ḥarāmī ḥamlesini redd eyledi ve ḳılıcla elindeki degnegi (8) iki pāre eyledi ve bir daḫı urdı elini düşürdi ve biri biri ardınca (9) urdı düşürdi ve başını kesdi ve ol heybet ü ġażabla bāña ḥamle (10) eyledi ben eyitdüm ey pehlivān ben saña ḳaṣd eylemedüm ve ḳaṣd eyleyene

yardım (11) eylemedüm ve her neye ki māliküm derīġ degüldür ve benüm helākümde saña fāyide yoḳdur (12) eyitdi rāst söylersün her neñ var ise teslīm eyle ve elüñi ardına ṭut (13) ben fi'l-ḥāl yalıncaḳ oldum ve her ne ki var ise teslīm eyledüm ve elümi baġladı (14) ve beni şöyle bıraḳdı ve gitdi ve ben şöyle müteḥayyir güne ḳarşusında ṣusuz gice degin (15) ḳaldum ve hezār ḥīle ile elümi çözdüm ve yola düşdüm ve gitdüm gide gide (16) ırāḳdan bir od ışığı görindi yel gibi şu ṭamaʿına ol oda ḳaṣd eyledüm (17) çün oda irişdüm bir ḫayme gördüm ki çün teʾemmül eyledüm gördüm ki ol (18) ḥarāmī bir ʿavratla ol ḫaymede oturur çün beni gördi eline ḳılıc aldı (19) ve baña ḳaṣd eyledi *innā li'llāhi ve innā ileyhi rāciʿūn* didüm ayaġumla gora geldüm (20) zārī u tażarruʿ eyledüm ve and içdüm ki bunda ḳaṣd ile gelmedüm belki köy (21) ṣandum sözüme iltifāt eylemedi ve helāke ḳaṣd eyledi ol ʿavrat (22) şefāʿat eyledi ve öldürme didi ve eger elbetde öldürürsüñ ırāġ (23) ilet ki ne görem ve ne āvāzını işidem ol yāḳında bir çuḳur var idi

[142-b]

(1) beni anda iletdi ve gögsüme çıḳdı ve başumı kesmek istedi nā-gāh bir arslān (2) heybetle āvāz eyledi şöyle ki ol ḥarāmīnüñ endāmına ditreme düşdi (3) şunı gördüm ki gögsüm üstünden ol ḥarāmīyi aldı ve ṣaḥrāya girdi (4) şol ḳadar ki gözümden ġāyib oldı ve āvāzı işidilmez oldı (5) ṭuru geldüm ve ḳılıcın aldum ve ḫaymeye girdüm ol ʿavrat eyitdi öldürdügümi (6) Allāh öldürdi didüm ol ʿavratuñ aḥvālinden ṣordum filān köyden (7) beni esīr eyledi ve bu ḫaymeye getürdi didi ben aña çoḳ tehdīd ü (8) taḫvīf eyledüm tā mecmūʿ mālını baña gösterdi ol ʿavratı ehline irişdürdüm (9) ve ol mālı ki zaḥmetsiz elüme girdi evüme naḳl eyledüm ve cümle-i agniyādan oldum (10) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ʿāḳil gerekdür ki hengām-ı miḥnetde (11) Allāhuñ luṭfından ümīẕ kesmeye **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu** bir kişi ḥikāyet (12) eyledi ki ben bir tācirüñ ḫıdmetini iderdüm bir vaḳt ġuremādan ol bāzirgānuñ (13) aḳçesini naḳd eylemege Baṣraya vardum ve beş yüz dīnārdan özge

çoḳ aḳçe (14) cemʿ eyledüm ve Abileye varmaḳ istedüm ki ol mālı ṣāḥibine virem bir keştī (15) istedüm keştībān bir [yeñi] keştī ʿarż eyledi ve ücretde sehl ṭutdı (16) ve neye didümse rāżī oldı keştīde oturdum ve altunı aḳçe-i destārçe ile (17) öñümde ḳodum ve keştī revān oldı bir zemān gitdük Dicle ḳırānuñda (18) bir gözsüz kişi gördük oturmuş ḫūb āvāz ile dürüst Ḳurʾān oḳur (19) mellāḥ çün āvāzını işitdi taḥsīn eyledi ve āvāz ile tekbīr eyledi (20) gözsüz çün mellāḥuñ āvāzını işitfi tażarruʿ u zārī eyledi ve iltimās (21) eyledi ki keştīye ḳoyavuz mellāḥ imtināʿ eyledi ve ne ḳadar ki yalvardı (22) ḳabūl eylemedi şefāʿat eyledüm şefāʿ tümi ḳabūl eyledi çün keştīye (23) girdi Ḳurʾān oḳumaġa meşġūl oldı āvāzınuñ luṭfından ve naġmesinüñ

[143-a]

(1) ḫūbluġından medhūş oldum çün Abile şehrinüñ ḳatına geldük Ḳurʾānı ḳaṭıʿ (2) eyledi ve gemīden çıḳmaḳ istedi kendüme geldüm gördüm ki destmāl altunla (3) aḳçe ile öñümden gitmiş ıżṭırāb u feryāda āġāz eyledüm mellāḥ feryādumdan (4) taʿccüb eyledi ve sebebinden ṣordı eyitdüm ey fülān destmālle bu ḳadar (5) altun ve aḳçe vardı gitmiş mellāḥ ve gözsüz feryād eylediler ve eyitdiler (6) ey fülān Allāh Allāh ḳanımuza girme ve ṣāḥib-i ʿıyāl ü eṭfāller bu töhmete ṭāḳatümüz (7) yoḳdur ve gemīde bizden özge kimesne yoḳdur yalıncaḳ olalum bizi ara ve gemīde (8) gizleyecek yer yoḳdur anları yalıncaḳ eyledüm ve gemīde gümānum gelecek yerleri (9) istedüm bulunmadı eyitdüm bir beliyyetdür ki ezelde yazılmış ve bir miḥnetdür ki (10) ebedī andan ḫalāṣ yoḳdur ḳaçmaġa ḳaṣd eyledüm ve gizlenmege ʿazm ḳıldum ve ol (11) giceyi ḳarār u ıżṭırāb ile ṣabāḥa çıḳardum ve Baṣraya mürācaʿt eyledüm (12) ol niyyet ile ki anda gizlenem Baṣrada gezerken melāmet ü miḥnet ile nā-gāh (13) bir kişi baña eyitdi ki melāmete sebeb ve bu miḥnete mūcib nedür ben ḫālümi taḳrīr (14) eyledüm hīç melūl olma ki māluñı saña irişdüreyüm didi beni masḫara ider (15) ṣandum and içdi ki bu sözi iʿtiḳad ile direm var iki büryān (16) ve çoḳ etmek ve şürb al ve Benī Numayr zindānına var ve zindāncılara eyit ki (17) seni

zindānda Ebū Bekr-i Naḳḳāşı göresün (18) adıyla ve tevāżuʿile selām vir ve hīç söz söyleme ve iletdügüñ nesneyi (19) öñünde ḳo ol ṭaʿāmı yiye yimekden şoñra elin yuya andan saña ḥācetüñ (20) nedür diye sen ṣūret-i ḥāli taḳrīr eyle andan ne ki saña dirse sözi ile (21) ʿāmel eyle mālı ḥāṣıl ola inşāʾa'llāh ol kişi ne didiyse eyledüm çün zindāna (22) girdüm bir kişi gördüm ayaġına aġır demir urmuşlar iletdügüm ṭaʿāmı öñünde ḳodum (23) yoldaşlarını çaġırdı ve yimege meşġūl oldı çün yimekden fāriġ oldı

[143-b]

(1) ḥācetüñ nedür deyü ṣordı ṣūret-i ḥāli şöyle ki vardı taḳrīr eyledüm (2) eyitdi bu laḥẓa bī-teveḳḳuf filān maḥalleye var ol maḥallede bu nişānlu bir ḳapu (3) göresün bī-icāzet ol ḳapuyı ac diger bir uzun dehlīz göresün (4) ol dehlīz ile git iki ḳapu göresün biri ṣaġda biri ṣolda ol (5) ṣaġ ḳapuya gir sarāy saḥnına irişesün bir ḳapusı açıḳ ev göresün (6) dervīşler tekyesi gibi dīvārda çoḳ ḳāzıḳ doḳumuşlar ol eve gir (7) ve iẕāruñı ve ḳaftānuñı bir mīḫ üzerine bıraḳ ardınca bir cemāʿat gireler (8) ve sen itdügün gibi ideler andan şoñra anlardan ne fiʿil ṣādır olursa (9) sen daḫı eyle eyle andan şoñra ṭaʿām getüreler yimekde muvāfaḳat eyle ve şarāb (10) iceler muḫālefet eyleme ve bī-tekellüf iç andan şoñra bir ṣaġraḳ ṭoldur ve ṭayum (11) Ebū Bekr-i Naḳḳāş ʿaşḳına di çün benüm adumı işideler güleler ve şād olalar (12) ve eyideler gerçek ṭayuñ mıdur sen benüm ṭayumdur ve size selām ider di (13) ve eydür benüm başum içün ve ṣoḥbetüm ḥaḳḳıçün ol destmāli ki dün Abile (14) ırmaġında gemīden alduñuz ḳız ḳarındaşum oġlına viresüz çün bu sözi (15) işide ol destārçe mühri ile saña vireler ne ki didiyse eyledüm ve peyġāmı (16) ol cemāʿate irişdürdüm der-ḥāl ol destmāli mühri ile baña virdiler ve maḳṣūduma (17) irişdüm andan eyitdüm ey civānmerdler bu luṭfı ki eyledüñüz ṭayımuñ ʿizzeti (18) ve ḫāṭırı içün idi ammā benüm ḫāṣṣa bir ḥācetüm vardur ki anı daḫı luṭf u (19) kerem idüp revā ḳılmaḳ gerek ki semʿan ve ṭāʿaten didiler eyitdüm ol destmāli (20) ḳatumdan nice alduñuz ki

görmedüm ve bulmadum bir laḥẓa taʾallül eylediler ve bir sāʿat (21) imtināʿ ḳıldılar Ebū Bekr-i Naḳḳāş başına and virdüm ol cemāʿatüñ birisi (22) beni bilür misin didi çün yüzine teʾemmül eyledüm ol gözsüz ki gemīde Ḳurʾān (23) oḳurdı ve birisi daḫı şöyle didi gördüm ki gemīcidür ol gemīci eyitdi

[144-a]

(1) her gün ʿaṣrdan ṣoñra gemīyi teferrüc yerlerinde gezdirürem ve yalñız bulduġum kişiye (2) gemīyi virürem ücretde sehl ṭutaram ve ol kendüyi gözsüz eyleyen kişiyi (3) gördigüñ yerde ḳoram çün aña irişevüz gemīye girmege benden dīlek eyler (4) ben ḳabūl itmezem gemīde olañ kişi şefāʿat eyler anuñ şefāʿatini ḳabūl eylerem (5) hemīn ki gözsüz gemīye girer ḫoş āvāz ile ve laṭīf edā ile ve ḫazīn elḥānla (6) tilāvet-i Ḳurʾāna meşġūl olur şöyle ki ol şaḫṣ medhūş olur ve oḳuduġına (7) meşġūl olur niteki sen olduñ çün filān yere irişevüz bir kişi daḫı (8) geldügümüze muntaẓir olur bir boş ḳavṣarayı başına ḳoyar ve ṣu içine (9) girer şöyle ki her kim ki anı göre ṣanur ki boş ḳavṣaradur ṣu yüzünde (10) gezer ve gemī ḳatına gelür fi'l-ḥāl ol kişinüñ nesi var ise alur (11) ol ḳavṣara altındaġı kimesneye virürüz hemīn ki māl issi mālını yoḳlaya (12) tażarruʿ u zārī iderüz yalıncaḳ oluruz şöyle ki töhmet mündefʿ ola (13) niteki müşāhede eyledük yarındāsı ḳısmet iderüz çün ṭayınuñ risāletini (14) getürdüñ mālını saña teslīm eyledük çün bu ḥikāyeti işitdüm anlara duʿā (15) eyledüm ve mālumı aldum ve eve döndüm gitdüm **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide (16) budur ki ʿāḳil gerek ki cemīʿ aḥvālde ġadr-i ġaddāra ve mekr-i mekkārden iḥtirāz (17) u ictināb ide ve tā bir kişinüñ ʿayār-ı iḫlāṣını miḥaḳk-ı imtiḥāna urmayınca (18) iʿtimāt etmeye ve her kişinüñ nifāḳından eymen olmaya **el-ḥikayetü's-sādise** (19) Baġdād şehrinde bir kişi var idi ki yigitlüginde uġrīler ve ṭarrārlar ḥālinden ḫaberdār idi (20) ve aḥvāllerinden dāyimā teftīş u tefaḥḥuṣ iderdi ve āḫīri ʿömründe tevbe eyleyüp (21) bezzāzluġa meşġūl idi ittifāḳan bir gice bir ṭarrār dükkānına ḳaṣd eyledi (22) ve

kendüyi anuñ şeklinde ve heyʾetinde düzdi ve bir şemʿ ve birḳaç kilīd ki dükkān (23) açmaġa düzülmüşdi aldı ve bezāzsitāne geldi ve pāsbānı çaġırdı

[144-b]

(1) ve şemʿi aña virdi ve eyitdi bu şemʿi yaḳ ki dükkānda işüm vardur kendü vardı (2) ve dükkān ḳapusunı açdı ve oturdı pāsbān daḫı şemʿi getürdi ve gitdi (3) ṭarrār çün gördi ki pāsbān ıraḳdan gözler dükkānda ḥisāb defteri (4) var idi öñüne aldı ve müṭālaʿasına meşġūl oldı pāsbān ṣandı ki (5) ḥisāba meşġūldür çün gice āḫīr oldı pāsbānı çaġırdı ve eyitdi (6) baña bir ḥammāl getür ki baʿżı ḳumāşları benümle sarāya ilede ve birḳaç aḳçe pāsbāna (7) virdi ve eyitdi bu gice zaḥmetümüzi çoḳ çekdüñ çün ḥammāl geldi dört (8) boġca ḳıymeti ḳumāş ḥammāla götürtdi ve dükkāna ḳufl urdı ve ḥammālla gitdi (9) çün ṣabāḥ oldı ḫᵛāce geldi pāsbān anı gördi duʿā u ṣenā eyledi (10) ve eyitdi Allāh Teʿālā saña ḫayr ile cezā virsün ki bugün oġlancıḳlarum senüñ (11) inʿāmuñla ḫoş geçdiler bezzāz ol ḥālden taʿaccüb eyledi (12) ammā çün ʿāḳil kişi idi hic cevāb virmedi dükkānı (13) açdı gördi ki ḳıymeti ḳumāşdan nesne ḳalmamış ferāset ile ḥāl neydügün (14) bildi hīç ıżṭırāb eylemedi ve ḥilm ü vaḳār ile pāsbānı çaġırdı ve eyitdi ki (15) gice bu ḳumāşı kim aldı pāsbān eyitdi sen baña buyurduñ bir ḥammāl (16) getürdüm ḳumāşı aña yükletdük ve gitdüñ bezzāz eyitdi belī ben buyurdum (17) ammā çün uyḳulu idüm ve gice ḳarañu idi ḳanḳı ḥammāl idügün bilmedüm anı (18) baña getür ki anuñla ḳaydum vardur pāsbān ḥammālı ḥāżır eyledi bezzāz dükkānına (19) ḳufl urdı ḥammālı aldı ve bāzārdan çıḳdı ḥammāldan ṣordı ki dün ol ḳumāşı (20) ḳanda iletdük ki ben mest idüm ve şimdiki ḥālde ḫāṭırumdan gidüpdür (21) ḥammāl eyitdi filān geçīde varduḳ bir gemīci gördüm bezzāz ol geçīdi (22) ve gemīciyi baña göster didi ḥammāl gemīciyi gösterdi ve gitdi bezzāz gemīye (23) girdi ve gemīciye ṣordı ki ḳarındaşum bugün ḳanḳı geçīde çıḳdı filān geçīde

[145-a]

(1) çıḳdı didi bezzāz eyitdi beni ol geçīde çıḳar çün çıḳdılar ṣordı ki (2) ḳanḳı ḥammāl getürdi fülān ḥammāl didi ol ḥammālı baña göster didi ol (3) ḥammālı gösterdi bezzāz ḥammāla birḳaç aḳçe virdi ve eyitdi beni ḳarındaşumla ḳumāşı (4) iletdügüñ yere ilet bezzāzı bir köşke ki şehrüñ ṭarafında idi iletdi bezzāz (5) ḳuflı ḥīle ile açdı ve ḳumāşını eksiksiz buldı ve bir kilīme ḳumāşı baġladı (6) ve ḥammāla getürtdi ve yola girdi ittifāḳ yolda uġrīye uġradılar çün (7) uġrī mālı ve māl issini gördi melūl oldı ve bunlaruñla gemīye degin (8) muvāfaḳat eyledi ḥammāl uġrīden ḳumāşı gemīde ḳomaġa yardım istedi (9) uġrī daḫı ḥammāla yardım eyledi ḳumāşı gemīye ḳodılar uġrī ol kilīmi (10) aldı ve eyitdi Allāha ışmarladuḳ her birimiz ḥaḳḳını aldı uġrī kilīmi aldı (11) gitdi bezzāz daḫı ḳumāşı aldı ve selāmetluġıla dükkānına vardı **faṣl** (12) bu ḥikāyetde fāyide budur ki ʿāḳīl gerekdür ki çün bir ḥādiṣeye mübtelā olsa (13) cezaʿ ü fezaʿ itmeye ḥilmi ve sükūnı iş idine ve ʿavāḳib-i umūrda fikr ü tedebbür (14) eyleye şöyle ki ol bezzāz eyledi ve maḳṣūdına irişdi **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu** (15) bir ṣādıḳu'l-ḳavl ve muʿtemed ʿaleyh kişi ḥikāyet eyledi ki Şām nevāhīsinde (16) bir köyde olurdum ve ol köyde degirmen ıraġ idi ve ol degirmene varan (17) birḳaç gün nevbet olunca ṭurmak gerek idi ittifāḳan bir gün birḳaç yük (18) tāḫıl ve on günlük azıḳ aldum ve degirmene vardum ve yükleri bıraḳdum (19) ve degirmen ḳapusında ḳuşluḳ yimegini yimege oturdum nā-gāh bir kişi (20) gecdi anı şöyle ki ʿādetdür etmek yimege ṣalā didüm bī-tereddüd ve teveḳḳuf geldi (21) ve oturdı ve yimege meşġūl oldı ve on günlük yimegi tamām yidi şöyle ki (22) hīç ṣofrada nesne ḳalmadı ol tekellüfden pīşmān oldum ve müteḥayyir (23) ḳaldum ki tāḫıl ögününce ne yiyeyüm ol kişi melāmet eṣerini bende müşāhede eyledi

[145-b]

(1) ṣordı ki bunda olduġuñuñ sebebi nedür ben keyfiyyet-i ḥāli taḳrīr eyledüm fi'l-ḥāl (2) ṭuru geldi ve degirmene girdi ve mecmūʿ ḫalḳı yoldan giderdi ve ayaġın (3) degirmen üzerine ḳodı ve ḳuvvet eyledi şöyle ki degirmen ṭurdı ve eyitdi (4) kimdür ki baña muḳāvemet eyleye ve ayaġumı degirmen üzerinden gidere ol cemāʿatden (5) bir kişi ilerü geldi ve didi ki anı degirmenden ıraġ eyleye ol kişi (6) anı yerden ḳapdı ve bir ṭarafa bıraḳdı ve eyitdi benüm tāḫılumı ögüdüñ ve illā (7) degirmeni uvadıram ve benümle münāzaʿat idenüñ aʿżāsını ḫurd eylerem ḥāżır (8) olan cemāʿat ḳamu nevbetlerini aña virdiler ve ne ki didiyse müsellem ṭutdılar (9) ve on günde bitecek nesne hem ol günde bitdi ve unu çuvāla ḳoydı (10) ve yükletdi ve ṭur gidelüm didi ben eyitdüm ḳanda gidelüm eyitdi senüñ menzīline (11) gidelüm yol ḳorḳuludur didüm çoḳ yoldaş olmayınca gitmek maṣlaḥat degül (12) fikr eyleme ṭur gidelüm didi çün ḳuvvetini müşāhede eyledüm yoldaş olduḳ (13) ve eve varduḳ ve hīç yolda zaḥmet görmedüḳ çün eve varduḳ ḳarındaşlarum (14) ve ḫaşımlarum taʿaccüb eylediler ve tīz geldügimüñ sebebini ṣordılar ṣūret-i ḥāli (15) taḳrīr eyledüm bir ṣıġır boġazladuḳ ve yigirmi kişiden ziyādecek ṭaʿām (16) eyledük tamām yalñuz yidi ṣorduḳ ki bu ḳuvvet ki senüñ vardur ne işe (17) meşġūl olursun ve vech-i maʿāşuñ ne yerdendür eyitdi filān yerde oluram (18) ve benüm bir ḳarındaşum var idi benden ḳuvvetlü ve şecāʿatlü idi ikimüz ḳāfileye (19) bedreḳaluḳ eylerdük ve kārvāna ḫafīr olurduḳ ve ḳuṭṭāʿ-ı ṭarīḳ eger yüz (20) ve eger iki yüz olsa bizüm heybetümüzden kārbāna girmezler idi ve cümlemizden (21) ḳaçarlar idi ve benüm adum Şeddād ve ḳarındaşum adı ʿĀd idi ve şecāʿatimizüñ (22) şöhreti cihānı ṭutdı ve eṭrāfda münteşir oldı ve müddet-i medīde işümüz (23) bu idi ve bāzergānlar bizüm sebebümüz ile ḳorḳudan eymen olurlar idi

[146-a]

(1) ve selāmetluġıla maḳṣūda irişürler idi bir gün çoḳ kārvān ile (2) ʿādetümüzce sefer eyledük çün beyābān ortasına irişdük ıraḳdan (3) bir nesne gördük ki bize müteveccih olmuş gelür taʿaccüb eyledük ki biz olduġumuz (4) kārvāna kimesne nice ḳaṣd eyler çün teʾemmül eyledük gördük ki bir ḳara kişi (5) bir ḳızıl māyeye binmiş geldi ve kārvāna ḳarışdı ve Şeddād ve ʿĀduñ kārvānı mıdur (6) didi belī didiler deveden indi ve ḫaşm diledi ikimüz ḥamle eyledük (7) ḥamlemüzi redd eyledi ve cezm olunca ḳarındaşuma bir ḍarb urdı başı aşaġa (8) düşdi ve iki eliyle beni ṭutdı şanasun ki ṭoġān eline bir serçe girdi (9) ve beni ve ḳarındaşumı bir iple muḥkem baġladı ve ikimüz ḫacrīn gibi deve üzerine (10) urdı ve ḳāfilede ḳıymeti ne varısa aldı ve deveye yükletdi ve bulduġı (11) azıġı aldı ve yola girdi ol gün ve ol gice ve yarındası gün gitdi (12) bir bīşelü ṭaġa irişdi ol ṭaġda bir heybetlü ġār varımış ol ġāra (13) vardı fi'l-ḥāl deveden indi ve bizi şöyle baġlu bir ṭarafda bıraḳdı (14) ve ġāra müteveccih oldı ol ġār ḳapusında bir büyük ṭaş var idi ki (15) cemʿ-i ʿaẓīm anı zaḥmetle giderirdi ol ṭaşı ġār ḳapusundan giderdi (16) ve bir ḳız ki ġāyet ṣabāḥat ve nihāyet melāḥatde ġārdan çıḳageldi ve ikisi (17) oturdılar ve ol kārvāndan alduġı yimegi yidiler çün yimekden fāriġ (18) oldılar ḳıza buyurdı ki ol ine girdi ve ḳarındaşımuñ başını ḳoyun (19) başı gibi kesdi ve derisini ṣoydı ve büryān eyledi ve tamām yidi ve kemikden (20) özge nesne ḳomadı ve ben şöyle baġlu ol ḥāli müşāhede eylerdüm çün (21) yimekden fāriġ oldı ḳızı ġārdan çıḳardı ve şarāb içmege meşġūl oldı (22) ol eṣnāda ṭuru geldi ve elümi çözdi ve beni ġāra bıraḳdı ol ulu ṭaşı (23) ġāruñ aġzına ḳodı ḥayātdan nūmīẕ oldum ve bildüm ki beni yarın yimege ṣaḳlar

[146-b]

(1) çün gicenüñ yarısı geçdi ol ġāruñ ḳapusundan ḳızuñ āvāzını işitdüm (2) beni çaġırdı cevāb virdüm eyitdi bu melʿūn esrik yatur elbetde seni (3) yarın yise gerek

didi eger ḳuvvetüñ varısa cehd eyleki ṭaşı gideresün ve anuñ (4) şerrini yeryüzünden defʿ idesün şāyed ki bu ḫayr senüñ elüñde ola kendüni (5) ve beni varṭadan ḫalāṣ idesün ben eyitdüm sen ne ʿavratsın ve bu ẓālim (6) eline nice düşdüñ eyitdi ben filān yerdenüm bir gün kārbānla giderdüm nā-gāh (7) bu ẓālim geldi ve beni aldı ve bunda getürdi ve dāyimā işi adam yimekdür ve ḳanda ki (8) bir baḫādır kişi işidür varır anı ṭutar ve boġazlar yir çün bu sözi ḳızdan (9) işitdüm Allāha ṣıġındum ve ol ṭaşa ḳuvvet eyledüm Allāhuñ buyruġıyla ṭaş (10) ḥarekete geldi cehd eyledüm bir furca açıldı zaḥmetle çıḳdum ve ḳılıc aldum ve iki (11) elüm ile iki ayaġına urdum şöyle ki iki ayaġı düşdi ve zaḫmuñ (12) aġrısından uyandı ve diledi ki baña ḥamle eyleye deprenemedi ḳılıcla şol (13) ḳadar urdum ki helāk oldı Allāha şükr eyledüm ve her māl ki ol ġārda (14) var idi aldum ve ol ʿavratı ehline irişdürdüm ve ol mālı sermāye (15) idindüm ve esbāb u emlāk aldum ve ʿahd eyledüm ki ḳāfileye bedraḳa olmayam (16) ve bugün vech-i maʿāşum andandur **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki hic (17) kimesne ne ḳadar ki ḳuvvet ü şevket ve şecāʿatle meşhūr olsa ḳuvvetine iʿtimāt (18) itmeye ve şecāʿatine maġrūr olmaya **el-ḥikāyetü’ş-şāminetu** Ebū ʿAlī Kürd ki maʿrūf (19) bahādırlardandur ve meşhūr şucāʿalardandur ḥikāyet eyledi ki bir nevbet yetmiş kişi ile (20) Ḫorāsāndan bir ḳāfileye şedāyid-i rūzgār gibi ḳaṣd eyledük ve cāsūsumuz bize (21) ḫaber virmişdi ki kārvānda Māverāʾü’n-nehrden bir kişi vardur ki on iki (22) ḳumāş u cevāhir yüklü devesi vardur ve bir ṣāḥib-i cemāl cāriyesi vardur ki (23) laʿl ü cevāhir ile ārāste ve müzeyyendür ol ḫˇāce cāriyesiyle

[147-a]

(1) bir maḥfede olurlar çün kārvāne mülāḳi olduḳ cehd eyledük ki ol ḫˇācenüñ (2) devesini kārvāndan ayırduḳ ve ol ḫˇāce cārīyesiyle maḥfede yatur (3) ḥālden bī-ḫaberler beyābānlara gitdük çün kārvāndan ıraḳ düşdük (4) bir yerde ḳonduḳ ve ʿazm eyledük ki ḫˇāceyi baġlavuz ve ḳoyavuz gidevüz (5) ve ol ḫˇācenüñ mālında bir at varıdı ki iki yüze degmezdi ol kişi (6) tażarruʿ u zārī eyledi ve eyitdi ey yigitler

mecmūʿ mālum size ḥelāl olsun (7) ve benüm cānibümden dünyāda ve aḫiretde müʾaḫaza olmayasuz ammā ben kişiyüm ki (8) ḳaṣd-ı ziyāret-i beytu'llāh eyledüm ve benümle vaṭan ortasında ıraḳ mesāfet (9) vardur kendüñüzi Allāhuñ ʿaẕabına müsteḥaḳḳ eylemeñ ve ḳaṣd eyledigüm ḫayra (10) māniʿ olmañ sizden māl istemezem zīrā ki ʿuḳalā ḳatında māluñ iʿtibārı (11) yoḳdur ammā bilürsüz ki bu beyābāndan merkebsiz çıḳmaḳ müteʿazzirdür ve bu at (12) benden alduġınuz māla nisbet be-ġāyet muḥaḳḳar u muḫtaṣardur eger bu atı baña virseñüz (13) ve mużāyaḳa itmeseñüz ben dirī anuñla maḳṣūda irişem ve size nik-nāmluḳ (14) ḥāṣıl ola ve ol māluñ mecmūʿısı size ḥelāl ola ġāyet luṭf u nihāyet (15) keremdür bu bābda meşveret eyledük ortamuzda bir pīr-i cihān dide rūzgārı (16) tecrübe itmiş kişi var idi eyitdi buna nesne virmek ṣavāb degüldür (17) anı baġlu ḳoyup gitmek gerek eger Allāhuñ ʿilminde ḥayātı varısa fe-biha (18) ve eger eceli irişmiş ise Allāhuñ diledügü ola ammā ekşerümüz şöyle (19) maṣlaḥat gördiler ki ol atı virevüz ol miskīni nūmīẕ eylemeyüz (20) el-ḳıṣṣa merkebi virdük ve bir günlükden özge nesne ḳomaduḳ eyitdi (21) ey civānmerdler bu luṭfı ki itdüñüz ve cānumla baña minnet eyledüñüz kemāl-i (22) şefḳat budur ki ben selāmetluġıla bir emīnlüge irişem şāyed ki sizden ayrılsam (23) bir kimesne bu atcaġızuma ḳaṣd eyleye ve ben beyābānda helāk olam iḥsānuñuzı tamām eyleñ

[147-b]

(1) yāyumı oḳumı baña virüñ ki eger bir kişi baña ḳaṣd eylese defʿ idemezüm baʿżımuz maṣlaḥat (2) degüldür didi baʿżımuz bu ḳadar nesnenüñ ḳıymeti vardur veyāḫūd yalñız (3) kişinüñ elinden ne gele aḫirü'l-emr yāyın biñegini virdük şükr ü duʿā ide ide (4) gitdi birḳaç adım bizden ıraġ oldı ol cārīye aġladı ve nevḥa ü zārīluḳ (5) eyledi ḫˇāce kenīzeküñ āvāzını işitdi girü döndi ve eyitdi ey yigitler (6) baña luṭf ü iḥsān eyledüñüz ve iḥsānuñ ʿivāżı iḥsāndur eyle olsa (7) eyledügüñüz luṭfuñ ʿivāżı oldur ki naṣīḥatümi ḳabūl ḳılasun ve ne ki alduñuz (8) viresüz ve başuñuzı

selāmetluġıla alasız gidesiz şöyle ki cānumı bāġışlamaġa (9) baña minnet itdüñüz ben yetmiş cānı size bağışlamaġa minnet iderem deyü söyledi (10) ve ġażabı ziyāde olurdı ve esrik deve gibi aġzından kef ṣaçılurdı (11) anuñ sözüne güldük ve masḫaraya alduḳ ol sözi bir daḫı iʿāde eyledi (12) ve eyitdi dilerem ki nice ki ben selāmetluġıla ḫalāṣ buldum siz daḫı selāmetluġıla (13) ḫalāṣ bulasız bu sözine ḳaḳduḳ ve uġurdan ḥamle eyledük bir oḳ atımı (14) bizden ırağ oldı ve belüñden beş oḳ çıḳardı ve her bir oḳla bir kişi (15) aḫtardı ve biş daḫı çıḳardı ve eyitdi elümden cāştını yidüñüz ḳamuñuz ayaḳdan (16) düşmedin başuñuz alıñuz gidüñüz muḳayyed olmaduḳ girü ḥamle eyledük şuña (17) degin ki bizden otuz kişi düşdi birḳaç oḳı daḫı ḳaldı her bir oḳla (18) birümüz daḫı düşürür didük evlā oldur ki mālını ḳoyavuz ve bir ṭarafa gidevüz (19) çün bir ṭarafa gitdük tīz ilerü geldi ve bir yüki açdı ve bir bölük oḳ çıḳardı ve (20) bize gösterdi andan ve mālından bi'l-külliyye ṭamaʿ kesdük ve yola girdük ve gitdük (21) andan ṣoñra eyitdi çün buña irişdi ve her birüñüz atdan inüñ ve illā her birüñüzi (22) bir oḳla düşürürem bir daḫı ḥamle eyledük birḳaçımızı daḫı helāk eyledi żarūrī (23) cemīʿimüz atdan indük ve atlarımuzı aldı ve gitdi bir daḫı döndi ve eyitdi

[148-a]

(1) her kim ki silāḫını bıraḳdı eymen oldı ve her kim ki bıraḳmadı helāki iḫtiyār eyledi (2) ḳamumız silāḥımuzı bıraḳduḳ aldı ve gitdi her birimiz atına bir ad ḳomuşduḳ (3) adlu adıyla atımuzı çaġırduḳ her at ki gelmege ḳaṣd eyledi bir oḳla helāk (4) eyledi ʿākibet atı ve silāḫı terk eyledük ḳāmusını aldı ve gitdi (5) **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ḫaṣm-ı żaʿīfi ḫor görmemek gerek ve (6) tecrübe eylemedügüñ kişiye ḥaḳāretle naẓar itmemek gerek **el-bābu'ṣ- (7) ṣānī ʿaşere** bir ṭayifenüñ ḥālini şerḥ eyler ki ḳorḳudan gizlenmişlerdi (8) āḫīr Ḥaḳḳ Teʿālā ferec erzānī ḳıldı **el-ḥikāyetü'l-ūlā** ʿAbdu'llāh bin Ḳays er-Raḳyād (9) ḥikāyet eyledi ki ʿAbdü'l-Melik bin Mervān Şāmdan ḳaṣd-ı Irāḳ eyledi ol vaḳt ki (10) Musʿab İbnü'

z-zübeyr Küfede ve Baṣrada ḳarındaşı ʿAbdu'llāh bin el-Zübeyr ṭarafından (11) emīr idi Musʿab ʿAbdü'l-Melik ṣavāşına çıḳdı ben bildüm ve cümle ḫavāṣ ve muḳarreblerden (12) idüm çün Musʿab beglerinden ḫıyānetluḳ añladı ve bildi ki ʿAbdü'l-Melik ġālib olur (13) beni çaġırdı ve çoḳ māl ve ḳıymeti muraṣṣaʿ kemerler ḥāżır eyledi ve baña virdi (14) ve eyitdi devletüm āḫīr oldı ve leşkerde vefā yoḳdur andan öñdin düşmen (15) ġālib ola ve seni helāk eyleyeler başuñı al ve ḳanda dilersüñ git duʿā ḳıldum ve (16) ḫıdmetinde ṯābit oldum aña degin ki şehid oldı ḳaçdum ve Küfeye vardum (17) ve evvel eve ki irişdüm bī-destūr girdüm bir ʿavrat iki ḳız gördüm ki ġāyet (18) ḥüsn ü nihāyet cemālde idi ol ʿavratdan zinhār diledüm ve cānumı ḳatında (19) emānet ḳodum ḳabūl eyledi bir ġurfeye işāret eyledi çün baḳdum bir ġurfe (20) gördüm ki bī-ġāyet ḫūb ve ārāste anda oturdum her ne ki baña ḥācet idi (21) ṭaʿāmdan ve şarābdan ve döşekden ve vużū ṣuyundan ḳamusun müretteb eyledi (22) bir yıl anda oldum ve her gün bir kez gelürdi ve ḥācetümi ve arzumu ṣorardı ve (23) ḥāṣıl iderdi bu bir yılda hergiz ṣormadı ki kimsün ve gizlendügüñe sebeb nedür

[148-b]

(1) ve ben daḫı hergiz ḥālini ve adını ve nesebini ve ḳabīlesini ṣormadum ve her gün münadīler (2) aḥvālümden teftīş ü tehdīd ve taḫvīf iderlerdi ve ben işidürdüm çün (3) ol maḳāmda çoḳ oturdum ol ʿavratuñ çoḳ iḥsānından ḫacel oldum (4) ve münādīler āvāzı kesildi gitmege ʿazm eyledüm ol ʿavrat ʿādetince ḳatuma geldi (5) ve ḥācetimden ve göñlüm dileginden ṣormaġa başladı eyitdüm vaṭana ve ehl ü ʿıyāle (6) ḳaṣd eyledüm ṣabr eyle ki sefer yeraġın göreyüm didi hemin ki gice oldı geldi (7) ve eyitdi fermān senüñ ġurfeden aşaġa indüm sarāy ḳapusında iki iki yüklü (8) deve ve bir ḳara ḳul gördüm çoḳ altun ve aḳçe virdi ve eyitdi bu iki (9) deve yükü ile ve bu ḳul senüñ mülküñdür Allāhuñ imānında ne yere ki dilerseñ git (10) ol ġulāmla bindüm ve Mekkeye müteveccih oldum çün Mekkeye irişdüm ve sarāyum ḳapusına

(11) vardum ve ḳapuyı ḳaḳdum kimsün didiler ʿAbdu’llāh bin Ḳaysum didüm çün (12) āvāzumı işitdiler feryād u ġurūş eylediler ve aġlamaġa başladılar ve bu laḥẓa (13) seni isteyen cemāʿat bundan gitdi didiler ol gice sarāyumda oldum seher (14) vaḳtinde ol ġulāmla Medīneye müteveccih oldum maġrib ile ʿişā ortasında (15) ʿAbdu’llāh bin Caʿfer ḳatına vardum sufre döşenmiş ve ululardan bir cemāʿat (16) yimeġe meşġūl anlara muvāfaḳat eyledüm ve tekellüfle kendümi ehl-i ʿacemden eyledüm ve ʿacem (17) gibi tekellüfle laḥn eylerdüm çün ġalḳ yimekden fāriġ olup müteferriḳ oldılar (18) yüzümi açdum Caʿfer yüzme baḳdı ve İbni Ḳays sen misin didi belī ḥażretüñüze (19) ṣıġına geldüm didüm bu cemāʿat seni istemekde be-ġāyet mucidd ve bulmaḳda ḥarīslerdür (20) didi ammā Ümmü’l Benīn ki ʿAbdu’l-ʿAzīz bin Mervān ḳızıdur ve ʿAbdü’l-Meliküñ ḳardaşı (21) ḳızıdur şefāʿatnāme yazayum ki senüñ bābında ʿAbdü’l-Melike söyleye ve ʿafv (22) ṭaleb ide ʿAbdü’l-Melik anı sever ve anuñ sözini redd itmez şefāʿatnāme yazdı (23) aldum ve Dımaşḳa Ümmü’l Benīn ḳatına vardum ve mektubı virdüm çün ʿAbdü’l-Melik

[149-a]

(1) Ümmü’l Benīn ḳatına geldi ve ḥācetüñ nedür ki revā ola didi Ümmü’l Benīn (2) bir ḥācetüm vardur didi her ḥācet ve murāduñ ki vardur ḥāṣıldur meger ki (3) İbni Ḳays er-Raḳyād ʿafvumı Ümmü’l Benīn elini yüzine urdı ve başını (4) aşaġa eyledi ve ḫalīfe mültemis itmede istiṣnā eylese didi ʿAbdü’l-Melik eyitdi (5) her ḥācetüñ ki vardur revādur eger İbnü’l-kays ʿafvı ise daḫı Ümmü’l-benīn (6) eyitdi ḥācetüm budur ki İbnü’l-Ḳaysa emān viresün ve ʿafv buyurasun ki (7) ʿAbdu’llāh bin Caʿfer mektūb yazmış ve iltimās itmiş ki İbnü’l-Ḳaysuñ ʿafvını (8) ḥażretüñüzden dileyem ʿAbdü’l-Melik eyitdi emān virdüm buyur ki ʿişā (9) vaḳtinde gelsün İbni Ḳays eydür çün ʿişā vaḳti oldı ümerā ü ekābir (10) cemʿ oldılar ki ʿAbdü’l-Melik baña n’eyledügüñi göreler çün baña icāzet oldı (11) girdüm ve selām virdüm ʿAbdü’l-Melik eyitdi ey ehl-i Şām bilür misiz ki bu ne (12) kişidür yoḳ didiler İbni Ḳays er-

Raḳyāddur didi ehl-i Şām didiler ki (13) yā emirü'l-müʾminīn destūr vir ki ḳanını içelüm ʿAbdü'l-Melik eyitdi emān virdüm (14) ve sarāyuma geldi rücūʿ cāyiz degül ve naḳṣ-ı emān mürüvvet degüldür ammā benüm (15) ikrām u inʿāmum ol vaḳt maʿlūm olur ki müddet-i istitārde ṭonluġından (16) ne fevt oldıysa beytü'l-māldan vireler İbni Ḳays ʿAbdü'l-Melik ḳatından (17) cānına emān ile ve çoḳ mālla çıḳdı gitdi **faṣl** bu ḥikāyetde (18) fāyide budur ki ʿAbdü'l-Melike iḳtidā ideler ki ʿAbdu'llāh bin Ḳaysdan bu ġażabla ki (19) var idi ve ḳatline ḥırṣ tamāmı var idi ʿafv eyledi ve günāhından gecdi ve (20) şefāʿatini anuñ ḥaḳḳında ḳabūl eyledi **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāniyetu** Faẕl bin Rabiʿ ki (21) Muḥammed Emīnüñ vezīri idi şöyle ḥikāyet eyledi ki çün Muḥammed Emīni öldürdiler (22) ḳorḳdum ve kendümi ehl ü ʿıyālden ve etbāʿ u eşyāʿdan gizledüm şöyle ki (23) hīç kimesne bilmedi ki ben ḳandayum ve her gice ve her gün bir yerde olurdum

[149-b][28]

[150-a]

[150-b]

(1) inşāʾa'llāh ki maḳṣūd ḥāṣıl ola ben nāẓırı sözini bir daḫı iʿāde eyledüm (2) Seyfu'd-devle güldi ben eyitdüm emīrüñ ḥaṭr-ı ʿātarına bu ḥikāyeti işitmekden (3) feraḥ ḥāṣıl oldı inşāʾa'llāh baña ve ol bī-çāre miskīne ki naṣīḥat (4) olupdur bir ṣemere ḥāṣıl ola Seyfu'd-devle buyurdı ki senüñ ḥaḳḳında ola (5) ammā anuñ ḥaḳḳında inʿām ü iḥsān eylemege istiḥḳākı yoḳdur ben eyitdüm (6) emīrüñ iḥsānı ve inʿāmı dāyimā baña irişür ammā ol ġarībe ve āvāre ve rüsvā (7) ḥaḳḳında inʿām be-ġāyet yerindedür ki emīre ṣevāb ve ẕikr-i cemīl ḥāṣıl ola buyurdı ki (8) Mıṣra

[28] Çalıştığımız metinde 149-b ve 150-a sayfası eksik olduğu boş bırakılmıştır.

bāzergānlarımuza üç biñ dirhem berāt yazsınlar ki aña vireler ḥāżır (9) olan cemāʿat duʿā ü ṣenā ḳıldılar andan ṣoñra vaṭana gelmege derḫᵕāst eyledüm (10) ve eyitdüm eyyühe'l-emīr bu üç biñ aḳçe ki buyurduñuz ol nisbet itdükleri (11) işüñ muʿāmelelerine ḫarc olur ve vaṭana gelmege nisbet ḳalmaz ve ġarażum bu sözden (12) ol idi ki güle ve inbisāṭ ḥāṣıl ola buyurdı ki beş biñ aḳçe olsun (13) eyitdüm bu ḳadar meblāġı yol yerağına ḫarc ider ve eve tehi-dest gelür (14) buyurdı ki anuñ ḥaḳḳında sözi uzatdıñuz pervāne virüñ ki gele ve mecmūʿ (15) żıyāʿını ve esbābını vireler ve sarāyını ḫālī eyleyeler ve envāʿ ferşlerle (16) evvelden daḫı yeg döşeyeler ḥāżırlar ḳamu duʿā ü ṣeña ḳıldılar ve tevḳīʿ yazdılar (17) ve nāẓarı gönül ḫoşluġıyla vilāyetine ve ḫānmānına geldi ve ḥāli evvelden daḫı (18) ḫoş oldı **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide budur ki çün ṣāḥib ü vāḳiʿa (19) bir beliyyeye vāḳiʿ olsa gerekdür ki ümīdini kesmeye ve şāyed ki ol beliyye bi-ʿaynihi sebeb-i (20) saʿādet ola şöyle ki kāfūr nāẓarından inʿāmını ve iḥsānını kesdi ki (21) sebeb-i saʿādet ve mūcib-i niʿmet oldı ve bir fāyide budur ki eger bir kişi (22) bir pādşāhuñ ḳatında muḳarreb olsa ve mühimmī kendü içün yā bir dostiçün (23) ʿarż itmek istese gerekdür ki evḳāt-ı inbisāṭı ṣaḳlaya tā ki sözi müeṣṣer ola

[151-a][29]

[151-b]

(1) ammā bir kişi ol memlekete müstevlī oldı ve ol şāhzādenüñ çoḳ ḳuvvet-i (2) muḳāvemeti yoġdı bi'ż-żarūrī gizlendi ve firārı ḳarār üzerine iḫtiyār (3) eyledi ve Hind pādşāhlarınuñ resmi şöyle idi ki pādşāh pādşāhluġına (4) ve vilāyetine göre

[29] Çalıştığımız metinde 157-a sayfası yanlış fotokopi çekimi sebebiyle 151-a olarak metin içerisinde gönderilmiştir. Yapılan araştırma sonucunda 157-a sayfasının yedinci hikâye ile başlaması sonucunda bu kanıya varılmıştır.

ḳıymeti cevāhiri şol miḳdār ki eger żarūret ü iḥtiyāc olsa (5) leşkere anuñ bahāsıyla cāmekī vire yā pādşāhluḳ elinden gitse maʿāşına (6) kifāyet ide cemʿ iderdi ve bir dizme dizerdi ve bīle ki ṣaḳlardı dirler ki (7) her kimüñ ki bu ʿaḳdi yoḳdur pādşāh degüldür pādşāhzāde ol cevāhiri (8) aldı ve vilāyetinden çıḳdı gitdi ve hīç altun ve aḳçe bīle almadı ol cevāhiri (9) iẓhār eylemezdi ve suʾāl itmege ʿār iderdi yol üstünde oturdı (10) bir hindīyi gördi ki gelür arḳasında yüki var şehrzāde eyitdi be-herḥāl (11) bunuñla ṭaʿām ola evveli oldur bunuñla yoldaş olam yimek vaḳtinde la cerem (12) beni çaġıra bileyüm hindī irişdi melikzādeye ḳarşu bir saʿāt oturdı (13) melikzāde ḳanda gidersün didi bir yerüñ adını didi melikzāde eyitdi (14) ben daḫı saña yoldaşam yola girdiler çün yimek vaḳti oldı hindī oturdı (15) ṭaʿām çıḳardı ve yimege meşġūl oldı melikzādeye iltifāt itmedi ve melik (16) zāde dilemege ʿār eyledi çün hindī yimekden fāriġ oldı yola girdi (17) melikzāde daḫı yoldaş oldı ol ṭamaʿa ki çün müvāneset çoḳ ola (18) bir nevbet daḫı ṭaʿāmı bīle yiye çün gice oldı hindī hemān muʿāmele-i melik (19) zāde ile eyle eyledi el-ḥāṣıl dört güne degin hindī melikzāde ile eyle (20) ve bundan öñdin melikzāde üç gün yimek yimemişdi melikzāde ḥikāyet (21) eyler ki żaʿf baña müstevlī oldı ve gitmek ḳuvveti ḳalmadı bir köye irişdük (22) hindīden ayrıldum ve ol köye vardum bir cemāʿat gördüm ki sarāy bünyādın (23) iderler ve üzerlerinde bir kişi iş buyurur ḳatına vardum baña daḫı iş buyur didüm

[152-a]

(1) ve bunlara virdügüñ ücreti baña daḫı vir bennāya bālçıḳ virirdi bugünüñ (2) ücretini evvel vir ki ṭaʿām alam ki acum didüm ol günüñ ücretini virdi (3) ṭaʿām aldum yidüm ve bennāya bālçıḳ virmege meşġūl oldum ammā ʿādet-i mülūk-i hind (4) şöyle idi ki hergāh ki bir kişiye bir nesne virmek isteseler yā bir kişiden (5) bir nesne almaḳ isteseler eliyle ardından virirdi yā alurdı ve bu nesne (6) baña ʿādet olmuşdı kāh kāh ġāfil olurdum bennāya bālçıġı ardumdan virirdüm (7) ve hemīn ki

kendüme gelürdüm bu ʿādeti terk iderdüm ki kimesne melikzāde idügümi (8) bilmeye ittifāḳ ol ustanuñ bir cāriyesi var imiş benüm hareketüm görmiş (9) ḫātūnına demiş ḫātūn eyitmiş bu ḥareket ki sen dirsüñ pādşāhlaruñdur (10) şāyed bu şaḫṣ melikzāde ola buyurmuş ki iş āḫīr oluncaḳ benüm ḳatuma (11) getürüñ çün işden fāriġ olduḳ ḫātūn ḳatına iletdiler beni gördi (12) ʿurūf yaġıyla buyurdı ġusl eyledüm ve ʿurūf bir otdur ki anuñ yaġıyla (13) hindüñ ekābiri ġusl iderler andan ṭaʿām getürdiler çün taʿāmdan (14) fāriġ olduḳ ol ʿavrat melikzāde idügümi yaḳīn bildi ve kendüyi (15) nikāhla baña ʿarż eyledi ben daḫı ḳabūl eyledüm çoḳ niʿmeti var idi (16) dört yıl niʿmetle ve refāhiyyetle ḳatında oldum bir gün sarāy ḳapusında (17) otururdum şehrümden bir kişi gördüm bildüm bunda n'eylersün didüm eyitdi (18) bir pādşāhımuz var idi ʿādil ve ḫūb-sīret vefāt eyledi ve bir ẓālim (19) vilāyetine müstevlī oldı ve ol pādşāhuñ ferzendī bu ẓālim ḳorḳusından (20) ḳaçdı ve gizlendi şimdiki ḥālde ol ẓālim helāk oldı vilāyetden (21) vilāyete ol pādşāhuñ oġlını isterem beni bilir misin didüm yoḳ didi (22) sen istedügüñ kişiyüm didüm ve ʿalāmetümi gösterdüm ve vilāyetüme varınca (23) bu rāzı kimesneye dime didüm ve ol ʿavrat ḳatına vardum ve ṣūret-i ḥāli

[152-b][30]

[153-a]

[153-b]

(1) bir saʿat ol cevāhire naẓar eyledi ve eyitdi rāst dirsün ki ḳıymeti çoḳdur (2) ammā bu nesnesinden bu şarṭla ḳabūl iderdüm ki bir ṣoraram senden (3) rāstın söyleyesün ṣor didüm eyitdi ḫalḳ ortasında seḫāvetle (4) maʿrūf u mürüvvetle mevṣūfsun ve

[30] Çalıştığımız metinde 152-b ve 153-a sayfası eksik olduğu boş bırakılmıştır.

civānmerdluḳda senüñ ḥaḳḳında mübālaġa iderler (5) rāst di ki müddet-i ʿömrüñde hergiz cemīʿ māl ki kimesneye baġışlamış mısın ki (6) hic saña ḳalmamış ola yoḳ didüm eyitdi hergiz yarısını virmiş misin (7) yoḳ didüm şülüşüni didi yoḳ didüm ʿuşra degin şordı mümkin ki (8) yoḳdur virmiş olam didüm eyitdi bilürem bu ḳadar daḫı virmeyüp dursun (9) ben bir piyāde kişiyüm ve her ayda Manṣūr bana yigirmi aḳçe virir ve bu ʿıḳd cevāhir ki (10) bana virdüñ ḳıymeti bu ḳadar bin dīnār ve şimdiki ḥālde bundan özge nesneye (11) mālik degülüm bu cevāhiri saña bāġışladum tā bilesün ki dünyāda senden civānmerd (12) ve senden himmetlü kişi vardur ve kendüñ maʿrūf olmayasın ve her māl ki (13) ʿaṭā u inʿām eyleyesün gözüñde ḥaḳīr görine ve seni daḫı āzād eyledüm şöyle ki didi (14) ve ol ʿıḳd cevāhiri üzerüme bıraḳdı ve devemüñ yularını ḳodı ve gitdi (15) ardınca çaġırdum ki ey fülān vaʾllāhī ki beni faẓīlet ü ḥacl eyledüñ (16) ve eger ḳanumı dökesün bu ḥālden baña āsāndur kerem ü luṭf ile bu cevāhiri (17) benden ḳabūl eyle ve taẓarruʿ u zārī eyledüm güldi ve eyitdi istersün ki bu daʿvāda (18) beni yalancı eyleyesün vaʾllāhī ki hergiz ḳabūl itmiyem ve beni yerümde ḳodı ve gitdi (19) ve eymen olduġumuzdan şoñra ne ḳadar ki anı ṭaleb eyledüm bulumadum ve Manṣūr (20) andan şoñra Muʿazdan rāżī olduġunuñ sebebi bu idi ki Benī Hāşimden (21) bıraḳdum Manṣūr üzerine ḫurūc itdiler ve dilediler ki Manṣūrı öldüreler (22) Muʿaz bin Zāyde yüzini örtdi ve ac arslān gibi yalıñ ḳılıc ile ol (23) ṭāyifenüñ üzerine ḥamle eyledi ve merdānelük ḳıldı ve Rāvīler şöyle rivāyet eylediler ki

[154-a]

(1) cāhiliyyetde ve islāmda anuñ gibi şecīʿ ü bahādır gelmedi ve aḫīr ol ṭāyife (2) maḳhūr eyledi ve Ebū Caʿfer ol gün aʿdā üzerine Manṣūr oldı ve bu maʿnīde (3) Maʿan nāṣır oldı ve Manṣūr bindiği devenüñ yuları Rebīʿ Ḥācib elinde idi (4) Maʿan ol ṭāyifenüñ üzerine birḳaç ḥamle eyledi geldi Rebīʿüñ elinden (5) yuları aldı ve git ki bu vaḳitde bu yuları ṭutmaġa ben senden müsteḥaḳum (6) didi Manṣūr rāst söyler

yuları aña vir didi Rebīʿ ırāġ oldı (7) ve Maʿan yuları aldı ve yuları elinde iken birḳaç ḥamle eyledi ve ol ṭāyifeyi (8) bi'l-külliye maḳhūr u münhezim ḳıldı çün feth ḥāṣıl oldı Ebū Caʿfer (9) Manṣūr Maʿana ne kişisün didi emirü'l-müʾminīnüñ ḳulı Maʿanum didi Manṣūr (10) eyitdi Ḥaḳḳ Teʿālā saña māluña emān virdi ve her iḥsān uinʿām ki (11) senüñ ḥaḳḳında eyleyeler yeridür didi ve andan ṣoñra Maʿana çoḳ ʿaṭā u (12) iḥsān eyledi ve mecmūʿ vilāyetinüñ eyāletini ve beglügini Maʿana erzānī ḳıldı (13) ve ʿadl u siyāsetle vilāet maʿmūr oldı bir gün Manṣūr Maʿana eyitdi (14) işitdüm ki Mervān bin Ebī Ḥavṣa saña medḥ itdükçün on biñ dīnār (15) virmişsün Maʿan eyitdi yā emire'l-müʾminīnüñ eger senüñ ḳorḳuñ ġalḳuñ (16) teşnīʿi degül imiş seyyīdi mecmūʿ mālumda taṣarruf itmeği aña mubāḥ eyledüm (17) Manṣūr eyitdi Allāh Teʿālā senüñ ḥāfıẓuñ olsun mecmūʿ Benī Ādem ḳatında (18) ʿazīz olan senüñ kapuñda nicesi ġ̆ordur faṣl bu ḥikāyetde bir fāyda (19) budur ki eger bir kişi seḫ̆āvetde baḥrile berāber olsa ve kerem ü inʿāmda nihāyete (20) irişse kendüye maġrūr olmaya ve yaḳīn bile ki ne ḳadar faż̀l u seḫ̆āda (21) ve kerem üʿṭāda mertebe-i ʿāliyede olsa fevḳinde bir kişi daḫ̆ī olmaḳ mümkindür (22) ve bir fāyda budur ki ḫ̆ādimden maḫ̆dūm ḥaḳḳında bir günāh ṣādır olsa gerekdür ki (23) dāyimā fırṣat isteye ve ol günāhuñ ʿözrini diliyle yā fiʿliyle dileye şöyle ki

[154-b]

(1) şöyle ki Maʿan eyledi **el-ḥikāyetü'l-ḫ̆āmisetü** Ḳuṭan bin Muʿāviye'l-kilābī (2) ḥikāyet eyledi ki ben ol ṭāyifenüñ cümlesinden idüm ki İbrāhīm bin Ḥüseynle (3) bīʿat itmişler idi ve Ebū Manṣūr üzerine ḳılmışlar idi çün İbrāhīm (4) muḳavvel ve Ebū Manṣūr Caʿfer oldı müdebbir ü maḫ̆ẕūl oldum buyurdı ki (5) beni istiyeler ḫ̆avfdan ʿanḳā gibi vaṭān- meʾlūfdan ırāġ kimyā gibi (6) ḫ̆umūla rāżī oldum ve Manṣūr buyurdı ki mecmūʿ emvāli ve esbābumı Beytü'l-māla (7) naḳl eylediler çün müddet-i istitār medīd oldı ve nesim-i ḫ̆alāṣ hic cānibden (8) esmedi ve rāyiḥa-i necāt hic ṭarafdan meşāmuma irmedi cihān ʿarīż u (9) baṣt gözüme ṭar oldı Ebū Caʿfer

Manṣūr katına mürācaʿta ʿazm (10) eyledüm ve bādiyeden Baṣraya teveccüh ḳıldum ve Baṣra ḥavālisinde beni bilmedükleri (11) yerde nüzūl eyledüm ve Ebū ʿAmr bin ʿAlā ḳatına ki dost-ı ḳadīm idi (12) kişi viribdüm ve ʿazm eyledügüm işte meşveret eyledüm ʿAmr bin ʿAlā fükrümi (13) hic maṣlaḥat görmedi ve eyitdi eger ḳatlüñe ḫükm eyleye helāküñe saʿy itmiş olasun (14) ve kendü ayaġuñla goristāna varmış olasın çün şedāyid-i rūzgārdan raḥmet (15) nihāyete irişmedi ve ḥayātdan melāmet ḥāṣıl olmuşdı ol söze (16) iltifāt eyledüm Baġdāda müteveccih oldum çün Baġdāda irişdüm (17) bir kārvānsarāyda nüzūl eyledüm ve ḫıdmetkārlara eyitdüm kibu günāhuma iʿtirāf (18) eylemeğe emirü'l-müʾminīn Manṣūr ḳatına giderem şāyed ki ḫāṭırında mütemekkin olan (19) taġyir bu sebeb ile ẕāyil ola eger benüm ḥaḳḳumda ʿafv u tecāvüz eylese ḳatuñıza gelem (20) ve illā ḫilāfı olursa üç gün bana munṭaẓır olun andan ṣoñra ḳanda gerekse (21) gidüñ böyle didüm Rebīʿüñ ki Manṣūruñ ḥācibi idi sarāyınuñ ḳapusına irişdüm gördüm ki sarāyda çıḳup dārü'l-ḫilāfete (23) müteveccih olmuş selām virdüm selāmımuñ cevābını aldı ve ne kişisün didi

[155-a]

(1) Ḳuṭan bin Muʿāviyeyüm didüm çün adumı işitdi ḫıdmetkārlaruñ birisine bunı (2) biz gelince ṣaḳlañ didi çün Rebīʿden bu ḥareketi gördüm şitā gibi ṣovuḳ (3) nefes urdum ve selāmetden ümīẕ güdem ve nedāmet ġālib oldı Rebīʿ (4) ḫalifenüñ sarāyına gitdi bir ḫādim geldi ve beni bir evde maḫbūs eyledi ve ḳapuyı (5) üzerüme baġladı ve gitdi ḫulāṣadan ümīẕ kesdüm ve işümi Allāhuñ ḥükmüne (6) tefviz ḳıldum çün ẓuhr namāzınuñ vaḳti oldı ol ḫādim geldi ve abdest (7) almaġa ṣu ve yimege ṭaʿām getürdi orucam didüm çün maġrib namāzı oldı (8) ol ḫādim geldi ṣu ve ṭaʿām getürdi namāz ḳıldum ve iftār eyledüm bir sāʿat (9) geçdi ki bir ḫādim geldi ve beni Manṣūr ḳatına iletdi gördüm ki (10) oturmuş ve Rebīʿ önünde ṭurmuş çün beni gördi bir laḥẓa başını (11) aşaġa eyledi andan ṣoñra başını ḳaldurdı ve ne kişisün ve niye geldüñ didi (12) yā emire'l-müʾminīn Ḳuṭan bin Muʿāviyeyüm didüm ki buyruġuñı

ṭutmadum ve düşmenüñle (13) dost oldum ve saña ḳılıc çekdüm ve her ne günāh ki andan ölümüñ olmaya (14) benden ṣādır oldı şimdiki ḥālde nefsümi teslim eylerem ve günāhum iʿtirāf (15) ḳıluram eger ʿafv eylesün ve günāhumı bağışlasañ ve ʿaczüme raḥm ḳılsañ şeref-i (16) ḳadīm ve lutf-ı ʿamīm ve ḫalḳ keremüñden ġarīb u ʿacīb olmaya ve eger ʿuḳūbet (17) buyursan her ʿafv-ı ʿuḳūbet ki mümkindür günāhlarum dan sehlce günāhun cezāsıdur (18) çün bu sözi işitdi bir sāʿat mütefekkir oldı andan ṣoñra başını ḳaldurdı (19) didügüñi bir daḫī di didi ol sözi bir daḫī iʿāde eyledüm eyitdi (20) günāhunı bağışladum ve cürmünden geçdüm duʿā vü ṣenā eyledüm ve eyitdüm yā emire'l-müʾminīn (21) eger bu fırṣat benden fevt olsa emirü'l-müʾminīnüñ ḫıdmetinden gitsem (22) emirü'l-müʾminīnüñ ḫıdmetine irişmeyem ve bu saʿādeti bulumayam çün emirü'l-müʾminīn (23) raḥm eyledi ve cürmümi bağışladı eger buyursa ki benden alduḳları emlākı

[155-b]

(1) ve esbābı bana girü vireler kemāl-i pādşāhı ve işfāḳ-ı nā-mütenāhi ola (2) devāt getürüñ didi ve ḳatında ṭuran ḫādime buyurdı ki ʿAbdü'l-Melik en-Numeyrī ki (3) ol vaḳt Baṣranuñ begi idi nāme yazdı ki emirü'l-müʾminīn Ḳuṭan bin Muʿāviyeden (4) rāżī oldı ve buyurdı ki mecmūʿ żıyāʿ u esbāb u mālından nāṭıḳ u (5) ṣāmıt ne alındıysa miṣāl-ı şerife muṭīʿ olup girü vir ve teveḳḳuf (6) u taʿallül itmeye ve kendü mührini urdı ve bana virdi duʿā ḳıldum ve çıḳdum (7) çün gidecek yerüm yoġıdı pāsbān ḳatında oturdum bir laẕḥadan ṣoñra (8) Rebīʿ ḥācib çıḳdı ve beni sarāyına iletdi ve ṭaʿām u döşek getürdiler (9) ve ol gice anda oldum çün ṣabāḥ oldı vedāʿ eyledüm ve kārvānsarāya (10) vardum ve ḫıdmetkārları aldum ve gönül ḫoşluġuyla Baṣraya vardum ve mecmūʿ (11) emlāk u esbābumı aldum ve refāhiyyetle rūzgār geçirdüm **faṣl** (12) bu ḥikāyetde maʿlūm olan oldur ki pādşāhlarun ḫışmından ḫışmından ḫalāṣ (13) olmaġa günāha iʿtirāf itmekden özge sebeb ve iḳrār u iʿtiẕārdan özge (14) vesile yoḳdur **el-ḥikāyetü's-sādisetü** Ebū'l-ḳāsım bin Aḥmed bin Maʿrūf

(15) ḥikāyet eyledi ki Kāfūruñ emmareti vaḳtinde Mısrda idüm ve Mışrda Ḥaleb (16) şehrinden bir kişi var idi ki aña Nāẓırī dirlerdi ve sefu'd-devvele aña (17) müşādere idüp żıyāʿ u esbābını almışdı ve Ḥalebden Mışra gelmişdi ve ol cemāʿatüñ ki meşk gibi ġammāzluḳ eylemişler idi yākın idi ki ẓulm odunda (19) ʿūd-ı ḫām gibi yaḳalar idi ḳorḳusundan ilticā Kāfūra itmemişdi ve Kāfūr daḫī (20) anuñ ḥaḳḳında iḥsān u luṭf iderdi ve Kāfūruñ ʿādeti bu idi ki her yıl (21) biş yüz biñ dīnār erbāb-ı kār üftāde vü miḥnet-zedelere (22) ṣarf iderdi ve bu Nāẓıra naẓar ʿaṭıfet iderdi şöyle ki ol Nāẓırī (23) ʿıyş urefāhiyyetle rūzgār geçirürdi bir gün bir cemāʿat ki Kāfūruñ ḥużūrunda

[156-a]

(1) oturmuşlar idi Nāẓırīyi zināya müsebbeb eylediler Kāfūr çün bunı (2) işitdi ḫışm eyledi buyurdı ki her nesne ki Nāẓırīye inʿām olupdurur (3) kesdiler Nāẓırī mūcib-i inḳıṭāʿumı bilmedi bu kışṣayı Kāfūra refʿ eyledi (4) nevvāb u ummālden sebeb-i inḳıṭāʿı ṣordı Kāfūr buyurdı ki ḳışṣatuñ (5) ardından yazdılar her niʿmet ki bizden saña irişür ve devletümüzden sana (6) ḥāṣıl olur sen anı maʿṣīyete ṣarf idersün dilemezüz ki ol işde (7) saña meded ü muḳavvī olavuz her ḳanda gerekse git ki senüñ ḥaḳḳında bizden (8) ḫayr gelmez çün Nāẓırī bu sözi işitdi medhūş u müteḥayyir oldı (9) ve beraʾet-i sāḥetiçün ṣiḳāt u ekābirün ḫaṭṭıyla bir ḳışṣa ḥāṣıl eyledi (10) ve bu sözi daḫī ḳışṣada yazdı ki baña nisbet itdükleri nesne bühtān-ı (11) maḥżdur ve bu bābda imān-ı gılāẓ u şedād eyledi ve eyitdi ki emīr baña inʿām (12) eyledügi nesne ḥıfẓ-ı ferc içün degül belki ġarīb ü żaʿyif olduġum (13) içündür ve ol ḥażrete ilticā itdüġüm içündür ve Ḥaḳḳ Teʿālā Kāfūr ki (14) ve ʿāṣīnüñ rızḳını kesmez maʿa-haẕā ki bu maʿṣiyet benden gelmedi ve geldi ki (15) taḳdīrce tevbe eyledüm bu sözi yazdı ve Kāfūra ʿarż eyledi hic Kāfūr (16) ḳatında maḥall-i ḳabūlde vāḳiʿ olmadı ve bu ḥikāyetde Mışrda meşhūr oldı (17) ve her kimesne aña ṭaʿn u mesāvī iderdi Ebū'l-ḳāsım eydür ittifāḳ şöyle (18) oldı ki Mışrdan Ḥalebe geldüm ve seyfu'd-devvele ḥażretine irişdüm benden ehl-i (19) Mısruñ aḥvālinden ṣordurdı ve ana ḫoş gelürdi ki

ehl-i Mışruñ mesāvīn (20) diyeler biz Nāẓırī ḥikāyetüzden evvele ilā-aḫīre naḳl eyledüm güldi Muhammed Esmarī ki (21) seyfu'd-devvelenüñ nedimi idi Nāẓırīye ṣadāḳati var idi baña eyitdi ol (22) kişi benüm dostumdur ve emīrüñ ḫāṭırı açık ve göñli ḫoşdur anuñ (23) eger ḫayr söyleseñ muḥall ḳabūlde vākiʿ ola ben daḫī saña meded ideyüm

[156-b]

(1) inşāʾallāh ki maḳṣūd ḥāṣıl ola ben Nāẓırī sözüni bir daḫī iʿāde eyledüm (2) seyfu'd-devvele güldi ben eyitdüm emīrüñ ḫāṭır-ı ʿāṭarı bu ḥikāyeti işitdüm ki (3) ferec ḥāṣıl oldı inşāʾallāh baña ve ol bi-çāre miskīne ki faẓīḥat (4) olupdur bir ṣemere ḥāṣıl ola seyfu'd-devvele buyurdı ki senün ḥaḳḳında inʿām u iḥsān eylemeğe istiḥḳāḳı yoḳdur ben eyitdüm (6) emīrüñ iḥsānı ve inʿāmı dāyimā baña irişür ammā ol ġārib u avāre rüsvā (7) ḥaḳḳında inʿām be-ġāyet yerindedür emire ṣevāb u ẕikr ḥāṣıl ola buyurdı ki (8) Mışrda bāzergānlarımuza üç biñ dirhem berāt yazsunlar ki aña vireler ḥāżır (9) olan cemāʿat duʿā vü ṣenā ḳıldılar andan ṣoñra vaṭana gelmege derḫᵕāst eyledüm (10) ve eyitdüm yā eyyühe'l-emīr bu üc biñ aḳçe ki buyurdıñuz ol nisbet itdükleri (11) işüñ muʿāmelelerine ḫarc olur ve vatana gelmege nesne ḳalmaz ve ġarżum bu sözden (12) ol idi ki köle ve insibāṭ ḥāṣıl ola buyurdı ki biş bin aḳçe olsun (13) eyitdüm bu ḳadar meblāġı yol yerağına ḫarc ider ve eve tehi-dest gelür (14) buyurdı ki anuñ ḥaḳḳında sözi uzatdıñuz pervāne virüñ ki gele ve mecmū (15) żıyāʿını ve esbābını vireler ve sarāyını ḫālī eyleyeler envāʿ ferşlerle (16) evvelden daḫī yeg döşeyeler ḥāżırlar ḳamu duʿā vü ṣenā ḳıldılar ve tevḳīʿ yazdılar (17) ve Nāẓırī gönül ḫoşluġuyla vilāyetine ve ḫānmānına geldi ve hali evvelden daḫī (18) ḫoş oldı **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyda budur ki çün ṣāḥib-i vāḳiʿa (19) bir beliyyete vāḳiʿ olsa gerekdür ki ümidini kesmeye şāyed ki ol beliyyete beyʿine sebeb-i (20) saʿādet ola şöyle ki Kāfūr Nāzırīden inʿāmını ve iḥsānını kesdi (21) sebeb-i saʿādet ve mūcib-i niʿmet oldı ve bir fāyda budur ki eger bir kişi (22) bir pādşāhuñ ḳatında

muḳarreb olsa ve bir mühimmī kendü içün yā bir dostıçün (23) ʿarż itmek istese gerekdür ki evḳāt-ı inbisātı ṣaḳlaya tā ki söz müʾeṯṯir ola

[157-a]

(1) şöyle ki Aḥmed Nāẓirī ḥaḳḳında oldı **el-ḥikāyetü's-sābiʿatu** Ḳaṭāmī eydür ki (2) evāyil-i şebābda baʿżı aṣḥābla İsḥaḳ bin İbrāhīm eṭ-Ṭahirī dīvānına (3) varırdum ve ehl-i dīvāndan bir kişi var idi ki künyeti Ebū Ġālib idi (4) ḫoş-ḫuluk ve nīk-sīret idi mülāzemet ideridüm meger baʿżı ehl-i dīvān (5) tezvīr berātler yazmışlar ve ol sebeb ile çoḳ māl almışlar ve İsḥaḳ bin İbrāhīm (6) bu ḥikāyete muṭṭaliʿ olmuş baʿżısınuñ elini kesdi ve baʿżısı ḳaçdı ve Ebū Ġālib (7) daḫı ol ḳaçanlarla idi ve çoḳ müddet vaṭanından āvāre oldı ve andan hīç (8) ḫaber ve eṯer bilinmedi şuña degin ki İsḥaḳ bin İbrāhīm vefāt eyitdi bir (9) Ebū Ġālibi Baġdād şehrinde gördüm ki bir rahvār ü müzeyyen u ārāste ḳatıra (10) binmiş ve fāḫir ḳaftānlar giymiş selām virdüm ve aḥvālinden ṣordum eve gel didi (11) muvāfaḳat eyledüm çün sarāyına irişdüm ekābirüñ ḳanūnı ne ise ḳapucılardan (12) ve ḫıdmetkārlardan her birisi yerlü yerinde gördüm sarāya girdük rāḥat (13) olduġumuzdan ṣoñra aḥvālinden ṣordum eyitdi çün İsḥaḳ bizi ṭaleb (14) eyledi ḳorḳudan Baġdādda gizlendüm çün gizlendügimüñ müddet-i medīd oldı (15) Baġdāddan Mıṣra sefer eyledüm ve kime ki mülāzemet eyledüm ḳabūl eylemedi ve ḫıdmetkārlar (16) müteferriḳ oldılar ve bir ġulām ḳaldı be-ġāyet muḳillü'l-ḥāl ve dervīş oldum (17) bir gün ḳūt içün dermānde ve müteḥayyir oldum ve giydügüm ḳaftānı ġulāma (18) virdüm ki ṣata ve ṭaʿām getüre ġulām gitdi ve ben evde yalñız ḳaldum ve fikrde (19) müteḥayyir oldum ki ġurbet ve yalñızluḳ ve yoḫsulluḳ ile ḥālüm nice ola (20) ve kimden ḳarż alam ve yāḳin oldı ki fikr cünūna müʾeddī ola bu fikrde idüm ki (21) bir delikden bir ṣıçan aġzında bir altun çıḳdı ve ḳodı gitdi bir daḫı getürdi (22) şuña degin ki heştān altun oldı ve bir laḫẓa altun üzerine yuvalandı (23) ve oynadı ve bir altunı aldı ve gitdi ṭuru geldüm ve altunları aldum

[157-b]

(1) andan ġulām geldi ve ṭaʿām getürdi çün ṭaʿām yimekden fāriġ olduḳ ġulāma (2) eyitdüm ki bāzāra var ve bir ḳazma ṣātun al n’eylersüz didi ḥāli şerḥ eyledüm (3) ġulām vardı ve ḳazma getürdi ol yeri ḳazduk bir destī çıḳardı (4) içi ṭopṭolu altun ṣaydum yedi biñ dīnār imiş aldum ve anuñ sebebiyle (5) ḥālüm ḫoş oldı çün İsḥāḳuñ vefātını işitdüm Baġdāda geldüm ol (6) mālla emlāk u esbāb aldum ve şimdiki ḥālde refāhiyyet ü niʿmet içinde (7) ḫoş geçürem ve tevbe eyledüm ki maḫlūḳ ḫıdmetini eylemeyem **faṣl** bu ḥikāyetde (8) fāyda budur ki ʿāḳil gerekdür ki bile ki ṣabruñ ʿāḳibeti maḥmuddur ve çün beliyye (9) nihāyete ve miḥnet ġāyete irişse lābüd ol şiddet niʿmete ve ol teraḥ feraḥa (10) mübeddel ola şöyle ki Ebū Ġālibe faḳr ġālib oldı bir saʿātde faḳrı ġınāya (11) ve miḥneti devlete mübeddel oldı ve arpa ḳadarı nesneye mālik degildür (12) bir saʿātde yedi biñ dīnāra mālik oldı **el-bābu’ş-** (13) **şāliş ʿaşere** bir cemāʿatüñ ḥāli ḥikāyetindedür ki ʿaşḳla giriftār oldılar (14) ve miḥnet ü şiddet çekdiler ve ʿaḳibet murāda irişdiler **el-ḥikāyetü’l-ūlā** (15) ʿAmr bin ed-Duveyrenüñ bir ḳarındaşı var idi ki ammisi ḳızına ʿāşık olmuşdı (16) ḫayālinden özge nesne görmez idi ve visālinden özge nesne fikr itmez idi (17) ve ol ḳızuñ atası ʿaḳd u nikāḥ ḳılmaġa rāżī degüldi ve iẓhārı ʿaşḳından (18) incünürdi ʿāḳibet Ḫālid bin ʿAbdu’llāh el-Ḳusayrīye ʿIrāḳ begi idi (19) ḳarındaşı oġlundan şikāyet eyledi ve eyitdi dāyimā beni incidür ve ḳızumı (20) söyler ve ḫalḳ ortasında ʿıyālüme rüsvāy eyler Ḫālid bin ʿAbdu’llāh bu cināyetle (21) ol ʿāşıḳı maḥbūs eyledi ve bir müddetden ṣoñra bir cemāʿat anuñ yanında şefāʿat (22) eylediler ḥabsden ıṭlāḳ itdi bu şarṭla ki ol ḳızuñ sarāyına varmaya (23) ve adını anmaya birḳaç gün żarūret eyle ḥilm u vaḳārı ʿādet idindi

[158-a]

(1) ve selāmeti melāmet üzerine iḫtiyār ḳıldı ve ayaġını maḥbūs meclisinden (2) götürdi ve elini rindlük etüñden ve dilini maʿşūḳ ẕikrinden fāriġ eyledi (3) bir müddet şöyle geçdi nā-gāh bir gice ʿaşḳuñ ḥarāreti hevā-yı maḥbūbda ziyāde (4) oldı ve ġavġa-yı muḥabbet ṣabr uselāmete tārāc ḳıldı ve başından gecdi (5) ve ayağın maḥbūb sarāyınun yoluna kodı henūz maʿşūḳun ʿāşıḳdan (6) ve muḥibbüñ maḥbūbdan ḫaberi yoġıdı ki maʿşūḳun atası bī-çāre ʿāşıḳı (7) ḳapuda ṭutdı ve bir cemāʿati bu ḥale şāhid eyledi emīr Ḫālid bin (8) ʿAbdu'llāh ḳatına iletdi ve bī-vaḳt evüm ḳapusında buldum deyü daʿvā eyledi (9) ve ol cemāʿat daḫī şehādet ḳıldılar Ḫālid ʿāşıḳ-ı bī-çāreye bī-vaḳt (10) anuñ sarāyı ḳapusında n'eylerdüñ deyü ṣordı ʿāşıḳ maʿşūḳunuñ faẓihatini (11) revā görmedi kendüyi uġrılıġa nisbet ḳıldı Ḫālid elini kesün deyü (12) buyurdı ʿAmr bin Duveyre ki ʿāşıḳun ḳarındaşı idi bu ḥikāyetden çün (13) ḫaberdār oldı Ḫālid bin ʿAbdu'llāha bir rıḳāʿ yazdı ḳardaşınuñ ḥālinden (14) iʿlām eyledi Ḫālid baʿżı ḫıdmetkārlarına buyurdı ki ol kişinüñ aḥvālinden (15) tefaḥḥuṣ u teftīş eylediler bildiler ki ʿaşḳa mübtelā imiş ve uġrıluḳdan müberrā (16) Ḫālid ol ḳızuñ atasını ḥāżır eyledi ve ḳızını nikāḥ-ı şerʿīyle ol kişi içün (17) ṭaleb ḳıldı ḳızuñ atası ne ḳadar imtināʿ eyledi fāyda itmedi aḫīr (18) rāżī oldı ve ol ʿāşıḳ muırāda irişdi **faṣl** bu ḥikāyetde (19) bir fāyda budur ki mehmā-emken maḥbūbuñ perdesini yırtmaḳ revā degüldür ve dostlarun (20) esrārını fāş ḳılmak mürüvvetden ḫāricdür şöyle ki o ʿāşıḳ elinüñ (21) kesilmegine rāżī oldı ve maʿşūḳuñ perdesini yırtmadı ve bir fāyda budur ki (22) miḥnet-zedelere raḥm itmek ve birāderleri murāda irişdürmek ve anlaruñ (23) ḥaḳḳında saʿyi cemil eylemek iḫtilāḳ-ı giryeden ḫasāyil-i ḥamīdendür

[158-b]

(1) Ḫālid ol ʿāşıḳuñ ḥaḳḳında eyledi **el-ḥikāyetü'ş-şāniyetü** Kitāb-ı Ferec Baʿde'ş-şiddenüñ (2) müʾellifi şöyle ḥikāyet eyledi ki Ebū'l-hasan bin Meymūn ki Muttaḳīnüñ ḳızı idi (3) baña ḥikāyet eyledi ve eyitdi ki ibtida-i Ḫalimde ki emirü'l-müʾminīn Muḳtedir Bi'llāh (4) oġlı Muttaḳinüñ ve vālidesinüñ kitābetini baña tefvīż eyledi bir muġanniye (5) cāriyeye ʿāşıḳ oldum şöyle ki mecmūʿ göñlümi anūn sevdāsı ṭutdı (6) ol vaḳt ki taʿlīme giderdi āvāzını işidürdüm ve yüzini görürdüm ve hālümi (7) maʿlūm eylemişdi ve ʿaşḳa giriftār olduġumı bilmişdi ve anuñ cānibinden (8) daḫī meyl vardı el-ḳıṣṣa dellāleri ve miyāncıları vāsıṭa iderdüm (9) efendisi üc bin dīnārdan eksige rāżī olmadı ve ol ḳadar bahāsı (10) olmaġa ḳadrüm var idi kendümle fikr eyledüm ki eger mecmūʿ māluñ alduġumı (11) virirsem ve maḥbūbı ele getürürsem şāyed ki andan ṣoñra nedāmet ḥāṣıl ola (12) ve peşimān olam ve ol bahāya kimesne benden almaya fi'l-ḥāl ʿIrāḳdan görem ki (13) ve āvāzı işitmege ḳāniʿ oldum ve çün benden özge ḫāridārı yoġıdı (14) ol bahādan eksiğe alam deyü ṭamāʿ-ı ḫām sūḫte göñlüme ġālib oldı (15) bir gün ʿazm-ı cezm eyledüm ki ne bahāya olursa alam ve terk-i taṣarruf idem (16) çün ṣabāḥ oldı dellāli çaġırdum ve ol beyʿi tamām eyle didüm dellāl eyitdi ki (17) ẕevāt-ı Muḳtedirden bir kişi geldi şehrde ne ḳadar ki muġanniye cāriye vardur (18) aldı ve Muḳtidere iletdi ol cāriyeyi birḳaç cāriye ile iḫtiyār eyledi (19) çün bu ḫaberi işitdüm ʿālem gözüme ḳarañu oldı bī-hūş u müteḥayyir oldum (20) [……] ve çün müstevli oldı ve nevḥa u zāriye āġāz eyledüm (21) ve ḥālüm şuna irişdi ki bege mufavvaż olan Muttaḳīnüñ ve vālidesinüñ kitābetinden (22) ve mecmūʿ meṣāliḥümden ḳaldum ve mecmūʿ işler mühmill u muʿaṭṭal oldı ve gice vü gündüz (23) ṣaḥrālarda ṭavāf eylerdüm ve yimekden ve içmekden ḳaldum ve ne Muttaḳī sarāyına ve ne kendü

[159-a]

(1) sarāyuma vardum birḳaç günün bunun üzerine geçdi Muttaḳī bir gün benüm ṭalebüme bir ḫıdmetkār (2) viribdi ve muhimmāt ü meṣāliḥinden ṣorardı ve ben çün müstaġraḳ-ı ḥayret idüm (3) didügüni añlamazdum ve ġayr-i muṭābıḳ cevāb virürdüm çün bu ḥāli bende müşāhede (4) eyledi sebeb-i ḥayret ve mūcib-i perişānı benden ṣordı şöyle ki vardı (5) ḳıṣṣayı taḳrīr eyledüm ve aġladum ve iltimās eyledüm ki ol cāriyeyi atasından dilek (6) eyleye yā ṣata yā baġışlaya ben bu sözi emirü'l-müʾminīne ʿarż itmek elümden gelmez (7) didi andan numīd olduġuma melālet ü ḥayret ziyāde oldı bu ḫaber (8) Muttaḳīnüñ anasına irişdi buyurdı ki baña naṣīḥat ideler andan daḫī (9) iltimās eyledüm ki emirü'l-müʾminīne bu bābda söz söyleye ve bir ṭariḳ ide ki (10) maḳṣūduma irişeyüm Muttaḳīnüñ anası baña raḥm eyledi Muḳtedirüñ anasına bu ḥikāyeti (11) naḳl eyledi ve iltimās eyledi ki benümiçün Muḳtedire söyleye Muḳtedirüñ anası cevāb (12) virdi ki ol kişinüñ gönlüne ʿaşḳ müstevlī olubdur bunuñ gibi muḥālāt gönlünden (13) geçmek ʿacib degül ammā bu ʿacibdür ki ḫalifeye bir kişi senüñ ḥaremüñde bir cāriyeye (14) ʿāşıḳ olubdur diyeler bu sözden müteʾellim ü nūmiz̲ oldum erbāb-ı devlet (15) ve nüdemā ve muḳarreblerden hīç kimesne ḳalmadı ki ḥālümi aña ʿarż eylemedüm ve maḳṣūdumuñ (16) ḥuṣūlını andan dilek eylemedüm baʿżısını raḥm iderdi ve baʿżısı tevcīḫ (17) u serzeniş iderdi ve baʿżısı ḳorḳudurdı ve eyüdürdi ki eger ḫalife bu ḥāle (18) vāḳıf olsa bī-şübhe helāküñe emri der ve baʿżısı beni masḫara iderdi (19) aḫirü'l-emr çün Muttaḳī ve vālidesi gördiler ki meṣāliḥ u mühimmleri żāyiʿu (20) mühmell ḳalur manṣıbumı bir kişiye daḫī virmek istediler bu ḫaberi işitdüm (21) kendümi melāmet eyledüm ve eyitdüm evvel kimaḳṣūddur ḥuṣūlı mümkin degül ve eger (22) ʿaz̲l daḫī vāḳiʿ olsa bī-şekk müşādere ideler ve cāh u māl elden gide (23) kendümi teselli eyledüm ve nefsüme ṣabr buyurdum ve ṣabāḥ Muttaḳīnüñ sarāyına vardum

[159-b]

(1) ve mühimmlerine naẓar ḳıldum ve geçmiş ḫulelüñ iḥlāṣına meşġūl oldum çün beni gördiler (2) ḫurrem ü şād oldılar ve eyle gerek ve yād kişi gelüp manṣıbuña girmek istemez didiler (3) geçmiş nesneden ʿöẕr diledüm ve mühimmī kifāyetine geregi gibi meşġūl oldum bunuñ (4) üzerine bir müddet geçdi bir gice şarāb ḫ̆orluġa heves eyledüm iḫvān-ı ṣafā (5) ve yārān-ı ehl-i vefādan birḳaç dostları iḥḍar eyledüm ve ṣoḥbete meşġūl olduḳ (6) ammā mebādā ki ʿaşkuñ ḥarāreti ẓāhir ola ve sevdā başdan başlaya semāʿ ü (7) ġanā ve sāz ü ṭarbdan iḫtirāz eyledüm ve ol gün muḥāvere ü muḥādiṯe ve mulāʿaba (8) ve şaṭranca meşġūl olduḳ ʿişā-yı āḫ̆irden ṣoñra dostlar gitdiler ve ben yalñız (9) ḳaldum ve maḥbūb sevdāsı ve dost ḫ̆ayāli baña müstevlī oldı ve uyḳusuzluḳ (10) ġālib oldı çün giceden bir pāre geçdi nā-gāh bir cemāʿat sarāy ḳapusunı (11) heybetle ḳaḳıdılar ḳapucı kimsün didi emīrü'l-müʾminīnüñ ḫ̆ādimleriyüz emīrü'l-müʾminīnden (12) gelürüz didiler çün emīrü'l-müʾminīn adını işitdüm ḫ̆avfum ziyāde oldı (13) ve eyitdüm meger emīrü'l-müʾminīn ḥikāyeti işidüp baña müteġayyir olubdur beni (14) ṭutmaġa virüpdi ṭuru geldüm ki ḳaçam çün sarāy saḫ̆nına irişdüm ḫ̆ādimleri (15) gördüm ki bir deve üzerine bir maḫ̆fa ve şemʿiler önüñde yanar çün maḫ̆fayı indürdiler (16) ḳarañu gicede bedr ay ṭāliġ oldugı gibi yā buluṭ içinden āfitāb ẓāhir (17) oldugı gibi maḥbūb maḫ̆fadan bir cāriye ile çıḳdı ve ol ḫ̆ādim eyitdi ki (18) emīrü'l-müʾminīn selām ider ve buyurur ki bu kenīzeke melīk olduġını bize didiler (19) saña raḥmet ü şefḳat eyledük ve bu kenīzeki mālıyla ve ḳumāşıyla ve buña taʿalluḳ (20) ne ki var ise bağışladuḳ ve bir nice deve ve ḳatır yükli getürdiler ve gitdiler (21) ben maḥhbūbuñ elini ṭutdum ve ol müretteb meclise getürdüm çün ārāste meclis gördi (22) bensiz şarāb içermişsün ve ṣoḥbet idermişsün ve benden fāriġ olmuşsun didi (23) and içdüm ki tā firḳātüñle mübtelā olmuşum bu giceden özge şarāb ṣoḥbetini eylemedüm

[160-a]

(1) ve ḥālümi firāḳinde taḳrīr eyledüm ve bu saʿādetüñ ḥuṣūluna sebeb ṣordum eyitdi (2) bilgil ki emīrü'l-müʾminīn andan berü ki beni aldı ne gördi ve ne ḳatına çaġırdı (3) ve çün emīrü'l-müʾminīnüñ anası seyyīdesinüñ ḥālinden ḫaberdār oldı beni ḳatına (4) çaġırdı ve Muttaḳi anasından iltimās eyledügüñi ve saña ne cevāb virdügün (5) baña didi ve senüñle benüm ortamuzda olan muḥabbetden ṣordı ṣūret-i ḥāli (6) gizlemedüm didüm ve aġladum ve ḥāżır olan kenīzekleri baña gülüşdiler ve dāyimā seyyīde (7) ve kenīzekler senüñ bābuñda benümle laṭīfe iderlerdi ve bu ḥikāyet ḥaremde meşhūr u (8) maʿrūf oldı bu gice ḫalīfe beni ve mecmūʿ kenīzekleri ve seyyīdeyi çaġırdı (9) ve baña buyurdı ki sāz çalam ve semāʿ eyleyem birḳaç nevbet semāʿ eyledüm baña eyitdi ki (10) eger filān ṣavtı bilürsüñ ki di ve ol ṣavt ol neydi ki dāyimā sen benden (11) dīlek eylerdüñ ve çaldırırduñ çün ḫālife ol ṣūreti didi seni andum gözümden (12) yaş revān oldı kendüme mālik olamadum ve zār u zār aġladum Muḳtedir çün (13) aġladuġumı ve ıżṭırābumı gördi ol ḥāle inkār eyledi ve sebebini ṣordı (14) ḳorḳmadum ve cevāb virmekde müteḥayyir oldum ve seyyīdeye baḳdum seyyīde güldi (15) ve ḥāżır olan kenīzekler daḫı güldiler çün Muḳtedir seyyīdenüñ güldügüñ gördi (16) beni ḳodı ve seyyīde müteveccih oldı ve eyitdi senüñ güldügüñ ve anuñ aġladuġınuñ (17) sebebi nedür Muḳtedire cānına başına and virdi ki eger ṣūret-i (18) ḥāle vāḳıf olsa hīç kimesneyi incitmeye Muḳtedir ḳabūl eyledi seyyīde (19) ḥikāyeti min evvelihā ilā āḫīrihā naḳl eyledi çün ḥikāyet tamām oldı (20) Muḳtedir baña eyitdi şöyle midür ki didiler ve aġladuġuñ İbni Meymūn içün midür (21) epsem oldum hic cevāb virmedüm Muḳtedir eyitdi eger rāst dirsen (22) seni aña baġışladum ve ikiñüzi murāda irişdürdüm girü aġladı ve rāstdur (23) didüm ve ṣūret-i ḥāli emīrü'l-müʾminīnüñ şerīf-i semʿine irişdügi gibidür didüm

[160-b]

(1) çün ben bu sözi söyledüm Muḳtedir ana seyyīdeye müteveccih oldı ve eyitdi (2) eger bir kenīzeki bir ḫıdmetkārımuza baġışlasaḳ çoḳ degül seyyīde buyurdı ki (3) bārhā dilerdüm ki ḫalīfeden bunı derḫ͟āst eyleyem bu luṭfa ve bu kereme (4) taḥrīṣ u terġīb idem ammā ḫalīfe bu luṭfı bī-vāsıṭa-ı şefāʿat eyledügi (5) şeref-i devlete ve ʿuluvv-i himmete lāyıḳdur andan ṣoñra ḫalīfe bir ḫādime buyurdı ki (6) bu kenīzeki cemīʿ mālıyla İbni Meymūn sarāyına ilet ve benden selām vir ve eyit ki (7) bu kenīzeki bile ne varısa aña baġışladuḳ ve aña teslīm eyle çün ḫalīfe (8) bu sözi didi ṭuru geldüm ve ḫıdmet itdüm ve ḥāżır olan kenīzekler feryād (9) eylediler ki murāduña irişdüñ ve nem varısa cemʿ eyledüm ve geldüm İbni Meymūn eydür (10) ol gice ṣubḥa degin neşāṭ u ʿişretle geçirdüm ve andan ṣoñra seyyīdenüñ iḥsānına (11) ḳavl eyledüm ve ṣilāḥ u taḳvīye meşġūl oldum ve baḳiyyeʾ-i ʿömri duʿā ü ṯenā (12) ve ibādete dürişdüm müddet-i medīde ṣoñra hādimü'l-leẕẕāt ḥadīṯini (13) mükerrer eyledi *ve eyyi naʿim lā-yükedderü'd-dehr* **faṣl** bu ḥikāyetde bir fāyide (14) budur ki çün bir kişiye vāḳıʿa vāḳiʿ olsa ve ḥādiṯeye düşse ve ol ḥādiṯe (15) mālla mündefʿ olsa ʿāḳil gerekdür ki māl beẕl itmekde taḳṣīrluḳ cāyiz görmeye ki (16) ḫāsenat ü danāʾnuñ ʿāḳibeti vaḫīmdür şöyle ki İbni Meymūna oldı eger (17) evvel emrden ol cāriyeyi almış olsa āḫīrde bu zaḥmeti çekmezdi ve bir fāyide (18) budur ki ʿāḳil gerekdür ki her gāh ki bir pādşāh veyā bir ulu kişi aña bir nesne (19) ṣorsa her-çend ki ol nesneyi dimekde ḫavf olsa rāstın ve ṭoġrısın (20) dimek gerekdür ki ol ṣıdḳ bereketinden maḳṣūd ḥāṣıl ola mühlikden ḫalāṣ (21) bula şöyle ki ol cāriye eyledi çün ḫalīfe ḳatında ṣūret-i ḥāli rāst (22) söyledi lā-cerem murāda irişdi ve bir fāyide budur ki her gāh ki pādşāh (23) yā bir ulu ḫıdmetkārınuñ bir işine muṭṭaliʿ olsa mürüvvetine lāyıḳ budur ki

[161-a]

(1) ol ḫıdmetkārı maḳṣūdına irişdüre şöyle ki Muḳtedir eyledi (2) **el-ḥikāyetü'ş-şālişetu** nāḳilān-ı aḫbār ve rāviyān-ı aṣār şöyle ḥikāyet (3) eylediler ki Baġdād şehrinde ḫānedān-ı ḳadīmden bir yigit vardı ki ṣāḥib-i māl ve (4) niʿmet idi ve atasından daḫı māl-i bisyār ve niʿmet-i bī-şümār mirāṯ aldı idi (5) māʿa-hāẕā ol ḫ̆āceluġla bir muġanniye cāriyeye ḳul olmışdı ve ol ḥāl cāriyenüñ (6) melāḥatde rubʿ-ı meskūnde naẓīri yoġıdı ḥasretinden serv-i çemen aña beñzeyem (7) deyü temāyül iderdi ve ol sāʿadeti bulamazdı ve ḫadd-i reşküñden gül (8) ol ḥüsnle bergini yele virirdi ve ʿāḳibet ḫacāletden öñünde ṭopraġa (9) düşerdi āfitāb ḫaṭṭ-ı istivāya irişdükde anuñla müsāvāt fikrini eylese (10) fi'l-ḥāl zevālle mübtelā olurdı mişk ġayretden gül-ābdan ḳoḫu ʿāriyet (11) alurdı ve ʿāḳibet ḳoḫusı ḳatında şerm-sār olurdı ṣaçı māʿa-hāẕā ki (12) ḳaddiyle uzunluḳda berāber idi ʿāşıḳlar gibi şikeste ve sergerdān hemīşe (13) ayaġına düşerdi zülfi egerçi perişāndı ammā her ḥālḳasında nice göñül (14) müctemiʿ idi alnı ḫüsrev-i seyyārekānla daʿvā-yı şāhī idüp ġālib olup (15) ḥüsn-i taḫtında cülūs ḳılmışdı ḳaşı yāyını ḳurup ġamze oḳıyla ʿāşıḳlar (16) cānını nişāne idüp ḫaṭā itmezdi aġzı egerçi şekerkāniydi ammā ḫarvārla (17) ṭuzı var idi ki cihāna anuñla şer ü şerber aġırdı **el-ḳıṣṣa** ol yigit (18) bu cāriyenüñ ki baʿżı evṣāfını işitdi ʿaşḳına giriftār olmışdı (19) ve ol zühre-ṣıfat āfitāb ruḫ māh cemāl daḫı cān u göñül ile ol yigide ki (20) ʿaṭār-ı rūzgār idi müşteri oldı ʿāḳibet ol yigit ol cāriyeyi (21) ṣatun aldı ve ortalarında muḳārene vü ictimāʿ oldı ve bī-nuḥūst (22) zeḥl-i firāḳ ve meşaḳḳat-i mirriḫ ṣohbete meşġūl oldı ve ṣaʿnat-i mūsiḳīde (23) ḳanda bir māhir ve sāz şīvesinde ḳanda bir kāmil kişi var idi ol ḫ̆āce

[161-b]

(1) māl ḫarc iderdi ve buña taʿlīm itdürürdi tā ki ol kenīzek ol ṣanʿatda (2) māhir ü ḥāẕıḳ oldı ve bir sehl müddetde ol ḥırfetüñ ehlinden fāyiḳ oldı (3) ve rūzgār

ṣoḥbetinde ḫoş geçdi ḥāli şuña irişdi ki mecmūʿcevāhir ü (4) lāʿli ḫarc eyitdi ve eli ṣadef gibi ḫālī ḳaldı ve iḥtiyāc u faḳr bir ḥadde yetdi ki (5) ḳūt-i yevme mālik olmadı ve libās yerinde palās giydi dostlarla bāb-ı (6) maʿişetde meşveret eyledi ḳamu eyitdiler ki çün ikiñüz ʿilm-i ġanāda ve ṣanʿat-ı (7) mūsiḳīde mahāretüñüz vardur maṣlaḥat oldur ki ḥālḳla iḫtilāṭ idesüz ki (8) hem ṣoḥbet ve hem ve çi maʿāş ḥāṣıl ola ol yigit eyitdi ki bu işden (9) baña elem yegrekdür bir müddet bī-nevāluḳda zindigānī eyledi ʿaḳībet kenīzek (10) eyitdi maṣlaḥat oldur ki her-çend ki bu cānla saña ḫarīdārem beni ṣatasun ki (11) müşteri saʿādetinden rāḥat olam ve sen faḳr züḥaliñün nuḥūsetinden (12) ḫalāṣ bulasun ve bahāmı sermāye idinesün ve ticārete meşġūl olasun (13) aḫirü'l-emr müfāraḳatı iḫtiyār eylediler çün ṣabāḥ oldı ol ḫᵛāce (14) kenīzeki aldı ve bāzāra vardı dellāl eline virdi bir yigit Benī Haşīmden (15) Baṣrada sākin idi ve ṣāḥib-i cāh u māldı ve ol ṭarafuñ (16) mürüvvetinden idi ve leṭāfet ü ẓarāfetde ḥaẓẓ-ı vāfiri ve naṣīb-i kāmili (17) var idi Baṣradan teferrüce Baġdāda gelmiş idi ve ekṣer evḳātı lehv ü (18) ṭarab ve ʿıyşe maṣrūfdu ol bāzārda ḥāżır bulındı ve naẓarı (19) ol kenīzeke düşdi beş yüz dīnāre ol cāriyeyi aldı hemīn ki (20) iki ṭarafdan icāb u ḳabūl oldı ve ṣemen ü müṣemmen teslīm olındı ol (21) ʿāşık-ı miskīn pīşmān ve ol bāzārdan bīzār oldı ve aġlamaḳ (22) ve feryād eyledi ve ol beyʿüñ ikālesine ne ḳadar ki derḫᵛāst eyledi (23) ḥāceti revā olmadı nāçār altunuñ kīsesin yeñine ḳodı ve melāletle

[162-a]

(1) yola girdi ve ḥayretden ne eyledügüni ve ḳanda varduġını bilmezdi zīrā bilürdi ki (2) sarāy maḥbūbsuz miḥnet ü vahşet evidür belki ḥaḳiḳatde dārü'l-ḥazendür (3) bir mescide girdi ve oturdı ve bir laḥẓa maṣlaḥatınuñ tedbīrini fikr eyledi (4) ġāyet melāletden uyḳu ġalebe eyledi ve altun kīsesini başı altına (5) aldı henūz tamām yatmamışdı ki bir şaḫṣ geldi ve başı altından ol (6) kīseyi aldı ve yola girdi diledi ki ardınca vara hemīn ki yerinden (7) ṣıçradı başı aşaġa düşdi ṭuru geldi gördi ki ayaġı

bir iple (8) ḳazuġa bağlanmış ayaġından ipi çözünce ol kişi ḳaçdı hic andan (9) eṣer bulmadı zār u efġān eyledi ve eyitdi kimesneye muḥtāc olmayam deyü (10) maḥbūbdan geçdüm ve āḫīr māldan daḫı çıḳdum ve bu dirlükden ölüm yegdür (11) el-ḳıṣṣa kendü ile fikr eyledi ki bu ḥarāret Dicle ṣuyından özge nesne ile (12) münṭafī olmaz kendümi ṣuya bıraġam ve bu oddan ḳurtulayum ölümüne (13) rāżī oldı ve maḥabbet odundan ḥaksār olup yel gibi tīz kendüyi (14) ṣuya bıraḳdı Dicle kenārında oturanlar ṣandılar ki ayaġı ṭayındı (15) düşdi birḳaç kişi girdiler ve taʿcīlle girü çıḳardılar ve ḥaḳīḳat-ı ḥāli (16) andan ṣordılar ṣūret-i ḥāli naḳīr u ḳıṭmīr taḳrīr eyledi ol cemāʿat (17) anı tesellī eylediler ve ṣabr buyurdılar ve eyitdiler ki maḥbūb elden gitdi (18) ve māl pāymāl oldı eger kendü helākine daḫı iḳdām eyleseñ aḫiretde (19) muʿaẕẕab olasın pes evlā oldur ki ṣabrı sermāye ve ḫilmi vü vaḳārı (20) pīşe idinesün çün ḫᵕāce-i miskīn ol cemāʿatden bu sözi işitdi (21) tesellī vü ārām göñlünde ḥāṣıl oldı ve ḳadīm dostlarınuñ biri ḳatına (22) vardı ve ḥālini aña şerḥ eyledi ol civānmerd elli aḳçe virdi ve eyitdi (23) maṣlaḥat oldur ki Baġdāddan bir ṭarafa gidesün ve bu muḥaḳḳari ḫarcuñ

[162-b]

(1) ṣarf idesün ve çün sen kitābdan ve ʿilm-i edebden ḥaẓẓ-ı vāfirüñ vardur (2) bu vezīrüñ ḫıdmetine varasun ve defterini ve ʿamelini bildüresün ve faḳr-u (3) fāḳadan ḫalāṣ bulasun ḫᵕāceye bu naṣīḥat ḫoş geldi cān u göñül ile (4) ḳabūl ḳıldı ve vāsıṭa ʿazm-ı cezm ḳıldı zīrā ol ṭarafda baʿżı aḳāribi (5) ve dostları var idi ol elli akçeyi aldı ve Dicle kenārına geldi (6) ve bir büyük keştī gördi Dicle kenārında baġlu ve ḥamāllar ol keştīye ḳumaş (7) ṭaşırlar mellāḥlar eyitdi ki vāṣıṭa giderem ve ücreti ne ise virürem (8) eger bu maḳṣūduñ ḫuṣūlına vāṣıṭa olsa gör fayide-i dünyevī ve uḫrevī (9) ḥāṣıl ola mellāḥlar eyitdiler ki bu keştī Başradan bir ulu kişinüñdür (10) mellāḥlardan özge girmege ruḫṣat virmez ammā eger mellāḥlar ṣūretine girseñ (11) seni maḳṣūdına irişdürevüz ve sehl ücrete ḳāniʿ olavuz ḫᵕāce-i (12) miskīn eydür ol

Dicle ṣuyunda ġarḳ olmaġa rāżī idüm şimdiki ḥālde (13) mellāḥluḳ aña göre ulu manṣıb ve ʿālī mertebedür pes rāzum āşikāre olmasun (14) deyü kendümi mellāḥlar ṣūretine ḳodum ve miḥnet sāḥiline irişmek tamaʿına (15) keştīye girdüm bir laḥẓa olmadı gördüm ki maḥbūb ḫaramān ḫaramān iki (16) cāriye ile keştīye grimege gelür ve melālet eṣeri çehresinde ẓāhir dil-dāruñ (17) dīdārını görmekle derdüm azaldı ve vuṣūluyla viṣālüm ve ṭamaʿum çoġaldı (18) ve bildüm ki ol keştī maḥbūbumı alan Hāşimīnüñdür kendüm ile muḳarrer eyledüm ki (19) Baṣraya degin olaruñla muvāfaḳat idem ve maḥbūbla efendisi ḳatında ḫˇāce-i ʿāşıḳluḳ (20) mertebesinde muvāfaḳat idem tā semāʿ-ı cān fezāsın istimāʿ itmekle rāḥat (21) bulam ve ḫˇāce ḥāli bilmekle baña raḥmet ü şefḳat eyleye ve ardınca ḫˇāce Hāşimī (22) birḳaç atlu ile geldiler ve atdan indiler ve ittifāḳla keştīye girdiler (23) ve keştī revān oldı ḳūşluġa degin gitdiler andan keştīyi sāḥile çekdiler

[163-a]

(1) ve ṭaʿām yimege meşġūl oldılar çün fāriġ oldılar ḫˇāce cāriyeye eyitdi (2) nice nice melūl olasun ve yimekden ve içmekden kesilesün ve bizi şikeste-ḫāṭır (3) eyleyesün bu vāḳıʿa evvel saña vāḳiʿ olmadı ve bu ḫādiṣe saña maḥṣūṣ (4) degül senden önden çoḳ kenīzekler ṣatulupdur hīç kimesne senüñ gibi iştiyāḳden (5) ḫasta olmadı ve seni māl-ı fāniyeye ṣatan kişinüñ firāḳine ne bunca melūl (6) olmaḳ gerek çün sözi işitdüm bildüm ki ol daḫı maḥabbetde benümle müṣāvidür (7) sevdā ziyāde oldı ve viṣāline ṭamaʿum artdı andan ṣoñra keştīnüñ bir ṭarafına (8) perde aṣdılar ve ol yigitleri içerü çaġırdılar ben ṣordum ki ol yigitler (9) ne kişilerdür ḫˇācenüñ ḳarındaşlarıdur didiler çün perde içinde cemʿ (10) oldılar telaṭṭuf u temellüḳ ile ol kenīzeki rāżī eylediler ki bir baṭnı eline aldı (11) ve düzdi ve nevāḫat eyledi çün sürūde āġāz eyledi gözlerinden yaş (12) revān oldı ve çün terāne-i perde devāda ḳıldı göñül perdeden çıḳdı (13) ve aġlamakdan ṣavt aġzında maḥbūs oldı ve ol ṭāyifenüñ ʿayşi münaġġas (14) ve ʿişretleri bāṭıl oldı ve ben ölü gibi düşdüm mellāḥlar bu

ḥālümi ṣaraʿ (15) yeline ḥaml eylediler ve bilmediler ki ʿaşḳ odudur yüzüme ṣu ṣaçdılar ve ḳulaġumda (16) bañladılar bir sāʿatden ṣoñra ifāḳat buldum ol cemāʿat rıfḳ u luṭfla (17) perde-i ʿuşşāḳda bir terāne daḫı dilek eylediler ol dil-ber sāzını eline aldı (18) ve ʿuşşāḳ perdesini āġāz ḳıldı bu eṣnāda bī-iḫtiyār bir ah eyledi ve bī-irāde (19) bir naʿra urdı ve yāḳin oldı ki helāk ola ve kendüden bī-ḫaber olup düşdi (20) ve ben her-çend ki ṣabr itmek istedüm ki rāzum āşikāre olmaya ʿāḳibet ṭāḳatum (21) ṭāk oldı ve maṣrūʿ gibi bī-ḫod olup düşdüm ve mellāḥlar beni (22) ḳoduklarına birbirine melāmet eylediler ki bu dīvāneyi ne içün ḳoduñuz didiler (23) ve beni gemīden çıḳarmaġa ittifak eylediler çün kendüme geldüm taẓarruʿ u temellüḳ eyledüm

[163-b] [31]

[164-a]

[164-b]

(1) ve mellāḥlar çün ṣuʿūdumdan bī-ḫaber idiler ṭālīʿmüñ sıtaresin hubūṭa (2) bıraḳdılar ve işüm uc-ı iḳbāl-i devletden ḥaḍīḍ-i edbār-ı miḥnete irişdi (3) ve tā güneşüñ ḥarāreti bende eṣer itmeyince uyḫudan uyanmadum çün uyandum (4) baḫtumı uyur buldum iki gözümden Dicle revān olup kenār-ı şaṭṭa geldüm (5) gördüm ki gitmişler ve ben ol ḫˇāce-i Hāşimīnüñ adını ve ḳabīlesini (6) ṣormamışdum ve bilmezdüm balıḳ gibi ol ḫışkde helākümi muʿāyene eyledüm (7) ve ġuṣṣadan yāḳin idi ki delü olam **el-ḳıṣṣa** ol ʿayş u ʿişret güyā ki (8) düş idi nā-gāh ıraḳdan bir keştī peydā oldı kendümi anlara iʿlām (9) eyledüm çün beni gördiler keştīyi kenāra getürdiler ve ḥālüme tereḥḥüm idüp (10) beni keştīye ḳodılar çün Baṣraya irişdüm müteḥayyir u ġamnāk bir kārvān (11) sarāyda nüzūl eyledüm ve

[31] Çalıştığımız metinde 163-b ve 164-a sayfası eksik olduğu için boş bırakılmıştır.

vech-i maʿāşumı ne yerden olduġuna müteḥayyir ḳaldum (12) ehl-i Baġdāddan bir kişi gördüm ki anuñla sābıḳam var idi ve maʿrifet-i ḳadīmi (13) ḥāṣıl idi diledüm ki ḥālümi ana ʿarż idem nefsüm bu zelīllige rāżī olmadı (14) muḳayyed olmadum ve bir baḳḳāl dükkānında oturdum ve devāt u ḳalem diledüm (15) ve birḳaç saṭır kitābet eyledüm baḳḳāl ḥüsn-i ḫaṭṭuma ve ḳubḥ-ı ḥālüme naẓar eyledi (16) ḳandansun ve bu şehre ḳaçan geldüñ didi ṣūret-i ḥāli şöyle ki var idi (17) taḳrīr eyledüm baḳḳal eyitdi eger ḳanāʿat idesün ki dükkānımuñ daḫlın ve ḫarcın (18) defter idesün yimekden giymekden özge günde buçuḳ aḳçe vireyüm çün (19) bu sözi işitdüm eyitdüm el-ḥamdüli'llāh ki rızḳdan bir ḳapu açdı ve suʾāl (20) ẕilletinden ḫalāṣ eyledi rāżī oldum ve emānetle daḫlini ve ḫarcını (21) żabt eyledüm şöyle ki sehl müddetde kitābetimüñ eṣeri ẓāhir oldı andan ṣoñra (22) vaẓīfemi bir aḳçe eyledi ve gün-be-gün iʿtiḳādı benüm ḥaḳḳumda ziyāde olurdı (23) tā şuña irişdi ki ḳızını baña ʿarż eyledi ve nikāḥ-ı şerʿiyle baña virdi

[165-a]

(1) her gün benüm ḥaḳḳumda şefḳati ve iḥsānı ziyāde olurdı illā ben dāyimā (2) gülmekden ve oynamaḳdan perhīz iderdüm ve ṣoḥbetinden yaslu kişi gibi ictināb (3) iderdüm bu ḥāl üzerine iki yıl müddeti geçdi ki ol ʿavrat ile dīrlük (4) iderdüm ve ḥālümi bundan mestūr ḳılurdum iki yıldan ṣoñra bir gördüm ki (5) ḫalḳ kerve kerve çoḳ çoḳ sefere gider gibi yeraġ idüp giderler (6) ṣordum ki bu ṭāyife ne yere giderler eyitdiler ki bu gün ʿıyd-ı naṣārīdür (7) ve bu gün ʿAble adlu bir yere cemʿ olurlar ve ʿişret ü neşāṭ iderler (8) ve Baṣrada resm şöyledür ki ẓarīfler ve ḫarīfler añlaruñ teferrücüne giderler (9) muʿāşeret itmekde müşāreket iderler ol sözi işitmekden ḳayġum (10) azaldı ve göñlüm teferrüce meyl eyledi ve kendüme eyitdüm laṭīf ṭabʿ yārenleri (11) ve ehl-i dil dostları bugünki günde ṭaleb itmek gerek ben daḫı varayum (12) şāyed ki Hāşimīden ve aṣḥābından eṣer görem yā bir ḫaber alam buyurdum ṭaʿām (13) u şarāb müheyyā eylediler ve bir keştī ücrete aldum ve bir ġulāmla

keştīde (14) oturduḳ ve ʿAbleye vardum ol gün anda oldum çün ḫalḳ teferrücden (15) döndi ben daḫı keştīye bindüm ittifāḳ ol ol keştī ki Hāşimīnin idi (16) gördüm çün teʾemmül eyledüm Hāşimī ve aṣḥābı birḳaç muṭribe cāriyeyle oturmuşlar (17) çün anları gördüm ʿanān-ı iḫtiyār elden gitdi ve ġāyet feraḥdan feryād (18) eyledüm anlar daḫı çün beni gördiler tekbīr āvāzını ʿayyuḳa irişdürdiler (19) ve behcet ü sürūr iẓhār eylediler çün iki keştī birbirinüñ yanına geldi (20) beni kendü keştīlerine aldılar muʿānaḳa vü muṣāfaḥadan ṣoñra ḳıṣṣa-ı ġuṣṣamdan (21) ṣordılar naḳīr ü ḳıṭmīr şerḥ eyledüm anlar eyitdi ol gün ki maʿḳal (22) ırmaġında senden ayrılduḳ çoḳ ṭaleb idüp senden nūmīẕ olduġumuzdan ṣoñra (23) ḥāṣā ṣuya ġark oldı deyü gümān eyledük ʿayşümüz münaḳḳaṣ oldı ve giryān

[165-b]

(1) ve ġamnāk olduḳ ve kenīzek nevhā ve zārīye āġāz eyledi ve yüzini ve ḳaftanını (2) yırtdı ve ṣaçını kesdi bu ḥālle çün Baṣraya irişdük murāduñ nedür ki (3) ḥāṣıl idevüz didügüne ben senüñ ḫᵕācenle vaʿde eylemişdük ki saña ḫıdmet (4) buyurmayavuz yā işin senüñ elḫān ü ġınā gele temettuʿ eylemevüz ve mürüvvet (5) meẕhebinde vaʿdeye ḫilāf eylemek cāyiz degül kenīzek eyitdi ki iş ḥaddinden (6) geçdi ki benden semāʿ u ġanā ve ṭarab ü ʿişret gele bu güşmāli ki ben gördüm (7) ḳaçan rebāb çalam ve çün ʿāfiyet perdesi yırtıldı perdede ḳaçan nesne (8) diyebilem maḥbūb ṣuda ġark olmuş ve ben şarāb içem ġāyet bī-edebī ola (9) ve dost olam girdābına düşmüş ve ben dirī neşāṭ ü ʿişretle nihāyet (10) bī-vefāyī olam benümçün günüm gibi ḳara ḳaftān ve göñlüm gibi ṭar eve ve ḳuvvetüm (11) sāḳıṭ olmayacaḳ ḳaderi ḳūt tertīb buyuruñ bāḳī ʿömrümi bu muṣībet (12) içinde ʿibādetle geçürem ne didiyse yerine geldi ve şimdiki ḥālde senüñ (13) vefānda şöyle oturmuşdur ve ṭarab u ʿişretden geçmişdür beni ḳatına (14) iletdiler çün beni gördi naʿra urup bī-ḥūş oldı bir sāʿatden ṣoñra (15) çün kendüye geldi elümi öpdi andan ṣoñra ḫᵕāce-i Hāşimī eyitdi (16) şimden girü siz bilürsüz ki biz ortadan çıkduḳ elini öpdüm ve eyitdüm

(17) nice ki beni ḳayġudan āzād eyledüñ anı daḫı ḳayıduñdan āzād eyle şöyle ki (18) vaʿde eylemişsüz Hāşimī buyurdı ki bir cemāʿat çaġırdılar ve yanlarında ol (19) kenīzeki āzād eyledi ve aḳd-i şerʿī ile baña nikāḥ ḳıldı ve bir sarāyı tamām ferş ile (20) ve aña tābiʿ ne gerekse bize temlīk eyledi ve beş yüz dīnār naḳd naḳd eyledüm ve baḳḳal (21) ḳızını luṭıfla ḥālḳa rāżī eyledüm ve andan ṣoñra ġamı ʿıyş-ı kāmil ve neşāṭ-i tamāmla (22) geçirdük ve Hāşimī ṣıḥḥatinde her gün işüm teraḳḳīde oldı ve çoḳ niʿmet ḥāṣıl geldi (23) şöyle ki evvelinden daḫı yeg **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki ʿāḳil gerekdür ki

[166-a]

(1) keṣret-i māla aldanmaya ve sürūr ne ḳadar ki müyesser olursa ve neşāṭ ne ḳadar el virirse (2) inbisāṭı ḥaddinden geçürmeye ve ʿaḳār içmekle ʿaḳārını yıḳmaya ve rāḥata meşġūl olmaġıla (3) terk-i felāḥ u ṣalāḥ itmeye ve iblīs-i semnihüñ telbīsine maġrur olmaya ve yaḳīn bile ki (4) ḥamr sermāye-i ṭuġyān ve dünyāda ve aḫiretde ziyāndur her kim ki müseddes ḥücrede murabbaʿ (5) oturup müṣelleṣ içmege meşġūl olsa müṣemmen ḳuṣūruñ ḥūrīsini teferrüc eylemekden (6) maḥrūm olur şöyle ki ʿāşıḳ-ı miskīn evvelde eger idmān-ı şarāb sebebiyle (7) mālını żāyiʿ eylemeseydi maʿşūḳını ṣatmaġa muhtac olmazdı ve āḫīrde (8) esriklük ve süstī ġālib olmasaydı maḥbūbuñ dīẕārından ve maʿşūḳuñ (9) ṣoḥbetinden maḥrūm olmazdı **el-ḥikāyetü'r-rābiʿatu** Reyyāsī ḥikāyet eyledi ki (10) ehl-i Baṣradan bir kişi vardur ki keṣret mālla ehl-i Baṣradan mümtāz idi ve ḫadem (11) ü ḥaşmetle ḥālḳdan bī-niyāz idi bir nāresīde kenīzek ki ḥüsnde kemāle irişmişdi (12) aldı andan ṣoñra ol kenīzeki ʿilm ü edeb ögrenmege müʾeddībe virdi ve her gün (13) ḫᵕācenüñ ʿāşḳı ziyāde olurdı bir ḥadde irişdi ki kesb ü kārdan (14) ḳaldı ve vechi maʿīşet tedbīrine ḫālel irişdi ve mālında noḳṣān-ı kāmil ẓāhir (15) oldı ve faḳr u fāḳa müstevlī oldı ve iḫtiyāc nihāyete irdi ve ḥāl şuña (16) irdi ki ḳūt-i yevminden ʿāciz u nūmīẓ oldı ve ekṣer evḳātını açluġıla (17) geçürürdi ve ekṣer aḫval yalıncaḳluġıla olurdı kenīzek ol ḥālinden mużṭarib (18)

oldı ve ḫᵛācenüñ ʿaczine riḳḳat eyledi ve eyitdi egerçi meclis-i ʿişretüñ zehre sem (19) ve cānla saña müşterī ammā maṣlaḥat budur ki beni ṣatasun ve idbārı züḥalüñ (20) teʾs̱īrinden iḳbāle iresün zīrā ki baña ay gibi kemālden ṣoñra noḳṣān odur (21) ve faḳr u ġanā güneşüñ taḥte'ş-şuʿā'ında ʿuṭārid gibi bī-nevāluḳ odundan muḥteriḳ (22) oldum ḫᵛācenüñ her-çend sermāyesi yoġıdı ammā dimāġında sevdā çoġıdı (23) çün żarūret ḥadden geçdi kenīzeki ṣatmaġa göñül ruḫṣat virdi

[166-b][32]

(1) bāzāra götürdi ve ḫarīdāra ʿarż eyledi ʿÖmer bin ʿAbdu'llāh bin Muʿammerü'l-Temī ol (2) vaḳt Baṣranuñ emīri idi ṣāḥib-i cemāl kenīzek isterdi ol cāriyeyi (3) aña ʿarż eylediler cemāl ü kemāline ʿāşıḳ ve zülf ü ḥāline müştāḳ ve cān u mālla (4) ḫarīdar oldı ve fi'l-ḥāl otuz biñ aḳçeye bāzār itdiler ve bāyiʿ semenini ḳabūl (5) eyledi ve ol zühre cebīni vü māh-i felek ḥüsn ü āfitāb ruḫ bi'ż-żarūri (6) teslīm ḳıldı çün ….. …… zeḥl-i mirriḫ ḳalınca ol……. (7) ……. mübeddel ḳıldı ve pişmānluḳ odı her birinüñ göñlünde yandı ve nedāmet (8) ṭopraġa……. ṭolu yere eyledi ġāyet ḥasretinden içlerinden ṣu ve yel çıḳdı (9) ve gözlerinden ıssı ṣu aḳdı ve bu sırra İbni Muʿammer vāḳıf oldı eyitdi (10) diledüm ki ʿāşıḳla maʿşūḳ ortasında hicrāna sebeb olam kenīzeküñ (11) elini aldı ve efendisine teslīm eyledi ve bahāsını daḫı bağışladum didi (12) ḫᵛāce-i miskīn kenīzek cemāliyle şādān ve İbni Muʿammer mālıyla ḫandān oldı (13) ve andan ṣoñra ferāġat ü ʿayşle rūzgār geçürdi **faṣl** bu ḥikāyetde (14) fāyide budur ki her kim ki bir miḥnetzedenüñ ḥāline muṭṭaliʿ olsa ve anuñ miḥnetini (15) gidermek elinden gelür olsa ve ol ḥāli ġanimet görmese ve fırṣatı fevt (16) eylese ʿaḳlān ve erbāb-ı mürüvvet anuñ danāʾatine ve ḫasāsetine ḥükmi dirler (17) ve ʿaceb olmaya ki ol taḳṣīr niʿmetüñ zevāline ve ḫaşmetüñ

[32] 166-b ve 167-a sayfalarının ilk on satırları çok silik olduğundan çeviriyazıya düzgün bir şekilde aktarılamadı. Bu sayfalara ait silik kısımlarda yalnızca okunabilen ifadelere yer verilmiştir.

noḳṣānına sebeb olmaya (18) ve ol ġanīmete iḳdām itmeyesiz devlet ve devām-ı ʿizzetine mūcib ola nice ki (19) İbni Muʿammer ol iki bī-çāre ʿāşıḳ ḥaḳkında eyledi **el-ḥikāyetü'l-ḫāmisetu** (20) İsḥāḳ bin İbrāhīm el-Muṣlī ki Hārūnu'r-reşīdüñ nüdemāsından ve ḥavāṣ-ı (21) ḥażretden idi şöyle ḥikāyet eyledi ki Hārūnu'r-reşīd ḥacc seferinden (22) Baṣra şehrine geldi ve Caʿfer bin Yahyā el-Bermekī ki faźl ü kerem ile maʿrūf (23) meşhūrdur ve bunca yıldan ṣoñra ḫalḳ dilinde ḫayr ile meẕkūrdur ve Hārūn ile idi

[167-a]

(1) bir gün Caʿfer baña eyitdi yā Ebā Muḥammed bugün baña bir muġanniye cāriyenüñ ṣanʿatını (2) didiler ve beni diẕdārını görmezin ṣor ile (3) eylediler ki … ol kenīzeki sarāydan özge yer ve ḥaremden …… rāżī (4) ve sarāydan ṭaşra çıḳmaġa ruḫsat virmeyüp …… (5) sevdāsı dimaġumda mütemekkin olupdur fī'l-cümle ʿazmi buña ki muṣammim eylemişem ki (6) tüccār ve ehl-i bāzār libāsına girem şöyle ki kimesne beni bilmeye ve eger ol kenīzek (7) didārınuñ……
(8)…….. (9) baña muvāfaḳat idesün ve bu ḥareketde müsāʿdet ḳılasun semʿan ve ṭāʿaten (10) muṭīʿ ve fermānum çün rikāb-i ʿālī ḥarekete gele bendenüñ ʿanān-ı iḫtiyārı elinden (11) gider didüm çün vaḳt zevāl oldı ve ḥālḳ ḳālileye meşġūl oldılar (12) Nuḥās geldi ve Caʿfer ʿamāme ṣalardı ve ehl-i bāzār ve tüccār ṣūretine girdi (13) ve baña daḫı buyurdı şöyle eyledüm ve her birümüz bir diraz kūşe bindük ve Nuḥās (14) öñümüze düşdi ve bir sarāy ḳapusına getürdi ki dergāh-ı ʿālī ṭāḳı (15) mürtefiʿ idi Nuḥās ḳapu ḫalḳasını depretdi ve ev issini çaġırdı (16) ḫūb-ṣūretlü zibā mintān ve pür-ton ḳaftān giymiş ve eẕer-i faḳr u fāḳa üzerinde (17) ẓāhir olmuş bir yigit çıḳdı ve girmege bize destūr virdi çün girdük (18) bir dehlīz gördük şöyle ki mülūk u vüzerāya lāyıḳdur ammā bürilmiş (19) ve ḫarāb olmaġa yerilmiş ve ḥücreler ve eyvānlar ve tābḫāneler

ʿālī bünyād ve refiʿ nihād müşāhede ḳılduḳ ammā mecmūʿısı muḫallel ü ḫarāb olmuş ve dehlīzde bir ev ḳapusı yapılmış yigit ol eve girdi (20) ve bir eski ḥaṣır çıḳardı ve dehlīzde döşedi oturduḳ Nuḥās (21) ol yigide kenīzeki ḥāżır eyle didi yigit ol eve girdi bir laḥẓadan ṣoñra (22) bir kenīzek çıḳdı ġāyet melāḥat ve nihāyet sabāḥatde bir yüz ki eger farḳı (23) mişkīni olmasaydı anuñla ay ortasında farḳ müteʿaẕẕir olurdı

[167-b]

(1) ṣadef içindeki dürr gibi yunmez ḳaftān giymiş çün teʾemmül eyledüm ol yigidüñ (2) giydügi ḳaftān imiş geldi ve Caʿferüñ öñünde ṭurdı Caʿfer otur deyü (3) buyurdı ve iltimās eyledi ki ṣanʿatından bir nesne göstere kenīzek barbṭan (4) düzdi ve bir āvāz ile hezārbār ḥüsn āvāz arasından ḫūb bir ḳavle (5) āġāz eyledi ve her perdede ki nevāḫat iderdi ʿuşşāḳ perdesin yırtardı (6) çün bir laḥẓa sāzını depretdi sözi ḥarekete geldi ve ḥüzn ve aġlamaḳ (7) ġālib oldı ve bekā ġanāya ḳarışdı ve ʿişret muṣībete mübeddel oldı (8) ve evden daḫı ol yigidüñ naʿrası āvāzı ḳulaġumuza girdi kenīzek ṭurdı (9) eve girdi ve nevḥa ü zārīde demsāz ü müşārik oldı ve āvāz ve ahenkleri (10) perdeden çıḳdı bir laḥẓadan ṣoñra yigit çıḳdı ve eyitdi ki maḫdūmlar (11) benden sādır olan ḥareketden maʿzūr ṭutsunlar ve melāmetle muʿātebe eylesünler (12) eyitdi ki sözün nedür söyle ve maḳṣūduñ nedür di didük eyitdi Ḥaḳḳ Teʿālā (13) āgāh ve güvāhdur siz daḫı āhid oluñ ki bu şāhid-i māh ruyi *livechi'llāhi* (14) *teʿālā ve ibtiġāʾen li-merḍātihi* āzād eyledüm bundan ṣoñra üzerinde daʿvā-yı (15) rıḳḳıyyet itmeyem ve sizden iltimās iderem ki vuṣlatımızı nikāḥ-ı şerʿīyle muḥkem (16) eyleyesün egerçi Caʿfer ol māh rūyüñ viṣāli fevtinden müteḥayyir ve ol ḫurşīde-i (17) cemālüñ ṣoḥbeti maḥrūmluġından müteʾessif oldı ammā biʾż-żārūre ol kenīzeke (18) ṣordı ki bu yigide rāżī mısın ve bu vuṣlata ruḫṣat virir misin kenīzek (19) naʿam didi ve icāzet virdi Caʿfer ḫuṭbe oḳudı ve ortalarında şöyle ki (20) sünnet-i resūldür ʿaḳd eyledi andan ṣoñra ol yigide teveccüh eyledi ve eyitdi (21) bu faḳr u fāḳa saña bāʿiṣ ne oldı ki bunuñ gibi sermāyeyi elinden virdüñ (22) ve bunuñ gibi iḥtiyāc ile bu

işşiden geçdüñ ol yigit eyitdi bu ḥikāyeti (23) rivāyet itmeküñ ṭūlī u ʿarżı varınca ki kenīzeki taḥrīr eylemek ʿillet-i melāmet idi

[168-a]

(1) bu ḥikāyeti taḳrīr eylemek daḫı mūcib-i melāmet ola Caʿfer eyitdi çün ol (2) yegānenüñ ṣoḥbetinden bī-gāne olduḳ bārī ḥikāyeti işitmekden maḥrūm olmayalum (3) ol yigit āġāz eyledi ve eyitdi ki ben fülān İbni fülānum ve atam bu şehrüñ ekābir ü (4) meşāhīrinden idi şöyle ki bu kişi bilür ol dellāle işāret eyledi (5) beni ḥālet-i ṭufūliyyetde mektebe virdi ve bu kenīzek daḫı nā-bāliġ idi atam (6) anı daḫı mektebe virdi evde ve mektebde birbirümüze mülāzim idük ve tamām-ı ülfet (7) ü müvāneset ḥāṣıl oldı ve muʿallimüñ işi tamām oluncaḳ anam çeng ü ber-baṭṭ (8) ögrenmege virdi ve ben daḫı ṣoḥbetine raġbet itmekden ekṣer-i evḳātda aña (9) müvāfaḳat iderdüm ve ʿilm-i mūsīḳide ve ṣanʿat-ı ġanāda ol ne ögrense (10) ben daḫı ögrenürdüm ve her laḥẓa muḥabbet ziyāde olurdı ve her sāʿat (11) ʿaşḳı göñlümde mütemekkin olurdı şuña degin ki hadd-i bülūġa irişdüm ve nişāb-ı (12) tamām-ı ḫaṭṭ ve belāġatden ḥāṣıl eyledüm ve atam ne ḳadar ki ekābir ü meşāhirüñ (13) ḳızlarını baña ʿarż iderdi çün ben şīfte-i cemāl ve ʿāşıḳ-ı zülf ü ḫāl idüm (14) hīç kimesneye göñlüm ḳarar itmezdi çün ṣanʿat-ı ġanā ve ʿilm-i mūsīkide (15) ḥaẕāḳat tamām ve mehāret kāmil ḥāṣıl eyledi ve basīṭ-i zemīne ṣaytı münbasiṭ (16) ve meşhūr oldı anam bahāsı çoḳluġına ṭamaʿ eyledi ve ṣatmaġa ḳaṣd ḳıldı (17) ben ol ḥālüñ ṣuʿūbetinden ölümü muʿāyene eyledüm ve ḳalaḳ u ıżṭırāba (18) düşdüm ve yimekden ve içmekden ḳaldum ʿāḳibet mużṭarr oldum ve ṣūret-i (19) ḥāli anama taḳrīr eyledüm ve pederüm ḥālüm daḫı maʿlūm oldı baña tereḥḥüm eylediler (20) ve ol cāriyeyi baña baġışladılar ve ekābir ḳızlarınuñ resmi ne ise cihāzdan (21) ve dügünden eylediler ve baña teslīm ḳıldılar ve müddet-i medīde ʿayş u neşāṭla (22) rūzgār geçirdük ʿāḳibet pederüm dāʿy-i ḥaḳḳa icābet ḳıldı ve dār-ı fenādan (23) dār-ı beḳāya riḥlet eyledi ve ben kesb ü ticāretde taḳṣīre āġāz eyledüm

[168-b]

(1) ve ḫarc u isrāfı pīşe idindüm şuña degin ki faḳr bu ḥadde irişdi ki görürsüz (2) ve iki yıldur ki faḳr u fāḳaya ṣabr iderüz ve şimdiki ḥālde bir günüñ ḳūtına ḳuvvetümüz (3) yoḳdur ve ortamuzda bir ḳaftānımuz vardur ben ṭaşra çıḳsam ben giyerem ve ol (4) bir izār ṭutınur ve ol çıḳsa ḳaftānı ol giyer ben izār ṭutınuram ve evde (5) otururam ve çün işitdüm ki ḫalīfe ve vüzerā ve erkān-ı devlet ve ekābir-i (6) memleket bu şehre gelmişler ve faḳr-u fāḳamuz nihāyete irişdi eyitdüm ben seni (7) bu ḥālle görmege ṭāḳatüm ḳalmadı ve bu miḥnetden ḫalāṣ olmaga bundan özge (8) çāre bilmezem ki seni ṣatam tā sen rāḥata irişesün ve ben bahānı sermāye (9) ideyüm egerçi sensiz ḥayāt mümkin degül ammā maṣlaḥat şöyledür ki didüm (10) eyitdi ṣavāb ne ise eyle buyur bu dellāle ki ḥālümüze vuḳūfı var idi (11) iʿlām eyledüm ve bu rāzı ortada ḳodum ve şarṭ eyledüm ki bu kenīzeki (12) müşterīye ʿarż eylemek bu sarāydan özge yerde olmaya zīrā ol vaḳtden ki (13) bu sarāya gelibdür hergiz ḳadem bu dehlīzden ṭaşra urmayupdur ve diledüm ki (14) bu zühre -ṣıfat ve māh-ruḫsārı müşterī yalñız göre ve güneş gibi her ḳapudan (15) geçmeye ve ay gibi her manẓaradan düşmeye çün gülbe-i tārīkümüz ḥużūr göz ile (16) münevver oldı ve bu ḫarāb buḳaʿ ḳudūmuñuzla maʿmūr oldı ṭaşra gelüp (17) ḫıdmetinize irişdi ve ne oldı gördüñüz ve ne didi işitdüñüz (18) ve çün içerü girdi baña ʿitāb ü melāmet eyledi ve eyitdi ʿaceb budur ki (19) senüñ ʿaşḳını cān u göñül ile ḫarīdārum ve sen beni ṣatarsun ve dāyimā sevdāñla (20) zar u efġān eyleyüm ve sen beni bāzāra ʿarż idersün bu ġuṣṣada helāk (21) oldum ki muḥabbet-i mecāziñü ḥaḳīḳat ṣanurdum ve ṣatmazdum didügüñe aldandum (22) ve kendümi meclis ünsüñde zühre-ṣıfat bilürdüm ve sen benümle ʿuṭārid gibi (23) ikiyüzlü imişsün ki ay gibi miḥāḳ-i firāḳa bıraḳduñ ve maḳām-ı ʿarżda

[169-a]

(1) perdeden ṭaşra atduñ ve nādir budur ki ittiṣāl-ı müşterīyi zuḥal gibi naḥs (2) görürsün ve muḳārenet-i zühreden mirrīḫ gibi bī-zār olursın bu sözi söyledi (3) ve hāy hāy aġladı ve cigerümi ṭaġladı ve andan ṣoñra eyitdi ki va'llāhī eger bu vilāyet ki (4) senüñ benüm üzerümedir eger benüm senüñ üzerine imiş ise ve zimām-ı iḫtiyār ki (5) senüñ elüñdedir eger benüm taṣarrufumda imişse ḳıl gibi naḥīf olsam bir ḳıl ki (6) mülk-i cihāna virmezdüm ve eger żaʿfından bī-ṭāḳat olsam yüzüñe bir kez naẓar (7) itmegi günine virmezdüm ben çün tażarrūʿ u zārīluġın işitdüm ve muḥabbet (8) ve dil-dārluġını gördüm ölüme rāżī oldum ve ṣatmaġa pīşmān oldum ve eyitdüm ki (9) firāḳdan ḳorḳma ki seni āzād eyledüm ve bu ekābir ḳatında bu daʿvāyı muḥaḳḳaḳ (10) eyleyem ve ḳulı fiʿile irişdüreyüm ve bu aḥvālüñ nikāḥ u ʿitāḳdan (11) sebebi bu idi ve bundan ṣoñra her meşaḳḳat ü şiddete ṣabr itsem gerek (12) ve mecmūʿ leẕẕat-ı şehevātdan viṣāliyle ḳāniʿ olsam gerek şuña degin ki (13) Ḥaḳḳ Teʿālā bir laṭīfe ide ki mūcib-i feraḥ ve ferec ola Caʿfer çün bu ḥikāyeti (14) işitdi seni melāmet eylemek gerek belki maʿẕursun didi ve ṭurı (15) çıḳdı ve gitdi İsḥāḳ eydür ḫıdmetinde ben daḫı çıḳdum çün diledi ki (16) beyne eyitdüm va'llāhī ki bu yigide raḥm eyledüm ve cānum pāre pāre oldı sübḥāna'llāh (17) senüñ gibi kerīm ki keremde ʿālemde meṣelsün ve senüñ gibi saḫiy ki ʿaṭā vü keremi (18) senden ögrenürler şunuñ gibi müstehaḳḳı maḥrūm ḳomaḳ ve bunuñ gibi (19) dermān eylemek bāb-ı mürüvvetden ḫāricdür Caʿfer eyitdi şöyledür ki dersen (20) ve maḥall-i teraḥḥümdür ammā ol dil-berüñ firāḳı ki kendümi viṣāline müsteḥaḳḳ bilürdüm (21) bu kereme māʿnī oldı ben eyitdüm rāst buyurursın ammā bī-çārelere (22) tereḥḥüm eylemek ve ehl-i istiḥḳāka luṭf u inʿām eylemek ḫuṣūṣan bunuñ gibi (23) fırṣatı ki ʿömrde bir bunuñ gibi maḥall-i ḳābil vāḳiʿ olmaz geçirmek ṭabīʿatuñda münderic olan

[169-b]

(1) ḥüsn-i aḫlāḳa lāyıḳ degül çün bu sözi söyledi Nuḥāsa müteveccih oldı (2) ve eyitdi ki ḫazīnedār saña ol kenīzeküñ bahāsı içün ne ḳadar altun virdi (3) üç biñ dīnār didi eyitdi iki göz ol yigide virüñ ve bu üç biñ (4) dīnārı virüñ ki at ve kiyası ve ġulām ala ve daḫı ne ḥācet ise göre ve yarın (5) benüm ḳatuma gele tā ben anı bir ḫıdmete ḳoyam ve bir işi aña mufavvaż eyleyem ki sehl müddetde (6) aña ṣervet-i bī-şümār ve niʿmet-i bisyār ḥāṣıl ola ol Nuḥāsla ol yigit (7) ḳatına varduḳ ve eyitdüm ki Ḥaḳḳ Teʿālā saña bu miḥnetden ḫalāṣ rūzī (8) ḳıldı ve bu mażīkden maḫrec erzānī ḳıldı eyitdi ve ḥüsn ü ʿameliñüñ cezāsını (9) yāḳın zemānda virdi ve bu kişi ki şimdi senüñ yanuñdan gitdi emīrü'l-müʾminīnüñ (10) vezīri Caʿfer bin Yaḥyā bin Ḫālid el-Bermekīdür ḥāliyen üç biñ dīnār virdi (11) ve vaʿdeler eyledi ve ne ki vezīr ẕikr itmişdi bir bir taḳrīr eyledük ol yigit (12) Caʿfere çoḳ şükr ü duʿā ve Allāha ḥamd ü ṣenā ḳıldı Caʿfer diñledün ol yigidüñ (13) duʿāsın irişdürdük Allāha şükr eyledi ki bu iḥsāna tevfīḳ virdi ve Caʿfer (14) sarāyına girdi ve ʿasrdan ṣoñra ḫalīfe ḫıdmetine vardı ʿarż-ı mühimmāt-i dīn ü (15) devlet ve maṣāliḥ-i mülk ü milletden fāriġ olduḳda ol yigidüñ ve kenīzeküñ (16) ve kendü anda varduġı ve ʿitāḳ u nikāḥ vāḳiʿ olduġı ve inʿām eyledi ki (17) ḥikāyeti bir bir ḫalīfeye taḳrīr eyledi ḫalīfe buyurdı ki yaḫşī eylemişsün (18) ve iḥsānuñ tamām yerinde vāḳiʿ olmuş ve buyurdı ki dīvānumuzdan şöyle ki (19) maʿhūd ḫavāṣdur aña mersūm yaḳīn eylesünler ve andan ṣoñra maṣlaḥat (20) görürsüñ tefvīḍ-i ʿamelden taḳlīd-i şuġlden anuñ ḥaḳḳında taḳṣīr eyleme (21) yarındası ol yigit geldi bir rehvār ata binmiş ve tekellüflü ḳaftānlar giymiş (22) Caʿfer ḳatına iletdüm anuñla luṭf eyledi ve ḥüccāb u nüvvāba mühimmatınuñ kifāyeti (23) bābında ışmarladı ve emīrü'l-müʾminīn dīvānından buyurduġı nesneye tevḳīʿ yazdı

[170-a]

(1) ve kendü ḫāṣṣasından mübālaġa nesne aña izāfet ḳıldı ve ehl-i Baṣra içinde (2) bu yigidüñ ḫaberi meşhūr oldı ve ehl-i menāṣıbdan hīç kimesne ḳalmadı ki (3) kendüye lāyıḳ tuḥfe getürmedi ve emīrü'l-müʾminīn Baṣradan çıḳınca aṣḥāb-ı (4) menāṣıbdan ve erbāb-ı niʿmetden oldı **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide (5) çoḳdur ammā Allāh rıżāsıçün bir şaḫṣı ḳaydı rıḳḳıyyetden āzād eylemekde fevāyid (6) dünyevī ve uḫrevī vardur şöyle ki ol civān çün ol kenīzeki ḳayd-ı (7) ʿubūdiyyetden ḫalāṣ eyledi fi'l-ḥāl bend-i miḥenden āzād oldı (8) **el-ḥikāyetü's-sādisetu** Ebū Muḥammed Cürcānī ḥikāyet eyledi ki ol vaḳt ki (9) Baġdād şehrinde Ebū İsḥaḳ eş-Şāfiʿī ḳatında ʿilm-i fıḳh taḥṣīline meşġūl idüm (10) ḳonşuluġumdan bir ṭālib-i ʿilm Ḫorāsāndan bizümle taḥṣīle meşġūl oldı (11) pederi her yıl Ḫorāsāndan bir yılluḳ nafaḳasını ḥācılar ile virirdi bir yılluḳ (12) nafaḳasıyla ḫıdmet eylemege bir cāriye aldı ittifāḳ ortalarında muḥabbet vāḳiʿ (13) oldı ve muvāneset ziyāde olup ʿaşḳa müʾeddī oldı ve çün bir yıluñ (14) nafaḳası ol cāriyenüñ bahāsına ḫarc eyledi her yıl ḳarż olurdı (15) ve ḥācetine ṣarf iderdi ve yılbaşında gelen nafaḳayı ḳarżına virirdi ve (16) gelesi yıl içün gene ḳarż alurdı ittifāḳ şöyle oldı ki bir yıl (17) ḳāfile geldi ve ḥalīfe-i maʿhūdeyi getürmedi çün borcı ödemek vaḳti (18) oldı mecmūʿ ġuremā taḳāḍāya geldiler ve ḳarżı ṭaleb itmekde mülāzemet itdiler (19) dermānde oldı ve kenīzeküñ bahāsından özge ḳażāʾ-i deyn içün hīç (20) çāre bulamadı ʿāḳibet kenīzeki Nuḥās eline virdi ve ṣatmaġa rāżī oldı (21) ve şöyle ṣandı ki firāḳīne ṣabr ider **el-ḳıṣṣa** ṣatdı ve ḥücresine geldi (22) ve gelürken pīşmānluḳ ʿalāmeti ve melālet emāretini yüzinde müşāhede (23) ḳılurdum ṣavt ah eylerdi ve gözünden ıssı yaş dökerdi ve be-ġāyet

[170-b]

(1) bī-ārām ve derdmend ü maḫzūn u mestmend olmuş çün yarım gice oldı (2) ḳapumuñ ḥālḳasını depretdiler çün çıḳdum ol Ḫorāsānī yigidi gördüm (3) bi ṣabr u

ḳarār olmuş bu ne ḥāldür didüm eyitdi gözyaşından uyḫuya (4) mecāl ve ıżṭırāb u efġāndan göñle ārām yoḳdur eyitdüm bu ḥādiṯeye ne çāre (5) fikr itmişsün ve derde ne dermān mülāḥaẓa itmişsün eyitdi müteḥayyir ü (6) medhūş ḳalmışam ve hīç bundan özge çāre bilmezem ki eger mümkin ise beyʿi (7) iḳāle idem ve maḥbūbumı müşterī elinden girü alam ve ġuremā maḥpusına rāżī olam (8) Ḥaḳḳ Teʿālā ferec ḳapusın açınca eyitdüm çün zindān mülāzemetine ve ḳāḍı ḥapsine (9) rāżī olduḳ her ṭarīḳle ki vardur beyʿi bozmaġa ben müteḳabil oldum ve ol (10) mühimmüñ kifāyetini boynuma aldum eyitdi eger bu didügüñ vāḳiʿ olursa mevtden ṣoñra (11) ḥayāt olam çün yarındası oldı ṣabāḥ bāzāra vardum ve ṣordum ki (12) ol zühre ḳanḳı müşterīye müntaḳil oldı ve ol ay ḳanḳı menzīle intiḳāl (13) eyledi eyitdiler ki bir ʿavrat Ebū Bekir bin Ḥāmīd ki ṣāḥib-i Beytü'l-māldur (14) sarāyından geldi ve ol kenīzeki ṣatun aldı ve gitdi çün ḥāli (15) maʿlūm eyledüm Ebū İsḥaḳ Faḳīh ḳatına geldüm ve ḳıṣṣayı şerḥ eyledüm ve ḥādiṯeyi (16) taḳrīr ḳıldum ve andan teveḳḳuʿ eyledüm ki Ebū Bekr bin Ḥāmīde bir rıḳʿa yaza ve şefīʿ (17) ola ki ol kenīzeki müşterī elinden ala ve bu ṣāḥib-i vāḳıʿayı vire ve ol (18) beyʿi iḳāle ide Ebū İsḥaḳ daḫı bu ḥikāyeti mutażammın bir rıḳʿa yazdı ve ol (19) yigit ile Ebū Bekr sarāyına varduḳ meclisinde çoḳ cemāʿat ḥāżır gördük (20) ḥāli olunca seyr eyledük andan ṣoñra ilerü varduḳ ve şarāyit-i ḫıdmeti (21) yerine getürdük çün beni Ebū İsḥaḳ ṣoḥbetinde çoḳ görmüşdi ve bilürdi (22) baña teleṭṭuf eyledi ve ḥālden ṣordı ben eyitdüm Ebū İsḥaḳ ḥażretüñüze (23) bir ḥācet içün rıḳʿa yazıbdur ve ol rıḳʿayı eline virdük eyitdi

[171-a]

(1) kenīzeküñ issi sen misin yoḳ ben degülüm tevellüd eşimüñdür didüm ve ṣatduġunuñ (2) sebebini ve ḳarżdār olduġundan ve beyʿiden ṣoñra ḳalaḳ u ıżṭırāba düşdügüni (3) bi-tamāmihi şerḥ eyledüm eyitdi va'llāhī yıllardur ki kenīzek ṣatun alduġumı bilmezem (4) eyitdüm ḥaremden bir ʿavrat gelmiş ḫādimi ḥāżır eyledi ve

buyurdı ki ḥaremde (5) tefaḥḥuṣ eyleye eger bilürse meclise getüre ḫādim vardı ve fi'l-ḥāl cāriyeyi (6) iḥḍār eyledi Ebū Bekr kenīzeke ṣordı ki seni kimden aldılar ol kenīzek (7) ol yigide işāret eyledi eyitdi diler misin ki seni aña redd eyleyem (8) cāriye ḫıdmet eyledi ve eyitdi ey ḫüdāvend ol cümleden degülsün ki bir kimesneyi (9) senüñ üzerine iḫtiyār ideyüm ammā bu kişinüñ üzerümde çoḳ ḥaḳḳı vardur (10) bāḳī fermānı ḫüdāvendüñdür didi Ebū Bekr eyitdi bu cāriye ʿāḳile ve edeblü imiş (11) andan Ḫorāsānīye eyitdi saña virdüm eline al ve ḳanda gerekse git Ḫorāsānī (12) kīse-i zerī ki cāriye bahāsında almışdı yeñinden çıḳardı öpdi (13) ve Ebū Bekrüñ önüne ḳodı Ebū Bekr ḫādime eyitdi ehl-i ḥareme eyit ki (14) her iḥsān ki bu cāriyenüñ ḥaḳḳında eylediler altundan ve incüden ve ḳaftāndan (15) ve ġayrinden virsünler ol ḫādim çoḳ nesne getürdi bu mecmūʿ mālı (16) kenīzekle ol yigide teslīm eylediler ve ol kīseyi daḫı virdi ve eyitdi (17) var borcuñı öde ve bāḳīsini cāriyeye ḫarc eyle ve ʿilme meşġūl ol (18) ve her ayda saña iki dīnār ve bir ……. un vaẓīfe eyledüm ki dāyimā irişe (19) ve kendü ḥaṭṭıyla bir dırāznāme ḳaleme getürdi ve ol Ḫorāsānī yigide virdi (20) ve tā Ebū Bekr ḥayātda idi bu vaẓīfe andan münḳaṭiʿ olmadı **faṣl** (21) bu ḥikāyetde fāyide budur ki ṣāḥib-i niʿmet gerek ki dāyimā kerem māʾidesini ḥāżıra (22) ve saḫā vaẓīfesini müheyyā eyleye ve çün iḥsāna maḥall ḳābil bulsa pāyı (23) üftādelere destgīrān eyleye şöyle ki Ebū Bekr ol Ḫorāsānīyle eyledi

[171-b][33]

[172-a]

[33] Çalıştığımız metinde 171-b ve 172-a sayfası eksik olduğu boş bırakılmıştır.

[172-b]

(1) ve ittifāḳ bir ḳul eyitdi mecmūʿ geçenden üstādāne çün baña be-ġāyet ṭarab- (2) engīz u dilāvīz geldi ve istifāde içün birḳaç kerre tekrār itdüm ve ol (3) iki mihmānuñ birisi baña eyitdi senden yüzsüz ve bī-ḥayā görmedüm ana (4) rāżī degül misin ki ṭaʿām yirsün ve şarāb içersün bu küstāḫluḳ ve bī-şermlük (5) ve ibrām neye gerek ben başumı aşaġa eyledüm ve hīç cevāb virmedüm ve ol bir yoldaşı (6) beni incitmekden menʿ iderdi ve epsem olmazdı ve saḫt sözler söylerdi (7) ve bī-edebāne ḥareketler iderdi ve beni ḳatı incidürdi ve ben hic nesne dimezdüm (8) aña degin ki ḳamu namāz ḳılmaġa ḳalḳdılar ve meclis ḫālī oldı ve ber-baṭṭumı elüme aldum (9) ve bir ḫūb terāneye düzdüm ve yerinde ḳodum çün meclise geldiler ol muʿarbid (10) yine ʿarbedeye āġāz eyledi ve çoḳ terrehāt söyledi ve ben hīç söylemezdüm (11) ve ṭınmazdum tā ol kenīzek ber-baṭṭını eline aldı ve diledügi düze ber-baṭṭı (12) düzülmüş buldı eyitdi kim destdirāzluḳ eyledi eyitdiler hīç kimesne (13) eylemedi eyitdi va'llāhī üstādı ḥaẕıḳuñ eli bu alete irişüpdür ve ṣanʿat-ı (14) mūsiḳīde kāmil kişi düzüpdür ben düzdüm didüm kenīzek ol ber-baṭṭı (15) öñümde ḳodı ve eyitdi çün ibtidāsını luṭf eyledüñ itmāmını daḫı erzānī (16) ḳıl ber-baṭṭı elüme aldum ve bir ʿaceb berdāşt ġāyet luṭfda ve nihāyet (17) nezāketde ve naḳarāt-ı müteḥarriḳ ve ṭarab-engīz āġāze eyledüm şöyle ki cümle ḥāżır olanlara (18) eṣer eyledi ve ḳamusını ḥarekete getürdi ve tekellüfe ve temelluḳa āġāz eylediler ve bizi (19) bu kerāmetden şimdiye degin n'içün maḫrūm eyledüñ didiler ve adumdan ve nesebümden (20) ṣordılar İsḥaḳ bin İbrāhīm el-Mūṣlīyüm didüm ki ḫalīfeye nāz iderem ve vezīre (21) tekebbürlük ḳıluram ve bugün şimdiye degin baña sögersüz ve saḫt sözler söylersüz (22) ve ben bu maḥbūbdan ötüri ṣoḥbetüñüzi iḫtiyār eyledüm ve cemālin görmek içün (23) maḥālestüñüze rāżī olmuşum va'llāhī ki bir ḳula tā bir terāne dimiyem ve sizüñle

[173-a]

(1) oturmayam tā bu muʿarbid perīşān ḥareket ve nā-hemvār ortadan gitmeyince böyle didüm (2) ve ṭuru geldüm ki gidem etegümi ve elümi ṭutdılar ve ol bī-çāre elümi ve ayaġum (3) öpdi ve tażarruʿ u zārī eyledi iltifāt eylemedüm ve eyitdüm ki and içdüm (4) elbetde eyle olmayınca oturmayam anuñ yoldaşı eyitdi hemvāre senüñ nā-hemvāreleġinden (5) ḳorḳardum ki bunuñ gibi ḥādiṣeye mübtelā olayduñ ve şuña ittifāḳ eylediler (6) anı meclisden çıḳaralar çün çıḳdı gitdi ben oturdum her ṣavt ve yā her (7) ḳavl ki ol kenīzek çalmışdı iʿāde eyledüm andan kāmil ü andter şöyle ki (8) benümle anuñ ortasında farḳ ẓāhir oldı ve eṣer-i ṭarb ve neşāṭ cemāʿate (9) sirāyet eyledi ol ev issi yigit ki kenīzeküñ māliki ve ve hūruñ rıḍvānı idi (10) eyitdi eger bir ay ḳatumda iḳāmet idesün ve meclisümüzi liḳāñ ve ġınāñla (11) ārāste ü müzeyyen ḳılasun bu kenīzeki ki şimdiki ḥālde rāh-ı muḥabbetden ġulāmısın (12) seni aña mālik eyleyem ḫıdmet eyledüm ve minnet ṭutdum ve eyitdüm āfitāb gibi (13) rūşendür ki gönlüme ẕerre gibi anuñ hevāsında muʿallaḳdur eger bir ay sāye gibi (14) bu ḫānede muʿtekif olsam ol güneş yüzlüyi çengüme getürsem aceb midür (15) ve çün gönlümi sevdāsından ḫālī eylemek mümkin degül bir ay nedür ki yıllarla (16) ḫıdmete ṭurmuşam ve çün ol vaḳtden ki bu saʿādet müsāʿade eyledi (17) otuz gün geçdi ol yigit vaʿdesine vefā ḳıldı ol kenīzeki (18) mecmūʿ raḫtiyle ve mālıyla ve ḫādimiyle ve dirāzgüşiyle baña temlīk ü teslīm (19) eyledi ve muʿteḍa'l-merām sarāyuma geldüm ve ehl-i ḥarem ve ġulāmlar ve ḫıdmetkārlar ki (20) benüm ġaybetümden maḫzūn u mahmūm olmuşlar geldügümden şād u feraḥ oldılar (21) ve der-ḥāl emīrü'l-müʾminīn Meʾmūn ḳatına vardum ve geldügümden be-ġāyet (22) sevindi ve ġaybetümüñ sebebinden ṣordı ben ṣūret-i ḥāli şöyle ki (23) var idi didüm buyurdı ol kenīzeküñ mālikini ḥāżır eylediler ve ol

[173-b]

(1) ḥāli andan ṣordı bi-ʿaynihi şöyle ki ʿarż eylemişdüm şerḥ eyledi buyurdı ki (2) sen bir ṣāḥib-i mürüvvet kişi imişsün ve ṭabīʿatuñda ʿuluvv-i himmet maʿlūm olur (3) mürüvvet budur ki senüñ gibi ṣāḥib-i mürüvvetlere yardım ideler buyurdı ki (4) yüz biñ aḳçe aña virdiler ve eyitdi ki daḫı bedḫu muʿarbidle hem ṣoḥbet olma (5) ve baña elli biñ aḳçe buyurdı ve buyurdı ki kenīzeki ḥāżır eyle fi'l-ḥāl (6) ḥāżır eyledüm birḳaç nevbet semāʿ eyledi şöyle ki Meʾmūn begendi (7) buyurdı ki üç günde bir ḥāżır olsun ve perde ardında ḳalan kenīzekler ile (8) semāʿ eylesün ve kenīzeke daḫı inʿām buyurdı ve ol gün yalñız bindügüm baña (9) ve ol kişiye çoḳ inʿāma sebeb oldı **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki (10) ʿāḳil gerek ki cemīʿ aḥvālde ceng ü cidālden ve göñül yıḳmaḳdan ve müslümānları (11) ve yoldaşları incitmekden ve öngülük ve ʿarbede eylemekden ṣaḳına ve dostlar ile (12) ḥilm u luṭfı ve muvāfaḳat u murāfaḳat ve mudārāyı ve ḥüsn-i ḫulḳı ʿādet idine (13) ve ol iki yigidüñ ḥāline naẓar eyleye ve kendüye imām idine birisi ḥüsn-i ḫulḳıyle (14) ve luṭf u ḥilmi ile bunca inʿām u iḥsāna irişdi ve birisi yavuz ḫulḳıyle ve ʿarbede (15) ve ṣavāşla ḥaḳīr u ḫovārluḳla meclisden sürüldi **el-ḥikāyetü'ṣ-ṣāminetu** Ebū'l-muʿaynā (16) rivāyet eyledi Muḥammed bin Ṣāliḥ bin ʿAbdu'llāh el-ʿAlevī el-Ḥüseynīden ki eyitdi ḥikāyet (17) eyledi ki Numeyr bin Ḳuḥayf el-Ḥilālī baña didi ki bizüm ḳabīlemüzde bir yigit var idi ki (18) aña Bişr bin ʿAbdu'llāh dirler idi ve Eşter dimekle maʿrūfdı ve hem bu ḳabīlede (19) bir ṣāḥib-i cemāl ḳız var idi adı Ceydā idi bu Bişr bu Ceydāya ʿāşıḳ olmuşdı (20) ve bu Ceydānuñ eri var idi şöyle ki ṭarīḳ-i şerʿīle mādām ki eri (21) vardur ulaşmaḳ mümkin degül ve her laḥẓa ʿaşḳı göñlünde mütemekkin olurdı ve Ceydā (22) ṭarafında daḫı ʿaşḳ şöyle idi ve kāh kāh pāklükle mülāḳāt ü ṣoḥbet iderlermiş (23) ḥālleri şuña irişdi ki rāzları mecmūʿ ḳabāyilde fāş oldı ve ʿaşḳ ile ḫalḳ arasında

[174-a]

(1) meşhūr oldılar ve maḥbūb ṭuṭağından murāda irmedin dīl gibi ḫalḳ ağzına (2) düşdiler ve bir gice bī-zaḥmet aġyār-ı ṣubḥa irmeden ṣubḥ gibi ḥālleri rūşen (3) oldı ve ġuṣṣadan Bişrüñ güni gice oldı ve gice vü gündüz ağlardı ve Ceydānuñ (4) pederi ve ehli ve ḳabīlesi öldürmekle ḳorḳudurlar idi ve birḳaç ferseng ḥavālisinde (5) geçmege ḳomazlardı Nümeyr bin Ḳuḥayf eydür çün Bişrüñ derdi nihāyete irişdi (6) ve muḥabbeti ġāyete yetdi benüm ḳatuma geldi ve eyitdi ey fülān a1 ʿāşıḳ-ı ṣādıḳ (7) oldur ki cān ḳorḳusından terk-i maʿşūḳ itmeye ve bundan böyle firāḳuñ (8) yüküni getürmege ṭāḳatüm ḳalmadı benümle muvāfaḳat eyle ki Ceydānuñ ḳabīlesine varalum (9) ve cemāletüñ müşāhedesine el virse cān fedā idelüm **el-ḳıṣṣa** anuñla muvāfaḳat (10) eyledüm birḳaç günden ṣoñra Ceydā ḳabīlesinüñ ḥavālisine irişdük Eşter (11) arslān gibi bīşede gizlendi ve ḳaplān gibi kemīnde oturdı ve baña eyitdi (12) misāfirler ṣūretinde var ve Ceydānuñ evinde ḳoñ ve ṣaḳın ki beni añmayasun (13) ve benümle senüñ ortanda maʿrifet u ṣadāḳat var idügüni bilmesünler ve benümle (14) Ceydā ortasında olan mācerāya vāḳıf olduġunı bilmesünler ve Ceydānuñ (15) ḳoyunını güder bir ʿavrat vardur anı cehd eyle ki yalñız bulasın ve benüm geldügümi (16) aña ḫaber vir ki ol daḫı Ceydāya ʿarż eylesün ve Ceydā ile buluşmaġa bir yer taʿyīn (17) itsün ne ki buyurdı ise yerine getürdüm ve ol ḳoyun güden ʿavratı buldum (18) ve Bişr sözini aña didüm ve Ceydā ḳatına vardı girü geldi ve ol obānuñ (19) yanında birḳaç aġac vardı gice anda gelsün didi bu sözi geldüm (20) ve Bişre didüm ve yatsu namāzından ṣoñra ikimüz ol vaʿdegāhe varduḳ (21) fi'l-ḥāl māh-ı tābān ve serv-i ḫarāmān gibi Ceydā geldi Bişr istiḳbāl eyledi (22) ve elin öpdi ve ben diledüm ki aralarından gidem ki ṣoḥbetlerine māniʿ olmayam (23) ikisi baña and virdi ki bizden iḫtirāz itme ki ṣoḥbetümüzde eyle nesne yoḳdur ki

[174-b]

(1) sen aña māniʿ olasun girü geldüm ve ittifāḳla ol aġaclar dibinde oturduḳ (2) ve ayrıluḳ günlerinden ḥikāyet ve firāḳ müddetinden şikāyet eylediler bir laḥẓadan ṣoñra (3) Ceydā eyitdi erüm eve gelecek vaḳtdür ṭuru geldi ki gide Bişr taẖarruʿ u (4) zārīye āġāz eyledi ve eyitdi müddet-i medīdedür ki bir gice ṣubḥa degin senüñ (5) ṣoḥbetüñde olmaḳ hevesi ile rūzgār geçirdüm revā görme ki ṣubḥ olmadan (6) yüzüñi görmemek ile ʿālem baña ḳarañu ola ve güneş ṭoġmadīn cemālüñ ayı perdeye (7) gire Ceydā eyitdi eger viṣalüñ bu şeydā ve rüsvā olmasa gice ve gündüz (8) el virse ḳamu gicelerüm Nevrūz gibi mūcib-i beşāşet ü şādmānī ola (9) ve cümle gündüzlerüm ḳadar gicesi gibi sebeb-i idrāk-i saʿādet ve kerāmet ola (10) ammā bilürsün ki eger bu ḫıdmeti buyurursan yerine getürsem yarın bize tühmet (11) olur ve eger bu ṭāʿate iṭāʿat ḳılsam lā-şekk bed-nāmına müʾeddī olur (12) Bişr bu cevābuñ bürūdetinden ṣovuḳ ah eyledi ve ıssı yaş gözünden revān (13) oldı ve eyitdi ḫasta göñlümüñ dermānını yüzüñle ṭuṭaġınuñ gülbeşekerinden bile (14) ʿāciz ṭabībler gibi cevāb virme ḳanḳı ay gördüñ ki rüsvāyluḳ dezʿār ide (15) ve ḳanḳı ḫurşīdi gördüñ ki perdesi yırtılmaḳdan ṣaḳına ve eger ʿaşḳda (16) bizümle şerik isen lāyıḳ ola mı ki bizi cihānda rüsvā eyleyesün ve sen rüsvāyluġumdan (17) ṣaḳınasun ve ḫulḳ perdesin yırtasun ve sen perdede ḳalasun yoḳ yoḳ (18) derdmend göñlümün dermanuñ bundan yeg eyle ve bi-çāre tenimüñ çāresin bundan (19) yeg ḳayurur ki eger yüz nevbet beni redd eylesün tekellümden elümi gidermeyem Ceydā eyitdi (20) eger bu yoldaşuñ bir iş itse ve göñlümüzden bir yük getürse şāyed ki (21) arzu gülzārında bir gül ele gele Bişr eyitdi ne buyurursuñ ḫıdmete ṭurupdur (22) Ceydā eyitdi maṣlaḥat oldur ki yoldaşuñ ḳaftānını çıḳara ve benüm ḳaftānlarumı (23) giye ve başına bir necek ṣara ve bizüm evümüze vara yatsudan ṣoñra erüm şöyle ki

[175-a]

(1) ʿādetidür gele ve deve ṣaġmaġa çanaḳ dileye çanaḳ filān yerdedür ala ve öñünde (2) ḳoya ve eline virmeye ki benüm anuñla resmüm şöyledür ve çün deveyi saġa gele (3) ve ide ki vaẓīfeñi al elinden çanaġı almaya ve bir sāʿat teʿallül eyleye şuña (4) degin ki çoḳ ilḥāḥ eyleye andan ṣoñra erüm çanaġı önüne ḳoya ve bu hic erümle (5) söylemeye andan ṣoñra ol gide ṣabāḥa degin gelmeye Bişrüñ yoldaşı eydür (6) buyurduġı gibi eyledüm çün eri çanaġla süd getürdi almaḳda çoḳ (7) teʿallül ü nāz eyledüm andan ṣoñra elüm uzatdum ki alam ve ol ḳaṣd eyledi ki çanaġı (8) yere ḳoya elüm çanaġa ṭoḳandı düşdi ve süd döküldi süd döküldüginden (9) be-ġāyet ḳaḳıdı ve ṣaçumı eline aldı ve otuz ḳamçı muḥkem arḳama ve yanlaruma (10) urdı ve eyitdi bu on günüñ niceye degin nice ki ben senüñle ḥilm iderem (11) fāyide eylemez ḳavm ve aḳrabāsı geldiler ve beni yüz şefāʿatle elinden aldılar ve bir laḥẓa (12) oldı atası geldi ve luṭf u mudāra ile söylerdi ve teraḥḥüm ü şefḳat (13) eylerdi ve aġlardı ve ben hīç nesne dimezdüm andan ṣoñra eyitdi ey ḳızum (14) Allāhdan ḳorḳ ve ḥelālüñe muṭīʿ ol anı ve bizi ve kendüñi incitme ve yaḳīn (15) bil ki Eştere irişmek mümkin degül ve erinden ḫalāṣ olmaḳ muḥāldur böyle didi (16) ve gitdi Ceydānuñ ḳız ḳarındaşı var idi hezārbār Ceydādan maḥbūb u nāzik (17) geldi ve yanumda oturdı ve mevzūn ʿibāretle ve şīrīn elfāzla baña temellüḳ (18) ve dil-dārluḳ eylerdi ve beni dögeni laʿnet iderdi ve aġlardı ve ben hīç (19) söz söylemezdüm şuña degin ki ikimüz başumuzı yasdıġa ḳoduḳ ve yanumda (20) yatdı ben aheste ḳulaġına eyitdüm ḳız ḳarındaşuñ Eşter ḳatındadur ve ben (21) anuñ sebebinden bunca miḥnet gördüm ve renc çekdüm ve aġac zahmın yidüm ve rāzını (22) āşikāre eylemedüm ve perdesin yırtmadum anuñ sırrını ṣaḳlamaḳdan sen benden daḫı (23) evlāsun ol ḳız çün sözi işitdi sögüt yapraġı gibi ditredi

[175-b][34]

[176-a]

[176-b]

[177-a]

[177-b]

(1) ve ne sözüñ ve ne sırruñ var ise küstāḫane bī-tekellüf di ol cānla ḳabūl ider (2) ve hīç kimesneye iḥtiyācıñuz yoḳdur girü dükkāna geldüm geldi ve eyitdi (3) aḳçeyi gördügümi ve ḫādime ne didügümi ferāset ile bildi ve ben aġladum (4) ve rāzumı āşikāre ḳıldum ve eyitdüm Allāh Allāh ben bī-günāhuñ helākini revā (5) görme beşāşet ü neşāṭ yüzinde peydā oldı ve derdimüñ ḳıṣṣasını rıżā (6) semīʿiyle işitdi ve muḥabbet odunı luṭf ṣuyıyla teskīn eyledi andan ṣoñra (7) luṭf u temellük ile ümīdvār ol ki murādına irişesün ve benüm peyġamumı ḫādim (8) saña luṭf getüre didi ve gitdi ben ol mālı ṣāḥiblü ṣāḥibine teslīm eyledüm (9) ve baña daḫı çün fāyide oldı illā anuñ muʿāmelesi münḳaṭıʿ olduġuna melūl (10) oldum ve gice ve gündüz bu endīşede idüm ki birḳaç günden ṣoñra ol ḫādim (11) geldi ve selāmını getürdi ve eyitdi saña müştāḳ u arzumenddür ben (12) adını ve meskenini ṣordum eyitdi ṭıfl iken Muḳtedir Bi'llāhuñ vālidesi (13) seyyīde bunı ṣatun almış ve ḳız idinüp beslemiş ve şimdiki ḥālde (14) cevārīde ve sarāy ḳızlarında bundan muḳarreb seyyīde ḳatında yoḳdur ve seyyīdenüñ (15) ḫazīnesi ve ẕeḫayir ü nefāisi ve ḫarcı vü daḫlı ve beyʿ ü şirāsı ve gelmek gitmek (16) ve ḥaremde ne olursa aña mufavvażdur ve seni iḫtiyār idüpdür ki ʿaḳd u nikāḥla (17) saña gele ammā seyyīde görmesine

[34] Çalıştığımız metinde 175-b, 176-a, 176-b, 177-a sayfaları eksik olduğu için boş bırakılmıştır.

mevḳūfdur ve fikr budur ki seni emīrü'l-müʾminīn (18) ḥaremine ḳoya eger fikr rāst gelürse ve keremüñ çıḳmaḳ selāmetluġıla müyesser (19) olursa āşikār olmadan maḳṣūduña bī-şekk irişürsün ve eger el-ʿayāzu bi'llāh (20) bu sırra iṭṭılāʿ olunur ise be-heme-ḥāl helāk olursın eger cānuñ ziyānına (21) ve cānanınuñ ışşısına emīn isen ḳadem yola baṣ ve eger cāndan geçmek (22) elüñden gelmez ise ayaġuñı etegüñi çek ve ṣaġluḳ ile evinde otur ben (23) eyitdüm biñ cān visālına fedā olsun ve biñ göñül ḫāk-i pāyine neṣār

[178-a]

(1) eyitdi bu gice keştīye gir ve Dicleden geç ve şaṭ kenārında seyyide binā ḳıldığı (2) mescid içinde otur ve gice anda ol ne ḫādiṣe olursa göresün (3) ne buyurdı ise eyle eyledüm ve gice ṣabāḥa degin anda oldum çün ṣubḥ oldı (4) bir zevraḳ geldi içi ṭolu boş ṣandıḳ ve ḥamāllar ol ṣandıḳları mescide (5) çıḳardılar ve gitdiler bir laḥẓadan ṣoñra ol kenīzek ol keştīden çıḳdı (6) ṭuru geldüm duʿā itdüm ve elin öpdüm ve bir laḥẓa birbirümüz ile derdleşdük (7) andan ṣoñra beni ol ṣandıḳlardan birisine ḳoydı ve bir muḥkem ḳuflle ḳuflledi (8) ve ḫādimler geldiler ve envāʿ ḳumāş u ḳaftānları ve ʿatr u ʿabīr u gülāb getürdiler (9) ve ol ṣandıḳda ḳordı şuña degin ki ṣandıḳlar ḳamu ṭoldı ve her birisine (10) ḳufl urdı ve zevraḳa ḳodılar ve Diclede revān oldılar ḥālüme naẓar (11) eyledüm egerçi zevraḳda idüm ammā kendümi ġark olmuş bilürdüm nedāmet (12) ü perīşān baña müstevlī oldı kendüme eyitdüm ayaġumla goristāna geldüm (13) ve kendü elümle kendümi varṭa-i helāke bıraḳdum ve ḫayāl-i fāsid ile ṣaġluḳ (14) metāʿını sevdā bāzārında ḳāsid eyledüm ḳażā-ı şehvet içün ol daḫı (15) yā müyesser ola yā olmaya ol ḥālüñ ṣuʿūbetinden aġladum ve tażarruʿ u ḫuşūʿa (16) meşġūl oldum ve mecmūʿ maʿāṣīde tevbe eyledüm ve neẕrler eyledüm şuña degin ki (17) ṣandıḳları zevraḳden çıḳardılar ve ḫalīfe dergāhına irişdürdiler ve benüm (18) ṣandıḳum ḳamu ṣandıḳlardan ilerü giderdi ve kenīzek benümle gelürdi ve her gāh ki (19) sarāyuñ bir ḳapusına irişdük ol ḳapuda olan

ḫādimler ṣandıḳı (20) açmaḳ ve içindekini görmek isterler idi ve ol kenīzek baʿżısını (21) çıḳarırdı ve baʿżısını sögerdi ve baʿżısını gülmek ile ve masḫaraluġıla (22) geçerdi ve baʿżısıyla müdārā eylerdi ṣuña degin ki bir mevżiʿa irişdük ki (23) ḫādimlerüñ ulusı ve muḳarrebleri anda olurdı ve andan bilürdüm ki kenīzek

[178-b]

(1) anuñla ḳatı temellüḳ ü telaṭṭuf iderdi ve hīç fāyide itmedi ve elbetde ṣandıḳları (2) açaram didi ve ṣandıḳları indirdi ve benüm ṣandıḳum ile ibtidā eyledi (3) ve ḳuflunı açmaḳ istedi çün ol ḥavālini ṭuydum ḳorḳudan bī-hoş (4) oldum ve ṣandıḳda işedüm şöyle ki ṣandıḳdan çıḳdı ve yere revān (5) oldı ol kenīzek çün benüm bevlümi gördi feryād eyledi ve eyitdi (6) ey üstād beni helāk eyledüñ ve bāzergānlar öñünde söz getürdüñ on (7) biñ dīnāra dürlü dürlü ḳumāşlar ve envāʿ ḳaftānlar ve eṣnāf-ı ḳoḳular (8) bu ṣandıḳdadur ve bir şişe zemzem ṣuyı ḳaftānlar ortasında ḳomuşdum (9) döküldi ve ḳumāşlar bāṭıl oldı ve rengleri ṣoldı ḫarāb oldı ḫādim (10) ḳaḳıdı ve eyitdi ṣandıḳı götür ve cehenneme var laʿnet saña ve ṣandıḳuña (11) ḫādimler ṣandıḳı götürdiler ve ol ḳapudan daḫı geçdük ve çoḳ yol (12) gitdük nā-gāh kenīzek āvāz eyledi ki va'llāhī emīrü'l-müʾminīndür çün (13) ḫalīfe adını işitdüm ḫavfdan bī-hoş oldum ve helāküme yaḳīn eyledüm (14) ḫalīfe ol kenīzeke āvāz eyledi ve eyitdi ey fülān bu ṣandıḳlarda (15) ne var eyitdi ey ḫüdāvend seyyidenüñ raḫtıdur ḫalīfe eyitdi ṣandıḳları (16) ac ve içinde ne varısa baña ʿarż eyle kenīzek eyitdi seyyide bu laḥẓa (17) ḫüdāvend ḳatında ḳamusını aça ḫalīfe eyitdi sen git ki ben avāş geldüm (18) kenīzek ol ḫādimlere buyurdı ki taʿcīlle gitdiler ve benüm ṣandıḳumı bir ḥücreye (19) iletdi ṣandıḳumı açdı ve beni çıḳardı ve bir ġurfeye işāret eyledi (20) ol ġurfeye çıḳdum ve oturdum der-ḥāl Muḳtedir geldi ve mecmūʿ ṣandıḳları (21) ~~açdı beni çıḳardı ve bir ġurfeye işāret eyledi ol ġurfeye çıḳdum~~ (22) ~~ve oturdum der ḥāl Muḳtedir geldi ve mecmūʿ ṣandıḳları ḳatında açdı~~ (23) ve içinde ne varısa gördi çün kenīzek ol işden fāriġ oldı

[179-a]

(1) benüm ḳatuma geldi ve baña istimālet virdi ve şarāb ü ṭaʿām ve miyve ve ḳaftān (2) getürdi ve ḥücre ḳapusunı kilīdledi ve gitdi ol gice ṣabāḥa degin ol (3) çardāḳda oldum hemīn ki ṣabāḥ oldı ol kenīzek geldi ve eyitdi seyyide (4) gelüp seni görmek ister der-ḥāl seyyide bir cemāʿat ḳarāvişler ile geldi (5) ve sarāy ṣaḫnında kürsi ḳodılar oturdı ve kenīzeklerüñ her birisi bir mühimme (6) gönderdi şöyle ki kendü ol kenīzekden özge kimesne ḳalmadı andan ṣoñra (7) ol kenīzek baña işāret eyledi ki çardāḳdan in indüm çün seyyideyi (8) gördüm ḫıdmet eyledüm ve yer öpdüm ve duʿā u ṣenā ḳıldum seyyide eyitdi (9) eyü iḫtiyār eylemişsün ẕīrek u edeblü didi ve ṭurdı ve gitdi ve ol (10) kenīzek eyitdi beşāret olsun saña ki seyyide nikāḥa ruḫṣat virdi (11) ancaḳ çıḳmaḳ zaḥmeti ḳaldı eger müyesser olursa ve sırrımuz gizli ḳalursa (12) murāda irişdük ben eyitdüm Allāh Teʿālā ṣaḳlaya ve bu ġuṣṣadan daḫı ḳurtara (13) çün yarındası oldı rūzgār-ı luʿbet bāz vücūdumuñ luʿbetini girü (14) ṣandıḳa ḳodı müntaẓir oturdum ki ṣandıḳ ne oyun ve perdeden (15) ne luʿbe çıḳara hem ol tertībce ki getürmişler idi ḫādimler ṣandıḳları (16) götürdiler ve çıḳardılar ve ḫıdmetkārlaruñ ve ḫādimlerüñ ḥırṣı teftīşe evvelkinden (17) az idi şuña degin ki ṣandıḳları ol mescide iletdiler çün mescid ḫālī (18) oldı ṣandıḳdan çıḳdum ve ol mescidde secde-i şükr itdüm ve selāmetluġıla (19) odama geldüm birḳaç günden ṣoñra ol ḫādim geldi ve bir rıḳʿa getürdi (20) ve bir kīse ki içinde üç biñ dīnār var idi ve rıḳʿada yazılmış ki (21) baʿd ez selām ve ʿarż-ı iştiyāḳ maʿlūm ola ki bu üç biñ dīnārı (22) seyyide kendü ḫaṣṣasından saña gönderdi ve şöyle buyurdı ki bahālu (23) atlar ve fāḫir ḳaftānlar şöyle ki lāyıḳ-ı ḫavāṣ-ı ḫulefā ve mülūk ola ve laṭīf

[179-b]

(1) ḳullar pādşāhlara lāyıḳ alasun ve kendüni elüñden geldügince ārāste (2) eyleyesün ve ḫalīfe dergāhına gelesün ve bābü'l-ʿāmmede ḥāżır olasun ki (3) seni

ḫalīfe meclisine ḥāżır eyleyeler ve benümle senüñ ortanda kābīn ḳıyalar (4) ne buyurdıysa ḳamu yerine getürdüm ve bābü'l-ʿāmmeye geldüm bir laḥẓadan ṣoñra (5) bir ḥācib geldi ve emīrü'l-müʾminīne icābet eyle didi çün dārü'l-ḫilāfete (6) girdüm Muḳtediri gördüm ki serīr-i ḫilāfetde oturur ḳuḍāt u ekābiri Benī Hāşim (7) ḥavālī serīrde oturmuşlar ümerā vü ekābir u muḳarrebler ve ḥüccāb ayaġ üzerine (8) ṭurmuşlar yer öpdüm ve emīrü'l-müʾminīn heybetinden dehşet baña ġālib oldı (9) andan ṣoñra baʿżı ḳużāt ḫuṭbe oḳudı ve ol cāriyeyi baña ʿaḳd-i nikāḥ ḳıldı (10) ve ol meclisden çıḳdum beni bir lāṭif sarāya ki fāḫir ḳālīler ve envāʿ dībāc u şekiler (11) döşemişler ve mecmūʿ mā-yuḥtāc ḥāżır u müheyyā olmuş getürdiler ve ḳodılar (12) gitdiler ben ol gün aḫşama degin ol sarāyda oturdum ve ol cemāʿatden (13) kimesneyi bilmezdüm açluḳ baña ġālib oldı ṭuru geldüm ve girdügüm ḳapudan girü çıḳdum (14) ve sarāyı çurandum bir maṭbaḫa irişdüm maṭbaḫcılaradan yimek diledüm beni bilmediler (15) cigerbend ḳavurması birḳaç etmekle öñüme ḳodılar ben taʿcīlle yidüm ve aşināsız (16) elümi maṭbaḫda yudum soġān ḳoḫusı ve cigerbend ḳoḫusı elümden gitmedi tīz (17) yerüme geldüm ve ol sarāyda yarım giceye degin oturdum çün yarım gice oldı (18) def ü nāy āvāzı geldi gördüm bir cemāʿat kenīzeklerden ve sarāy ḳızlarından (19) neşāṭle geldiler ve maḥbūbumı ki luṭf u ḥüsnle bir bezenmekden müstaġnī idi (20) envāʿ cevāhir ü ḥülel ile ārāste eylemişler getürdiler ve evvelki resm u ʿādeti (21) yerine getürdiler ve meclisi ḫālī ḳoyup gitdiler ḳatına vardum ve diledüm ki (22) elümi boynına uraydum ḳaḳıdı ve eyitdi ʿaceb eger bāzārīden işi gele yā senüñ (23) cinsüñ ʿamī dūn-himmet kişi ola didi ve ṭuru geldi ve gitmege ḳaṣd eyledi

[180-a]

(1) ben zülfi gibi ayaġına düşdüm ve her-çend ki beni kendüden ırāġ eylerdi (2) ayaġına düşerdüm ve ṣuçum nedür bilmezem dirdüm eyitdi bilürsün ki viṣāl ü ʿişret (3) günidür ve zülf ü ḫālüm ile oynamaḳ vaḳtidür cigerbend ḳavurmasın yiyesün (4)

ve elini yumadan yüzüme ve zülfüme el urasun ben eyitdüm ṣūret-i ḥāli taḳrīr (5) eyleyince teveḳḳuf eyle andan ṣoñra ne dilersüñ buyur ve ḥālümi naḳīr ü ḳıṭmīr (6) şerḥ eyledüm ve and içdüm ki her gāh ki ṭaʿām yisem ḳırḳ kez elümi yuyam böyle didüm (7) ve zār u zār aġladum ve tażarruʿ u zārī eyledüm aġladuġuma raḥm eyledi ve ḳırḳ kez (8) yuyam didügüme güldi ve döndi yerine oturdı ve ṭaʿām getürüñ deyü buyurdı (9) elvān-i eṭime ḥāżır eylediler şöyle ki mülūk u ḫülefānuñ maʿhūd ṭaʿāmdan ṣoñra (10) elvān-ı şarāblar meşrūʿ getürdiler ve maḥbūb muġaniyye cāriyeler semāʿa āġāz eylediler (11) ve çün bir iki nevbet ṭarab-engiz terāneler ve ḳavller itdiler meclisi ḫālī itdi (12) ve ol gice ʿayş u ʿişret ile şöyle ki hic dil anı taḳrīr idmeye fi'l-cümle (13) bir hafta böyle geçdi çün sekizinci gün oldı eyitdi ḫalīfe sarāyı ve emīrü'l-müʾminīn (14) ḥaremi senüñ cinsüñ muḳīm olmaġa lāyıḳ degüldür bu bir hafta olduġumuz daḫı (15) seyyide hezār ḥīle ile ḥāṣıl eyledi şimdiki ḥālde seyyide baña elli biñ (16) dīnār inʿām eyledi ve bu ḳadar daḫı muʿtemedler ḳatında vedīʿatdur on biñ (17) dīnār al ve bir ḫūb sarāyı pādşāhāne şöyle ki dergāhı ve dehlīzi ve ṣanʿatları (18) ve tābḫāneleri mecmūʿ ḥāżır ola ṣatun al ve alduġundan ṣoñra eger meremmet ü (19) imārete ḥācet ise eyle ve ṣaḳın ki tācirler ʿādetince taṣarruf eylemeyesün çün (20) sarāy maʿmūr ola baña ḫaber eyle ki mecmūʿ mālumı aña naḳl eyleyem ve ben daḫı ardınca (21) varam eyitdüm ḫıdmetkārem ne buyurursuñ ideyüm buyurdı on biñ dīnārı (22) baña teslīm eylediler sarāyuma geldüm ve dostlar tehniyete geldiler ve sehl müddetde (23) bir laṭīf sarāy şöyle ki gerek aldum ve mecmūʿ mālını naḳl eyledügünden ṣoñra kendü daḫı geldi

[180-b]

(1) ve andan ṣoñra ʿişret ü nāzla geçirdük ve bu yigitler işāret eylediler birḳaç yigit (2) yıla olan yigitler andan vücūda geldiler ve birḳaç vakitdür ki dār-ı fenādan (3) dār-ı beḳāya rıḥlet eyledi ve ol vaḳtden berü eger cigerbend yisem elbetde ḳırḳ (4) kere elümi yuyam **faṣl** bu ḥikāyetde fevāyid çoḳdur ammā ol fāyide ki (5) bu

maḳāma maḫṣūṣdur budur ki ʿāḳil gerek ki ʿavrat fitnesinden ve anlaruñ (6) mekrinden ihtirāz ide ve yaḳīn maʿlūm ide ki ne ḳadar ki kişi ṣaḳına iḥtiyāṭ (7) ide ʿāḳibet mekr u fitne ile fesādi ṣūret-i ṣalāḥda ve baṭıl libās-i ḥaḳda (8) gösterirler ve elbetde maḳṣūdlarına irmeyince ḳomazlar ve merādların ḥāṣıl (9) eylemeyince diñlenmezler şöyle ki bu ḥikāyetden maʿlūm olur ki ḫalīfe sarāyına (10) bunca ḳapucılarla ve ṣaḳlayıcılarla ve ḫıdmetkārlar ile ve ḫādimler ile beklenürken (11) çün kendilerine gerek oldı bir ecnebī kişiyi ḫalīfe ḥaremine getürdiler ve çıḳardılar (12) şöyle ki hīç kimesne vākıf ve ḫaberdār olmadı **el-ḥikāyetü'l-ʿāşire** (13) ʿAbdü'l-Melik bin ʿUmeyr eydür ol vaḳt ki ʿAmr bin Hübeyr Küfenüñ beglügine (14) müteḳallid oldı her gice on kişi Küfenüñ ekābirinden çaġırırdı ve anlarla (15) ṣoḥbet iderdi ve ṣoḥbetleri ile eglenürdi ve anlaruñ ṣoḥbetinden fāyide ṭutardı (16) bir gice ḳatına birḳaç kişi ile müctemiʿ olduḳ eyitdi bu gice her birüñüz bir ḥikāyet (17) dimek gerekdür ʿAbdü'l-Melik eydür ben eyitdüm Aṣlaḥa'llāhu'l-emīr yalan ḥikāyetümi (18) gerek yā ṭoġrı ḥikāyet ve ḥaḳ söz mi gerek yā bāṭıl eyit rāst ü ḥaḳ (19) var iken yalan ve bāṭıl neye gerek eyitdüm şöyle işitdüm ki İmrü'l-ḳays bin (20) Ḥacer el-Kindī and içmiş ki hīç ʿavrat nikāh-ı şerīʿyle almayam tā andan sekiz (21) ve dört ve iki ne nesnedür deyü ṣormayınca baʿżı iderdi ki ol dörtdür (22) ve baʿżı daḫı cevāb virirdi ol begenmezdi ve almazdı ittifāḳ bir gün (23) yola giderdi yolda bir kişi gördi ki bir küçücük ḳızcaġızını omzına getürmüş

[181-a]

(1) gider şöyle ki İmrü'l-ḳays andan maḥbūb görmemişdi İmrü'l-ḳaysuñ (2) gözüne ol ḳızuñ cemāli be-ġāyet ḫoş geldi eyitdi ḳızcagız sekiz ve dört (3) ve iki nedür ḳız eyitdi dişi itüñ emçekleridür İmrü'l-ḳays ol ḳızı (4) atasından diledi ol kişi icābet eyledi ve mūcibi şerīʿile ol ḳız (5) ʿaḳd eyledi ḳız şarṭ eyledi ki vaḳt-i zifāfında da üç mesʾele İmrü'l-ḳaysdan (6) suʾāl ide ve İmrü'l-ḳays daḫı cevāb ide ve yüz deve ve on ḳul ve on (7) ḫālayıḳ ve üç at vire İmrü'l-ḳays mecmūʿısını ḳabūl eyledi bir

müddetden ṣoñra (8) İmrü’l-ḳays ḳulunı ol ḳıza viribdi ve bir ṭuluḳ bal ve bir ṭuluḳ yaġ ve iki (9) ḳaftān armaġan viribdi ġulām ʿarab ḳabāyilinden bir ḳabīleye irişdi (10) ol ḳaftānları giydi ittifāḳ bir dikene uġradı ḳaftān yırtıldı ve ol ṭulūḳlardan ol ʿarabları ḳonuḳladı şöyle ki ol (11) ṭulūklardan ol ʿarabları ḳonuḳladı şöyle ki ṭulūḳlardan ḳatı eksildi (12) andan ṣoñra ol ḳızuñ ḳabīlesine vardı gördi ki ḳız yalñız atası ve anası (13) ḳarındaşları evde degül armaġānı ḳıza teslīm eyledi atasınuñ ve anasınuñ ve (14) ḳarındaşınuñ aḥvālinden ṣordı ve ḳandadur didi ḳız eyitdi atam (15) vardı ki ırāġı yaḳīn eyleye ve yaḳīnı ırāġ eyleye ve anam vardı ki bir şaḫṣ (16) iki eyleye ve ḳarındaşum vardı ki güni gözlemeye ammā gönlün yarılmış ve bıñārlaruñuzda (17) ṣu az ḳalmış ġulām İmrü’l-ḳays ḳatına geldi ve işitdügi sözi İmrü’l-ḳaysa (18) ḥikāyet eyledi İmrü’l-ḳays eyitdi ol ki eyitdi atam gitdi ki ırāġumı (19) yaḳīn eyleye ve yaḳīnı ırāġ eyleye oldur ki vardı ki bir ḳavimle ʿahd ü peymān (20) muḫālefet eyleye ve ol ki anası gitmiş bir şaḫṣ iki eyleye varmış ki bir ʿavrata (21) māmūluḳ eyleye ve ol ʿavrat ṭoġura ve ammā ol ki ḳarındaşı gün gözlemege (22) gitmiş ḳarındaşı çoban imiş güni gözedür ki ḳaçan gün bata ki ḳoyunun eve getüre (23) ve ammā ol ki gönlün yaralıdur didi murād oldur ki viribdügüñüz ḳaftān yırtıḳdur

[181-b]

(1) ve ol ki bıñaruñuz ṣoġulupdur didi viribdügüñüz ṭuluḳlar ṭolu degül rāst (2) di ki ḳaftānuñ ve ṭuluḳlaruñ ḥāli nice oldı gulām ṣūret-i ḥāli şöyle ki (3) var idi taḳrīr eyledi İmrü’l-ḳays ġulāma nesne dimedi andan ṣoñra (4) İmrü’l-ḳays ʿazm eyledi ki ḳızı zifāf eyleye yüz deve yerāḳladı ve bir ġulām bile (5) aldı ve ol ḳızuñ ḳabīlesine müteveccih oldı bādiyede bir ḳuyuya irişdi (6) İmrü’l-ḳays ġulāma buyurdı ki develeri ṣuvala çün deve çoġ idi (7) ġulām ṣu çekmekden ʿaciz oldı ġāyet keremden İmrü’l-ḳays ġulāma yardım (8) eyledi ve ṣu çekmege başladı ġulām ol ḥāli fırṣat ü ġanīmet bildi ve İmrü’l-ḳaysı (9) ardından urdı ve ḳuyuya bıraḳdı ve ol develeri aldı

ve İmrü’l-ḳaysuñ (10) gerdek gicesine gitmeye yeraġladuġı ḳaftānları giydi ve ḳızuñ ḳatına geldi ve ḳıza (11) peyġām viribdi ki erüñüm geldüm ki seni alam ol eyitdi erüm idügüni bilmezem (12) ammā bir deve boġazlañ ve anuñ bağırsaḳlarından ve ḳarnından bir ṭaʿām eylesünler (13) ve ḳatına iletsünler didi didügi gibi eylediler ve ol ġulāmuñ öñine ḳodılar (14) hīç iʿtirāż eylemedi yidi ve eyitdi ekşi yoġurd iledüñ ki içe iletdiler içdi (15) ve hīç nesne dimedi andan eyitdi deveyi boġazladuḳları yere nesne (16) bıraġuñ ki yata eylediler yatdı ve hīç nesne dimedi yarındası oldı (17) eyitdi şarṭ eylemişem ki baña er olana üc suʾāl eyleyem eger cevāb virse fe-bihā (18) ve illā ol nesne ki lāyıḳdur ḳılam ol ġulām eyitdi ṣor eyitdi üst (19) ṭudaġuñ ve alt ṭudaġuñ deprendügi nedür ġulām eyitdi andan ötüridür ki (20) senüñ ṭudaġunı öpsem gerek ḳız eyitdi ṣaġ yanuñ ve ṣol yanuñ deprendügine (21) sebeb nedür ġulām eyitdi andan ötüridür ki ḳocasam gerek ḳız eyitdi (22) uyluḳlaruñ iḫtilācına sebeb nedür ġulām eyitdi seni uyluḳlarımuñ üstünde (23) oturtsam gerek ḳız çün bu sözi ġulāmdan işitdi eyitdi ṭutuñ bunı ki

[182-a]

(1) ḳuldur ve azādluḳdur ve hürriyet nişānesi ne ḳavlinde ve ne fiʿilinde ẓāhir degül (2) ḳavli ṭutdılar ve muḳayyed eylediler ittifāḳ kārvān yoldan geçerken İmrü’l-ḳays (3) düşdügi ḳuyuya uġradılar İmrü’l-ḳaysı çıḳardılar İmrü’l-ḳays kendü (4) ḳabīlesine geldi yüz deve daḫı aldı ve ol ḳızuñ ḳabīlesine vardı (5) ḳıza ḫaber irişdürdiler ki erüñ geldi eyitdi erüm idügini bilmezem ammā (6) bir deve boġazlañ ve bağırsaḳlarından ve ḳarnından ṭaʿām eyleñ ve iledüñ yisün (7) didügi gibi eylediler İmrü’l-ḳays el uzatmadı eyitdi laṭīf yerinden bişirüñ (8) getürüñ andan ṣoñra eyitdi ekşi süd iledüñ ki içe iletdiler içmedi tāze (9) getürüñ didi deveyi boġazladuḳları ve tersin dökdükleri yerde döşek döşediler (10) oturmadı ve eyitdi ol ḳızıl depe üzerine ki ḳamu yerden yüksekdür (11) bir ḫayme tutuñ ki benüm maḳāmum oldur andan ṣoñra ol ḳız eyitdi üç suʾālüm (12) vardur kerem eyleyüp

cevāb buyursunlar ki ʿakd-i nikāḥda ol daḫı şarṭdur (13) İmrü'l-ḳays eyitdi buyursunlar ki cevābla ḫıdmet eyleyelüm geçen suʾālleri (14) iʿāde eyledi İmrü'l-ḳays eyitdi ṭudaġum deprendügi mey nāb içmekden (15) omuzum deprendügi bürd-i yemenī ve aṭlas-ı maʿdenī ve ḥülel-i rūmī giymekden ve uyluġum (16) deprendügi tāzı ve ʿarabī ve rahvār atlara binmekden ḳız çün bu cevābları (17) işitdi eyitdi o benüm erümdür iʿzāz u ikrāmda mübālaġa eyledi ve ol (18) ḳulı öldürdiler ve İmrü'l-ḳays ʿarūsiye ve dügüne meşġūl oldı (19) ʿAbdü'l-Melik eydür çün ʿAmr bin Hübeyr bu ḥikāyeti işitdi eyitdi bu gice (20) bu ḥikāyeti ile ṣoḥbeti ḫatm eyleyelüm ki bundan şīrīn ḥikāyet olmaya ve baña (21) çoḳ inʿām ü iḥsān eyledi **faṣl** bu ḥikāyetde fāyide budur ki (22) ʿāḳla maʿlūm ola ki Benī ādeme istiʿdād u zīreklükden yeg hīç sermāye (23) yoḳdur ve hīç bezek ʿaḳl ü zihn bezeketinden eyü bezek yoḳdur

[182-b]

(1) **el-ḥikāyetü'l-ḥādīyetu ʿaşere** Kitāb-ı Ferec Baʿde'ş-şiddenüñ müʾellifi şöyle ḥikāyet (2) eyledi ki Ḳays bin Düreyc ve ʿavratı Lübnā ḥikāyetini meşāyiḫden ve üstādlarından (3) muḫtelif rivāyetler ile işitmişem Vāżıḥ rivāyet Muḥammed bin Hişām el-Kelbīnüñ (4) rivāyetidür ve şöyle dir ki Ḳays ve atası Düreyc Medīne-i Muṣṭafānuñ ṣallā'llāhu (5) ʿaleyhi ve sellem muḳīmlerinden idi ve çoḳ mālları var idi ve emlāk u esbābları (6) çoġ idi ve devlerinüñ ve ḳoyunlarınuñ otlayacaḳ yerleri Medīneye yāḳın idi (7) bir gün Ḳays develerini görmege vardı yolda Benī Ḳaʿb İbni Ḫuzeyme ḳabīlesine (8) uġradı ḥarāret-i hevādan ṣusuzluḳ Ḳayse ġālib oldı ve Lübnā ḫaymesinüñ (9) ḳapusına geldi ve ṣu diledi bu Lübnā bir ḳız idi ġāyet melāḥat ve nihāyet (10) leṭāfetde her ṣıfat-ı kemāl-i ḥüsn ve cemāl ki Ḥaḳḳ Teʿālā cihān ḫūblarına virmişdi (11) ḳamusı anuñ ẕātında müctemiʿ idi el-ḳıṣṣa Lübnā ḫaymeden ṭaşra geldi elinde (12) bir bardaḳ ṣu Ḳayse ṣundı Ḳays ol ṣuyı içmeden içine od düşdi (13) ve göñlüni yele virdi ve eşigi ṭopraġından müteḥayyir olup oturdı Lübnā (14)

çün gördi ki Ḳays tevaḳḳuf eyledi tekellüf ḳıldı ve ḳonmaḳ iltimāsını (15) eyledi Ḳays fi'l-ḥāl merkebinden indi Lübnā atası daḫı geldi ve iʿzāz u (16) ikrāmda şöyle ki resmdür daḳīḳa fevt eylemedi ve bir deve boġazladı (17) ve ol gice Ḳaysuñ içinde ʿaşḳuñ odı ziyāde oldı çün ṣabāḥ (18) oldı Ḳays ṭurdı gitdi ammā her laḥẓa şavḳı ziyāde olurdı (19) ve ḥarāret-i sevdā teraḳḳī ḳılurdı ḥāl şuña irişdi ki Lübnānuñ zülf ü (20) ḫālli ve ḥüsn ü cemāliçün şiʿr eyitdi ve ʿarab ḳabāyili içinde ʿaşḳıla (21) meşhūr u maʿrūf oldı bir müddetden ṣoñra Ḳaysuñ firaḳ miḥnetinden ṭāḳati (22) ṭāḳ oldı ve ṣabrı ḳalmadı geçer gibi bir gün Lübnā ḫaymesine geldi ve Lübnāya (23) selām virdi Lübnā ḫaymeden ḫaramān ḫaramān çıḳdı ve cevāb-ı selām aldı ve luṭf

ḫoş köşeʾ-i zevḳ idi ṣafa ehline ʿālem
bir ḥālile sürseydi eger ʿömrüni ādem
ṣıḥḥat ṣoñu derd olmasa vaṣlda ṣoñu hicrān
nūş āḫirī nīş olmasa sūr āḫirī mātem

[183-a] [35]

(1) ḥażret-i Dānyāl buyurdı ki bir kimesnenüñ murādı olsa (2) olurı olmazı üç ṣaṭr noḳṭa döküp (3) evvelkisin özde ikisin biri birinden ḳışa ḳonup (4) andan ṣoñra sekiz sekiz ṭārh idüp aña göre cevāb (5) viresün ammā muḳaddem üc iḫlāṣ-ı şerīf ve bir Fātiḥaʾ-i (6) şerīf ve ḥażret-i resūle üc ṣalavat-ı şerīf getüresün (7) eger noḳṭa bir ḳalursa ol niyyet mübārekdür ve yıldızı (8) saʿd-ı ekberdür bu niyyeti iden kişinüñ niyyet-i ḫayrdur (9) inşāʾa'llāh müyesser ola eger noḳṭa iki ḳalursa (10) bu niyyet ṣabr ister bir müddet iḫlāṣ-ı şerife müdāvīm (11) ola inşāʾa'llāh ve murādına ḥāṣıl olur eger noḳṭa (12) üç ḳalursa ne żarar var ne fāyide var ve eger (13) noḳṭa dört ḳalursa bu niyyet bī-fāyidedür ve eger (14) noḳṭa beş ḳalursa yıldızı Saʿddur bu niyyet inşāʾa'llāh (15) olur bir miḳdār ṭaleb ve dostlar muʿāveneti ile olur

---

[35] 183-a, 183-b nolu sayfalar farklı yazıyla yazılmış olduğundan esere sonradan eklenmiş olduğu intibaını uyandırmaktadır.

[183-b]

(1) eger noḳṭa altı ḳalursa bir miḳdār ṣabr lāzımdur müyesser (2) olur lākīn ṭaleb gerekdür eger noḳṭa yedi ḳalursa bu niyyet (3) tamām murādınca yaḳīn zemānda olur aṣlā ġām çekmeye inşāʾa'llāh (4) eger noḳṭa sekiz ḳalursa ʿaẓīm niʿmetdür inşā'a'llāhu teʿālā (5) murādı müyesser olur ve devlet-i ʿizzete vāṣıl olur (6) inşā'a'llāhu teʿālā noḳṭayı bu ṣūretde ḳona

6. SONUÇ

El-Ferec Bade'ş-şidde-Paris Nüshası (İnceleme-Metin) adlı tez çalışması sonunda elde edilen sonuçlar şunlardır:

1. 15. yy.'da Anadolu'da Türk birliğinin yeniden kurulmaya başlandığı bir dönemde II. Murad'ın oğlu II. Mehmet'e (Fatih) hocalık yapan Mehmed b. Ömer el-Halebî'nin Halebî Camii olarak bilinen medresede müderrislik yapan, ilmiye sınıfına mensup bir şahsiyet olduğu tespit edilmiştir.

2. Halebî'nin II. Murad adına Farsça'dan Türkçe'ye tercüme ettiği A.F 383 nolu Ferecin 13 bap olması, bu baplara ait çerçeve hikâyelerin Dehistanî'ye ait Farsça Ferec ile aynı olması nedeniyle kaynağının Dehistanî'ye dayandığı görülmüştür.

3. Ferec Paris Nüshası'nın, hikâye içinde hikâye anlatma metoduyla yazılmış, sade dil ile kaleme alınmış didaktik bir eser olduğu görülmüştür.

4. Ferec hikâyelerinin, klâsik hikâyeciliğimizin bütün özelliklerini taşımakta olduğu hikâyelerin bazılarının gerçek hayattan alındığı, az bir kısmının da dev, insan yiyen adamlar, ejderhalar gibi olağanüstü varlıkları konu alan hikâyeler olduğu görülmüştür.

5. Türlü bela ve musibete maruz kalmış kimselerin çeşitli vesilelerle kurtuluşa ermelerini anlatan eserde Halebî, II. Murad'ın sade dil politikasına uygun olarak Arapça Farsça manzumelerin, ayet ve hadislerin anlamını "et-terceme" gibi ifadelerin ardından verdiği tespit edilmiştir..

6. Hikâyelerin anlatımında öncelikle hikâyeyi rivayet eden kişinin bu hikâyeyi kimden işittiğine yer verildikten sonra hikâye kahramanları ve özelliklerine yer verilmiş ve olaylar anlatılmıştır. Ferecde bulunan hikâyelerin hemen hepsinden ahlaki bir ders çıkarmak esas olduğundan bu dersler, hikâyelerin sonunda "fasl" denildikten sonra maddeler halinde belirtilmiştir.

8. 12 çerçeve hikâyeden oluşan Türkçe Ferecler incelendiğinde metnin, 42 hikâyeden oluştuğu tespit edilmiştir. 42 hikâyelik külliyatın, Paris Nüshası ile aynı adı taşımasına rağmen hikâyelerinin tamamen farklı olduğu ve Arapça, Farsça nüshalarla ilgisinin olmadığı görülmüştür. 42 hikâyelik külliyatın başka bir külliyattan tercüme edildiğine dair kaynaklarda herhangi bir kayda rastlanmamıştır.

42 hikâyelik Fereclerin metninde her hikâyenin sonunda “müellifine, okuyanına, işidenine, yazanına, cem idenine, sahibine” dualar edilip rahmet okunsa da hiçbir hikâyenin sonunda mütercim kelimesine rastlanmamıştır. Bu durum, bize eserin tercüme değil te’lif bir eser olduğunu düşündürmektedir. Muhtemelen, kim olduğu kesin olarak tespit edilemeyen müellif farklı kaynaklardan faydalanarak hikâyeleri yeniden biçimlendirme yoluyla kaleme almıştır. Arap ve Fars kaynaklarında bu külliyata kaynaklık edebilecek herhangi bir eserin şu ana kadar tespit edilemeyişi de bu kanaati desteklemektedir (Kavruk, Çaldak, & Yoldaş, 2000: XIII).

9. Bu karşılaştırma sonucunda, bu iki külliyatın isimlerinin aynı olması, kahramanların büyük sıkıntılardan sonra feraha ermesi ve hikâye içinde hikâye anlatma tekniğinin kullanılmasından başka ortak yönlerinin olmadığına elimizdeki bulgular neticesinde ulaşılmıştır.

KAYNAKÇA

Acar, E. (2007). *Muhammed bin Ömer el-Halebî'nin Menâkıb-ı İmâm-ı A'zam Tercümesi (1-73 Varak).* Dumlupınar Üniversitesi, Kütahya.

Akalın, Ş. H. ([ve başk.]. 2011). *Türkçe Sözlük* (11. bs.). Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Akyol, A. (2008). Ferec Ba'de'ş-şidde (Abdü'l-Aziz Cevri, Fazlu'llah, Benna Hikâyeleri) Giriş, Dil Bilgisi, Metin, Dizin. Yüksek Lisans Tezi. Atatürk Üniversitesi. Erzurum.

Apık, T. (2013). *Ferecbad Eş-şiddenin Budapeşte Nüshasinin Dizini ve Sözlüğü.* Yüksek Lisans Tezi, Niğde Üniversitesi, Niğde.

Bağdatlı İsmail Paşa. (1955). *Hediyyetü'l-Ârifin Esmâü'l-Müellifin ve Âsâru'l-Musannıfîn* (Cilt II). (A. Aktunç, & İbnü'l-Emin Mahmut Kemal, Dü.) İstanbul: Maarif Basımevi.

Bursalı, M. T. (1972). *Osmanlı Müellifleri* (Cilt II). (A. Yavuz, & İ. Özen, Dü.) İstanbul: Meral Yayınları.

Çaldak, S. (2006, Temmuz-Ağustos). Eski Türk Edebiyatında Nesir (Düz Yazı). *Bilim ve Aklın Aydınlığında Eğitim*(77-78), s. 74.

Deveci, M. (2007). Ferec Ba'de'ş-şidde (1b-54a) Metin, Gramer, Sözlük. Yüksek Lisans Tezi. Selçuk Üniversitesi. Konya.

Devellioğlu, F. (2011). *Osmanlıca-Türkçe Ansiklopedik Lûgat* (28. bs.). Ankara: Aydın Kitabevi Yayınları.

Dilçin, C. (1983). Yeni Tarama Sözlüğü. Ankara: Ankara Üniversitesi Basımevi.

Dilçin, C. (1991). *Mes'ud bin Ahmed, Süheyl ü Nevbahâr, İnceleme-Metin-Sözlük.* Ankara.

Dilçin, C. (1996). Tarama Sözlüğü. Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Dilçin, C. (1997). *Örneklerle Türk Şiir Bilgisi.* Ankara: Bizim Büro Basımevi.

Doğan, A. T. (2011). El-Ferec Ba'de'ş-şidde'de Birleşik Fiiller. Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.

Ed-Dehistanî. (1859). *Câmiu'l-Hikâyât fi-Zikri'l-Ferec Ba'de'ş-şidde* (taş bs.). Tahran.

Hazai, G., & Tietze, A. (2006). *Ferec Ba'deş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch).* Berlin: Klaus Schwarz Verlag.

İpekten, H. (2004). *Eski Türk Edebiyatı Nazım Şekilleri ve Aruz.* İstanbul: Dergah Yayınları.

İz, F. (1996). *Eski Türk Edebiyatında Nesir.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Kanar, M. (1998). Büyük Sözlük: Farsça-Türkçe. İstanbul: Birim Yayıncılık.

Kanar, M. (2009). Arapça Türkçe Sözlük. İstanbul: Say Yayınları.

Kanar, M. (2013). Osmanlı Türkçesi Sözlüğü. Beriut: Librairie Du Liban.

Kâtip Çelebi. (1971). *Keşf el-Zunûn.* İstanbul: MEB.

Kavruk, H. (1998). *Eski Türk Edebiyatında Mensur Hikâyeler.* Ankara: MEB.

Kavruk, H., Çaldak, S., & Yoldaş, K. (2000). *El-Ferec Ba'de'ş-şidde (Karşılaştırmalı Metin) I.* Malatya: Kubbealtı Yayıncılık.

Koç, M. (1998). *El-Ferec Bade'ş-şidde Dil İncelemesi-Metin ve Sözlük.* İstanbul: Yayınlanmamış Doktora Tezi.

Köprülü, M. F. (2004). *Edebiyat Araştırmaları.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Köprülü, M. F. (2009). *Türk Edebiyatı Tarihi.* Ankara: Akçağ Yayınları.

Kuran, A. (1996). A Spatial Study of Three Otoman Capitals. *Mugarnas*, 114-131.

Kurgan, Ş. (1945, Kasım). Osmanlı Devrinde Mensur Hikâyeciliğimize Ait Bir Eser. *Türk Dili-Belleten, Seri III*(4-5), s. 362.

Kusat, A. (2003). Fatih Sultan Mehmet'in Kişiliği ve Fetihteki Rolü. *Erciyes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitü Dergisi*(14), 137.

Levend, A. S. (1967). Divan Edebiyatında Hikâye. *I. Türk Dili AraştırmalarıYıllığı Belleten*, 71-117.

Levend, A. S. (1984). *Divan Edebiyatında Kelimeler ve Remizler Mazmunlar ve Mefhumlar.* İstanbul: Enderun Kitabevi.

Levend, A. S. (1988). *Türk Edebiyatı Tarihi* (Cilt I). Ankara: Türk Tarih Kurumu Basımevi.

Mazıoğlu, H. (2009). *Eski Türk Edebiyatı Makaleleri.* Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Muallim Nâci. (1986). Lûgat-ı Nâci. İstanbul: Çağrı Yayınları.

Munzevî, A. (1351). *Fihrist-i Nüshahâ-yı Hatt-ı Fârsî* (Cilt 5). Tahran.

Mutçalı, S. (1995). Arapça-Türkçe Sözlük. İstanbul: Dağarcık Yayınları.

Nefîsî, S. (1344). *Târih-i Nazm u Nesr Der-İrân ve Der-Zebân-ı Fârsî* (Cilt 1). Tahran.

Olgun, İ., & Drahşan, C. (1977). Türkçe-Farsça Sözlük. Ankara: Güven Matbaası.

Önder, Ç. (2002, Şubat). Ortak Bir Geçmişin Son Yadigârı Edirne Büyük Sinagogu. *Toplumsal Tarih*(98), s. 22.

Özön, M. N. (1936). *Türkçe'de Roman I.* Ankara: Remzi Kitabevi.

Pala, İ. (2004). *Ansiklopedik DivânŞiiri Sözlüğü* (20. bs.). İstanbul: Kapı Yayınları.

Parlatır, İ. (2008a). Atasözleri ve Deyimler Sözlüğü-I Atasözleri. Ankara: Yargı Yayınevi.

Redhouse, J. W. (2011). *Turkish and English Lexicon New Edition.* İstanbul: Çağrı Yayınları.

Sakaoğlu, S. (2012). *Halk Hikayeleri* (2. bs.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.

Samsakçı, M. (2012). Şiir Nesir Olmayan Söz müdür? Nazım- Nesir Farkı, Şiirde Nesirleşme ve Mensur Şiirin İmkanı Üzerine. *Turkish Studies*(7/14), 2711.

Seyidoğlu, B., & Yavuz, O. (1990). *Ferec Ba'de'ş-şidde Hikâyeleri Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince.* Ankara: Kültür Bakanlığı Hagem Yayınları.

Seyidoğlu, B., & Yavuz, O. (2012). *Ferec Bade'ş-şidde Hikâyeleri Güçlükten Kolaylığa Kederden Sevince* (2 bs.). İstanbul: Büyüyenay Yayınları.

Şemsettin Sami. (2010). *Kamus-ı Türkî.* (P. Yavuzarslan, Dü.) Ankara: Türk Dil Kurumu Yayınları.

Tâhirü'l-Mevlevî. (1994). *Edebiyat Lügati.* (K. E. Kürkçüoğlu, Dü.) İstanbul: Enderun Kitabevi.

Ünver, İ. (2011, Temmuz-Ağustos-Eylül). Türk Şiiri (Özel Sayısı-II)-Divan Şiiri. *Türk Dili Aylık Dil Dergisi, LII*(415-416-417), 433-437.

Vámbéry, H. (1901). *Alt- Osmanishce Sprachstudien.* Leiden.

Wiener, A. (1913). Die Farag Ba'd as-Sidda Literatur. *Der İslam, 4*, 270.

Yavuz, K., Canpolat, M., & Şanlı, İ. (2013). *XIV.-XV. Yüzyıllar Türk Edebiyatı* (2 bs.). Eskişehir: Anadolu Üniversitesi.

Yavuz, O. (1995). Ferec Ba’de’ş-şidde’den İki Hikâye Üzerine Bir Gramer Denemesi. *Selçuk Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi, Edebiyat Dergisi*(6).

Yıldız, Ç. (2011). El-Ferec Ba'de'ş-şidde'de Motif İncelemesi (İlk Yirmi Hikâye). Yüksek Lisans Tezi. Adıyaman Üniversitesi. Adıyaman.

Yılmaz, E. (2010, Kış). (Tanıtma) György Hazai, Andreas Tietze, Ferec ba‘deş-şidde (Ein frühosmanisches Geschichtenbuch). *Bilig*(52), 243-248.

7. ÖZGEÇMİŞ

Sevil Alparslan, 1988 yılında Karaman'ın Ermenek ilçesine bağlı Büyükkarapınar Köyü'nde çiftçi bir ailenin en küçük bireyi olarak dünyaya geldi. İlköğrenimini Ermenek'te, orta öğretimini Niğde'de yatılı öğrenci olarak tamamladı. 2005 yılında girdiği Kırıkkale Üniversitesi Eğitim Fakültesi Türkçe Eğitimi Bölümü'nden 2009 yılında mezun oldu. 2009 yılında Diyarbakır/Bağlar Sosyal Yardımlaşma ve Dayanışma Vakfına Sosyal Yardım İnceleme Görevlisi olarak atandı. 2012 yılında başladığı Anadolu Üniversitesi Türk Dili ve Edebiyatı Bilim Dalı'ndaki eğitimini 2016 yılında tamamladı.

İletişim:

e-mail: sevilalparslan@yahoo.co.uk